

พระญาณวิศิษฐ์สมิทธิวีราจารย์
(หลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโคโม)
วัดป่าสาละวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

โครงการหนังสือบูรพาจารย์อีสานใต้ เล่ม ๒

จัดพิมพ์เป็นธรรมบรรณาการ
สำหรับผู้ร่วมบริจาค
ทุนนริทกัมมัฏฐานหลวงปู่ดูลย์ อดุลโ
และ

โครงการหนังสือบูรพาจารย์อีสานใต้

วัดบูรพาราม ต.ในเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์

พฤษภาคม ๒๕๕๔

พระญาณวิศิษฐ์สมิทธิวีราจารย์

(หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม)

วัดป่าตาลวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

โครงการหนังสือบูรพาจารย์อีสานใต้ เล่ม ๒

จัดพิมพ์เป็นธรรมบรรณการ

สำหรับผู้ร่วมบริจาค

ทุนนิธิกัมมฐานหลวงปู่ดูลย์ อตุโล

และโครงการหนังสือบูรพาจารย์อีสานใต้

เลขมาตรฐานสากลหนังสือ : ISBN : 978-974-350-404-4

พิมพ์ครั้งที่ ๑ เดือนพฤษภาคม ๒๕๕๕

พิมพ์ด้วยเงินบริจาค จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

โครงการหนังสือบูรพาจารย์อีสานใต้

วัดบูรพาาราม ต.ในเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์

พระราชวรคุณ เจ้าอาวาส และเจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ (ธ)

ผู้เรียบเรียงและจัดพิมพ์

รศ.ดร.ปฐม-รศ.ภัทรา นิคมานนท์

๔/๔๔๔ ซอย ๑๔ หมู่บ้านสหกรณ์

ถนนเสรีไทย ๕๗ เขตป้อมปราบ

กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐

โทร/โทรสาร ๐๒ ๓๗๙๗ ๗๑๓๙, ๐๘๑ ๕๕๗ ๖๕๒๓

พิมพ์ที่ บริษัท พี.เอ.สิฟิง จำกัด

๔ ถนนสิรินธร ๗ แขวงบางบำหรุ เขตบางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

โทร. ๐๒ ๘๘๑ ๙๘๙๐ โทรสาร ๐๒ ๘๘๑ ๙๘๙๕

สารบัญ

ตอนที่ ๑ ช่วงชีวิตวัยต้น

๑. พระญาณวิเศษสัมฤทธิ์วิชาจารย์ (หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม)	๓
๒. การเรียบเรียงประวัติของหลวงปู่	๘
๓. คุณธรรมของหลวงปู่สิงห์	๑๒
๔. ชาตินามิ	๑๔
๕. การศึกษาเล่าเรียน	๑๗
๖. บรรพชาเป็นสามเณร	๒๐
๗. ปี ๒๔๕๒ อุปสมบท ณ วัดสุทัศน์ เมืองอุบลฯ	๒๖
๘. หลวงปู่ดูลย์ อตุโล สหายธรรม	๒๘
๙. เหนื่อยหน่ายในคันถธุระ	๓๑
๑๐. ถวายตัวเป็นศิษย์หลวงปู่มน	๓๓
๑๑. สนใจสมาธิภาวนาเป็นพิเศษ	๓๘
๑๒. ขอลาจากการเป็นครู	๔๐
๑๓. ประเด็นสงสัยจากเรื่อง 'หลวงปู่สิงห์สอนสามเณรแหวน'	๔๓

ตอนที่ ๒ ออกคันธธรรมตามอาจารย์

๑๔. ปี ๒๔๕๘ ติดตามหลวงปู่มนออกธุดงค์	๔๙
๑๕. เป้าหมายของหลวงปู่มน	๕๒
๑๖. สิ่งที่ได้จากธุดงค์ครั้งแรก	๕๗
๑๗. ปี ๒๔๕๙ หลวงปู่ใหญ่เสาร์บรรลุนิพพาน	๕๙
๑๘. หลวงปู่ใหญ่เสาร์ที่บ้านห้วยทราย คำชะอี	๖๔
๑๙. หลวงปู่ใหญ่ทั้งสองหนีตำแหน่งแต่งตั้ง	๖๘
๒๐. คณะหลวงปู่มนมาบ้านห้วยทราย	๗๐

๒๑.	ชุดงศ์หลังออกพรรษาปี ๒๔๕๕	๗๔
๒๒.	พ.ศ. ๒๔๕๕ (พรรษา ๘) พักวิเวกที่อำเภอท่าบ่อ หนองคาย	๗๖
๒๓.	เดินทางกลับจังหวัดอุบลฯ	๗๘
๒๔.	รับบัญชาให้อยู่สอนพุทธบริษัท	๘๒
๒๕.	หลวงปู่มั่นพบทวนอุบายธรรม	๘๔
๒๖.	ปี ๒๔๖๒ (พรรษา ๑๑) ที่ป่าทำคันโท กาฬสินธุ์	๘๘
๒๗.	สอนศิษย์ไม่ให้ติดในญาณ	๙๓
๒๘.	เปิดศักราชปฏิบัติจิตภาวนา	๙๗
๒๙.	ปี ๒๔๖๓ (พรรษา ๑๒) ที่ถ้ำผาผึ้ง จ.เลย	๑๐๐
๓๐.	ไปกราบหลวงปู่มั่นที่บ้านโนนเชียงหวาง สกลนคร	๑๐๒
๓๑.	ติดตามหลวงปู่มั่นไปบ้านห้วยทราย คำชะอี	๑๐๔
๓๒.	การอบรมสั่งสอนประชาชนบ้านห้วยทราย	๑๐๗
๓๓.	บวชหลวงตาทุมเพื่อให้เป็นเจ้าวัด	๑๐๙
๓๔.	ติดตามหลวงปู่มั่นไปสกลนคร	๑๑๗
๓๕.	จำพรรษาที่วาริชภูมิ สกลนคร	๑๒๐
๓๖.	จัดระเบียบการเดินชุดงศ์	๑๒๒
๓๗.	กลับอุบลฯ ด้วยโยมแม่ถึงแก่กรรม	๑๒๖
๓๘.	ชวนหลวงปู่ดุลย์ช่วยไ้มน้ำวใจพระมหาปิ่น	๑๒๙

ตอนที่ ๓ พระกรรมฐานสองพี่น้อง

๓๙.	การตัดสินใจของพระมหาปิ่น	๑๓๗
๔๐.	พระมหาเปรียญออกชุดงศ์เป็นองค์แรก	๑๔๑
๔๑.	รับสั่งให้ไปส่งพระมหาปิ่นที่อุดรฯ	๑๔๓
๔๒.	ไปกราบหลวงปู่มั่นที่บ้านค้อ อ.บ้านผือ อุดรฯ	๑๔๕

๔๓. พระมหาปิ่นหมดสงสัยในหลวงปู่มั่น	๑๔๗
๔๔. ออกธุดงค์ไปสกลนคร	๑๕๐
๔๕. หลวงปู่สิงห์อาพาธบนภูเหล็ก	๑๕๒
๔๖. จำพรรษาบ้านโคกสี อ.วาริชภูมิ สกลนคร	๑๕๔
๔๗. บวชเปลี่ยนนิกายในสีม่น้ำ	๑๕๖
๔๘. กองทัพธรรมเกรียงไกร	๑๕๙
๔๙. จำพรรษาที่อากาศอำนวย สกลนคร	๑๖๑
๕๐. ปรงยาสมุนไพรรักษาชาวบ้านรักษาฝีดาษ	๑๖๔
๕๑. เทศน์ให้กระเทือนใจศิษย์	๑๖๖

ตอนที่ ๔ ต้องอุปสรรคใหญ่ในอุบลฯ

๕๒. อารธนาหลวงปู่มั่นกลับอุบลฯ	๑๗๑
๕๓. หลวงปู่มั่นปรารภการกลับอุบลฯ	๑๗๓
๕๔. พระปามาพร้อมกันที่สกลนครโดยบังเอิญ	๑๗๕
๕๕. ทำไมหลวงปู่ใหญ่เสาร์ยังไม่กลับอุบลฯ	๑๗๗
๕๖. ข้อขัดข้องจากเจ้าพระคุณสมเด็จฯ	๑๘๐
๕๗. พบกันที่จังหวัดอุบลฯ	๑๘๖
๕๘. อุปสรรคใหญ่รออยู่ที่อุบลฯ	๑๘๘
๕๙. หลวงปู่สิงห์เป็นประธานแก้ปัญหา	๑๙๑
๖๐. คณะหลวงปู่ในภูขัณฑ์ใกล้กลางพรรษา	๑๙๓
๖๑. เป็นภาระของหลวงปู่สิงห์	๑๙๘
๖๒. สมเด็จฯ หายเกลียดตั้งแต่พระกรรมฐาน	๒๐๓
๖๓. สมเด็จฯ สนใจด้านสมาธิภาวนา	๒๐๖
๖๔. กำเนิดวงศ์ธรรมยุต	๒๐๙

๖๕. วงศ์ธรรมยุตภาคอีสาน	๒๑๑๒
๖๖. คณะพระธุดงค์ปักหลักในจังหวัดอุบลราชธานี	๒๓๓
๖๗. หลวงปู่จามพูดถึงครูอาจารย์	๒๓๔
๖๘. หลวงปู่จามเล่าถึงหลวงปู่มั่น	๒๔๒
๖๙. หลวงปู่จามเล่าถึงหลวงปู่สิงห์	๒๔๗
๗๐. คำบอกเล่าของหลวงปู่กงมา	๒๔๔
๗๑. หลวงปู่มั่นประชุมศิษย์ช่วงมาฆบูชา	๒๕๕
๗๒. เริ่มเผยแพร่ธรรมสู่ประชาชนเป็นทางการ	๒๕๕
๗๓. สามเณรจามอยู่กับหลวงปู่สิงห์	๒๖๑
๗๔. สามเณรจามธุดงค์ครั้งแรก	๒๖๔
๗๕. สามเณรจามธุดงค์ครั้งที่สอง	๒๖๘

ตอนที่ ๕ เคลื่อนพลสู่ขอนแก่น

๗๖. นำกองทัพนครสวรรค์ขอนแก่น	๒๗๓
๗๗. หลวงปู่จามเล่าถึงการเดินทาง	๒๗๖
๗๘. เข้าสมณิพิจารณา เณรสิม เณรจาม	๒๘๐
๗๙. สามเณรวัดโคกเหล่า	๒๘๓
๘๐. พูดถึงครูอาจารย์วัดบ้านเหล่า	๒๘๖
๘๑. บุญกรรมของสามเณรจาม	๒๙๐
๘๒. จากวัดบ้านเหล่าสู่วัดวิเวกธรรมวิทายาม	๒๙๓
๘๓. ปักหลักสร้างวัดที่ป่าช้าบ้านเหล่า	๒๙๕
๘๔. จัดพระแยกไปตั้งวัดสอนธรรมประชาชน	๓๐๐
๘๕. ความยากลำบากในการเริ่มตั้งวัดป่า	๓๐๓
๘๖. ผีป่าอาละวาดก่อกรณชาวบ้าน	๓๐๘

๙๗.	เห็นพระกรรมฐานเป็นตัณหาทำแผนแล้ง	๓๑๕
๙๘.	มอบภาระหลวงปู่อ่อนไปตั้งสำนัก	๓๑๙
๙๙.	วิธีการของหลวงปู่อ่อน	๓๒๒
๑๐.	ผู้ใหญ่บ้าน และคณะรับพระไตรสรณคมน์	๓๒๕
๑๑.	ผีตาบุญาคูโกล เมืองขอนแก่น	๓๒๘
๑๒.	ถูกขับจากพวกที่ไม่เลื่อมใส	๓๓๑
๑๓.	ข้อกล่าวหาเรื่องทำลายผีปู้ตา	๓๓๕
๑๔.	ขอบคุณพวกที่คุกคามเอาชีวิต	๓๓๙
๑๕.	จัดการกับพวกที่ยังโกรธแค้น	๓๔๖
๑๖.	ถามปัญหาสอบภูมิปัญญา	๓๔๙
๑๗.	หลวงปู่สิงห์ให้คำชม	๓๕๑
๑๘.	นำเรื่องฟ้องร้องถึงศาล	๓๕๓
๑๙.	บาปกรรมที่ประทุษร้ายพระ	๓๕๗
๑๐๐.	ประทุษร้ายพระด้วยยาพิษ	๓๖๐
๑๐๑.	กลองการจับผีปราบผี	๓๖๒
๑๐๒.	หลวงปู่สามปราบผีปลอม	๓๖๖
๑๐๓.	พระมหาปิ่นถูกทำประลองปัญญา	๓๗๐
๑๐๔.	ช่วยศิษย์ถอนพิษศรคามเทพ	๓๗๕
๑๐๕.	หลวงปู่หลุยเขียนถึงหลวงปู่สิงห์	๓๗๙
๑๐๖.	หลวงปู่สิงห์หัดเลื้อยเดินจงกรม	๓๘๑
๑๐๗.	คุณลักษณะพิเศษของหลวงปู่สิงห์	๓๘๒

ตอนที่ ๖ ย้ายแดนไปนครราชสีมา

๑๐๘.	รับบัญชาไปเผยแผ่ธรรมที่นครราชสีมา	๓๘๗
------	-----------------------------------	-----

๑๐๙. สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน)	๓๘๙
๑๑๐. วัดสุทธจินดา นครราชสีมา	๓๙๓
๑๑๑. รับบัญชาให้เดินทางขึ้นนครราชสีมา	๓๙๕
๑๑๒. สามเดือนที่วัดบรมนิวาส	๓๙๙
๑๑๓. สงสัย...นั่งหลับตกในป่าเกิดปัญญาได้อย่างไร ?	๔๐๓
๑๑๔. ช่วยศิษย์ถอนพิษศรรักครั้งที่สอง	๔๐๙
๑๑๕. ระลึกลย้อนก่อนมาสร้างวัดป่าสาละวัน	๔๑๓
๑๑๖. ประวัติการสร้างวัดป่าสาละวัน	๔๑๗
๑๑๗. ลงมือก่อสร้างวัด	๔๒๐
๑๑๘. สร้างวัดป่าแห่งที่สอง : วัดป่าศรีธาราม	๔๒๔
๑๑๙. ความผูกพันของสมเด็จพระเจ้า ต่อวัดป่าสาละวัน	๔๒๗
๑๒๐. วิบากกรรมของคุณหลวงฯ	๔๒๙
๑๒๑. เหตุการณ์กบฏบวรเดช ปี ๒๔๗๖	๔๓๓
๑๒๒. เมื่อคุณหลวงฯ พ้นวิบาก	๔๓๙
๑๒๓. พระวัดป่าสาละวันออกเผยแผ่ธรรม	๔๔๓
๑๒๔. หลวงปู่เทศก์เล่าถึงสมเด็จฯ กับหลวงปู่สิงห์	๔๔๘
๑๒๕. กลับนครราชสีมาและตั้งวัด	๔๕๑
๑๒๖. เดือนสติหลวงปู่คำดี ปภาโส	๔๕๖
๑๒๗. ข้อคิดการสงฆ์สัมมาปฏิบัติ	๔๖๒
๑๒๘. วัดป่าสาละวันทำให้บ้านเมืองสงบสุข	๔๖๕

ตอนที่ ๗ แผลสาขากอแก้วไกล

๑๒๙. ตั้งวัดป่า ๒ แห่งที่ปราจีนบุรี	๔๗๑
๑๓๐. ปราบนักเลงเมืองปราจีน	๔๗๔

๑๓๑. นักเลงใหญ่สร้างวัดถวายเพื่อไถ่บาป	๔๗๘
๑๓๒. วัดป่าทรงคุณ เมืองปราจีนฯ	๔๘๔
๑๓๓. จำพรรษาและสอนสมาธิภิกษุที่กรุงเทพฯ	๔๙๐
๑๓๔. หลวงปู่มั่นตอบปัญหาเรื่องศีล	๔๙๘
๑๓๕. ตอบปัญหาธรรมที่วัดป่าสาละวัน	๕๐๑
๑๓๖. สร้างวัดป่าที่อำเภอจตุรัส ชัยภูมิ	๕๐๖
๑๓๗. จัดใจปรารภนาพุทธภูมิ	๕๑๑

ตอนที่ ๘ ช่วงท้ายของชีวิต

๑๓๘. จัดงานฉลองอายุ ๘๐ ปี หลวงปู่ใหญ่เสาร์	๕๑๗
๑๓๙. พัฒนาวัดป่าแสนสำราญ อ.วารินชำราบ อุบลฯ	๕๒๐
๑๔๐. ไปรับศพหลวงปู่ใหญ่เสาร์ จากฝั่งลาว	๕๒๑
๑๔๑. งานฌาปนกิจศพหลวงปู่ใหญ่เสาร์	๕๒๕
๑๔๒. ธรรมเทศนาของพระอาจารย์ใหญ่	๕๒๗
๑๔๓. จำพรรษาวัดป่าแสนสำราญ จ.อุบลฯ	๕๒๙
๑๔๔. รับคำแนะนำจากพระอริยคุณาธาร	๕๓๔
๑๔๕. บันทึกชี้แจงของพระอริยคุณาธาร	๕๓๖
๑๔๖. พระอริยคุณาธาร (พระมหาเส็ง ปุสฺโส)	๕๔๐
๑๔๗. หลวงปู่พระมหาปิ่นมรรณภาพ	๕๔๒

ตอนที่ ๙ ตามลิตีตอ নিজัง

๑๔๘. จำพรรษาที่วัดป่าทรงคุณ ปราจีนบุรี	๕๔๗
๑๔๙. สมนัดดีและหน้าที่ทางสงฆ์	๕๔๙
๑๕๐. วัตรปฏิบัติของหลวงปู่	๕๕๑

๑๕๑.	ประธานสร้างโบสถ์วัดป่าตาลัน	๕๕๓
๑๕๒.	หัวหน้าคณะพระกรรมฐานโดยมติพระเถระ	๕๕๕
๑๕๓.	วิปัสสนาธุระ จากพุทธกาลถึงยุคหลวงปู่สิงห์	๕๕๗
๑๕๔.	ช่วงสุดท้ายของหลวงปู่สิงห์	๕๖๔
๑๕๕.	สังฆารไม้เตี้ย	๕๖๗
๑๕๖.	เกร็ดมหัศจรรย์หลังมรณภาพ	๕๗๐
๑๕๗.	พิธีการศพของหลวงปู่	๕๗๒
๑๕๘.	เหรียญและวัตถุมงคลของหลวงปู่สิงห์	๕๗๖

ภาคพระธรรมคำสอน

แบบถึงพระไตรสรณคมน์ กับ แบบนั่งสมาธิภาวนา	๕๘๒
แบบถึงพระไตรสรณคมน์	๕๘๖
แบบวิธีนั่งสมาธิภาวนา	๕๙๖
รายนามเจ้าภาพร่วมพิมพ์หนังสือ	๖๓๕
หนังสือชุดบูรพาจารย์	๖๕๓
ชุดที่ ๑ : โครงการหนังสือบูรพาจารย์	๖๕๓
ชุดที่ ๒ : โครงการหนังสือบูรพาจารย์อีสานใต้	๖๕๖

ตอนที่ ๑

ช่วงชีวิตวัยต้น

๑. พระญาณวิศิษฐ์สมิทธิวีราจารย์ (หลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม)

พระญาณวิศิษฐ์สมิทธิวีราจารย์ (หลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม) ได้รับการถวายสมณนามจากวงการพระกรรมฐานว่า “**พระอริยเจ้าผู้เป็นยอดขุนพลเอกแห่งกองทัพพระกรรมฐาน**” พร้อมทั้งยกย่องเทิดทูนว่า ท่าน “**เป็นหนึ่งในสามพระบูรพาจารย์สายกรรมฐานที่ยิ่งใหญ่ตลอดกาล**”

ข้อความข้างต้น หมายความว่า ถ้าจัดลำดับพระผู้นำสายกรรมฐานในยุคปัจจุบัน ต้องยกให้ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนตสีโล เป็นลำดับที่ ๑ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ผู้เป็นศิษย์ เป็นลำดับที่ ๒ และหลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม เป็นลำดับที่ ๓ บรรดาบูรพาจารย์สายพระกรรมฐานในยุคปัจจุบันล้วนแต่เป็นศิษย์ที่ผ่านการอบรมจากพระอาจารย์ใหญ่ทั้งสามองค์นี้แทบทั้งสิ้น

เรื่องราวละเอียดเราจะได้นำมาพูดจากันต่อไป

หลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม เป็นศิษย์กรรมฐานองค์แรกของ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ได้ติดตามรุดงค์ใกล้ชิดกับองค์หลวงปู่มั่นติดต่อกันนานถึง ๑๒ ปี ปฏิบัติกรรมฐานจนมีความชำนาญ มีพลังจิตแรงกล้า มีบารมีธรรมสูง และได้รับความไว้วางใจจากหลวงปู่มั่นเป็นอย่างมาก จนกระทั่งได้มอบหมายภาระในการปกครอง และให้การอบรมพระเถรสายกรรมฐาน ที่เรียกว่า ‘คณะกองทัพธรรม’ ให้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของหลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม สืบต่อมา

หลวงปู่สิงห์ ได้ร่วมกับพระน้องชายของท่าน คือ หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล ปฏิบัติการแบบมอบกายถวายชีวิตเพื่อพระศาสนาเคียงคู่กัน ท่านทั้งสองจึงเป็นเสมือนสองแม่ทัพใหญ่ หรือ ยอดขุนพลเอกแห่งกองทัพธรรม ซึ่งนอกจากจะให้การอบรมด้านวิปัสสนากรรมฐานแก่พระเถรอย่างได้ผลแล้ว ยังจัด

แบ่งพระสงฆ์ออกเป็นกลุ่ม หรือสายย่อย ๆ สายละ ๕-๖ องค์ ออกเผยแผ่ธรรม ไปสู่ประชาชนอย่างกว้างขวางทั่วภาคอีสาน จนเกิดมีวัดป่าขึ้นในท้องที่ต่าง ๆ จำนวน นับพันแห่ง และกลายเป็นวัดกรรมฐานขยายไปทั่วประเทศ และต่างประเทศ สืบต่อมาถึงปัจจุบัน

คุณดำรง ภูระยา นักเขียนสารคดีธรรมแห่งนิตยสารโลกทิพย์ ได้เขียน ถึงบารมีธรรมของ **หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** ด้วยความศรัทธาถึง ดังนี้

“... นับได้ว่า **พระอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม** เป็นดังขุนพลผู้ยิ่งใหญ่แห่ง กองทัพธรรม ใช้สติปัญญาอันเรื่องอำนาจจัดปิดเป้าความทุกข์เชิงญ และความมม งามของราษฏร ให้มีความสงบสุข และศรัทธายึดมั่นต่อพระรัตนตรัย

เมื่อท่านและลูกศิษย์ทั้งหลาย เดินธุดงค์ไปยังท้องถื่นใดก็ตาม ที่นั้นจะ เกิดความร่มเย็นเป็นสุข และจะเกิด**วัดป่า**ขึ้นมาเป็นเงาตามตัว จนสามารถพูดได้ว่า **พระอาจารย์สิงห์ เป็นผู้ที่มีบุญญาธิการอย่างเหลือล้น**

ท่านได้เป็นผู้ดำเนินการสร้าง**วัดป่า**ขึ้นมาในยุคนั้นเป็นร้อยเป็นพันแห่ง ซึ่งจะหาผู้มีปัญญาและบารมีธรรมมากเช่นนี้อีกไม่ได้

ท่านเป็นบูรพาจารย์ผู้ปฏิบัติเป็นเยี่ยงอย่างแก่ลูกศิษย์ทั้งหลาย ให้ได้ เจริญรอยตามมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ โดยทุ่มเททั้งชีวิตจิตใจเพื่อการเผยแผร์ พระพุทธศาสนาจนตลอดชีวิต ยากที่จะหาผู้ใดทำได้เสมอเหมือน...”

ครูบาอาจารย์เคยเล่าถึงบารมีธรรมของ**หลวงปู่สิงห์**ว่า ท่านเป็นพระที่ ‘ครบเครื่อง’ ที่สุด คือนอกจากท่านจะเชี่ยวชาญด้านวิปัสสนากรรมฐานแล้ว ท่านเคยศึกษาด้านไสยเวทและคาถาอาคมมาก่อน ท่านมีความรู้ด้านภาษาถึงขั้น เคยเป็นครูสอนโรงเรียนหลวงรามาก่อน มีความรู้ด้านธรรมและบาลีเพราะเป็น ครูสอนพระปริยัติธรรมมาก่อนด้วย

นอกจากนี้ ท่านยังมีพลังจิตที่แก่กล้า สามารถใช้พลังจิตบังคับบุคคลได้

รู้ใจ อ่านใจ ดักใจคนได้อย่างแจ่มชัด รวมทั้งการแสดงธรรมกถีกซึ่งและเฉียบคม สามารถสะกดผู้ฟังจำนวนร้อยจำนวนพันให้ตั้งใจฟังเทศน์ของท่านอย่างสงบนิ่ง จนรู้สึกว่ามีมีการกระแอมไธหรือไหวติงเลย การสั่งสอนอบรมธรรมของท่านจึงได้ผลดี

กล่าวกันว่า ไม่ว่า**หลวงปู่สิงห์**จะไปแสดงธรรมที่ใด ประชาชนจะแห่แหนไปฟังจนแน่นขนัด รวากับมืงานเทศกาลเลยทีเดียว

การเผยแพร่ธรรมในบางครั้ง **หลวงปู่สิงห์**จำเป็นต้องแสดง **‘บุญฤทธิ์’** ให้ประชาชนได้ชื่นชมและเชื่อมั่นในธรรม ถือเป็น**กุสโลบาย**ในการโน้มน้าวใจชาวบ้านให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา

“ดังนั้น นามของพระอาจารย์สิงห์ จึงเป็นที่เลื่องลือระบือยิ่งใหญ่ในยุค นั้น หาผู้เสมอเหมือนได้ยาก ถ้าพูดกันตรง ๆ ก็ต้องบอกว่า ในสมัยนั้น คนรู้จัก พระอาจารย์สิงห์ มากกว่าที่จะรู้จักพระอาจารย์ใหญ่มันเสียอีก”

ในการอบรมสั่งสอนศิษย์ที่เป็นพระเถร **หลวงปู่สิงห์** จะเน้นหนักทางด้าน วิปัสสนากรรมฐาน และการปฏิบัติพระวินัยอย่างเคร่งครัด ตามแนวทางของ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ และหลวงปู่มั่น** อย่างแท้จริง

แต่ในการเผยแพร่ธรรมไปสู่ประชาชนชาวบ้านนั้น นอกจากจะให้ความรู้ ในทางธรรมแล้ว ท่านยังมุ่งให้การสงเคราะห์ และขจัดปัดเป่าความทุกข์เข็ญของ ชาวบ้านไปด้วย โดยท่านสอนศิษย์ ดังนี้

“... ธรรมะของพระพุทธองค์ที่ทรงค้นพบ สั่งสอนให้คนเราหลุดพ้นจาก วัฏสังสารทุกข์ คือความเวียนว่ายตายเกิด เพื่อไปสู่พระนิพพาน คือความดับสนิท พระสงฆ์ ผู้สืบศาสนาของพระพุทธเจ้า พึงปฏิบัติด้วยกาย วาจา ใจ ให้บรรลุตามเป้าหมายของพระพุทธองค์ ที่ทรงวางหลักบัญญัติไว้

ในขณะเดียวกัน ก็จะต้องไม่ลืมความจริงในข้อที่ว่า มนุษย์โดยมาก คือ คนเราทุกวันนี้ ยังไม่สามารถจะไปนิพพานกันได้ง่าย ๆ ต่างก็ดำเนินชีวิตอยู่เป็น หมู่คณะ มีชุมชนเป็นหมู่บ้าน เป็นเมือง เป็นประเทศชาติ ต้องทำมาหาเลี้ยงปาก

เสียงห้องด้วยความเหนื่อยยาก มีโลภ มีโกรธ มีหลง

ดังนั้น ชาวบ้านทั้งหลายจึงเห็นพระสงฆ์องค์เจ้าคือผู้ที่ปลดปล่อยทุกข์ให้พวกเขาไปเสียแทบทุกอย่าง เห็นพระเป็นครูบาอาจารย์ เป็นหมอยา เป็นตุลาการ ตัดสินปัญหาของชาวบ้าน และเป็นอะไรต่อมิอะไรที่จะต้องช่วยชาวบ้านแก้ปัญหา ร้อยแปด ซึ่งพระก็ต้อง จำใจอนุโลมตาม เพื่อช่วยเหลือนญาติโยมชาวบ้านไปตามมีตามเกิด

เพราะถ้าไม่ช่วยแล้ว ชาวบ้านก็จะกล่าวหาเอาได้ว่า พระสงฆ์องค์เจ้าไม่เห็นมีประโยชน์อะไร ช่วยเหลือชาวบ้านก็ไม่ได้

ดังนั้น พระจึงจำเป็นต้องเรียนรู้เวทมนตร์คาถา เอาทางไสยศาสตร์มาประยุกต์ใช้ เพื่ออำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านตามสมควรแก่กรณี แต่อย่าสอนให้ชาวบ้านมกมายหลงในไสยศาสตร์จนเกินไปก็แล้วกัน

สิ่งใดมีประโยชน์บางอย่าง ทางไสยเวทวิทยาคม เราต้องยอมรับเอาไว้ใช้ในพระพุทธรูปศาสนาบ้าง ไม่ควรเหยียดหยามสิ่งที่มีคุณค่าของลัทธิอื่นๆ โดยไม่ยกจะเอาความรู้ดี ๆ ของคนอื่นมาใช้อำนวยความสะดวกด้วย”

ด้วยเหตุผลดังกล่าว หลวงปู่สิงห์ ซึ่งเป็นพระคณาจารย์ที่มีชื่อเสียงทางธรรมบาลี อักษรสมัย และไสยเวทวิทยาคม ในสมัยนั้น จึงได้ถ่ายทอดวิชาไสยเวท อำนวยจิต ให้พระเถรที่สนใจในทางนี้ ควบคู่ไปกับการปฏิบัติด้านวิปัสสนากรรมฐานอย่างจริงจังด้วย เพื่อที่พระเถรจะได้นำไปสงเคราะห์ชาวบ้านป่าเมือง ดงชนบทที่ห่างไกลความเจริญ ที่ได้รับทุกข์ภัย เจ็บไข้ได้ป่วยด้วยโรคภัยนานา

บ้างก็ถูกคุณไสย ต้องอาถรรพณ์ บ้างก็ถูกสัตว์ร้ายขบกัด บ้างก็ต้องอุบัติเหตุ กระดูกหัก รักษาไม่หาย พระก็ต้องใช้เวทมนตร์คาถาประสานกระดูกให้ บ้างก็ปัดรังควาน และสะเดาะกุมารตายในครรภ์ ฯลฯ ซึ่งแพทย์สมัยใหม่ไม่สามารถจะเดินทางเข้าไปเยียวยารักษาให้ได้ เพราะอยู่ห่างไกล

หลวงปู่สิงห์ ท่านสอนพระเถรเกี่ยวกับ “วิชาสงเคราะห์โลก” เหล่านี้ว่า

“เป็นวิชาพิเศษ ที่พระเถรจะต้องเรียนรู้ไว้แน่ เพราะพระเถร และวัด เป็น

ที่พึ่งทางกายทางใจของชาวบ้าน

ถ้าชาวบ้านเขามาขอความช่วยเหลือ ฟังพาอาศัยแล้ว เราช่วยเหลือเขาไม่ได้ ชาวบ้านก็จะกล่าวหาเอาได้ว่า พระณรรพเรียนแล้วไม่เห็นทำประโยชน์อะไรให้ชาวบ้านได้ บวชเปลืองผ้าเปลือง เปลืองข้าวสูกชาวบ้านไปเปล่า ๆ เอาสบายแต่ตัวเอง”

ในขณะเดียวกัน หลวงปู่สิงห์ ก็กำชับพระลูกศิษย์ของท่านว่า :-

“วิชาไสยเวทวิทยาคมนี้เป็นเพียงโลกียวิชา เท่านั้น ไม่ใช่วิชาประเสริฐที่จะต้องเรียนรู้ไว้ด้วยใจมั่น เพียงเพื่อเอาไว้สงเคราะห์ชาวบ้านเท่านั้น

แต่เมื่อออกอุทกกรรมฐานเมื่อไร ขอให้ปล่อยวางวิชาไสยเวทนี้เสีย

อย่ายึดมั่นถือมั่น อย่าติดใจหลงใหลว่าเป็นวิชาประเสริฐ เพราะเป็นเพียงโลกียวิชา เท่านั้น เป็นวิชาที่ขัดขวางโลกุตระธรรม ขัดขวางมรรค ผล นิพพาน”

หลวงปู่สิงห์ ยังสอนศิษย์ต่อไปอีกว่า

“ธรรมดาพระเถระที่บำเพ็ญด้านกรรมฐาน จนบรรลุธรรมแก่กล้า ได้เมานสมบัติ ได้วิโมกข์ ได้อภิญญาจิต ข้อใดข้อหนึ่งแล้ว ถ้าคิดจะสงเคราะห์ชาวบ้านเมื่อไร ไม่จำเป็นต้องใช้เวทมนตร์คาถาเลย

เพียงแต่นึกอธิษฐานจิต ขอบารมีพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ให้ช่วยจัดปัดเป่าปัญหาเหล่านั้น ๆ ก็จะสำเร็จประโยชน์ได้ในพริบตา เป็นที่น่าอัศจรรย์”

หลวงพ่อพุทธ ฐานิโย ศิษย์ ลำคัญองค์หนึ่ง ได้กล่าวถึงหลวงปู่สิงห์ ว่า :-

“พระอาจารย์สิงห์ ขนดะยากโม เป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่มั่นองค์เดียวที่มีบารมีธรรมมากที่สุด

ท่านสามารถใช้สติปัญญาแยกแยะอุบายธรรม แนะนำศิษย์รุ่นน้อง ให้ได้รับการภาวนาอย่างได้ผล ท่านจึงเป็นที่ยอมรับของบรรดาพระอาจารย์ฝ่ายปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และคณะศรัทธาญาติโยมทั่วประเทศ”

๒. การเรียบเรียงประวัติของหลวงปู่

แม่หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม เป็นบูรพาจารย์ที่มีบารมีธรรมสูง มีชื่อเสียง และเป็นທີ່เคารพศรัทธาอย่างกว้างขวาง แต่เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง ที่ประวัติอันงดงามของท่าน ซึ่งมีหลากหลายนั้น ขาดการจดบันทึกและรวบรวมไว้เป็นหลักฐาน ให้ศิษย์ลูกศิษย์หลานรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้ากัน

ครูบาอาจารย์ที่เคยอยู่ร่วมยุคสมัย และลูกศิษย์ลูกหาใกล้ชิดของท่าน ต่างก็มรณภาพไปแทบหมดสิ้น สุตวิสัยที่จะสืบค้นเรื่องราวโดยละเอียดของท่านมา นำเสนอให้ครบถ้วนสมบูรณ์ได้

ถือเป็นโชคของผู้เขียน และของท่านผู้อ่านด้วย ที่อยู่ ๆ ก็ได้รับโทรศัพท์อย่างไม่คาดฝันจาก อาจารย์ ดร. ดารารัตน เต็นอุดม ศิษย์สำคัญของ หลวงพ่อ พุทธจรรย์ แห่งวัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา บอกมาว่า ท่านมีต้นฉบับหนังสือประวัติของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ฉบับที่พิมพ์แจกเป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพของท่าน เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๐๕

นับว่าเป็นหนังสือที่มีคุณค่า และหายากอย่างยิ่ง นับว่าหนังสือเล่มนี้ ดร. ดารารัตน ได้รับความเมตตาจาก หลวงปู่พวง จุกวโร แห่งวัดป่าจักราช อำเภอจักราช นครราชสีมา ให้ขอยืมมาอีกที ก็ขอกราบขอบพระคุณ ท่านหลวงปู่พวง และขอบคุณอาจารย์ ดร. ดารารัตน เป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้ ความจริงแล้ว อยากจะเดินทางมากราบขอบพระคุณหลวงปู่พวง ที่วัดของท่าน เพื่อจะได้ถือโอกาสกราบเรียนถามเรื่องราวของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ด้วย แต่ด้วยความไอ้เอ้ซัดซัดของผู้เขียน หลวงปู่พวง ท่านจึงไม่รอ เพราะท่านมรณภาพในปี ๒๕๕๑ นี้เอง หลวงปู่ให้ยืมหนังสือก็นับเป็นพระคุณอย่างยิ่งแล้วครับ

ที่นี้มาว่าถึงหนังสือเล่มที่กล่าวถึงนี้กันครับ หนังสือชื่อว่า ‘**ญาณประทีป**’ มีข้อความข้างใต้ชื่อว่า “**อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พระญาณวิศิษฐ์สมิทธิวีราจารย์ (พระอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม) ณ ศาลาญาณประทีป วัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา ๒๔ เมษายน ๒๕๐๕**” รวบรวมและเรียบเรียงโดย ท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** (พระมหาเส็ง ปุสฺโส) แห่งวัดเขาสวนกวาง อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ในส่วนที่เป็นประวัติของ **หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** มี ๔๗ หน้า, ๓๐ หน้าแรก เป็นบันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์เอง เขียนไว้ในลักษณะ ‘อัตโนประวัติ’ (ประวัติที่เขียนโดยเจ้าของประวัติเอง) ในส่วนที่เหลือ ๑๗ หน้าตอนท้ายนั้น ท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** เป็นผู้เรียบเรียงเพิ่มเติม

เนื้อหาในหนังสือเล่มดังกล่าว เป็นเพียงบันทึกย่อ ๆ ว่า ปี พ.ศ. ใด หลวงปู่สิงห์ จำพรรษาที่ไหน มีพระเถรร่วมจำพรรษาอยู่ด้วยกี่องค์ รวมทั้งงานสำคัญในพรรษานั้น เช่น สร้างกุฏิ ศาลา เป็นต้น ในส่วนที่พวกเราอยากรู้กันมากคือ ส่วนที่เป็นพลังจิต เรื่องฤทธิ์ เรื่องปราบคนพยศ ปราบคนพาล ปราบภูตผีปิศาจ ต่าง ๆ หลวงปู่ไม่ได้กล่าวถึงเลย น่าเสียดายยิ่ง

เรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ แม้ไม่ใช่ ‘สาระ’ ของการปฏิบัติธรรม แต่ก็เป็นตัว ‘ชูรส’ ที่พวกเรา ทั้งผม และท่านผู้อ่าน ต่างก็กระหายใคร่รู้กันไม่ใช่หรือครับ

การเรียบเรียงประวัติของ **หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** ในครั้งนี้ เท่าที่ผม สามารถทำได้ ก็โดยการใช้อยู่ข้อมูลในหนังสือ ‘**ญาณประทีป**’ นี้ เป็นกรอบตั้งต้น เพื่อให้รู้ถึงปีและสถานที่ที่หลวงปู่ท่านพักจำพรรษา รวมทั้งกิจกรรมหลัก ๆ ที่เกิดขึ้นในบั้นนั้น ๆ ส่วนเรื่องราวอื่น ๆ ก็ใช้วิธี ‘หยิบนิพนธ์หยิบหน้อย’ เอามาจากเรื่องราวที่ปรากฏในประวัติบูรพาจารย์องค์อื่น ที่เป็นลูกศิษย์ลูกหาของท่าน แล้วนำเรื่องราวเหล่านั้นมาร้อยเรียงปะติดปะต่อ พอให้ได้เรื่องราวที่สามารถนำมา เปรียบเคียงกับเรื่องของ**หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** เท่านั้น

การเรียบเรียงประวัติของหลวงปู่ในหนังสือเล่มนี้ จึงนับว่าย่างห่างไกลจากความสมบูรณ์เป็นอย่างมาก หวังว่าคงจะได้รับการช่วยเติมเต็มในส่วนที่ยังขาดหาย หรือส่วนที่ยังบกพร่องอยู่ จากท่านผู้รู้ และท่านผู้อ่าน ในโอกาสที่เหมาะสมต่อไป

ท่านผู้อ่านครับ ผมขอกลับไปเขียนถึงหนังสือ **‘ญาณประทีป’** กันต่อ ขอเริ่มด้วยการอัญเชิญข้อความบางส่วนใน **‘คำนำ’** ของหนังสือ ซึ่งเขียนโดย **สมเด็จพระมหาธีรวงศ์** (พิมพ์ ธรรมธโร) แห่ง**วัดพระศรีมหาธาตุ** บางเขน กรุงเทพฯ ในสมัยที่ท่านดำรงสมณศักดิ์ที่ **พระพรหมมุนี เจ้าคณะธรรมยุต ภาค ๓-๔-๕** และเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ในงานพระราชทานเพลิงศพของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ในครั้งนั้น

ใน **‘คำนำ’** ดังกล่าว เขียนไว้ดังนี้

“ในการพระราชทานเพลิงศพท่านเจ้าคุณ**พระญาณวิศิษฐ์สมิทธิวราจารย์ (พระอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม)** ซึ่งกำหนดวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๐๕ นั้น นอกจากสร้าง**เครื่องสังฆะต** (เครื่องสังเค็ด) คือ ตู้พระปาฏิโมกข์ ๗๓ ชุด เท่าอายุของท่าน เป็นอนุสรณ์แล้ว

คณะศิษยานุศิษย์ และข้าพเจ้า ได้ปรึกษาหารือตกลงกัน ให้พิมพ์หนังสือแจกเป็นที่ระลึกด้วย

ได้มอบภาระนี้แก่ **พระอริยคุณาธาร (ปสุโส เล็ง ป.ธ. ๖)** เป็นผู้เลือกเรื่อง และจัดพิมพ์

ส่วนประวัติท่านเจ้าคุณพระญาณวิศิษฐ์ ก็ได้มอบภาระแก่**เจ้าคุณพระอริยคุณาธาร** เป็นผู้เรียบเรียง ...

... เจ้าคุณพระอริยคุณาธาร ได้เสนอขออนุมัติ ได้อนุมัติให้จัดพิมพ์จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

... ฯลฯ ...

ส่วนประวัติท่านเจ้าคุณ**พระญาณวิศิษฐ์** นั้น เจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร**

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์ ธรรมธโร)

พระอริยคุณาธาร (พระมหาเส็ง ปุสฺโส)

อาศัยบันทึกที่ท่านเจ้าคุณฯ ทำไว้เป็นส่วนมาก อาศัยคำบอกเล่าจากผู้อื่น และ
ที่ได้ทราบเองบ้าง เป็นแนวทางเรียบเรียง

ได้ประวัติที่ค่อนข้างละเอียด ตามลำดับ พ.ศ. ตั้งแต่เริ่มออกป่าบำเพ็ญ
ภาวนา จนกระทั่งถึงกาลอสานของชีวิต ...”

ผมได้ทราบเรียนแต่ต้นแล้วว่า ส่วนที่เป็นประวัติของ หลวงปู่สิงห์ ขนดะยากโม
นั้น มี ๔๗ หน้า จัดเป็นส่วนที่หนึ่ง ของหนังสือ

ในส่วนที่สอง หรือส่วนหลัง เป็นภาคธรรมะ แบ่งเป็น ๒ ตอน ตอนหนึ่ง
เป็นพระธรรมเทศนาโสฬสปัญหา กัณฑ์ชตักถณิมาถนวกปัญหา ฉบับตำหนักพิชัย
สำนวนเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสสะ มหาเถระ อ้วน) ตอนสอง เป็น
หนังสือ พระไตรสรณคมน์ และสมาธิวิธี ของท่านเจ้าคุณพระญาณวิศิษฐ์

ทั้งส่วนที่เป็นประวัติ และส่วนธรรมะ ๒ ตอนดังกล่าว รวมกันมี
ความหนา ๙๐ หน้า

ในส่วนธรรมะ ผมจะขอนำไปไว้ในภาคผนวก ตอนท้ายของหนังสือเล่มนี้
ต่อไป ครับผม.

๓. คุณธรรมของหลวงปู่สิงห์

ในตอนนี้เป็นข้อความในส่วน ‘คำนำ’ ที่ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์ ธรรมธโร) ได้เขียนถึงหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม มีดังนี้

‘ท่านเจ้าคุณ**พระญาณวิศิษฐ์** เป็นบุคคลที่มีใจหนักแน่นมั่นคงในความคิด เมื่อได้ตั้งใจบำเพ็ญวิปัสสนาธุระ ก็ได้บำเพ็ญจนตลอดชีวิต ไม่ย่อท้อถอยหลัง ปฏิบัติก้าวหน้าเรื่อยไป แม้ได้ประสบ**อุปสรรค** (เขียนตามต้นฉบับเดิม) อย่างหนักหน่วง ก็ไม่ละทิ้งความตั้งใจ ได้ตั้งหน้าประพาศพิภพมหัจฉริยะตลอดครดผั่ง

เมื่อรู้ว่าใครมีความรู้ความสามารถดีกว่า แม้ผู้นั้นอ่อนอาวุโสกว่า ก็ไม่ถือ ยอมตนลงศึกษาปฏิบัติตามคำแนะนำสั่งสอนของผู้นั้น และถือเอาเป็นครูบาอาจารย์ ทั้งได้แสดงการวะต่อผู้นั้นด้วยการทำ**สามิจักรม**อย่างเปิดเผย

ข้อนี้ความเป็นตัวอย่างแก่ผู้มุ่งศึกษาปฏิบัติธรรม เพื่อความดีงามของตน

อนึ่ง ท่านเป็นผู้มุ่งดีต่อหมู่คณะ และพระศาสนา อย่างยิ่ง ได้เอาธุระของ ครูบาอาจารย์ และทำการฟื้นฟู ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ เต็มสติ กำลัง

เมื่อทางการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งฝ่ายบริหาร ก็ไม่ขัดข้อง ยินดีรับภาระธุระ และเอาใจใส่ปฏิบัติด้วยความเต็มใจ ยังกิจการหมู่คณะให้ดำเนินไปด้วยดี

ข้อนี้ก็ควรเป็นคติตัวอย่างแก่ผู้หวังดีต่อหมู่คณะและพระศาสนา

เมื่อภาระยังมาไม่ถึงตัวก็ไม่ใช่คว่ำ แต่เมื่อภาระมาถึงตัวก็ไม่หวั่นเสียว ยินดีรับภาระด้วยเต็มใจ และเอาใจใส่ประกอบภารกิจของหมู่คณะพระศาสนา จนสุดกำลังความสามารถ

ผู้เช่นนี้ย่อมยังหมู่คณะและพระศาสนาให้งาม ได้ชื่อว่า **คนโสภณ ศาสนโสภณ** เป็นคนดีของหมู่คณะและพระศาสนา ควรแก่การสรรเสริญ

ก็ **กรณีแยสุ ทกฺขตา** ความขยันขันแข็งเอาการเอางานในกรณีะของ

หมู่คณะ ของพระศาสนา เป็นคุณธรรมสำคัญประการหนึ่ง ของผู้อยู่ในหมู่คณะ
ในพระศาสนา

ทำให้เป็นบุคคลที่พึงปรารถนาของหมู่คณะ ของพระศาสนา และทำตนเอง
ให้ได้ทั้งอาศัยเป็นหลักฐาน ไม่เป็นคนหลักลอย

พูดถึงคุณธรรมส่วนตัว ท่านเจ้าคุณ**พระญาณวิศิษฐ์** เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติ
ชอบตามธรรมตามวินัย เอาใจใส่ศึกษา สำเนียงพระธรรมวินัย มีความรู้ความเห็น
ลึกซึ้ง มีปฏิภาณเทศนาแจ่มแจ้ง ไพเราะจับใจผู้ฟัง

**และโดยอาศัยที่ท่านมีความเข้าใจซาบซึ้งในพระธรรมวินัย จึงชอบใช้
โวหารหนักแน่น เด็ดขาด ประดุจบันลือสีหนาทในท่ามกลางบริษัท อย่างองอาจ
กล้าหาญ สมกับนามของท่าน"**

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์ ธรรมธโร) ได้สรุปลงท้ายคำนำว่า

"ในนามของคณะศิษยานุศิษย์ และในนามของข้าพเจ้า ขอขอบใจเจ้าคุณ
พระอริยคุณาธาร ผู้รับภาระในการเรียบเรียงประวัติ และจัดพิมพ์หนังสือแจกเป็น
ที่ระลึก ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

และ ขออนุโมทนาสาธุการ ในกุศลทักษิณานุทานกิจ ที่สาธุชนผู้เคารพ
นับถือ ได้ร่วมกันบำเพ็ญอุทิศถวายท่านเจ้าคุณ**พระญาณวิศิษฐ์** ตั้งแต่วันมรณภาพ
จนกระทั่งถึงวันพระราชทานเพลิงนี้ ทว่า

ขอให้กุศลบุญราศีทั้งนี้ จงสำเร็จประโยชน์สุขแด่**ท่านเจ้าคุณ**ฯ ตามสมควร
แก่คติวิสัย และของอำนวยผลอันน่าพอใจแก่สาธุชนผู้บำเพ็ญ ทั้งในปัจจุบัน และ
สัมปรายภพภายหลัง

**ในที่สุด ขอจงเป็นอุปนิสัยปัจจัยแก่ มรรค ผล นิพพาน ในปัจฉิมภวีกชาติ
แต่ทุก ๆ ท่านเทอญ"**

สาธุ !

๔. ชาตภูมิ

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม เป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานี ท่านเกิดในครอบครัว **บุญโท โยมบิดาชื่อ อ้วน** เป็นข้าราชการกรมการเมืองตำแหน่ง **เพี้ยอินทวงษ์** มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องการศึกษา และการพระศาสนา ของท้องถิ่น โยมมารดาชื่อ **หล้า** ท่านเป็นบุตรคนที่สี่ ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด ๗ คน

หลวงปู่ เขียนเริ่มต้นประวัติขององค์ท่านเองภายใต้หัวข้อ 'สถานะเดิม' ดังนี้

"นามเดิม **สิงห์** นามสกุล **บุญโท** นามบิดา **เพี้ยอินทวงษ์ (อ้วน)**

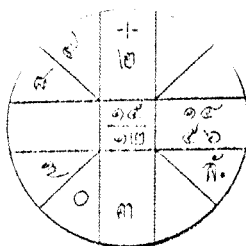
นามมารดา **นางหล้า** เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือพระพุทธศาสนา

เกิดที่บ้านหนองซอน ตำบลหัวตะพาน อำเภออำนาจเจริญ จังหวัด **อุบลราชธานี** (ปัจจุบันเป็นอำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ)

เกิดเมื่อ วันจันทร์ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๓ ปีฉลู ตรงกับวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๒ เอกศก จุลศักราช ๑๒๕๑ รัตนโกสินทร์ศก ๑๐๘ ปกติมาส ปกติวาร เวลา ๕ นาฬิกา ๑๐ นาที

ผิวขาวเหลือง ลักษณะสันหลัง ดำเนินเพลเป็นที่ต้นแขนขวา

มีดวงซาดากำเนิดดังนี้

ภาพดวงกำเนิดของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม

มีพี่น้องท้องเดียวกัน ๗ คน คือ :-

๑. นายนวล บุญโท
๒. นางเขียว (แม่ภู) ธนารักษ์
๓. นายตา บุญโท
๔. เจ้าคุณ พระญาณวิศิษฐ์ (สิงห์ บุญโท)
๕. พระมหาปิ่น ปญฺญาพล บุญโท ป.ธ.๕
๖. นางลุน กุลบุตร (มารดาเจ้าคุณพระศรีรัตนวิมล)
๗. นางปุ้ม มีนาพันธ์

...

หลวงปู่สิงห์ เป็นบุตรคนที่สี่ของครอบครัว สำหรับน้องชายคนที่ห้า ถัดจากหลวงปู่ คือ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพล** อายุห่างกัน ๓ ปี

คือ **หลวงปู่พระมหาปิ่น** เกิดวันพฤหัสบดี แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๔ ปีมะโรง ตรงกับวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๕

เนื่องด้วย **หลวงปู่สิงห์** กับ **หลวงปู่พระมหาปิ่น** พระเถระสองพี่น้องนี้ มักจะไปด้วยกัน ปฏิบัติเคียงคู่ เคียงบ่าเคียงไหล่กัน ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงหลวงปู่องค์หนึ่ง จึงมักกล่าวถึงอีกองค์หนึ่ง คู่กันไปเสมอ ในภายหลัง ทั้งสององค์จึงได้รับการถวายสมณนามว่า **ยอดขุนพลเอกสองพี่น้องแห่งกองทัพธรรม**

หลวงปู่สิงห์ ท่านเขียนถึง **อุปนิสัยใจคอ** ขององค์ท่านเอง ดังนี้

“ชื่อตรง แน่วแน่ อดทน ขยันหมั่นเพียร ชอบศีลธรรม เห็นประโยชน์ส่วนรวม เมื่อได้ตกลงใจทำประโยชน์ทางใดแล้ว แม้มีอุปสรรค (เทียบตามต้นฉบับเดิม) ขัดข้องเกิดขึ้น ก็ไม่ท้อถอย พากเพียรพิจารณาหาหนทางแก้ไข จนผ่านพ้นอุปสรรคไปได้

ใจคอกว้างขวาง ชอบเผื่อแผ่ และอนุเคราะห์หมู่คณะ”

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม

หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล

ด้วยโยมบิดาของหลวงปู่รับราชการในตำแหน่งสำคัญของเมือง สถานภาพของครอบครัวจึงอยู่ในระดับดี หลวงปู่พี่น้องทั้งสององค์ จึง “เกิดมาในท่ามกลางวงศ์ตระกูลที่อุดมสมบูรณ์”

และแน่นอน ทั้งหลวงปู่สิงห์ และหลวงปู่พระมหาปิ่น จึงได้รับการศึกษาอบรมที่ดีตามยุคสมัยมาตั้งแต่วัยเด็ก ทั้งสององค์จึงเป็นเด็กที่ “มีความเฉลียวฉลาด มีความจำดี จดจำคำสอนของพ่อแม่ได้ขึ้นใจ รู้สิ่งใดควรไม่ควร เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสอนไม่เคยละเมิด มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง”

๕. การศึกษาเล่าเรียน

ได้กล่าวมาแต่ต้นแล้วว่า หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม กับหลวงปู่พระมหาปิ่น ญาณपाल ท่านเกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะและสถานภาพดี ประกอบกับโยมบิดาของท่านเป็นข้าราชการกรมการเมืองในตำแหน่ง **เพี้ยอินทวงษ์** มีหน้าที่ดูแลด้านการศึกษาและการพระศาสนาของประชาชนในท้องถิ่น **หลวงปู่ทั้งสององค์** จึงได้รับการศึกษาอบรมที่ดี ทั้งจากในครอบครัว และการศึกษาในโรงเรียน

เกี่ยวกับการอบรมจากครอบครัว นั้น หลวงปู่สิงห์ ท่านเขียนว่า 'การอบรมในสกุล' ดังนี้

"เมื่อเล็ก ๆ บิดามารดาพาเข้าวัดฟังธรรมเสมอ และพาทำบุญ ตักบาตร เป็นนิตย์ เวลาเช้า เพล บิดามารดาก็ใช้ให้นั่งวัดอาหารไปถวายพระภิกษุสามเณร ที่วัดแทบทุกวัน เว้นแต่มีธุระจำเป็นอย่างอื่น

และ บิดามารดา ได้อบรมสั่งสอนให้มีความรู้ในการครองเรือน ตามฐานะของชาวนาในชนบทบ้างเล็กน้อย"

เมื่อตอนที่หลวงปู่ยังเป็นเด็ก ได้มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาแล้ว แม้จะยังไม่ทั่วถึง แต่ที่จังหวัดอุบลราชธานีในยุคนั้นจัดว่ามีการศึกษาสำหรับประชาชนดีกว่าจังหวัดอื่น ๆ ในภาคอีสาน ทั้งนี้ก็ด้วยการริเริ่มตั้งโรงเรียนสำหรับราษฎร และโรงเรียนสำหรับพระเณร ของเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท)** และได้รับการสานต่อที่ดีของเจ้าพระคุณ**สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (อ้วน ติสฺโส)** เจ้าคณะมณฑลอุบล ในสมัยนั้น

ขอเรียนท่านผู้อ่านว่า **โรงเรียนประถมศึกษาลำหรับราษฎร**ทั่วไป เริ่มมีขึ้นเป็นครั้งแรกของประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๒ ในสมัย**พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕** โดยจัดตั้งโรงเรียนแรกที่ **วัดมหรณพาราม** กรุงเทพฯ (อยู่บริเวณ

เสาชิงช้า หน้าวัดสุทัศน์เทพวราราม แถว ๆ นั้นแหละครับ) ต่อมาก็ขยายไปตั้งตาม วัดต่าง ๆ ที่มีความพร้อม แล้วก็ขยายออกไปสู่หัวเมืองต่าง ๆ ทำราชอาณาจักร ส่วนการศึกษาภาคบังคับที่กำหนดให้เด็กไทยทุกคนต้องเข้าเรียนระดับประถมศึกษา มีขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ ครับผม

สำหรับการศึกษาขององค์หลวงปู่สิงห์ นั้น ท่านเขียนไว้ดังนี้ :-

“ได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาหนังสือไทยในโรงเรียนสร้างโสทรเกษมศิลป์ ซึ่งเป็นโรงเรียนวัดสุทัศน์ (ในเมืองอุบลฯ) สอบไล่ได้ถึงชั้นมัธยมปีที่ ๓ ใน สนามหลวง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔

สอบไล่ได้วิชาปริยัติธรรมชั้นบาลีไวยากรณ์ในสนามหลวง สำนักเรียน วัดสุทัศน์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕

สอบไล่ได้วิชานักธรรมตรีในสนามหลวง สำนักเรียนวัดสุปฏิภูมิ (ในเมือง อุบลฯ) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘”

การศึกษาสายสามัญ หลวงปู่สิงห์ ท่านเรียนจบชั้นมัธยมปีที่ ๓ ถือว่า ได้รับการศึกษาระดับสูงในสังคมสมัยนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งถือว่าสูงมากในสังคม ที่อยู่ห่างไกลจากเมืองหลวง เป็นโอกาสยากมากที่ประชาชนทั่วไปจะได้ศึกษาสูง ถึงระดับนั้น อย่างมากที่สุดน่าจะเป็นการศึกษาถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เท่านั้น

หลวงปู่สิงห์ ท่านได้รับแต่งตั้งให้เป็นครูสอนนักเรียนฆราวาส ทั้งที่ท่านยัง ดำรงสมณเพศอยู่ คือท่านเป็น “ครูพระ” สอนวิชาทั่วไปอยู่ถึง ๔ ปีเศษ ตามบันทึก ของท่านดังนี้ :-

“ได้รับแต่งตั้งจากทางกระทรวงธรรมการ (ศึกษาธิการ) ให้เป็น **ครูมูล และ ครูมัธยม ในโรงเรียนสร้างโสทรเกษมศิลป์** เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้ทำการสอนอยู่ จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๘ รวมเวลาประมาณ ๔ ปีเศษ แล้วลาออกไปบำเพ็ญวิปัสสนา ธุระ”

ท่านผู้อ่านครับ ตอนนี่ผมขออนุญาตเล่าเรื่องล่วงหน้า คือ ตอนที่**หลวงปู่สิงห์** ท่านลาออกจากการเป็นครู แล้วออกธุดงค์ติดตาม**หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต** ตามที่ผมเคยได้ฟังจากครูบาอาจารย์ มีอยู่ว่า

“หลังจากที่ท่าน (หลวงปู่สิงห์) บวชเป็นพระภิกษุแล้ว ท่านก็ได้เป็นครูสอนนักเรียนธรรมาวาสอยู่ นักเรียนของท่านอยู่ในวัยหนุ่มสาว มีทั้งชายและหญิง

วันหนึ่ง ในขณะที่ท่านกำลังสอนอยู่หน้าชั้น การสอนต้องหยุดชะงักลง เพราะท่านมองเห็นลูกศิษย์ทุกคนล้วนแต่เป็น**โคจรกระดูก** นั่งอยู่ทั้งชั้นเรียน ขาวโพลนเต็มไปหมด

แม้แต่ผู้พูดคุยกัน ก็เห็นแต่หัวกะโหลกคุยกัน ทำปากพะงาบ ๆ

เหตุการณ์นั้น (นิमितซึ่งเกิดจากการฝึกพิจารณาอสุกกรรมฐาน) เกิดขึ้นชั่วครู่ เมื่อนิมิตนั้นหายไปแล้ว ท่านก็พูดลาล่านักเรียน ว่าท่านได้ตัดสินใจขอลาออกจากการเป็นครู จะไม่มาสอนอีกแล้ว

ต่อจากนั้น ท่านก็แบกกลด สะพายบาตรและบริวารธุดงค์ ออกเดินป่าบำเพ็ญภาวนาเยี่ยงพระกรรมฐานธุดงค์ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นไป ...”

หลวงปู่สิงห์ ท่านออกเป็นศิษย์ติดตาม**หลวงปู่มั่น มุ่งสู่ราวป่า แสงหาโมกขธรรม เจริญรอยตามพระบุพพอาจารย์เจ้าทั้งหลายที่เคยปฏิบัติมา เพื่ออบรมสั่งสอนจิตใจของตนเอง ไปอยู่ในถ้ำผาภูเขาใหญ่ ป่าดงพงพกฤษ เพื่อวิเวกแห่งจิตใจตามสติปัญญาและกาลสมัย**

นี่ผมเขียนล่วงหน้า แล้วเราก็อยุตพูดถึงรายละเอียดกันในตอนต่อ ๆ ไปครับ.

๖. บรรพชาเป็นสามเณร

ด้วยตำแหน่งหน้าที่การงานของโยมบิดาของหลวงปู่สิงห์ คือ ท่าน **เพี้ยอินทวงษ์** (อ้วน บุญโท) ที่เป็นกรมการเมือง ทำหน้าที่จัดการด้านการศึกษา และการพระศาสนาของท้องถิ่น บิดาจึงสนับสนุนให้บุตรของท่านได้รับการศึกษาที่ดี ตามยุคสมัย อย่างไม่ต้องสงสัย

ในด้านการพระศาสนา นอกจาก ท่าน**เพี้ยอินทวงษ์** (อ้วน บุญโท) จะมีหน้าที่อุปถัมภ์ค้ำชูพระศาสนาโดยตรงแล้ว ท่านก็สนับสนุนให้บุตรได้บวชเรียน ในพระพุทธศาสนาด้วย ดังจะเห็นในประวัติของ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** มีระบุไว้อย่างชัดเจนว่า

“บิดาและมารดาของท่านมีความเข้าใจพิธีกรรมและหลักปฏิบัติเกี่ยวกับ พระสงฆ์ได้อย่างถูกต้อง อยากเห็นอนาคตของบุตรก้าวหน้า จึงตั้งใจให้บวชเรียน”

ตามประวัติ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ได้บรรพชาเป็นสามเณร ๒ ครั้ง ก่อนจะอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ครั้งแรก เมื่ออายุ ๑๔ ปี บรรพชาเป็นสามเณร ในคณะมหานิกาย ที่วัดบ้านเกิด ต่อมาเมื่ออายุ ๑๗ ปี ได้บรรพชาในคณะธรรมยุต ในวัดที่อยู่ในตัวเมืองอุบลราชธานี

บันทึกเรื่องการบรรพชาของหลวงปู่มีดังนี้:-

“ได้บรรพชาเป็นสามเณรใน **สำนักพระอุปัชฌาย์ป๋อง ณ วัดบ้านหนองขอน ตำบลหัวตะพาน อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี** เมื่ออายุ ๑๔ ปี พ.ศ. ๒๔๔๖ ครั้น พ.ศ. ๒๔๔๙ ได้ย้ายไปอยู่ **วัดสุทัศน์** ในเมืองอุบลราชธานี เพื่อศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้ให้ยิ่งขึ้น ได้บรรพชาเป็น **สามเณรธรรมยุต** ใน **สำนักพระครูสมุห์โฉม เจ้าอาวาสวัดสุทัศน์** สมัยนั้น เมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีเถาะ ตรงกับวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๙”

การที่หลวงปู่ บรรพชาเข้าเพื่อเป็นสามเณรธรรมยุต นั้น มีเหตุผลที่ชัดเจน คือ เพื่อการศึกษาเล่าเรียน ทั้งการเรียนสายสามัญ และการเรียนในโรงเรียน พระปริยัติธรรม

ท่านผู้อ่านคงทราบแล้วว่า การศึกษาทั้งโรงเรียนสามัญ และโรงเรียน พระปริยัติธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานี ในสมัยแรกนั้น เกิดขึ้นด้วยความริเริ่มของเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท)** ได้รับการสานต่อและส่งเสริมอย่างจริงจังในสมัยของเจ้าพระคุณ**สมเด็จพระมหาวิรรวงศ์ (อั่วน ติสฺโส) เจ้าคณะมณฑลอุบล** ในสมัยนั้น ทำให้การศึกษาทั้งในโรงเรียน และทางด้าน พระพุทธศาสนา มีความเจริญมากกว่าในท้องถิ่นอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้าน พระปริยัติธรรม พระภิกษุสามเณรจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสาน ต่างหลั่งไหลมาที่จังหวัดอุบลราชธานี แหล่งการเรียนที่สำคัญในยุคนั้น

ประเด็นสำคัญที่ผู้เขียนสนใจและสงสัยมากประการหนึ่ง คือ **องค์หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** นอกจากจะเชี่ยวชาญด้านสมถและวิปัสสนากรรมฐาน รวมทั้งมีพลังจิตแก่กล้า และชำนาญในการถ่ายทอดวิชาความรู้แล้ว ท่านยังเป็นพระอภิญญา เก่งทางฉาน ทางฤทธิ์ ตลอดจนชำนาญเรื่องเวทมนตร์คาถาต่าง ๆ อีกด้วย

คำถามคือ **หลวงปู่** ท่านได้รับการอบรมสั่งสอนวิชาที่จัดอยู่ทางด้านไสยเวท ตลอดจนเวทมนตร์คาถามาจากครูอาจารย์ท่านใด ?

จากข้อสงสัยดังกล่าว ทำให้ผมนึกถึงชื่อครูบาอาจารย์ในอดีต ๒ ชื่อ และมีคำถามต่อมาว่า พระเถระทั้งสองชื่อนั้น ถ้าจะหมายถึงองค์เดียวกันจะเป็นไปได้ไหม ? ก็ไม่ถึงกับติดใจสะทาคำตอบหรอกครับ เพียงต้องการนำเสนอเป็นข้อนำคิดก็แล้วกัน นะครับ

ชื่อแรก **'พระอุปัชฌาย์ป້อง'** แห่งสำนักวัดหนองขอน ตำบลหัวตะพาน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดอุบลราชธานี (ปัจจุบันเป็น อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม) ที่**สามเณรสิงห์ บุญโท** บวชเป็นสามเณรอยู่ด้วยเกือบ ๓ ปี

ชื่อหลัง **'หลวงปู่ป້อง'** พระอภิญญาชื่อดังแห่งจังหวัดนครพนม ที่**หลวงปู่**

ต้อ อจลรมโ ให้การเคารพนับถือเป็นอย่างสูง (หลวงปู่ต้อ มีอายุแก่กว่าหลวงปู่สิงห์ ๑ ปี และแก่กว่าหลวงปู่แหวน ๘ ปี)

ถ้า ‘พระอุปัชฌาย์ป้อ’ กับ ‘หลวงปู่ป้อ’ เป็นองค์เดียวกัน ก็น่าจะสรุปได้ว่าพระเถระองค์นี้เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาดังกล่าวให้กับหลวงปู่สิงห์ ครั้งที่สามเถระอยู่ที่**วัดบ้านหนองซอน** วัดบ้านเกิดของท่าน

ถ้าพระเถระทั้งสองชื่อดังกล่าว **ไม่ใช่**องค์เดียวกัน ก็ขอไปแล้วไป อย่าได้ติดใจอะไรเลย ถือว่าผมมีโอกาสเล่าถึงเรื่องราวมหัศจรรย์ของบูรพาจารย์ตามที่เคยได้ฟังมาก็แล้วกันนะครับ

เรื่องที่ผมได้รับฟังมาจาก **หลวงพ่อเปลี่ยน ปลูกยาที่ไป** แห่ง**วัดอรุณวิเวก** อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ นั้น สืบเนื่องจากผม กับอาจารย์ภัทรา นิคมานนท์ ได้ไปกราบเรียนถามเกี่ยวกับเรื่อง “การเข้ามานะเหาะได้” เป็นจริงหรือไม่ เพราะครูบาอาจารย์เคยเล่าให้ฟังว่า สมัยที่**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พักจำพรรษาที่**ถ้ำเชียงดาว** ท่านก็เข้ามานะเหาะไปบิณฑบาตที่ตัวเมืองเชียงใหม่อยู่บ่อย ๆ ลูกศิษย์อาวุโสของท่านต่างตระหนักในเรื่องนี้ดี

หลวงพ่อเปลี่ยน ได้เมตตาเล่าเรื่องการเข้ามานะเหาะ และยกเรื่องของ**หลวงปู่ป้อ** มาเล่าประกอบ พวกเราได้บันทึกเทปเสียงไว้ ถอดข้อความได้ดังนี้

“...อย่าง**หลวงปู่เสาร์** ที่ท่านมานั่ง (สมาธิ) อยู่ ลอยขึ้นไปเอาบุหรีที่เหน็บไว้ที่หมอนหลังคา ถ้าทำได้อย่างนั้นก็หายห่วง เพี้ยน (หลวงปู่ต้อ) ว่าท่านต้อง**ฉาน** ได้เน่เนอน

หลวงปู่ป้อก็ฉานไปเขมร ไปคุยกับเพื่อนของท่านที่พนมเปญ ท่านฉานไป
หลวงปู่ต้อเคยอยู่กับหลวงปู่ป้อมมาก่อน ที่นครพนม

หลวงปู่ป้อมเดินข้ามแม่น้ำโขง จากนครพนมไปท่าแขก (ฝั่งประเทศลาว) นั้น ท่านเดินบนน้ำโขงให้ดูเลย เพี้ยนเหยียบบนพื้นน้ำเลย เพี้ยนเดินอย่างสบาย ข้ามไปฝั่งโน้นเลย

แต่ **หลวงปู่ตื้อ** ตอนนั้นท่านทำไม่ได้ **หลวงปู่ปึง** ท่านทำให้ดู เพราะหลวงปู่ตื้อท่านไม่เชื่อใคร ท่านต้องให้ทำให้ดู

หลวงปู่ตื้อ ยกย่องหลวงปู่ปึงมาก

หลวงปู่ตื้อ เล่าว่า ก็มีพระเขมรรุ่นเดียวกันกับหลวงปู่ปึงนั่นแหละ เพิ่นที่มาเพิ่นมานมาคุยกัน

สมัยนั้นมีพระผู้ปฏิบัติดีจากเมืองเขมรอยู่ด้วยนะ **มานมาคุยกัน** กลางคืนท่านก็พูดคุยกันอยู่

หลวงปู่ตื้อ เพิ่งบวชได้ ๓ พรรษา เห็นท่านนั่งคุยกัน แก่เท่า ๆ กัน

หลวงปู่ตื้อ ก็นึกว่า เราก็จิตที่นั่งฉันไว้ให้ตอนเช้า ไม่รู้ว่าองค์ไหนจะแก่พรรษากว่ากัน ก็บู้ไว้ให้ท่านเลือกนั่งเอา ปุ้อาสนะไว้ หมอนอิง ๒ อัน

ถึงตอนเช้ามา เห็นแต่หลวงปู่ตนเอง (หลวงปู่ปึง) หลวงปู่อีกองค์ไม่เห็นเลยถามหลวงปู่ปึงว่า ‘หลวงปู่ที่มาพูดคุยกันเมื่อคืนนี้ละ ท่านไปไหน ไม่เห็นมาฉันข้าว?’

‘เพิ่นกลับวัดเพิ่นแล้ว เพิ่นอยู่พนมเปญ โน่น!’

หลวงปู่ตื้อได้เรียนถาม โดนหลวงปู่ปึงดุเอาว่า ‘พวกเจ้ามันไม่ปฏิบัติ พวกเจ้ามีแต่นอน บ่ปฏิบัติ’

หลวงปู่ตื้อ เล่าว่า **หลวงปู่ปึง** ท่านรู้ภาษาสัตว์ทั้งหมด ไม่ว่า โค กระบือ หมู หมา เป็ด ไก่ นก อะไรต่าง ๆ ท่านรู้จักภาษามันหมด ท่านแตกฉานในภาษา”

ผมกราบเรียนหลวงพ่อเปลี่ยนว่า “ลูกหลานรุ่นหลังไม่เคยได้ยินชื่อและเรื่องราวของหลวงปู่ปึงเลยครับ?”

หลวงพ่อ “อ้อ! ไม่เคยได้ยิน แต่**หลวงปู่ตื้อ**เล่าให้อาตมาฟัง อาตมาเป็นคนชักตลอดเวลานวดแขน นวดขาแต่ผู้เดียว จะนวดคนเดียว ก็ได้ตงนั่นแหละ ...”

โดยสรุป ก็ไม่ทราบว่ **‘หลวงปู่ป้อน’** กับ **‘พระอุปัชฌาย์ป้อน ของสามเณรสิงห์ บุญโท’** จะเป็นพระเถระองค์เดียวกันหรือไม่ ? ไม่สามารถหาหลักฐานมาตอบเรื่องนี้ได้

ถ้าหากท่านเป็นพระเถระองค์เดียวกัน ถ้า **สามเณรสิงห์** ได้รับการถ่ายทอดวิชาด้านไสยเวทวิทยาคม จากครูบาอาจารย์ระดับนี้ ก็ไม่น่าสงสัยว่าลูกศิษย์จะเก่งกล้าไปด้วย

แต่ถ้าท่านเป็นคนละองค์ และ **“หลวงปู่ป้อน”** ไม่เกี่ยวกับประวัติของ **หลวงปู่สิงห์** ของเรา ผม ผู้เขียน ก็กราบขอภัยด้วย ถือเป็นการนำเรื่องสนุก ๆ เกี่ยวกับครูบาอาจารย์มาเล่าสู่กันฟังก็แล้วกันนะครับ

หากผู้รู้ท่านใดมีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้ กรุณาช่วยชี้แนะด้วยนะครับ !
ขอขอบคุณ.

ท่านผู้อ่านครับ ตอนแรกว่าจะจบตอนตรงนี้ พอได้นึกได้ว่า **หลวงปู่จาม มหาบุญโ** เคยเล่าถึงปฏิกิริยาที่แปลกของ **‘ญาท่านข้าวต้ม’** พระอาจารย์องค์หนึ่งของหลวงปู่สิงห์ที่สมัยที่ยังเป็นสามเณร ผมคิดว่าน่าจะนำเสนอในตอนนี้อยู่แล้ว

หลวงปู่จาม ท่านเคยเป็นสามเณรติดตามองค์**หลวงปู่มัน ภูริทัตโต** และต่อมาก็มาเป็นสามเณรของ**หลวงปู่สิงห์** ได้เล่าถึง **‘ญาท่านข้าวต้ม’** ดังนี้

“ญาท่านข้าวต้ม คนนี้ เคยเป็นอาจารย์ของท่านอาจารย์สิงห์มาก่อน สมัยยังไม่ทันได้บวช

เป็นพระมหานิกาย อยู่อำเภอทุ่ง (อำเภออำนาจเจริญ) บ้านหัวตะพาน กินข้าวต้มมัด ข้าวต้มกลีบใบตองห่อหมด ๓๐ มัด มัดหนึ่งมีอยู่ ๓ กลีบ แกะกิน ๆ จนหมด

ถ้ากินกล้วย - กล้วยนี้หละ กล้วยมะลิอ่อน กล้วยน้ำว้านี้หละ หมด ๓๕๐ ลูก
ถ้ากินน้ำอ้อยหีบต้มเคี้ยวพอเหลืองเยี้ยวโค ฉันทมตรวดเดียว ๒ ทาบ ๆ

ละ ๒ กระบอก ๆ หนึ่ง ๒ ปล้องข้อไม้ไผ่บ้าน ยกกระบอกนี้- หมดหยุดพักหายใจ
เอากะบอกใหม่มาจนหมด หมดก็ทิ้งกระบอก

ผู้ข้า ได้ไปกับท่านอาจารย์สิงห์ ตอนที่เห็นเณร เพิ่นเกณฑ์ไปใช้ให้หาบ
น้ำอ้อยไปถวายครูบาอาจารย์ของท่าน

ถ้ากินข้าวปั้น - ขนมจีน ก็หมดเป็นหาบโคง ข้างหนึ่งเส้น ข้างหนึ่งน้ำยา
ฉั่นหลาย ฉั่นได้ คนร่างใหญ่ ออกใหญ่ เอวรัด ท้องแบน มือตีนแข็งแรง
ใหญ่ยาว ลูกยี่นแล้วมือหย่อนเลยหัวเข่า

อัญญาท่าน องค์นี้ต้องเกิดมากินแท้ละ เป็นหมู่เดียวกัน (เพื่อน) กับ**สม
เด็จอ้วน** **วัดบรมนิวาส** อายุเท่ากัน เรียนอยู่เมืองอุบลฯ พร้อมกัน แต่มิได้
ถูกคัดเลือกให้เข้าไปเรียนกรุงเทพฯ ทางกรจิ่งส่งมาอยู่**หัวตะพาน** เป็นเจ้าอธิการ
ปกครองอยู่ในเขตนี้

ปลุกกล้วยเอง ทำรั้วเอง ให้เขาชุดหลุมชุดหน่อให้ ให้เขาตัดไม้ไผ่ ไม่ทำรั้ว
ผ่าหัวได้แล้วเอาตีนเหยียบ ใช้มือฉีกจนสุดปลาย **แข็งแรงสมกับกินได้หลาย**

อายุมากแล้ว **สมเด็จอ้วน**ฯ สั่งห้ามมิให้กินหลายเหมือนแต่ก่อน ให้ลดลง
มาครึ่งหนึ่ง กลัวธาตุไฟไม่ย่อยอาหาร

ผู้คนเอาเงิน ข้าวของ มาให้ ท่านไม่เอาอะไรสักอย่าง แจกจ่ายไปตามวัด
ต่าง ๆ ส่งเข้าวัดเมืองอุบลฯ ส่งไปช่วยกิจการโรงเรียนของ**สมเด็จอ้วน**ฯ

... ฯลฯ ...

ท่านอาจารย์สิงห์ ว่า เพราะการกินของเพิ่นนั่นเอง ถึงเข้าศึกษา
ในกรุงเทพฯ มิได้ แต่ก็จำบทพระคาถาได้มาก ภาวนาอย่างอื่นไม่เอา เอาแต่ศึกษา
ใน **กลิน** ปีใดฝนแล้ง ชาวบ้านก็ขอให้ท่านเรียกฝนมาให้ **เก่งด้านกลิน**

**พระโบราณพากันถือปฏิบัติปฏิบัติพาแปลก ๆ แต่ก็ดีของดอนทุกองค์
เพราะใส่อกใส่ใจดี**

นี่คือเรื่องบอกเล่าจากท่าน**หลวงปู่จาม** แล้วผมก็มีประเด็นสงสัยต่อไปอีกว่า
“**ญานท่านข้าวต้ม** กับ **พระอุปัชฌาย์ป้อม** หมายถึงพระเถระองค์เดียวกันหรือเปล่า ?
แล้วใครจะช่วยไขปัญหาข้อนี้ได้ครับ ?

๗. พ.ศ. ๒๔๕๒ อุปสมบท ณ วัดสุทัศน์ เมืองอุบลฯ

หลังจากมพำนักที่วัดสุทัศนาราม ในเมืองอุบลฯ แล้ว สามเณรสิงห์ บุญโท ก็พำนักอยู่ที่วัดแห่งนี้เรื่อยมา ได้เข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และศึกษานักธรรม ในโรงเรียนพระ ไปพร้อมกันด้วย เมื่ออายุครบบรรพ ท่านก็ได้เข้าพิธีอุปสมบท ณ วัดแห่งเดียวกันนี้

หลวงปู่ได้บันทึกเรื่องการอุปสมบทของท่าน ดังนี้

“ครั้นอายุได้ ๒๑ ปี ซึ่งเป็นปีมีอายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ได้อุปสมบทเป็น พระภิกษุ ณ พัทธสีมาวัดสุทัศน์ เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวิรรวงศ์ (ดิศโล อัศว) สมัยเมื่อดำรงสมณศักดิ์เป็นที่พระศาสนดิลก เจ้าคณะมณฑลอีสาน เป็น พระอุปัชฌายะ ท่านเจ้าคุณพระศาสนดิลก (ชิตเสโน เสน) สมัยเมื่อยังเป็นเปรียญ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระปลัดทัศน์ เป็นพระอนุสาวนาจารย์

สำเร็จอุปสมบทกรรมเมื่อเวลา ๑๔ นาฬิกา ๑๒ นาที วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๒

เป็นสังฆวิหริกอันดับที่ ๒ ของเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวิรรวงศ์

หลังจากอุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้ว หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ก็ยังพำนักจำพรรษาอยู่ที่วัดสุทัศนาราม ต่อมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๕๘ รวมทั้งสิ้น ๖ พรรษา ก่อนที่ท่านจะออกธุดงค์ติดตามหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ดังจะกล่าวในตอนต่อไป

ในระหว่างพำนักที่วัดสุทัศนาราม นี้ หลวงปู่ ท่านได้ทำหน้าที่เป็นครูโรงเรียนมัธยม คือ โรงเรียนสร้างโครกเกษมศิลป์ ซึ่งตั้งอยู่ในวัดเดียวกันนี้ ติดต่อกันนานถึง ๔ ปี ตามที่กล่าวมาแล้ว

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (อ้วน ตี๋โส)
พระอุปัชฌาย์ของหลวงปู่สิงห์

พระศาสนดิลก (เสน ชิตเสโน)
พระกรรมวาจาจารย์ของหลวงปู่สิงห์

หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺณพโล กับหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม

สำหรับหลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺณพโล พระน้องชายของท่าน ทราบแต่เพียงว่าได้เข้าพิธีอุปสมบทเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๗ เมื่อท่านมีอายุได้ ๒๒ ปี ต่อจากนั้นอีก ๓ ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ท่านก็เดินทางเข้ากรุงเทพฯ จำพรรษาที่ **วัดบวรนิเวศวิหาร** ได้อยู่เล่าเรียนที่ **สำนักเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร** เป็นเวลา ๕ ปี สอบได้นักธรรมชั้นตรี โท และเอก จนกระทั่งสอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค ก่อนจะเดินทางกลับจังหวัดอุบลราชธานี

๘. หลวงปู่ดุลย์ อตุโล สहाยธรรม

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ในพรรษาที่ ๖ หลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโม ได้รู้จักสนิทสนมกับ หลวงปู่ดุลย์ อตุโล พระอริยเจ้าแห่งวัดบูรพาราม จังหวัดสุรินทร์ ทั้งสององค์ได้คบกันเป็นสหายสนิทกันมาตั้งแต่นั้น

ท่านผู้อ่านคงรู้จักและทราบเรื่องราวของ หลวงปู่ดุลย์ อตุโล กันดีแล้วใช่ไหมครับ ผมขออนุญาตเล่าประวัติของท่านอย่างย่อที่สุด เพื่อเชื่อมโยงเรื่องให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

หลวงปู่ดุลย์ อตุโล หรือ **พระราชวุฒาจารย์** เป็นชาวสุรินทร์โดยกำเนิด ท่านเกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๑ เกิดก่อนหลวงปู่สิงห์ ๑ ปี เข้าอุปสมบทเป็นพระภิกษุในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ ในสังกัดมหานิกาย และพำนักอยู่ศึกษาธรรมในจังหวัดสุรินทร์เรื่อยมา จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๕๘ จึงได้เดินทางไปจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเสาะหาสำนักเรียนทางด้านพระปริยัติธรรม

ในช่วงทศวรรษที่ ๒๔๕๐ ตลอดทั้งภาคอีสาน การศึกษาในแวดวงสงฆ์ คึกคักอย่างยิ่งที่จังหวัดอุบลราชธานี เพราะเป็นจังหวัดในภาคอีสานจังหวัดเดียวที่มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งนี้ด้วยความริเริ่มก่อตั้งโดยท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (จันทร์ สิริจนฺโท) และได้รับการสนับสนุนเติมโตโดยพระเดชพระคุณ**สมเด็จพระมหาวิรวงศ์** (อ้วน ติสฺโส) เจ้าคณะมณฑลอีสาน ในขณะนั้น จนกล่าวได้ว่าจังหวัดอุบลราชธานีเป็น**ศิลาปาโมกข์**ของผู้รักการเรียนในพระปริยัติธรรม พระเถระทั่วภาคอีสานต่างก็มุ่งเดินทางไปศึกษาเล่าเรียนที่จังหวัดอุบลราชธานี

หลวงปู่ดุลย์ อตุโล สมัยเป็นพระภิกษุหนุ่ม อายุพรรษา ๕ ได้ยิน

กิตติศัพท์เกี่ยวกับการสอนการเรียนพระปริยัติธรรมตามแบบของ**มхамกุฎราชวิทยาลัย** แห่ง**วัดบวรนิเวศวิหาร** ว่ามีอยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี ท่านจึงมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเข้ารับการศึกษา

หลวงปู่ดูลย์ ได้เพียรขออนุญาตพระอุปัชฌาย์หลายครั้ง จนพระอุปัชฌาย์เห็นความมุ่งมั่นตั้งใจจริงของท่าน จึงได้อนุญาตให้เดินทางไปจังหวัดอุบลราชธานีตามประสงค์

เมื่อถึงจังหวัดอุบลราชธานีแล้ว ท่านต้องประสบปัญหาเรื่องที่พักเนื่องจาก**หลวงปู่ดูลย์** เป็นพระสังกัดมหานิกาย ขณะที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมมีเปิดสอนที่ **วัดสุปฏิหาราม** กับ **วัดสุทัศนาราม** ซึ่งเป็นวัดธรรมยุตทั้งสองแห่ง

โชคดีที่ท่านได้รับความช่วยเหลือจากพระภิกษุรุ่นพี่ นำไปฝากให้อยู่ **วัดสุทัศนาราม** แต่อยู่ในฐานะพระอาคันตุกะ ซึ่งทำให้ท่านได้รับความสะดวกสบายในการเรียนขึ้น เพราะไม่ต้องเดินทางไกล

หลวงปู่ดูลย์ สามารถสอบไล่ได้**ประกาศนียบัตรนักธรรมชั้นตรี นวกุมิ** เป็นรุ่นแรกของจังหวัดอุบลราชธานี นับเป็นความสำเร็จอย่างสูงสำหรับการศึกษาในสมัยนั้น

นอกจากนี้ **หลวงปู่ดูลย์** ยังได้เรียนบาลีไวยากรณ์ จนสามารถแปลธรรมบทได้

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ซึ่งพักอยู่ที่**วัดสุทัศนาราม** มาก่อน และเป็นครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมด้วย ได้เห็นปัญหาในการศึกษาและประพฤติปฏิบัติกิจในพระศาสนาอย่างมุ่งมั่นตั้งใจจริง รวมทั้งเกิดชอบพออัศจรรย์ไมตรีของ**หลวงปู่ดูลย์** และเป็นพระที่เกิดรุ่นราวคราวเดียวกัน จึงได้คบกันเป็นสหายสนิทตั้งแต่นั้นมา

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พระอาจารย์ใหญ่สายวิปัสสนากรรมฐาน ได้กลับจากบำเพ็ญเพียรที่**ถ้ำสาริกา** น้ำตกสาริกา จังหวัดนครนายก

หลวงปู่ดุลย์ อตุโล

ถ่ายเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗

อายุ ๔๖ ปี

มาพำนักอยู่ที่ **วัดบูรพา** ในเมืองอุบลราชธานี

ความเลื่อมใสต่อชาวของหลวงปู่มั่น ว่ามีกรรมวัตรที่น่าอัศจรรย์ พระภิกษุสองสหาย คือ หลวงปู่สิงห์ กับ หลวงปู่ดุลย์ จึงได้พากันไปติดตามฟัง พระธรรมเทศนาที่หลวงปู่มั่นแสดงทุกครั้ง ไม่เคยขาดแม้แต่ครั้งเดียว

ภายหลัง ทั้งหลวงปู่สิงห์ และหลวงปู่ดุลย์ ได้ถวายตัวเป็นศิษย์ และออกท่องเที่ยวธุดงค์ติดตามหลวงปู่มั่น ไปบำเพ็ญเพียรแสวงวิเวกตามป่าตามเขา ในท้องที่ห่างไกลผู้คน มุ่งสร้างบารมีธรรมจนเป็นพระวิปัสสนาจารย์ที่มีชื่อเสียง ทั้งสององค์ ดังที่ทราบกันดีแล้ว

เนื่องจากหลวงปู่ดุลย์ อตุโล ท่านยังเป็นพระสังกัฒมทานิยา ยังไม่สามารถจะร่วมทำสังฆกรรมกับทางฝ่ายธรรมยุตได้เต็มที่ ท่านจึงพยายามขอเปลี่ยนสังกัฒเป็นพระธรรมยุต แต่ก็มิชอบักหักง้างจากพระผู้ใหญ่หลายครั้ง

ด้วยความพยายามของหลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโคโม จึงได้จัดการช่วยเหลือให้หลวงปู่ดุลย์ สหายของท่าน ได้ญัตติเป็นพระธรรมยุตได้เป็นผลสำเร็จเมื่อปี พ.ศ.

๒๔๖๑

หลังญัตติกรรม คือทำพิธีบวชใหม่แล้ว การนับอายุพรรษาของหลวงปู่ดุลย์ จึงเริ่มต้นนับเป็นพรรษาที่ ๑ ใหม่ ในขณะที่หลวงปู่สิงห์ มีอายุพรรษา ๙ พรรษา

หลวงปู่ทั้งสององค์ได้ปฏิบัติธรรมเคียงคู่กัน และเป็นสหายธรรมที่สนิทชิดเชื้อกันจนตลอดชั่วอายุขัย.

๙. เหนื่อยหน่ายในคันถธุระ

ผมขอย้อนกลับไปกล่าวถึงเหตุการณ์ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ พระราชที่ ๖ หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม รู้สึกเริ่มท้อแท้และเหนื่อยหน่ายต่อการศึกษาพระธรรมที่เรียกว่า **ด้านคันถธุระ** เพราะในสมัยนั้นเชื่อกันว่า มรรค ผล นิพพาน เป็นเรื่องที่พ้นยุคพ้นสมัยไปแล้ว แม้จะปฏิบัติเจียนตาย ก็ไม่สามารถบรรลุได้ เป็นการปฏิบัติที่เหนื่อยเปล่า

พอดีกับที่หลวงปู่ ได้ฟังธรรม และได้รับการแนะนำเรื่องการปฏิบัติภาวนาจากหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต จึงเกิดความมั่นใจที่จะศึกษาพระศาสนาต่อไป โดยหันมาปฏิบัติด้านวิปัสสนากรรมฐาน และเลิกล้มการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมตั้งแต่นั้น

หลวงปู่สิงห์ ได้บันทึกไว้ ดังนี้

“เมื่ออยู่ **วัดสุทัศน์** จังหวัดอุบลราชธานี ได้ค้นหนังสือธรรมเทศนาออกเทศนาสั่งสอนลับๆ ซ่อนๆ เพื่ออุปถัมภ์หนังสือธรรมเทศนา **เรื่องเทวทูตสูตร** ซึ่งมีใจความว่า สมเด็จพระบรมศาสดาทรงดำหนิการบรรพชาอุปสมบทบวชพร่อง หรือบวชแล้วไม่ประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามธรรมตามวินัย มีโทษมาก ตกนรกไม่พ้นอบายภูมิทั้ง ๔

ข้อนี้ทำให้เกิดความสลดสังเวช และรู้สึกสำนึกตนอย่างยิ่ง จึงพิจารณาหาทางประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัยให้ดียิ่งขึ้น

ได้คำนึงถึงพระพุทธศาสนาวา่ **หมดเขตสมัยมรรค ผล นิพพาน หรือยัง**

ครั้งนั้น (พ.ศ. ๒๕๔๘) พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ กลับจาก **เขาสาริกา** จังหวัดนครนายก ไปจำพรรษา ณ **วัดบูรพา** ในเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีเกียรติศัพท์ขจรไปว่า ท่านได้สำเร็จธรรมจากเขาสาริกา

หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

ได้ไปศึกษากรรมฐานจากท่าน ท่านให้กรรมฐานกายคตาสติ ข้อปัสสาสะ
ปัญจกะ (คือ หทยํ ยกนํ กิโสมกํ ปิหํ ปปฺผาสํ) ให้เป็นบทปริกรรม

ได้ฝึกทำสมาธิในสำนักของท่าน จิตใจสงบดี มีความสังเวชสลดใจ
เกิดเหน็ดเหนื่อยในการประกอบคันถธุระ เชื่อแน่ว่ายังไม่หมดเขตสมัย มรรค
ผล นิพพาน เพราะหนทางปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมีอยู่ จึงตกลงใจบำเพ็ญวิปัสสนา
ธุระสืบไป”

๑๐. ถวายตัวเป็นศิษย์หลวงปู่มั่น

ในตอนนั้นผมขอเขียนถึงประวัติและเหตุการณ์สำคัญในชีวิตสมณเพศของท่านพระอาจารย์ใหญ่ คือ **หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต** อย่างย่อที่สุด เพื่อให้เรื่องราวมาบรรจบถึงตอนที่**หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** เข้าถวายตัวเป็นศิษย์เพื่อศึกษาพระกรรมฐาน ตามที่ตั้งชื่อเรื่องไว้ข้างบน

หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต พระอาจารย์ใหญ่สายวิปัสสนากรรมฐาน เป็นชาวอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๓ อายุมากกว่า**หลวงปู่สิงห์ ๑๙ ปี**

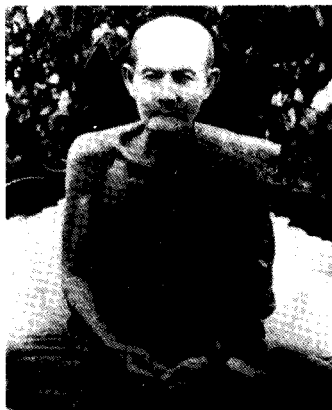
เมื่ออายุ ๑๕ ปี **หลวงปู่มั่น** ได้บรรพชาเป็นสามเณรอยู่ปฏิบัติธรรมกับ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนดสีโล** เป็นเวลา ๒ ปี แล้วโยมบิดาขอให้สึกออกไปช่วยงานของครอบครัว

ในปี พ.ศ. ๒๔๓๔ อายุ ๒๒ ปี **หลวงปู่มั่น** ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ และอยู่ศึกษาธรรมที่สำนักของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนดสีโล ที่วัดเลียบ** ในตัวเมืองอุบลฯ

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ได้พา**หลวงปู่มั่น** ผู้ศิษย์ ออกเที่ยวธุดงค์ไปทางฝั่งประเทศลาว แล้วข้ามแม่น้ำโขงกลับคืนมาฝั่งไทยบริเวณ**พระธาตุพนม** จังหวัดนครพนม ต่อจากนั้นก็เดินธุดงค์กลับมาจำพรรษาที่ **วัดเลียบ** ในเมืองอุบลฯ เช่นเดิม

หลวงปู่มั่น ได้กราบลาพระอาจารย์ออกธุดงค์เดี่ยวไปหลายแห่ง ได้ไปพบกับ**หลวงปู่บุญมั่น มนตาโส** (ชาวกรุงเทพฯ) ชวนกันธุดงค์ขึ้นไปทางภาคเหนือ แล้วเข้าไปจำพรรษาในเขตประเทศพม่าในเขต**เมืองมะละแหม่ง ๑** พรรษา แล้วเดินทางกลับประเทศไทย และได้แยกทางกัน

หลวงปู่บุญมั่น เดินธุดงค์เข้ากรุงเทพฯ ไปพักจำพรรษาที่**วัดปทุมวนาราม**

หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

หลวงปู่บุญมั่น มนต์าสโย

ท้ายสุดได้รับเลื่อนสมณศักดิ์ที่ **พระธรรมปาโมกข์ เจ้าอาวาสวัดปฐมวราภรณ์ ลำดับที่ ๖** ส่วนหลวงปู่มั่น ได้รุดงค์ต่อไปทางจังหวัดเลย ไปทำความเพียรอยู่ที่ **ถ้ำผาบึง** ในเขตอำเภอวังสะพุง อยู่นานพอควร จึงเดินทางกลับวัดเลียบ เมืองอุบลฯ สำนักเดิม ท่านได้แรงความเพียรอย่างหนัก มีความก้าวหน้าทางด้านจิตใจขึ้นเป็นลำดับ จนแน่ใจว่าการปฏิบัติของท่านเป็นไปอย่างถูกต้องแล้ว จึงเร่งความเพียรมากยิ่งขึ้น

ปี พ.ศ. ๒๔๕๕ ท่านได้กราบลาหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ออกรุดงค์เพียงลำพังองค์เดียว ไปทางจังหวัดนครราชสีมา แสงงวิเวกไปเรื่อย ๆ แล้วไปปักหลักบำเพ็ญเพียรอยู่ที่**ถ้ำสาริกา** เขาใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ท่านได้ทำความเพียรอย่างหนักชนิดเอาชีวิตเข้าแลก ซึ่งเป็นที่ทราบกันในภายหลังว่า ท่านสำเร็จขั้น**อนาคามี** ได้พบกับความมหัศจรรย์ทางจิต และเกิดญาณรู้หลายอย่าง (รายละเอียดหาอ่านได้ในประวัติของท่าน)

ออกจาก **ถ้ำสาริกา จังหวัดนครนายก** รุดงค์ต่อไปพักบำเพ็ญเพียรที่ **ถ้ำสิงห์โต** เขาพระงาม จังหวัดลพบุรี อยู่ระยะหนึ่ง แล้วท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลี**

ถ้ำสาริกา จ.นครนายก

ถ้ำสิงห์โต เขาวงพระยาม จ.ลพบุรี

คุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนโท) ได้มีมติให้ท่านไปจำพรรษาในกรุงเทพฯ เพื่อให้การอบรมด้านวิปัสสนากรรมฐานให้แก่พระเถรและฆราวาสผู้สนใจ

หลวงปู่มั่น ได้พักจำพรรษาที่วัดปทุมวนาราม ในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ อยู่ ๑ พรรษา แล้วเดินทางกลับจังหวัดอุบลราชธานี ไปพักจำพรรษาที่ วัดบูรพา

ตอนนี้เป็นเรื่องราวที่มาบรรจบถึงตอนที่หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม เข้าถวายตัวเป็นศิษย์ ตามชื่อหัวเรื่องข้างต้น แล้วก็ขออนุญาตกลับมาเล่าเรื่องหลวงปู่สิงห์ กันต่อครับ

เหตุการณ์ต่อจากนี้ ผมขอคัดลอกข้อเขียนของหลวงพ่อวิริยงค์ สิริธโร ที่เขียนอยู่ในหนังสือประวัติหลวงปู่มั่น มานำเสนอต่อ ดังนี้ :-

“ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ หลังจากท่านอาจารย์มั่นฯ ได้จำพรรษาที่กรุงเทพฯ ในปีนั้นแล้ว ท่านก็พิจารณาภายในพรรษานั้นว่า เราควรจะได้แนะนำสั่งสอนธรรมปฏิบัติที่เราได้รู้ได้เห็นมา ซึ่งเป็นธรรมที่ยากนักที่ใครจะรู้ได้ เราอุตส่าห์พยายามมาเป็นเวลานานนับสิบ ๆ ปี ควรจะได้แนะนำบรรดาผู้ที่ควรแก่การปฏิบัติให้ได้รู้ และจะได้แนะนำกันต่อ ๆ ไป

ครั้นเมื่อออกพรรษาแล้ว ท่านก็ลาท่านเจ้าคุณพระอุบาลี กลับไปจังหวัดอุบลฯ จำพรรษาที่วัดบูรพา ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ปีนั้นท่านมีพรรษาได้ ๒๕ พรรษา (อายุ ๔๕ ปี)

ขณะที่จำพรรษาอยู่นั้น ท่านก็พิจารณาว่า ‘ใครหนอจะเป็นผู้ควรแก่การสั่งสอน’

ขณะนั้น ท่านอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม เป็นครูสอนนักเรียนอยู่เหมือนกับครูอื่นๆ เป็นครูที่สอนวิชาสามัญแก่นักเรียนเป็นเวลากหลายปีแล้ว

ท่านอาจารย์สิงห์ ท่านได้บันทึกจิตตัพพะว่า ท่านอาจารย์มั่งนั เป็นพระ
นักปฏิบัติที่เคร่งครัดมาก ที่โรงเรียนจะได้กราบคารวะปฏิบัติด้วย

ไม่เพียงนั้น โรงเรียนก็สอนนักเรียนแล้ว พวกก็ได้อ่านหนังสือทำนุบำรุง
 มั่นๆ วัดบรรพชา

[illegible]

นางสาวกัญญาพร หานอาจารย์สิงห์ พงษ์มณี วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสกลนคร

เราได้เธอมาจนแล้ว หือยากจะพบ และต้องการชักชวนให้ปฏิบัติธรรมด้วยกัน

คุณเรียนจบแล้ว ท่านอาจารย์สิงห์ ก็ไปสอนหนังสือ เพราะท่านได้ทราบ
จิตใจของท่านอาจารย์สิงห์ ก่อนที่จะเอ่ยปากเสียอีก

นางสาวจิณจิณ ทานอาจารย์สิงห์ เจริญผล อาจารย์พิเศษโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
นางสาวจิณจิณ ทานอาจารย์สิงห์ เจริญผล อาจารย์พิเศษโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระกรุณาธิคุณ พระมหายกจะปฏิบัติ
ธรรมกับท่านมานานแล้ว

ท่านอาจารย์มีหน้าที่อะไรบ้างกับท่านอาจารย์สิงห์ ต่อไปว่า

การบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์นั้น จำต้องปฏิบัติตามมัญฐาน คือ พิจารณา
ตะปฏจะกัมมัญฐาน เป็นเบื้องต้น เพราะเป็นหนทางพ้นทุกข์ได้อย่างแท้จริง

พระบรมศาสดา สัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ทรงตรัสรู้ธรรมด้วยการปฏิบัติ **อริยสัจธรรม ๔** คือ ทกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค'

เมื่ออธิบายไปพอสมควร ท่านก็แนะนำวิธีนั่งสมาธิ ท่านอาจารย์มั่งน้า เป็นผู้นำนั่งสมาธิในตอนนั้นเป็นเวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง ท่านอาจารย์สิงห์ ก็เกิดความสงบ แล้วจิตสว่างไสวขึ้นทันที เป็นการอัศจรรย์ยิ่ง

ภายหลังจากนั่งสมาธิเสร็จแล้ว ท่านอาจารย์มั่งน้า ก็ได้อธิบาย วิธีพิจารณา ภาย โดยใช้กระแสจิตพิจารณา จนเป็นที่พอใจแล้ว ท่านอาจารย์สิงห์ก็ได้ลา กลับไป”

เรื่องราวก็ชัดเจนแล้วนะครับ ยังมีคำศัพท์ ‘ตะจะปัญจะกะกัมมัฏฐาน’ ท่านอาจารย์มั่งน้าในเรื่องนี้ อาจสงสัยก็ได้ ว่ามันหมายถึงอะไร ใช้ไหมครับ?

แปลตรงตามคำศัพท์ ก็ว่า ‘ข้อกัมมัฏฐานอันมีหนึ่งเป็นลำดับที่ห้า’ ตะจะ หรือ ตโจ แปลว่า ผิดหนึ่ง) คำศัพท์ดังกล่าว เราเรียกกันว่า ๓ ว่า กัมมัฏฐานห้า เป็นการพิจารณาอวัยวะภายใน ๕ ประการ อันได้แก่ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ภาษณคฺชา เภศา โลมา นขา ทันตา ตโจ ท่านให้พิจารณาจนกระทั่งสามารถ เห็นด้วยจิตว่าเป็นของปฏิภูล ไม่เป็นเรขะหรือห่อหุ้มแต่อย่างใด

เมื่ออธิบายได้ย่อ ๆ เพียงเท่านี้ ขึ้นจะเลียดลึกซึ่งกว่านี้ ท่านเองฯ มิใช่ อาจารย์”

อ้อ! จงบันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์ (จากตอนที่ ๔ ที่ผ่านมา) หลวงปู่ ท่านว่า หลวงปู่มั่งน้า “ท่านให้กรรมฐาน ภายคตาสติ ข้อ ปัสสาสะปัญจะกะ” ก็คือให้ กำหนดพิจารณาอวัยวะภายใน ๕ อย่าง อันมีปอด เป็นลำดับที่ ๕ อวัยวะภายใน ๕ อย่างนี้ ได้แก่ หทัย-หัวใจ ยกนัง-ตับ ก็โลมกัง-พังผืด ปิหัง-ไต ปัสสาสัง-ปอด ก็อธิบายได้แค่นี้แหละ โปรดย้อนกลับไปดูตอนที่ ๔ ด้วยนะครับ.

๑๑. สนใจสมาธิภาวนาเป็นพิเศษ

หลังจากได้เข้าถวายตัวเป็นศิษย์เรียนกรรมฐานกับ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต พระอาจารย์ใหญ่ แล้ว หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ก็สนใจ และตั้งใจฝึกสมาธิภาวนา มากเป็นพิเศษ

นอกจากฝึกภาวนาอย่างเอาใจจริงเอาจิตทุกวันแล้ว ท่านยังได้ชวนสหายธรรมของท่าน คือ หลวงปู่ดุลย์ อตุโล ติดตามฟังพระธรรมเทศนาที่หลวงปู่มั่นแสดง ทุกครั้ง ไม่เคยขาดแม้แต่ครั้งเดียว

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ที่หลวงปู่สิงห์ถวายตัวเป็นศิษย์หลวงปู่มั่น นั้น หลวงปู่ดุลย์ อตุโล ยังเป็นพระในสังกัดมหานิกายอยู่ มาญัตติเป็นพระธรรมยุต ในปี พ.ศ. ๒๔๖๑ ตามที่เคยกล่าวมาแล้ว

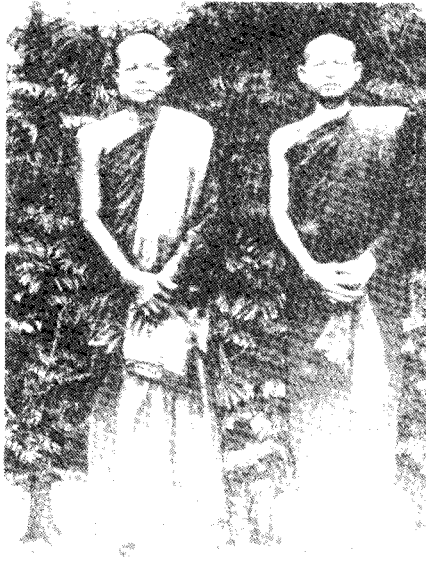
เหตุการณ์เริ่มต้นการฝึกปฏิบัติภาวนาของหลวงปู่สิงห์ กับ หลวงปู่ดุลย์ นั้น คุณดาร์ค ภูระยา นักเขียนสารคดีธรรมชื่อดัง แห่งนิตยสารโลกทิพย์ ได้เขียนบรรยายไว้ว่า

“... ต่อมาในพรรษานั้น (พ.ศ. ๒๔๕๘) หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ได้กลับจากการเดินธุดงค์กรรมฐาน และมาพักอยู่ที่วัดบูรพา จังหวัดอุบลฯ

ความเลื่อมใสต่อข่าวของหลวงปู่มั่น ว่ามีธรรมโฆหารที่น่าอัศจรรย์ จึงทำให้บรรดาพระภิกษุสามเณร บรรดาชาวบ้านร้านตลาดทั้งปวง แยกตื่นพื้นตัว หลังไหลกันไปฟังธรรมเทศนาจากท่านหลวงปู่มั่นกันเป็นโกลาหล

พระอาจารย์สิงห์ และพระสหาย คือ หลวงปู่ดุลย์ ในสมัยนั้น ก็ได้ลาหลังในเรื่องเช่นนี้

ท่านทั้งสองได้พากันไปฟังพระธรรมเทศนาที่หลวงปู่มั่นแสดงไม่เคยขาดแม้แต่ครั้งเดียว ต่างก็มีความเลื่อมใสในปฏิปทาเป็นอย่างยิ่ง

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล กับหลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม
ที่วัดสุทัศนาราม เมืองอุบลฯ พ.ศ. ๒๔๗๗

นับตั้งแต่นั้นมา ความสนใจในการประพฤติปฏิบัติสมาธิภาวนา
ธรรมบังเกิดสู่ดวงจิตดวงใจและมีความรักป้าพงมากเป็นพิเศษ

และนี่เป็นที่มาในการขอเบญจรงค์ของพระอาจารย์สิงห์ และหลวงปู่ดูลย์
อตุโล พระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบสองสหายในยุคนั้น”

๑๒. ขอลาจากการเป็นครู

บันทึกของหลวงพ่อริยังค์ สิริธโร เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ หลวงปู่สิงห์ ขนดะยากโม สละการเป็นครู และการเรียนด้านพระปริยัติธรรม เพื่อออกธุดงค์ติดตามหลวงปู่มั่น พระอาจารย์ใหญ่ มีดังนี้

“จากนั้นมา ท่าน(หลวงปู่สิงห์) ก็พยายามนั่งสมาธิทุกวัน จนเกิดความเย็นใจเกิดขึ้นเป็นลำดับ

อยู่มาวันหนึ่ง ท่านอาจารย์สิงห์ก็ไปสอนนักเรียนตามปกติ ซึ่งเด็กนักเรียนในสมัยนั้นเรียนรวมกันทั้งชายและหญิง และอายุการเรียนก็มาก ต้องเรียนถึงอายุ ๑๘ ปี เป็นการบังคับให้เรียนจบ ป.๔

ขณะที่ท่านกำลังสอนนักเรียน มองดูเด็กนักเรียนเห็นแต่โครงกระดูกนั่งอยู่เต็มห้องไปหมด ไม่มีหนังหุ้มอยู่เลยสักคนเดียว

จำนวนนักเรียนประมาณ ๓๘ คน ได้มองเห็นเช่นนั้นไปหมดทุกคนเลย แม้ท่านจะพยายามขยี้ตาดูก็เห็นเป็นเช่นนั้น

ที่สุดก็เกิดความสังเวชใจขึ้นแก่ท่านเป็นอย่างมาก แล้วก็เกิดความเบื่อหน่ายต่อสังขาร เป็นอย่างยิ่ง จึงนับเป็นมหัศจรรย์นัก

เพราะ ธรรมดา ปฏิภาคนิมิต ต้องเกิดในขณะที่หลับตาอยู่ในฌานจริง ๆ แต่ท่านกลับเห็นทั้งหลับตาและลืมตา

อาการที่ท่านเห็นเป็นอยู่เช่นนั้นเป็นเวลานาน จนนักเรียนพากันสงสัยว่าทำไมครูจึงนั่งนิ่งอยู่เช่นนั้น

ทุกคนเงยบกริบ !

เวลาได้ล่วงไปนานโขทีเดียว ตาของท่านจึงค่อยปรากฏเห็นร่างของเด็ก

นักเรียนในชั้นเหล่านั้นกลับมีเนื้อหานั้นจนปรากฏขึ้นเป็นปกติ

หลังจากนั้น ท่านก็พูดกับเด็กนักเรียนทั้งหลายเป็นการอำลา

**‘นักเรียนทุกคน บัดนี้ครูได้ขอลาออกจากการเป็นครูตั้งแต่บัดนี้แล้ว
เนื่องจากครูได้เกิดความรู้ในพระพุทธศาสนา ได้เห็นความจริงปรากฏขึ้นแล้ว’**

เมื่อได้ลาลาศิษย์ของท่านเสร็จ ท่านก็จัดกลด อัฐบริวารของพระอัฐงค์
ออกจากวัดเดิมที่ท่านอยู่ ติดตามท่านอาจารย์มั่นฯ ไปทุกหนทุกแห่ง เพื่อบำเพ็ญ
สมณธรรมให้ยัง จนกระทั่งได้เห็นอรรถธรรมที่ควรรู้ควรเห็น”

ที่ยกมากล่าวข้างต้น เป็นบันทึกจากทางฝ่ายหลวงปู่สิงห์ ขนดะยากโม

เพื่อให้ได้ข้อมูลหลายด้าน เราลองมาดูบันทึกเหตุการณ์จากทางฝ่าย
หลวงปู่ดุลย์ อตุโล พระผู้เป็นสหายธรรมของท่านบ้าง ดังนี้

“เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๘ หลวงปู่มั่น เดินทางมาจากวัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ
มาพำนักที่วัดบูรพา จังหวัดอุบลราชธานี

นับเป็นข่าวใหญ่แพร่กระจายไปในหมู่พระสงฆ์ และประชาชนทั่วไป ทำให้
บรรดาพระภิกษุสามเณร และชาวบ้านร้านตลาดทั้งปวง พากันแตกตื่นหลั่งไหล
ไปฟังธรรมเทศนาของ หลวงปู่มั่น กันเป็นโกลาหล

หลวงปู่สิงห์ ได้ชักชวนหลวงปู่ดุลย์ ไปกราบเพื่อฟังเทศน์ และศึกษา
ธรรมะจากพระอาจารย์ใหญ่ที่วัดบูรพา เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ

พระอาจารย์ใหญ่ กล่าวเมื่อพบหน้าหลวงปู่สิงห์ว่า เราได้รอเธอมานานแล้ว
อยากจะพบและชักชวนไปปฏิบัติธรรมด้วยกัน

พระอาจารย์ใหญ่มั่น ได้กล่าวในตอนนั้นอีกว่า การบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์
จักต้องปฏิบัติกัมมฐาน คือ พิจารณา ตจะปัญจะกัมมฐาน เป็นเบื้องต้น เพราะ
เป็นหนทางพ้นทุกข์ได้อย่างแท้จริง

หลวงปู่ดูลย์ อตุล

หลวงปู่สิงห์ ขนดะ

จากนั้นหลวงปู่สิงห์ กับ หลวงปู่ดูลย์ ก็ถวายตัวเป็นศิษย์หลวงปู่มนต์ตลอดมา หลวงปู่ทั้งสององค์ท่านไปพึ่งพิงอาศัยจากพระอาจารย์ใหญ่เป็นบารมี ไม่เคยขาดแม้สักวันหนึ่งเดียว

นอกจากจะได้ฟังธรรมะแปลก ๆ ที่สมบูรณด้วยอรรถและพยัญชนะ มีความลึกซึ้ง ไร้ทุม และกว้างขวาง เป็นที่อัศจรรย์ แล้ว ยังมีโอกาสได้สังเกต ปรึกษาขอทราบพระอาจารย์ใหญ่ ทั้งดามเพียบพร้อม นำเลื่อมใสทุกอริยาบถอีกด้วย ทำให้เกิดความซาบซึ้งถึงใจ

การศึกษาเล่าเรียนทางด้านพระปริยัติธรรมของหลวงปู่ดูลย์ มีความก้าวหน้าตามลำดับ ท่านได้พิจารณาตนเองข้อธรรมเหล่านั้นจนแตกฉานชำซองพอสมควร

และ ได้พิจารณาเห็นว่า การเรียนพระปริยัติธรรมอย่างเดียวนั้น เป็นแต่เพียงการจำหัวข้อธรรมะได้เท่านั้น ส่วนการปฏิบัติให้เกิดผล และรู้รสพระธรรมอย่างซาบซึ้งนั้น เป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก

หลวงปู่จึงเกิดความไม่เมื่อยใจในทางปฏิบัติ คือ ธุดงค์กัมมัฏฐาน อย่างแน่วแน่ จึงได้ตัดสินใจที่จะออกธุดงค์กัมมัฏฐานในฤดูหลังออกพรรษานั้น แน่แน่นอน เป็นเหตุให้การเรียนด้านพระปริยัติของท่านเป็นอันสิ้นสุดลง

ต่อไปคือการเข้าสู่ห้องเรียนที่เป็นธรรมชาติอันกว้างใหญ่ไพศาล ประกอบทั้งดินฟ้ามหาสมุทร รวมทั้งการเสาะแสวงหาตัวเองในโลกมนุษย์ ก็กว้างไกลสุดเหลือที่จะประมาณได้”

๑๓. ประเด็นสงสัยจากเรื่อง ‘หลวงปู่สิงห์สอนสามเณรแหวน’

ก่อนที่จะนำเสนอเรื่องของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ต่อไป ผมอยากนำประเด็นที่ผู้อ่านหลายคน รวมทั้งตัวผมเองด้วย มีข้อข้องใจสงสัยเมื่ออ่านประวัติของหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ แห่งสำนักวัดดอยแม่ปิ้ง อำเภอหัวไร่ จังหวัดเชียงใหม่ ข้อสงสัยที่ว่านี้ อยู่ในตอนที่ว่า หลวงปู่แหวนเมื่อครั้งเป็นสามเณรได้เป็นลูกศิษย์มาเรียนธรรมกับหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม

ผมจะนำเสนอข้อมูลจากประวัติหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ที่ปรากฏในหนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพของท่าน ที่จัดทำโดยมูลนิธิหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ให้ท่านพิจารณาก่อน

ต่อจากนั้นผมจะนำประเด็นข้อสงสัย รวมทั้งข้อสันนิษฐาน มาเสนอในตอนท้าย เพื่อการตรวจสอบหาความจริงในโอกาสต่อไป

ในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพของหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เขียนไว้ดังนี้

“พระคุณเจ้าหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่บ้านนาโป่ง ตำบลหนองใน ปัจจุบันคือตำบลนาโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดเลย เดิมชื่อ ญาณ เกิดเมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๐ ตรงกับวันจันทร์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือนยี่ ปีกุน โดยถือกำเนิดในตระกูลช่างตีเหล็ก ...”

ต่อไป ในหัวข้อ บรรพชาเป็นสามเณร เขียนบรรยายไว้ว่า

“... (คุณยายได้นำ) ... ไปถวายตัวต่ออุปัชฌาย์ซึ่งมีศักดิ์เป็นน้า ที่วัดโพธิ์ชัย ซึ่งเป็นวัดประจำหมู่บ้านนาโป่ง เพื่อฝึกหัดขานนาคและรับบรรพชาเป็น

สามเณรต่อไป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ ขณะนั้นหลวงปู่มีอายุ ๙ ปี และได้เปลี่ยนชื่อจาก **ญาณ** เป็น **สามเณรแหวน** ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา...

การบรรพชาที่วัดโพธิ์ชัยนั้น ท่านไม่ได้ศึกษาอะไร เพราะไม่มีผู้สอนวันหนึ่ง ๆ จะมีให้พระสวดมนต์บ้าง และเล่นบ้างตามประสาเด็กที่มีเวลาว่าง การศึกษาของหลวงปู่ตั้งแต่อยู่ในวัยเด็กจนบรรพชาเป็นสามเณรนั้น ไม่ปรากฏหลักฐานว่าท่านได้รับการศึกษาอะไร เพราะการศึกษาในสมัยนั้นไม่แพร่หลายเหมือนในปัจจุบัน

ดังนั้น ท่านจึงได้เดินทางไปจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อไปศึกษามูลกัจจายน์ เพราะมีสำนักเรียนหลายแห่ง โดย**พระอาจารย์อ้วน** ซึ่งมีศักดิ์เป็นอา ได้นำไปฝากกับ**พระอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม ศิษย์เอกสำคัญสูงสุดองค์หนึ่งของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต** พระอาจารย์เอกทางวิปัสสนากรรมฐานที่มีชื่อเสียงมากที่วัดบ้านสร้างถ่อ อำเภอกะเขมสีมา จังหวัดอุบลราชธานี

ขณะที่ท่านเดินฝ่าเปลวแดดมาหาอาจารย์สิงห์ อาจารย์สิงห์ได้เห็นนิมิตปรากฏที่สามเณรแหวน เป็นแสงโอภาสออกจากร่างเยี่ยงผู้มีบุญญาธิการ

อาจารย์สิงห์ล่วงรู้ด้วยอำนาจญาณโดยทันทีว่า **สามเณรน้อยผู้นี้เป็นผู้มีบุญญาธิการมาเกิด จึงได้ถ่ายทอดวิชาให้จนหมดสิ้น**

...ฯลฯ..."

ผมคงต้องหยุดเรื่องหลวงปู่แหวนไว้เพียงแค่นี้ รายละเอียดมีอีกมาก ท่านผู้อ่านที่สนใจสามารถไปหาอ่านได้ไม่ยากนัก

ที่นี่ มาสู่ **ประเด็นปัญหา** ที่ท่านผู้อ่านหลายท่านตั้งข้อสงสัย และทักท้วงมาที่ผม ซึ่งผมเองก็สงสัยเช่นกัน ได้พยายามตรวจสอบจากแหล่งต่าง ๆ ก็ยังยืนยันเช่นนั้นเหมือนกัน

ข้อสงสัยก็คือ ปี พ.ศ. เกิด ของหลวงปู่แหวนซึ่งเป็นศิษย์ กับ ปี พ.ศ. เกิดของหลวงปู่สิงห์ ผู้เป็นพระอาจารย์ ว่าเป็นอย่างไรกันแน่

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม เกิด ๒๗ มกราคม ๒๔๓๒ ส่วน หลวงปู่แหวน เกิด ๑๖ มกราคม ๒๔๓๐ เป็นอันว่าหลวงปู่แหวนผู้เป็นศิษย์ ที่ยังเป็นสามเณร มีอายุมากกว่าหลวงปู่สิงห์ผู้เป็นอาจารย์ และเป็นพระภิกษุถึง ๒ ปี จะทำอะไร ๆ อยู่ ใช่ไหมครับ ? ไม่น่าจะเป็นไปได้

ผมค้นข้อมูลจากหลายแห่ง ต่างยืนยันวันเดือนปีเกิดของหลวงปู่ทั้งสององค์ตรงกันทั้งสิ้น

ทีนี้ ไปดูข้อมูลอีกส่วนหนึ่ง ท่านผู้อ่านคงทราบแล้วว่า พระที่เป็นคู่ร่วมอุดมคติของหลวงปู่แหวน คือ หลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม คือทั้งสององค์มักจะไปจะอยู่คู่กันเสมอ

ผมได้ทราบจากการบอกเล่าของ หลวงปู่จาม มหาบุญโณ ซึ่งท่านไปจำพรรษาที่ภาคเหนือหลายปี และมีความใกล้ชิดกับทั้งหลวงปู่แหวน และหลวงปู่ตื้อ

หลวงปู่จาม ท่านบอกว่า “หลวงปู่ตื้อแก่กว่าหลวงปู่แหวน ๘ ปี”

หลวงปู่ตื้อ ท่านเป็นชาวนครพนม “... นามเดิมว่า ตื้อ นามสกุล ปาลิปัตต์ เกิดในครอบครัวชาวนา เมื่อวันจันทร์ที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๓๑ ตรงกับวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ ปีชวด สัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๕๐ ณ บ้านขำ อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม”

เมื่อหลวงปู่ตื้อ เกิด พ.ศ. ๒๔๓๑ แก่กว่าหลวงปู่แหวน ๘ ปี ดังนั้น หลวงปู่แหวน น่าจะเกิดราวปี พ.ศ. ๒๔๓๙ ตามคำบอกเล่าของหลวงปู่จาม

หรือ เป็นไปได้ใหม่ว่า หลวงปู่แหวน ท่านอาจจะเกิดในปี พ.ศ. ๒๔๔๐ แล้วมีการบันทึกคลาดเคลื่อนไปเป็นปี พ.ศ. ๒๔๓๐ ?

ถ้าข้อสมมติของผมนี้เป็นจริง ก็แสดงว่าปีเกิดของหลวงปู่แหวน คลาดเคลื่อนไปถึง ๑๐ ปี ทำให้การลำดับเวลาในเหตุการณ์ต่อไป คลาดเคลื่อนไปด้วย ได้แก่

หลวงปู่แหวน เกิดปี ๒๔๓๐ ส่วนหลวงปู่สิงห์เกิดในปี ๒๔๓๒ หลังหลวงปู่แหวน ๒ ปี ?

หลวงปู่ฝั้น อาจาฬมณี

หลวงปู่แหวน สุจิณฺมณี

หลวงปู่จาม มหาบุญญมณี

หลวงปู่แหวนบรรพชาเป็นสามเณรในปี ๒๔๓๙ เมื่ออายุ ๙ ปี หลวงปู่สิงห์บรรพชาปี ๒๔๔๑ เมื่ออายุ ๑๕ ปี นั่นคือ หลวงปู่แหวนบวชเณรก่อนหลวงปู่สิงห์ ๖ ปี

หลวงปู่แหวนอุปสมบท ปี ๒๔๕๐ ส่วนหลวงปู่สิงห์อุปสมบทในปี ๒๔๕๒ หลังหลวงปู่แหวน ๒ ปี

หรือ

ดังนั้น ที่ว่าหลวงปู่แหวนมาเป็นสามเณรเรียนธรรมกับหลวงปู่สิงห์ **ขนดยาโคโม** ซึ่งเป็นพระ จึงน่าจะคลาดเคลื่อน

ถ้าไม่คลาดเคลื่อนในเรื่องปีเกิดของหลวงปู่แหวน ก็อาจจะคลาดเคลื่อนในเรื่องพระอาจารย์ของหลวงปู่แหวน จะเป็นหลวงปู่สิงห์ ขนดยาโคโม ดังกล่าว หรือเป็นหลวงปู่สิงห์ คนละองค์ ?

ผมขออภัยที่นำเรื่อง 'รกสมอง' มาสู่ท่านผู้อ่าน แต่ก็มีผู้สงสัยหักท้วงมาที่ผมหลายคน รวมทั้งนำไปลงใน อินเทอร์เน็ต ด้วยว่า **หนังสือที่ผมเขียน ข้อมูลคลาดเคลื่อน เชื่อถือไม่ได้ !**

สาธุ ! ผมขอน้อมรับคำวิจารณ์นั้นด้วยความขอบคุณครับ และ ขอร้องให้ท่านผู้รู้ได้กรุณาตรวจสอบประเด็นปัญหาดังที่นำเสนอมาแต่ต้นนี้ด้วย ผมจะรอคำตอบครับ / ปฐม นิคมานนท์.

ตอนที่ ๒

ออกคัณฑ์ธรรมตามอาจารย์

หลวงปู่มีน ภูริทัตโต

๑๔. พ.ศ. ๒๔๕๘ ติดตาม หลวงปู่มั่นออกธุดงค์

หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๕๘ หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม อายุ ๑๖ ปี พรรษา ๓ ได้ออกธุดงค์ติดตามหลวงปู่มั่น เป็นครั้งแรก มุ่งไปทะอำเภอดำชะอี เมืองนั้นอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครพนม ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร เพื่อติดตามหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนดสีโล

ตามลัทธิของพระในครั้งนั้น หลวงปู่สิงห์ ไม่ได้ตั้งอยู่ในอาวาสของหลวงปู่มั่น โดยตรง แต่เป็นศิษย์ของพระภิกษุสงฆ์อีก ๓ รูปติดตามหลวงปู่มั่น ไม่ห่างกันนัก บางวัน เวลาเช้าจึงพากันลงลงมาในหุบเขาตามห้วยซึ่งมีลำธารไหลลงจากเขาเพื่อไปบิณฑบาตคนละที ซึ่งเมื่อได้ใช้บิณฑบาตเสร็จแล้ว หลวงปู่มั่นจะพาพระภิกษุทั้งสามไปหาซื้อจัดอาหารมาถวายพระภิกษุทั้งสามวัน

ขณะที่หลวงปู่สิงห์ ติดตามคนของหลวงปู่มั่น ไปประมาณ ๓ เดือน พอดีเกิดอาพาธ จึงได้พาพระภิกษุสามรูปกลับมากักโรค แต่ไม่หายอาพาธ เลยจำพรรษาที่ วัดสุทัศนาราม สกลนครจนบัดนี้

บันทึกของหลวงปู่สิงห์ เขียนด้วยมือ ที่ ได้เขียนไว้ให้คนอื่น ๆ ดังนี้
 “จากพรรษา ปี พ.ศ. ๒๔๕๘ แล้ว ได้ขึ้นหุบเขาไปหาพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะเถระ แห่งหุบเขาพันภูพาน ในสกลนคร เดือน เข้าธุดงค์ถ้าภูเขาหอกลอง ไหลลงที่อำเภออำเภอดำชะอี จังหวัดนครพนม ๑ เดือน ไปอยู่ภูเขาในท้องที่ เมืองหนองสูงเก่า อำเภอดำชะอี จังหวัดนครพนม (สมัยนั้น) ๓ เดือน รวมเป็น ๓ เดือน เกิดอาพาธอาการหนัก ได้กลับคืนสำนักเดิม (วัดสุทัศน์ ในเมืองอุบลฯ) ส่วนพระอาจารย์มั่นไม่กลับ ได้จำพรรษาอยู่ในที่นั้น”

ในหนังสือของหลวงพ่อวริยังค์ สิริธโร ได้เขียนถึงการออกธุดงค์ครั้งแรกของหลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม รวมถึงความตั้งใจของ หลวงปู่พระมหาปิ่น ญาณपाल พระน้องชายของท่าน ที่จะออกท่องธุดงค์ปฏิบัติพระกรรมฐานในโอกาสต่อไปด้วย ดังนี้

“ส่วนท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนตยาคโม ซึ่งได้พำนักอยู่ที่วัดสุทัศนาราม ในเมืองอุบลราชธานี ได้ออกจากการเป็นครูแล้ว เพราะผลแห่งการปฏิบัติธรรม ที่ได้รับการแนะนำจากท่านอาจารย์มั่นฯ ซึ่งปรากฏว่าได้รับผลเป็นที่น่าพึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง

ในระหว่างเดือนเดียวกันนั้น พระปิ่น ญาณपाल ผู้เป็นน้องชายของท่าน ก็พลอยได้ไปศึกษาด้วย และได้เกิดความเลื่อมใสในอุบายทางด้านการปฏิบัติพอสมควร

ท่านอาจารย์สิงห์ ได้ตกลงใจอย่างแน่วแน่ในการเปลี่ยนจากการศึกษาด้านพระปริยัติ มาเป็นพระธุดงค์เพื่อติดตามพระอาจารย์มั่นฯต่อไป

ส่วนพระปิ่น ผู้เป็นน้องชาย ขอลาไปศึกษาที่กรุงเทพฯ โดยปฏิญาณว่าจะขอศึกษาสัก ๕-๖ ปี แล้วจึงจะลาออกปฏิบัติตามภายหลัง

เมื่อท่าน (หลวงปู่พระมหาปิ่น) พักศึกษาอยู่ที่วัดบวรนิเวศฯ ครบกำหนด ๕ ปี และสอบได้เปรียญ ๕ ประโยค แล้วก็ได้ออกปฏิบัติตามคำปฏิญาณของท่านจริง ๆ โดยติดตามท่านอาจารย์ (หลวงปู่มั่น) ไปทุกหนทุกแห่งตามป่าเขา อันเป็นสถานที่วิเวก

ในสมัยนั้น พระเปรียญที่ออกเที่ยววิเวกธุดงค์ก็มีมาตรฐาน ท่าน (หลวงปู่พระมหาปิ่น) นับเป็นองค์แรก ซึ่งแต่กาลก่อนนานมาแล้วไม่เคยมีปรากฏเลย นับเป็นคุณนิมิตที่ดีอย่างยิ่ง

พระอาจารย์มหาปิ่น ญาณपाल ออกธุดงค์ครั้งแรก (ปี พ.ศ. ๒๔๖๕) เมื่อท่านมีอายุ ๓๐ ปี พรรษาที่ ๘ ในคราวเดียวกันกับที่ท่านออกธุดงค์

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม

หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺณพโล

ในคราวนั้น มีพระที่ออกธุดงค์ไปเพื่อจะศึกษากับท่านอาจารย์ม่นๆ ด้วยกัน ๓ องค์เท่านั้น คือ ๑. พระอาจารย์คำพวย ๒. พระอาจารย์เทศก์ เทศรสี ๓. พระอาจารย์ทอน บ้านหัววัว อ.ลุ่มพุก จ.อุบลฯ”

เรื่องของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม กับพระน้องชายของท่าน คือ หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺณพโล จะมีผูกพันเกี่ยวเนื่องกันไปจนตลอดชีวิตของท่าน ทั้งสององค์.

๑๕. เป้าหมายของหลวงปู่มัน

จากตอนที่ผ่านมา กล่าวถึงหลวงปู่มัน พระอาจารย์ใหญ่ พาคณะศิษย์ ออกธุดงค์ครั้งแรก หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๕๘ และเป็นการออกธุดงค์ครั้งแรกของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ที่ติดตามพระอาจารย์ใหญ่ไปได้เพียง ๗ เดือน ก็เกิดอาพาธขึ้น ต้องกลับมารักษาตัวในเมืองอุบลฯ และพักจำพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๕๙ ที่วัดสุทัศนาราม สำนักเดิมของท่าน

ในตอนนี้จะนำเสนอเรื่องของ หลวงปู่มัน ฐิริทัตโต ก่อน เป้าหมายการออกธุดงค์ของท่านในครั้งนี้ นอกจากพาลูกศิษย์ออกธุดงค์ในสภาพที่เป็นจริงแล้ว ยังมีเป้าหมายเพื่อเสาะหาหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนดสีโล ซึ่งสืบทราบว่าท่านพักจำพรรษาอยู่ที่ ถ้ำภูผากูด บ้านหนองสูง อำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม ในสมัยนั้น (ปัจจุบันเป็นจังหวัดมุกดาหาร)

เหตุที่หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ท่านออกไปบำเพ็ญเพียรในที่ห่างไกลผู้คน เพราะท่านไม่ประสงค์จะเป็นเจ้าอาวาส และไม่ต้องการยศตำแหน่งในทางบริหาร กล่าวคือครั้งแรกเมื่อท่าน กับสหายร่วมธุดงค์ของท่าน คือ หลวงปู่หนู จิตปญโญ (พระปัญญาพิศาลเถร) ท่านก้อยู่ที่วัดปทุมวนาราม เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ อยู่ระยะหนึ่ง ได้รับข่าวว่าทางคณะสงฆ์จะแต่งตั้งหลวงปู่ใหญ่เสาร์ เป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม ท่านไม่ประสงค์จะรับตำแหน่งบริหาร ท่านมุ่งออกธุดงค์แสวงหาโมกขธรรมมากกว่า จึงได้หนีออกจากวัดตอนกลางคืนในทันทีที่ทราบข่าว แล้วออกธุดงค์ไปตามป่าเขา ห่างไกลผู้คนไปเรื่อย ๆ จนมาพักจำพรรษาที่ ถ้ำภูผากูด ดังกล่าว

ส่วน หลวงปู่หนู ท่านหนีไม่ทัน จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสปกครองวัดปทุมวนาราม เป็นเจ้าอาวาสในลำดับที่ ๕ การออกท่องธุดงค์ของท่าน จึงเป็นอันยุติลงเพียงเท่านั้น

การที่หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ปฏิเสธการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสครั้งนั้น ทำให้

พระผู้ใหญ่ คือ **สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (อ้วน ดิสโส)** ชัดเคื่องใจ จึงรู้สึกเป็น
ปฏิปักษ์ต่อ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับคณะศิษย์พระกรรมฐาน คือ **สมเด็จพระ** ท่าน
ไม่เห็นด้วยกับแนวทางของพระกรรมฐานที่ท่าน เป็นพระจรจัด ไม่มีที่อยู่เป็น
หลักแหล่ง ไปนั่งหลับหูหลับตาอยู่ในป่าดงพงไพร จะรู้ธรรมได้อย่างไร ขนาดผู้ที่
เรียนจากตำรับตำรา จากครูบาอาจารย์ที่เป็นนักปราชญ์ ยังไม่ค่อยจะรู้เลย ...

เหตุผลสำคัญที่สุด ที่**หลวงปู่มั่น**ตั้งใจเสาะหา**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** พระอาจารย์
ด้านกรรมฐานของท่าน เพราะเมื่อคราวที่**หลวงปู่มั่น**บำเพ็ญเพียรอยู่ที่ถ้ำสาริกา
น้ำตกสาริกา นครนายก ได้หยั่งรู้ด้วยญาณ ว่า**หลวงปู่ใหญ่**ท่านปรารถนา
พระปัจเจกโพธิ์ มุ่งสร้างบารมีเพื่อเป็น**พระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่ง** ซึ่งเป็นเส้น
ทางข้างหน้าที่ยาวไกล ไม่อาจนับภพนับชาติได้

หลวงปู่มั่น ผู้ศิษย์ นอกจากไปกราบเยี่ยมเยียน**หลวงปู่ใหญ่เสาร์**
ตามธรรมเนียมที่ศิษย์พึงปฏิบัติต่อครูบาอาจารย์แล้ว ท่านต้องการ “ถวายการเดือน
สติ**หลวงปู่ใหญ่**ให้ทางการปรารถนา**พระปัจเจกโพธิ์** มามุ่งปฏิบัติเพื่อพระนิพพาน
ในชาติปัจจุบันนี้เถิด” นี่นับเป็นความกตัญญูอย่างยิ่งหนึ่งของศิษย์

ผมขอคัดลอกข้อเขียนของ **หลวงพ่อวิริยงค์ สิริธโร** มาเสนอในตอนนี้
ดีกว่าผู้เขียนเอง นะครับ ดังนี้

“เมื่อออกพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๕๘) ที่**วัดบูรพา จังหวัดอุบลฯ ท่านอาจารย์**
มั่นฯ ได้กราบลาพระกรรมวาจาจารย์ของท่าน (พระครูสีทา ชยเสนโน) เพื่อไป
ติดตาม**พระอาจารย์เสาร์ กนตสีลเถร** ซึ่งขณะนั้นท่านจำพรรษาที่ **ถ้ำภูมอกุด**

เมื่อทราบแน่แล้ว **ท่านอาจารย์มั่นฯ** ก็ได้เดินโดยเท้าเช่นพระธุดงค์ทั้งหลาย
ท่านเล่าว่าทางรถยนต์ไม่มีรถยนต์วิ่ง นับเป็นเวลาเดือน ๆ ก็ไม่เห็นมีใคร
สักคนหนึ่ง ตามทางที่ท่านไปก็เป็นดงดิบ ล้วนแต่ต้นไม้ใหญ่ ๆ เช่น ต้นตะเคียน
ต้นยาง ต้นประดู่ ต้นตะแบก และสารพัดไม้ นั้น เป็นไม้ใหญ่ ๆ บางต้น ๕ อ้อม

๑๐ อ้อม (หมายถึงใช้คนโอบ) และดูไม่เห็นพระอาทิตย์ทีเดียว เป็นป่าเบญจพรรณจริง ๆ

ขณะที่เดินธุดงค์ เห็นว่าที่ไหนเหมาะ ก็แวะพักทำความเพียรกันเป็นเวลา ๕ วัน หรือ ๗ วัน

ขณะที่ท่านอาจารย์ม้นฯ กำลังเดินธุดงค์ระหว่างทางยังไม่ถึงถ้ำผาภูดั้น ท่านได้คิดถึงอาจารย์ของท่านมาก

และกวันหนึ่ง หลังจากการพักผ่อนการเดินทาง ซึ่งเร่งเดินเป็นวัน ๆ มา แล้วอย่างเหน็ดเหนื่อย

ท่านได้พิจารณาถึงท่านอาจารย์เสาร์ที่เป็นอาจารย์ของท่าน และได้ระลึกถึงที่ท่านได้ทราบภายในญาณเมื่อคราวที่ท่านอยู่ที่ถ้ำสาริกา นครนายก ว่า ท่านอาจารย์ของท่านปรารถนาเป็นพระปัจเจกโพธิ์ ถ้าหากว่าท่านยังมีจิตกังวลในการปรารถนาเช่นนั้น การทำความเพียรเพื่อความพ้นทุกข์ก็จะสำเร็จไปไม่ได้ เช่นเดียวกับ เรา (หลวงปู่ม้น) เหมือนกัน เมื่อความปรารถนา พระโพธิญาณยังฝังอยู่ในจิต เราก็ไม่สามารถดำเนินจิตเข้าสู่อริยสัจ เพื่อความหมดจากกิเลสได้”

ท่านผู้อ่านครับ ผมขออนุญาตเขียนถึงคำว่า ปรารถนาโพธิญาณ หรือ ‘พุทธภูมิ’ อย่างย่อที่สุด เพื่อความเข้าใจของท่านผู้อ่านที่ยังใหม่ในเรื่องเหล่านี้ อธิบายย่อ ๆ คือ มุ่งสร้างบารมีเพื่อความเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต พระพุทธเจ้า มี ๒ ประเภท ได้แก่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ พระพุทธเจ้าที่ตรัสรู้แล้วก็ประกาศพระศาสนา ดังเช่นพระบรมศาสดาของเรารองค์ ปัจจุบัน กับอีกประเภทหนึ่ง คือ พระปัจเจกพุทธเจ้า ที่ตรัสรู้แล้ว แต่ไม่ได้ประกาศพระศาสนา ไม่ได้สั่งสอนใครให้รู้ตาม

พระพุทธเจ้า ทั้งสองประเภทต้องบำเพ็ญบารมีต่อเนื่องไปยาวไกล หลายแสนหลายล้านชาติจนนับไม่ถ้วน

การปรารถนาอีกอย่าง คือ **‘อรหันตภูมิ’** มุ่งบำเพ็ญเพียรเพื่อชำระกิเลสให้หมดสิ้นไปจากใจ คือ ‘เข้าถึงพระนิพพาน’ หรือ ‘บรรลुพระอรหันต์’ เป็น **พระอรหันตสาวก** ซึ่งสามารถทำความเพียรเพื่อให้บรรลุได้ในชาติปัจจุบัน เป็นเส้นทางที่สั้นกว่า ไม่ต้องไปเวียนว่ายตายเกิดเพื่อสร้างบารมีอีกจนนับภพนับชาติไม่ถ้วน

สำหรับองค์**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ท่านเคยปรารถนาพระปัจเจกโพธิเมื่อชาติใดชาติหนึ่งในอดีตชาติ ซึ่งองค์ท่านเองก็ไม่รู้ในเรื่องนี้ **หลวงปู่มั่น** ผู้ศิษย์จึงหาทางมาราบเตือนสติท่าน ส่วน**หลวงปู่มั่น**เอง ท่านก็เคยปรารถนาเป็นพระพุทธรเจ้าในชาติหนึ่งเหมือนกัน ท่านมารู้ตอนที่บำเพ็ญเพียรอยู่ที่**น้ำตกสาริกา** และท่านก็วางความปรารถนาเดิมแล้ว เปลี่ยนมาบำเพ็ญเพียรเพื่อ **อรหันตภูมิ** ในชาติปัจจุบัน

หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร เขียนถึง**หลวงปู่มั่น** พระอาจารย์ของท่าน ต่อไปอีกว่า

“ถ้า**เรา** (หลวงปู่มั่น) ไปพบอาจารย์ของ**เรา** (หลวงปู่เสาร์) เราจะต้องแนะนำให้ท่านเลิกจากการปรารถนาเช่นนั้นเสีย จะเป็นผลสำเร็จหรือไม่หนอ

นี่เป็นการรำพึงภายในการเป็นสมาธิละเอียดของท่าน**อาจารย์มั่นฯ**

แต่เมื่อท่านได้สละความคิดนั้นเพื่อมิให้กังวลใจแล้ว และท่านก็ได้จุดดวงค์เรื่อย ๆ ไป จนใกล้จะถึง**ถ้ำผาภูด** โดยรอบบริเวณภูเขาอันเป็นถ้ำแห่งนั้นนั้น เป็นภูมิประเทศที่เป็นป่าไม้เต็ง ไม้รัง ไม้แดง ไม้มะค่า แต่ไม่เป็นดงทึบเหมือนดงอื่น ๆ จึงทำให้บริเวณนั้นมีอากาศปลอดโปร่งดี ถ้ำแห่งภูเขาแถวนั้นก็ไม่นับขึ้นหวับริเวนจึงเป็นสถานที่ที่จะพึงอาศัยเป็นเวลาแรมปีได้...”

ผมขอลอกมาให้ท่านอ่านเพียงแค่นี้ก่อน โดยสรุป **หลวงปู่มั่น** ท่านได้มาพักจำพรรษาที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** แล้วหาโอกาสเหมาะถวายอุบายเตือนสติให้**หลวงปู่ใหญ่**

ได้วางความปรารถนา**พระปัจเจกโพธิ์**ดังกล่าว

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ท่านรับฟังคำแนะนำของลูกศิษย์ของท่าน ละวางความปรารถนาเดิม แล้วเร่งบำเพ็ญเพียร ยกจิตขึ้นสู่ อรหันตภูมิ ได้สำเร็จ ณ **ถ้ำภูผากูด** แห่งนั้น

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ได้พักจำพรรษาที่**ถ้ำภูผากูด** ติดต่อกันนานถึง ๕ พรรษา ก่อนจะเคลื่อนย้ายไปยังสถานที่อื่นอีกต่อไป

รายละเอียด ผมเคยเขียนไว้ใน **บูรพาจารย์ เล่ม ๑ : ประวัติและปฏิปทาของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต** กับ **บูรพาจารย์ เล่ม ๔ : หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** เรียบร้อยแล้วครับ

ทางด้านของ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** นั้น **หลวงพ่อวิริยงค์ สิริธโร** ได้เขียนบรรยายไว้ว่า

“ในคราวนั้น ท่าน**อาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม** ทราบว่าท่าน**อาจารย์มั่น**ฯ ชุตงค์ไป ท่านก็ชุตงค์ตามไปติด ๆ กับท่าน**อาจารย์มั่น**ฯ แต่พอก่อนจะถึง**ถ้ำภูผากูด** ท่านก็ล้มเจ็บเป็นไข้ จึงได้เดินทางกลับมารักษาตัวอยู่ที่จังหวัดอุบลฯ เมื่อท่านหายป่วยแล้ว ก็ได้ออกติดตามท่าน**อาจารย์มั่น**ฯ ไป เพื่อหวังในการศึกษาธรรมปฏิบัติอีก โดยมีได้มีการย่นย่อท้อถอยแต่ประการใด”

ก็เป็นอันว่าตรงกันกับบันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ที่บอกว่าออกชุตงค์ติดตาม**หลวงปู่มั่น**ฯ ไปเป็นเวลา ๗ เดือน พอใกล้จะถึง**ถ้ำภูผากูด** ท่านก็ล้มป่วย จึงเดินทางกลับจังหวัดอุบลฯ เพื่อมาพักรักษาตัว และจำพรรษาที่**วัดสุทัศนาราม** สำนักเดิมของท่าน

๑๖. สิ่งที่ได้จากธุดงค์ครั้งแรก

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ออกธุดงค์ติดตาม**หลวงปู่มั่น**ครั้งแรก เป็นเวลาถึง ๗ เดือน นั้น ท่านได้เรียนรู้อะไรมาจากการท่องธุดงค์ครั้งนั้น

ในบันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์เอง ไม่ได้เขียนไว้ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ท่านได้รับน่าจะไม่ต่างจากที่**หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** สหายของท่านได้รับ ก็ขอให้พิจารณาจากคำบอกเล่าที่บรรยายไว้ในประวัติของหลวงปู่ดูลย์ น่าจะนำมาเทียบเคียงกันได้บ้างกระมัง

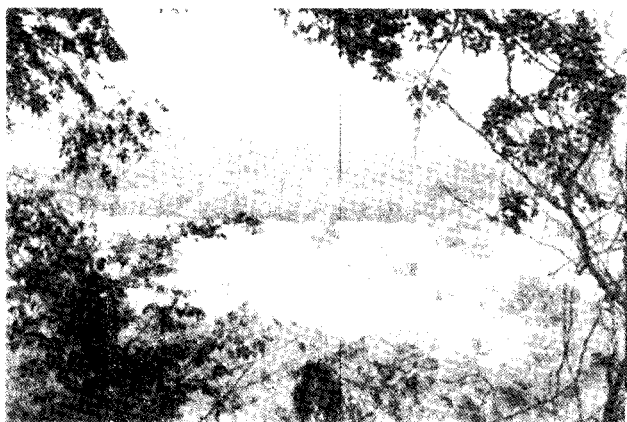
การออกธุดงค์ครั้งแรกของ **หลวงปู่ดูลย์** ที่ร่วมไปด้วยกันกับ **หลวงปู่สิงห์** ได้บรรยายไว้ดังนี้

“ครั้นออกพรรษาแล้ว **หลวงปู่มั่น** พระอาจารย์ใหญ่ ก็ออกธุดงค์ หลวงปู่ทั้งสองสหาย คือ **หลวงปู่สิงห์** กับ**หลวงปู่ดูลย์** ก็ตัดสินใจเด็ดขาด สละละทิ้งการเรียนการสอน (ทั้งด้านวิชาสามัญ และทางปริยัติธรรม) ออกจาริกธุดงค์ตามพระปรมาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่ไปทุกหนทุกแห่งจนตลอดฤดูกาลนอกพรรษานั้น

ตามธรรมเนียมธุดงค์ก็มีมัญฐานของ**พระอาจารย์ใหญ่มั่น**นั้นมียู่ที่ว่าเมื่อถึงกาลเข้าพรรษา ไม่ให้อยู่จำพรรษารวมกันมากเกินไป ให้แยกย้ายกันไปจำพรรษาตามสถานที่อันวิเวก ไม่ว่าจะเป็นวัด เป็นป่า เป็นเขา โคนไม้ ลอมฟาง เรือนว่าง หรืออะไร ตามอัธยาศัยของแต่ละบุคคล แต่ละคณะ

ขณะเดียวกัน เมื่อออกพรรษาแล้ว ก็จะถึงวาระแห่งการประชุมกัน หากทราบข่าวว่า**พระอาจารย์ใหญ่มั่น**อยู่ ณ ที่ใด ก็จะพากันไปจากทุกทิศทุกทาง มุ่งตรงไปยัง ณ สถานที่นั้น

ความประสงค์ก็เพื่อเรียนพระกัมมัฏฐาน และเล่าแจ้งถึงผลของการประพฤติปฏิบัติที่ผ่านมา เมื่อมีอันใดผิด พระอาจารย์ใหญ่ก็จะช่วยแนะนำแก้ไข ให้ อันใดถูกต้องดีแล้ว ท่านจะได้แนะนำข้อกัมมัฏฐานให้ยิ่งขึ้นไป

สำนักกฎหมาย (ปัจจุบันคือวัดถ้ำจำป่ากัณฑ์สาลวาส อำเภอหนองสูง
จังหวัดมุกดาหาร)

ในพรรษาแรกที่ท่านร่วมออกธุดงค์ติดตามพระอาจารย์ใหญ่มั่นนี้
**หลวงปู่บอกว่ายังไม่เฒ่าเฒ่ามาก เพียงแต่เป็นการฝึกการใช้ชีวิตแบบพระป่า และ
ใช้หลักความรู้ในการฝึกปฏิบัติเบื้องต้น เป็นการสร้างฐานความรู้ให้มั่นคง**

สำหรับผู้ที่มีความตั้งใจจริงอย่าง**หลวงปู่ดุลย์** และ**หลวงปู่สิงห์**ด้วยแล้ว
ท่านไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงไปโดยเปล่าประโยชน์ ท่านได้เร่งการปฏิบัติความเพียร
อย่างเคร่งครัด โดยมี **ฉันทะ** คือความเชื่อมั่นและศรัทธาในความสำเร็จที่หวังว่าจะ
ต้องเกิดขึ้นในตัวท่านอย่างแน่นอน

จากการได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติกับท่านพระอาจารย์ใหญ่ตลอดการ
ออกธุดงค์ในช่วงนี้ ทำให้หลวงปู่เกิดความเลื่อมใสและมั่นใจในแนวทางธุดงค์
กัมมัฏฐานเป็นอย่างยิ่ง”

ทราบจากครูบาอาจารย์ในภายหลังว่า การออกธุดงค์ครั้งแรกของ
หลวงปู่สิงห์ ช่วงนอกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๕๘ - ๕๙ นั้น หลวงปู่สิงห์ ได้เป็น
หัวหน้าคณะพระธุดงค์ซึ่งประกอบด้วยพระเถรราว ๔-๕ องค์ รวมทั้ง**หลวงปู่ดุลย์**
อดุลด้วย.

๑๗. ปี ๒๔๕๙ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ บวรสุธรรม

ในช่วงแรก ๆ ที่หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ออกปฏิบัติพระกรรมฐาน ท่านยังวนเวียนอยู่ใกล้ ๆ กับครูอาจารย์ คือ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนดสีโล และ หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต เพื่อรับการอบรมชี้แนะในบางครั้งบางคราว เรื่องราวการปฏิบัติของหลวงปู่สิงห์ จึงยังไม่ค่อยปรากฏชัดเจน การศึกษาเรื่องราวและแนวปฏิบัติของหลวงปู่บูรพาจารย์ทั้งสององค์จึงสะท้อนแบบอย่างการปฏิบัติของพระกรรมฐานที่เป็นศิษย์ ซึ่งหมายถึงช่วยให้เข้าใจแนวการปฏิบัติของหลวงปู่สิงห์ด้วย

ดังนั้น ในช่วงต้นนี้ จึงขอนำเสนอเรื่องราวของบูรพาจารย์อาวุโสสูงสุดสององค์ก่อน คือเรื่องของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ซึ่งถือเป็นอันดับที่ ๑ ในวงการพระกรรมฐาน หลวงปู่มั่น ถือเป็นอันดับ ๒ อาวุโสต่อมาคือหลวงปู่สิงห์ นับเป็นอันดับ ๓

ตอนที่ผ่านมา ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๕๙ หลวงปู่สิงห์เกิดอาพาธ ไม่สามารถติดตามหลวงปู่มั่น ไปที่ถ้ำภูผากูดได้ ต้องกลับไปพักรักษาตัวที่ในเมืองอุบลฯ และจำพรรษาที่วัดสุทัศนาราม พอออกพรรษาแล้วก็ออกเดินทางติดตามหลวงปู่มั่นอีกครั้ง ดังที่หลวงพ่อวริยงค์ สิรินุโร เขียนไว้สั้น ๆ ว่า

“ท่านอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม หลังจากหายป่วยแล้วก็ติดตามไปปฏิบัติกับท่านอาจารย์มั่นฯ ต่อไปทุกหนทุกแห่ง ซึ่งเริ่มติดตามพบที่ถ้ำภูผากูดในปีนี้เอง (๒๔๕๙)”

ตอนนี้ผมขอพักเรื่องหลวงปู่สิงห์ไว้ก่อน มาดูตอนที่หลวงปู่ใหญ่เสาร์
ท่านวางพุทธภูมิตามที่หลวงปู่มั่น ลูกศิษย์ถวายคำแนะนำ แล้วตั้งใจบำเพ็ญเพียร
อย่างหนัก จนบรรลุอรุณทัตผลภายในพรรษาขึ้นเอง

ก็ต้องขออนุญาตคัดลอกข้อเขียนของหลวงพ่อวิริยงค์ มาเสนออีก ดังนี้

“ครั้นเมื่อท่านอาจารย์มั่นฯ ท่านได้เดินจนกระทั่งถึง และขึ้นไปบน
ถ้ำภูผากูด เมื่อวางบริวารไว้ส่วนหนึ่งแล้ว ท่านก็เข้าไปนมัสการท่านอาจารย์เสาร์
ซึ่งท่านอาจารย์เสาร์ได้รู้ล่วงหน้าและเตรียมสถานที่ไว้คอยรับศิษย์รักอันจากกันไป
นานอยู่แล้ว

ท่านอาจารย์มั่นฯ ได้เข้าไปกราบนมัสการ สันทนาปราศรัยตามสมควร
แล้ว ก็ไปพัก ณ บริเวณแห่งหนึ่งตามอัธยาศัย และท่านอาจารย์มั่นฯ ก็ตั้งใจจะ
จำพรรษา ณ ถ้ำนี้กับท่านอาจารย์เสาร์

ในระหว่างพรรษา (ปี ๒๔๕๓) ทั้งศิษย์และอาจารย์ก็ได้ปรึกษาสันทนาใน
เรื่องธรรมปฏิบัติแทบทุกวัน

อยู่มาวันหนึ่ง ท่านอาจารย์มั่นฯ ได้พูดขึ้นว่า ‘ท่านอาจารย์ได้พิจารณา
อริยสัจธรรมหรือไม่?’

ท่านอาจารย์เสาร์ได้ตอบว่า ‘เราก็ได้พิจารณาเหมือนกัน’

‘ได้ผลเป็นอย่างไรบ้าง?’ ท่านอาจารย์มั่นฯ ถาม

‘ได้ผลเหมือนกัน แต่ไม่ชัดเจน’ ท่านอาจารย์เสาร์ ตอบ

‘เพราะเหตุไรบ้างครับ?’ ท่านอาจารย์มั่นฯ ถาม

‘เราได้พยายามอยู่ คือพยายามคิดถึงความแก่ ความตาย แต่ว่าบางครั้ง
มันก็ไม่แจ่มแจ้ง’ ท่านอาจารย์เสาร์ ตอบ

‘ถ้าเช่นนั้น คงมีอะไรเป็นเครื่องห่วงหรือกรรมัง?’ ท่านอาจารย์มั่นฯ ถาม

‘เราก็พยายามพิจารณาเหมือนกัน แต่ก็หาลังขัดข้องไม่ได้’ ท่านอาจารย์
เสาร์ ตอบ และกล่าวต่อไปว่า ‘ความจริง ความสว่างของดวงจิตนั้นก็ปกปิด

คืออยู่ แม้มันจะดีบ้าง ไม่ได้บ้าง มันก็เป็นเรื่องธรรมดาของสมาธิ แต่ว่าเมื่อจิตพิจารณาที่รู้สึกว่ามันก้าวไป'

ท่านอาจารย์ม้นฯ จึงว่า 'กระผมคิดว่า คงมีอะไรสักอย่างเป็นเครื่องห่วง '

ท่านอาจารย์เสาร์ ตอบว่า 'และเธอรู้ใหม่ว่าเรามีอะไรเป็นเครื่องห่วง '

ท่านอาจารย์ม้นฯ เห็นเป็นโอกาสที่จะได้ถวายเป็นความรู้ในครั้งอยู่ถ้ำสาริกา (จ. นครนายก) โน้น จึงได้ตอบทันทีว่า 'ท่านอาจารย์ห่วงเรื่อง การปรารถนาเป็น พระปัจเจกโพธิ์กรรมังครับ'

ท่านอาจารย์เสาร์ ตอบว่า 'แน่ทีเดียว ในใจเราตั้งอยู่ว่า จะขอให้รู้ธรรมเองโดยมิต้องให้ใครมาแนะนำหรือบอกให้ และมันก็ตั้งอยู่ในใจของเรามาตลอด'

ท่านอาจารย์ม้นฯ จึงขออนุญาตกราบเรียนท่านว่า 'ขอให้ท่านอาจารย์อย่าเป็นห่วงเลย ขอให้พิจารณาอริยสัจเพื่อความพ้นทุกข์เสียแต่ในชาตินี้เถิด เพราะกระผมก็ปรารถนาพระโพธิญาณ และกระผมก็ได้ละความปรารถนานั้นแล้ว เนื่องด้วยการท่องเที่ยวในสังสารวัฏนี้มันนานเหลือเกิน'

ในวันนั้น **ท่านอาจารย์เสาร์** ต้องประหลาดใจที่ศิษย์ของท่านได้ล่วงรู้ถึงความจริงอันปรากฏอยู่ในใจของท่าน ซึ่งท่านไม่เคยประกาศบอกใครเลย ฉะนั้นจึงทำให้ท่านรู้สึกว่ **ท่านอาจารย์ม้นฯ** นี้ ต้องมีความดี ความจริง ความชัดเจนในใจอย่างแน่นอน

ในวันนั้นก็ได้อยู่กันเพียงเท่านี้ แล้วก็เลิกกันไป

อยู่มาวันหนึ่ง **ท่านอาจารย์เสาร์** ได้ไปนั่งอยู่ที่สังัดเฉพาะองค์เดียว เริ่มด้วยการพิจารณาถึง อริยสัจ โดยอุบายอย่างหนึ่ง คือ การพิจารณากายจน **ขัดแจ้งประจักษ์** เกิดนิพพิทาญาณ ความเบื่อหน่าย ขึ้น

และท่านก็เริ่มดำเนินจิต เจริญให้มาก กระทำให้มาก จนเป็น ญาณ

สามารถทวนกระแสมาถึงที่ตั้งของจิต (ฐิติ ภูตัง) ได้

และวันนั้น ท่านก็ตัดเสียซึ่งความสงสัยได้อย่างเด็ดขาด

เมื่อได้รับการอธิบายจากท่านอาจารย์มั่งน้า ซ้ำอีกว่า 'เมื่อเป็นเช่นนั้น ก็ควรจะเจริญให้มากจนกว่าจะพอแก่ความต้องการ'

เมื่อจวนถึงกาลปวารณาออกพรรษา ท่าน (หลวงปู่ใหญ่เสาร์) ก็ทราบดีถึงความเป็นจริงทุกประการ และท่านก็บอกแก่พระอาจารย์มั่งน้า ว่า

เราได้เลิกการปรารถนาพระปัจเจกโพธิ์แล้ว และเราก็ได้เห็นธรรมจริงแล้ว'

...

สาธุ ! สาธุ ! สาธุ !

ท่านผู้อ่านครับ หลวงปู่ พ่อแม่ครูอาจารย์ พระอริยสงฆ์เจ้าทั้งหลาย ท่านไม่เคยเอ่ยปากบอกใครตรง ๆ หรือกว่าท่านสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว แต่ก็สามารถ 'รู้' ได้ในหมู่พระอริยสงฆ์ด้วยกัน แล้วก็เล่าบอกให้ลูกศิษย์ลูกหาใกล้เคียงได้รับรู้ต่อมา

ถ้าใครไปกราบเรียนถามตรง ๆ ท่านก็จะตอบให้อย่างแสนสันทัดเดียว เหมือนเช่น ท่านอาจารย์หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช เคยกราบเรียนถาม ท่านเจ้าคุณนรฯ แห่งวัดเทพศิรินทร์ ว่า "พระอาจารย์บรรลुพระอรหันต์แล้วใช่ไหม ?"

ท่านเจ้าคุณนรฯ กวักมือเรียกให้อาจารย์หม่อมมา เข้าไปใกล้ ๆ เอียงหูไปให้ชิด แล้วท่านก็ตอบอย่างชัดเจนว่า "ไ้บ้า !"

เรื่องนี้ ท่านอาจารย์หม่อมคึกฤทธิ์ เป็นคนเขียนเล่าเองครับ

แล้ว หลวงปู่มั่งน้า พระอาจารย์ใหญ่ ท่านสำเร็จเมื่อไร ? และที่ไหน ?

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท)
วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ

ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๗๖ ที่ถ้ำดอกคำ ตำบลน้ำแพร่
อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ครับผม

พระอาจารย์ของหลวงปู่มั่นอีกองค์หนึ่ง คือ หลวงปู่ใหญ่ท่านเจ้าพระคุณ
พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท) บรรลุที่เมืองเชียงตุง ในเขตประเทศ
พม่า ในกลางพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๕ ในช่วงนั้นท่านถูกถอดสมณศักดิ์ เนื่องจาก
เทศน์ออกความเห็นเตือนพระสติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖
กรณีนำประเทศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ต้องทุ่มเทงบประมาณอย่างมาก
หลวงปู่ใหญ่ฯ ‘ตกงาน’ จึงรุดค้ำขึ้นเหนือ ไปจำพรรษาที่เขตเมืองเชียงตุง มีเวลา
บำเพ็ญเพียรได้เต็มที่ และก็บรรลุธรรมในพรรษานั้น

หลวงปู่จาม เล่าว่า “ท่าน (เจ้าคุณพระอุบาลีฯ) ได้พระโสดาบันมาแต่นคร
จำปาศักดิ์ แล้วแก้ไขตนเองได้เป็นลำดับ ไปได้พระอรหันตภูมิอยู่เชียงตุง แต่มี
ได้สำเร็จธรรมตอนเป็นท่านเจ้าคุณฯ หรือ ได้ธรรมะตอนเป็นหลวงตาจันทร์
สิริจนฺโท”

ขอหยุดแค่นี้ ก่อนที่จะฟังมากไป ไม่เหมาะไม่ควรประการใด ขอกราบ
เท้าขอขมาพ่อแม่ครูอาจารย์ด้วยครับ.

๑๘. หลวงปู่ใหญ่เสาร์ที่บ้าน ห้วยทราย คำชะอี

ท่านผู้อ่านครับ ช่วงนี้ผมขอเขียนถึงหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล กับหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ก่อน เพราะหลวงปู่สิงห์ ท่านยังวนเวียนปฏิบัติอยู่ใกล้ ๆ กับหลวงปู่ทั้งสององค์ เพราะยังต้องมารับการแนะนำอยู่

ที่ยกเรื่องของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กับหลวงปู่มั่น มาเสนอตอนนี้ก็เพื่อให้เห็นวิธีการปฏิบัติ ของพระป่า ทั้งการสอนพระเถร และการอบรมสั่งสอนชาวบ้าน ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่หลวงปู่บูรพาจารย์ทั้งสององค์ได้ริเริ่มวางรากฐานหลวงปู่สิงห์ ว่าเป็นมรดกธรรมสืบต่อ และสืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน

ตอนที่ผ่านมา ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๕๕๕ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ และหลวงปู่มั่น จำพรรษาอยู่ด้วยกันที่ถ้ำภูผากุด อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ได้วางความปรารถนาพระปัจเจกโพธิ์แล้วเร่งบำเพ็ญเพียรจนบรรลุพระอรหัตผล สมความปรารถนา

หลังจากออกพรรษาในปีนั้นแล้ว หลวงปู่มั่น ก็กราบลาหลวงปู่ใหญ่ แล้วพาคณะศิษย์ออกธุดงค์ไปทางจังหวัดเลย และหนองคาย ส่วนหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ก็พาคณะศิษย์ของท่านลงจากเขา มาพักที่บ้านห้วยทราย ต่อมาสถานที่นั้นก็กลายเป็นสำนักสงฆ์ และกลายมาเป็นวัดป่าวิเวกวัฒนาราม ที่หลวงปู่จาม มหาบุญโญ เป็นเจ้าสำนักองค์ปัจจุบัน

พูดถึง หลวงปู่จาม ท่านเป็นคนพื้นที่นั้น ท่านมีเชื้อสายเป็นชาวภูไท เคยเป็นผ้าขาว และเป็นสามเณรของหลวงปู่มั่น แล้วมาเป็นสามเณรติดตามหลวงปู่สิงห์ ในภายหลัง ท่านเกิดปีพ.ศ. ๒๔๕๓ นับถึงปีปัจจุบัน (๒๕๕๔) ท่านมีอายุ ๑๐๑ ปี (หนึ่งร้อยหนึ่งปี)

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๙ ตอนที่ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ พาคณะศิษย์มาพักที่ บ้านห้วยทราย นั้น หลวงปู่จาม ยังเป็นเด็กชายอายุเพียง ๖ ขวบ แต่ท่านยังจำ เหตุการณ์ได้ดี ท่านได้เล่าเรื่องการมาพักของ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ไว้ว่าสนใจมาก ดังนี้

“หมู่บ้านห้วยทราย” นี้ พระรัตนตรรกมฐานหมู่แรกที่มา ก่อน คือ **เพ็นครูอาจารย์เสาร์** มากับพระเถร ๖-๗ รูป มาอยู่ **ป่าดอนหนองน่อง**

คนบ้านห้วยทรายแต่ก่อนก็ถือผี ผีฟ้า ผีแถน ผีแมนเมืองเบื่องบน ถือผีปู่ ผีย่า ผีบรรพบุรุษ มีการพ้อนรำเซ่นไหว้ บวงสรวงผีทะเลตามหลักดี ไปเอาผีเสื้อ บ้านโสังเมืองมาแต่บ้านนาคำ มาไว้อยู่ ดงหอยผี ใกล้ลำห้วยทรายไปทางทิศเหนือ ของบ้าน

ศาสนาพุทธก็มีอยู่ แต่ไม่ลึกซึ้งอะไร เป็นพระวัดบ้าน กินข้าวแดง(ข้าว มื้อเย็น) เสาะหาลำเนื้อ ทำบังไฟ อัญญาครุ อัญญาชา หม่อม ใจ ไปตามเรื่อง

เพ็นครูอาจารย์เสาร์มาก่อน**เพ็นครูอาจารย์มัน** (พ.ศ. ๒๔๕๙ กับ ๒๔๖๐)

เพ็นครูอาจารย์เสาร์มาอยู่**วัดหนองน่อง** ผู้ซำ(หลวงปู่จาม) ได้ไปส่งจ้งหัน กับย่า (ตั้ง)แต่พระเถร(ยัง)ไม่มาก นับได้ ๗ องค์ทั้ง**เพ็นครูอาจารย์เสาร์**

เพ็นครูอาจารย์เสาร์มาอยู่ที่นี่ก็สอนได้ไม่กี่คน ไม่ก็บ้านหลังคาเรือนที่ทำบุญ ใส่บาตร ได้เรียนปู่เรียนย่า ได้เรียนบ่าวตาชั้น (ชื่อคน) ได้เรียนบ่าวเพชร ได้เรียนบ่าวพรหมา ๕-๖ หลังคาเรือนหนึ่งละทั้งผีไปก่อน ไม่รับเอาผีอีก เพราะรับ ไตรสรณคมณ์จาก**เพ็นหลวงปู่เสาร์**มาถือไว้แล้ว

เพ็นครูอาจารย์เสาร์มาอยู่ใหม่ ๆ ใคร ๆ ก็กลัวกัน เด็กน้อย คนใหญ่ วังหนึ่งหลบกันจ่าละหัวน เพราะไม่เคยเห็นพระเดินดงเดินป่ามาแบบนี้มาก่อน

บ่าวทิดซ้อนไปถามเพ็นว่า ไปอย่างไรมาอย่างไร ต้องการอะไร เป็นเจ้านาย หรือเป็นกบฏผีบุญ ?

เพ็ญครูอาจารย์เสาร์ท้าว ‘เป็นพระภิกษุ ลูกศิษย์พระพุทธเจ้า เดินธุดงค์ มาพักปลีกวิเวก เสาะหาที่เจริญภาวนา ไม่ต้องการอัญมณี ตอนเข้าขอบิณฑบาต เท่านั้น’

๓-๔ วันแรก ท่านก็พากันไปตามยถากรรมอสังขยัยของท่าน หลายวันต่อมา (ชาวบ้าน) ก็พากันออกไปดูว่า(ท่าน)ทำอะไร อยู่อย่างไร แอบไปเผ่สังเกตอยู่หลายวัน **ไปเห็นแล้วตกใจ องค์ที่หนึ่งนั่งเฉยอยู่ก็มี องค์ที่เดินไปมากก็มี องค์ที่ยืนนั่งเฉยอยู่ก็มี**

เข้าไปถามว่า ‘ต้องการอยากได้อะไรอีกไหม?’

เห็นว่า ‘นี่ก็ใกล้เข้าพรรษาอยู่ประจำที่แล้ว หากได้ห้างร้านที่พักเป็นเพิง พออยู่ได้ก็ดี’

ที่นี้ก็ตื่นเต้นกันใหญ่ ทำที่พักห้างร้านมุงหญ้า ฝาหญ้า พื้นสับฟาก เสื่อไม้ ดี(หุบ)เปลือก ทำทางจงกรม ทำร้านน้ำ ทำถาน(ส้วม) ทำที่ต้มน้ำ ทำอุแอ่งหม้อน้ำ ไปให้ใช้ ขาดเหลืออะไรก็หาไปไว้ จน **เพ็ญครูอาจารย์เสาร์**บอกว่า พอแล้ว ๆ อย่าเอามาอีก

จากนั้นมา พวกคนเฒ่าคนแก่เฒ่าบ้านเจ้าเรือน ก็พากันไปศึกษาเรียนรู้ใน ข้อวัตรอุปัฏฐากการบำรุงดูแล ธรรมเนียมของพระธุดงค์ **ทั้งฝึกกันมากขึ้น** แต่ก็ยังไม่หมด ตื่นเต้นยินดีพอใจกับพระธุดงค์กรรมฐานมากขึ้นเป็นลำดับ

สมัยนั้น คนเฒ่าเรียก**พระธุดงค์**ว่า **พระอัสตงค์** หรือ **พระหัสตงค์**

เพ็ญครูอาจารย์เสาร์ท้าว ‘ดีแล้ว ธุดงค์ก็ดี อัสตงค์ก็ดี หัสตงค์ก็ดี แปลว่า ผู้ทำความดีบ่อยเสมอ ดับทุกข์อยู่เสมอ’

...

หลวงปู่จาม มหาบุญโอบ

หลวงปู่มั่น ฐริทตฺโต

เรื่องเกี่ยวกับหลวงปู่ใหญ่เสาร์มาพักจำพรรษาที่บ้านห้วยทราย คำชะอี ตามที่หลวงปู่จาม ได้เมตตาเล่าให้ฟัง ยังมีที่น่าสนใจ น่ารู้ อีกมาก ผมค่อยหาโอกาสเขียนเมื่อถึงเวลาที่เหมาะสมต่อไป

สำหรับตอนต่อไป ก็เป็นเรื่องพระธุดงค์คณะที่สอง คือ คณะของหลวงปู่มั่น มาพำนักที่บ้านห้วยทราย ต่อจากคณะของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ซึ่งหลวงปู่สิงห์ กับหลวงปู่ดูลย์ ก็รวมอยู่ในกลุ่มนี้ ครับผม.

๑๙. หลวงปู่ใหญ่ทั้งสอง หนีตำแหน่งแต่งตั้ง

เคยกล่าวมาแล้วว่า หลวงปู่ใหญ่ เสาร์ กนฺตสีโล ท่านหลบหนีการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม กรุงเทพฯ มาก่อน หลบมาอยู่ในป่าเขาห่างไกล แลพบอำเภอนองสูง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดมุกดาหาร เป็นเหตุให้พระผู้ใหญ่ท่านโกรธเคือง ถึงกับมีการขัดขวางต่อต้านพระธุดงค์ และก็หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม มีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาในเวลานี้

เรื่องนี้ พระเดชพระคุณหลวงปู่จาม มหาปุณโณ เล่าไว้ดังนี้

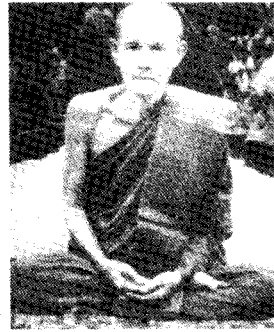
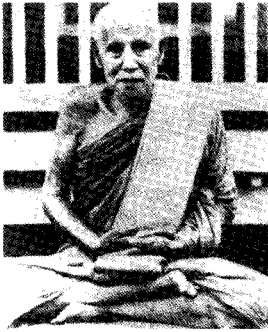
“ทางการฝ่ายปกครองสงฆ์ จะให้เพิ่นครูอาจารย์เสาร์ เพิ่นครูอาจารย์มันรับตำแหน่งเป็นพระปกครอง ทำหน้าที่ปกครองควบคุมพระเถระในการศึกษาเล่าเรียน การตั้งโรงเรียนสอนบาลีไวยากรณ์ โรงเรียนทางโลก

เพิ่นพิจารณาว่า เป็นภาระ เป็นกังวล เป็นธุระ เป็นกิจที่เพิ่นไม่คุ้นเคย เพิ่นก็เลยพากันหลบหนีมาอยู่บ้านห้วยทราย มาหลบซ่อนตัวอยู่แถวนี้

เพิ่นครูอาจารย์เสาร์ไปหลบตัวอยู่ถ้ำบ้านกลาง ไปอยู่ถ้ำจำปา ไปอยู่บ้านชุมขี้ยาง

เพิ่นครูอาจารย์มัน หลบตัวอยู่วัดหนองแขว อยู่วัดหนองน่อง หลบไปหลบมาขึ้นเหนือทางอุดร หนองคาย เมืองเลย เขารู้ว่าอยู่ทางนั้น ก็หนีลงมาอยู่ทางนี้

แต่สุดท้าย ทางการมีท่านเจ้าพระคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ กับ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก แต่งตั้งให้เป็นพระครู ให้เป็นพระอุปัชฌาย์

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนตสีโล พระปัญญาพิศาลเถร (หนู จิตปัญโญ) หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

แต่การแต่งตั้งนี้ก็แต่งตั้งเพื่อเชิดชูคุณธรรม เอาไว้อีกเรื่องหนึ่งต่างหาก

เป็นครูอาจารย์เสาร์ ได้เป็น พระครูวิเวกพุทธกิจ

เป็นครูอาจารย์มั่น ได้เป็น พระครูวินัยธร

ต่อมาเป็นครูอาจารย์เสาร์หลบทางการเมือง หนีการติดตามของลูกศิษย์ลูกหา
พระเถร ไปอยู่ทางนครจำปาศักดิ์ เมืองลาว สี่พันดอนสโมสรวกนาคราช

เป็นครูอาจารย์มั่น หนีเข้ากรุงเทพฯ ไปขอให้ท่านเจ้าคุณพระอุบาลี
คุณูปมาจารย์ ช่วยเหลือ ไม่ต้องการจะเป็นพระเจ้านาย ท่านเจ้าคุณพระอุบาลี
เลยตั้งให้เป็นพระครูวินัยธร อยู่วัดเจติยหลวง เมืองเชียงใหม่ ทั้งใบตราตั้งให้เข้า
วัด ตัวเป็นครูอาจารย์มั่นก็ได้โอกาสหนีเข้าป่า รอดตัวไปได้

นี่แหละครูบาอาจารย์กรรมฐานโบราณ หลบหนีไม่ยากได้ตำแหน่ง ไม่
อยากได้ผู้ค้น ลามสักการะ

สมัยนี้ พระสมัยใหม่ ต้องซื้อต้องวิ่งเต้นกันหาร่ำหารวย อยากได้ยศ
อยากได้ตำแหน่ง โลกธรรมมันเข้ามาแทนที่ในใจของพระยุคสมัยนี้"

๒๐. คณะหลวงปู่ธัมมabhānห้วยทราย

หลวงปู่มั่น ภริทตโธ กับคณะศิษย์ ได้ตั้งจิตมาพักที่บ้านห้วยทราย ต่อจากคณะหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ (หลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโณ และ หลวงปู่ดูลย์ อตุโล ก็รวมอยู่ในคณะนี้ด้วย)

หลวงปู่จาม มหาบุญโณ เล่าเหตุการณ์ ดังนี้

“ปีนั้น (หลวงปู่จาม) อายุได้ ๗ ปี **เพิ่นครูอาจารย์มั่น** มาจากจังหวัด อุบลราชธานี ผ่านมาทางอำนาจเจริญ ผ่านมาเมืองยโสธร เพิ่นมาถึงบ้าน **ห้วยทราย** ตกหน้าแล้ง เก็บเกี่ยวข้าวพอดีแล้วเสร็จ เดือนอ้าย เดือนยี่ (ราวธันวาคม มกราคม)

หลังจากนั้น **พระรุดงค์** ก็ทยอยกันมา มากจน ๓๐-๔๐ รูป เห็นจะได้ พระ เณร มากขนาดนั้น เราเข้าไปในเขตวัด **ไม่มีเสียงคนคุยกันเลย**

เพิ่นครูอาจารย์เสาร์ ย้ายไปอยู่บ้านกลาง (เขตอำเภอคำชะอี จ.มุกดาหาร ในปัจจุบัน) ในตอนเช้า พอตอนค่ำ **เพิ่นครูอาจารย์มั่น** ก็พาพระเณรมาถึงบ้าน **ห้วยทราย**

เพิ่นครูอาจารย์มั่น มาอยู่บ้านห้วยทรายครั้งแรก มาอยู่วัดหนองแวง ทางทิศเหนือของบ้านห้วยทราย (ชาวบ้านพากันออกไปต้อนรับ เราเป็นเด็กน้อยก็ออกไปดู คนใหญ่ก็ถากถางพออยู่ไปได้ก่อนเป็นที่ ๆ ที่เฉพาะองค์ ตัดตอข้าว เอาเฟือง (ฟางข้าว) ไปปูให้

ที่เฉพาะ **เพิ่นครูอาจารย์มั่น** คนใหญ่เขามาหาแคร่ไปให้เพิ่นนอน

การเคลื่อนไหวไปมา ความนั่งสงบของเพิ่น งดงามมาก

คนเฒ่าผู้หญังก็นึกหามากพลุกพล่านไปถวาย หาน้ำอ้อยก้อนไปถวาย จนมืดค่ำ แล้วจึงพากันกลับบ้าน ทำอย่างนั้นจนได้ครบทุกองค์ทุกรูป

กลับจากวัด **เรา**ก็เอาผ้าห่มมาห่มเฉยียงบ่าอย่างที่พระเถรเพิ่นห่มผ้า
แม่ออก(โยมแม่)ก็ว่าให้ 'เดี๋ยวจะเป็นบาปเด้อ ชักลากจะขึ้นหน้า อย่าไป
เลียนแบบพระเถรครูอาจารย์มันบาปเด้อ'

ตื่นเช้ามา **เรา**มีหน้าที่คอยช่วยเหลือแม่ในงานคร่ำก่อนงานอื่น ๆ แม่ออก
จะนั่งข้าว ๒ หวดใหญ่ พี่ชาย-อ้ายแดง อ้ายเจ๊ก ก็ลงตำข้าว ใช้ชกตำ(ครกมือ)
เป็นชกไม้เจาะให้ลึกลงไป ใช้สากขนาดใหญ่ซ้อมข้าว

ข้าวนี้สุกหวดแรกจะใส่บาตรพระเถร อีกหวดเอาไว้กินอยู่บ้าน ทำอย่างนี้
ทุกวัน ส่วนของกับของกินก็ก่อเตาอีกเตา แล้วทำไปพร้อม ๆ กับนั่งข้าวให้สุก
ก็หันกันพอดี เอาแกงเอากับมาห่อใบตองกล้วยเป็นห่อ เป็นห่อ กะประมาณให้
ครบพระเถร วันไหนไม่ครบบาตร ก็จะเอาไปดักใส่ใกล้เขตวัด **เพราะพระเถร
เพิ่นไม่รับบาตรภายในเขตวัด และไม่รับอาหารนอกบาตร**

เราก็จะตามแม่ไปทุกวัน พ่อออก(โยมพ่อ)ก็ไปก่อน แล้วอุ้มบาตรไปส่ง
เพิ่นครูอาจารย์มัน เอาบาตรไปส่ง ช่วยเหลือในการประเคนของของบิณฑบาต

วันใดหมกห่อมากในบาตร ก็จะเหลือออกมา วันใดมีน้อยก็พอดีพระเถร
แบ่งกันพอดีของเพิ่นเองทุกรูปทุกองค์

ฉันเสร็จแล้วก็เหลือออกมาเป็น**ข้าวกันบาตร** ญาติโยมตามไปวัดก็จะพา
กันยกออกไปกินให้ห่างออกไป กินกันอิ่มแล้วก็ล้างถ้วยล้างถาด กระโถน
ปัดกวาดให้เรียบร้อย

ในระหว่างที่**เพิ่นครูอาจารย์มัน** พระเถร ฉันจ้งหันกันอยู่ ญาติโยมที่
ไปวัด พ่อออก แม่ออก คนเฒ่าหลายคนก็พากันแยกย้ายกันไปเดินดูตามที่พักของ
พระเถร ดึงหญ้า ถอนหญ้า ตัดตอไม้เลี้ยตามลาน ตัดรากไม้พุ่มขึ้นตามทางจงกรม
เครือเขาเถาวัลย์พันเกี่ยวให้รกรุงรัง ดูความเรียบร้อยตามที่ต่าง ๆ **แต่ไม่เข้าไป**

ยุ่มย่ามกับกุฎิที่ปัก ห้องร้าน และห้องถานของพระเถร ดูแต่บริเวณรอบ ๆ

เราเป็นเด็กน้อย นิสัยการกราบไหว่นั้นติดมาแต่ย่าสอนไว้แต่ปีสองปีแล้ว ก็ได้แต่กราบแต่ไหว้ โดยเฉพาะของ**เพิ่นครูอาจารย์มัน** ทางจงกรมก็กราบไหว้ ห้องร้าน กุฎิ ก็กราบไหว้ ถานวิดลุมส่วมก็กราบไหว้ ผ้าที่ท่านตากไว้ก็กราบไหว้

ช่วงที่พระเถรมาอยู่ใหม่ ๆ ตอนช่วงกลางวัน ญาติพี่น้องหลายคนก็มาช่วยเหลือกันตัดไม้ไผ่ ลับฟาก เอาหญ้ามาไฟ จักตอก ทำที่ปักห้องร้าน กุฎิเพิง ทำทางจงกรม ทำหลุมถาน ทำทางไปมา

พอออกกับแม่ออกมิได้หยุดสักวัน พวกนั้นทำไปจนครบจำนวนพระเถรแล้วยังปลูกไว้เผื่ออีกเป็นหลัง ๆ เพราะพระเถรทยอยกันมาตามกันมาอยู่ทุกวัน

เพิ่นครูอาจารย์มัน พาพระเถรมาอยู่วัดหนองแขว พระเถรก็เข้าออก เข้าออก หมู่ละ ๒ หมู่ละ ๓ หมู่ละ ๔

ที่นี้เพิ่นอยู่นานเท่าใดเราก็จำมิได้ รู้แต่ว่าจากบ้านห้วยทราย แล้วเพิ่นเกิดขึ้นไปทางธาตุพนม ไปอุดร ไปเมืองเลย ไปหนองคาย มาเมืองสกลนคร มาธาตุพนม ลงไปอุบลฯ

แต่บ้านห้วยทราย ก็มีพระธุดงค์ไปมาอยู่มิได้ขาด...”

อีกตอนหนึ่ง **หลวงปู่จาม** ได้เล่าถึงการอบรมสั่งสอนประชาชนขององค์หลวงปู่มัน ดังนี้

“อายุของผู้ข้าได้ ๗ ปี (พ.ศ. ๒๔๖๐) **เพิ่นครูอาจารย์มัน**มาอยู่บ้านห้วยทรายเป็นครั้งแรก มาสอนผู้คนให้ทั้งผี ละผี ให้ถึงไตรสรณคมณ์

เพิ่นครูอาจารย์เสาร์ ย้ายออกจากดอนหนองน่อง ไปอยู่ถ้ำบ้านกลาง

หลวงปู่มั่น ฐิตโต

แล้วไปอยู่**บ้านชุมช้าง** ภูเขาทิศใต้ของ**บ้านนาไคร้** (อ. กุฉินารายณ์ จ. กาฬสินธุ์)
แล้วกลับมาอยู่**ถ้ำจำปา** (ภูผากุด อ. คำชะอี จ. มุกดาหาร)

เพื่อน (หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กับหลวงปู่มั่น) ไปมาหาสู่กัน

แต่การมาอยู่รอบแรกของ**เพื่อนครูอาจารย์มั่น**นี้ เพื่อนอยู่ได้ไม่นาน แต่อยู่
ในพรรษาเท่านั้น ขึ้นเดือนอ้ายแล้ว (ธันวาคม) เพื่อนก็พาพระเถรไปทาง**ธาตุพนม**

แต่**ในพรรษา** **เพื่อน**(หลวงปู่มั่น)ก็สอนผู้คนชาวบ้านจนหลาย ๆ อย่าง
คนละ(เล็ก)ความคิดความเห็นแบบเก่า แบบงมงาย มานับถือพุทธศาสนาได้มาก
จนเกือบจะหมดหมู่บ้าน”

๒๑. รุดงค์หลังออกพรรษาปี ๒๔๕๙

ตอนนี้ขอกลับไปเขียนถึงการออกท่องรุดงค์ของ **หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** กันต่อ

คราวก่อนเขียนมาถึงว่า ช่วงก่อนเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๕๙ **หลวงปู่สิงห์** และคณะออกติดตาม **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** เพื่อไปตามหา **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนดสีโล** ที่ **ถ้ำภูผากูด** อยู่ในท้องที่อำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม ในสมัยนั้น (ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดมุกดาหาร)

หลวงปู่สิงห์ เกิดป่วยไข้ จึงต้องเดินทางกลับจังหวัดอุบลฯ เพื่อพักรักษาตัว และพักจำพรรษาที่ **วัดสุทัศนาราม** วัดเดิมของท่าน

ผมขอย้อนกลับไปดูบันทึกของ **หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินุโร** อีกครั้ง ท่านเขียนไว้ดังนี้

“ระหว่างที่ **หลวงปู่มั่น** เดินทางมาจากจังหวัดอุบลราชธานี มาตามหา **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ที่ **ภูผากูด** ในปี พ.ศ. ๒๔๕๙ นั้น **หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** ก็ได้ออกติดตาม **หลวงปู่มั่น** มาติด ๆ แต่พอจะจนถึง **ภูผากูด** ก็เกิดมีอันล้มเจ็บไข้เสียก่อน จึงได้กลับไปพักรักษาตัวที่เมืองอุบลฯ เมื่อไข้หายดีแล้วจึงได้ออกติดตามพระอาจารย์ของท่าน คือ **หลวงปู่มั่น** มาอีกครั้ง จนมาทันกันที่ **ภูผากูด** และหลังจากนั้นก็ได้ออกปฏิบัติธรรมติดตาม **หลวงปู่มั่น** ไปหลายแห่งในภาคอีสาน”

ในบ้านทีกขององค์ **หลวงปู่สิงห์** เอง ท่านเขียนไว้เพียงสั้น ๆ ว่า

“พ.ศ. ๒๔๕๙ จำพรรษาที่ **วัดสุทัศน์** ซึ่งเป็นสำนักเดิม ออกพรรษาแล้วได้เพื่อน สพรหมจรรย์ ๒ องค์ด้วยกัน จาริกรุดงค์ติดตาม **พระอาจารย์มั่น** ไปทันท่านที่ **บ้านหนองไผ่** อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ได้ศึกษากรรมฐานเพิ่มเติมจากท่าน แล้วรุดงค์ต่อไปจนถึง **อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย**”

นำเสียดายที่ไม่สามารถหาข้อมูลในส่วนที่ **หลวงปู่สิงห์** ตามทัน **หลวงปู่มั่น** ที่บ้านหนองไผ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร รวมทั้งรายละเอียดอื่นๆ ได้ สำหรับ “เพื่อนสหพรหมจริย ๒ องค์ด้วยกัน” ตามบันทึกข้างต้น นั้น มาทราบในภายหลังว่าชื่อ **พระอาจารย์คำ** ไม่ทราบฉายาของท่าน

การจุดธูปในครั้งนี้จึงเป็นว่า **หลวงปู่สิงห์** ออกจุดธูปไปกับ **พระอาจารย์คำ** รวมเป็น ๒ องค์ด้วยกัน

ส่วนในตอนท้ายที่ **หลวงปู่สิงห์** เขียนว่า “จุดธูปต่อไปจนถึงอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย” นั้น สามารถสืบค้นข้อมูลบางอย่างได้จาก **อัตโนประวัติ** (ประวัติที่เขียนโดยเจ้าของประวัติเอง) ของ **หลวงปู่เทสก์ เทสรูสี** แห่งวัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

สถานที่ที่ **หลวงปู่สิงห์** ไปพักบริเวณนั้น อยู่ใกล้หมู่บ้านนาสีดา ตำบลบ้านกลาง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งอยู่ติดกับอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยเฉพาะ **บ้านนาสีดา** เป็นบ้านเกิดขององค์ **หลวงปู่เทสก์** (และหลวงปู่จันทร์โสม สุขกาโร) ตั้งอยู่ในบริเวณคาบเกี่ยวกันของ ๒ อำเภอ คือ อำเภอท่าบ่อ (จ. หนองคาย) กับอำเภอบ้านผือ (จ. อุดรธานี)

ช่วงที่ **หลวงปู่สิงห์** กับ **พระอาจารย์คำ** “ถึงอำเภอท่าบ่อ” ตามที่เขียนไว้นั้น มีเด็กชายวัยรุ่นคนหนึ่ง ชื่อ **เด็กชาย เทสก์ เรี่ยวแรง** อายุ ๑๔ ปี เป็นผู้ถวายการอุปฐากรับใช้หลวงปู่ทั้งสององค์

และ **เด็กชาย เทสก์ เรี่ยวแรง** ในเวลาต่อมา ก็คือ ท่านเจ้าคุณ **พระราชนิโรธรังสี คัมภีรปัญญาวินิชฺฐ์** หรือ **หลวงปู่เทสก์ เทสรูสี** ของพวกเรานั่นเอง ซึ่งท่านเป็นศิษย์สำคัญขององค์หนึ่งของ **หลวงปู่สิงห์ ขนดฺ ยะโคม**

ในตอนต่อไป ลองมาอ่านบันทึกขององค์ **หลวงปู่เทสก์** ในหนังสือ **อัตโนประวัติ** ของท่านครับ.

๒๒. พ.ศ. ๒๔๕๙ (พรรษา ๘) พักวิเวกที่อำเภอท่าบ่อ หนองคาย

เรื่องราวในตอนนี้นี้อ้างอิงมาจากตอนที่แล้ว เป็นบันทึกของหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี เขียนใน **อัตโนประวัติ** ของท่าน ดังนี้

“เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ **พระอาจารย์สิงห์ ขนดะยาโม** กับ **พระอาจารย์คำ** ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของ**พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะเถระ** ได้เดินทางมาเยี่ยมไปถึงบ้านนาสีดา (บ้านเกิดของหลวงปู่เทสก์) เป็นครั้งแรก

ทั้ง ๆ ที่พระในวัดนั้นก็มิได้อยู่ แต่ท่านไปขอพักอยู่ด้วย คล้าย ๆ กับว่าท่านมุ่งจะไปโปรดเราพร้อมด้วยบิดาเราก็ได้

เมื่อท่านทั้งสองไปถึง เรากับบิดาของเราก็ได้ปฏิบัติท่านด้วยความเคารพ เลื่อมใสเป็นอย่างดี เพราะเห็น**ปฏิปทา**ของท่านผิดแผกจากพระกัมมัฏฐานคนอื่น

(เมื่อก่อนบิดาของเราเคยปฏิบัติ**อาจารย์สีหัต**)

โดยเฉพาะท่านสอนเราในข้อวัตรต่าง ๆ เช่น สอนให้รู้จักของที่ควรประเคน และไม่ควรประเคน

ท่านสอนภาวนา บริกรรม **พุทโธ** เป็นอาารมณ์ จิตของเราวมได้เป็นสมาธิ จนไม่อยากจะพูดกับคนเลย

เราได้รับรสชาติแห่งความสงบในกัมมัฏฐานภาวนาเริ่มแรกจากโน้นมา ไม่ลืมเลย

เมื่อไปเรียนหนังสือเป็นสามเณร อยู่กับหมู่มากร ๆ เวลากลางคืนอากาศเย็น สงบดี เราทำกัมมัฏฐานของเราอยู่คนเดียวหาไม่มีใครรู้ไม่”

ในประวัติของ หลวงปู่เฮสก์ มีต่อไปว่า

“ท่าน (หลวงปู่สิงห์) มาพักอยู่ด้วยเรา ราว ๒ เดือนเศษ ที่แรกท่าน ตั้งใจจะอยู่จำพรรษา ณ ที่นั้น (บ้านนาสีดา)

แต่เนื่องด้วยท่านมีเชื้อไข้ป่าอยู่แล้ว พอมาถึงที่นั้นไข้ ไข้ป่าของท่าน ยิ่งกำเริบขึ้น

พอจนเข้าพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๐) ท่านจึงได้ออกไปจำพรรษาที่วัดร้าง บ้านนาบง ตำบลน้ำโมง อำเภอท่าบ่อ (จังหวัดหนองคาย)

ในเวลารว่าง ท่านยังได้เมตตาสอนหนังสือและอบรมเราบ้างเป็นครั้งคราว”

ก็เป็นอันว่า พวกเรา ได้ทราบเรื่องราวขององค์หลวงปู่สิงห์ ในช่วงนี้ ผ่านมาทางบันทึกอัตโนประวัติ ของหลวงปู่เฮสก์ เทสรุสี ลูกศิษย์สำคัญของท่าน

สำหรับบันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโณ เองนั้น ท่านเขียนไว้ ดังนี้

“พ.ศ. ๒๔๖๐ จำพรรษาที่วัดร้างบ้านนาบง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย มีพระจำพรรษาอยู่ด้วยกัน ๒ องค์ กับเด็ก ๑ คน

ส่วน พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะเถระ จำพรรษาที่วัดร้างบ้านห้วยหลวง อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี”

จากบันทึกของหลวงปู่สิงห์ นี้ ที่ว่า พระจำพรรษาอยู่ด้วยกัน ๒ องค์ ก็คือ หลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโณ กับ พระอาจารย์คำ ดังกล่าวแล้ว

สำหรับ “เด็ก ๑ คน” ที่อยู่อุปฐากหลวงปู่ ก็คือ เด็กชายเฮสก์ เรี่ยวแรง อายุ ๑๔ ปี และต่อมาภายหลังได้ติดตามหลวงปู่ไปบวชเณรที่เมืองอุบลฯ ได้รู้คุณค่าตามหลวงปู่ไปหลายที่หลายแห่ง และหลังสุดก็คือ หลวงปู่เฮสก์ เทสรุสี แห่งสำนักวัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ดังกล่าวมาแล้วครับผม.

๒๓. เดินทางกลับจังหวัดอุบลฯ

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ตัดสินใจกลับอุบลฯ หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ด้วยเหตุจำเป็น รวมทั้งชวนเด็กชายเทสก์ เรี่ยวแรง ให้ติดตามท่านไปด้วย

บันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม เขียนไว้ว่า

“ภายในพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๐) ได้ทราบข่าวพี่ชาย และน้องชายป่วย
ออกพรรษาแล้วได้เดินทางกลับจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเยี่ยมและพยาบาล
พี่ชายกับน้องชาย

พี่ชายได้ถึงแก่กรรม ส่วนน้องชาย (คือพระมหาปิ่น ปญฺณพโล บวชอยู่
ที่วัดบวรนิเวศวิหาร พระนคร) หายป่วย”

น้องชาย ของหลวงปู่ ดังข้อความข้างต้นนั้น หลวงปู่สิงห์ ท่านวงเล็บไว้
เองว่า หมายถึง หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺณพโล

หลวงปู่พระมหาปิ่น ท่านเกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๕ ก่อนว่าหลวงปู่สิงห์
๓ ปี อุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๓ เมื่ออายุได้ ๒๒ ปี พัก
จำพรรษาที่วัดบูรพา ในเมืองอุบลฯ

ต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ อายุ ๒๕ ปี พรรษา ๓ ท่านเดินทางเข้า
กรุงเทพฯ ไปพักจำพรรษาที่วัดบวรนิเวศวิหาร เพื่อศึกษาเล่าเรียนในสำนักเรียน
วัดบวรนิเวศวิหาร นั้น เป็นเวลา ๕ ปี ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน สอบได้นักธรรม
ชั้นตรี โท เอก จนกระทั่งได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค แล้วจึงเดินทางกลับอุบลฯ
เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ตามที่ได้ปฏิญาณไว้ มาพำนักที่วัดสุทัศนาราม เป็นครูสอน
นักธรรม-บาลี แก่พระภิกษุสามเณร และฆราวาสผู้สนใจ

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ที่ล้มป่วยนั้น ท่านหลวงปู่พระมหาปิ่นฯ มีอายุพรรษา

๓ พำนักอยู่ที่**วัดบูรพา** ในเมืองอุบลฯ หลังจากที่ท่านหายป่วยในปีเดียวกันนั้นเอง ท่านก็เดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อไปศึกษาเล่าเรียนตามที่กล่าวมานั่นเอง

ใน **อัตโนประวัติ** ของ **หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี** ได้บันทึกเหตุการณ์ตอนเดินทางกลับจังหวัดอุบลฯ ในครั้งนั้น ดังนี้

“จวนออกพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๐) ท่าน(หลวงปู่สิงห์) จะมีความรู้สึกภายในใจของท่านขึ้นอย่างไรก็ไม่ทราบ ท่านบอกว่า **ออกพรรษาแล้วจะต้องกลับบ้านเดิม**

แล้วท่านถามเราว่า **เธอจะไปด้วยไหม ทางไกลและลำบากนะ**
เราตอบท่านทันทีว่า **ผมไปด้วยครับ**

ยังอีกไม่กี่วันจะออกพรรษา เราขออนุญาตท่านกลับบ้าน ไปลาบิดามารดา ท่านทั้งสองมีความดีใจมากที่เราจะไปด้วย**อาจารย์** รีบเตรียมดอกไม้ธูปเทียนให้เราเพื่อขอขมาบิดามารดา

คืนวันนั้นเราขอขมาบิดามารดาแล้ว ไปขอขมาญาติผู้เฒ่าผู้แก่จนทั่วถึงหมด เมื่อเราไปหาใคร ทุกคนพากันร้องไห้ เหมือนกับเราจะลาไปตายนั่นแหละ เรายังใจอ่อนอดน้ำตาวิ่งไม่ได้

รุ่งเช้า มารดาและบิดาได้ตามมาส่งถึง**อาจารย์** พากันนอนค้างคืนหนึ่งวันนั้นเป็นวันบวราณาออกพรรษา รุ่งขึ้น ฉันท้จ้งหันแล้ว ท่าน**อาจารย์**พาเราออกเดินทางเลย

ตอนนี้ บิดาและชาวบ้านที่นั่นพากันมารุมร้องไห้อีก ...”

หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี ได้บันทึกการเดินทางของคณะ**หลวงปู่สิงห์** ที่เดินทางไปจังหวัดอุบลฯ ในครั้งนั้น ใช้เวลาเดือนเศษ ในบันทึกมีดังนี้

“อาจเป็นประวัติการณ์ของเด็กคนแรกในจำพวกเดียวกันในแถบนี้ ที่จากบ้านไปสู่ถิ่นแดนไกล ทั้งไร้ญาติขาดมิตรอันเป็นที่อบอุ่นอีกด้วย

แล้วก็จะดูเป็นเด็กคนแรกอีกด้วย ที่ออกเดินรกรากมูลติดตามพระกัมมัญฐาน ไปอย่างไม่มี ความห่วงใยอาลัยทั้งสิ้น

ออกเดินทางจากท่าบ่อ (จังหวัดหนองคาย) ลุยน้ำลุยโคลน บุกป่าฝ่า ต้นข้าวตามทุ่งนาไปโดยลำดับ

เวลาท่าน (หลวงปู่สิงห์) จับไข้ ก็ขึ้นนอนบนขนานา หรือตามร่มไม้ที่ไม่มี น้ำขึ้นจะ

รุ่งเช้า ท่านยังอุตส่าห์ออกไปบิณฑบาตมาเลี้ยงเราเลย

เดินทางสามคืนจึงถึงอุดรฯ แล้วพักอยู่วัดมัชฌิมาวาส ๑๐ คืน จึงได้ออกเดินทางต่อไปทางจังหวัดขอนแก่น ผ่านมหาสารคาม ร้อยเอ็ด ยโสธร

การเดินทางครั้งนี้ เราสองคนกับอาจารย์ใช้เวลาเดือนเศษจึงถึงบ้านหนองซอน ตำบลหัวตะพาน อำเภออำนาจเจริญ (สมัยนั้นเป็นอำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี) อันเป็นบ้านโยมแม่ของท่าน

ท่าน (หลวงปู่สิงห์) พักอบรมโยมแม่ของท่าน ณ ที่นั้นราว ๓ เดือน”

ขออนุญาตเล่าถึงเรื่องราวของหลวงปู่เทศก์ เทศร์สี ศิษย์สำคัญของหลวงปู่สิงห์ ต่อจากนี้ไปสักเล็กน้อยนะคะ

หลังจากเด็กชายเทศก์ เรียวแรง อายุ ๑๔ ปี ติดตามหลวงปู่สิงห์ มาถึงอำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานีแล้ว ก็ติดตามหลวงปู่สิงห์ตลอด จนกระทั่งอายุ ๑๘ ปี ก็จัดบรรพชาให้เป็นสามเณร ได้เรียนทั้งหนังสือไทย และหนังสือธรรม

หลวงปู่สิงห์ได้พาสามเณรเทศก์ ไปพักอยู่วัดสุทัศนาราม ในเมืองอุบลฯ แล้วได้เข้าเรียนหนังสือไทยที่ โรงเรียนวัดศรีทอง

เมื่อสามเณรเทศก์ มีที่พักที่เรียนเรียบร้อยแล้ว พอออกพรรษา หลวงปู่

สิงห์ ก็จะออกจุดงค์ไปตามที่ต่าง ๆ ไม่เอาสามเณรไปด้วย

หลวงปู่เทศก์ เขียนไว้ว่า “ออกพรรษาแล้ว ท่านปล่อยให้เราอยู่ ณ ที่นั่นเอง ส่วนตัวท่านได้ออกเที่ยวรุกขมูลกลับมาทางจังหวัดสกลนครอีก เพราะในขณะนั้นคณะของท่านอาจารย์นั้นยังเที่ยวอยู่แถวนั้น”

สามเณรเทศก์ เรียนหนังสือไทยจบแค่**ประถมบริบูรณ์** คือ ชั้นประถมปีที่ ๓ เพราะโรงเรียนรัฐบาลมีชั้นเรียนสูงสุดแค่นั้น ขณะเรียนหนังสือไทยอยู่นั้น สามเณรเทศก์ ก็แบ่งเวลาท่องสวดมนต์ ท่องหลักสูตรนิกกรรม นักเรียนสายสามัญ ไปด้วย อยู่เรียน ๓ ปี ท่านก็สอบได้นักธรรมตรี พร้อมกับจบชั้นประถมปีที่ ๓ ในปีเดียวกัน ต่อจากนั้น สามเณรเทศก์ ก็ตั้งใจเรียนบาลีอีก

“ในปีการศึกษา นั้น บังเอิญ**พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** น้องชายของท่านอาจารย์สิงห์ กลับมาจากกรุงเทพฯ มาเปิดสอนนักธรรมโทเป็นปฐมฤกษ์ในมณฑลหัวเมืองอีสาน เราจึงได้สมัครเข้าเรียนด้วย

แต่ทั้งบาลีและนักธรรมโทเราเรียนไม่จบ เพราะในศกนั้น อาจารย์สิงห์ได้กลับไปจำพรรษา ณ วัดสุทัศนาราม ออกพรรษาแล้วท่านได้พาเราพร้อมด้วยพระมหาปิ่นออกเที่ยวรุกขมูลก่อนสอบไล่”

เหตุการณ์ที่กล่าวถึงนี้อยู่ในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ สามเณรเทศก์ออกจุดงค์ติดตาม**หลวงปู่สิงห์** ไปตลอด เมื่ออายุครบบวชก็บวชเป็นพระภิกษุ ได้ปฏิบัติธรรมอยู่กับทั้ง**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กับ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** และกับ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** จนในที่สุดท่านก็เป็นพระคุณเจ้า **หลวงปู่เทศก์ เทสรูสี** ที่พวกเราเคารพศรัทธายิ่งนี้เอง

ผมเสนอประวัติของ**หลวงปู่สิงห์** แล้วยังนำประวัติ**หลวงปู่เทศก์** มาเล่าแถมให้อีก ก็ถือว่าอ่านหนังสือเล่มนี้แล้วคุ้ม ใช่มั้ยครับ.

๒๔. รับบัญชาให้อยู่สอนพุทธบริษัท

เรื่องของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม จากตอนที่ผ่านมา ดำเนินมาถึงหลังบวราณาออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๐ แล้ว ท่านได้พาเด็กชายเทศก์ เรี่ยวแรง เดินทางจากอำเภอท่าบ่อ หนองคาย กลับจังหวัดอุบลฯ ใช้เวลาเดินทาง ๑ เดือนเศษ ไปพักที่บ้านหนองซอน ตำบลหัวตะพาน อำเภออำนาจเจริญ บ้านเกิดของหลวงปู่สิงห์ พักอยู่เพื่อโปรดโยมมารดาของท่านเป็นเวลา ๓ เดือน

(บ้านเกิดของหลวงปู่สิงห์ในปัจจุบัน อยู่ในอำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ)

เหตุการณ์ต่อจากนั้น มีในบันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์เอง ดังนี้

“พ.ศ. ๒๔๖๑ (หลวงปู่สิงห์อายุ ๒๙ พรรษาที่ ๑๐) จำพรรษาที่วัดสุทัศน์ ในเมืองจังหวัดอุบลราชธานี

ภายในพรรษานี้ เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวิรวงศ์ (ติสโส อ้วน) ซึ่งขณะนั้นเป็นเจ้าคณะมณฑลอุบลราชธานี อยู่วัดสุปฏิภูมิ ได้บัญชาให้ช่วยสั่งสอนพุทธบริษัทในวัดสุปฏิภูมิ และวัดสุทัศน์

ได้รับบัญชาปฏิบัติการอบรมสั่งสอนพุทธบริษัททางธรรมปฏิบัติตลอดพรรษา”

เป็นอันว่า พรรษาที่ ๑๐ ปี พ.ศ. ๒๔๖๐ หลวงปู่สิงห์ อยู่จำพรรษาที่วัดสุทัศนาราม ในเมืองอุบลฯ เพื่อให้การอบรมด้านปฏิบัติภาวนาให้แก่พระภิกษุสามเณร และฆราวาสที่สนใจ ตามบัญชาของสมเด็จพระมหาวิรวงศ์ พระอุปัชฌาย์ของท่าน

ในระหว่างพรรษานั้น หลวงปู่สิงห์ ก็คอยสดับรับฟังข่าวหลวงปู่มั่น พระอาจารย์ของท่าน ว่าพำนักอยู่ที่ใด ตั้งใจว่าเมื่อออกพรรษาแล้วจะเดินทางไป

ถ้ำผาบัง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

เสาะหาเพื่อรับการอบรมด้านธรรมปฏิบัติต่อไป

หลวงปู่สิงห์ ได้เขียนข่าวคราวของ **หลวงปู่มั่น** ในตอนนีไว่ว่า

“ในพรรษาปีนี้ **พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะเถระ** จำพรรษาใน **ถ้ำผาบัง** ตำบลหนองหอย (ปัจจุบันคือ ตำบลนาทราย) อำเภอวังสะพุงจังหวัดเลย”

เหตุการณ์เมื่อตอนที่**หลวงปู่มั่น** พักจำพรรษาใน **ถ้ำผาบัง** อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๑ นี้ **หลวงปู่มั่น** ท่านปลีกตัวออกจากหมู่ศิษย์ติดตามไปจำพรรษาอยู่เพียงองค์เดียว มีสามเณรคอยอุปัฏฐากเพียง ๑ รูป

ในพรรษานี้ **หลวงปู่มั่น** ได้พิจารณาทบทวนถึงการปฏิบัติธรรมขององค์ท่านเองในช่วงเวลาที่ผ่านมา รวมทั้งพิจารณาอุบายในการอบรมสั่งสอนศิษย์โดยย้อนรำลึกถึงเหตุการณ์ในสมัยพุทธกาล เพื่อนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป

ผมเห็นว่าน่าสนใจมาก จึงขออนุญาตท่านผู้อ่านหยุดพักเรื่องของ**หลวงปู่สิงห์** ไว้ก่อน ลองไปอ่านเรื่องราวการบำเพ็ญภาวนาทบทวนอุบายธรรมของ**หลวงปู่มั่น** ที่**ถ้ำผาบัง** ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๑ กันสักตอนหนึ่งครับ

อ้อ! ขอเรียนไว้ว่า ในตอนนั้น **หลวงปู่มั่น** ท่านยังบรรลุนิพพานพระอนาคามี ยังไม่บรรลุอรหัตตภูมิ นะครับ.

๒๕. หลวงปู่มั่นทบทวนอุบายธรรม

ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๑ หลวงปู่มั่น ฐริทฺโต พระอาจารย์ใหญ่ พักจำพรรษาที่ ถ้ำผาบัง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ตามบันทึกของหลวงปู่สิงห์ ผู้เป็นศิษย์ ตามที่นำเสนอในตอนที่แล้ว

เรื่องราวของหลวงปู่มั่น มีว่า หลังจากอยู่ปฏิบัติและถวายเป็นความรู้เพื่อให้ สติแก่หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล จนท่านสามารถปล่อยวางการปรารถนา พระปัจเจกโพธิ์ และบำเพ็ญความเพียรขึ้นหนักจนบรรลอรหัตตภูมิตาม ความปรารถนาแล้ว หลวงปู่มั่น ได้กราบลาพระอาจารย์ของท่านออกธุดงค์ไป สถานที่อื่น

ช่วงนั้นได้มีพระเถระติดตามปฏิบัติธรรมกับท่านมากขึ้น ทำให้ท่านรู้สึกกังวล บางประการ จึงได้ปลีกตัวออกจากหมู่ ไปพักจำพรรษาที่ ถ้ำผาบัง ตามลำพัง องค์เดียว ในปี พ.ศ. ๒๔๖๑

ในพรรษานี้ หลวงปู่มั่นต้องการพิจารณาความจริงทั้งหลายอันเกิดแต่การ บำเพ็ญในตนของท่าน และต้องการตรวจสอบผลการปฏิบัติที่ท่านได้แนะนำสั่งสอน แก่ลูกศิษย์ลูกหาว่า ผลของการปฏิบัตินั้นเป็นไปตามที่ต้องการหรือไม่ และเป็น ผลที่ถูกต้องทำนองคลองธรรมคำสอนของพระพุทธองค์จริงหรือ

เมื่อได้พิจารณาใคร่ครวญทั้งความนึกคิดอันเป็นภายนอก และพิจารณา ตามญาณอันเป็นภายใน ท่านก็พอใจในผลงานที่ท่านทำว่าเป็นประโยชน์มาก สมควร ที่จะยอมเสียสละทุ่มเทในการแนะนำสั่งสอนลูกศิษย์ลูกหา และประชาชนที่สนใจใน ธรรมปฏิบัติต่อไป

คือ หลวงปู่มั่น ท่านมั่นใจและพอใจในผลงานของท่านที่ท่านทำมา ว่าถูกต้อง แล้ว

ในวันหนึ่ง ขณะที่ท่านนั่งสมาธิได้รับความสว่างอยู่นั้น ท่านพ่งจิตพิจารณาถึงความรู้ของท่าน และที่ได้สั่งสอนศิษย์นั้น ก็ปรากฏว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้แล้วอย่างชัดเจน แต่เพราะเหตุที่ผู้ศึกษาไม่ได้นำไปปฏิบัติให้เป็นจริงยิ่งขึ้น จึงคิดว่าสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงสอนนั้นเป็นสิ่งที่ลึกลับจนไม่มีใครรู้ตามได้ แม้พระพุทธองค์จะทรงแสดงไว้ชัดเจนเพียงใดก็ตาม

เป็นต้นว่า พระองค์แสดง**อนัตตลักขณสูตร** โปรดปัญจวัคคีย์ให้ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์นั้น **พระองค์ทรงแสดงซึ่งลงไปที่กาย** คือ **รูป** ของปัญจวัคคีย์นั่นเอง

ได้ทรงแสดง **รูปัง ภิกขเว อนัตตา** รูปไม่ใช่ตัวตน แม้ **รูป** ของปัญจวัคคีย์ก็มีอยู่แล้ว ทำไมปัญจวัคคีย์จึงไม่พิจารณาเอาเองเล่า มารู้แจ้งเห็นจริงเอาตอนที่พระพุทธเจ้าทรงชี้ให้ดู จึงค่อยมาได้สำเร็จ

“ข้อนี้ก็เป็นเช่นกับตัวของเรานั่นเอง ได้จุดสำหึทเยวไปแสวงหาอาจารย์ และผู้ทรงคุณวุฒิ กระทั่งทั่วประเทศไทย และต่างประเทศ แต่ครั้งจะมารู้จริงได้ ก็คือการมาศึกษาปฏิบัติเอาโดยตนเองตามแนวทางของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั่นเอง

แต่ว่า เท่าที่เราเองได้เข้าใจนั้นก็เพราะเราไป**เห็นความจริง** เท่านั้น ทั้ง ๆ ที่ความจริงก็อยู่ใกล้นิดเดียว แต่ว่า **การรู้ข้อปฏิบัติ** เพื่อความจริงนี้ มันเป็นเรื่องที่แปลก

เพราะเหตุว่าการทำจิตเป็นนามธรรม เมื่อเกิดความอัศจรรย์หรือความสลาย ก็เข้าใจว่าดีเสียแล้ว จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถ**รู้ยิ่งขึ้นได้**

จึงไม่ควรตำหนิผู้ที่เขาพากันทำสมาธิแล้วหลงไหลไปตาม**โลกียฌาน** หรือตาม**วิปัสสนูปกิเลส** เพราะเขาเหล่านั้นก็ได้รับความสงบ ความเย็นใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่หาได้ยาก

แต่ที่ควรตำหนิ ก็เพราะว่า เขาไม่พยายามหา **โลกุตระธรรม** นั่นเอง
แม้แต่**เรา** ในเบื้องต้นเราก็ได้พบ**โลกียฌาน** ฌานมากมาย ซึ่งมันก็

ทำให้เราต้องหลงใหลมันไปพักใหญ่ แต่เราพยายามที่จะแสวงหาให้ยิ่งขึ้น เราจึงไม่ติดอยู่เพียงแค่นั้น

อันการติดอยู่ หรือเข้าใจผิดในธรรมเนียมปฏิบัติจิตอันเป็นภายในนี้ มันไม่ไปนรกดอก แต่ว่าการที่ไปติดมัน มันทำให้ต้องล่าช้าต่อการรู้เห็นจริงต่าง ๆ

หากเราเอง เมื่อได้รับความจริงนี้แล้ว จึงได้พยายามเพื่อความที่จะทำจิตให้ก้าวหน้าโดยไม่หยุดยั้ง

ทุกหมู่ทุกจำพวกในบรรดาผู้มาบำเพ็ญจิตในกัมมัฏฐานทั้งหลายนั้น ต่างก็มุ่งหวังเพื่อความดีความเจริญทุกหมู่ทุกคณะ แต่เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์นั่นเอง ที่ทำให้เขาต้องเสียประโยชน์”

หลวงปู่มั่น ได้ปรารภไปถึงอาฬารดาบส กาลามโคตร กับ อุทกดาบส รัมบุตร ที่พระพุทธรองค์ได้ตรัสว่า “ฉิบหายเสียจากคุณอันใหญ่”

ทั้งนี้เพราะดาบสทั้งสองนั้น ได้มรณาไปเสียก่อนที่พระพุทธรองค์ได้ทรงตรัสรู้

ความจริง ดาบสทั้งสองก็เป็นผู้สำเร็จมานั้นสูงกันทั้งนั้น ซึ่งมานั้นสูงนี้ก็เป็นการให้ความสุขอันยิ่งแก่ผู้สำเร็จอยู่มากแล้ว

แต่เพราะเหตุใดเล่า พระพุทธรองค์จึงทรงตรัสว่า “ฉิบหายเสียจากคุณอันยิ่งใหญ่”

ก็เพราะยังไม่หมดจากกิเลส เพราะเพียงแต่ข่มกิเลสไว้ เหมือนกับศิลาทับหญ้าเท่านั้น

“อันที่จริง **มานชั้นสูง** นั้น ก็เป็นเบื้องต้นแห่งการดำเนินไปสู่ความหมดจดจากกิเลส แต่เพราะความที่ดาบสนั้น **ไม่เข้าใจวิธีแห่งการอันจะพึงทำจิตเข้าสู่ อริยสัจ** เท่านั้น

ข้อนี้เป็นประการสำคัญนัก เพราะการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าก็เพราะเหตุนี้ คือ **อริยสัจ** นี้”

หลวงปู่มั่น ได้พิจารณาต่อไปอีกว่า การบำเพ็ญจิตต้องอาศัยปัญญา จึงจะ
รู้ถูกผิด

“...แต่ว่า การปฏิบัติมิใช่แต่จะเอาแต่ **ทำจิต** อย่างเดียว ต้องมีสิ่ง**แวดล้อมภายนอก**อีก มาเป็นเครื่องสนับสนุน

ได้แก่ **ธรรมวินัย** ทั้งอย่างหนักและอย่างเบา

แม้ว่าจะพยายาม**ทำจิต** ลักเท่าใดก็ตาม ถ้าประพฤติดิวินัยน้อยใหญ่แล้ว
จะ**ทำจิต** ย่อมไม่บังเกิดผล

พร้อมกันนั้น **ต้องเป็นผู้สันโดษ** มักน้อย รักษาจุดคงควัตรต่าง ๆ
อันเป็น**เครื่องขัดเกลากิเลส**หายาบ

ด้วยว่าสิ่งแวดล่อมทั้งหลาย ที่จะต้องพยายามปฏิบัติให้เป็นอันดี
เท่ากับเป็น**เครื่องบำรุงส่งเสริม** เพื่อให้การ**ทำจิต** ได้ผล

ข้อปฏิบัติภายนอกที่ส่งเสริมการ**ทำจิต** ก็ได้แก่ ข้อปฏิบัติอันเป็นการ**สันโดษ**
มักน้อย เอาไว้ โดยการ ฉันทนเดียว การฉันทนในบาตร การถือบิณฑบาต การ
ปิดกวดทำความสะอาดเสนาสนะ การอยู่โคนต้นไม้ การอยู่ป่า การนั่งห่มแต่เพียง
ไตรจีวร การรักษาวัดรทั้งหลาย มี **เสขยวัตร** และ **อาจารย์วัตร** เป็นต้น ...”

ในพรรษานั้น หลวงปู่มั่น ได้พิจารณาทบทวนปัจจัยต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่
ความเจริญในการปฏิบัติธรรม เพื่อจะได้กำหนดแนวทางปฏิบัติที่แน่นอนแก่บรรดา
ศิษย์ทั้งหลาย

พร้อมกันนั้น หลวงปู่มั่น ยังได้นำสิ่งต่าง ๆ นั้นมาปฏิบัติตัวของท่านให้
เป็นตัวอย่างอีกด้วย (ไม่ใช่สอนคนอื่นแต่ตัวเองไม่ทำ) ทั้งการที่แก้ไขความประพฤติ
เพื่อให้เป็นการเหมาะสมจากมรรยาทที่ต่ำไปหาสูง ซึ่งก็ต้องทดสอบในธรรมวินัย
ให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องด้วย คือ ต้องเป็นไปตามพระธรรมวินัย

การพิจารณาธรรมของหลวงปู่มั่นในพรรษานั้น มีรายละเอียดต่าง ๆ อีก
มากมาย ก็ขออนุญาตนำเสนอสาระหลัก ๆ เพียงแค่นี้

๒๖. พ.ศ. ๒๔๖๒ (พรรษา ๑๑) ที่ป่าท่าคันโท กาฬสินธุ์

ในตอนที่ผ่านมา กล่าวถึงเหตุการณ์ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๑ หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม พักจำพรรษาที่วัดสุทัศนาราม ในตัวเมืองอุบลฯ และรับบัญชาจากพระอุปัชฌาย์ คือ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) ในขณะที่ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลอุบลราชธานีให้อยู่สอนธรรมปฏิบัติแก่พระเถร และประชาชนผู้สนใจ และ ก่อนเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๑ นี้เอง ที่หลวงปู่สิงห์ ได้ช่วยเหลือให้ หลวงปู่ดุลย์ อตุโล สหายธรรมของท่าน ได้เปลี่ยนญัตติเป็นพระธรรมยุตได้สำเร็จ

การนับอายุพรรษาของ หลวงปู่ดุลย์ อตุโล จึงเริ่มต้นนับพรรษาที่ ๑ ขณะที่หลวงปู่สิงห์ มีอายุพรรษา ๑๐

เมื่อปวารณาออกพรรษาปีนั้นแล้ว หลวงปู่สิงห์ เป็นหัวหน้าคณะ มีพระภิกษุอีก ๔ องค์ รวมท่านด้วยเป็น ๕ ได้ออกชุดงค์ไปตามหาหลวงปู่มั่น โดยแวะพักปฏิบัติธรรมตามที่เหมาะสมไปเรื่อย ๆ แล้วไปพักจำพรรษาที่ป่าท่าคันโท อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

บันทึกของ หลวงปู่สิงห์ มีดังนี้

“ออกพรรษาปี ๒๔๖๑) แล้ว ได้เพื่อนพรหมจรรย์ ๔ องค์ด้วยกันออกเดินชุดงค์ ไปถึงบ้านท่าคันโท อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ทายกทายิกาในหมู่บ้านนั้นเลื่อมใสอาราธนาให้อยู่โปรด

พ.ศ. ๒๔๖๒ ทายกทายิกาบ้านท่าคันโท ปลุกกระท่อมให้อยู่จำพรรษาที่ป่าชาวหิน ใกล้บ้านท่าคันโท มีพระอยู่จำพรรษาร่วมกัน ๔ องค์

ในพรรษาปีนี้ พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ จำพรรษาในถ้ำภูผา (นาูง)

บ้านนาโยง อำเภอกำป้อ จังหวัดหนองคาย

ออกพรรษาแล้ว ได้พร้อมเพื่อนพรหมจรรย์ ๔ องค์ด้วยกัน เดินทางดุดงค์ไปหา**พระอาจารย์มั่น** ไปพบท่านที่ภูเขาส่งซึ่งเป็นที่พักที่ท่านจำพรรษานั้นเอง ได้ศึกษากรรมฐานเพิ่มเติมจากพระอาจารย์ แล้วเดินทางดุดงค์ไปองค์เดียว จนถึง**อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย**

การออกธุดงค์ของ**หลวงปู่สิงห์** ช่วงหลังออกพรรษาปี ๒๔๖๑ นี้ **หลวงปู่ดุลย์ อตุโล** ซึ่งเพิ่งอุปถัมภ์เป็นพระธรรมยุต ได้ร่วมคณะธุดงค์ไปด้วย

ในประวัติของ**หลวงปู่ดุลย์ อตุโล** ได้เขียนเหตุการณ์การออกธุดงค์ในครั้งนั้นไว้ดังนี้

“คณะที่นำโดย**หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** ก็มี **พระอาจารย์บุญ** **พระอาจารย์สีหา** **พระอาจารย์หนู** และ**หลวงปู่ดุลย์ อตุโล** รวม ๕ องค์ เมื่อแยกทางจาก**พระอาจารย์ใหญ่มั่น ภูริทตฺโต** แล้ว ก็เดินทางดุดงค์เลียบเทือกเขาภูพานไปเรื่อย ๆ เมื่อถึง**ป่าท่าคันโท** อำเภอกำป้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้พิจารณาเห็นว่าสภาพป่าแถวนั้นมีความเหมาะสมที่จะอยู่จำพรรษา จึงได้สมมติขึ้นเป็น**สำนักป่าท่าคันโท** แล้วทั้ง ๕ องค์ก็อธิษฐานอยู่จำพรรษา ณ สถานที่นั้น

เมื่อพิจารณาที่จำพรรษาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทุกองค์ก็ตั้งสัจจะปรารภความเพียรอย่างอุกฤษฏ์ ดำเนินข้อวัตรปฏิบัติตามคำอบรมสั่งสอนของ**พระอาจารย์ใหญ่** (หลวงปู่มั่น) อย่างสุดชีวิต

ป่าท่าคันโท แถบเทือกเขาภูพานในสมัยนั้นยังรกชัฏ อุดมไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด ที่ร้ายกาจคือมีไข้ป่าชุกชุม ชาวบ้านเรียกว่า **ไข้หนาว** ใครก็ตามที่เป็นจะมีอาการหนาวสั่นเหมือนมีคนจับกระดูกเขย่าให้โยกคลอนไปทั้งกาย

ปรากฏว่า พระทุกองค์ ยกเว้น**พระอาจารย์หนู** เพียงองค์เดียว ที่ไม่ถูกพิษไข้หนาวเล่นงานเอา นอกนั้นต่างล้มเจ็บ ได้รับความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส

ด้วยกันทั้งสิ้น

ในท่ามกลางป่าหิมาลัยตอนนั้น หยูกยาภิไม่มี ได้แต่เฝ้าช่วยกัน รักษาไปตามมีตามเกิด

ในกลางพรรษา พระสธรรมิกรูปหนึ่งก็ถึงแก่ภรรณาไปต่อหน้าต่อตา ยังความสลดสังเวชให้กับหมู่เพื่อนเป็นอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตาม ความตายมีอาจทำให้เกิดความหวั่นไหววรนเรในหมู่พระ นักปฏิบัติทั้ง ๔ รูปที่เหลืออยู่

เมื่อจัดการฝังสรีระของพระสธรรมิกแล้ว ต่างองค์ต่างก็รีบเร่งความเพียรหนักยิ่งขึ้น เสมือนหนึ่งจะช่วงชิงชัยชนะเหนือความตาย ที่รุกคืบเข้ามา ..."

ในส่วนของ **หลวงปู่ดูลย์** ท่านเห็นว่า ในคราวคับขันอย่างยิ่งยวดเช่นนี้ เห็นมีแต่ **อำนาจพุทธคุณ** เท่านั้น ที่จะพึ่งได้

แม้ท่านจะได้รับพิษไข้อย่างแสนสาหัส ไม่แพ้พระองค์อื่น ๆ ด้วยใจอดทนและมุ่งมั่น ท่านได้รำลึกถึงพระพุทธรูป แล้วตั้งสัจจะวาจาอย่างเฝื่อนมั่นว่า

"ถึงอย่างไร ตัวเราคงไม่พินิจมือแห่งความตายในพรรษานี้แน่แล้ว แม้เราจักตาย ก็จงตายในสมาธิภาวนาเถิด"

จากนั้น **หลวงปู่ดูลย์** ก็เริ่มปรารภความเพียร ตั้งสติให้สมบูรณ์เฉพาะหน้า ดำรงจิตให้อยู่ในสมาธิอย่างมั่นคงทุกอิริยาบถ พร้อมทั้งพิจารณาความตาย คือใช้ **มรณานุสสติ** เป็นอารมณ์ โดยมีได้ย่อห่อพรรณพริ้งต่อมรณภัยที่กำลังคุกคามจะมาถึงตัวในไม่ช้า

เมื่อไม่หวาดหวั่นต่อความตาย แล้วความตายจะมีบทบาทและความหมายอะไรอีกเล่า !

หลวงปู่ดูลย์ ได้เร่งความเพียรทุกอิริยาบถ ได้เกิดความมหัศจรรย์ใน

ดวงจิตขึ้นหลายอย่าง รวมทั้งฤทธิ์ใช้ก็หายไปสิ้นเหมือนภูบาลิตทั้ง

หลวงปู่ดุลย์ ท่านอ่อนพระราชาที่สุดใหนุ่ขณะ คือ เพิ่ง ๑ พระราชาในฝ่ายธรรมยุต ยังบังเกิดความมหัศจรรย์ในจิตอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน แล้วพระองค์อื่น ๆ ในคณะ รวมทั้ง**หลวงปู่สิงห์** ก็ย่อมบังเกิดผลไม่ต่างกัน

ที่สำคัญยิ่ง แม่**หลวงปู่ดุลย์** ไม่ได้เอ่ยปากบอกใคร แต่ก็เชื่อว่า **หลวงปู่สิงห์** ผู้เป็นหัวหน้าพระรุดงค์คณะนั้น ย่อมตามรู้ใจของเพื่อนพระเหล่านั้นได้อย่างชัดเจน

หลวงปู่สิงห์ เอ่ยปากกับ**หลวงปู่ดุลย์** ว่า “ท่านมาถูกทางแล้ว” ทำให้**หลวงปู่ดุลย์** มีกำลังใจ และมั่นใจในการปฏิบัติสมาธิภาวนาอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น ต่อมาภายหลัง เมื่อได้เข้ากราบ**หลวงปู่มั่น** พระอาจารย์ใหญ่ **หลวงปู่ดุลย์** ยังได้รับคำชมว่า “เก่งมาก ฉลาดมาก ... การปฏิบัติที่ท่านมา ที่เล่าบอกนั้น ก็เป็น การถูกต้องดีแล้ว”

หลังจากให้คำแนะนำต่าง ๆ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว พระอาจารย์ใหญ่ ได้บอกเป็นคำบาลี เป็นการบ้านให้ท่านนำไปพิจารณาว่า “สพฺเพ สงฺขารา สพฺพสญฺญา อนตฺตา”

จากการบ้านคำบาลีที่พระอาจารย์ใหญ่ได้มอบให้นี้ ทำให้**หลวงปู่ดุลย์** ท่านนำไปพิจารณาในสมาธิภาวนาอย่างจริงจัง (ที่ถ้าพระเวส อ้าเขอนาเก จังหวัดนครพนม) จนได้ค้นพบ ‘อริยสัจแห่งจิต’ ในอีก ๓-๔ ปีต่อมา

อริยสัจแห่งจิต ที่**หลวงปู่ดุลย์** ได้สรุปออกมา คือ

“จิตที่ส่งออกนอก เพื่อรับสนองอารมณ์ทั้งสิ้น เป็นสมุทัย

ผล อันเกิดจากจิตที่ส่งออกนอกแล้วอารมณ์หวนไหว เป็นทุกข์

จิตเห็นจิตอย่างแจ่มแจ้ง เป็นมรรค

ผล อันเกิดจากจิตเห็นจิตอย่างแจ่มแจ้ง เป็นนิโรธ”

ผมเชื่อว่า ท่านที่เคยอ่านหนังสือเล่มเล็กจิ๋ว ที่ชื่อ ‘หลวงปู่ฝากไว้’ จะต้องคุ้นเคยข้อความข้างต้นนี้ดี ก็ที่ ผม นำไปพิมพ์ไว้ที่ปกหลังของหนังสือเล่มนี้แหละครับ

ขอสรุปจากประวัติหลวงปู่ดูลย์ ในตอนนี่ว่า

“เมื่อออกพรรษาในปีนั้นแล้ว พระที่จำพรรษา ณ เสนาสนะป่าท่าคันโท
กาฬสินธุ์ ต่างก็แยกย้ายกันเดินธุดงค์ต่อไป เพื่อตามหาพระอาจารย์ใหญ่ คือ
หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

หลวงปู่ดูลย์ ร่วมธุดงค์ไปกับหลวงปู่สิงห์ แล้วต่อมาก็แยกทางกัน
ต่างองค์ต่างก็มุ่งตามหาพระอาจารย์ใหญ่ตามประสงค์”

พระราชอุณาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล)

วัดบูรพาราม อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๒๗. สอนศิษย์ไม่ให้ติดในญาณ

ใน ๒-๓ ตอนที่ผ่านมา ได้เล่าเรื่องความสัมพันธ์ของกลุ่มพระชุดงค์ นำโดยหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนดสีโล และหลวงปู่มั่น ฐริทตโต กับประชาชนชาวบ้านในพื้นที่ รวมทั้งการอบรมสั่งสอนชาวบ้านในด้านธรรมปฏิบัติ ตามคำเล่าของ พระเดชพระคุณหลวงปู่จาม มหาบุญโณ

ในตอนนี้ จะเป็นเรื่องราวที่ หลวงปู่มั่น ฐริทตโต พระอาจารย์ใหญ่ เน้นย้ำในการสอนพระเถรสายกรรมฐาน ลูกศิษย์ของท่าน

เรื่องที่ได้คัดลอกมานี้ เป็นข้อเขียนของพระเดชพระคุณหลวงพ่อวิริยงค์ สิริธโร ได้เขียนเล่าเหตุการณ์ในประวัติของหลวงปู่มั่น ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๖๒ เป็นช่วงที่ท่านเริ่มให้การอบรมศิษย์ด้านธรรมปฏิบัติ ทำให้มีพระเถรที่สนใจ หลังไหลกันมาถวายตัวเป็นศิษย์มากขึ้น

และแน่นอน หลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม ก็รวมอยู่ในกลุ่มศิษย์ที่ติดตาม ปฏิบัติธรรมอยู่ในกลุ่มด้วย

หลวงพ่อวิริยงค์ ได้เขียนเล่าไว้ตอนหนึ่ง ดังต่อไปนี้

“ในปีนี้ (พ.ศ. ๒๔๖๒) ท่าน (หลวงปู่มั่น) จำพรรษาอยู่ที่เสนาสนะ ป่าบ้านค้อ อำเภอบ้านผือ (จังหวัดอุดรธานี) เป็นปีที่เริ่มแนะนำข้อปฏิบัติแก่ พระภิกษุเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งปรากฏว่า ท่านอาจารย์ดื้อ อจลธมฺโม, ท่านอาจารย์ แหวน สุจิณฺโณ, ท่านอาจารย์สิงห์ ขนตยาคโม, ท่านอาจารย์หนูใหญ่ ได้ติดตามมาปฏิบัติอยู่กับท่านอาจารย์มั่นฯ

ท่านได้แนะนำเพื่อความเจริญก้าวหน้าแห่ง การดำเนินจิต เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากท่านทุกองค์เหล่านี้ได้บำเพ็ญได้ผลในทางปฏิบัติกันมาแล้ว เพียงเพื่อจะ อบรมให้เกิดความแก่กล้าขึ้นเท่านั้น

ท่านได้แนะนำถึงข้อสำคัญในเรื่อง **ความหลงในญาณ** ว่า ผู้ต้องการพ้นทุกข์จริง ๆ แล้ว ต้องไม่หลงใน**ความเป็น**เหล่านั้น

ท่านได้อธิบายว่า **ญาณ** คือความรู้พิเศษที่เกิดขึ้นในระหว่างความสงบ เป็นต้นว่า ญาณระลึกชาติหลังได้ ญาณรู้จักเหตุการณ์ในอดีต ญาณรู้จักเหตุการณ์ในอนาคต รู้จักวาระจิตนึกคิดของบุคคลอื่น เป็นต้น

ญาณ เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นวิชาที่น่าอัศจรรย์มากทีเดียว แต่ถ้าหากว่าหลงและติดอยู่ในญาณเหล่านั้นแล้ว จะทำให้เกิดการเน้นชาในการปฏิบัติเพื่อเข้าสู่อริยสังขาร

แต่ **ญาณ** เหล่านี้ เป็นอุปการณอย่างดีพิเศษ ในอันที่จะดำเนินจิตเข้าสู่อริยสังขาร หรือการทรมานบุคคลบางคน

แต่จะต้องรู้ว่ามันเป็น ญาณ อย่ายินดีหรือติดอยู่เพียงเท่านั้น เพราะเท่าที่ว่ามันเป็นผลพลอยได้เกิดจากการบำเพ็ญจิตเข้าสู่อริยสังขารนั่นเอง ถ้าหากว่าเราไปยินดีหรือไปติดอยู่เพียงเท่านั้นแล้ว ก็จะก้าวไปสู่ความพ้นไปจากทุกข์ไม่ได้

แม้แต่**พระเวททัต** ในสมัยครั้งพุทธกาล ก็สำเร็จ**ญาณ**ถึง ๕ ประการ แสดงฤทธิ์ต่าง ๆ ได้สมกับความประสงค์ แต่หลงอยู่ใน**ความรู้ญาณ**ของตน เกิดหิวมานะว่าตนเก่ง ตนดี ถึงกับต้องการจะเป็นพระพุทธเจ้าแทนอาเลยทีเดียว

แต่ที่ไหนได้ ในที่สุด โดยอาศัยความหลง ญาณกลับต้องเสื่อมลงหมดทุกอย่าง ไม่พ้นทุกข์ ไม่เข้าถึงอริยสังขาร แต่กลับตกนรกไปเลย

ท่านอาจารย์มั่นฯ ท่านเห็นว่า ญาณเหล่านั้นมันน่าติดจริง ๆ เพราะมันวิเศษแท้ ทั้งเยือกเย็น ทั้งสว่าง ผ่องใส ทั้งรู้อะไรที่เป็นอดีต อนาคต ตามความประสงค์

ผู้ที่ไม่เข้าใจความจริง ที่ไปติด ณ ที่นี้ เราจะสังเกตเห็นได้ตรงที่เกิดกิฏฐขึ้นอย่างหนึ่ง คือ การถือตัวว่าดีกว่าใคร ๆ ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นครูบาอาจารย์

หรือเพื่อนสหายธรรมิก หรือศิษย์ หากสู้เราไม่ได้ ใครก็สู้เราไม่ได้

กัญจิณฺดินี้ เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ตัวของตัวเองไม่รู้จักตัวเอง ซึ่งท่านอาจารย์มั่นท่านเปรียบว่า มีจระเข้ใหญ่เหลือเกินอยู่ในท้องทะเล เลยมันไม่รู้ว่ายางของมันอยู่ที่ไหน เมื่อมันไม่รู้มันเห็นหางของมัน มันก็กินหางของมันกินไป ๆ จนเหลือแต่ตัว เลยม้าชะหมดเลย

แล้วท่านก็อธิบายว่า การหลงตัวด้วยญาณนี้มันละเอียดนัก เราจะสังเกตได้อีกอย่างหนึ่ง คือ การขาดจากความรอบคอบบางสิ่งบางประการ เพราะเหตุแห่งการถือตัว เช่น การกล่าวคำดูถูกดูหมิ่นเพื่อนสหายธรรมิกด้วยกัน หรือต่อครูบาอาจารย์ของตน หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งตนไม่เห็นด้วย

ญาณทุกญาณ ท่านอาจารย์มั่นฯ กล่าวว่า มันต้องเสื่อม มันจะคงอยู่ได้ตลอดไปหาได้ไม่ แม้จะใช้ความพยายามสักเท่าใดก็ตาม

คือว่าครั้งแรก ๆ ก็ดูเหมือนจะเป็นความจริงได้ แต่ต่อไปก็เลื่อนเข้า ๆ กลับกลายเป็นความนึกคิดโดยอาศัยสัญญาเก่า

นี่คือความเสื่อมแห่งญาณ ลูกศิษย์ก็มีหลายองค์ที่ต้องเสื่อมลงจากญาณนี้ อย่างน่าเสียดาย

ดังนั้น เพื่อป้องกันความเสื่อม จึงต้องรีบดำเนิจิตเข้าสู่อริยสัจเสียเลย เพราะความที่จิตเข้าสู่อริยสัจได้แล้ว มันก็ห่างจากความเสื่อมไปทุกที ๆ”

หลวงพ่อริยวัฑฒ์บอกว่า หลวงปู่มั่น เคยยกตัวอย่างถึงศิษย์ของท่านองค์หนึ่ง คือ ท่านหนูใหญ่ อายุรุ่นราวคราวเดียวกันกับหลวงปู่ฝั้น อาจาโร

ท่านหนูใหญ่ไม่พยายามดำเนิจิตเข้าสู่อริยสัจ แต่ท่านมีญาณแหลมคมดี เอาแต่ญาณภายนอกอย่างเดียว จึงเสื่อมไป

(ไปอ่านได้จากประวัติหลวงปู่มั่น เขียนโดยหลวงพ่อริยวัฑฒ์)

หลังจากที่หลวงปู่่มั่น เล่ากรณีของพระอาจารย์หนูใหญ่ ให้หลวงพ่อวิริยงค์ ฟังแล้ว ท่านก็เน้นลงไปอีกว่า

“บุคคลผู้ที่ได้ ญาณ นี้แล้ว ถ้าเป็นเช่นนี้ (เหมือนพระอาจารย์หนูใหญ่) ย่อมเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งทีเดียว

เพราะเท่ากับคนได้สมบัติมหาศาลแล้วรักษาสมบัติไว้ไม่ได้ หรือใช้สมบัติไม่เป็น ไม่ได้เกิดประโยชน์จากสมบัตินั้น

ผู้ที่ได้ ญาณ ก็เหมือนกัน กว่าจะทำมันขึ้นมาได้แสนยากลำบาก แต่เมื่อได้มาแล้วไม่รู้จักรักษา และไม่รู้จักรักษาให้เป็นประโยชน์ จึงเป็นสิ่งที่นักปฏิบัติทั้งหลายควรสังวรเป็นอย่างยิ่ง...”

หลวงปู่่มั่น ยังได้บอกอีกว่า ญาณ เป็นสิ่งพิเศษ สิ่งที่ดี แต่ถ้าไปติดญาณแล้ว จะเกียกมาก เพราะ

“การแก้ไขสิ่งที่ดีที่เกิดขึ้นนี้ ลำบากกว่าแก้ไขของไม่ดี

เพราะความไม่ดี รู้กันในหมู่ผู้หวังดี หาทางแก้ไขได้ง่าย ส่วนความดี ที่ต้องติดนี้แก้ไขยาก ผู้ติดดีจึงต้องใช้ความพยายามหลายอย่าง

เพราะขั้นนี้มันเป็นขั้นปัญญา เนื่องจากการเกิดขึ้นภายในนั้นมีพร้อมทั้งเหตุทั้งผล จนทำให้เชื่อเอาจนได้

จะบอกว่าอะไรแต่อย่างอื่นที่ไกลจากอริยสัจธรรม แม้แต่วิปัสสนา ซึ่งก็เป็นทางไปสู่อริยสัจอยู่แล้ว แต่ผู้ดำเนินไม่มีความรู้พอ ก็กลับกลายเป็น วิปัสสนูปกิเลส ไปได้...”

โดยสรุป ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๒ ที่เสนาสนะป่าบ้านค้อ อำเภอบ้านฝื่อ จังหวัดอุดรธานี นี้ หลวงปู่่มั่นได้เน้นเรื่อง ฌาน และ ญาณ นี้หนักมาก เพื่อให้ศิษย์ทั้งหลายได้สำเหนียก เพื่อความก้าวหน้าของตน.

๒๘. เปิดศักราชปฏิบัติจิตภาวนา

ปี พ.ศ. ๒๔๖๓ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต พระอาจารย์ใหญ่ ได้ทุ่มเทเกี่ยวกับการสอนการปฏิบัติภาวนาสำหรับพระเถรเป็นอย่างมาก ซึ่งหลวงพ่อวริยงค์ ท่านเรียกว่าเป็นการ ‘เปิดศักราชใหม่แห่งการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน’

ในปีนี้ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต พักจำพรรษาที่เสนาสนะป่า อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ซึ่งภายหลังได้กลายเป็นวัดป่าอรัญญวาสี ที่บูรพาจารย์สายกรรมฐานเคยมารับการอบรมจากพระอาจารย์ใหญ่

ข้อเขียนของหลวงพ่อวริยงค์ มีดังนี้

“การจำพรรษาของท่านอาจารย์มั่นฯ นั้น โดยส่วนมากท่านย้ายสถานที่อยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อจะได้บำเพ็ญประโยชน์ให้ได้มาก ๆ และมีให้จำเจที่จะต้องเกิดความกังวลอีกด้วย

และ ไม่ว่าท่านจะไปจำพรรษาที่ไหนก็ตาม บรรดาลูกศิษย์ผู้หวังในความดีจะต้องติดตามไปเพื่อศึกษาธรรมปฏิบัติจากท่าน เพื่อให้ก้าวหน้าต่อไป

แม้ว่าจะได้ทราบชัดถึงหนทางที่ท่านได้แนะนำให้อย่างแจ่มแจ้งแล้วก็ตาม แต่ข้อละเอียดบางประการก็ต้องอาศัยการอบรมจากท่านอยู่อย่างใกล้ชิด

ในปีนี้ พระภิกษุสามเณรรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ก็เริ่มมากขึ้นเป็นลำดับ เนื่องจากว่า ก่อนนี้การปฏิบัติ โดยเฉพาะการบำเพ็ญสมณธรรมนั้นเป็นของลึกลับมาก ยากแก่การที่มาดำเนินกันอย่างง่าย ๆ

แต่ ท่านอาจารย์มั่น ก็มาเปิดศักราชการปฏิบัติ โดยการกำหนดอย่างง่าย ๆ ขึ้น ไม่ว่าจะเป็นฆราวาส หรือพระภิกษุสามเณร ก็สามารถทำได้ด้วยกันทั้งนั้น และได้ประสบผลอย่างทันตาด้วย โดยไม่ต้องไปเสียเวลายากครุ ยกชั้น ๕ ชั้น ๘ เหมือนอย่างแต่ก่อน

แม้สามเณรองค์เล็ก ๆ ก็สามารถปฏิบัติให้เกิดความอัศจรรย์ได้

อันพุทธบริษัทในสมัยนั้นบางจำพวกก็ยังพากันกล่าวถึงว่า 'มรรค ผล ธรรมวิเศษ นั้น หมดเขตหมดสมัยแล้ว' จึงได้พากันไม่สนใจต่อการบำเพ็ญ สมณธรรม เพราะถือว่าเปล่าประโยชน์

แต่ท่านพระอาจารย์มั่นฯ ได้มาเปิดศักราชแห่งการปฏิบัติจิต แก่ไข ความคิดเห็นของผู้ที่ยังหลงมกมายเหล่านั้นโดยสิ้นเชิง

เพราะว่า สามเณรองค์เล็ก ๆ เมื่อปฏิบัติแล้วก็ได้รับผลแห่งความเย็นใจ และฉะวาสผู้ปฏิบัติก็ได้รับผลเป็นที่พึงพอใจอย่างฉับพลัน

ความจริงที่เกิดขึ้นแก่ผู้ที่น้อมนำมาเชื่อและปฏิบัติตามนี้ จึงได้ลบ ความเชื่อถือที่ว่า มรรคผลหมดเขตหมดสมัยแล้ว

การที่ท่านอาจารย์มั่นฯ ได้เผยแผ่ความจริงของการปฏิบัติ ที่เป็นการ เผยแพร่โดยให้บุคคลที่น้อมตัวเข้ามาเชื่อได้รู้เองเห็นเอง คือให้กระทำแล้วได้รู้เอง ว่า **รสของพระสัทธรรม** นั้นเป็นอย่างไร

ด้วยเหตุนี้เกียรติคุณของท่านจึงแพร่ไปอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุให้ลูกศิษย์ ของท่านมีมากขึ้นในระยะเวลาอันสั้น

ตัวท่านเองและศิษย์ที่มารับการอบรมก็ได้รับรสพระสัทธรรม และ ช่วยให้บุคคลอื่นนอกนั้นมาร่วมเป็นสมาชิกในการดำเนินการปฏิบัติจิต

และกับบรรดาผู้ที่น้อมตัวเข้ามาเป็นศิษย์ของท่าน ก็เป็นอันรับรองได้เลยทีเดียวว่าจะต้องได้รับผลแน่นอน เพราะปรากฏในภายหลังว่า ศิษย์ของท่านได้ กลายเป็นผู้มีความสำคัญในการเผยแผ่การปฏิบัติที่มีชื่อเสียง เกียรติคุณ ทำประโยชน์แก่พุทธศาสนาเป็นอันมาก

ทั้งนี้เนื่องจากว่า ท่านได้กำหนดมาตรการอันเป็นสิ่งที่ท่านได้กำหนด พิจารณอย่างละเอียดถี่ถ้วนจริง ๆ ปรากฏตามประวัติที่ท่านต้องไปอยู่ในถ้ำ แต่ผู้เดียวบ้าง ศึกษาจากครูอาจารย์บ้าง

และการที่ท่านได้ทำการรอบคอบในการวางรากฐานแห่งการปฏิบัตินี้เอง เป็นผลให้เกิดความมั่นคงในวงการของนักปฏิบัติ ผู้นับเนื่องในความเป็นศิษย์ของท่าน

นอกจากนี้ การที่ท่านจะวางมาตรการของท่าน ก็ต้องวางให้ถูกต้องตามคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงไว้ ดังนั้น ท่านจึงได้อ้างถึงพุทธองค์ได้ทรงแสดงธรรมแก่ใคร เพราะอะไร

ท่านได้แสดงเสมอว่า พระปัญจวัคคีย์เมื่อจะได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ พระองค์ก็ซึ่งสิ่งที่ **รูป** ของพระปัญจวัคคีย์เอง มิได้ทรงแสดงเกินกว่า **รูป** พระปัญจวัคคีย์เลย

เช่น ทรงแสดงว่า **รูปํ ภิกขเว อนตตา** ดูก่อนพระภิกษุทั้งหลาย **รูป** ไม่ใช่ตัวตน

ปัญจวัคคีย์ก็มี **รูป** มาแต่ไหน ๆ แต่ทำไมไม่ได้สำเร็จพระอรหันต์ มาสำเร็จเอาตอนที่พระพุทธองค์ทรงชี้ให้ดู

เราก็เช่นเดียวกัน แม้เราพากันพิจารณาดู **รูป** ก็ต้องไม่ผิดหนทางแน่นอน

หลวงปู่มั่น ท่านได้อ้างอิงอย่างมีหลักฐานเช่นนี้ จึงเป็นที่น่าเชื่อถืออย่างยิ่งแก่บุคคลที่เข้ามาศึกษาธรรมปฏิบัติกับท่าน

ณ ที่**ท่าบ่อ**นี้เอง บัดนี้ได้กลับกลายมาเป็นวัดป่า (วัดอรัญญวาสี) อันเป็นสถานที่บำเพ็ญกัมมัฏฐาน เป็นเหตุให้เกิดมี **ผู้มีบุญ** ขึ้นมาอีกมาก

เป็นต้นว่า **พระอาจารย์สุวรรณ สัจจธโร, พระอาจารย์สิงห์ ขนดะยาโคโม, พระอาจารย์มหาปิ่น ปณฺญาพโล, พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร, พระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ, พระอาจารย์เทศก์ เทศสุธี** และพระอาจารย์องค์อื่นๆ อีกมาก ที่ได้มาเห็นว่าสถานที่นี้ดี เหมาะแก่การบำเพ็ญสมณธรรม และได้มาบำเพ็ญแล้วได้รับประโยชน์ทางใจจากสถานที่นี้มากมายทีเดียว."

๒๙. พ.ศ. ๒๔๖๓ (พรรษา ๑๒) ที่ถ้ำผาบึง จ.เลย

ปี พ.ศ. ๒๔๖๓ หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม อายุ ๓๑ ปี พรรษา ๑๒ ไปพักจำพรรษาเพียงองค์เดียวที่ถ้ำผาบึง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เกิดความอัศจรรย์ทางจิตหลายอย่าง ทำให้มั่นใจในการทุ่มเทชีวิตเพื่อการเผยแผ่ธรรม ปฏิบัติไปสู่ประชาชนอย่างจริงจังต่อไป

บันทึกของหลวงปู่มีดังนี้

“ออกพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๒) แล้ว ได้พร้อมเพื่อนพรหมจรรย์ ๔ องค์ด้วยกัน เดินธุดงค์ไปหาพระอาจารย์มั่น ไปพบท่านที่ภูเข (บ้านนาญ อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย) ซึ่งเป็นที่ที่ท่านจำพรรษานั้นเอง

ได้ศึกษากรรมฐานเพิ่มเติมจากพระอาจารย์ แล้วเดินธุดงค์ไปองค์เดียว จนถึงอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

พ.ศ. ๒๔๖๓ จำพรรษาใน ถ้ำผาบึง ตำบลหนองหอย (ปัจจุบันเป็นตำบลท่าทราย) อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มีสามเณรในวัดอำเภอนั้น ๑ องค์ กับอุบาสกหนุ่มสาว ๑ คน ไปจำพรรษาร่วมด้วย

ได้โอกาสดี ก็เร่งความเพียรแต่ต้นพรรษา จนถึงกลางเดือน ๔ เกิดความรู้ความเห็นแจ่มแจ้งในพระธรรมวินัย จึงเร่งความเพียรต่อไปจนตลอดไตรมาส

ได้ความเข้าใจว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นวิเศษชาติที่ ตรัสจำแนกชั้น ๕ ในตัวคนเรา หรือ กายกบใจ ออกเป็นพระธรรมวินัยถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้น (วิเศษชาติ) ในพจนานุกรม เขียน วิเศษชาติ แปลว่า ผู้จำแนกธรรม)

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาโณ
สมัยเมื่อยังหนุ่ม

**เมื่อกล่าวความจริงแล้ว ตัวคนเรา หรือ กายกับใจ นี้ เป็นตัวอริยสัจ
ทั้ง ๔ คือ ทุกข์ ทุกขสมุทัย ทุกขนิโรธ และ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา รวมกัน
เป็นธรรมแห่งเดียว**

ความรู้ที่เกิดขึ้นในตอนนั้น ละเอียดเนียบแหลมคมคายมาก รู้จักตัดสิน
พระธรรมวินัยได้เด็ดขาด ทำให้การปฏิบัติพระธรรมและพระวินัยเป็นไปอย่าง
เด็ดเดี่ยวมั่นคงและกล้าหาญ”

น่าเสียดายที่ หลวงปู่ ท่านไม่ได้เล่ารายละเอียดว่า ภายในจิตใจ หรือ
ประสบการณ์ด้านสมาธิภาวนาของท่านภายในพรชานั้น เป็นอย่างไรบ้าง จึงยาก
ที่พวกเราผู้เป็นรุ่นลูกรุ่นหลานจะเข้าใจตามท่านได้

อย่างไรก็ตาม มีคำเฉลยเกี่ยวกับเรื่องนี้แล้ว ผมขออุปเอาไว้อีกก่อน ถ้าเขียน
เล่าเสียหมดในตอนนี้อีกก็ไม่สนุกซีครับ เหมือนกับดูละคร ถ้ารู้ตอนจบของเรื่อง
เสียก่อนก็หมดสนุกใช่ไหม ขอให้อดทนอ่านต่อไปถึงตอนท้าย ๆ ท่านก็จะรู้เอง
ขอสัญญาครับ

๓๐. ไปกราบหลวงปู่มัน ที่บ้านโพนเชียงหวาง สกลนคร

หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๓ แล้ว หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ออกเดินทางจาก ถ้ำผาบัง อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดเลย มุ่งไปกราบหลวงปู่มัน ซึ่งพักอยู่ในเขตจังหวัดสกลนคร ในขณะนั้น

ระหว่างทาง หลวงปู่สิงห์ เริ่มดำเนินการเผยแพร่พระพุทธศาสนาไปสู่ประชาชนอย่างจริงจังตามที่ตั้งใจไว้

บันทึกของ หลวงปู่สิงห์ มีดังนี้

“ออกพรรษาแล้ว ได้เดินทางไปหาพระอาจารย์มัน ภูริทัตตเถระ ซึ่งขณะนั้นท่านพักอยู่ที่ถ้ำบ้านโพนเชียงหวาง (โพนสะหวาง) ตำบลสองดาว (ปัจจุบันเป็นอำเภอสองดาว) อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

ในระหว่างทาง ได้ทำการสั่งสอนประชาชนให้ถึงพระไตรสรณคมน์ แพบทุกหมู่บ้านตามรายทาง พักทำการสั่งสอนบ้านละ ๒-๓ คืน

ระยะทางเดินจากถ้ำผาบัง จนถึงบ้านโพนเชียงหวาง นั้น คือ จากถ้ำผาบัง ผ่านเขตอำเภอนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี แล้วเข้าเขตอำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร จนถึงบ้านโพนเชียงหวาง ที่ท่านอาจารย์พำนักอยู่

เมื่อไปถึงแล้วได้กราบเรียนอาราธนาท่านอาจารย์ให้เป็นหัวหน้าทำการฟื้นฟูท่านบำรุงพระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ โดยการสั่งสอนประชาชนพลเมืองให้ปฏิบัติพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง

พระอาจารย์ได้รับอาราธนา และได้พาทำการสั่งสอนประชาชนตามหน้าที่ของบรรพชิต โดยมีได้รับการแต่งตั้งมอบหมายจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง และทางการคณะสงฆ์ ในท้องที่จังหวัดสกลนครไปโดยลำดับ จนถึงท้องที่เมือง

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนตสีโล

หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

หนองสูงเก่า อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครพนม (ปัจจุบันอำเภอลำทะเมนชัย อยู่ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร)

ณ ที่นั้น พระอาจารย์เสาร์ กนตสีโลเถระ ได้พำนักอาศัยอยู่ จึงเข้านมัสการ และพำนักกับพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโลเถระ ต่อไป”

๓๑. ติดตามหลวงปู่มันไปบ้าน ห้วยทราย คำชะอี

เรื่องนี้เป็นเหตุการณ์ต่อจากตอนที่แล้ว เมื่อหลวงปู่มัน พาศิษย์ ซึ่งรวมทั้งหลวงปู่สิงห์ ด้วย มาพำนักแถบอำเภอนองสูง อำเภาคำชะอี เป็นครั้งที่สอง ซึ่งหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนดสีโล ก็ยังพำนักอยู่ในแถวนั้น

เหตุการณ์ช่วงนี้ ผมจะแยกนำเสนอเป็น ๒ เรื่อง เรื่องแรกเป็นความสัมพันธ์และอบรมสั่งสอนชาวบ้าน และเรื่องที่สอง เป็นการอบรมพระเถรลูกศิษย์ในทางธรรมปฏิบัติ

เรื่องที่เกี่ยวข้องชาวบ้านในพื้นที่นี้ ผมขออนุญาตยกคำบอกเล่าของหลวงปู่จาม มหาบุญโณ มาเสนอ สมัยนั้นท่านเป็นเด็กชาย อายุ ๑๑ ปี ท่านยังจำเหตุการณ์ที่คณะหลวงปู่มัน มาพักครั้งที่สองนี้ได้เป็นอย่างดี

หลวงปู่จาม ได้เมตตาเล่าให้ฟังอย่างละเอียด ดังนี้

‘ปีหนึ่งที่เพิ่นครูอาจารย์มันมาอยู่วัดหนองแขวงรอบที่สอง ผู้ข้าฯ อายุ

๑๑ ปี

พระเถรก็แยกย้ายกันไป ต่างคนต่างก็ไป เหลืออยู่กับเพิ่นครูอาจารย์มัน ๔-๕ องค์

เพิ่นร่ำทำให้ศรัทธาญาติโยมแล้วเก็บเกี่ยวเสียก่อน และพระเถรก็เหลืออยู่น้อย เพิ่นดำริว่า อยู่ที่นี่ดี อยู่สะดวกสบายดี แต่มันอยู่ใกล้หมู่บ้าน ใกล้คนอีกอย่างเป็นทางผ่านไปมาของผู้คน ต่อไปก็เป็นหน้าแล้ง ลัทธิเลี้ยงจัวควายก็จะมารบกวนเอาได้

จะย้ายไปอยู่ดอนหนองน่อง ที่พ่อแม่ครูอาจารย์เพิ่นอยู่มาก่อน ชุมเจ้าจะว่าจึงได้?’

ก็เลยตกลงรื้อถอนเสนาสนะ เอาแต่อันพอที่จะเอาไปได้ แล้วไปปลูก
ไปแบ่งเสนาสนะใหม่ อยู่ที่ข้างสวนหม่อนของ**บ่าวตาชั้น-สาวตอน** พ่อแม่ย่าแก้ว
(คุณย่าชีแก้ว เสียงล่ำ)

คุณย่าชีแก้ว เสียงล่ำ สำนักปฏิบัติธรรมบ้านห้วยทราย อ.คำชะอี จ.มุกดาหาร

ปลูกทั้งร้านสูงครึ่งขา พอยกขึ้นนั่งได้ ฝาแถบต้อง ยกเงิบออกไปได้
๓ ด้าน หลังก็มุงหญ้าคา พื้นสับฟากไม้ไผ่ ขุดหลุมถานหลุมวิด ทำทางจงกรม
ทำที่หอนั้น แต่โดยมากก็ไปแปลงเอาใหม่ แต่อาศัยของเก่าสมัย**เพิ่นครูอาจารย์**
เสาร์อยู่มาก่อนแล้ว

พอทำเสนาสนะเรียบร้อยแล้ว **เพิ่นครูอาจารย์มัน** ก็อยู่ฉลองศรัทธาให้
๔ เดือน แล้วเพิ่นไปบูรณะเมืองอุบลฯ เรื่องกิจนิมนต์ และจะลงไป**ปรับแม่ออกของ**
เพิ่น หรืออะไรนี้แหละ

(หลวงปู่เงินเดินทางไปอุบลฯ เพื่อรับโยมมารดาของท่าน ให้มาบวชเป็นชี
อยู่รับการอบรมกับหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ในครั้งนั้น)

เพิ่นครูอาจารย์เสาร์ อัญญาท่านใหญ่ มาอยู่บ้านห้วยทราย
วัดหนองน่อง เทศน์ให้พ่อออกเมื่อกว่า **'ให้สำนึกตน ตูตนเอง อย่าดูผู้อื่น'**

การเดินจงกรมของเพิ่น (หลวงปู่ใหญ่เสาร์) ก็เดินทุกวัน ถึงเวลาแล้วก็
เดิน ฝนตกก็ตากฝนเดิน แดดออกก็เดิน เดินแต่ละช่วงก็หลายชั่วโมง

หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

ปฏิบัติแบบอย่างของเพิ่นนี้ พ่อออก (โยมพ่อของหลวงปู่จาม ซึ่งต่อมาถึง
ออกบวช) ก็ถือเอาปฏิบัติตามแบบอย่างตอนอยู่ภูเก้า จนล้มคาทางเดินจงกรม"

หลวงปู่จามพูดถึงชาวบ้านในแถบนั้น ว่า

"พวกเราเป็น คนไท (ชาวภูไท หรือ ผู้ไท) มาทำบุญให้ท่าน ผู้ไทเรณู
ผู้ไทกุดสิม คำชะอี หนองสูง บัวขาว วาริช เมืองสกล ไทผู้ไท ไทย้อ ไทโซ่ง
พวกกะเลิง พวกซ่ง พวกกะว้า พวกข่า พวกโย้ย พวกเย้ย หลายพวกหลายหมู่
เป็นคนหมู่เ็น้อย ชนกลุ่มน้อย พวกกันหนี่ลงมาแต่เมืองจีน มาอยู่หัวเมืองแก้ว
(เวียงจันทน์) มาอยู่เมืองลาว ย้ายข้ามโขงมาอยู่ทางอีสาน

แต่เพิ่นครูอาจารย์มั่น เป็นลาวเมืองอุบลแท้ ๆ ก็ยังเลือกอยู่กับผู้ไท
เพิ่นว่า คนผู้ไทเบองง่าย สอนง่าย ว่ากล่าวง่าย ดูแลบำรุงพระเถระได้ดี เพราะ
เป็นเชื้อสายของพระเวสสันดร สืบต่อ ๆ มาจนถึงปัจจุบัน"

"เมืองอีสาน ชาวบ้านบำรุงใส่ใจพระเถระดีกว่าทางอื่นทิศอื่น เพิ่นครูอาจารย์
เสาร์ เพิ่นครูอาจารย์มั่น พวกกันมาอยู่จำพรรษาบ้านห้วยทราย ก็ว่าคนชาวภูไท
จิตใจอ่อนน้อมดี ใส่ใจดูแลพระเถระดี สอนง่าย เข้าใจง่าย ภาวนาก็เป็นเร็ว
คนละเอียดก็ละเอียดได้ ส่วนผู้ใดหยาบ แล้วก็ไม่อยอมรับจนได้รับโทษบาปกรรม
เป็นผู้สยบก็มี"

๓๒. การอบรมสั่งสอนประชาชน บ้านห้วยทราย

การอบรมสั่งสอนประชาชนบ้านห้วยทราย คำชะอี ของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ในช่วงที่มาพักเป็นรอบที่สอง ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ นั้น หลวงปู่จาม เล่าให้ฟัง ดังนี้

“**เพิ่นครูอาจารย์มั่น** มารอบนี้แหละ (พ.ศ. ๒๔๖๔) ที่เพิ่นสอนผู้คนบ้านห้วยทราย บ้านบาก บ้านบก บ้านกลาง และบ้านอื่นก็มีอยู่แต่ไม่มาก

เรื่องที่เพิ่นสอน ก็สอนให้ผู้คนละทิ้งผี ให้รับพระไตรสรณคมน์ สอนให้ไหว้พระสวดมนต์ พาอุกพาหลานให้รู้จักกราบรู้จักไหว้ ตลอดให้ท่องพุทโธ ธัมโม สังโฆ

มิให้กินมังส ๑๐ อย่าง มิให้เก็บศพคนตายไว้หลายวัน มิให้ไปซื้อเนื้อในที่เขาค่ำ หรือตัวที่เขาบอกว่าจะฆ่าในวันนั้น วันนี้ เวลานั้น มิให้ถือฤกษ์ถือยาม มิให้ถือวัตถุมงคล ของคำคุณ สอนให้ภาวนา พุท-โธ

เมื่อออกเพิ่นมาเล่าให้ฟังภายหลังว่า **เพิ่นอัญญาท่านมั่น** สอนคนบ้านห้วยทรายได้ละเอียดทุกทีทุกที การปฏิบัติพระเณร การดูแลพระเณร การที่จะทำบุญให้ทาน ทำอย่างใดจึงจะถูกกับพระธรรมวินัยของหมู่พระเณร เล็กน้อยเพิ่นต้องบอกต้องสอน”

“เพราะเหตุที่**เพิ่นครูอาจารย์มั่น** กับหมู่พระเณรมาอยู่ แล้วเพิ่นก็**ปรับเปลี่ยนสรณของใจ เปลี่ยนการนับถือใหม่**

จากที่แต่ก่อนพากันนับถือผีบรรพบุรุษ ให้มานับถือพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ แทน

สอนเรื่องการอยู่การกิน สอนให้รู้จักพุทฺธ ธิมฺโม สังฆโม สอนให้รู้จักคุณของบิณฑามรดา สอนให้รู้จักทาน - การให้ สอนในการตั้งตัวเองให้ถูกให้ดี สอนการกราบไหว้ กัมฆาปกราบบปให้ถูกต้อง

ผู้ได้ในนิสัยเบื้องต้นนี้แล้ว จากนั้นเพื่อก็นสอนให้รักาศิล สอนให้ภาวนา เทศน์ธรรมให้ฟัง ตลอดจนสอนข้อวัตรต่าง ๆ ที่ญาติโยมควรกระทำปฏิบัติบำรุงหมู่พระสงฆ์องค์เจ้าทั้งหลาย

บ่บอกกะบู้ชู้ บ่สอนกะบ่เข้าใจ บ่ว่าให้ฟังกะบู้เรื่อง เพื่่นครูอาจารย์นั้นเคยว่าแบบนี้เสมอ

จากบ้านที่เคยนับถือผี พลีเซ่นไหว้ ฟ้อนผีมดผีหมอ เยาะเหยาบนบาน ก็ทิ้งไปจนเกือบหมดหมู่บ้าน เหลือแต่พวกที่ยังไม่ศรัทธาเลื่อมใสกับหมู่พระอรุณงค์ ก็ไม่ยอมทิ้ง ยังนับถือตามธรรมเนียมเดิมของตนอยู่

แต่ในยุคสมัยนั้น ทั้งผีห่อ ผีหิ้ง ผีแจงเฮื่อน ผีทะดา ผีหลักบ้าน เลื้อบ้าน โส้งเมือง แล้วแต่คนเฒ่าเขาจะเรียกกันไป พวกนี้ทั้งไปหมด เผาไฟก็มี ลอยน้ำไปก็มี เอาไปทิ้งดงหอกก็มี เอาไปคินบ้านนาคำตากแดดก็มี ...”

ตัวอย่างข้อวัตรปฏิบัติต่าง ๆ ของพระอรุณงค์ ตลอดจนการอบรมสั่งสอน ศรัทธาญาติโยมชาวบ้าน ตามคำบอกเล่าของหลวงปู่จามนี้ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กับหลวงปู่มั่น ท่านได้วางเป็นแบบอย่างไว้ ถ่ายทอดต่อมายังหลวงปู่สิงห์ ขนดะยากโม และเป็นธรรมเนียมปฏิบัติแก่พระอรุณงค์กรมฐานผู้เป็นลูกศิษย์ลูกหารุ่นต่อ ๆ ไป.

๓๓. บวชหลวงตาทุม เพื่อให้เป็นเจ้าวัด

ไม่ว่าหลวงปู่ใหญ่เสาร์ หลวงปู่มั่น และคณะพระธุดงค์ ไปพักวิเวกที่ไหน ชาวบ้านจะพากันไปถวายการอุปฐาก ช่วยจัดที่พักชั่วคราว และเสนาสนะที่จำเป็นถวาย และต่อมาสถานที่เหล่านั้นก็จะกลายเป็นสำนักสงฆ์ และพัฒนาขึ้นเป็นวัดที่มีพระสงฆ์อยู่ประจำในเวลาต่อมา

การที่จะให้พระธุดงค์อยู่ประจำที่ใดที่หนึ่งนาน ๆ เพื่ออยู่เป็นสมภารวัดนั้นค่อนข้างยาก ในหลาย ๆ สถานที่ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กับ หลวงปู่มั่น ได้ใช้วิธีเลือกชาวบ้านในท้องถิ่น ที่อาวุโส มีศรัทธาในพระศาสนา เป็นที่เคารพนับถือของหมู่บ้าน ให้เข้าพิธีอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ให้การฝึกอบรมดีพอควรแล้ว ก็ให้เป็นเจ้าวัดนั้น ๆ เพื่อเป็นหลักในการนำชาวบ้านทำบุญ และประกอบกิจพระศาสนาต่อไป

ด้วยเหตุนี้ สำนักสงฆ์ หรือวัดในหมู่บ้านนั้น ๆ จึงสามารถตั้งขึ้นได้ โดยชาวบ้านเป็นเจ้าของวัด และช่วยกันทะนุบำรุงวัดของตนให้เจริญสืบต่อมา

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ท่านก็ใช้วิธีการที่บูรพาจารย์ทั้งสององค์ได้ทำเป็นแบบอย่างไว้นี้ ทำให้ท่านสามารถตั้งวัดสายวิปัสสนากรรมฐานได้จำนวนมากมาย

เรื่องที่น่าเสนอนี้ เป็นตัวอย่างที่ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต บวชให้ชาวบ้านอาวุโส เพื่อให้เป็นเจ้าวัด ในช่วงที่ท่าน และคณะศิษย์ พักที่บ้านห้วยทราย อำเภอคำชะอี

หลวงปู่จาม มหาบุญโณ ได้เล่าเหตุการณ์ตอนที่ หลวงปู่มั่น จัดการบวชให้ 'ตาทุม บ่าวบาง' ดังนี้

“ผู้ข้าฯ(หลวงปู่จาม) อายุ ๑๑ ปี เช้าวันนั้นผู้ข้าฯ ก็เห็นอยู่ ยังจำได้จนเดี๋ยวนี้

ตาทุม บ่าวบาง ตามมาส่งจ้งหันใส่บาตรใกล้เขตวัด ปฏิบัติพระเถระตามปกติ พอพระเถระจ้งเสร็จแล้ว ก็ให้ญาติโยมยกของเหลือ ข้าวเศษกันบาตรออกไปกินอยู่ห่างๆ ออกไป

พอกินข้าวอิ่มกันหมดแล้ว **เพิ่นครูอาจารย์มัน** ก็เรียกตาทุมเข้าไปหา ‘มาผู้เฒ่ามาบวชเป็นตาผ้าขาวเสียน้อ บวชเฝ้าวัดเสียนะ’

ตาทุม ก็กราบไหว้แล้วว่า ‘สุดแล้วแต่อัญญาท่านแล้วครับ’

เพิ่นครูอาจารย์มัน ก็ร้องบอกให้พระโกนผมให้คนเฒ่าจนเรียบร้อยแล้ว ล้างผมออกหมด เพิ่นก็เอาผ้าขาวให้ ‘เอาผ้าขาวนี้ไปนุ่งให้คนเฒ่า สเสร็จแล้วให้เข้ามา’

พระเถระก็เอาผ้าขาวผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้าคนเฒ่าออกไปจนหมด นุ่งผ้าขาวห่มผ้าขาว แล้วก็เข้าไปหา**เพิ่นครูอาจารย์มัน**

เพิ่นครูอาจารย์มัน ก็บัญญัติศีล ๘ ให้ บอกให้รักษาศีล ๘ รักษากาย วาจา ใจ บวชเป็นตาผ้าขาวอยู่เฝ้าวัด

‘ให้ตั้งใจภาวนา อย่าไปคิดห้วงอิฐยังทั้งหมด’

จากนั้นอีก ๒-๓ มื้อ (วัน) **เพิ่น** (หลวงปู่มัน) ก็ลาลงไปทางเมืองอุบล **เพิ่น** บอกว่า ‘แล้วเดือน ๖ เพ็ง จะขึ้นมารับเอาคนเฒ่าไปบวชเป็นพระให้ ให้ดูแลคนเฒ่าให้ดีน้อ คนผู้เฒ่าคนนี้สำคัญมากนะ’

เพิ่น สักความแล้ว**เพิ่น** ก็ไป

เพิ่น ไปได้หลายเดือน ก็กลับคืนขึ้นมา และอยู่ ๗-๘ วัน แล้วก็เอาคนเฒ่า**ตาทุม** ขึ้นไปบวชที่**จังหวัดอุดร** ก่อนไป**เพิ่น** ก็สั่งความว่า ‘เดือน ๗ เพ็งแล้ว ให้ขึ้นไปรับเอาคนเฒ่าที่อยู่อู่เมืองอุดร จะเอาไปบวชเป็น**พระหลวงตา**ให้’

เมื่อถึงเดือน ๗ เพ็ง แล้ว ญาติโยมหลายคนหมู่คณะรวมตัวกัน

แล้วก็เดินทางขึ้นไปรับเอา **หลวงตาทุม** อยู่เมืองอุดร แล้วเอากลับลงมาอยู่ **วัดหนองน่อง** เฝ้าวัด เป็นหลวงตาอยู่เฝ้าวัด เป็นหลักทำบุญของลูกหลาน **บ้านห้วยทราย บ้านบาก**

ลูกหลานชาวบ้านผู้ศรัทธา ก็ใส่บาตร ทำบุญถวายทาน กับ**หลวงตาทุม** ตลอดพรรษา นอกพรรษาก็มีพระเถรจรไปจรมหาเวระมาอยู่ด้วยกับคนเฒ่าเป็นระยะ เป็นหมู่ ๆ จากเหนือไปได้ จากใต้ขึ้นเหนือ เสาะสืบติดตาม**เพิ่นครูอาจารย์มั่น** นั้นเอง ...”

พระหลวงตาทุม ที่หลวงปู่มั่น บวชให้ เป็นพระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ องค์หนึ่ง ท่านสำเร็จเป็น**พระอนาคามี**

“**หลวงตาทุม** ลูกศิษย์**เพิ่นครูอาจารย์มั่น** เคยบอกว่า (เคย) เกิดเป็น ขี้ไล่เดือน ขี้ทักแท้ เป็นทุกข์กว่าสัตว์ตัวใด ๆ ในภูมิไตรภพ

เพิ่นครูอาจารย์เสาร์ มาอยู่วัดหนองน่อง ๒ ปี. ไปอยู่ถ้ำบ้านกลาง ๑ ปี. ไปอยู่ภูผากุด ถ้ำจำปา ๒ ปี, ไปอยู่บ้านนาไคร้ชุมช้าง (จังหวัดกาฬสินธุ์) ๑ ปี

คุณย่าชีแก้ว เสียงเล่า

เพิ่นครูอาจารย์มั่น มาอยู่บ้านห้วยทราย ๒ รอบ อยู่จำพรรษา มาเทศน์โปรดเอา**หลวงตาทุม** บ้างบางได้ออนาคามี มาสอนเอา**ย่าแก้ว** (แม่ชีแก้ว เสียงเล่า) ตัวของผู้ข้าฯ นี้ ก็นับว่ามากแต่**เพิ่นครูอาจารย์ผู้เฒ่าทั้งสอง** พ่อออก แม่ออก ก็ได้ ไตรสรณคัมภ์ จนสุดท้ายได้บวชพระได้บวชชีพากันตายคาศีลคารม”

“**เพื่อนครูอาจารย์เสาร์** มาสอนเอาหลวงปู่ลาด หลวงปู่แก้ว คุณแม่ซีของ**เพื่อนครูอาจารย์มัน** (หมายถึง แม่ชีจันทร์ แก่นแก้ว โยมมารดาของหลวงปู่มัน ก็มาบวชช้อยู่กับหลวงปู่ใหญ่เสาร์) กับ**บ่าวตาชั้น** พ่อของย่าแก้ว”

หลวงปู่จาม เล่าเรื่องของหลวงตาทุม ภายหลังจากการบวชแล้ว ดังนี้

“คนเฒ่าคนแก่สำคัญมากนะ

โดยปกติแล้ว**เพื่อนครูอาจารย์มัน** เพื่อนอยู่ไหนนาน ๆ นั้น **เพื่อนต้องอยู่** ด้วยการรู้เห็นอุปนิสัยของบุคคลผู้ที่จะได้รับประโยชน์ ตลอดจนได้มรรคได้ผล

วัดหนองน่อง บ้านห้วยทราย นี่ก็เหมือนกัน มีหลวงตาทุม คนนี้แหละ ที่เป็นผู้ได้คุณธรรมชั้นสูง

เพื่อนครูอาจารย์มันเอาพ่อชาวทุมขึ้นไปบวชแล้ว พวกหมู่พ่อออกก็ขึ้นไปรับลงมาอยู่จำพรรษาวัดหนองน่อง ก่อนลงมา**เพื่อนครูอาจารย์มัน**ให้อาวาสกับคนเฒ่าหลวงพ่อทุมว่า

หลวงพ่อเฒ่า ให้คุณตั้งใจภาวนา อิหยังจะเกิดก็ตามในขณะภาวนา อย่าได้ทิ้ง ผู้รู้ อย่างเด็ดขาด ตั้งผู้รู้ให้ได้

ก่อนลงมาก็ทำสมาธิระกรรมเข้าพรรษา แล้วก็ลงมา

ลงมาแล้วตาเฒ่าก็ทำกิจวัตร ข้าววัตร ของตนมิได้ขาด รักษาธรรมวินัย มิได้บกพร่อง ตั้งใจของตนเรื่อยมา

หลังจากนั้น**เพื่อนครูอาจารย์มัน**อยู่จำพรรษาทางเหนือ เทียบวัดคงค์แถบจังหวัดเลย อุดร หนองคาย หนองบัวลำภู นครพนม แล้วก็ลงมาอยู่จำพรรษาอยู่วัดหนองน่อง เอาคุณแม่ชีโยมแม่ออกของ**เพื่อนครูอาจารย์มัน**ลงมาด้วย

มาถึงแล้วก็ถามหลวงตาทุมว่า “เป็นแนวได้หลวงตาผู้เฒ่า คุณฟังเทศน์ได้ความดี?”

“ได้ย ช้าหน่อย ฟังได้ธรรมะอยู่ครับ”

จากนั้นหลวงตาทุม ก็ได้แจกแจงลำดับหัวข้อเทศนาของ**เพิ่นครูอาจารย์มัน** ว่า วันนั้น ๆ เดือนนั้น ปีนั้น ท่านได้แสดงเรื่องนั้น ว่าอย่างนั้น อยู่ที่นี่

เพิ่นครูอาจารย์มัน ก็นั่งฟังคนเฒ่าลำดับสายายอยู่

ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่สนใจ อัศจรรย์ใจ ของหมู่พระเถรผู้ติดตาม **เพิ่นครูอาจารย์มัน**ว่า ก็คนเฒ่า หลวงตาเฒ่า คนนี้ อยู่ประจำวัดนี้ อยู่ที่นี่ จะได้ยินครูอาจารย์เพิ่นเทศน์ได้อย่างไร เป็นที่สงสัยของหมู่พระเถรเป็นอย่างมาก เพราะหลวงตาเฒ่าอยู่ทางนี้กลับฟังเทศน์ธรรมได้ดีกว่าพวกตนเป็นนักเป็นหนา

เพิ่นครูอาจารย์มันกล่าวว่าพระเถรจะปรามาสหลวงตาเฒ่าให้เป็นบาปเป็นกรรมได้ เพิ่นจึงได้แก้ความสงสัยว่า **คนเราผู้ตั้งใจไว้ดีแล้วนั้น การฟังจะฟังใกล้ จะฟังไกล ก็ฟังได้ความทุกถ้อยกระทรงธรรม ผู้อยู่ใกล้ (เหมือน) กับมดสัมผัสแดงเผ้าหมากม่วงก็มีถมไป'**

ก็ในพรรษาหนึ่งที่**หลวงตาทุม**ได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน เทียบเคียงข้ออุบายธรรม เพื่อแก้ไขขัดเกลากิจใจของท่านกับ**เพิ่นครูอาจารย์มัน**

หลวงตาทุมเองก็ปฏิบัติตนเป็นที่น่าเลื่อมใส ตั้งอยู่ในสมณวินัย มิได้ถือตนลำพองใจแต่อย่างใด ยังปฏิบัติตนตามอายุพรรษาดังพระนวกะปฏิบัติครูบาอาจารย์ รับผิดชอบเหลือภาระงานของพระเถรเท่าที่เพิ่นจะทำได้ แม้พระเถรจะห้ามมิให้ทำก็ตาม หลวงตาเฒ่าก็ขอโอกาสทำตามกำลังของตนจะอำนวย

ท่านผู้อ่านครับ ผมขออนุญาตขยายความจากข้อความข้างบนสักนิด คือ **หลวงตาทุม**ท่านมีญาณรู้เห็นในที่ไกล ๆ ได้ ไม่ว่า**หลวงปู่มัน**ท่านเทศน์แสดงธรรมอยู่ที่ใด **หลวงตาทุม**ต้องได้ฟังและฟังเข้าใจเป็นอย่างดี สามารถเล่าลำดับเหตุการณ์ตลอดจนเนื้อหาธรรมนั้น ๆ ได้ถูกต้อง น้ออัศจรรย์ยิ่ง

หลวงปู่จาม ได้เล่าถึงท่านหลวงตาทุม อีกตอนหนึ่งว่า

“วันนั้น ตั้งแต่เช้าตื่นนอนมา ลูกหลานนำจังหันมาส่ง ได้ให้พรและฉันจังหัน ก็ทำข้อวัตรภาคเช้า มาพักผ่อนเอาเถียงกว่า พักไปได้เหนื่อยเดียวก็ลุกขึ้นมา มีความคิดที่อยากจะภาวนาก็เลยทำข้อวัตรในช่วงบ่าย มีการปิดกวาดใบไม้ ดูแลเสนาสนะเสร็จแล้ว ก็อาบน้ำชำระกาย จากนั้นก็เข้ากุฏิ ปิดรับหน้าต่างประตูให้มืดสนิท แล้วก็นั่งเข้าที่ภาวนา นั่งนึกพุทโธจนอารมณ์เป็นเอกัคคตารมณ์แล้วปรากฏว่า

ร่างกายแยกออกเป็น ๒ ภาค ส่วนหนึ่งกระเด็นไปฟากฟ้าด้านตะวันออก อีกส่วนหนึ่งกระเด็นไปฟากฟ้าตะวันตก ร่างกายหายไปประยะชั่วอึดใจ จากนั้นก็มีรูปร่างใหม่ รูปร่างใหม่ว่ามีรูปร่าง มีรูปใจ ตั้งใจรวมสมาธิใหม่พอจิตเป็น**เอกัคคตารมณ์**แล้ว ร่างกายก็แตกดับใหม่อีก แยกออกเป็น ๒ ภาคเหมือนเดิม ส่วนหนึ่งตกไปทิศเหนือห่างจากตัวพอมองเห็นชัด อีกส่วนหนึ่งตกไปทิศใต้ห่างจากตัวพอมองเห็นชัด จากนั้นก็เกิดเป็น**อสุภะ**ตามลำดับ จนส่วนของร่างกายนั้นหายไปเป็นดิน

ขณะท่านเกิดความสงสัยขึ้นมาว่า อะไรจะเกิดขึ้นหนอ ก็มีเสียงธรรมมาเตือนว่า **‘อย่าไปสนใจอะไรทั้งหมด ให้ตั้งผู้รู้ให้ได้ อะไรจะเกิดขึ้นก็ให้มีผู้อยู่กับตัว’**

จากนั้น ท่านก็กำหนดตั้งใจระลึกใน**ผู้รู้**ได้ จิตใจสงบแนบแน่นขึ้น จนจิตเคลื่อนจากอาการนั้น อยู่ต่อไปอีก จิตก็เที่ยวไปใน**ภุมมิตำ** มีนรกหลุมต่าง ๆ จากหลุมใหญ่สุดแล้วก็เที่ยวไปในหลุมบริวารต่าง ๆ พอพ้นจาก**นรกภุมมิตำ**แล้วก็ลำดับของ**พิภพสัตว์เดรัจฉาน**น้อยใหญ่ ดูใน**ภุมมิตำ**ของ**มนุษย์** ดูใน**ภุมมิตำ**ของ**สวรรค์** ลำดับชั้นสวรรค์จนครบก็ขึ้นชั้น**พรหมาปริสัชชา**เหว

เลยมีเสียงบอกว่า **‘ยังไม่ถึงกาลเวลา ขอพระคุณเจ้าจงลงไปก่อน’**

จิตของท่านเลยถอนจากสมาธิ รู้สึกตัว ภายกับใจเคลื่อนเข้าหากัน ลุกออกจากการทำสมาธิภาวนา

แต่นิมิตที่เห็นนั้นจำได้ทั้งหมด ท่านก็ไม่สนใจ เรื่องของมันต้องเป็นอย่างนั้น เกิดแล้วก็ดับไป

ท่านมาใส่ใจการทำภาวนาให้มากขึ้นกว่าเดิม นิมิตต่าง ๆ เกิดขึ้นก็เรื่องของมัน เกิดมาก็เป็นอย่างนั้น ท่านย้อนมาดูกายจนแจ้งชัดกาย มาดูเวทนา มาดูจิต มาดูธรรม จนเกิดผลลัทธิจรรยโดยเฉพาะตัวเป็นชั้น ๆ ขึ้น ๆ ไป

ท่านบอกว่า ระยะเวลานิมิตท่องเที่ยวภูมิต่าง ๆ นั้น ใช้เวลาตั้งแต่บ่าย ๓ โมง จนแปดนาฬิกาอีกวัน จากนั้นก็เกิดเป็นผลลัทธิจรรยเรื่อยมา โดยอาศัยเทคนิคธรรมะของ**เพ็นครูอาจารย์มัน** ที่ท่านเทศน์ในที่ต่าง ๆ ทางทิศเหนือทางอุดรหนองคาย

สมัย(หลวงปู่จาม) อายุ ๘-๙ ปี วันไหนได้ไปส่งจันทน์ ถ้าวันนั้นจะเป็นวันที่**หลวงปู่มัน**เทศน์ ท่านก็จะเตือนผู้คนเด็กผู้ใหญ่ว่า **อย่าให้เสียงดัง อย่าเสียงดังซ้ำๆ จะฟังเทศน์ญาท่าน'**

จากนั้นท่านก็ห่มผ้าเฉวียงขวา กราบไหว้ไปในทิศที่**หลวงปู่มัน**กำลังจะเทศน์อยู่ จากนั้นก็นั่งฟังจนจบเทศนา ท่านจึงลุกคุกเข่ากราบไหว้แล้วไปทำข้อวัตรต่าง ๆ ต่อไป สมัยนั้นเรา(หลวงปู่จาม) ก็เป็นเด็กอยู่เลยมิได้สังเกตอะไรมาก แต่อาศัยจดจำจากคำของคนใหญ่

นอกจากหุฟังได้ไกล ใจแก้ไขได้ถูกต้องแล้ว หลวงตาทุมยังกำหนดวันละสังขารรูปกายของตนได้

เดือน ๑๑ เก็บข้าวกล้าน้ำยังของหมดแล้ว ลมเปลี่ยนทิศ วันนั้นหละลูกหลานเอย ผู้ข้าจะต้องไป ไปตามกรรมของตน เหลือแต่ชั้นของสู่เจ้า**ญาท่าน(หลวงปู่มัน)**ได้บอกสอนไว้หมดแล้วให้ใส่ใจตนของตน อัดดาหิ อัดโน นาโกให้ชัดเจน

เมื่อวันเวลาดังกล่าวมายัง ก็จริงดังกำหนดเอาไว้

แต่เช้าวันนั้น ลมกลับทิศ **หลวงตาผู้เฒ่า** ก็มีอาการไข้ และเหน้อย

เสนาสนะป่าบ้านห้วยทราย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครพนม
(ปัจจุบัน คือ จังหวัดมุกดาหาร) ที่หลวงปู่มน ไปพำนักในปี พ.ศ. ๒๔๖๔

เล็กน้อย ลูกหลานญาติโยมจึงมาเฝ้าแต่เช้า

ตัวท่านเอง หลังจากฉันจังหัน ก็ทำสรีระกิจ ปัดกวาดกุฏิโดยมีเด็กดูแล
วัดคอยช่วยเหลือ เสร็จจากนั้นท่านก็ไหว้พระ ภาวนา แล้วจึงจำวัดประมาณ
๔๕ นาที จึงลุกมานั่งชานนอกกุฏิ ญาติโยมก็ตำหนากถวาย แต่ท่านปฏิเสธ
แต่ฉันน้ำ สักพักก็กลับเข้าห้องภาวนา บอกห้ามเสียงรบกวนท่านภาวนาจน
บ้ายคล้อย จนบ้าย ๕ โมงเย็น ก็ออกมาสรงน้ำ สรงน้ำเสร็จท่านก็กลับเข้าห้อง
ภาวนาต่อ

ลูกหลานก็คอยค่อยๆ ย่องเข้าไปใต้ถุนกุฏิ ท่านก็บอกออกมาจากกุฏิว่า

ข้าฯ ยังอยู่'

ลูกหลานญาติโยมทำอยู่หลายครั้ง ท่านก็บอกออกมาทุกครั้ง

จนได้เวลาประมาณตี ๔ ถึง ๕ ครั้งสุดท้ายที่ย่องเข้าไป เสียงที่ท่านเคย
ตอบกลับเสียง เมื่อขึ้นไปดูบนกุฏิปรากฏว่า ท่านละสังขารไปแล้ว อยู่ในท่าภาวนา
นั่งค้อมไปข้างหน้าเล็กน้อย แต่อยู่ในท่าสมาธิภาวนา

เช้าวันใหม่ ลูกหลานจึงจัดการสังสการศพ ในสมัยนั้นทำกันอย่างง่าย ๆ
ไม่ยุ่งยากจนวายเป็นเหมือนสมัยนี้ เหลือแต่อัฐีอังคาร ก็ไม่มีใครสนใจอยากได้
หลงมกมายเหมือนสมัยนี้ เภาเสร็จแล้วก็ขุดหลุมฝังอัฐีอังคารลงไป อดัดดินถมดิน
ให้แน่นก็เสร็จแล้วสมบูรณ์"

๓๔. ติดตามหลวงปู่มันไปสกลนคร

ในตอนที่แล้ว เป็นเหตุการณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม อายุ ๓๒ ปี อายุพรรษา ๑๒ ได้ติดตามมาพักจำพรรษาอยู่กับหลวงปู่มัน ภูริทัตโต ที่บ้านห้วยทราย คำชะอี คณะพระธุดงค์ชุดนี้พักอยู่ ๑๐ เดือน พอออกพรรษาแล้วได้อำลาญาติโยมเดินทางข้ามภูเขาไปทางจังหวัดสกลนคร โดยมีหลวงปู่ใหญ่ เสาร์ กนตสีโล เป็นประธานคณะพระธุดงค์กลุ่มนี้

ในบันทึกอัตโนประวัติของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม เขียนไว้แต่เพียงสั้น ๆ ดังนี้

“ออกพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๔) แล้ว มีพระภิกษุสามเณรมารวมกันมากถึง ๒๕ รูป พระอาจารย์เสาร์ กนตสีโลเถระ เป็นประธาน ได้พาเดินทางข้ามภูเขาไปสู่ท้องที่อำเภอวาริชภูมิ (จังหวัดสกลนคร) ประชาชนในท้องที่นั้นมีความเลื่อมใสมาก จึงพากันทำการส่งสอนประชาชนอยู่ที่ ตำบลโคกสี อำเภอวาริชภูมิ เป็นการชั่วคราว”

บันทึกของหลวงพ่อวิริยงค์ สิรินุโร ที่เขียนประวัติหลวงปู่มัน ได้ให้รายละเอียดของเหตุการณ์ในช่วงเวลาเดียวกันมากขึ้น ดังนี้

“... (ในพรรษา ปี พ.ศ. ๒๔๖๔) ... ท่าน (หลวงปู่มัน) ได้พักอยู่ที่เสนาสนะป่าบ้านห้วยทราย นี้ ประมาณ ๑๐ เดือน จึงได้เดินทางธุดงค์ต่อไป

ท่านอาจารย์เสาร์ ท่านพักอยู่ที่ถ้ำภูผากุด ถึง ๕ พรรษา ออกพรรษาแล้วไปพักจำพรรษาในเขตท้องถื่นของอำเภอมุกดาหาร และถึงอำเภอคำชะอีไป ๆ มา ๆ

เมื่อท่านอาจารย์มัน ออกจากบ้านห้วยทรายแล้ว ท่านต่างก็ได้ร่วมเดินธุดงค์ออกขึ้นไปทางทิศเหนือขึ้นไปเรื่อย ๆ จนถึงบ้านหนองลาด บ้านม่วงไข่

พรรณา (อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร) ซึ่งเป็นบ้านที่ใกล้บ้านเดิมของ **ท่านอาจารย์ฉั่น อาจาโร** และออกเดินทางมุ่งไปทาง **บ้านหนองแขว** **บ้านโพนเชียงหวาง** ตามหนทางถิ่นนี้เป็นป่าดงพงพี เต็มไปด้วยไม้เต็ง รั้ง ไม้แดง ไม้ตะเคียน เป็นป่าทึบ ท่านได้พักพิงและพาหมู่คณะศิษย์ทำความเพียรเป็นระยะไป และได้ลูกศิษย์เพิ่มขึ้นตามระยะทาง ทั้งที่เป็นพระภิกษุ สามเณร และเด็ก

จากนั้นท่านก็มุ่งต่อไปถึง **บ้านหนองใส** **บ้านตาลโกน** **บ้านตาลเนิน** อันเป็นบ้านเดิมของ **ท่านอาจารย์วัน อุตตโม** (ศิษย์สำคัญอีกองค์หนึ่งของหลวงปู่มั่น)

บริเวณถิ่นนี้มีหมู่บ้านเป็นหย่อม ๆ พวกเขาส่วนมากเป็นชาวนา การไปตามแถวถิ่นนี้ ท่านจะแนะนำหมู่ชนให้ละจากการนับถือภูตผีปิศาจ โดยความหลงผิดเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นตัวอย่างให้แก่ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นศิษย์ของท่านได้เจริญรอยตามที่ท่านได้ทำมาแล้ว คือ **ละจากความถือผิด ให้เป็นพุทธบริษัทที่แท้จริง พร้อมทั้งปลุกศรัทธาในการเจริญกัมมัฏฐานไปด้วย**

จากนั้นท่านก็มุ่งต่อไปเรื่อย ๆ จนถึง **บ้านปลาไหล** **บ้านพังโคน** **กิ่งวาริชภูมิ** (อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร ในปัจจุบัน)"

เรื่องการเผยแผ่ด้านปฏิบัติวิปัสสนา ของพระรุดงค์ที่มีหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กับหลวงปู่มั่น นำในครั้งนี้ หลวงพ่อวริยงค์ เขียนบรรยายว่า

"เมื่อในตอนที่ท่าน (หลวงปู่มั่น) พาหมู่คณะที่เป็นศิษย์รุดงค์ตามหมู่เขาลำเนาไพรนี้ เมื่อพักอยู่นาน ๆ เข้า ก็จะมีทั้งพระภิกษุ สามเณร และอุบาสก อุบาสิกา สนใจจากทางไกล ๆ เข้ามาศึกษาธรรมปฏิบัติกับท่าน

เพราะเหตุว่าการปฏิบัติแต่ก่อนนี้เป็นสิ่งลึกลับ กลับมาเปิดเผยจะแจ้งขึ้น ท่านผู้ใดบำเพ็ญตามท่าน แม้แต่อุบาสกอุบาสิกาซึ่งเป็นฆราวาสมาบำเพ็ญก็ได้ผลอย่างน่าประหลาด

ผู้ที่ เป็นพระภิกษุจะมาอยู่ดูตายไม่ปฏิบัติ ก็จะต้องยกว่าฆราวาสท่าน

ปฏิบัติธรรม ก็จะเป็นการทำให้สรวาสตุมหินดูแคลนได้

จึงปรากฏว่าบรรดาพระภิกษุทั้งหลายเกิดการตื่นตัวขึ้น มาหาท่านเพื่อ
ขอมอบตัวเป็นศิษย์ ทั้งพระผู้ใหญ่อันเป็นพระเถระ และพระผู้น้อย
ทั้งพระเก่า ๆ ที่เป็นพระเถระซึ่งติดตามท่านไปต่าง ๆ ก็สามารถสอนธรรม
ก็มีพื้นฐานได้เช่นท่านเหมือนกัน

การเดินธุดงค์จึงเป็นการเผยแพร่ธรรมปฏิบัติไปในตัวด้วย

ในขณะนั้น ท่านพระอุปัชฌาย์เกิ่ง อธิมุตตโก, ท่านพระอาจารย์ดี
วัดม่วงไข่พรรณา (พวกเรารู้จักท่านในนาม ท่านญาครูดี หรือ อาญาครูดี) ก็ได้มา
ขอเรียนกับพื้นฐานท่านจากท่านอาจารย์มั่น จนปรากฏว่าได้ผลอย่างมหัศจรรย์
จึงได้พาหมู่คณะอันเป็นศิษย์เข้ามาศึกษาธรรมปฏิบัติอีกด้วย

ระยะนี้เริ่มมีผู้สนใจในการปฏิบัติกับท่านเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จนเป็น
คณะหมู่ใหญ่ขึ้น”

ขอเรียนท่านผู้อ่านว่า หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม เป็นศิษย์ผู้ใหญ่ ที่ถือว่า
มีอาวุโสรองลงมาจากองค์หลวงปู่มั่น จึงได้รับมอบหมายให้ช่วยดูแล ตลอดจน
อบรมพระเถระในคณะด้วย

แม้กล่าวว่าหลวงปู่สิงห์ เดินธุดงค์ติดตามหลวงปู่มั่น ก็ตาม ความจริง
แล้วท่านนำกลุ่มพระเถระธุดงค์ติดตามไปในระยะที่ไม่ห่างไกลนัก พอไปมาหาสู่
และเข้าฟังธรรมรับการอบรมจากหลวงปู่มั่น ได้ตามระยะเวลาที่สมควร

ครูบาอาจารย์เล่าว่า กลุ่มพระธุดงค์กลุ่มใหญ่ในยุคนั้นมี ๓ กลุ่ม คือ
กลุ่มของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนดสีโล, กลุ่มของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต กับ
กลุ่มของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม

พระธุดงค์ทั้งสามกลุ่มส่วนใหญ่จะพักแยกกัน เพื่อไม่ให้มีจำนวนพระเถระ
มากนัก เพราะจะเป็นการระแ่กประชาชนมากไปในการดูแลอุปัฏฐากได้ทั่วถึง.

๓๕. จำพรรษาที่วาริชภูมิ สกลนคร

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม จำพรรษาในท้องที่อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร เป็นพรรษาที่ ๑๔ ของท่าน

หลวงปู่สิงห์ ได้บันทึกเหตุการณ์ไว้เพียงสั้น ๆ ดังนี้

“พ.ศ. ๒๔๖๕ ประชาชนในท้องที่อำเภอวาริชภูมิ ได้จัดสร้างเสนาสนะป่าให้อยู่จำพรรษา ณ ที่ใกล้หมู่บ้านปลาไหล

ส่วนพระอาจารย์เสาร์ กับ พระอาจารย์มั่น จำพรรษาที่วัดป่าวนาราม ใกล้บ้านโคกสี ตำบลโคกสี ในท้องที่อำเภอวาริชภูมิ เหมือนกัน

ในพรรษานี้ มีพระภิกษุสามเณรจำพรรษาร่วมกัน พระภิกษุ ๒๐ รูป สามเณร ๑๐ รูป

ออกพรรษาแล้วได้อารธนา พระครูอดิสัยคุณาธาร (อารโก คำ) เจ้าคณะจังหวัดเลย มาเป็นพระอุปัชฌาย์อุปสมบทเป็นภิกษุ ๑๘ รูป

เสร็จแล้วได้จัดระเบียบเดินธุดงค์ไปเป็นหมู่ ๆ ละ ๗ องค์ ถึง ๑๕ องค์ และได้จาริกธุดงค์ไปทางจังหวัดอุดรธานี จนถึงจังหวัดหนองคาย ได้พักในท้องที่อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย...”

สำหรับเหตุการณ์ที่มีการอุปสมบทพระภิกษุหมู่ใหญ่ ดังกล่าว หลังช่วงออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๕ มีรายละเอียดในประวัติของหลวงปู่มั่น กุริตโต ดังนี้

“ระยะนี้เริ่มมีผู้สนใจในการปฏิบัติกับท่าน (หลวงปู่มั่น) เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนเป็นคณะหมู่ใหญ่ขึ้น

เขตในท้องถิ่นนั้น และเขตใกล้เคียง ได้เกิดศรัทธาปฏิบัติเห็นอรรถธรรม ต้องการบรรพชาอุปสมบท

แต่ขณะนั้น ท่านอาจารย์มั่น ยังไม่ได้เป็นอุปัชฌาย์ จึงได้นิมนต์ท่านพระครูอดิสัยคุณาธาร (อารโก คำ) ที่วัดศรีสะอาด เจ้าคณะจังหวัดเลย มาเป็นอุปัชฌาย์

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนตสีโล

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

การทำการอุปสมบทในสมัยนั้น เป็นการเริ่มต้นวางระเบียบการบวชตา
ผ้าขาว แต่ก่อนที่จะทำการบรรพชาอุปสมบท

การบวชตาผ้าขาว คือการรักษาศีล ๘ และให้รับประทานอาหารเพียง
มือเดียว และฝึกหัดตัดแปลงนิสัยใจคอ ทั้งฝึกสมาธิ ให้เป็นประดุจพระหรือ
สามเณรไปตั้งแต่เป็นตาผ้าขาวนี้เสียก่อน

ถ้าการฝึกยังไม่เป็นที่พอใจ ก็ยังไม่บรรพชาอุปสมบทให้ ซึ่งอาจจะ
ต้องใช้เวลาหลายเดือน หรือหลายปี

การฝึกผู้จะบวชนั้นปรากฏว่าเรียบร้อยดีมาก ระเบียบนี้จึงมีขึ้นในคณะ
กัมมัฏฐาน จนถึงปัจจุบัน

คือ ผู้ที่จะบวชเป็นการถาวร ต้องทำการฝึกหัด ให้ปฏิบัติกัมมัฏฐาน
ตลอดจนพระวินัย เป็นการเตรียมเพื่อจะทำการบรรพชาอุปสมบท

ในช่วงเวลานี้ มีผู้มีบุญวาสนา ได้บวารณาตนเข้ามาปฏิบัติอยู่ด้วย
ท่านอาจารย์มั่น และลูกศิษย์ของท่าน จำนวนมาก

ทั้งปรากฏเป็นผู้เข้มแข็งในการเจริญสมณธรรมเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งปรากฏใน
ภายหลังว่าได้เป็นพระอาจารย์ผู้สันทัดในการสอนกัมมัฏฐานมากที่สุดที่เกิดขึ้นในแถบนั้น”

๓๖. จัดระเบียบการเดินธุดงค์

หลังจากจัดพิธีอุปสมบทครั้งใหญ่ที่อำเภอวาริชภูมิ สกลนคร หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๕ แล้ว จำนวนพระธุดงค์ก็มีเพิ่มขึ้นมาก จนกลายเป็นพระเถรกลุ่มใหญ่ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต จึงต้องจัดระเบียบการเดินธุดงค์เพื่อให้พระเถรได้ถือเป็นแนวปฏิบัติที่ตรงกัน

ในบันทึกของ หลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม เขียนไว้เพียงสั้น ๆ ดังนี้

“ออกพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๕) แล้ว ได้อาราธนา**พระครูอดิสรคุณธาร** (อารโก คำ) เจ้าคณะจังหวัดเลย มาเป็นพระอุปัชฌาย์อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ๑๘ รูป

เสร็จแล้วได้จัดระเบียบเดินธุดงค์ไปเป็นหมู่ ๆ ละ ๗ องค์ ถึง ๑๕ องค์ และได้จาริกธุดงค์ไปทางจังหวัดอุดรธานี จนถึงจังหวัดหนองคาย ได้พำนักอยู่ในห้องที่อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ...”

การจัดระเบียบการเดินธุดงค์สำหรับพระเถรลูกศิษย์ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ และหลวงปู่มั่น ได้แบ่งเป็น ๒ ลักษณะ ตามจุดประสงค์ของการธุดงค์ คือ จุดประสงค์แรก **เพื่อประโยชน์ผู้อื่น** มุ่งเผยแพร่ธรรมไปสู่ประชาชนเป็นเป้าหมายหลัก กับ จุดประสงค์ที่สอง **เพื่อประโยชน์ตน** มุ่งฝึกจิตใจของพระเถรโดยตรง เรื่องการสอนประชาชนเป็นเป้าหมายรอง

ในประวัติของ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ที่เขียนโดย หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินฺธโร ได้เขียนเรื่องนี้ไว้ดังนี้

“การธุดงค์ทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น ที่ท่านอาจารย์มั่นได้ดำเนินขึ้นในเย็นนั้น (หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๕) เป็นการวางแผนแบบใหม่ขึ้น

คือ **เมื่อคราวที่จะทำประโยชน์แก่ผู้อื่น** ท่านก็จัดผู้ทรงคุณธรรมภายใน

และมีปฏิภาณเฉลียวฉลาดในการแสดงธรรมเป็นหัวหน้า ชุดละ ๓-๔ องค์

ท่าน (หลวงปู่มั่น) เป็นหัวหน้า ไปพักบ้านหนึ่งบ้านใด อาจจะเป็น ๗ วัน ๑๐ วัน ๑ เดือน สดแล้วแต่ความเหมาะสมอันจะเป็นประโยชน์ได้

และหัวหน้าตามหลังท่านมา ก็พักอยู่ตามทางตามบ้านที่ท่านพัก ตามกำหนดที่ท่านอาจารย์มั่นพัก และทำการสอนก็มีพื้นฐานภาวนาติดตามท่านมา ตลอดแห่งหนทางการไปธุดงค์

และการที่จะตัดสินใจไปที่ใดนั้น เป็นหน้าที่ของท่านอาจารย์มั่น ซึ่งการไปไม่ว่าจะเป็นที่ใด ท่านจะพิจารณาอย่างรอบคอบว่าจะพึงเป็นประโยชน์ อย่างแท้จริง คือ ชาวบ้านเหล่านั้น และกุลบุตรในแถบถิ่นนั้น จะพึงมีบุญวาสนา พองจะวัชรธรรมปฏิบัติจากท่านได้ ท่านก็จะพาคณะเดินทางไปยังประเทศตำบล นั้นนี้

เป็นวิธีที่ **ท่านอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม** นำเอาเป็นแบบดำเนินการ หลังจากท่านอาจารย์มั่นเดินทางไปยังหัวดเชียงใหม่แล้ว ท่านได้มอบศิษย์ทั้งหลาย ให้อยู่ในความปกครองของท่านอาจารย์สิงห์ทั้งหมด

ท่านอาจารย์สิงห์ ท่านได้ดำเนินธุดงค์พิธีนี้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ โดย ได้เดินทางมาจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งปรากฏว่าได้มีวัดเสนาสนะ ป่า อันเป็นแหล่งสถานที่บำเพ็ญสมณธรรมแก่ภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา เป็นอันมาก นับเป็นจำนวนพัน ๆ แห่งทีเดียว”

“อีกวิธีหนึ่ง การธุดงค์นั้น ท่านจัดให้ไปแสวงหาความสงบโดยเฉพาะ

วิธีนี้ได้จัดขึ้นให้เป็นประโยชน์เฉพาะภิกษุสามเณร คือผู้ที่บวชใหม่ หรือ เก่าแต่ยังปฏิบัติไม่ได้ผลเท่าที่ควรจะได้ ก็ต้องไปธุดงค์ คือจะต้องแสวงหาสถานที่ไกลจากบ้านพอสมควร อาจจะเป็นป่าไม้ หรือภูเขา หรือเป็นถ้ำ หรือเป็นป่าช้า

พักอยู่บำเพ็ญธรรมโดยเฉพาะ ไม่สอนอุบาสกอุบาสิกา แนะนำกัน ในระหว่างภิกษุสามเณร อบรมกันให้ยิ่งด้วยการกำหนดจิต พยายามช่วยเหลือ

ซึ่งกันและกัน แก่ความสงสัยที่เกิดขึ้นหลังจากการเกิดผลขึ้นจากการบำเพ็ญ

ถ้าหากว่าแก่กันไม่ไหว ก็จะนำไปหาท่านอาจารย์ใหญ่ (หลวงปู่ใหญ่เสาร์ และหลวงปู่มั่น) เพื่อแก้ไขความสงสัยทั้งหลาย

การอยู่นั้น สุดแล้วแต่สถานที่ ถ้าเป็นที่สงบสงัดดี บำเพ็ญสมณธรรม ได้ผล ก็อยู่นาน

ถ้าเป็นที่ไม่ค่อยสงบ หรือไม่ได้ผลในการบำเพ็ญสมณธรรมเท่าไร ก็จะอยู่ไม่นาน

การอุดหนุนแบบนี้จะอยู่กันชั่วคราวทุกสถานที่ แต่ถ้าเป็นสัปปายะดีก็อาจจะอยู่เป็นเวลาหลายวัน หลายเดือน นี่หมายความว่าได้ประโยชน์ในการบำเพ็ญจริง ๆ

แม้การอยู่จำพรรษาเหมือนกัน ท่านจะต้องแสวงหาที่จะพึงได้ประโยชน์แก่การบำเพ็ญสมณธรรมจริง ๆ จึงพยายามหาวิธีการปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งอมฤตธรรม

จึงปรากฏว่าได้ดำเนินถูกต้องตามทำนองคลองธรรมอย่างแต่กาลก่อน เช่น อย่างที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ว่า **อรุณเภา รุกขมูเล วา สุนยาคาเร จ ภิกขโว** ในป่า ไต้โคนต้นไม้ เรือนว่างเปล่า เป็นที่สงบสงัด สมควรแก่บุคคลผู้ต้องการด้วยความเพียรและอมฤตธรรมจะพึงอาศัย

ครั้งนั้น แม้แต่พระที่เป็นหลวงตา บวชเมื่อแก่ ซึ่งเป็นชาวบ้านโพน เชียงหวางองค์หนึ่ง ได้ติดตามมาปฏิบัติกับท่านอาจารย์มั่น และเคร่งครัดต่อการปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง มีความเพียรอันกล้าหาญ จนบังเกิดผลมีความรู้ความฉลาดในการปฏิบัติจิต

แม้หลวงตานี้จะมีได้เรียนทางปริยัติมาเลย แต่อาศัยการเจริญภาวนา ค้นคว้าพระธรรมวินัยเฉพาะด้านจิต

ท่านก็แตกฉานจนเป็นที่พึงแก่นักศึกษาธรรมปฏิบัติรุ่นหลังต่อมาได้ ซึ่งปรากฏเป็นที่เคารพนับถือของหมู่คณะได้เป็นอย่างดี”

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม

สำหรับองค์หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ในปีนั้นท่านมีอายุได้ ๓๓ ปี อายุพรรษา ๑๔ ได้ปฏิบัติด้านสมาธิภาวนาติดตามหลวงปู่มั่น ฐริทฺตโต มาเป็นเวลา ๗ ปีแล้ว จัดเป็นพระเถระองค์หนึ่ง ได้รู้แจ้งธรรมจากการปฏิบัติจนเป็นที่รับรองของอาจารย์

หลวงปู่สิงห์ จัดเป็นหัวหน้าคณะพระธุดงค์กลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่ง รองจากกลุ่มของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ และกลุ่มของหลวงปู่มั่น

การนำพระเถระออกธุดงค์ของหลวงปู่สิงห์ ในระยะนั้น เป้าประสงค์หลักก็เพื่อเผยแผ่ธรรมไปสู่ประชาชน เป็นการประกาศพระศาสนาเป็นเป้าหมายสำคัญ

การนำหมู่คณะออกธุดงค์ของหลวงปู่สิงห์ ในปลายปี พ.ศ. ๒๔๖๕ นี้ ท่านออกจากจังหวัดสกลนคร มุ่งไปทางจังหวัดอุดรธานี จนไปถึงจังหวัดหนองคายพักอยู่ที่อำเภอท่าบ่อ ตามบันทึกของท่านที่นำเสนอในตอนต้นของเรื่อง.

๓๗. กลับอุบลฯ ด้วยโยมแม่ถึงแก่กรรม

หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๕ หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ได้เดินทางจากสกลนคร ผ่านอุดรธานี ไปพำนักในท้องที่อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย อยู่ระยะหนึ่ง ได้ทราบข่าวโยมมารดาของท่านถึงแก่กรรม ท่านจึงต้องเดินทางกลับจังหวัดอุบลราชธานี

“...ทราบข่าวโยมมารดาถึงแก่อนิจกรรม และทราบข่าวว่า พระมหาปิ่น ญาณพาโล ผู้น้องชาย ซึ่งอยู่กับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ณ วัดบวรนิเวศวิหาร พระนคร ได้ขึ้นมาจัดการฌาปนกิจศพโยมมารดาที่บ้านแล้ว ทั้งได้อยู่จำพรรษา ณ วัดสุทัศน์ ในเมืองจังหวัดอุบลราชธานีด้วย คิดจะไปบวรมเอน้องชายออกเดินธุดงค์ จึงตกลงใจเดินทางไปจังหวัดอุบลราชธานี มีพระภิกษุ ๕ รูป สามเณร ๒ รูป ติดตามไปด้วย”

เนื่องจากศพโยมมารดา คือ นางหล้า บุญโท ได้รับการฌาปนกิจเสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยที่หลวงปู่พระมหาปิ่น ญาณพาโล พระน้องชายของท่าน ผู้ไปเรียนอยู่ที่กรุงเทพฯ ได้เป็นผู้จัดการศพโยมมารดา

เป้าหมายการเดินทางกลับอุบลฯ ของหลวงปู่สิงห์ ในครั้งนั้น จึงต้องการชักชวนให้พระน้องชายออกปฏิบัติธุดงค์ด้วยกัน เพราะท่านเองก็ได้ประจักษ์ด้วยตนเองแล้วว่า เป็นหนทางตรงที่จะบรรลุธรรมตามแนวทางดำเนินขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ผมขอย้อนไปเล่าถึงเรื่องราวของหลวงปู่พระมหาปิ่น ลักเล็กน้อย เพื่อให้เรื่องราวดำเนินไปอย่างต่อเนื่องกัน

หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺณพโล เดิมชื่อ **ปิ่น บุญโท** เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๕ อายุน้อยกว่าหลวงปู่สิงห์ ๓ ปี อุปสมบทเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ เมื่ออายุ ๒๒ ปี (บวชหลังหลวงปู่สิงห์ ๕ ปี) พักจำพรรษาที่วัดสุทัศนาราม ในเมืองอุบลฯ

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ครั้งที่หลวงปู่มั่น พระอาจารย์ใหญ่ เดินทางจากกรุงเทพฯ มาพักจำพรรษาที่วัดบูรพา เมืองอุบลฯ แล้วหลวงปู่สิงห์ กับหลวงปู่ดูลย์ ได้ถวายตัวเป็นศิษย์เพื่อปฏิบัติด้านสมาธิภาวนา ได้ชวนหลวงปู่พระมหาปิ่น ไปกราบฟังธรรมกับพระอาจารย์ใหญ่ด้วย

หลวงปู่พระมหาปิ่น เกิดความศรัทธาในแนวทางปฏิบัติของหลวงปู่มั่น มาก จึงได้ไปปฏิญาณในครั้งนั้นว่า **“จะขอลาไปศึกษาพระปริยัติธรรมที่กรุงเทพฯ สัก ๕-๖ ปี แล้วจึงจะออกมาปฏิบัติธรรมด้วย”**

ด้วยความที่สนใจต่อการศึกษาเล่าเรียน ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๖๐ **พระปิ่น** ในขณะนั้น จึงได้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ ไปพักจำพรรษาที่วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นเวลา ๕ ปี ท่านตั้งใจศึกษาเล่าเรียนด้วยความขยันหมั่นเพียร สอบได้นักธรรมชั้นตรี โท เอก แล้วเรียนบาลีจนสอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค

ถือว่าท่านมีความก้าวหน้าทางการศึกษาเป็นอย่างดี อนาคตในการศึกษาทางด้านพระปริยัติธรรม แจ่มใสเป็นอย่างยิ่ง

ช่วงที่กลับมาจำพรรษาที่ **วัดสุทัศนาราม** ในเมืองอุบลฯ นี้ **หลวงปู่พระมหาปิ่น** ได้มาเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมให้แก่พระเณร และท่านเองก็เอาใจใส่ในด้านพระปริยัติธรรมอย่างยิ่ง ไม่ได้สนใจต่อการปฏิบัติบำเพ็ญภาวนาตามที่เคยปฏิญาณไว้กับหลวงปู่มั่น ก่อนเดินทางเข้ากรุงเทพฯ

ด้วยเหตุนี้ **หลวงปู่สิงห์** จึงมีความเป็นห่วง กลัวพระน้องชายของท่านจะ ‘เอาตัวไม่รอด’ กล่าวคือ มีความรู้มาก แต่ถ้าขาดการปฏิบัติ ก็ย่อมไม่สามารถบังเกิดผลด้านจิตใจ คือพบกับความสงบสุขทางใจ และสามารถชำระกิเลสออกจากจิตใจได้อย่างหมดจด อย่างแท้จริง ตามแนวทางการสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ในปีที่หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล ศึกษาพระปริยัติธรรม และสอบเปรียญ ๕ ประโยคได้นั้น เป็นปี พ.ศ. ๒๔๖๖ หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาโคโม ได้บันทึกไว้ว่า

“ครั้นในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล ป.ธ.๕ น้องชายของเรา ได้เรียนสำเร็จจากกรุงเทพฯ สมความประสงค์แล้ว เป็นผู้มีความตั้งใจใคร่ในการปฏิบัติ ซึ่งเป็นธรรมะที่ฝังใจอยู่ก่อนที่จะไปเรียน ได้เดินทางจากกรุงเทพฯ พร้อมทั้งหลานชายของท่านอีกองค์หนึ่งชื่อว่า พระคำพวย”

บันทึกของหลวงปู่สิงห์ มีอีกตอนหนึ่งว่า

“ในปีนั้น สามเณรเทศก์ เรี่ยวแรง (หลวงปู่เทศก์ เทสรูสี) ก็ครบอายุที่จะอุปสมบทได้แล้ว เราจึงทำการอุปสมบทให้ศิษย์รักองค์นี้ ณ พัทธสีมา วัดสุทัศน์ จังหวัดอุบลฯ โดยมีท่านพระมหาธีร ฐฎปาโล ป.ธ.๔ เป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านมหาปิ่น ปญฺญาพโล เป็นพระกรรมวาจาจารย์

ขณะนั้นเรากำลังเที่ยวธุดงค์เพื่อแสวงหาความวิเวกอยู่ในป่าดงแถวริมแม่น้ำโขง ใกล้อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

พอได้ทราบข่าวว่า พระมหาปิ่น น้องชายเรา เรียนสำเร็จ กลับมาเมืองอุบลฯ แล้ว จึงได้โทรเลขถามเพื่อความแน่นอน เมื่อได้ทราบเป็นที่แน่นอนแล้ว จึงออกธุดงค์ไปเมืองอุบลฯ พร้อมทั้งพระที่ติดตามไปด้วย ๘ องค์ด้วยกัน

ในปีนั้น กลับมาจำพรรษาที่วัดสุทัศน์ โดยมีความประสงค์ที่จะแสดงธรรมะเกี่ยวกับการปฏิบัติให้แก่พระน้องชายของเรา

เพราะปรากฏว่า พระมหาปิ่น หลังจากสำเร็จกลับจากกรุงเทพฯ และมาพักอยู่วัดนี้แล้ว มีที่ท้าวว่าจะเปลี่ยนโฉมแนวความคิดเดิม ซึ่งเคยปฏิญาณเมื่อคราวพิธีธรรมเทศนาของท่านพระอาจารย์มั่น ว่า ‘ผมขอไปเรียนที่กรุงเทพฯ ก่อน เมื่อหยุดการเรียนแล้วกระผมจะออกปฏิบัติด้วย’ ...”

๓๘. ขนหลวงปู่ดูลย์ช่วยโน้มน้าวใจ พระมหาปิ่น

ผมจะขอเล่าย้อนหลังไปนิดหนึ่งว่า แรกเริ่มหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม กับ หลวงปู่ดูลย์ อตุโล ออกท่องธุดงค์ด้วยกัน และติดตามอยู่ปฏิบัติกับ พระอาจารย์ใหญ่มั่น ภูริทัตโต ไปทางจังหวัดสกลนคร และอุดรธานี

ต่อมา หลวงปู่สิงห์ ได้ขอแยกจากพระอาจารย์ใหญ่ ออกธุดงค์ไปทางจังหวัดหนองคาย จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๖๕ จึงได้เดินทางกลับจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อจะโน้มน้าวจิตใจหลวงปู่พระมหาปิ่น ญาณาพโล พระน้องชาย ให้หันมาเอาใจใส่ทางด้านปฏิบัติ ให้มากขึ้น ไม่เช่นนั้นจะเอาตัวไม่รอด ดังที่กล่าวมา

ส่วน หลวงปู่ดูลย์ อตุโล ได้กราบลาพระอาจารย์ใหญ่ แล้วออกเดินธุดงค์จากบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี มุ่งไปทางจังหวัดสุรินทร์ บ้านเกิด เพื่อโปรดญาติโยมของท่าน

ในระหว่างที่ หลวงปู่สิงห์ เดินทางมุ่งไปจังหวัดอุบลราชธานี แวะพักปักกลดไปเรื่อย ก็ไปพบกับหลวงปู่ดูลย์ สหายธรรมของท่านในท้องที่จังหวัดกาฬสินธุ์

ขณะนั้น หลวงปู่ดูลย์ ได้เดินทางกลับจากการไปกราบ หลวงปู่มั่น พระอาจารย์ใหญ่ ที่อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร แล้วจะเดินทางไปจังหวัดสุรินทร์ เพื่อโปรดญาติโยม เมื่อทราบข่าว หลวงปู่สิงห์ พักอยู่แถบจังหวัดกาฬสินธุ์ จึงไปกราบเยี่ยมเยียนตามธรรมเนียมปฏิบัติ

หลวงปู่สิงห์ ได้ปรารภถึงพระน้องชายของท่าน คือ หลวงปู่พระมหาปิ่น ว่าสนใจแต่ทางปริยัติอย่างเดียว ไม่นำพาต่อการบำเพ็ญภาวนาฝึกฝนจิตและธุดงค์กรรมฐานเลย

หลวงปู่สิงห์ จึงชักชวนหลวงปู่ดูลย์ให้เดินทางไปจังหวัดอุบลราชธานีด้วยกัน เพื่อให้ช่วยชักนำ**พระมหาปิ่น**ให้สนใจในทางปฏิบัติพระกรรมฐานบ้าง ไม่เช่นนั้นจะไปไม่รอด

หลวงปู่ดูลย์ จึงตกลงร่วมเดินทางไปจังหวัดอุบลราชธานีกับคณะของ**หลวงปู่สิงห์**ด้วย

ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ทั้ง**หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** และ**หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** จึงได้จำพรรษาด้วยกันที่**วัดสุทัศนาราม** ในเมืองอุบลฯ วัดที่หลวงปู่ทั้งสองเคยอยู่มาก่อน

ในวันทีกขององค์**หลวงปู่สิงห์** ได้เขียนไว้สั้น ๆ ดังนี้

“พ.ศ. ๒๔๖๖ จำพรรษาที่**วัดสุทัศน์** ในเมืองจังหวัดอุบลราชธานี ได้ทำการอบรม**พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ผู้น้อยชาย ในทางปฏิบัติวิปัสสนาธุระ”

เหตุการณ์ที่**วัดสุทัศนาราม** ในระหว่างเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๖ นั้น ทั้งคณะของ**หลวงปู่สิงห์** และ คณะของ**หลวงปู่ดูลย์** ได้ปลุกกุฏิหลังเล็ก ๆ อยู่แยกกัน และอยู่ในบริเวณที่สงบสงัดของวัด แยกจากหมู่พระเถระที่จำพรรษาอยู่ก่อน

หลวงปู่ทั้งสององค์ตระหนักดีว่า การจะพูดโน้มน้าวใจให้**หลวงปู่พระมหาปิ่น** หันมาสนใจในแนวทางปฏิบัติพระกรรมฐานย่อมเป็นเรื่องยาก เพราะ**หลวงปู่พระมหาปิ่น**เป็นพระมหาเปรียญที่มีการศึกษาสูงมาจากเมืองหลวง ยากที่ใคร ๆ จะเปลี่ยนใจได้

ในช่วงแรก ๆ หลวงปู่ทั้งสององค์จึงไม่ปรีปากพูดอะไรในเรื่องนี้ นอกจากตั้งใจปฏิบัติพระกรรมฐานตามที่ได้รับอบรมจากหลวงปู่มั่นมาอย่างเคร่งครัด

ได้แก่ การบิณฑบาตทุกเช้า จันมือเดียวในบาตร จันน้อย นอนน้อย

ทำความเพียรมาก มีการนั่งสมาธิ เดินจงกรม ไม่มัวสุมจับกลุ่มสนทนา หรือปฏิบัติ
สิ่งต่างๆ นอกเหนือข้อห้ามในธรรมวินัย

**หลวงปู่พระมหาปิ่น ได้สังเกตเห็นจริยาวัตรและข้อปฏิบัติของหลวงปู่
ทั้งสององค์ เป็นไปอย่างเคร่งครัด สงบเย็น งดงาม น่าเลื่อมใสยิ่ง ก็เพิ่ม
ความสนใจต่อแนวทางการปฏิบัติเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ**

บางโอกาส เวลามารวมกัน เช่น เวลาคั้นน้ำร้อน น้ำสมุนไพรในตอนบ่าย
หลวงปู่ทั้งสององค์ต่างก็นำเรื่องราวที่ตนพบเห็นจากการปฏิบัติมาสนทนาแลกเปลี่ยน
ประสบการณ์กัน ล้วนแต่เป็นเรื่องมหัศจรรย์ น่าทึ่ง และน่าสนใจยิ่ง

**หลวงปู่พระมหาปิ่น ได้มองเห็นปฏิปทา จริยาวัตร อังงดงาม ของหลวงปู่
สิงห์ หลวงปู่ดุลย์ และคณะศิษย์ของท่านทั้งสอง ทุกวัน ประกอบกับได้ยินได้ฟัง
เรื่องราวแปลก ๆ มหัศจรรย์ จากการสนทนาของทั้งสองพระอาจารย์อยู่บ่อย ๆ
ก็เกิดความสนใจ ยิ่ง ศรัทธา แล้วนำไปพิจารณาทบทวนในจิตใจเพียงลำพัง**

หากมีข้อสงสัยไม่เข้าใจประการใดก็นำไปไต่ถาม ซึ่งพระอาจารย์ทั้งสอง
องค์ก็อธิบายให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งทุกครั้งทุกประเด็นไป

หลวงปู่ทั้งสององค์ ต่างก็เร่งปฏิบัติความเพียรอยู่เงียบ ๆ ตั้งหน้าตั้งตา
ปฏิบัติกิจของพระกรรมฐานอย่างเคร่งครัด โดยไม่ได้พูดจาไข่มุน้ำใจ หรือชักชวน
หลวงปู่พระมหาปิ่นแต่อย่างใด

โดยปกติแล้ว ทั้ง**หลวงปู่สิงห์** และ **หลวงปู่ดุลย์** เป็นนักปฏิบัติธรรม
ขั้นสูง แม้จะมีความอาวุโส แต่ก็มีลักษณะประจำตัวในการรู้จักนอนนุ่มถ่อมตน
ระมัดระวัง กาย วาจา ใจ ไม่เคยมีโอ้อวดว่าตนเองได้ธรรมขั้นสูง และเห็นว่าธรรม
เป็นสมบัติอันล้ำค่าของนักปราชญ์มาประจำแผ่นดิน ซึ่งควรระมัดระวังให้สมกับ
ผู้มีธรรมในใจ

ทั้ง หลวงปู่สิงห์ และ หลวงปู่ดุลย์ ได้ชี้แจงแสดงเหตุผลให้ หลวงปู่พระมหาปิ่น ในช่วงหนึ่งว่า “ในการครองเพศสมณะนั้น แม้ว่าได้บวชในพระพุทธศาสนา ก็นับว่าดีประเสริฐแล้ว ถ้าหากมีการปฏิบัติให้รู้แจ้งในธรรม ก็จะประเสริฐขึ้นอีก ก็จะเป็นหนทางออกเสียซึ่งความทุกข์ ตามแนวคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า”

หลวงปู่สิงห์ ได้บันทึกความในใจของท่านไว้ตอนหนึ่งว่า

“เมื่อพระน้องชายคิดจะเปลี่ยนความตั้งใจดังนี้ แต่ว่าเราผู้เป็นพี่ ได้รับคุณธรรมอันยิ่ง ในคุณธรรมนั้นมีความละเอียด บริสุทธิ์ อย่างเหลือล้น อันเป็นธรรมอัศจรรย์อย่างยิ่งในพระบวรพุทธศาสนา

เราจะยอมให้พระน้องชายยอมอยู่ภายใต้อิทธิพลของกิเลสนั้นได้ไม่ เราจึงได้พยายามอธิบายธรรมปฏิบัติ หว่านล้อมจิตใจของพระน้องชายอย่างเต็มที่ ถ้าในโอกาสใดเป็นโอกาสว่าง ทั้งสองเราพี่น้องจะได้ไปนั่งอยู่ในที่สงบบริวิตร ใช้กำลังจิตช่วย พร้อมกับนั่งสมาธิ

จนปรากฏว่าพระน้องชายบังเกิดความเยือกเย็นภายในจิตใจมากขึ้น โดยลำดับ ทั้งยังได้อธิบายให้พระน้องชายฟังว่า เมื่อต้องการพ้นทุกข์ จะมาหลงปริยัติเพียงอย่างเดียวไม่ได้ เพราะปริยัติธรรมนั้น เพียงแต่เป็นแผนที่แนวทางเท่านั้น และพระปริยัติธรรมนั้นเอง ท่านก็แนะนำเพื่อความพ้นทุกข์ ทั้งหมดมีในพระไตรปิฎก แล้วท่านมานั่งเอาทุกข์เพื่อประโยชน์อันใด

...

หลวงปู่พระมหาปิ่น ผ่านการเรียนด้านปริยัติมามากพอสมควร จัดในชั้นนักปราชญ์ทางธรรมผู้หนึ่งในสมัยนั้น ประกอบกับท่านเป็นพระสงฆ์ที่มีสติปัญญา เมื่อพิจารณาปฏิบัติหาข้อวัตรปฏิบัติ พร้อมทั้งคำสอนหา คำเทศน์ ของพระอาจารย์ทั้งสององค์ ที่ได้กระทำเป็นแบบอย่าง ก็เกิดความเลื่อมใสเป็นอย่างยิ่ง เป็นแบบ

หลวงปู่สิงห์

หลวงปู่พระมหาปิ่น

หลวงปู่ดูลย์

อย่างทิ้งดงาม สงบระับ และสง่างามอย่างยิ่ง

หลวงปู่พระมหาปิ่น ได้ใคร่ครวญเห็นว่า ผู้ปฏิบัติธรรม เมื่อรู้ธรรมอันสมควรแล้ว มักจะมองย้อนมรดูตัวเองที่เคยนำชีวิตผ่านมา ทำให้เกิดสลดสังเวชในสิ่งที่ผ่านมา ซึ่งจะเห็นว่า แท้จริงแล้ว ความทุกข์ร้อนนุ่หน่ายใจ มักเกิดจากสิ่งภายในเราเองทั้งสิ้น คือ กิเลส ตัณหา อุปาทาน มันก่อขึ้นภายในใจ จนต้องดิ้นรนอย่างน่าเวทนายิ่ง

กิเลส หรือความทุกข์ทั้งหลาย เมื่อเกิดขึ้นภายในจิตใจเราแล้ว ไม่มีอะไรจะรักษามันได้ นอกจากต้องรักษาด้วยธรรม ที่เกิดจากความเพียรด้วยตัวของเรา ตามแบบอย่างของคากยบุตรพุทธสาวกทั้งหลายที่ท่านเคยทำมาแล้วตั้งแต่ครั้งพุทธกาล

ภายหลังการพิจารณาใคร่ครวญดีแล้ว **หลวงปู่พระมหาปิ่น** จึงได้ให้คำสัญญาแก่พระพี่ชายของท่านว่า

“ผมขอเป็นครูสอนนักธรรมบาลี เพื่อสนองคุณพระอาจารย์สักหนึ่งปีเท่านั้น แล้วผมก็จะออกธุดงค์หาวิเวกอย่างแน่นอน”

แม้ **หลวงปู่พระมหาปิ่น** จะให้คำสัญญาที่จะออกธุดงค์เป็นครั้งที่สองแล้วก็ตาม **หลวงปู่สิงห์** ท่านก็ยังไม่มั่นใจนัก องค์ท่านเอง กับ **หลวงปู่ดูลย์** ก็ยังอยู่คอยประคับประคองกล่อมใจด้วยธรรมะอยู่จนตลอดพรรษานั้น

๑. หลวงปู่ดูลย์ อตุโล ๒. หลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม ๓. หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล
 ถ่ายภาพกับ ๔. พระอาจารย์ พร้อมพระเถรที่จำพรรษาที่วัดสุทัศน์นาราม เมืองอุบลฯ
 เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๖

ตอนที่ ๓
พระกรรมฐานสองพี่น้อง

หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม

๓๙. การตัดสินใจของพระมหาปิ่น

เมื่อออกพรรษาในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ แล้ว หลวงปู่ดุลย์ อตุโล ก็ออกเดินธุดงค์ไปทางจังหวัดสุรินทร์ เพื่อโปรดญาติโยม ตามที่ตั้งใจไว้เดิม ส่วน หลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโคโม กับคณะก็ออกธุดงค์เพื่อตามหา หลวงปู่มั่น พระอาจารย์ใหญ่ ต่อไป

บันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์ มีเพียงสั้น ๆ ว่า

“ออกพรรษา (พ.ศ. ๒๔๖๖) แล้ว ได้พาเดินธุดงค์ออกจากจังหวัดอุบลราชธานี มุ่งหน้าไปทางจังหวัดอุดรธานี แล้วย้อนกลับไปยังจังหวัดสกลนคร คราวนี้ให้หมู่เดินธุดงค์ด้วยกัน ๘ รูป”

ในบันทึกข้างบน ไม่ได้ระบุว่า หลวงปู่พระมหาปิ่น ได้ร่วมออกธุดงค์ไปในคราวเดียวกันด้วย แต่ก็พบข้อมูลใน ประวัติของหลวงปู่พระมหาปิ่น ปรณูปาโล เขียนโดยท่านผู้ใช้นามปากกาว่า นิรุตติ ลงใน นิตยสารโลกทิพย์ ฉบับประจำเดือนสิงหาคม ๒๕๒๗ เขียนไว้ว่า

“ครั้นเมื่อเดือน ๑๒ เพ็ญ สิ้นแล้ว เรา (หลวงปู่สิงห์) จึงได้กำหนดการที่จะออกเดินธุดงค์หาความวิเวก หาสถานที่อันสงบระงับบำเพ็ญกัมมธรรมต่อไป กำหนดเอาที่ถ้ำผาบึง จังหวัดเลย

ในครั้งนั้นเรามีพระติดตามไปด้วยถึง ๘ องค์ด้วยกัน

และ การที่เรามิได้นำพระน้องชายของเราไปพร้อมนี้ เพราะเราแน่ใจแล้วว่า น้องชายของเรจะต้องออกธุดงค์ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด

แต่ถ้าเรานำพระน้องชายไปด้วย พระอาจารย์ของเธอก็จะกล่าวหาว่าเราเป็นคนไม่ดี พรากลูกพรากแม่เขา จึงควรให้เป็นการตัดสินใจของพระมหาปิ่นเอง ก็จะเป็นการไม่มีริายแก่ตัวเรา และไม่เป็นบาปแก่ท่านพระเถระทั้งหลายด้วย”

ทางด้านของ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ที่ตอนแรกท่านมีที่ท้าว
จะเปลี่ยนแนวความตั้งใจเดิมที่ท่านเคยให้สัญญาไว้กับ **หลวงปู่มั่น** พระอาจารย์ใหญ่
นั้น ก็เนื่องจากว่าพระผู้ใหญ่ในจังหวัดอุบลฯ ได้พยายามเกลี้ยกล่อมเพื่อให้ท่าน
อยู่เป็นครูสอนบาลี และนักธรรม เพราะในแถบหัวเมืองเช่นนี้จะหาพระที่เป็น
มหาเปรียญมีความรู้มากเป็นครูนั้นแสนยากนัก

ในฐานะที่เป็นศิษย์ เมื่อถูกพระอาจารย์ขอร้อง **หลวงปู่พระมหาปิ่น** จึง
จำเป็นที่จะต้องสนองพระคุณพระอาจารย์ของท่านด้วยความกตัญญูยิ่ง

แต่อีกด้านหนึ่ง ท่านก็ได้รับคำกับ **หลวงปู่สิงห์** ที่จะออกปฏิบัติธรรม
โดยได้ให้สัญญาไว้เป็นครั้งที่สองแล้ว ท่านก็ไม่อาจเปลี่ยนใจเป็นอย่างอื่นได้

ครั้งนี้เป็นการตัดสินใจที่สำคัญยิ่งในชีวิต ท่านจึงต้องทำด้วยความ
รอบคอบยิ่ง

ภายในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๖ นั้น **หลวงปู่พระมหาปิ่น** ได้ปฏิบัติหน้าที่
เป็นครูสอนนักธรรมแก่พระภิกษุสามเณร และฆราวาสผู้สนใจ ด้วยความพยายาม
ตั้งใจสอนมากเป็นพิเศษ เพื่อเป็นการสนองพระคุณของพระอาจารย์ สมเจตนาที่
ท่านไว้วางใจ

หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี

เมื่ออายุ ๓๒ ปี

ต่อมา ภายหลังออกพรรษาในปีนั้นแล้ว วันหนึ่ง **หลวงปู่พระมหาปิ่น** ได้มากระซิบที่หูของ **พระภิกษุเทสก์ เทสรังสี** ที่เพิ่งบวชเป็นพระภิกษุในปีนั้นว่า

“ออกธุดงค์กันเถอะเทสก์ !”

ฝ่าย **พระภิกษุเทสก์ เทสรังสี** ในยามนั้น ท่านก็มีความชอบใจในการเดินธุดงค์อยู่แล้ว แม้ในช่วงนั้นท่านจะมาพำนักที่**วัดสุทัศนาราม** และได้เรียนหนังสือเป็นเวลา ๖ ปีแล้วก็ตาม ท่านก็ไม่เคยลืมหรือทอดทิ้งการภาวนา เพราะปกติแล้ว ท่านจะลุกขึ้นมาทำสมาธิภาวนาตอนดึกทุกคืนมิได้ขาด ทำให้จิตใจปลอดโปร่ง และยังรำลึกถึงความวิเวกครั้งที่**เป็นเด็กชายเทสก์** ออกธุดงค์ติดตาม**พระอาจารย์สิงห์** จากบ้านเกิดมายังจังหวัดอุบลราชธานีในครั้งนั้นได้ดี

เมื่อได้ยิน **หลวงปู่พระมหาปิ่น** ชวนออกธุดงค์ ท่านก็มีจิตใจยินดีปรีดาอย่างยิ่ง และรีบรับคำทันที

หลวงปู่พระมหาปิ่น ได้กระซิบให้ **พระเทสก์** ฟังว่า

“นี่ ท่านเทสก์ ถ้าเราไม่ออกธุดงค์เวลานี้ ต่อไปแล้วก็ไม่ทราบว่าจะใครจะพาออกธุดงค์ เพราะในขณะนี้ นักปฏิบัติที่จะออกธุดงค์หายากมาก นอกจาก**ท่านพระอาจารย์เสาร์** **ท่านพระอาจารย์มั่น** และ**พระอาจารย์สิงห์** แล้ว ก็ไม่มีใครอีก

แต่ก็น่าสงสารพระอุปัชฌาย์ ท่านไม่เอากให้พวกเราไป เพราะพระก็มีน้อย ครูจะสอนธรรมบาลีก็ไม่มี แม้แต่พระปาติโมกข์ก็ไม่มี แล้วท่านก็ต้องสวดเอง

แต่ว่าการปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ เราจะมีอะไรว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องขัดข้อง เราก็จะเสียประโยชน์อันยิ่งใหญ่ได้”

หลวงปู่พระมหาปิ่น ท่านตัดสินใจออกธุดงค์เพื่อค้นหาทางพ้นทุกข์ในชาตินี้ จึงไม่มีการเปลี่ยนใจอีกอย่างแน่นอน คณะของท่านที่จะออกธุดงค์มี ๔ องค์ คือ **หลวงปู่พระมหาปิ่น** เป็นหัวหน้า ส่วนพระร่วมคณะอีก ๓ องค์มี **พระอาจารย์**

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)

คำพวย หลานชายของท่าน (ภายหลังเป็นพระครู ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ)
พระเทสก์ เทสรังสี และ พระอาจารย์ทอง

คณะของหลวงปู่พระมหาปิ่น ทั้ง ๕ องค์ ที่จะออกธุดงค์ ได้เข้ากราบลา
พระอุปัชฌาย์หลายครั้งหลายหน ว่าที่ท่านจะอนุญาตให้

ต่อไป คณะทั้งหมดก็เข้าไปกราบลา ท่านเจ้าคุณ**พระเทพเมธี** (ติสฺโส อ้วน)
เจ้าคณะมณฑล ท่านก็เมตตาอนุญาตให้เป็นอย่างดี พร้อมกับมีบัญชาว่า

**“ใครจะให้ท่านมหาปิ่นไปที่อุดรธานี ทั้งนี้เพราะจังหวัดอุดรฯ ไม่มี
วัตรธรรมยุตเลย”**

คำบัญชาของท่านเจ้าคณะมณฑล ก็คือ อนุญาตให้ หลวงปู่พระมหาปิ่น
พาคณะออกเดินธุดงค์ได้ แต่ให้ไปที่จังหวัดอุดรธานี แล้วหาทางก่อตั้งวัดฝ่าย
ธรรมยุตขึ้นให้ได้ เพราะช่วงนั้นยังไม่มีวัตรธรรมยุตที่ตั้งเป็นทางการในจังหวัดอุดรธานี
จะมีก็เพียงวัดป่า หรือสำนักสงฆ์ ที่เกิดขึ้นจากการไปพักของคณะของหลวงปู่ใหญ่
เสาร์ คณะของหลวงปู่มั่น เท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่ก็อยู่ในพื้นที่ชนบทห่างไกลแทบ
ทั้งสิ้น

ท่านเจ้าคุณพระเทพเมธี (ติสฺโส อ้วน) ท่านคาดหวังให้ หลวงปู่พระมหา
ปิ่น รับตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี

๔๐. พระมหาเปรียญออก รุดงค์เป็นองค์แรก

การที่ หลวงปู่พระมหาปิ่น ญาณपाल ออกรุดงค์กรรมฐาน ติดตาม หลวงปู่สิงห์ ขนดะยากโม พระพี่ชาย หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๖ นั้น ประชาชนในภาคอีสานได้แตกตื่นชื่นชมกันมากกว่า พระมหาเปรียญธรรมหนุ่มจาก เมืองบางกอก ได้ออกฝึกจิต ดำเนินชีวิตสมณเพศ ตัดบ่วง ไม่นှ่วงอาลัย ในยศถาบรรดาศักดิ์ ออกป่าดง เดินรุดงค์กรรมฐาน ฝึกสมาธิภาวนาเป็น องค์แรกในสมัยนั้น

ชื่อเสียงของหลวงปู่พระมหาปิ่น ญาณपाल ในครั้งนั้น จึงหอมฟุ้ง ร่ำลือไปไกล ท่านได้ออกรุดงค์ปฏิบัติธรรม และเผยแผ่ธรรมสู่ประชาชนเคียงบ่า เคียงไหล่กับพระพี่ชาย คือ หลวงปู่สิงห์ ขนดะยากโม นักองทัพบกธรรม ออกเผยแผ่พระธรรมคำสอนในสายพระกรรมฐาน จนมีผู้เลื่อมใสศรัทธา อย่างกว้างขวางมาจนปัจจุบัน

หลวงปู่เทสก์ เทสรูสี พระภิกษุหนึ่งี่ร่วมเดินรุดงค์เป็นครั้งแรก ได้บันทึกไว้ว่า

“พระมหาปิ่น ญาณपाल ป.๕ นับว่าเป็นเมฆทองคำแรกในเมืองไทยที่ออก รุดงค์ในยุค นั้น ในหมู่พระเปรียญ โดยมากเขาถือกันว่าการออกรุดงค์เป็นเรื่อง ขายชี้หน้า

การออกรุดงค์ของเราครั้งนี้ ถ้าไม่ได้ท่านอาจารย์สิงห์เป็นผู้นำแล้ว เราคงไม่ออกรุดงค์

เมื่อเราหนี (ออกจากวัด) มาแล้ว ท่านพระอุปัชฌาย์ต้องสวดปาฏิโมกข์ เอง”

บันทึกของ หลวงปู่เทศก์ ภายใต้วีหังชื่อเรื่องว่า ‘การออกจากอุบลเป็น คณะเทียวรุกขมูล’ มีรายละเอียดดังนี้

“คณะของเรา พระ ๘ เณร ๔ รวมเป็น ๑๒ รูป โดยพระอาจารย์สิงห์ เป็นหัวหน้า ได้เดินทางออกจากเมืองอุบลในระหว่างเดือน ๑๒ ได้พักแรมมาโดย ลำดับ จนถึงบ้านหัวตะพาน (บ้านเกิดของหลวงปู่สิงห์) หยุดพักอยู่นั้นนานพอควร แล้วย้ายไปพักที่บ้านหัววัว เตรียมเครื่องบริขารพร้อมแล้ว จึงได้ออกเดินรุกขมูล ต่อไป

การออกเดินรุกขมูลครั้งนี้ ถึงแม้จะไม่ได้วิเวกเท่าที่ควร เพราะเดินด้วยกัน เป็นคณะใหญ่ แต่ก็ได้รับรสขาคีการออกเทียวรุกขมูลพอน่าดูเหมือนกัน

กล่าวคือ คืบนั้นหนึ่ง พอจัดที่พัก แขนงกลดทางกลดตกมุ้ง ให้อาหาร สวดมนต์เรียบร้อยแล้ว ฝนตกเทลงมาพร้อมกับลมพายอย่างแรง นอนไม่ได้ นั่งอยู่แล้วยังท่วมกันเลย !

พากันหอบเครื่องบริขารหนีเข้าไปอาศัยวัดบ้านเขา แคมยังหลงทางเข้าบ้าน ไม่ถูก เดินวกไปเวียนมาใกล้ ๆ ริมบ้านนั้นตั้งหลายชั่วโมง พอตีถึงวัด

ณ ที่นั้นมีโยมเข้าไปนอนอยู่ก่อน คือโยมที่เขาเดินทางมาด้วย ๖ คน เขามีธุระการค้าของเขา แต่เขาเห็นก้อนเมฆในตอนเย็น เขาบอกว่าพวกผมไม่นอนละ จะเข้าไปพักในบ้าน

พอพวกเราไปถึงเช้า เขาก็ช่วยกันจัดหาที่นอนตามมีตามได้ หมอนเสื่ออะไรไม่มีทั้งนั้น

แล้วจึงรีบกลับไปปรึกษาจารย์กับพวกเพื่อนอีก ๗-๘ รูป

พอถึง เก็บบริขารเรียบร้อยแล้วก็นอนเฉย ๆ ไปอย่างนั้น เพราะกฎก็ เปียกไปหมดทั่วทั้งห้อง เสื่อหมอนก็ไม่มี เพราะเป็นวัดร้าง

แต่เมื่อความเหนื่อยเพลียมาถึงเช้าแล้ว ก็นอนหลับได้ชั่วคราวหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่นอนเปียก ๆ อยู่นั่นเอง

แถมรุ่งเช้า บิณฑบาตไม่ได้อาหาร (หมายถึงกับข้าว) ได้กล้วยน้ำว้ากับ ข้าวสุก ฉันข้าวกับกล้วยคนละใบ แล้วก็ออกเดินทางต่อ”

๔๑. รับสั่งให้ไปส่งพระมหากษัตริย์ที่อุดรฯ

เหตุที่ **หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** พาคณะเดินธุดงค์ออกจากจังหวัดอุบลราชธานี ไปจังหวัดอุดรธานี เพราะได้รับบัญชาจาก**เจ้าคณะมณฑล** ให้พา**หลวงปู่พระมหากษัตริย์** ไปพบ เพื่อจะมอบหมายให้ทำหน้าที่บริหารคณะสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี ที่ทางคณะสงฆ์เตรียมที่จะสถาปนา**คณะธรรมยุติกนิกาย** ขึ้นในจังหวัดนั้น

บันทึกของ**หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี** ได้เขียนถึงการเดินธุดงค์ในครั้งนั้น ดังนี้

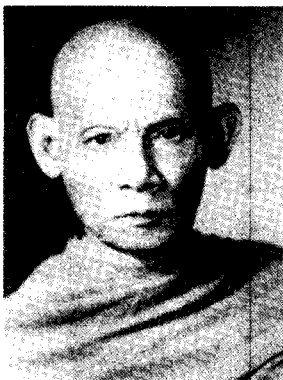
ท่านอาจารย์ (หลวงปู่สิงห์) พาพวกเราบุกป่าฝ่าดงมาทาง**ร้อยเอ็ดกาฬสินธุ์** ผ่านดงลิง มาออกอำเภอสหัสขันธ์ เข้าเขตกุ่มภวปี จังหวัดอุดรธานี แต่ไม่เข้าในเมือง เว้นไปพักอยู่**บ้านเชียงพิณ** ตะวันตกของอุดร เพื่อรอการมาจากกรุงเทพฯ ของ**เจ้าคณะมณฑล** (สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ - ดิลโล อัวน สมัยดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพเมธี)

การที่ท่าน (เจ้าคณะมณฑล) ให้พวกเรามาอยู่ที่นี่ครั้งนี้ **ท่านมีจุดประสงค์**อยากให้**พระมหากษัตริย์**มาประจำอยู่ที่อุดร เพราะที่อุดรยังไม่มี**คณะธรรมยุต**

แต่ที่ไหนได้ เมื่อ**เจ้าคณะมณฑลฯ** มาจากกรุงเทพฯ ครั้งนี้ **พระยาราชกุล** (ภายหลังเป็น **พระยามุขมนตรี**) ได้นิมนต์**พระมหาจุม พนฺธุโล** (ภายหลังเป็น **พระธรรมเจดีย์**) มาพร้อม เพื่อที่จะให้อยู่ **วัดโพธิสมภรณ์** ที่อุดร

ฉะนั้น เมื่อ**เจ้าคณะมณฑล** มาถึงแล้ว พวกเราจึงเข้าไปกราบนมัสการท่าน ท่านจึงได้เปลี่ยนโปรแกรมใหม่ จะเอา**พระมหากษัตริย์**ไปไว้**สกลนคร**

แล้วจะให้**เรา** (หลวงปู่เทสก์) อยู่ด้วย**พระมหาจุม** เพราะทางนี้ไม่มีใคร และเขาก็คนทางเดียวกัน อนึ่ง เธอก็ได้เรียนมาบ้างแล้ว จงอยู่บริหารหมู่คณะ ช่วยดูแลบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยกัน'

พระธรรมเจดีย์ (จุม พนฺธุโล)

เราได้โอกาสกราบเรียนท่านว่า “กระผมขอออกปฏิบัติ เพื่อสนองพระเดชพระคุณ เพราะผู้ปฏิบัติมีน้อย หายาก ส่วนพระปริยัติและผู้บริหารมีมาก พอจะหาได้ไม่ยากนัก”

ท่านก็อนุญาต แล้วแนะนำให้เราอยู่ช่วยพระมหาปิ่น”

สรุปว่า ในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ได้มีการสถาปนาคณะธรรมยุต ขึ้นที่จังหวัดอุดรธานี โดยเริ่มที่ วัดโพธิสมภรณ์ และแต่งตั้งให้ท่านพระมหาจุม พนฺธุโล เป็นเจ้าอาวาส ต่อมาก็ได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ เป็นเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี และภายหลังเป็นเจ้าคณะมณฑลอุดร สมณศักดิ์สุดท้ายของท่านคือ พระธรรมเจดีย์

เมื่อหลวงปู่พระมหาปิ่น ท่านไม่ต้องเป็นพระฝ่ายบริหารที่จังหวัดอุดรฯ ท่านเจ้าคณะมณฑล จึงมีบัญชาให้ท่านเดินทางไปพบที่จังหวัดสกลนคร เพื่อจะให้หลวงปู่พระมหาปิ่น เป็นผู้ริเริ่มการสถาปนาคณะธรรมยุติกนิกายขึ้นที่จังหวัดนั้น รวมทั้งมีบัญชาให้ พระเทศก์ เทศรสี ไปอยู่ช่วยเหลือหลวงปู่พระมหาปิ่นด้วย

เป็นอันว่าเป้าหมายของหลวงปู่พระมหาปิ่น ที่จะออกธุดงค์เพื่อศึกษาทางฝ่ายวิปัสสนาธุระเริ่มมีอุปสรรคขึ้นอีกแล้ว

หรือว่าหลวงปู่พระมหาปิ่นของเราจะต้องไปทำหน้าที่ฝ่ายบริหารตามบัญชา ?

๔๒. ไปกราบหลวงปู่ที่บ้านคือ อ.บ้านผือ อุดรฯ

เมื่อ หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล ไม่ต้องรับตำแหน่งบริหารคณะสงฆ์ที่จังหวัดอุดรธานีแล้ว ท่านเจ้าคณะมณฑล จึงมีบัญชาเปลี่ยนให้ท่านไปรับตำแหน่งบริหารที่จังหวัดสกลนครแทน เพื่อริเริ่มสถาปนาคณะธรรมยุตขึ้นที่จังหวัดนั้นอีกต่อไป

ท่านเจ้าคณะมณฑล มีบัญชาให้ หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาโคโม หัวหน้าคณะพระธุดงค์ พาหลวงปู่พระมหาปิ่น ไปพบที่จังหวัดสกลนครก่อนเข้าพรรษาต่อไป คือก่อนเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๗

เมื่อนัดแนะกันเรียบร้อยแล้ว หลวงปู่สิงห์ และคณะก็กราบลาเป้าหมายต้องการเดินทางไปกราบหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ตอนนั้นท่านพำนักที่เสนาสนะป่าบ้านคือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ต่อจากนั้นจึงค่อยเดินทางไปยังจังหวัดสกลนครตามที่ได้รับบัญชา

บันทึกของหลวงปู่เทศก์ เทสรูสี มีดังนี้

“เมื่อตกลงกันเรียบร้อยแล้ว ท่านอาจารย์สิงห์ พาพวกเราออกเดินทางไปในมัสการกราบท่านอาจารย์มั่น ที่บ้านคือ อำเภอบ้านผือ

ขณะนั้น พระอาจารย์เสาร์ ก็อยู่พร้อม

เป็นอันว่าเราได้พบท่านอาจารย์ใหญ่ทั้งสอง และได้กราบนมัสการท่านเป็นครั้งแรกในชีวิต

ตกกลางคืน ท่านอาจารย์มั่น ได้เทศนาอบรมพวกเราด้วยความเต็มอกเต็มใจในการที่ได้เห็นพวกเราเป็นครั้งแรก

โดยเฉพาะแล้ว ได้เห็น**พระมหาปิ่น** ผู้ซึ่งได้เคยปฏิญาณตนไว้ก่อนจะไปเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ เมื่อคราวที่ได้ฟังพระธรรมเทศนาของท่านอาจารย์มั่น พร้อมกับ**พระอาจารย์สิงห์** ที่เมืองอุบลฯ ว่า ผมไปเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ ก่อนจึงจะออกปฏิบัติตามท่านอาจารย์มั่นภายหลัง

ส่วนตัวของเรานั้น ท่านคงได้รับทราบจากท่านอาจารย์สิงห์เล่าให้ฟัง นอกจากนี้แล้วท่านคงไม่ทราบ

คืนวันนั้น เสร็จจากการอบรมแล้ว ท่านก็สนทนาธรรมสักัจฉากันตามสมควร จบด้วยการพยากรณ์**พระมหาปิ่น** และตัวของเราในด้านความสามารถต่าง ๆ นานา

ตอนนั้นทำให้เรากระดากใจตนเองในท่ามกลางหมู่เพื่อนเป็นอย่างมาก เพราะตัวของเราเองเพิ่งบวชใหม่ และมองดูตัวเราแล้วก็ไม่เห็นมีอะไรที่ท่านจะสนใจในตัวของเรา

ความจริง ตั้งแต่ตอนเย็น พออย่างเข้ามาในเขตวัดของท่าน มันทำให้เราขวยเขินอยู่แล้ว แต่คนอื่นเราไม่ทราบ

เพราะเห็นสถานที่ แลความเป็นอยู่ของพระเถร ตลอดถึงโยมวัด เขาช่างสุภาพเรียบร้อยเสียนี้กระไร ต่างก็มีกิจวัตร ข้อวัตรประจำของตน ๆ

พอท่านพยากรณ์**พระมหาปิ่น** แล้วมาพยากรณ์เราเข้า ยิ่งทำให้เรากระดากใจยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณ แต่**พระมหาปิ่น**คงไม่มีความรู้สึกอะไร นอกจากท่านจะตรวจดูความสามารถของท่านเทียบกับคำพยากรณ์เท่านั้น”

(หมายเหตุ : ท่านที่ศึกษาประวัติบูรพาจารย์สายกรรมฐานมาแล้ว คงทราบกันแล้วว่า ในอดีตชาติ ในสมัยพระพุทธเจ้าของเรา หลวงปู่มั่น เคยเป็นเสนาบดี แคว้นกรุงรัฐ คือ กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดียในปัจจุบัน และสมัยนั้น หลวงปู่เทศ์ ท่านเกิดเป็นหลานชายของเสนาบดีท่านนั้น หลวงปู่มั่นเคยบอกเรื่องนี้กับหลวงปู่เทศ์ พร้อมกับบอกว่า หลวงปู่เทศ์ คือกับท่านที่สุด แต่ก็สนิทสนมที่สุดด้วย - ปฐม)

๔๓. พระมหาปิ่นหมวดสงสัย ในหลวงปู่มัน

ท่านผู้อ่านครับ ที่ **เสนาสนะป่าบ้านค้อ** แห่งนี้เอง ได้มีเหตุการณ์สำคัญที่สุดเหตุการณ์หนึ่งในชีวิตของหลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล ที่ทำให้ท่านเกิดความมั่นใจที่จะศึกษาด้านวิปัสสนาธุระ และเชื่อมั่นต่อครูอาจารย์ในสายนี้ อย่างจริงใจ

เรื่องมีอยู่ว่า ...

การออกธุดงค์ในครั้งแรก แม้ **หลวงปู่พระมหาปิ่น** จะได้ทำความเพียรอย่างเต็มที่ ไม่ยิ่งหย่อนกว่าพระธุดงค์องค์อื่น ๆ ในสมัยนั้น แต่ด้านจิตใจจริง ๆ ก็ยังแกว่ง ๆ วนไปมา ไม่มั่นใจว่าจะเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้องตรงตามคำสอนจริงหรือไม่

แม้ท่านจะมีโอกาสมาปฏิบัติธรรมอยู่ในสำนักของหลวงปู่มัน ภูริทัตโต พระอาจารย์ใหญ่ ก็ตาม แต่ท่านก็ยังสงสัยเคลือบแคลงอยู่ในใจว่า **หลวงปู่มัน** ไม่ได้เรียนธรรมให้เป็นเรื่องเป็นราวมาเหมือนกับตัวของท่านเอง ซึ่งผ่านสำนักเรียนที่มีชื่อเสียง คือ **สำนักเรียนวัดบวรนิเวศ** จนสอบได้เปรียญธรรมถึง ๕ ประโยคด้วยซ้ำ แล้ว **หลวงปู่มัน** ท่านจะมีความรู้พอที่จะมาสอนตัวท่านได้จริงหรือ

เพื่อยืนยันว่าผมไม่ได้ยกเมฆเขียนขึ้นเอง จึงขอัญเชิญข้อเขียนของ **หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินฺทโร** ที่ได้เขียนเล่าไว้ในหนังสือประวัติของหลวงปู่มัน ดังนี้

“การควบคุมปฏิบัติของศิษย์นั้น **ท่าน** (หลวงปู่มัน) พยายามมาก พยายามตั้งใจติดตามดูความเคลื่อนไหวของศิษย์อยู่ตลอดเวลา

ถ้าท่านได้พิจารณาเห็นว่า ศิษย์ผู้นั้นจะเป็นผู้มีนิสัยวาสนา เป็นผู้ปฏิบัติ
เข้มแข็ง และจะเห็นเห็นอรรถเห็นธรรมเป็นเบื้องต้นแล้ว ท่านยังจะติดตาม
คอยแนะภาวนาปฏิบัติให้ท่านละเลย

เจ้าอย่างเถน ท่านอาจารย์มหาปัน ปณฺญาพล ผู้เป็นน้องชายของ
ท่านอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม ได้เข้ามามอบตัวเป็นศิษย์ของท่าน

หลังจากนั้น ท่าน (หลวงปู่ฉัน) ก็ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านมหาปัน นี้
มีบุญบารมีได้บำเพ็ญมาพอสมควรที่จะเห็นอรรถธรรมได้ ท่านจึงพยายามแนะนำ
กรรมปฏิบัติให้ได้อย่างละเอียดและลึกซึ้ง

อยู่มาวันหนึ่ง ท่านอาจารย์มหาปัน ท่านนั่งพักอยู่ในกุฏิหลังเล็กมุม
หน้าศาลาในสวนสละปัด ซึ่งท่านก็ได้ผ่านการนั่งสมาธิมาแล้วรวม ๒ ชั่วโมง

เป็นเวลารวมมา ๒๓-๓๐ น.เศษ พลมาท่านก็ได้นึกไปถึงอาจารย์มันฯ
ว่า ท่านอาจารย์มันฯ มีได้ร่ำเรียนพระปริยัติธรรมมากเหมือนเรา ท่านจะมี
ความรู้กว้างขวางได้อย่างไร เราได้ร่ำเรียนมาเพียง ๕ ประโยค จะต้องมีความรู้
กว้างขวางมากกว่าท่าน และที่ท่านสอนเราอยู่เดี๋ยวนี้ จะถูกหรือผิดประการใด
หนอ ?

ขณะนั้นเอง ท่านอาจารย์มันฯ ท่านนั่งอยู่กุฏิของท่าน ห่างกันคนละมุม
วัด ท่านก็ทราบภาวะจิตของท่านมหาปันทันทีว่า กำลังคิดถูกถูกท่านอยู่ และ
การคิดเช่นนี้ย่อมเป็นภัยแก่การบำเพ็ญสมณธรรมเป็นอย่างยิ่ง

ท่าน (หลวงปู่ฉัน) จึงลุกขึ้น ถือไม้เท้าเดินไปที่กุฏิท่านมหาปันทันที และ
เอาไม้เท้าเคาะข้างฝาที่ท้าวด้วยไม้ไผ่ตั้งปี ๆ แล้วก็ส่งเสียงขึ้นว่า

ท่านมหาปันนี่ เธอจะมานั่งถูกรวดด้วยเหตุไร ? การคิดเช่นนี้เป็นภัยต่อ
การบำเพ็ญสมณธรรมจริงหนา มหา !

มหาปันได้ฟัง ตกใจสุดขีด เพราะมิได้นึกฝันเลยว่า เรานั่งคิดอยู่คนเดียว

เสนาสนะบ้านคือ อ.หนองเรือ จ.อุดรธานี

ในเวลาที่ดีกสัปดาห์นี้ ท่านอาจารย์เมตตา ยังจะมาล่องรู้ภาวะจิตของเราได้
จึงรีบลุกขึ้นจากกุฏิ ตรงเข้าไปกราบเท้าท่านอาจารย์เมตตา แล้วกราบเรียน
ว่า

**กระผมกำลังนึกถึงท่านอาจารย์ในด้านอกุศลจิต กระผมขอกราบเท้า
โปรดโอสถกรรมให้แก่กระผมเถิด ตั้งแต่วันนี้ต่อไป กระผมจะบังคับจิตมิให้นึก
คิดถึงสิ่งที่เป็นอกุศลจิตอย่างนี้ต่อไปอีก"**

เหตุการณ์ในคืนนั้น ถือเป็นจุดพลิกผันครั้งสำคัญในชีวิตการปฏิบัติธรรม
การมูานของ หลวงปู่พระมหาปิ่น ญาณปาโล คือ เห็นความอัศจรรย์ในทางจิต
ของครูบาอาจารย์ ผู้ที่ผ่านการฝึกฝนอบรมมาเป็นอย่างดี

จากนั้น ท่านจึงตั้งหนั่งตาคำเพ็ญสมณธรรมอย่างมอบายถายชีวิต
หมดความสงสัยในครูบาอาจารย์ และผลที่เกิดจากการปฏิบัติ ก็ปรากฏความ
ก้าวหน้าให้ประจักษ์แก่ใจยิ่ง ๆ ขึ้นไป.

๔๔. ออกธุดงค์ไปสกลนคร

คณะของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม พักที่สำนักของหลวงปู่มนัระยะหนึ่ง ก็กราบลาเพื่อพาหลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล ไปรับตำแหน่งบริหารคณะสงฆ์ที่จังหวัดสกลนคร ตามการนัดหมายของท่านเจ้าคณะมณฑล ต่อไป

บันทึกของหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี มีต่อไป ดังนี้

“รุ่งเช้าฉันจึงหันแล้ว ท่านอาจารย์สิงห์ได้พาคณะของเราเดินทางต่อไปบ้านนาสีดา (บ้านเกิดของหลวงปู่เทสก์ อยู่ในท้องที่อำเภอบ้านผือ อุดรธานี) ได้มาพักอยู่ ณ ที่นั้น ๔ คืน แล้วย้อนกลับทางเดิม มาพักที่ท่านอาจารย์มั่น อีก ๑ คืน จึงเดินทางกลับอุดร แล้วเดินทางต่อไปสกลนคร ตามที่ได้ตกลงกันไว้กับเจ้าคณะมณฑล

แต่กิจการนั้นไม่เป็นไปตามจุดประสงค์ของเจ้าคณะมณฑล เพราะพระมหาปิ่นอาพาธ ไม่สามารถจะไปรับหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ได้

ฉะนั้น ในพรรษา นั้น (พ.ศ. ๒๔๖๗) ท่านอาจารย์สิงห์จึงได้พาคณะของเราไปจำพรรษาที่วัดป่าหนองลาด อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร

เรื่องนี้ทำให้เจ้าคณะมณฑลไม่พอใจอย่างยิ่ง จึงได้เอาพระบัญชา นักรรเม เอก ไปไว้ที่สกลนครต่อไป”

เป็นอันว่า หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล แคล้วคลาดจากการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ฝ่ายบริหารคณะสงฆ์ไปอีกครั้งหนึ่ง จะเป็นเรื่องที่ดีหรือไม่ดีก็แล้วแต่ ท่านผู้อ่านจะพิจารณาดูครับ

แต่ที่แน่นอนที่สุด เหตุการณ์เช่นนี้เป็นการเพิ่มความขัดแย้งระหว่างท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ติสโส อ้วน) กับคณะพระกรรมฐานลูกศิษย์

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ และลูกศิษย์**หลวงปู่มั่น** ให้มีมากยิ่งขึ้น

ถ้าท่านผู้อ่านยังจำได้ การที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับ**หลวงปู่มั่น** ต่างก็หลบหนีออกเดินทางดุดงค์ไปอยู่ในที่ห่างไกลนั้น ส่วนหนึ่งก็เพื่อหนีจากการแต่งตั้งให้เป็น ‘พระเจ้าพระนาย’ ตามที่**หลวงปู่จาม มหาบุญโณ** ได้เล่าไว้ในตอนต้น นะครับ แล้วเรื่องความขัดแย้งนี้ก็มีอีกในตอนต่อ ๆ ไป โดยเฉพาะ ตอนที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับ**หลวงปู่มั่น** ประสงค์จะพาคณะพระกรรมฐานกลับบ้านเกิดของท่านทั้งสอง ที่จังหวัดอุบลราชธานี ในอีก ๒-๓ ตอนข้างหน้า

ตกลงว่า ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๗ **หลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโคโม** พักจำพรรษาที่**บ้านปลาไหล** ในท้องที่อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร เป็นพรรษาที่ ๑๖ ของท่าน และในปีนั้นท่านมีอายุได้ ๓๕ ปี

บันทึกของ**หลวงปู่สิงห์** มีดังนี้

“พ.ศ. ๒๔๖๗ จำพรรษาที่เสนาสนะป่าบ้านปลาไหล อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร มีพระภิกษุสามเณรจำพรรษาร่วมกัน พระภิกษุ ๕ รูป สามเณร ๓ รูป”

เสียดายที่ไม่สามารถหารายละเอียดเรื่องราวการจำพรรษาของ**หลวงปู่** แต่จากบันทึกของพระลูกศิษย์ คือ**หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี** ทราบว่าช่วงก่อนเข้าพรรษา **หลวงปู่สิงห์** ได้พา**หลวงปู่เทสก์**ขึ้นไปบำเพ็ญเพียรอยู่ที่ **ถ้ำพวง** ซึ่งอยู่บนภูเหล็ก อยู่ช่วงเวลาหนึ่ง พอใกล้จะเข้าพรรษาจึงลงมาพักจำพรรษาร่วมกับคณะที่**เสนาสนะป่าบ้านปลาไหล** นั่นคือ **วัดป่าบ้านหนองลาด** ในเวลาต่อมา

สำหรับ **ถ้ำพวง** ที่อยู่บนภูเหล็ก ที่เอ่ยถึงข้างต้น ท่านผู้อ่านหลายท่านคงรู้จักกันดีแล้ว ต่อมาภายหลัง **พระอาจารย์วัน อุตตโม** ได้ไปจัดตั้งสำนักสงฆ์ขึ้น ซึ่งก็คือ **วัดอภัยดำรงธรรม** ในปัจจุบัน (ท่านเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน คือ **พระอาจารย์หลอ นาคธโร** ครับผม)

๔๕. หลวงปู่สิงห์อาพาธบนภูเหล็ก

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๗ นั้น หลวงปู่เทสก์ ยังเป็นพระภิกษุหนุ่ม อายุ ๒๒ ปี อายุพรรษา ๒ (เกิด พ.ศ. ๒๔๔๕ อุปสมบท พ.ศ. ๒๔๖๖)

หลวงปู่เทสก์ ได้เขียนบันทึกเรื่องราวขององค์ท่านเอง ซึ่งก็ทำให้เราพอทราบข้อวัตรปฏิบัติของพระเถระที่เป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่สิงห์ ในพรรษานั้นได้บ้างว่าท่านทำอะไร และปฏิบัติอะไรบ้างในพรรษานั้น

บันทึกของหลวงปู่เทสก์ มีดังนี้

“จนเข้าพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๗) จึงได้ไปจำพรรษาร่วมกับท่านอาจารย์สิงห์ ที่วัดป่าบ้านหนองลาด

ในพรรษานี้ เราเป็นพระใหม่ ไม่ต้องรับภาระอะไร นอกจากประกอบอาจารย์วัตร (ปฏิบัติรับใช้พระอาจารย์) แล้วก็ปรารภความเพียรเท่านั้น ท่านอาจารย์เอง ก็อนุญาตให้พวกเราเป็นพิเศษ

เราได้ประกอบความเพียรตามแนวนโยบายที่เราได้กระทำมาแต่บนภูเขา (บนภูเหล็ก) แล้วยังได้ประกอบแบบโยคะ เพื่อทดลองเพิ่มเติมอีกด้วย

กล่าวคือ จันอาหารผ่อน ตั้งแต่ ๓๐ คำข้าวเหนียว ลงมาจนถึง ๓ คำ แล้วเขยิบขึ้นไปถึง ๓๐ คำ แล้วก็ผ่อนลงมาถึง ๕ คำ ไป ๆ มา ๆ อย่างนี้เป็นระยะ ๆ ละ ๓-๔ วัน ทำอย่างนี้อยู่ตลอดพรรษา แต่ระยะที่ยาวนานกว่าเขาหน่อย คือ ๑๕ คำ

แล้วก็จันแต่อาหารมังสวัตรด้วย

ร่างกายของเราผอมอยู่แล้ว ก็ยิ่งซูบซีดลงไปอีก จนเป็นที่แปลกตาของชาวบ้าน ใคร ๆ เห็นก็ถามว่าเป็นอะไรไปหรือ ?

แต่เราก็มีกำลังใจ ประกอบข้อวัตรและทำความเพียรได้เป็นปกติ

พอออกพรรษาแล้วเราจึงเริ่มฉันอาหารเนื้อปลา แต่แหม ! มันคันนี่อะไร ?
มนุษย์คนเรานี้ กินเนื้อเขาเอามาเป็นเนื้อเรา เหมือนกับไปจกขโมยของ
สกปรกเขามากินอย่างนั้นแหละ เทพยดาทั้งหลายจึงเข้าใกล้มนุษย์ไม่ได้ มัน
เหม็นสาบ

แต่มนุษย์ทั้งหลายก็ยังกอดชมซากศพกินอยู่ได้

และจากบันทึกของ หลวงปู่เทสก์ นึ่งอง ทำให้เราทราบว่า หลังออกพรรษา
ปี พ.ศ. ๒๔๖๗ นึ่งอง หลวงปู่สิงห์ ได้พาหลวงปู่เทสก์ ขึ้นไปภูพานที่ถ้ำพวง
บนภูเหล็ก อีกครั้งหนึ่ง คราวนี้หลวงปู่สิงห์ เกิดอาพาธ เข้าใจว่าไข้ป่า หรือ
ไข้มาเลเรีย ที่ท่านเป็นอยู่ กลับมาแสดงอาการอีก

ขอเชิญดูบันทึกของ หลวงปู่เทสก์ มีดังนี้

“ออกพรรษาแล้ว เรา สององค์กับท่านอาจารย์สิงห์ ได้ขึ้นไป (บน
ภูเหล็ก) อีก คราวนี้อยู่ ๕ คืน ท่านอาจารย์สิงห์อาพาธ ได้ให้ไปตามพรรคพวก
ขึ้นมา เมื่อเห็นว่าที่นั่นไม่สะดวกแก่การพยาบาลกัน จึงได้อพยพกันลงมาพักรักษา
ตัวอยู่ ณ ป่าหนองบัว (ตอนนั้นเป็นหมู่บ้านแล้ว)

พอดีท่านอาจารย์มั่น สั่งให้เราเดินทางไปพบท่านที่อำเภอท่าบ่อ (วัดป่าอรัญ
ญาลี) เราจึงได้ลาท่านอาจารย์สิงห์ ไปตามคำสั่งท่าน ...”

หลวงปู่เทสก์ได้ไปพักจำพรรษาอยู่กับหลวงปู่มั่น ที่อำเภอท่าบ่อ จังหวัด
หนองคาย อยู่ ๑ พรรษา ปี พ.ศ. ๒๔๖๘ และในปีต่อมา คือ พ.ศ. ๒๔๖๙
ได้กลับมาอยู่กับหลวงปู่สิงห์ พักจำพรรษาในท้องที่อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัด
สกลนคร คนละที่กับหลวงปู่สิงห์ แต่อยู่ใกล้ ๆ กัน ดังจะได้กล่าวในตอนต่อไป

๔๖. จำพรรษาบ้านโคกสี อ.วาริชภูมิ สกลนคร

ปี พ.ศ. ๒๔๖๘ หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ยังพำนักอยู่ในห้องที่อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร และพักจำพรรษาอยู่ในห้องถื่นนี้ หลวงปู่มีอายุ ๓๖ ปี เป็นพรรษาที่ ๑๗ ของท่าน

บันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์ มีดังนี้

“พ.ศ. ๒๔๖๘ จำพรรษาที่วัดป่าวนาราม ใกล้บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร มีพระภิกษุสามเณรจำพรรษาด้วยกัน ภิกษุ ๕ รูป สามเณร ๓ รูป

พรรษาปีนี้ พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถระ กับพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺตเถระ พร้อมด้วยหมู่คณะจำนวนหนึ่ง ยังคงจำพรรษาในห้องที่อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย”

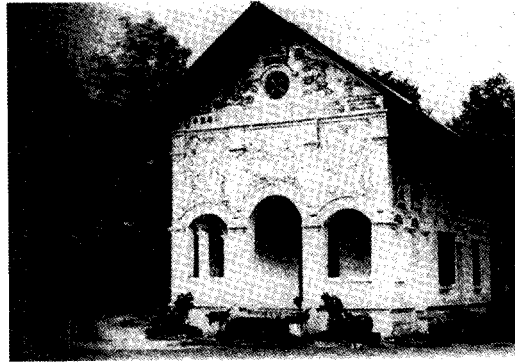
ดังได้เคยเรียนมาหลายครั้งว่า ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมานี้ กลุ่มพระธุดงค์ ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กลุ่มของหลวงปู่มั่น กับกลุ่มของหลวงปู่สิงห์ จะพำนักอยู่ไม่ห่างกันนัก พระอาจารย์ใหญ่ทั้งสามองค์ และพระเถระ ต่างมีการติดต่อและไปมาหาสู่กันเป็นปกติ เวลาว่างงานมีการของสงฆ์ พระเถระท่านจะระดมมาช่วยกันเสมอ

สำหรับเหตุการณ์ทางด้านหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กับหลวงปู่มั่น ภายในพรรษาเดียวกัน คือ ปี พ.ศ. ๒๔๖๘ มีบันทึกของหลวงพ่อวิริยงค์ ดังนี้

“ในปีนี้ (พ.ศ. ๒๔๖๘) ท่านอาจารย์มั่นฯ พักอยู่ที่เสนาสนะป่า (วัดอัญญาวาสีในปัจจุบัน) อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย พระอาจารย์เสาร์ พักจำพรรษาที่วัดราช ใกล้บ้านน้ำโสม (ปัจจุบันชื่อ วัดพระงาม) ท่านอาจารย์สิงห์

พระอุโบสถหลังเก่า
วัดอรัญญวาสี
อำเภอบ่อ จ.หนองคาย

- มหาปิ่น จำพรรษาบ้านหนองปลาไหล (สกลนคร)

สถานที่ที่**พระอาจารย์เสาร์** พักอยู่นั้น มีพระพุทธรูปเก่าสมัยเวียงจันทน์ ชำรุดไปบ้าง **ท่าน** พร้อมกับ**พระอาจารย์มั่งน๊ะ** ได้เป็นผู้บูรณะให้ปกติดังเดิม เมื่อทำเรียบร้อยแล้ว ประชาชนได้ไปเห็นก็พากันกล่าวชมว่า**งาม** ภายหลังจึงเรียกชื่อวัดนั้นว่า **วัดพระงาม** ต่อมาจนทุกวันนี้

อนึ่ง เมื่อท่านพักอยู่ในท้องถิ่นนั้น ก็ได้แนะนำธรรมเนียมปฏิบัติ จนเกิดความเลื่อมใสยิ่งในพระพุทธศาสนา และก็ปรากฏว่าประชาชนแถบนั้นได้เป็นผู้เคร่งครัดในการปฏิบัติธรรม จนถึงทุกวันนี้”

ภายหลังออกพรรษาแล้ว **หลวงปู่มั่น** พร้อมศิษย์ ได้เดินทางไปพำนักแถวอำเภอวาริชภูมิ และอำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร อยู่ระยะหนึ่งแล้วไปจำพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๙) ที่ **บ้านสามผง ดงพนาวัน** ตำบลสามผง อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ณ สถานที่แห่งนี้ได้ประกอบพิธีอุทิศกรรมครั้งใหญ่ คือพระสงฆ์และสามเณรฝ่ายมหานิกายหลายองค์ มีความเลื่อมใสในปฏิปทาของพระฝ่ายวิปัสสนาธุระ ได้ทำพิธีบรรพชา-อุปสมบทใหม่ เปลี่ยนนามสังกัดฝ่ายธรรมยุตจำนวนหลายองค์ ดังจะนำเสนอรายละเอียดของเหตุการณ์ในตอนต่อไป.

๔๗. บวชเปลี่ยนนิกายในสีมาน้ำ

หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๘ หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม และคณะยังพำนักโปรดญาติโยมในเขตอำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร อยู่ ในระหว่างนี้คือช่วงเดือนมิถุนายน ๒๔๖๙ ก่อนช่วงเข้าพรรษา ได้มีการบวชพระกลุ่มใหญ่จัดพิธีที่ สีมากลางน้ำ เสนาสนะป่าบ้านสามผง อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม โดยองค์หลวงปู่มั่น นั่งเป็นประธานพิธี หลวงปู่สิงห์ กับหลวงปู่พระมหาปิ่น เป็นแม่งานในการจัดงานสำคัญในครั้งนี้

ในบันทึกของหลวงปู่สิงห์ เขียนไว้เพียงสั้น ๆ ไม่มีรายละเอียด ดังนี้
 “ก่อนเข้าพรรษาปีนี้ (๒๔๖๙) ได้อาราธนาท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (จุม พญฺธฺโร) สมัยที่ดำรงสมณศักดิ์เป็นที่ พระญาณดิลก เจ้าคณะมณฑลอุดรธานี ไปเป็นพระอุปัชฌายะ อุปสมบทนาค ๘ คนเป็นภิกษุ
 มีญาติคือบวชแปลงพระอุปัชฌาย์เก็ง อธิมุตโตโก เป็นต้น”

บันทึกของหลวงพ่อริยังค์ สิริธโร ได้ให้รายละเอียดในการบวชแปลงครั้งนี้ดังนี้

“ครั้นออกพรรษา (ปี ๒๔๖๘) แล้ว (หลวงปู่มั่น) ได้พาคณะชุดงค์วิเวกไปทางบ้านหนองปลาไหล และไปถึงบ้านอากาศ (ปัจจุบันเป็นอำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร)

ท่านอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม ก็มารอพบท่านอยู่ที่นี่ เพื่อศึกษาธรรมบางประการ

ท่านอาจารย์เทศก์ เทสรุสี กับพระอีก ๔ รูป ก็ได้รู้ดังค์ตามท่าน (หลวงปู่มั่น) ต่อไปจนถึงบ้านสามผง ดงพนาวัน (ต. สามผง อ. ท่าอุเทน

จ. นครพนม) พักอยู่ที่ป่าช้าแห่งหนึ่ง

ณ สถานที่เวกแห่งนี้ ได้กลับกลายเป็นสถานที่สำคัญ คือ ได้เกิดมี พระอาจารย์ผู้มีปัญญาสามารถ ได้เข้ามาศึกษาธรรมปฏิบัติ เช่น พระอาจารย์เกิ่ง อริมุตโตโก และคณะของท่าน

เพราะท่านอาจารย์เกิ่ง เป็นพระอุปัชฌาย์ด้วย ผู้คนในละแวกนั้นนับถือมาก เป็นอาจารย์ใหญ่

เมื่อได้ยินข่าวท่านอาจารย์มั่นฯ มาพักอยู่ที่ป่า และทราบกิตติศัพท์มานานแล้ว จึงใคร่ที่จะทดลองได้ถามอรรถปัญหิตต่าง ๆ ท่านอาจารย์เกิ่ง พร้อมคณะ จึงได้ไปพบท่านที่ป่าแห่งนั้น

เมื่อได้ได้ถามอรรถปัญหิตธรรมต่าง ๆ ท่านอาจารย์เกิ่ง และคณะ ก็เกิดความอัศจรรย์ใจในการได้ตอบอรรถปัญหิตของท่านอาจารย์มั่นฯ เพราะแต่ละคำที่ได้รับคำตอบตรงใจจริง ๆ

ตอนหนึ่ง ท่านอาจารย์เกิ่งได้ถามว่า ‘ความบริสุทธิ์ เกิดจากอะไร ?’ ได้รับคำตอบว่า เกิดจาก อริยสังขารธรรม

ท่านอาจารย์เกิ่งถามว่า ‘สังขารธรรม อยู่ที่ไหน ?’ ได้รับคำตอบว่า ‘อยู่ที่ตัวของคนทุกคน’

ถามว่า ‘อยู่ในตัวของทุก ๆ คน ทำไมทุกคนจึงไม่บริสุทธิ์ ?’ ตอบว่า ‘เพราะเขาไม่รู้วิธีการ’

ถามว่า ‘ทำไมจึงต้องมีวิธีการ ?’ ตอบว่า ‘เหมือนกับทรัพยากร พวกแร่ธาตุต่าง ๆ อยู่ใต้ดิน คนไม่มีวิธีการ ก็เอาแร่ธาตุทรัพยากรเหล่านั้นมาใช้ไม่ได้ แร่ธาตุจะมีประโยชน์ต่อมนุษย์ ก็ต่อเมื่อมนุษย์มีวิธีการนำขุดนำเอามาใช้ให้ถูกต้องตามวิธีการ

แม้ อริยสังขารธรรม ก็เช่นเดียวกัน แม้ว่าจะอยู่ในตัวเราเอง ก็จะต้องมีวิธีการที่ถูกต้อง จึงจะบังเกิดเป็น อริยสังขาร ได้’

พระอาจารย์เก็ง อธิมุตตโก

พระอาจารย์สีลา อธิสโร

พระอาจารย์ ดี ฌนโน

เท่านี้เอง ท่าน**อุปัชฌาย์เก็ง อธิมุตตโก** ก็เลื่อมใสและเข้ามาขอปฏิบัติ
กับท่าน**อาจารย์มั่ง**ฯ จนเกิดความเข้าใจเป็นอย่างดี ได้ขอมอบตัวเป็นศิษย์
พระอาจารย์มั่งฯ พร้อมใจกันกับศิษย์ เพราะได้ปฏิบัติจิตทั้งศิษย์ทั้งอาจารย์
ยอมสละบวชทำทัฬหีกรรมใหม่ เป็นพระธรรมยุตทั้งวัด

ในครั้งนั้น จึงทำให้ชาวบ้านชาวนเมืองได้เลื่องลือกันว่า **พระอาจารย์มั่ง**ฯ เป็น
ผู้วิเศษสำคัญ เพราะได้ทรมาน**พระอาจารย์เก็ง**ได้ เนื่องจากชาวบ้านชาวนเมือง
เลื่อมใส**พระอาจารย์เก็ง**มาก ..."

๔๘. กองทัพธรรมเกรียงไกร

ในระยะเวลาใกล้ ๆ กันนั้น คือหลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ก่อนเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๙ ในเดือนมิถุนายน ได้มีพระเถระองค์สำคัญถึง ๓ องค์ พร้อมด้วยศิษย์หลายองค์ ได้ขอญัตติเป็นพระธรรมยุต คือ :-

๑. **พระอาจารย์เก็ง อธิมุตโตโก** อายุพรรษา ๑๙ เป็นพระเถระจารย์ที่มีชื่อเสียงโด่งดัง เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนแถบ **ลุ่มน้ำสงคราม** ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย บ้านสามผง ตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม (เดิมเป็นอำเภอท่าอุเทน) จังหวัดนครพนม ท่านเป็นพระอุปัชฌาย์ เป็นเจ้าสำนักเรียนนักธรรมและบาลี และเป็นครูใหญ่ท่านแรกของโรงเรียนประถมศึกษาแห่งตำบลสามผง ที่ตั้งอยู่ในวัดนั้นด้วย

๒. **พระอาจารย์สีลา อีสฺสโร** เป็นชาวสกลนคร อายุพรรษา ๑๗ เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย (คนละแห่งกับวัดพระอาจารย์เก็ง) ตำบลหัวไใหญ่ อำเภอกวนนิวาส จังหวัดสกลนคร

๓. **พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** พระเถระชื่อดังจาก **บ้านกุดแห่** อำเภอเลิงนกทา จังหวัดอุบลราชธานี (ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดยโสธร) ชาวบ้านตั้งฉายาท่านว่า **‘อาจารย์ดีฝ้าย’** เพราะท่านมีคาถาอาคมและมีอิทธิฤทธิ์เก่งกล้าในการปราบผีและคุณไสย์ต่าง ๆ

ในครั้งนั้นได้มีพิธี **ทัพพีกรรม** คือ การบวชแปลงจากพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย มาเป็นฝ่ายธรรมยุต ครั้งใหญ่มากในสมัยนั้น คือมีพระสงฆ์มากถึง ๒๐ องค์ และสามเณรอีก ๕ องค์ ในคราวเดียวกัน

พิธีนี้ได้จัดขึ้นที่ **อุทกกุกเขปสีมา** หรือ **อุทกสีมา** หรือ **โบสถ์น้ำ** จัดสร้างขึ้นชั่วคราวเพื่อพิธีการนี้ ที่กลางหนองสามผง **วัดป่าบ้านสามผง** อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม

โบสถ์น้ำ หรือ **ลิมน้ำ** ที่จัดสร้างขึ้นนี้ ใช้เรือ ๒ ลำ ลอยอยู่กลางน้ำ ทำเป็นโต๊ะ เอาไม้กระดานปูเป็นแพ แต่ไม่มีหลังคา สมมติเป็นลิมากลางน้ำ เพื่อรวบรวมพิธีกรรมของสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ

การที่สร้างโบสถ์น้ำเพื่อทำพิธีบวชนี้นั้น เป็นเพราะว่าในท้องถิ่นแถวนั้น ไม่มีบสถิตหรือธรรมยุต ที่จะจัดพิธีบรรพชาอุปสมบทได้ จึงต้องจัดทำโบสถ์น้ำเพื่อรวบรวมพิธีกรรมเป็นการชั่วคราว

พิธีการ บวชนแปลง ในครั้งนั้น ได้มี สามเณรลิม วงศ์เข้มมา สามเณรมหานิยาย จากอำเภอพรหมนิคม จังหวัดสาทรนคร รวมอยู่ด้วย หลังจากพิธีเสร็จแล้วก็ได้ติดตามไปปฏิบัติอยู่กับ หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม และสามเณรองค์นี้ ก็คือ พระคุณเจ้าหลวงปู่ลิม พุทธาจาโร แห่งสำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อำเภอเขียงดาว จังหวัดเขียงใหม่ นั่นเอง

จากเหตุการณ์การบวชน้ในครั้งนั้น ทำให้มีจำนวนพระป่า เพิ่มขึ้นอีกมาก จนกลายเป็น **กองทัพนครพระกรรมฐาน** ที่เกรียงไกรขึ้นมา

หนองสามผง อ.ท่าอุเทน จ.นครพนม (ปัจจุบันอยู่ใน อ.ศรีสงคราม)

๔๙. จำพรรษาที่อากาศอำนวย

สกลนคร

พระป่า หรือพระสายขาวมรณฐาน ที่ออกเผยแผ่ธรรมด้านวิปัสสนาธุระ ในสมัยเริ่มแรก มี ๓ กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนตสีโล กลุ่มของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต กับ กลุ่มของหลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม ดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ในหัวข้อนี้จะขอเสนอเรื่องราวเพิ่มเติม โดยเฉพาะเรื่องความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงระหว่างพระกรรมฐานทั้งสามกลุ่มนี้พอให้เห็นภาพรวม

พระเถระที่เป็นอาจารย์ หรือหัวหน้า ทั้งสามองค์นี้ ต่างก็เป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานีเหมือนกัน และมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ หลวงปู่ใหญ่เสาร์เป็นอาจารย์สอนกรรมฐานหลวงปู่มั่น และ หลวงปู่สิงห์ก็เป็นศิษย์ต้นในทางกรรมฐานของหลวงปู่มั่น จึงกล่าวได้ว่า พระอาจารย์ทั้งสามองค์นี้ ร่วมสายเลือดในสายธรรม ต่างก็ให้ความเคารพกันตามอาวุโส และการเป็นครูเป็นศิษย์ที่ผูกพันใกล้ชิด

ระยะแรก หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กับ หลวงปู่มั่น จะอยู่ด้วยกันทั้งในและนอกพรรษา ออกธุดงค์คู่กัน ต่อมาต่างองค์ต่างก็มีลูกศิษย์และเพิ่มจำนวนมากขึ้น การจะพักในสถานที่เดียวกันก็จะกลายเป็นกลุ่มใหญ่ไป จะเป็นการระเหิดแก่ชาวบ้านในการให้การอุปฐากเลี้ยงดู ท่านจึงแยกกันอยู่ แต่ก็ไม่ห่างกันมากนัก พอไปมาหาสู่กันและทำกิจสงฆ์ร่วมกันได้เสมอ

แม้หลวงปู่มั่น จะเป็นพระเถระ มีลูกศิษย์ลูกหามาก แต่ท่านก็ยังปฏิบัติต่อหลวงปู่ใหญ่เสาร์เสมือนกับเถระน้อยปฏิบัติต่อครูบาอาจารย์ด้วยความเคารพและศรัทธาจริง และปฏิบัติอย่างเสมอต้นเสมอปลาย เป็นความมั่งงามที่ถ่ายทอดไปเป็นตัวอย่างแก่ศิษย์สายกรรมฐานรุ่นต่อ ๆ มา จนถึงปัจจุบัน

สำหรับ**หลวงปู่สิงห์** ท่านก็ออกอุตถงค์ติดตาม**หลวงปู่มั่น** ในระยะเริ่มแรก ต่อมาเมื่อกำลังจิตท่านแก่กล้า บารมีธรรมสูงพอ ครูอาจารย์ให้การยอมรับและอนุญาตให้มีลูกศิษย์ได้ ท่านจึงมีกลุ่มศิษย์สายตรงของท่านเอง แล้วแยกกลุ่มออกมาจาก**หลวงปู่มั่น** บางครั้งก็พักจำพรรษาอยู่ร่วมกับ**หลวงปู่มั่น** ตอนหลังแยกพักกันคนละที่ แต่ก็ยังอยู่ในระยะที่เดินทางไปมาหาสู่กันได้ เช่นไปรับคำชี้แนะหรือประกอบศาสนกิจร่วมกัน

หลวงปู่สิงห์ ในฐานะศิษย์อาวุโส ก็คอยสดับรับฟังจาก**หลวงปู่มั่น** รับภาระงานที่ได้รับมอบหมาย ถึงแม้ท่านจะเป็นพระเถระมีลูกศิษย์ลูกหาและผู้มีศรัทธามาก แต่ท่านก็ยังหาโอกาสไปรับคำสอน คำชี้แนะ จากพระอาจารย์ของท่านอยู่เสมอ

ดังนั้น กลุ่มพระกรรมฐานกลุ่มใหญ่ทั้ง ๓ กลุ่ม ดังกล่าว จึงมักจะพักอยู่ไม่ห่างไกลกัน และมีงานหรือกิจกรรมที่ต้องมีการพบปะหรือกระทำร่วมกันตลอดเวลา

ในประวัติของพ่อแม่ครูอาจารย์สายกรรมฐานยุคแรก ๆ นี้ เราจึงมักจะพบว่า เวลากล่าวถึงเรื่องราวของพระอาจารย์องค์ใดองค์หนึ่ง จึงมักกล่าวพาดพิงถึงองค์อื่นด้วย เช่น เมื่อกล่าวถึงสถานที่พักจำพรรษา เราก็พอจะทราบว่าอีกสองกลุ่มก็จะอยู่ในละแวกนั้นด้วย หรือถ้าเราทราบว่าพระอาจารย์องค์หนึ่งทำอะไร ก็พอจะนึกถึงความโยงใยเกี่ยวข้องไปถึงองค์อื่นได้ ดังนี้ เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ การจะทราบประวัติและเรื่องราวของ**หลวงปู่สิงห์** ซึ่งค้นหาค่อนข้างยากมาก จึงสามารถเทียบเคียงจากเรื่องราวของกลุ่มของ**หลวงปู่ใหญ่ทั้งสององค์** ได้มากพอสมควร ดังจะเห็นจากที่ผมได้ทำมาตั้งแต่ต้นแล้ว

ที่นี่ เรากลับมาสู่เรื่องราวของ**หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** โดยตรงกันต่อไป โดยมาเริ่มเหตุการณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ พรรษาที่ ๑๘ ของท่าน ต่อไป

เราสามารถสืบค้นข้อมูลได้จาก ๒ แหล่ง **แหล่งแรก** ในประวัติของ**หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต** ได้เขียนถึงการจำพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๙ ของท่าน ดังนี้

“ท่านอาจารย์มั่นฯ และพระภิกษุสามเณรหลายรูป จำพรรษาที่เสนาสนะ
ป่าบ้านสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม

ท่านอาจารย์สิงห์ กับ ท่านอาจารย์มหาปิ่น จำพรรษากันที่บ้านอากาศ
(ปัจจุบันคืออำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร)

ท่านอาจารย์กู๋ ธรรมทินโน จำพรรษาที่บ้านโนนแดง (จ. นครพนม)
อาจารย์อ่อน ธรรมธโร จำพรรษาที่บ้านข่า (อ. ศรีสงคราม จ. นครพนม)

ท่านอาจารย์เสาร์ กนตสีโล ชุุดงค์ออกจากวัดพระงาม อำเภอท่าบ่อ
จังหวัดหนองคาย แล้วก็ไปเชียงคาน จังหวัดเลย ขึ้นไปที่ภูฟ้า ภูหลวง แล้วก็
กลับมาจังหวัดอุดรธานี จำพรรษาอยู่ที่เสนาสนะป่าบ้านดงยาง อำเภอหนองหาร”

ข้อมูลแหล่งที่สอง เป็นบันทึกการจำพรรษาขององค์หลวงปู่สิงห์
ขนุดยาคโม โดยตรง มีดังนี้

“พ.ศ. ๒๔๖๙ จำพรรษาที่สำนักสงฆ์วัดป่า ไกลเมืองอากาศอำนวย
ตำบลอากาศอำนวย อำเภอกวนนิเวศ จังหวัดสกลนคร (ภายหลังยกขึ้นเป็น
อำเภออากาศอำนวย) มีพระภิกษุสามเณรจำพรรษาร่วมกัน ภิกษุ ๑๐ รูป สามเณร
๕ รูป

พรรษานี้ พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ กับหมู่คณะจำนวนหนึ่ง ได้อยู่
จำพรรษาที่สำนักสงฆ์วัดป่าบ้านสามผง ตำบลสามผง อำเภอท่าอุเทน (ปัจจุบัน
อยู่ในท้องที่อำเภอศรีสงคราม) จังหวัดนครพนม

...

ส่วนพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโลเถระ กับหมู่คณะจำนวนหนึ่ง ยังคง
จำพรรษาในท้องที่อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย มีพระภิกษุสามเณรจำพรรษา
ร่วมด้วย ภิกษุ ๑๕ รูป สามเณร ๘ รูป”

นอกจากนี้ก็มีบันทึกของ หลวงปู่เทศก์ เทสรูสี ผมขอยกไปเสนอในตอน
ต่อไป.

๕๐. ประยูรสาสมุนไพรช่วยชาวบ้าน รักษาฝีดาษ

กลางพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๕ ที่บ้านอากาศอำนวย ที่หลวงปู่สิงห์
ขนดยาคโม จำพรรษาอยู่ ได้เกิดโรคฝีดาษระบาดขึ้น ชาวบ้านหวาดกลัวกันมาก
หลวงปู่ได้ประยูรสาสมุนไพรช่วยรักษาเพื่อหยุดยั้งการตาย ทำให้ชาวบ้านเกิด
กำลังใจและศรัทธาต่อหลวงปู่มาก

เหตุการณ์นี้มีบันทึกในอัตโนประวัติของหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี ในปีนั้น
ท่านเพิ่งบวชได้ ๔ พรรษา พักจำพรรษาที่บ้านอากาศอำนวยเหมือนกัน แต่อยู่
คนละด้านของเมือง ห่างจากสำนักของหลวงปู่สิงห์ ประมาณ ๓ กิโลเมตรเท่านั้น
บันทึกของหลวงปู่เทสก์ มีดังนี้

“จวนเข้าพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๕) เรา (หลวงปู่เทสก์) ได้ย้ายกลับมา
จำพรรษาที่ป่าช้า ทิศเหนือของอำเภออากาศอำนวย ท่านอาจารย์สิงห์จำพรรษาอยู่
ทางทิศใต้ของอำเภออากาศอำนวย

ในพรรษานี้ ผู้ที่จำพรรษาด้วยกัน (กับหลวงปู่เทสก์) มี พี่ชาย อาผู้ชาย
โยมแม่ โยมบ่า และแม่ชีบ้านโพนสว่างอีกคนหนึ่ง พระ คงมีเราเพียงคนเดียว
กับสามเณรชั้น บ้านท่าบ่อ พอจวนเข้าพรรษา โยมอาเสียไปคนหนึ่ง ยังคงเหลือ
เพียง ๖ คนด้วยกัน

ในพรรษานี้ ชาวบ้านเกิดฝีดาษ ผู้คนแตกหนีไปอยู่ตามป่า ตามทุ่งนา
เกือบหมด แม้พระตามวัดในบ้านก็ตามโยมไปด้วย แทบจะไม่มีคนตักบาตร
ให้ฉัน เพราะคนในเมืองอากาศฯ นี้ เขาไม่เคยเป็นฝีดาษกัน

บ้านมีพันกว่าหลังคาเรือน คนเป็นฝีดาษ ๕ คนเท่านั้น

ใครเกิดเป็นผีตาชแล้ว จะต้องปกปิดไม่ให้ใครรู้ กว่าคนอื่นจะรู้มันลูกกลมไปมากแล้ว

และเมื่อเกิดผีตาชแล้ว จะต้องเอาไปไว้ในป่า ปลุกกระด๊อบให้อยู่คนเดียว เพียงเอาอาหารส่งให้กิน

คืนักหนาที่ท่านอาจารย์สิงห์ท่านรู้จักยาสมุนไพรรู้อยู่บ้าง ท่านจึงบอกไม่ให้เอาไปทิ้งไว้ในป่า ท่านพยายามรักษากัน จึงมีตายเพียงไม่กี่คนเท่านั้น
พอทางการรู้เข้า จึงมาฉีควัคซีนป้องกันให้

เดชะบุญเขายังนับถือพระกัมมัญฐานอยู่ ถึงแม้ไม่มีคนนอนเฝ้าบ้านเลยสักคนเดียว ขนาดนั้นแล้ว ตอนตี ๔-๕ ยังอุตส่าห์ด้อม ๆ มาหุงข้าวไว้สำหรับตักบาตร

พวกเราไปบิณฑบาต เขาจะออกมาตักบาตรแล้วรีบกลับเข้าป่าไป

ขอขอบบุญขอบคุณชาวเมืองอากาศไว้นะ ที่นี่เป็นพิเศษ บุญกุศลนี้เป็นของสูงเหนือชีวิตจิตใจ เป็นที่พึ่งของมนุษย์ผู้ได้รับทุกข์ที่มีชีวิตอยู่และละโลกนี้ไปแล้วได้อย่างแท้จริง

คนเรา เมื่อได้รับทุกข์ หากไม่พึ่งบุญ แล้วจะไปพึ่งอะไรเล่า

คนเมืองอากาศฯ กลัวผีตาชยิ่งกว่ากลัวเสือ คนบ้านใกล้เคียงกันทั้งเป็นญาติกันด้วย ก็ไม่พูดกัน

เราถามว่า เมื่อไรจะพูดด้วยกัน เขาบอกว่า โนนละ ออกพรรษาแล้ว เดือนสาม จึงจะพูดกัน”

๕๑. เทศน์ให้กระเทือนใจศิษย์

เหตุการณ์นี้ยังอยู่ในกลางพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๙ ที่บ้านอากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร ที่เดิม

ข้อมูลจากการบันทึกของ หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี ลูกศิษย์ ซึ่งเป็นพระหนุ่ม อายุพรรษา ๔ ในขณะนั้น

การเทศน์ของหลวงปู่สิงห์ เป็นการจงใจเทศน์สอนหลวงปู่เทสก์ ผู้เป็นศิษย์ โดยเฉพาะ ทำให้หลวงปู่เทสก์ เกิดมีมานะเร่งทำความเพียรทางใจมากยิ่งขึ้น จนประสบความมหัศจรรย์ทางจิตหลายประการในช่วงนั้น

บันทึกของหลวงปู่เทสก์ มีดังนี้

“ในพรรษานี้ (พ.ศ. ๒๔๖๙) เราได้ไปฟังเทศน์ท่านอาจารย์สิงห์บ่อย ๆ การไปจะต้องเดินผ่านเมืองอากาศฯ นี้ไปเป็นระยะทางเกือบ ๓ กิโลเมตร ในบ้าน ไม่มีคน แม้แต่สุนัขตัวเดียวก็ไม่เห็น

ถูกท่านอาจารย์สิงห์เทศน์กระเทือนใจอย่างหนัก

จะเป็นพระท่านแก่งถึงเพื่อกระเทือนใจเรา หรือท่านไม่รู้นิสัยของเราตามความเป็นจริง ก็เหลือที่จะเดาถูก

ท่านว่า **นิสัยของเราเป็นคนกระด้าง หัวดี ไม่ค่อยจะลงคน**

ขณะที่ท่านเทศน์อยู่นั้น เราได้กำหนดจิตตรวจดูภายในใจของเรา เรายังก็เคารพนับถือท่านอย่างที่สุด คอยรับโอวาทของท่านอยู่เสมอ ทำไมท่านจึงว่าอย่างนั้น ?

แต่ที่ท่านว่า **‘ไม่ค่อยจะลงคน’** นั้น เป็นความจริง เราเป็นคนเช่นนั้นแต่ไหนแต่ไรมา สิ่งใดถ้าไม่สมเหตุผลแล้วไม่ค่อยเชื่อง่าย ๆ เหมือนกัน

แม้ความเห็นของตนเอง หากไม่เทียบดูโน่นดูนี้แล้ว ถ้าไม่มีหลักฐานยืนยันแล้ว หัวดีดีตื่นขาดก็ไม่ยอมเชื่อเอาเสียดื้อ ๆ อย่างนั้นแหละ

ในขณะที่นั่งฟังเทศน์ท่านอยู่นั้น ทั้งตรวใจของตนเองไป มันยังทำให้เกิดมานะกล้าขึ้น เหมือนกับเอาน้ำมารดดับไฟอย่างนั้นแหละ

ขากลับมา เดินตัวปลิว จิตมันกำหนดเอาเรื่องนั้นมาเป็นอารมณ์ไม่หาย
คืนวันนั้น เรายังปรารถนาความเพียรเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ

ด้วยคิดว่า เราได้ปรารถนาความเพียรมาถึงขนาดนี้แล้ว ก็เลสซึ่งมีอยู่ในใจของเราแท้ ๆ ทำไมเราจึงรู้ไม่ได้ น่าขายขี้หน้า

ท่านก็เป็นคน เกิดจากบิดามารดา เติบโตมาด้วยน้ำนม ข้าวบ้วนเหมือน ๆ กับเรา ท่านยังสามารถล่วงรู้กิเลสภายในใจของเรา

วันนี้ ถ้าหากเราไม่สามารถล่วงรู้กิเลสของเราแล้ว เราจะขอยอมตายกับการทำความเพียรของเรานี้แหละ”

ในคืนนั้น หลวงปู่เทสก์ เร่งความเพียรอย่างหนัก พิจารณาคำเทศน์ของหลวงปู่สิงห์ทบทวนกลับไป กลับมา ก็เกิดความสงบเย็น และเข้าใจจิตใจของท่านเองชัดเจนยิ่งขึ้น

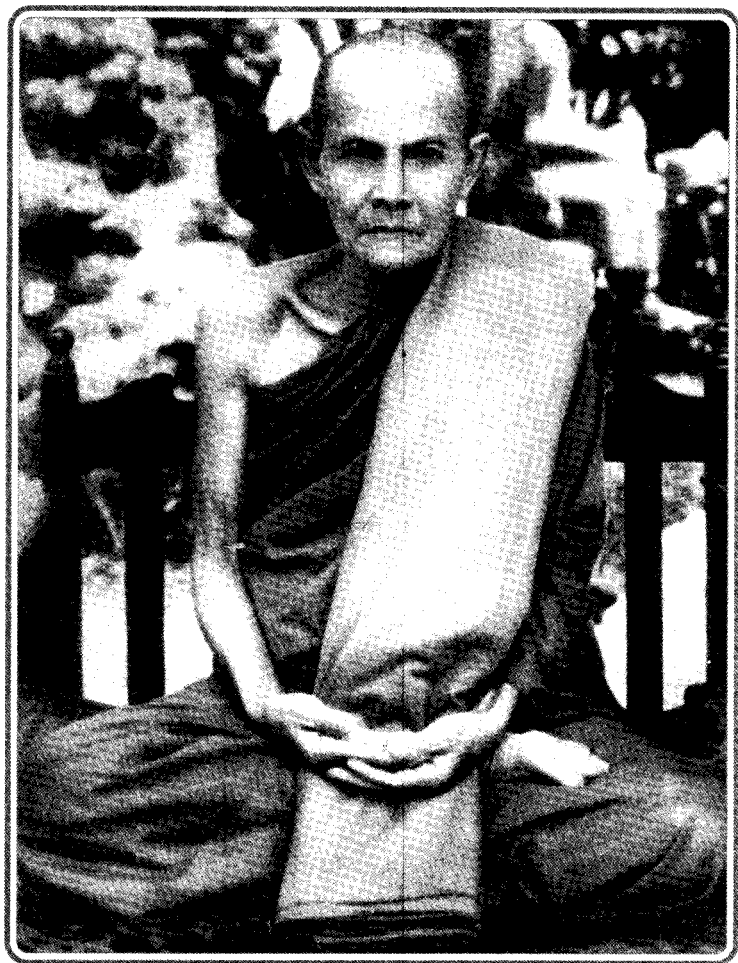
เมื่อนั่งสมาธิจนพอควรแล้ว ท่านก็เอนกายลงนอนพักผ่อน แต่นอนไม่ค่อยหลับ มีอาการเหมือน **ผีอำ** ท่านกำหนดจิตพิจารณาอาการที่เรียกว่า **ผีอำ** นี้ ต่อมาก็พิจารณาเรื่อง **การนอนหลับ-นอนไม่หลับ** จนพิจารณากำหนดจิตดูอาการของคนใกล้จะขาดใจตาย และที่สุดก็พิจารณาถึง **การเข้านิโรธสมาบัติ**

ผมขออนุญาตไม่กล่าวถึงรายละเอียดของเรื่องข้างต้น ท่านที่สนใจสามารถหาอ่านใน **อัตโนประวัติ ของหลวงปู่เทสก์ เทสรูสี** ได้ ท่านเขียนไว้ชัดเจนครับ และหนังสือก็ไม่น่าจะหายากนัก.

ตอนที่ ๔ ต้องอุปสรรคใหญ่ในอุบลฯ

หลวงปู่มีน ภูริทัตโต

๕๒. อาหารนาหลวงปู่มั่นกลับอุบลฯ

หลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม เห็นว่า ทั้งหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล และหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ได้ถูกต้องออกจากจังหวัดอุบลฯ มานานพอสมควรแล้ว น่าจะถึงเวลาหวนกลับไปโปรดชาวจังหวัดอุบลฯ บ้านเกิดบ้าง

ในบันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์ มีดังนี้

“ออกพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๙) แล้ว ได้อำราธนา**พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ** ให้พาไปโปรดญาติโยม ในท้องที่จังหวัดอุบลราชธานี

พระอาจารย์ (หลวงปู่มั่น) มีความยินดีพาไป มีพระภิกษุสามเณรติดตามไปรวมทั้งสิ้น ๓๒ รูป

ได้ทำการสั่งสอนประชาชนในท้องที่อำเภออำนาจเจริญ โดยเฉพาะในหมู่บ้านญาติ ซึ่งเป็นชาติภูมิชั่วระยะกาลหนึ่งก่อนถึงกาลจำพรรษา”

ใน อัตโนประวัติ ของ หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี เขียนถึงเหตุการณ์ตอนนีไว้ว่า

“ออกพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๙) แล้ว ท่าน**พระอาจารย์สิงห์** ได้พาคณะเราไปกราบนมัสการท่าน**พระอาจารย์มั่น** ที่บ้านสามผง (อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม) ดังเคยปฏิบัติมาเป็นอาจิน

...

การไปรวมกันกราบนมัสการ**พระอาจารย์ใหญ่** ในครั้งนี้ ถึงแม้พระเถรทั้งหมดจะหย่อนร้อย ก็นับว่ามากเอาการอยู่ในสมัยนั้น

แล้ว ท่าน**อาจารย์มั่น** ได้ให้เรา (หลวงปู่เทสก์) พร้อมด้วยพระอีกองค์หนึ่ง กับสามเณรอีกหนึ่งองค์ ตามท่านออกเดินทางไปบ้านข่าโนนแดง ซึ่ง **อาจารย์อุ่น** (ธมฺมธโร), **อาจารย์กู่** (ธมฺมทินฺโน) และ**อาจารย์ฝั้น** (อาจาโร) จำพรรษาอยู่ ณ ที่นั้น

ขณะที่ **ท่านอาจารย์มั่น** อยู่ที่**วัดสามผง** ท่านเทศน์ทุกวัน ถ้าใครอ่อนแอ ห้อแท้ เจ็บป่วย ท่านก็เทศน์ว่า **นั้นมีไข้กลัวตาย แต่อยากตายหลายหน** (คือ หมายความว่า ถ้าทำความเพียรกล้าแข็งเข้า ใจบริสุทธิ์แล้ว ความกลัวตายก็จะลดน้อยลง)

พอท่านออกจากวัดไป ไม่มีใครเทศน์ให้ฟัง จิตใจของลูกศิษย์ก็อ่อนลง จึงอยู่ไม่ได้

ที่วัดนี้อากาศร้อนนัก ใช้มาเลเรียกชุม ใครใจอ่อนแอจะต้องโดนเป็นไข้ทุก ๆ คน

หมู่คณะที่อยู่**บ้านสามผง** ได้ตามมาที่วัด (บ้านข่าโนนแดง) หมดวัดเลยบอกว่า แยะ! อยู่ไม่ไหว อากาศวัดบ้านสามผงมันร้ายกาจมาก ทำให้ซึมมีเมฆ่วงนอนตลอดวัน”

สรุปว่า ช่วงหลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๙ หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ได้พาคณะศิษย์ออกเดินทางจาก**บ้านอากาศอำนวย** จังหวัดสกลนคร ไปกราบหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ที่วัดป่าบ้านสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม

หลวงปู่สิงห์ กราบอาราธนาให้หลวงปู่มั่น นำคณะเดินทางไปโปรดญาติโยมที่จังหวัดอุบลราชธานี บ้านเกิดของท่านทั้งสอง ซึ่งหลวงปู่มั่น ก็ได้รับอาราธนาแล้วจึงนัดแนะศิษย์ที่เป็นพระภิกษุและสามเณรที่อยู่ในละแวกนั้นไปประชุมกันที่วัดบ้านข่าโนนแดง ตามบันทึกของหลวงปู่เทศก์ ขำตัน

วัดบ้านข่าโนนแดง ในหนังสือประวัติของหลวงปู่ฝั้น อาจาโร เรียกว่า **บ้านดอนแดงคอกช้าง** สมัยนั้นอยู่ในท้องที่อำเภอท่าอุเทน (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอนาหว้า) จังหวัดนครพนม

ที่ **บ้านดอนแดงคอกช้าง** หรือ **วัดบ้านข่าโนนแดง** ในขณะนั้นหลวงปู่มั่น ได้จัดให้ศิษย์สำคัญ ๓ รูป ไปอยู่จำพรรษาแทนองค์ท่าน ได้แก่ หลวงปู่ภู ทุมมทินโน, หลวงปู่ฝั้น อาจาโร และ หลวงปู่เก็ง อธิมุตโตโก

๕๓. หลวงปู่มั่นปรารภการกลับ อุปถัมภ์

มีเรื่องน่าคิด หรืออาจเห็นว่าเป็นเรื่องแปลก หรือมหัศจรรย์ ก็แล้วแต่จะมอง เพราะว่าที่**บ้านดอนแดงคอกช้าง** หรือ**วัดบ้านข่าโนนแดง** ที่กล่าวถึงในตอนที่ผ่านมา แต่เดิม “ที่วัดนี้ อากาศร้อนนัก ใช้มาเลเรียกชุกชุม ใครใจอ่อนแอก็ต้องโดนปั่นใช้ทุกคน” ตามที่**หลวงปู่สรวง** ได้เขียนไว้

แต่ที่น่าคิด หรือน่าแปลก ก็คือ พอ**หลวงปู่มั่น** ไปพักชำระระยะสั้น ๆ สถานที่นั้นกลับเป็นที่สงบเย็น เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียร จนกระทั่งพระเถระจากที่อื่นต้องติดตามไปอยู่กับ**หลวงปู่มั่น** ด้วย และ**หลวงปู่มั่น** ก็ได้ใช้สำนักแห่งนี้เป็นที่ประชุมพระเถระ เพื่อบอกเรื่องที่จะเดินทางไปจังหวัดอุบลราชธานี ตามคำอาราธนาของ**หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม**

ในเรื่องการเรียกประชุมศิษย์ของ**หลวงปู่มั่น** มีปรากฏในประวัติของ**หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** เขียนบรรยายไว้ว่า

“พอออกพรรษา ปี ๒๔๖๙ นั้นแล้ว **หลวงปู่มั่น** ได้นัดพระลูกศิษย์ของท่าน ที่จำพรรษาอยู่ในห้องที่แถบนั้นประมาณ ๗๐ รูป เข้าไปประชุมพร้อมกันที่**บ้านดอนแดงคอกช้าง** สถานที่ที่**หลวงปู่ฝั้น** จำพรรษาอยู่

เมื่อพระภิกษุสามเณรศิษย์ของ**หลวงปู่มั่น** พากันมาพร้อมเพรียงแล้ว ท่านได้ให้โอวาทตักเตือนสั่งสอนเพื่อให้ศิษย์มีกำลังใจ

ท่านแสดงธรรมปลุกใจให้ลูกศิษย์ลุกขึ้นต่อสู้กับกิเลสที่ครอบงำจิตใจให้อ่อนแอ ให้มุ่งเหมาหาانون ขี้เกียจขี้คร้าน ฟุ้งซ่าน เกล่เกล่ ไม่มีความอดทน พยายามบำเพ็ญเพียรภาวนา”

“การประชุมในครั้งนั้น หลวงปู่มั่นได้วางระเบียบการปฏิบัติเกี่ยวกับการอยู่ป่า การตั้งสำนักปฏิบัติ แนวทางการอบรมสั่งสอนประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติจิต เพื่อให้คณะศิษย์นำไปปฏิบัติให้เป็นระเบียบเดียวกัน ซึ่งพระป่าได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติมาจนทุกวันนี้”

ต่อจากนั้น หลวงปู่มั่น ได้ปรารภในที่ประชุมว่า

“... ในท้องที่ ๔-๕ จังหวัด คือ จังหวัดเลย สกลนคร อุดรธานี นครพนม หนองคาย พวกเราได้ออกอุทฺตงค์ทำความเพียรบำเพ็ญภาวนา วกไปเวียนมาอยู่ในภูเขาแถบนี้ ก็เป็นเวลาหลายปีแล้ว **ปีนี้พวกเราควรไปทางไหนกันดี ?**

สำหรับผม จำต้องพาคุณโยมแม่ให้ไปอยู่กับน้องสาวที่เมืองอุบลฯ เพราะท่านชรามาก อายุ ๗๘ ปีแล้ว จะพาทุลักทุเลอยู่ดงอยู่ป่าคงจะไปไม่ไหว ...”

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม กับพระน้องชาย คือ หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล ได้รับรองจะพาคุณโยมแม่ของหลวงปู่มั่น (คุณแม่ชีจันทร์) ไปส่งให้ถึงเมืองอุบลฯ แต่ต้องไปด้วยเกวียน จะให้ท่านเดินเท้าไปคงไม่ไหว เพราะท่านชรามาก ไม่มีกำลังพอ

ที่ประชุมตกลงขอติดตามหลวงปู่มั่น ลงไปเที่ยวอุทฺตงค์กรรมฐานตามท้องที่ต่าง ๆ ของจังหวัดอุบลราชธานี หมดด้วยกันทุกองค์ คือมีมติเป็นเอกฉันท์

หลังจากการประชุมสิ้นสุดลงแล้ว พระเถระก็แยกย้ายกันออกอุทฺตงค์ไปเป็นหมู่ ๆ ถ้าใครองค์ใดไปพบสถานที่เหมาะดี สบาย มีความสงบ จะพักอยู่ปฏิบัติฝึกหัดเพื่อให้ได้กำลังใจเพิ่มยิ่ง ๆ ขึ้นอีก ก็อยู่ได้ แต่ให้มีจดหมายไปพบกันที่เมืองอุบลฯ ช่วงก่อนเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๐

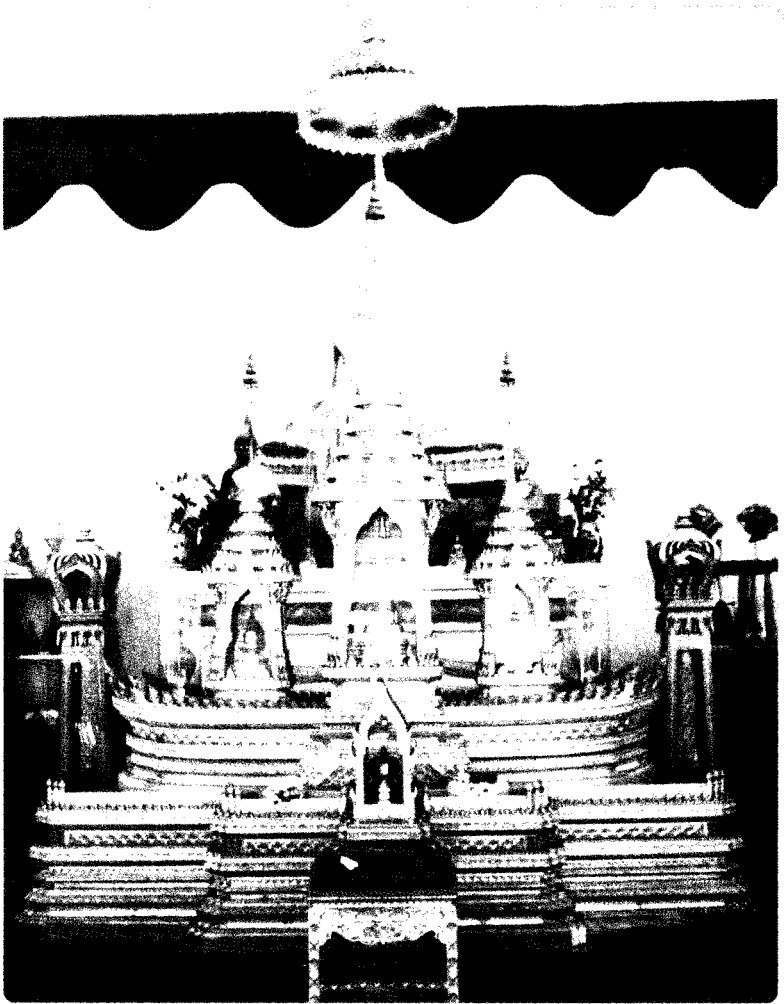
พระญาณวิศิษฐ์สมิทธิวีราจารย์ (หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม)

วัดป่าสาละวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ชาตะ ๒๗ มกราคม ๒๔๓๒ มรณภาพ ๘ กันยายน ๒๕๐๔

ภาพถ่ายทางอากาศวัดป่าสลวัน
อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

บุษบกบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
 พระธาตุบุรพาจารย์ หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต
 และอัฐิธาตุหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม
 ประดิษฐาน ณ ศาลาการเปรียญ วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท)

วัดบรมนิवास เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ

(พ.ศ. ๒๓๙๙ - ๒๔๗๙)

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (อ้วน ดิสฺโส)
พระอุปัชฌาย์ของหลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม
(พ.ศ. ๒๔๑๐ - ๒๔๙๙)

(๒)

พระศาสนดิลก (เสน ชิตเสนโน)
พระกรรมวาจาจารย์ของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม

ไม้ค้อน (ท่อนไม้เพื่อเป็นอาวุธ) กันมาแทบทุกคน

เมื่อมาถึงหมู่บ้านข้าพเจ้าแล้ว ถี๋ค้อนเดินไปมาเที่ยวดูพระณเรที่พากันพัก อยู่ตามร่มไม้ และร้านที่เอากิ่งไม้แถมและมุงนั้นไป ๆ มา ๆ แล้วก็ยื่นเอาไม้ค้อน คำเอวยืนดูกันอยู่ก็มีพอควร

แล้วก็พากันกลับบ้าน เสียงร้องว่าเห็นแล้วพวกบักเหลื่อง พวกอีหล่ำ คางเหลื่อง พวกมันมาแห่น (แหะ) หัวผีหล่อน (หัวกะโหลก) อยู่ป่าช้าบ้านหล่างา

มันเป็นพวกแม่แล้ง (ผีชนิดหนึ่ง ชาวอีสานถือว่าเป็นตัวเสนียด ทำให้ ฟ้าฝนไม่ตก ต้องให้หมอฟีทำพิธีขับไล่ ฟ้าฝนจึงจะตกต้องตามฤดูกาล) ไปอยู่ที่ ไหนฝนฟ้าไม่ตกเลย

จงให้มันหนี ถ้าพวกบักเหลื่องไม่หนีภายในสามสัปดาห์นี้ ต้องได้ถูกเหง้า ไม้ไผ่ ค้อน ไม้สะแก ไปฟาดหัวมัน ดังนี้ ไปต่าง ๆ นานา

จากนั้นก็เขียนหนังสือปักกลากบอกให้หนี ถ้าไม่หนีก็จะเอาลูก ทองแดงมายิงบูชาละ ดังนี้ เป็นต้น

ไปบิณฑบาตไม่มีใครยินดีใส่บาตรให้ฉัน จนพระอาจารย์สิงห์หวานา คาถาอุณห์สรวิชัย ว่าแรง ๆ ไปเลย ว่า ‘ตบอด-ตบอด หูหนวก-หูหนวก ปากกึก ปากกึก ...’ (กึก คือ เป็นใบ้) ไปตามทางบิณฑบาตนั้นแหละ ทั้งมีแยกกันไป บิณฑบาตตามตรอก ตามบันไดเรือนไปเลย จึงพอได้ฉันบ้าง

ทั้งพระอาจารย์ก็มีการประชุมลูกศิษย์ วันสองวันต่อครั้งก็มี ท่านให้อาพา แก่พวกลูกศิษย์ได้มีความอบอุ่นใจ ไม่ให้มีความหวาดกลัวอยู่เสมอ

แต่ตัวข้าพเจ้า (หลวงปู่อ่อน) ก็ได้อาศัยพิจารณากำหนดจิตตั้งอยู่ในคำสอน ของพระพุทธรเจ้าว่า ธมโม หเว รกขติ ธมฺมจาริํ (ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติ ธรรม) นี้อยู่เรื่อยไป”

นี่คือชาวคณะจังหวัดขอนแก่นส่วนหนึ่งที่ทำให้การต้อนรับการมาของ พระกรรมฐานคณะกองทัพรธรรม ที่นำโดยหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาโคโม.

ข้าพเจ้าไม่ได้ปรีดีติธรรม เป็นแต่รู้จักครูบาอาจารย์สอนและภาวนา
เกิตรู้ขึ้นเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น พอสอนหมู่ช่วยพระอาจารย์ได้บ้างเท่านั้นแล”

“ข้างแรมของเดือน ๓ (พ.ศ. ๒๔๗๑) นั้น **พระอาจารย์สิงห์** และ
พระอาจารย์มหาปิ่น จึงได้นำหมู่ศิษย์ทั้งหลาย มีข้าพเจ้าด้วย ไปเที่ยววิเวกจังหวัด
ขอนแก่น เพื่อเยี่ยมท่าน**พระครูพิศาลธัญเขต (จันทร์ เขมิโย)** ญาติของท่านด้วย
ไปถึงรุกขมูลป่าช้าบ้านเหล่างา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

เดือน ๓ แรม ๖ ค่ำ ข้าพเจ้าพักแรมอยู่ที่รุกขมูลกับพระอาจารย์ทั้งสอง
ได้ ๔ วัน แล้วได้ขอลาท่านไปเยี่ยมแม่เอกข้าพเจ้า ที่ได้บวชเป็นแม่ขาวไว้ที่
บ้านดอนเงิน อำเภอกุมภวาปี เป็นบ้านเดิมของข้าพเจ้า

เมื่อท่านอาจารย์ทั้งสองได้อนุญาตแล้ว ข้าพเจ้าเดินทางไป ๓ คืน ถึงบ้าน
สอนแม่เอกให้รู้จักภรรยานาและศีลธรรม

เดือน ๖ ของ พ.ศ. ๒๔๗๑ ข้าพเจ้าได้ลาแม่เอก กลับถึง**พระอาจารย์**
สิงห์ ท่านได้นำหมู่ศิษย์ไปพักรุกขมูล**โคกป่าช้าเหล่างา** ทิศตะวันออกเมือง
ขอนแก่น

ข้าพเจ้าได้พักอยู่กับ**พระอาจารย์สิงห์** ฟังเสียงพวกโยมคนเมืองขอนแก่น
ไม่เคยเห็นพระกรรมฐาน ตื่นเต้นกล่าวร้ายติเตียนกันไปสารพัดต่าง ๆ นานา

มิใช่เขาตื่นตื่นไปทางกลัว ทางเลื่อมใส ดังพวกชาวเมืองราชคฤห์ตื่นตื่น
คราวได้เห็นพระพุทธเจ้าออกบรรพชาใหม่ ไปเที่ยวบิณฑบาต นั้น

พวกโยมเมืองขอนแก่นพากันตื่นเต้นอย่างเห็นพระกรรมฐานเป็นสัตว์
เรียกพวกพระกรรมฐานว่า พวกบักเหลือ

คำว่า **บักเหลือ** นี้ เขาว่าพระกรรมฐานทั้งหลายเป็นงูจงอาง อีหูล้ำ
คางเหลือ

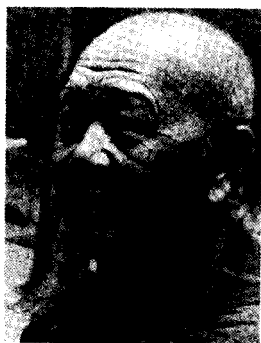
ฉะนั้น จึงมีคนเขาออกมาดูพวกพระกรรมฐาน เขาจำเป็นต้องมีมือถือ

ในลังกัสมหานิกายแล้ว ก็ได้เข้าถวายตัวเป็นศิษย์กรรมฐานของ**หลวงปู่มั่น ฐริทโต** แล้วปฏิบัติเป็นพระธรรมยุตในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ และได้มาเข้าร่วมกับ**กองทัพธรรม** กับ**หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** ในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ เป็นพระเถระสำคัญองค์หนึ่งในสายพระป่า เมื่อ**หลวงปู่สิงห์** มรณภาพในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ **หลวงปู่อ่อน** ก็ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา เป็นองค์ต่อมา หลังสุดท่านไปก่อตั้ง**วัดป่านิโครธาราม** บ้านหนองบัวบาน ต. หมากรุกฏา อ. หนองบัวซอ จ. อุตรดิตถ์ แล้วจำพรรษาอยู่ที่วัดแห่งนี้ตราบมรณภาพในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ อายุ ๘๐ ปี พรรษา ๕๗ เป็นพระอริยสงฆ์ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดองค์หนึ่งในสายของ**หลวงปู่มั่น ฐริทโต**

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

บันทึกของ**หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** เกี่ยวกับการเดินทางของ**หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** กับคณะกองทัพธรรม มาเผยแผ่ธรรมที่จังหวัดขอนแก่น ในระยะเริ่มต้น ดังต่อไปนี้

“ถึง พ.ศ. ๒๔๗๑ ท่าน (หลวงปู่มั่น) ให้ข้าพเจ้า (หลวงปู่อ่อน) กับท่าน**อาจารย์ฝั้น** ไปอยู่กับท่าน**อาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม** และท่าน**อาจารย์มหานิพนธ์ ปญญาโณ** เพื่อช่วยในการเผยแผ่พระศาสนา ข้าพเจ้าได้เป็นคณาจารย์สอนหมู่ช่วยครูบาอาจารย์มาแต่บัดนั้นมาจนถึงบัดนี้

๘๗. เห็นพระกรรมฐานเป็น ตัวเสนียดทำฝนแล้ง

ความจริงแล้วผมควรจะนำเสนอเรื่องนี้ก่อนเรื่องของหลวงปู่ฝั้น ถ้าหากพิจารณาตามลำดับเหตุการณ์เกิดขึ้นก่อนหลัง แต่ผมมาอ่านเจอเรื่องนี้หลังจากเขียนเรื่องหลวงปู่ฝั้นจบไปแล้ว ด้วยความเชื่อว่าท่านผู้อ่านที่ติดตามมาโดยตลอด คงจะไม่ถึงกับสับสน ผมจึงคงเรื่องนี้ไว้ในตอนนี้ (เพราะชี้แจงกลับไปแก้ไขต้นฉบับครับ)

ครูบาอาจารย์สายกรรมฐานแทบทุกองค์มักจะได้รับ การต้อนรับจากชาวบ้านในท้องถิ่นในลักษณะต่อต้าน-ขัดขวาง จากบุคคลกลุ่มหนึ่งเสมอ ในช่วงแรกๆ บ้างก็รุนแรงมาก บ้างก็น้อย แต่ด้วยความอดทน ความเมตตา และด้วยได้รับการฝึกฝนอบรมมาดีด้วยท่านเหล่านั้นเป็น ‘ศิษย์มีครู’ การต่อต้านจึงค่อยๆ ซาลงไป หันมาเป็นการเลื่อมใสศรัทธา แล้วให้การอุปฐากพระสายกรรมฐานในที่สุด

ทางด้านหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม และคณะ ก็ไม่มีการละเว้น ไม่ว่าท่านจะไปพักบำเพ็ญที่ใด มักจะถูกประชาชนกลุ่มหนึ่งออกมาขัดขวางต่อต้าน ในช่วงต้นแทบจะเสมอไปทุกครั้ง การมาริเริ่มปักหลักในท้องที่จังหวัดขอนแก่น ก็เช่นเดียวกัน

หลวงปู่สิงห์เอง ไม่เคยกล่าวถึงเรื่องร้ายๆ เหล่านี้ในการบันทึกประวัติของท่าน แต่ผมอ่านพบใน ‘อัตโนประวัติ’ ของ หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ พระเถระองค์หนึ่งที่ร่วมอยู่ในกองทัพธรรม

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ เป็นชาวอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ เคยเป็นสามเณรติดตามหลวงปู่ดุลย์ อตุโล และหลังจากอุปสมบท

เคยเชื่อนับถือมาแต่เก่าก่อนนานนาน จนหมดสิ้น ได้สมาทานถือศีล รับ
พระไตรสรณคมน์ ตั้งแต่บัดนั้นมา

หลวงปู่ฝั้น อาจาโร

วัดป่าอุดมสมพร

อ.พรรณานิคม จ.สกลนคร

เรื่องราวเกี่ยวกับหลวงปู่ฝั้น อาจาโร กับชาวบ้านผือ ตำบลพระลับ
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ยังมีที่น่าสนใจอีกมาก ผมขอตัดตอนจบลงเพียง
แค่นี้ก็แล้วกัน นะครับ

โดยสรุป หลวงปู่ฝั้น อยู่จำพรรษาที่บ้านผือ ติดต่อกันอยู่ ๒ พรรษา
ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒-๒๔๗๓ ท่านยินดีในทีวเวก สงัด ขจัดเสียซึ่งความคลุกคลี
และทั้งได้ตั้งใจเทศน์ธรรม แนะนำพร่ำสอนแก่พุทธบริษัท ทั้งคฤหัสถ์และนักบวช
จนตลอดทั้งสองพรรษา ประชาชนได้หลังไหลเข้าวัด ฟังธรรม จำศีล เจริญภาวนา
เพิ่มจำนวนมากขึ้น ๆ ทุกวัน ๆ

ท่านสอนให้ชาวบ้านเลิกละการทรงเจ้าเข้าผี ตลอดจนการเซ่นสรวงสักการะ
พระภูมิเจ้าที่ ภูตผีปีศาจ หักไม้ ดูหมิ่น ถือนุยกัธถือนุยกัธ เป็นความเห็นผิด
ไม่ถูกต้องตามธรรมทางพระพุทธศาสนา ให้นำมาซึ่งทุกข์โทษ ไม่เกิดประโยชน์แก่
ผู้กระทำ

ญาติโยมโดยส่วนมากที่ได้ฟังเทศน์อบรมธรรม ที่หลวงปู่ได้พร่ำสอน
แล้วก็พากันเลิกละจากทางผิด ตั้งจิตระลึกรู้กันน้อมไหว้กราบเคารพนับถือในคุณ
พระรัตนตรัย เอามาเป็นที่พึ่งของตนทุก ๆ คน ตั้งแต่นั้นมา

เมื่อสิ้นพรรษาที่สอง หลวงปู่ฝั้น และคณะ ได้อำลาญาติโยมบ้านผือ
ออกธุดงค์ไปทางอำเภอน้ำพอง หลวงปู่สิงห์ ขนดะยากโม ก็ได้จัดพระธุดงค์ชุดใหม่
ไปรับช่วงอยู่จำพรรษา และอบรมสั่งสอนชาวบ้านผือสืบเนื่องต่อไป.

พากันเข้าใจใหม่พวกเราทั้งหลาย เรื่องมันเป็นอย่างนี้ ญาติโยมทั้งหลาย
เข้าใจหรือยัง นี่แหละที่ฟังของเรามีเท่านั้น พากันเข้าใจไว้

นัตถิ เม สรณัง อัญญัง	ที่พึ่งอื่นของเราไม่มี
พุทโธ เม สรณัง วรัง	พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของพวกเรา
นัตถิ เม สรณัง อัญญัง	ที่พึ่งอื่นของเราไม่มี
ธัมโม เม สรณัง วรัง	พระธรรมเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของพวกเรา
นัตถิ เม สรณัง อัญญัง	ที่พึ่งอื่นของเราไม่มี
สังโฆ เม สรณัง วรัง	พระสงฆ์เป็นที่พึ่งอันประเสริฐของพวกเรา

นัตถิ แปลว่า ไม่มี ท่านปฏิเสธหมด พึงอะไรไม่ได้สักอย่างในไตรโลก
คือ กามโลก รูปโลก อรูปโลก

ถ้าเรามีคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไว้ที่ใจของเราบริบูรณ์เต็มที่เราจะไปอยู่โลกไหนก็ได้ เพราะเรามีที่พึ่งที่อาศัย ที่ไปที่อยู่แล้ว เราจะไปจะอยู่ก็มีความสุข

เราจะพึงอะไรก็พึงได้ เมื่อเรามีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไว้ในใจของเราอย่างล้นฝั่งอยู่เสมอ ไม่บกพร่อง เราจะพึงโลกไหนก็พึงได้โดยแท้ ไม่ต้องสงสัย

เมื่อพวกเราท่านทั้งหลาย ได้สดับโอวาทานุศาสน์แล้ว ให้พากันกำหนดจดจำไว้ในใจ นำเอาไปปฏิบัติตาม อย่าพากันมีความประมาท

ดังได้แสดงมาด้วยประการ ฉะนี้”

เมื่อหลวงปู่ฝันได้แสดงธรรม ซึ่งแนะนำสอนจบลงแล้ว ญาติโยมทุกคนที่นั่งฟัง เกิดความปีติ ปลื้มในใจ เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง จึงได้พากันเลิกละสละทิ้งการนับถือพระภูมิเจ้าที่ ภูตผีปีศาจ ที่พวกเขา

เมื่อหลวงปู่ฉันฟังคำถามแล้ว ท่านยิ้ม ๆ หัวเราะน้อย ๆ แล้วพูดว่า
 “ถ้าหากว่าเขาเรียไรเก็บเงินเอาสร้างสาธารณประโยชน์ เช่น กุฏิ วิหาร
 ศาลาการเปรียญ โรงเรียนประชาบาล โรงพยาบาลสาธารณสุข หรือชุดสระ
 ขุดบ่อน้ำ ทำถนนหนทาง เหล่านี้ ก็ควรให้

แต่ถ้าเขาเก็บเงินไปเป็นค่าจ้างไล่ผี ก็อย่าให้ เพราะพวกเราไม่ได้นับถือผี
 พวกเราไม่ได้เชื่อนสรวงซุบเลี้ยงผี

พวกเราเคารพนับถือ ไหว้กราบ บูชา แต่พระเท่านั้น เราพึ่งพระ ไม่ได้
 พึ่งผี

ผีไม่มีอยู่ในบ้านเรือนของพวกเรา เราจะไปพึ่งอะไรผี ผีให้เราพึ่งอะไร
 ไม่ได้สักอย่าง

เขาวัวชั่วร้าย (ชั่วเหร) ก็เหมือนผี เลวก็เหมือนผี สกปรกก็เหมือนผี ไม้ก็
 เหมือนผี ชี้เกียจชั่วร้ายก็เหมือนผี

ผีไม่ใช่เป็นของดี สิ่งใดที่ไม่ดีแล้วเขาก็เอามาเปรียบเทียบกับผีทั้งนั้น
 อาตมาจึงพูดได้ว่า **ผีเป็นสิ่งไม่ดี** สิ่งที่ไม่ดีเราไม่ควรเอามาเป็นที่พึ่งมิใช่
 หรือ หรือพวกโยมจะว่าอย่างไร ?

ใครต้องการสิ่งที่ไม่ดีบ้าง ทุกคนไม่ต้องการไม่ใช่หรือของไม่ดี ?

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ทั้งสามอย่างนี้เป็นที่เลิศ ที่ประเสริฐ
 พวกเราเรียกว่า **คุณพระรัตนตรัย**

ผู้ที่เลื่อมใสกราบไหว้บูชา แล้วตั้งจิตระลึกนึกภาวนาเอาเป็นที่พึ่งของตน
 อย่างที่เรียกว่า **พระไตรสรณคมน์**

บุคคลใด จะเป็นผู้หญิงหรือชายก็ตาม จะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ตาม
 มีความเคารพกราบไหว้ ลักการบูชา ด้วยศรัทธาความเลื่อมใสในคุณพระรัตนตรัย
 ผู้นั้น**เลจิตได้ทั้งที่พึ่งอันเกษม ที่พึ่งอันเป็นมงคลสูงสุด**

พวกเราทั้งหลาย ได้ที่พึ่งเช่นนั้นแล้ว ย่อมพ้นไปจากทุกข์ทั้งปวง ดังนี้

คนเดียว เป็นแต่เพียงพวกเขาเหล่านั้นมีจิตใจเลื่อมใส ได้เคารพปฏิบัติกราบไหว้
รำลึกนึกบิรกรรมภาวนาเท่านั้น **ทำให้ผีเจ้าปู่ตามองเห็นพระนั่งอยู่เต็มบ้านไปหมด**

พวกชาวบ้านกลุ่มที่นับถือผี ไม่นับถือพระ เมื่อถูกผีปู่ตาก่อวณ ก็ได้
ประชุมปรึกษาหารือกัน แล้วตกลงเก็บเงินเอามาจ้างหมอผี ให้มาทำพิธีขับไล่ผีให้
หมดไปจากหมู่บ้าน

เมื่อที่ประชุมตกลงใจพร้อมกันแล้ว จึงได้ไปติดต่อกับจ้างหมอผี
หมอผีบอกว่า การจะให้เขาไปไล่ผีออกจากหมู่บ้านนั้น รับรองทำได้
ไม่ยาก แต่ต้องเอาเงินมาจ่ายให้เรียบร้อยเสียก่อน จึงจะไปทำการขับไล่ผีให้
ถ้าไม่เอาเงินมาให้เสียก่อน เมื่อเราได้ทำการขับไล่ผีให้ออกไปแล้ว
เดี๋ยวภายหลังจะเก็บเงินจากชาวบ้านไม่ได้ ไม่มีใครยอมจ่ายให้ ดังนั้น
เพื่อความแน่ใจ จึงต้องให้จ่ายเงินค่าจ้างให้เรียบร้อยเสียก่อน

เมื่อหมอผีว่าอย่างนั้น ซึ่งทุกคนก็ได้ยินและทราบกันหมดแล้ว จึงได้
แต่งตั้งตัวแทนให้เดินเก็บเงินจากชาวบ้านทุกหลังคาเรือน ถ้าบ้านหลังใดไม่ยอม
จ่ายเงิน ก็จะไม่ทำพิธีขับไล่และป้องกันผีให้กับบ้านหลังนั้น

สำหรับชาวบ้านฝ่ายที่เคารพนับถือพระ ละจากการนับถือผี ก็ไม่ยอม
จ่ายเงิน ได้ชวนกันไปกราบเรียนหลวงปู่ฝั้น ว่า

เวลานี้คณะกรรมการหมู่บ้าน ได้ประชุมกันและตกลงเก็บเงินชาวบ้าน
ทุกหลังคาเรือน เพื่อเอาไปจ้างหมอผี ให้มาขับไล่และป้องกันผี ที่เข้ามาอาละวาด
อยู่ในหมู่บ้าน ให้หมดไป ถ้าใครไม่ออกเงินเขาจะไม่ป้องกันและขับไล่ผีออกจาก
เรือนหลังนั้นให้

"ขอโอกาสพ่อแม่ครูบาอาจารย์ พวกดิฉันสมควรจะออกเงินค่าขับไล่
คุ้มครองป้องกันผีให้กับพวกเขาไหม ? หรือพ่อแม่ครูบาอาจารย์จะให้พวกดิฉัน
ทำอย่างไรดี ?"

ผู้ควรกราบไหว้สักการบูชา เป็นนื่อนาบุญของสัตว์โลก ไม่มีที่ไหนอื่นอีกแล้วจะเหนือกว่า

สังฆานุภาวณะ คุณของพระอริยสงฆ์ สาวกของพระพุทธเจ้า นั้นมีคุณงามหาณามาก ถ้าผู้ใดน้อมระลึกกราบไหว้ เคารพปฏิบัติอยู่เสมอแล้ว ก็สามารถคุ้มครองและป้องกันทุกข์ อุบัติอันตรายทั้งหลายทั้งปวงทุกสิ่งได้

นี่คุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สรรณะของเรา ที่พึ่งของเรามีเท่านั้น เราต้องระลึกถึงพระองค์ เมื่อเข้าถึงพระองค์แล้วจึงจะพึ่งพระองค์ได้ ถ้าไม่ถึงก็พึ่งไม่ได้

ถ้าเราระลึก เคารพ กราบไหว้บูชา ระลึกภาวนาทุกวันเวลาอยู่อย่างนี้ ให้เรียกฝึมหากินว่า ฝึ้อย จมมากินเถิด จ้างให้ก็ไม่กล้ามากินดอก ... ฯลฯ...”

เมื่อโยมได้ฟังธรรมของหลวงปู่ฝั้น อาจาโร แสดงจบลงแล้ว ทำให้พวกเขาเกิดเพิ่มกำลังใจ มีความเลื่อมใสเป็นอย่างยิ่ง

พากันกำหนดจดจำ แล้วตั้งใจระลึกนึกถึง ท่องบริกรรมภาวนาตลอดวันเวลามิได้ขาด

ก็ปรากฏว่า พวกญาติที่ก่อกรรมเบียดเบียน ไม่กล้าเข้ามาใกล้กราย ทำอันตรายแก่พวกชาวบ้านกลุ่มที่เข้าวัดปฏิบัติภาวนานั้นเลย

ส่วนชาวบ้านอีกกลุ่ม ที่ถูกผีอาละวาดเข้าสิงเป็นประจำ ได้ออกปากถามผีขณะที่เข้าสิงคนอยู่ว่า **ทำไมท่านปู่ตาไม่ไปเข้าสิงคนที่อยู่ทางโน้นบ้าง ?**

ผีเจ้าปู่ตาในร่างคน ตอบว่า

“... เข้าไปใกล้เขาไม่ได้ ข้าไม่กล้าไป ข้าจะกล้าไปได้อย่างไร เพราะในบ้านของพวกเขาเหล่านั้น **เห็นมีแต่พระนั่งเป็นแถวเต็มไปหมด**”

ความจริงคนในหมู่บ้านนั้น ไม่มีใครมีพระพุทธรูปไว้ในบ้านสักองค์แม้แต่

ทำทานเป็นประจำ **ไม่มีปัญหาถูกผีเจ้าปู่ตามอาละวาดแต่อย่างใด**

คนกลุ่มหลังเห็นผีเข้าไปอาละวาดเบียดเบียนชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่ง
จึงไปกราบเรียน**หลวงปู่**ว่า

“เวลานี้พวกผีปีศาจเข้าไปอาละวาดก่อกวนชาวบ้านมาก พวกดิฉันและ
ลูก ๆ เกรงว่าจะถูกผีเข้าเจ้าสิ่งเหมือนกับพวกนั้น

พวกดิฉันขอความเมตตาจากพระอาจารย์ กรุณาได้เป็นที่พึ่งแก่พวกดิฉัน
และลูก ๆ หลาน ๆ ด้วย”

หลวงปู่จึงพูดให้ธรรมะ เป็นการให้กำลังใจโยมว่า

“พวกเราอย่าพากันกลัวเลย ไม่เป็นอะไรดอก ไม่ต้องกลัว **ให้พากัน
ตั้งใจน้อมนึกระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์** เอามาเป็นที่
พึ่งที่นับถือ

แล้วให้บริกรรมภาวนาว่า พุทโธ ธัมโม สังโฆ, พุทโธ ธัมโม สังโฆ, พุทโธ
ธัมโม สังโฆ ๓ จบ แล้วให้ระลึก พุทโธ พุทโธ พุทโธ ... คำเดียว ให้ระลึกรู้
ในใจตลอดไป ทุกวันทุกคืน ยืน เดิน นั่ง นอน ดังนี้

ทำดังนี้แล้ว ผีเจ้าพ่อ ผีปู่ตา ผีโหงผีท่า จะมาทำอะไรเราไม่ได้ดอก
กลัวทำไม เราได้**คุณพระ**มาเป็นที่พึ่งแล้ว

พุทโธ เป็นองค์คุณของพระพุทธเจ้า

พุทธานุภาวณะ คุณพระพุทธเจ้า มีคุณนามหาอนุภาพมาก พระองค์ทรง
ชนะข้าศึกศัตรู หมู่ปัจเจกามีตรจิตเบียดเบียน กระทำร้ายอะไรเราไม่ได้

ธัมโม เป็นองค์คุณของพระธรรม อันนำมาซึ่งความเป็นธรรมอันศักดิ์สิทธิ์

ธัมมานุภาวณะ คุณของพระธรรม มีคุณนามหาอนุภาพมาก ย่อม
คุ้มครองปกป้องพิทักษ์รักษาปฏิบัติให้พ้นจากทุกข์ จากภยันตรายทั้งปวงได้

สังโฆ เป็นองค์คุณของพระอริยสงฆ์ ผู้ทรงคุณอันศักดิ์สิทธิ์วิเศษ

๘๖. ฝันตาอาละวาดก่อกรรมชาวบ้าน

ในตอนนี้จะกล่าวเป็นตัวอย่างอุทาหรณ์เรื่องการเคารพกราบไหว้และบูชาผีสงฆ์ รวมทั้งการช่วยให้พวกเขาชาวบ้านเลิกเลวเรื่องเหล่านี้ ซึ่งพระภูตองค์ต้องใช้ความอดทน ความมีเหตุผล รวมทั้งพลังจิตเข้มแข็งที่ได้จากการฝึกฝนด้านการปฏิบัติภาวนา ตลอดจนการอบรมสั่งสอนที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากครูบาอาจารย์ คือ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนดสีโล, หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต และหลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม มาอย่างต่อเนื่อง

ก็ขอยกกรณีของหลวงปู่ฝั้น อาจาโร และคณะ ต่อจากตอนที่แล้วดังต่อไปนี้

ในกลางพรรษาปีนั้น (พ.ศ. ๒๔๗๒) มีชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่ง ยังไม่ได้รับการฝึกอบรมปฏิบัติ รับพระไตรสรณคมน์ พวกเขายังมีทิฐิผิด เชื่อถือและนับถือผิด ยังถือฤกษ์ วันเดือนปีร้าย ถือพระภูมิเจ้าที่ ภูตผีปีศาจ ทำการเช่นสรวงบูชาที่ตนเข้าใจว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ชาวบ้านกลุ่มนี้ ถูกผีเจ้าปู่ตามาเข้าสิง อาละวาดก่อกรรมคนในกลางบ้านบ่อยๆ เข้าสิงคนนั้น ออกจากคนนั้น ไปเข้าคนโน้น ออกจากคนโน้นมาเข้าคนนี้ ดูวุ่นวายไปทั้งหมู่บ้าน

ทำให้ผู้คนล้มตายไปแล้วก็มี ที่ยังไม่ตายก็มี ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนด้วยผีที่เข้ามาอาละวาดเบียดเบียน อยู่ไม่เป็นสุข

ตรงกันข้าม สำหรับในกลุ่มผู้มีศรัทธา มีความเลื่อมใส รับและเคารพเชื่อถือ ตั้งอยู่ในคุณพระรัตนตรัย ไม่ถือมงคลภายนอก ถือแต่คุณพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งที่ระลึก ได้เข้าวัดฟังธรรม จำศีล ภาวนา ทำบุญ

ส่วนพวกลูกบ้านที่ออกมายืนอยู่ห่าง ๆ ก็ได้ขยับเข้ามานั่งใกล้ ๆ ทุกคนมีความพอใจ และแสดงท่าทางเลื่อมใสท่านมาก ชวนกันก้มกราบ แล้วขอตัวกลับเข้าไปในหมู่บ้าน

คณะของผู้ใหญ่บ้านได้ไปขนเอาหมอน เสื้อสาตอาสนะ น้ำจั้น น้ำใช้ พร้อมจัดทำที่พักถวายท่าน

จากนั้นมา ชาวบ้านก็ได้มาทำบุญใส่บาตร ออกไปฟังเทศน์และปฏิบัติธรรม จำศีลภาวนาทุกวัน ๆ ทำให้พวกเขาเกิดศรัทธาเลื่อมใสในองค์หลวงปู่ฝั้นมาก

คณะศรัทธา**ชาวบ้านผือ** ได้พร้อมใจกันนิมนต์ให้**หลวงปู่ฝั้น** และคณะอยู่จำพรรษา แต่**หลวงปู่**เห็นว่าสถานที่ตรงนั้นไม่เหมาะที่จะอยู่จำพรรษา เพราะอยู่ติดกับ**ลำน้ำชี** หน้าฝนน้ำจะท่วม

ชาวบ้านได้กราบเรียนท่านว่า ไกลกันนั้น**มิดอนป่าช้า**อยู่แห่งหนึ่ง น้ำไม่ท่วม เหมาะสำหรับเป็นสถานที่พักจำพรรษาอย่างยิ่ง

หลวงปู่ฝั้นรับนิมนต์ จึงตกลงจำพรรษาที่**ดอนป่าช้าบ้านผือ** ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นพรรษาที่ ๕ ของท่าน ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ท่านอายุได้ ๓๐ ปี ดังกล่าวมาแล้ว

หลวงปู่ฝั้นได้กราบเรียนเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้ **หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** ทราบอยู่ตลอดเวลา พร้อมทั้งได้รับคำแนะนำปรึกษาและช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

พระปาสายอื่น ๆ ก็ได้รับการปฏิบัติในทำนองนี้เช่นกัน ในยุคนั้น พระใน**กองทัพนคร**ของ**หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** จึงสามารถก่อตั้งวัดป่าในที่ต่าง ๆ ได้จำนวนหลายวัด และสามารถเผยแผ่ธรรมไปสู่ประชาชนชาวจังหวัดขอนแก่นได้อย่างกว้างขวาง

ทางจังหวัดได้ให้การสนับสนุน ถึงกับถือเป็นเรื่องสำคัญในการรณรงค์ให้ชาวบ้านละเลิกการนับถือภูตผีปีศาจ หันมายึดพระไตรสรณคมน์เป็นที่พึ่งอย่างได้ผลดี.

พวกอาตมาก็เสมือนลูกหลานของท่าน นับถือได้แต่พวกโยมหรือ พวกอาตมานับถือด้วยไม่ได้หรือ ?

อาตมาได้มาพักอยู่ที่นี่ ได้ทำความเพียร สวดมนต์ไหว้พระ นั่งทำสมาธิ ภาวนาทุกวันเวลา ได้แผ่เมตตาจิต อุทิศบุญกุศลให้กับท่าน

เมื่อท่านเจ้าพ่อได้รับส่วนบุญกุศลแล้ว ท่านก็อนุโมทนา ท่านก็คงจะได้รับความสุข พ้นไปจากทุกข์ จากภัย จากเวร จากอันตรายทั้งหลายทั้งปวง ดังนี้ ท่านคงดีใจ คงไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่พวกญาติโยมชาวบ้านดอก เพราะท่านมีความสุขกายสบายจิตจากผลบุญที่พวกอาตมาได้แผ่อุทิศส่งไปให้ โยมทั้งหลาย จงพากันเข้าใจตามนี้ จึงจะถูก

พวกอาตมามาพักอยู่ที่นี่ ได้พากันชำระปัดกวาด ทำความสะอาดเตียน ร่มรื่นไปหมด ดูดีโยม ! แต่ก่อนเมื่อพวกอาตมายังไม่ได้มาอยู่ กับที่พวกอาตมา มาอยู่นี้ เทียบกันแล้วเป็นอย่างไรเล่า ?

เมื่อผู้ใหญ่บ้านและพรรคพวกได้ฟังคำชี้แจงของหลวงปู่พื้น ก็เริ่มประจักษ์ ความจริงตามเหตุผลที่ท่านพูดให้ฟัง ต่างก็เริ่มเอะใจ เพราะไม่เคยเห็น ไม่เคยได้ยิน พระองค์ไหนจะชี้แจงเหตุผลที่ชัดเจนอย่างนี้มาก่อนเลย

ขณะเดียวกัน ก็นึกอยากจะลองภูมิความรู้ของหลวงปู่ จึงได้คิดข้อธรรม ตั้งปัญหาถาม หลวงปู่ก็ได้ตอบปัญหานั้นอย่างว่องไว มีคำอธิบายชัดเจน สมเหตุ สมผล พร้อมทั้งข้ออุปมาอุปไมยเปรียบเทียบกับเข้าใจทุกแง่ทุกมุม อย่างคล่องแคล่ว ่องอาจ จนเป็นที่พอใจของผู้ฟังเป็นอย่างยิ่ง

ผู้ใหญ่บ้านถึงกับได้ลั่นปากพูดออกมาว่า “น่าเลื่อมใสจริง ๆ องค์สมเด็จ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์เดียวไปโปรดสัตว์แสดงธรรมสั่งสอนเมื่อสมัยก่อน ฉันทิด เดียวนี้ท่านพระอาจารย์ก็ได้พาคณะมาเที่ยวแสดงธรรมสั่งสอนโปรด พวกเราฉันนั้น”

อีกคนร้องรับด้วยเสียงดังว่า ‘เอาสากมองดีหัวให้มันแตกก็แล้วกัน’ (สากมอง คือสากที่ใช้ตำข้าวเปลือก) อีกเสียงหนึ่งประสานขึ้นมาว่า ‘พวกเรา ช่วยกันเอาก่อนดินข้างให้มันออกไปเสียจากที่นี่’

พวกเขาแสดงอาการโกรธเกรี้ยวเป็นอย่างยิ่ง

ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งดูจะสุขุมกว่าเพื่อน ร้องห้ามลูกบ้านของตนว่า ‘พวกเรา ควรเข้าไปถามดูเสียก่อน จะเป็นพระจริงหรือพระปลอม จะเป็นพระร้ายหรือพระดี พวกเราก็จะได้รู้’

ลูกบ้านพอใจในคำพูดของผู้ใหญ่บ้าน จึงถอยห่างออกมา แล้วผู้ใหญ่บ้านเข้าไปนั่งใกล้กับหลวงปู่ฉัน แล้วถามอย่างวางอำนาจว่า ‘ท่านมาอยู่ที่นี้ทำไม ท่านต้องการอะไรที่นี่?’

‘อาตมาได้เดินออกธุดงค์รุกขมุลกรรณฐาน ต้องการอยู่สถานที่เงียบสงัด เพื่อปฏิบัติบารมีจิต ตามแบบฉบับเยี่ยงอย่างพระธุดงค์กรรณฐานแต่สมัยก่อน

อาตมาได้มองเห็นสถานที่ตรงนี้ เป็นที่วิเวกเงียบสงัดดี ไม่มีใครกล้ำมา เทียบพลุกพล่าน จึงได้ตกลงใจพักที่นี่ โยมเห็นว่าพวกอาตมาพักอยู่ที่นี้ไม่ดีอย่างไรเล่า?’ หลวงปู่ตอบ พร้อมทั้งถามคำถามกลับคืน

ผู้ใหญ่บ้านพูดว่า ‘ไม่ได้ซีท่าน ประเดี๋ยวเจ้าพ่อปู่ดาเคื่องเอา เข้าไป อาละวาดในหมู่บ้าน ทำความเดือดร้อนให้แก่พวกผมและชาวบ้าน เพราะไม่ห้ามปราม ปลอ่ยให้พวกท่านมาอยู่ที่นี่ เป็นการไม่ใช่นี่ซีท่าน พวกผมจึงไม่ต้องการให้คณะท่านอาจารย์พักที่นี่ครับ’

หลวงปู่ พูดอธิบายให้เขาฟังว่า ‘โยมคิดมากไปเอง ความจริง พวกอาตมากับเจ้าพ่อปู่ดา เข้ากันได้ อยู่ด้วยกันได้ ตากับหลานทำไมจะอยู่ด้วยกันไม่ได้?’

ก่อนเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๒ หลวงปู่ฝั้น อาจาโร พร้อมคณะ ได้รับมอบหมายจากหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ให้ไปเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน และหาทางสร้างวัดป่าที่ **บ้านผือ** ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองขอนแก่น

ปีนั้นหลวงปู่ฝั้นยังเป็นพระหนุ่ม อายุ ๓๐ ปี พรรษา ๕ ได้รับมอบหมายภารกิจที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง

หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ ศิษย์สำคัญของหลวงปู่ฝั้น ได้บันทึกเรื่องราวและเหตุการณ์ในครั้งนั้นไว้อย่างละเอียด ดังต่อไปนี้

“พระอาจารย์ฝั้น ออกเดินทางไป**บ้านผือ** ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้ไปพักปักกลดที่**ดอนปู่ตา** มี**ศาลเจ้าปู่ตา**หลังเล็ก ๆ หวดโหมม รกรุงรัง ชาวบ้านสร้างไว้เช่นสรวงตามความเชื่อว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ คุ่มครองภัยให้หมู่บ้าน

ปีหนึ่ง ๆ พอถึงฤดูกาลที่กำหนด ชาวบ้านจะช่วยกันจัดหาสัตว์สี่เท้า สองเท้า ข้าวปลา สุรา อาหาร มีการฆ่าสัตว์ ๒ เท้า ๔ เท้า เอามาทำพิธีกรรม เช่นสรวง**เจ้าพ่อปู่ตา**เป็นประจำ

บางครั้งครบถ้วนที่ประสพการเจ็บป่วย หรือทุกข์ภัย ก็มาบวงสรวงเช่นไหว้ขอความช่วยเหลืออยู่เป็นประจำ

ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งเดินทางมาพบ **หลวงปู่ฝั้น** และคณะ มาพักปักกลดบริเวณ**ศาลเจ้าพ่อปู่ตา** ก็ไม่พอใจ แสดงอาการโกรธแค้น แล้วไปตามผู้ใหญ่บ้านให้มาขับไล่

ผู้ใหญ่บ้าน กับลูกบ้านชาย ๔ คน ได้พากันออกมาดู เห็นพระคณะของ**หลวงปู่ฝั้น**มาพักอยู่ที่นั่นจริง ก็เกิดความไม่พอใจ ได้กล่าวคำพูดที่รุนแรงออกมา ‘พระอะไรมาอยู่อย่างนี้ วัดมีทำไม้ไม้ไปอยู่ ที่นี้ไม่ใช่ที่อยู่ของพระ’ คนหนึ่งตะโกนออกมาว่า ‘เอาปืนมายิงให้มันตายเสีย’

๘๕. ความยากลำบากในการ เริ่มตั้งวัดป่า

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ได้จัดแบ่งพระลูกศิษย์ในกองทัพนวกรรมออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ กลุ่มละ ๕-๖ องค์ ให้พระที่มีอาวุโสพรรษาสูงในแต่ละกลุ่มเป็นหัวหน้า แยกกันไปเป็นสาย ๆ ออกธุดงค์ไปยังที่ต่าง ๆ เพื่ออบรมสั่งสอนประชาชน เมื่อพบสถานที่ซึ่งดีวิเวกเหมาะแก่การบำเพ็ญภาวนา ก็จะพักปักกลดบำเพ็ญความเพียร ณ สถานที่นั้น ๆ

สถานที่วิเวกที่ไม่ห่างไกลหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะเป็นเขตป่าช้า หรือตามป่า **ดอนปู่ตา** ซึ่งเป็นพื้นที่รักษาศรัทธา ชาวบ้านมีความหวาดกลัวไม่ค่อยกล้าเข้าไป พระธุดงค์ท่านจะเลือกสถานที่เช่นนี้เป็นที่พักปักกลด นอกจากอาศัยเป็นที่บำเพ็ญเพียรภาวนาแล้ว ยังถือโอกาสส่งเคราะห์ประชาชนในละแวกนั้น ด้วยการออกโปรดสัตว์บิณฑบาต อบรมสั่งสอนชาวบ้านให้รู้จักทำบุญสุนทาน ตลอดจนแนะนำการปฏิบัติสมาธิภาวนาตามแนวทางพระพุทธศาสนาด้วย

อุปสรรคสำคัญที่พระธุดงค์แต่ละคณะไปพบ ได้แก่ การถูกต่อต้านจากประชาชนบางกลุ่ม และที่สำคัญยิ่งได้แก่เรื่องความเชื่อของประชาชนเกี่ยวกับการนับถือภูตผีปีศาจต่าง ๆ เป็นความเชื่อที่ฝังลึกมานานจนยากที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้

ปัญหาที่พระธุดงค์แต่ละคณะไปประสบพบเห็น ส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงกัน ต่างกันที่ความรุนแรงของปัญหาในแต่ละท้องถิ่นที่มีความมากน้อยต่างกัน

ผมขออนุญาตยกตัวอย่างที่คณะของ **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** ไปพบเห็นมา ในการพยายามริเริ่มตั้งวัดที่ **ดอนปู่ตา** แห่งหนึ่ง ในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น นำมาเสนอเป็นกรณีตัวอย่างในตอนนี้อย่างไร

พระอาจารย์สีลา อีสโร จำพรรษาที่วัดป่าบ้านคำไฮ ตำบลเมืองเก่า
อำเภอเมือง

พระอาจารย์ดี ฉนโน จำพรรษาที่ วัดป่าบ้านโคกโจด ตำบลพระลับ
อำเภอเมือง

พระอาจารย์อ่อน ธมฺมธโร จำพรรษาที่ วัดป่าบ้านห่ม อำเภอเมือง

พระอาจารย์ขามา อจฺจุโต จำพรรษาที่ วัดป่าบ้านยางคำ อำเภอเมือง

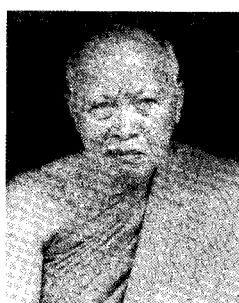
พระอาจารย์นิน มหฺนตฺปนฺโน จำพรรษาที่ วัดป่าสุนามัย อำเภอบ้านไผ่
สำหรับองค์หลวงปู่ฝั้น อาจาโร ได้มาริเริ่มสร้างวัดและจำพรรษาที่
วัดป่าบ้านผือ ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองขอนแก่น ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ท่านมี
อายุได้ ๓๐ ปีพอดี เป็นพรรษาที่ ๕ ในธรรมยุติกนิกาย"

พระอาจารย์กุ่ม จิตฺธมฺโม

พระอาจารย์ขามา อจฺจุโต

พระอาจารย์นิน มหฺนตฺปนฺโน

"เมื่อออกพรรษาแล้ว พระคณาจารย์ฝ่ายวิปัสสนาธุระทุกรูป มี**พระครูพิศาล
อริญเขต** เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น พร้อมด้วยเจ้าคณะอำเภอเมือง เจ้าคณะตำบล
ออกเทศนาสั่งสอนราษฎรในท้องที่อำเภอเมืองให้ละมิจฉาปฏิภูมิ เลิกจากการถือภูตผี
ปีศาจ แล้วให้ตั้งอยู่ในพระไตรสรณคมน์ ทุกปี ตลอด ๓ ปี มีประชาชนนิยม
นับถือมากขึ้นโดยลำดับ"

หลวงปู่ฝั้น ได้ขึ้นรถไฟที่สถานีน้ำพอง ไปลงที่สถานีขอนแก่น แล้วเดินทางไปพบหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม และหลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล ที่ป่าช้าบ้านเหล่าางา ซึ่งอยู่ในตัวเมืองขอนแก่น

คณะกองทัพนครในขณะนั้นมีหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม เป็นหัวหน้า หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล เป็นรองหัวหน้า มีพระกรรมฐานมาชุมนุมกัน ทั้งหมดจำนวน ๗๐ รูป มีหลวงปู่สิม พุทฺธจาโร ซึ่งบวชเป็นพระใหม่ร่วมอยู่ด้วย เมื่อคณะพระกรรมฐานได้เดินทางมาถึงครบหมดทุกชุดแล้ว ก็ได้มอบหมายให้แยกย้ายกันออกไปตั้งวัดป่าสายธรรมยุติตามหมู่บ้านที่มีสถานที่เป็นป่า มีความสงบร่มเย็นเจียบสงัด เพื่อมุ่งปฏิบัติธรรมบำเพ็ญภาวนาแสวงความวิเวก พร้อมกับเผยแพร่ธรรมไปสู่ประชาชนให้เลืกนับถือกตุมติต่าง ๆ แล้วหันมาเข้าถึงพระไตรสรณคมน์เป็นสรณะต่อไป

ต่อจากนั้น คณะพระกรรมฐาน กองทัพนคร ก็ได้แยกย้ายกันออกไปตั้งวัด และไปจำพรรษาในท้องที่ต่าง ๆ ในจังหวัดขอนแก่น โดยแบ่งออกเป็นหลายสาย

ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๒ พระคณะพระกรรมฐานแยกย้ายกันจำพรรษาในที่ต่าง ๆ ดังนี้

ที่วัดป่าบ้านเหล่าางา (ตำบลโนนหัน อำเภอเมือง) ซึ่งเป็นศูนย์บัญชาการ อยู่ในตัวเมืองขอนแก่น มี พระอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม, พระอาจารย์ภูมิ จิตฺตโม, พระอาจารย์กมฺมา จิรปุญฺโญ, พระอาจารย์หลุย จนฺตสาโร และ พระอาจารย์สิม พุทฺธจาโร ซึ่งอุปสมบทในปีนั้น ได้มาจำพรรษาอยู่ด้วย

พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล, พระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ, จำพรรษาที่บ้านพระคือ ตำบลพระคือ อำเภอเมืองขอนแก่น

พระอาจารย์เกิ่ง อธิมุตฺตโก จำพรรษาที่วัดป่าชัยวัน บ้านสีฐาน ตำบลพระลับ อำเภอเมือง

๘๔. จัดพระแยกไปตั้งวัด สอนธรรมประชาชน

ภารกิจหลักที่หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม พร้อมด้วยคณะกองทัพนธรรม ได้รับนิมนต์จากทางการจังหวัดขอนแก่น ก็เพื่อให้เผยแผ่ธรรมด้วยการอบรมสั่งสอนประชาชนให้ละเลิกการบูชาเชื่อถือภูตผีปีศาจต่าง ๆ แล้วหันมายึดพระไตรสรณคมน์ ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา

เมื่อคณะกองทัพนธรรมมาพร้อมกันที่จังหวัดขอนแก่น และเริ่มต้นปักหลักที่ป่าช้าบ้านเหล่าาเรียบร้อยแล้ว หลวงปู่สิงห์ก็ได้จัดพระเณรออกเป็นคณะเล็ก ๆ คณะละ ๕-๖ องค์ แยกย้ายกันไปหาที่สงบสงัดเพื่อก่อตั้งวัดป่าสายพระธรรมยุตตามที่ได้รับอาราธนาจากชาวบ้าน และกระจายกันออกไปอบรมสั่งสอนประชาชนตามแนวทางที่หลวงปู่สิงห์ได้มอบหมายให้

ผมขอยกข้อความที่บันทึกไว้ในประวัติของ หลวงปู่ฝั้น อาจาโร คิษย์สำคัญองค์หนึ่งของ หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม มานำเสนอในตอนนี้

ขอย้อนไปกล่าวถึงช่วงที่คณะกองทัพนธรรมประชุมกันที่จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อจะเดินทางมาเผยแผ่ธรรมยังจังหวัดขอนแก่น ภายหลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๑ โดยแยกย้ายกันออกเดินธุดงค์เป็นคณะย่อย ๆ ต่างคณะต่างไปมีจุดหมายไปพบกันที่จังหวัดขอนแก่นก่อนเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๒ นั้น องค์หลวงปู่ฝั้น อาจาโร ได้แยกเดินทางออกไปทางจังหวัดนครพนม แล้วไปบ้านเกิดของท่านที่อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร เพื่อทำบุญอุทิศให้ญาติ ต่อจากนั้นจึงเดินทางไปสมทบกับคณะของหลวงปู่สิงห์ ที่จังหวัดขอนแก่น ตามที่นัดหมายกันไว้

ข้อความที่บันทึกไว้ในประวัติของหลวงปู่ฝั้น เกี่ยวกับการแบ่งสายให้พระแยกย้ายกันไปตั้งวัดและอบรมสั่งสอนประชาชนในจังหวัดขอนแก่น มีดังนี้

ถึงมันจะยังไม่ตายตอนเด็กตอนหนุ่มก็เถอะ ไม่นานละ เตี้ยว่ามันก็ทยอยตายไปทีละคนสองคน หมดไปสิ้นไป ไม่เหลือ ...”

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ท่านถือว่า การไปเยี่ยมป่าช้าเป็นอุบายธรรมข้อหนึ่ง จัดอยู่ใน **ธุดงค์วัตร ๑๓** ซึ่งหลวงปู่สิม ผู้เป็นศิษย์ ได้อธิบายดังนี้

“โสสานิกังคะ ไปเยี่ยมป่าช้า ไปนอนป่าช้า เป็นธุดงค์วัตรข้อหนึ่ง ที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ เป็นอุบายภาวนา

ผู้ภาวนาในทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะผู้มาบวชเรียนแล้ว ให้เอาใจออกห่างจากอารมณ์ที่ว้าวุ่นว้างว้างให้ได้ ให้มาเห็นว่าร่างกายคนเราเป็น **ก้อนอสุภกรรมฐาน**

คล้ายกับว่าเราเดินไปเห็นคนเขาถ่ายอุจจาระไว้อย่างไร คือบางคนเขาไม่ไปไกล

ถ้าเราเห็น เราก็ว่าเป็น **อสุภะ** คือว่า **ไม่งาม**

แต่จริงมันไปจากคนเรา ตัวเราด้วย เมื่อถ่ายออกไปแล้วก็ว่าเป็นปฏิกุลง่ายในท้องของเราถือว่าเป็นของดีของดี เพราะเราไม่พิจารณา ถ้าพิจารณาแล้วมันเต็มไปด้วยก้อนอสุภะทั้งนั้น”

ที่สำนักสงฆ์ป่าช้าบ้านเหล่าาง จังหวัดขอนแก่นนี้เอง **หลวงปู่สิม พุทฺธจาโร** สมัยที่ยังเป็นพระหนุ่มบวชใหม่ ได้มีโอกาสปฏิบัติธรรมอย่างใกล้ชิดกับ **หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** เป็นเวลานาน ๓-๔ ปี

ทั้งมีโอกาสสักคู้กับพระกรรมฐานองค์สำคัญๆ หลายองค์ เช่น หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี, หลวงปู่ฝั้น อาจาโร, หลวงปู่อน ภาณสิริ, ท่านพ่อลี ธมฺมธโร, หลวงปู่กงมา จิรปุณฺโณ, พระอาจารย์แก้ว สุมโน เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่เป็นศิษย์ของ **หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** ทั้งนั้น

(เทา คือสาหร่ายน้ำจืดชนิดหนึ่ง สีเขียวอมเทา)

พูดง่าย ๆ ว่า ศพกำลังขึ้นอืด บวมเป่งจนจะปะทุแตกอยู่รวมมะร่อ !

หลวงปู่สิม เล่าต่อด้วยน้ำเสียงเรียบ ๆ ว่า

“เหมีนไม่ต้องบอกละ เต็มจุกทุกองค์ ได้อู่สุกะกันหมด ถ้าได้สักศพ
เอามาเผาที่ถ้ำผาปล่อง เณรน้อยน่ากลัวจะไม่ยอมอยู่ละ !”

“นี่แหละร่างกาย” หลวงปู่ พูดด้วยน้ำเสียงราบเรียบ ปราศจากความ
รู้สึกรัก-ชัง โดยสิ้นเชิงว่า “บางคราวบางสมัยมันก็ต้องดม ครูปาอาจารย์เพิ่นทำ
เราจะหลบไปทางอื่นก็ได้ ก็ต้องดมไปด้วยกัน”

“ศพที่เก็บไว้ ๔-๕ วันก่อนจะเผานั้น ถ้าสมณะนักบวชเรายังไม่เคยเห็น
ก็อาจจะไม่รู้สีกะไร

แต่ผู้ที่เคยดูศพอย่างนั้นมาแล้วจะนึกได้ว่า พอเปิดฝาโลงเท่านั้นแหละ
จะเห็นน้ำท่วมเอ่อขึ้นมาตั้งครึ่งโลง

เมลงวันไม่รู้ว่ามีมาจากไหน ไม่ต้องมีใครเชื้อเชิญละ มาจับสบงจีวรเต็ม
ไปหมด

เวลาไปชักบังสุกุลเสร็จ ดมซากศพเสียไม่รู้วาก็ลมหายใจ

อันกลิ่นเหมีน อู่สุกะ ของน้ำเหลืองน้ำหนองคนเราเนิ่น มันไม่เหมือน
เนื้อสัตว์อย่างอื่น มันเหมีน ... เหมีนเหมือนแบบ ... ที่ไม่ชอบนะ

คือร่างกายมนุษย์คนเรามันก็จะดูชอบกัน มันดูตักันได้ ดูดเอากลิ่นเหมีน
เข้ามาอยู่ในคนที่ไม่เหมีน เลยเหมีนไปด้วยกัน

นี่แหละร่างกายเนิ่น พระพุทธองค์ท่านจึงทรงสอนให้กำหนดเป็น
อสุภกรรมฐาน อย่าไปเห็นว่า **รูป** นั้นสวยงาม ไม่ว่ารูปหญิงรูปชาย ให้เข้าใจว่า
เป็นอันเดียวกัน ไม่มีใครสวยใครงามกว่ากัน ...

สมมติโลก ว่าสวยว่างาม **สมมติธรรม** มันไม่มีสวยงาม **อสุภำ มรณำ**

หลวงปู่บุญเพ็ง ได้เมตตาเล่าต่อไปว่า เมื่อท่านมาอยู่ปกครองวัดเป็นเจ้าอาวาสแล้ว ท่านได้พยายามรวบรวมปัจจัยจากลูกศิษย์ลูกหาในกรุงเทพฯ ก่อสร้างเมรุเผาศพขึ้นมา ทำให้ปัญหาเรื่องการฝังศพดังกล่าวลุล่วงไปได้ และบริเวณป่าช้าก็ใช้ประโยชน์น้อยลง

พอดีกับ**วิทยาลัยเทคนิคฯ** ซึ่งตั้งอยู่ตรงข้ามกับวัด ขาดแคลนสถานที่ที่จะก่อสร้างสนามฟุตบอล จึงมาขอความเมตตาจากหลวงปู่ ซึ่งท่านก็เมตตาอนุญาต ด้วยเห็นแก่เยาวชนซึ่งต้องการสถานที่ออกกำลังกาย ท่านว่า “ดีกว่าให้เขาไปติดยาเสพติด”

ดังนั้น “ในปัจจุบัน มุมด้านตะวันออกของวัดจึงมีสนามฟุตบอลอยู่ เด็กที่มาเล่นฟุตบอลส่วนใหญ่คงไม่ทราบว่าย่ำไถ้นั้นมีซากศพกองอยู่จำนวนมาก”

ครูบาอาจารย์เล่าว่า ในสมัยของ**หลวงปู่สิงห์** นำคณะกองทัพนครมาอยู่ครั้งแรกนั้น ป่าช้าแห่งนี้เป็นที่ฝังศพเวลามีผู้ป่วยตายด้วยโรคระบาด ซึ่งมีครั้งละจำนวนมาก ๆ จึงพบสภาพที่สยดสยอง และพบซากศพเน่าเปื่อยน่าสลดสังเวชอยู่เป็นประจำ ซึ่ง**หลวงปู่สิงห์**ก็ได้ใช้ซากศพเหล่านั้นเป็น ‘ครู’ สอนกรรมฐานให้แก่บรรดาศิษย์พระณของท่าน

หลวงปู่ลิม พุทธจาโร ได้เมตตาเล่าถึงประสบการณ์ในพรรษาแรกของท่านที่มานักที่**ป่าช้าบ้านเหล่างา** ว่า

มีอยู่วันหนึ่ง ฝนตันทุดูกลงมาอย่างหนัก ชาวบ้านร้านตลาดออกมารองน้ำฝนและเล่นน้ำฝนกัน เกิดฟ้าผ่าเปรี้ยงลงมาที่ท่อรองน้ำ เป็นผลให้มีคนตาย ๒-๓ คน เขาก็เอาศพมาฝังที่ป่าช้าอย่างกะทันหัน

พอฝังไปได้ ๓-๔ วัน **หลวงปู่สิงห์**ก็ออกอุบายพาพระเถรไปขุดศพขึ้นมา ...

หลวงปู่ลิม ได้เล่าด้วยเสียงกลัวหัวเราะว่า

“ขุดขึ้นมาใส่กองไฟ เขียวอ้อเลยละ เขียวเหมือน**เตา** สภาพศพกำลังเน่า หนึ่งตอนนั้นยังเหนียวอยู่ ยังไม่แตก”

ขอนแก่น เป็นพระอุปัชฌาย์ และมี**หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** เป็นพระกรรมวาจาจารย์ **พระปลัดดวงจันทร์** เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้รับฉายาว่า **‘พุทฺธจาโร’**

หลังจากอุปสมบทแล้ว **พระสิม พุทฺธจาโร** หรือ**หลวงปู่สิม** ของพวกเรา ก็กลับไปจำพรรษาที่สำนักสงฆ์ป่าช้าบ้านเหล่าาง อยู่กับ**หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** พระอาจารย์ของท่านดั้งเดิม

หลวงปู่สิม พุทฺธจาโร

พระโสภณวิสุทธิคุณ (หลวงปู่บุญเพ็ง กบฺปโก)

ผมขออนุญาตพักคำบอกเล่าของ**หลวงปู่สิม** ไว้ก่อน โดยจะยกคำบอกเล่าของ **พระโสภณวิสุทธิคุณ (หลวงปู่บุญเพ็ง กบฺปโก)** พระเถระผู้ครอง**วัดป่าวิเวกธรรมวิทยาราม** องค์ปัจจุบัน (เจ้าอาวาสลำดับที่ ๔) ได้เมตตาเล่าถึงสภาพของวัดในสมัยเริ่มแรก ดังนี้

“... **วัดป่าวิเวกธรรมฯ** เดิมเป็นป่าช้า ชาวบ้านเรียกว่า**ป่าช้าบ้านเหล่าาง** **หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** มาสร้างไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๑ ครูบาอาจารย์สายกรรมฐานที่มีชื่อเสียงหลายองค์ล้วนแต่เคยมาพักอยู่วัดนี้

ตรงกันข้ามกับวัดจะเป็น**โรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น** ซึ่งจะมีคนไข้จากจังหวัดใกล้เคียงกับจังหวัดขอนแก่นเข้ารับการรักษา เมื่อเสียชีวิตลง ญาติที่ไม่สามารถนำศพกลับไปยังบ้านเกิดได้ ก็จะนำมาฝังในวัดนี้

บางครั้งมีศพจำนวนมาก การฝังก็ไม่เรียบร้อย สุนัขก็จะคุ้ยศพ ลากเศษอวัยวะออกมา ...

บางครั้ง พระลงศาลาฉัน สุนัขก็จะลากอวัยวะศพผ่านไป เป็นที่อุจาดตา ...”

๘๓. ปักหลักสร้างวัดที่ป่าช้า บ้านเหล่างา

เป็นที่น่าเสียดายที่บ้านทีกขององค์หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ไม่ได้บอกถึงรายละเอียดของเหตุการณ์ในประวัติชีวิตของท่าน ท่านบันทึกเพียงรวม ๆ ว่า ปีใดไปพักจำพรรษาที่ใด มีพระเถระร่วมจำพรรษากับท่านกี่องค์ ดังที่นำเสนอในตอนที่ผ่านมาแล้ว

ด้วยเหตุนี้ การจะทราบถึงเหตุการณ์ในแต่ละช่วงตอนจึงต้องไปเก็บรวบรวมจากประวัติชีวิตของพระเถระองค์อื่น ๆ ที่เป็นศิษย์ของหลวงปู่สิงห์ และหลวงปู่พระมหาปิ่น เช่น จากประวัติของหลวงปู่สิม พุทธาจาโร, หลวงปู่เทศ์เฮสรังสี, หลวงปู่ฝั้น อาจาโร, หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ, หลวงปู่สาม อภิญโญ, หลวงปู่จาม มหาบุญโณ เป็นต้น แล้วนำเรื่องราวเหล่านั้นมาปะติดปะต่อพอให้เห็นเหตุการณ์ที่เป็นไปในช่วงนั้น ๆ ได้ ดังเช่นที่ผมกำลังทำอยู่ในขณะนี้ครับ

ในประวัติของหลวงปู่สิม พุทธาจาโร แห่งสำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ได้เล่าถึงการเคลื่อนย้ายกองทัพนคร มาจากจังหวัดอุบลราชธานี มาเผยแพร่ธรรมที่จังหวัดขอนแก่น ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๐ - ๒๔๗๑

ในช่วงนั้น หลวงปู่สิม ยังเป็นสามเณรสิม วงศ์เข็มมา ติดตามองค์หลวงปู่สิงห์ และหลวงปู่พระมหาปิ่น และท่านได้ร่วมเดินธุดงค์มาจากจังหวัดอุบลราชธานี มาจังหวัดขอนแก่น ร่วมกับกองทัพนครในครั้งนั้นด้วย

สามเณรสิม วงศ์เข็มมา ได้เข้าพิธีอุปสมบทในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ เมื่ออายุครบ ๒๐ ปีเต็ม ณ พระอุโบสถวัดศรีจันทร์ราวาส ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยมีท่านเจ้าคุณพระเทพสิทธิธารจารย์ (จันทร์ เขมิโย) เมื่อครั้งยังดำรงสมณศักดิ์ที่พระครูพิศาลธรรมเขต เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัด

ความจริงแล้ว ผู้เขียน (คุณดำรง ภูระยา) ได้ทราบว่า ป้าช้ำดั้งเดิมนั้น
มิได้อยู่ภายในบริเวณ**วัดป่าวิเวกธรรม** หรือที่ท่านผู้อ่านรู้จักว่า **วัดป่าบ้านเหล่า**
แต่ป้าช้ำจริง ๆ นั้น อยู่ในบริเวณที่ตั้งเรือนจำ และกินเนื้อที่มาถึง**ศูนย์
วัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น**

เมื่อ**ท่านพระอาจารย์สิงห์มอญ** ก็ได้ทำความสะอาดบริเวณที่ตั้งสำนักสงฆ์
แล้วสะอาด มองงามตา ทำให้เกิดความร่มเย็นแก่ผู้พบเห็น

ต่อมาพื้นที่ดังกล่าวทั่วบริเวณนั้น ได้มีบรรดาราษฎรไปปลูกบ้านพักอาศัย
มีเหย้ามีเรือนกันมากขึ้น สาเหตุเพราะพระป่าพระกรรมฐาน แม้ท่านจะอยู่
แห่งหนตำบลใด ก็ยังมีความสุขความเจริญมาสู่สถานที่

อีกประการหนึ่ง **กองทัพนคร** ในสายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ท่านชอบอยู่
ป่าช้ำมาก เนื่องจากความวิเวก ไม่มีผู้คนพลุกพล่าน สะดวกและเหมาะแก่การ
บำเพ็ญภาวนา

อย่างไรก็ตาม สถานที่ดังกล่าวนี้ ทางกรมได้เปลี่ยนนามจาก **ป่าช้ำบ้าน
เหล่า** มาเป็น **วัดป่าวิเวกธรรมวิทยาราม** ก็เนื่องจากพุทธสถานแห่งนี้เป็นที่
รวมจิตใจของญาติโยมชาวเมืองขอนแก่น ให้มาทำภาวนารักษาศีลกันมากขึ้น

เวลานั้นก็มีชาวบ้านจาก**บ้านพระคือ บ้านหนองหิน บ้านพระลับ** เป็นต้น
ได้มาบารุงให้เกิดความเจริญมาโดยลำดับ

วัดป่าวิเวกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น อดีตเคยเป็นที่รวม
ครูบาอาจารย์องค์สำคัญ ๆ มากมาย จนกลายเป็นวัดป่าพระกรรมฐานทราบ
เท่าทุกวันนี้

ประตูทางเข้าวัดป่าวิเวกธรรมวิทยาราม
ถนนศรีจันทร์ อ.เมือง จ.ขอนแก่น

๘๒. จากวัดบ้านเหล่างาสู่ วัดวิเวกธรรมวิทยาราม

ก็ขอหยุดคำบอกเล่าของ หลวงปู่จาม มหาบุญโอบ อติตสามเณรจาม ผีฆ่าไว้แค่นี้ก่อน ขอเชิญท่านผู้อ่านมารับทราบเรื่องราวของ สำนักป่าช้าบ้านโคกเหล่างา ในสมัยของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ได้พัฒนามาเป็นวัดวิเวกธรรมวิทยารามในปัจจุบัน อย่างย่อ ๆ

ข้อเขียนที่นำมาเสนอนี้เป็นของ คุณดำรง ภูระย้า แห่งนิตยสารโลกทิพย์ ได้สรุปเรื่องราวของวัดไว้ดังนี้

“อดีตที่ผ่านมา ป่าช้าบ้านเหล่างา เป็นป่าใหญ่ที่นำศพคนตายมาฝังและเผา ไม่มีผู้คนสัญจรไปมา เพราะชาวบ้านขยาดกลัวคำว่า **ป่าช้า** จึงไม่มีใครเข้าใกล้

แต่เดิมชาวบ้านเรียกพื้นที่ดังกล่าวว่า **โคกเหล่างา** เป็นที่หว่าไร่ปลายนาของผู้ใหญ่คำพัน แห่งบ้านพระลับ

เมื่อท่านพระครูพิศาลธรรมเขต ได้มาดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดศรีจันทร์ นามเดิมท่านว่า **จันทร์ เขมियो ป.๓** ก็เป็นญาติกับท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม จึงได้นิมนต์ให้มาช่วยทางด้านอบรมจิต เรียกว่า **สมถกรรมฐาน และ วิปัสสนากรรมฐาน** ให้หลังไหลเข้าสู่จิตใจญาติโยม

เมื่อท่านพระอาจารย์สิงห์รับนิมนต์ ก็เดินทางมายังจังหวัดขอนแก่น และได้ตั้งกองบัญชาการแห่งกองทัพธรรมขึ้นที่นี่

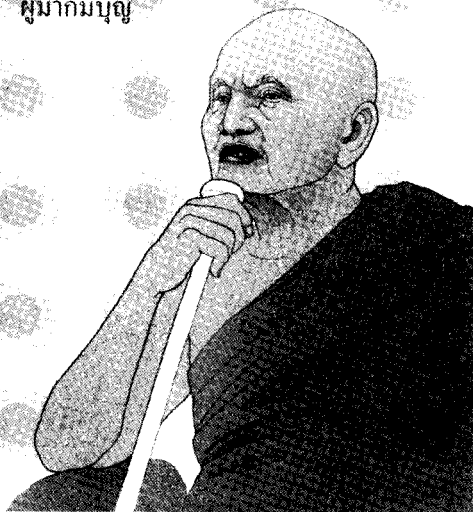
เรื่องราวเกี่ยวกับหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม สมัยนำกองทัพธรรมมาเผยแผ่ที่จังหวัดขอนแก่น จากคำบอกเล่าของหลวงปู่จาม มหาบุญโญ ก็สิ้นสุดลงเพียงแค่นี้ เรื่องที่เหลือนอกจากนั้นก็จะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับองค์หลวงปู่จามโดยตรง ท่านผู้อ่านสามารถไปหาอ่านได้ไม่ยากนัก น่าสนใจ น่าฟัง และน่าเคารพศรัทธาเป็นที่สุด ครับ

ศิษย์ขอกราบเท้าขอบพระคุณหลวงปู่จาม ที่เมตตาเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้ลูกศิษย์ลูกหาได้ฟัง และได้คัดลอกนำมาเสนอในหนังสือเล่มนี้ กราบเท้าขอบพระคุณหลวงปู่อย่างสูงสุดครับ.

ธรรมประวัติ

หลวงปู่จาม มหาบุญโญ

ผู้มากมีบุญ

“ปีที่กลับมาแต่ขอนแก่น ปีนั้นอายุเข้า ๒๐ ปี หวังจะบวชพระแล้ว ดีใจอยู่ แต่ก็มาตกกระไดถูกไผ่เป็นเหน็บชา มีนชาตามมือตามเท้า ปวดมีน ลั้นหลัง ปวดตามกระดูกข้อต่อ ที่สุดจนเดินไม่ได้

เริ่มป่วยก่อนจะเข้าพรรษา ป่วยหนัก พ่อออก (โยมบิดา) ไปรับ **ท่านอาจารย์สิม**ก็บวชพระ แล้วก็เข้าพรรษา **ตัวเราก็ตึงใจไว้ว่าตกแล้งนี้อายุครบ บวช คงจะได้เป็นพระแล้วแหละ** ดีใจจนใจอยู่ สุขใจอยู่ ตั้งใจว่าพอจะบวชพระจริง จะแจ้งให้พ่อออกแม่ออก ญาติพี่น้อง ได้รู้ว่าอยู่ทิศทางใด

แต่สุดท้ายก็ล้มกรรมไม่ได้ ป่วยแล้วก็กลับมาอยู่บ้าน เสวยวิบากกรรม ของตน

พ่อออกเอาเกวียนไปรับมารักษาอยู่ ๓ ปี จึงทุเลาขึ้น

กินยาต้มยาหม้อเครื่องดำ เป็นตำหรับยาของ**ท่านอาจารย์ฝั้น** **ท่านอาจารย์ดี** เพื่อบอกไว้ว่าให้ใช้เครื่องยาดำ มีอ้อยดำ ข้าวดำ ชานดำ เยี่ยวโคดำ อย่างอื่นอีก แต่ล้วนเป็นของดำทั้งหมด กินมาก กินต่างน้ำ...”

“นอนป่วยอยู่ ๓ ปีกว่า กระดิกกระเดี้ยตึง (หลวงปู่ใช้คำว่า **ตึง** จริง ๆ) ตัวไม่ได้ พ่อออก แม่ออก พี่น้อง ต้องคอยป้อนข้าวป้อนน้ำ เสีย (เท) ขี้เสียเยี่ยว ทำบาปให้พ่อแม่พี่น้องอยู่หลายปี ปล้ำลูกปลุกนั่งอยู่อย่างนั้น

เป็นบุญอย่างที่ท่าน**อาจารย์ฝั้น** มาอยู่จำพรรษาอยู่วัดหนองน่อง มาแต่ง ยาหม้อดาร์ักษาให้ ให้กำลังใจ หลายอย่าง...”

“บุญกรรมของการป่วยคราวนี้ บวชพระแล้วพิจารณาดูว่าเป็นโทษมาจาก กรรมอันใด จึงรู้ได้ว่า เป็น**เศษของบาปกรรมที่**ใช้ยาน่อง**ซบ**ลูกธนู**ทำสงคราม** กับพวกพม่าในยุคสมัยกรุงศรีฯ กับ **บุญกรรมที่**ฝาก**ษัตริย์ ๕๐๐ องค์ เมืองลิจงวี** ในยุคที่เกิดเป็น**พันธมิตรเสนาบดีของพระเจ้าปเสนทิโกศล** เมื่อครั้งต้น ๆ พุทธกาล”

๘๑. บุพกรรมของสามเณรจาม

ท่านผู้อ่านครับ หลวงปู่จาม มหาบุญโอบ ท่านเคยเป็น ผ้าขาว ติดตาม หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต มาจากบ้านเกิดที่บ้านห้วยทราย อำเภอดำชะอี จังหวัดนครพนม (สมัยนั้น) เดินทางมายังจังหวัดอุบลราชธานี ได้บวชเป็นสามเณรอุปฐาก หลวงปู่มั่น จนต่อมาเป็นสามเณรติดตามหลวงปู่สิงห์ ดังที่นำเสนอมาแล้ว

สามเณรจาม ผิดขำ มีใจมุ่งมั่นที่จะบวชเป็นพระภิกษุ แต่ด้วยบุพกรรม คือกรรมเก่าของท่าน ทำให้ท่านต้องประสบอุบัติเหตุตกกระไดถูกขี้ ล้มป่วยเป็น อัมพาต ต้องกลับไปรักษาตัวอยู่ที่บ้านเกิดอยู่หลายปีจึงหาย และสามารถกลับมา อุปสมบทเป็นพระภิกษุตามหลังเพื่อนสามเณรรุ่นเดียวกัน

หลวงปู่จาม ได้เมตตาเล่าถึงเหตุการณ์ในครั้งนั้นให้ฟังดังนี้

“อยู่โคกเหล่านั่นแหละ ทำกุฏิให้พระเณรอยู่ แล้ว (เสร็จ) เป็นหลัง ๆ แล้วให้ขึ้นอยู่ตามลำดับพรรษา ไปอยู่ใหม่ๆ ก็บักกลดกันอยู่ตามร่มเงาไม้ ตามเหง้าไม้เจดกอกที่มันใหญ่

พอกุฏิผู้ขำๆ แล้วเสร็จ ก็ขึ้นอยู่ได้แค่ ๖ วัน

วันที่ ๗ ขณะขึ้นกระไดนั้น มือเราก็ดึงแม่กระได ทำให้กระไดหงายมาทางคน กระไดก็พลิก เลยล้มลงทั้งคนทั้งกระได **กระดุกสันหลังกลางหลังไป กระแทกเอากับตอไม้ขาด**ที่เขาดัดต่อจำดินเอามาทำเป็นเสากุฏิ ก็เริ่มเจ็บหลังแต่วันนั้นมา ปลายมือปลายเท้าก็มึนชา แรก ๆ ก็พอไปบิณฑบาตได้ หลายวันเข้า ก็ลุกไม่ได้

พระเณรเอาเข้ามาส่งอยู่**วัดศรีจันทร์** ให้หม่อมมาดูแลรักษา แต่ก็อยู่ได้ไม่นาน ขอให้พระที่มาเรียนหนังสือเขียนจดหมายแจ้งมาบ้าน ให้พ่อออกไปรับ”

“เรื่องปัจจัย ๔ ก็ได้ท่านพระครูพิศาลธมฺมเขต พระครูพิเศษสุดคุณ
ส่งมาให้จากวัดศรีจันทร์ เวลาจะบวชพระเถรก็ไปบวชกับพระครูวัดศรีจันทร์สอง
องค์นี้”

ข้าวสารอาหารแห้ง ของขบของหนึ่ ข้าวของเครื่องใช้ เครื่องมือทำงาน หลาย
อันหลายอย่าง ท่านพระครูวัดศรีจันทร์ (หลวงปู่จันทร์ เขมฺมิโย) จัดส่งออกไป

ไปอยู่ใหม่ ๆ ลำบากเรื่องน้ำใช้ เมืองขอนแก่นยุคนั้นแห้งแล้ง ขุดน้ำลึก
เท่าใดก็ไม่ได้น้ำ ไปได้น้ำสร้างกกเมื่อก่อนเดียว ทั้งพระเถร ทั้งผู้คน มาแย่งกัน
ใช้

ที่นี้ท่านพระครูวัดศรีจันทร์เห็นให้คนเอาแท่งคันท่อออกไปให้ พระเถรก็ต้อง
ตักน้ำตอนกลางคืน กลางวัน หัวค่ำ ตอนเช้า ปล่อยให้ชาวบ้านเขาดักเอาไปใช้
กลางคืนพระเถรตักใส่แทงค์ใส่ถังไว้ อ้าว!...พระเถรตักไว้ ชาวบ้านเขามาตัก
ในถังน้ำเอาไปใช้ ที่นี้ก็ใส่กุญแจ เขาเอาไม่ได้

ส่วนมากเป็นสาวลำน้อย (สาววัยรุ่น) ... สาวเมืองขอนแก่นนี้ดีกว่าที่อื่น
พระเถรจะตักน้ำเข้าใกล้บ่อน้ำไม่ได้ เพราะเขายืนล้อมบ่อน้ำไว้อยู่ พระเถรก็ต้อง
กลับเข้าวัด

ท่านพระครูวัดศรีจันทร์ เก็บเงินเหรียญไว้ได้ ๓ บาทรบใบขนาดใหญ่
๙ นิ้วกว่า ได้เงินแล้วก็สร้างอุโบสถ เราเป็นเถรด้วยกันหลายองค์ไปด้วยกัน
ท่านมักถามปัญหาธรรมกับพระเถรอยู่เสมอ

วันอุโบสถจึงได้เข้าไปฟังโอวาทธรรมของเพิ่น เรื่องการศึกษา การปกครอง
ของพระเถร เรื่องธรรมวินัย เรื่องทางการบ้านการเมือง เรื่องการอบรมชาวบ้าน
ให้เข้าใจในระเบียบของพระภิกษุสงฆ์”

หลวงปู่จาม ได้พูดถึงครูบาอาจารย์ผู้ใหญ่องค์อื่น ๆ ดังนี้

“อยู่ขอนแก่น สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสนา) วัดบวรนิเวศ สงขลาเลขชาเลขมาหา ท่านอาจารย์สิงห์ ไม่มีใครอ่านได้ ต้องไปเรียกท่านอาจารย์หลุย (จนทสาโร) มาอ่านให้หมู่พระเถรฟัง

ท่านอาจารย์หลุยอ่านได้คล่อง รู้เรื่องราว สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสนา) วัดบวรนิเวศฯ

ท่านอาจารย์หลุย ได้หลายวิชา วิชาอ่านก็เก่ง วิชาเขียนก็เก่ง วิชาบัญชี คล่องแคล่ว บวกลบคูณหาร วิชาช่างใครก็สู้ไม่ได้ เวลาเพิ่นนับไม้ซาระ นับไม้สี ฟัน กางนิ้วมือออกก็นับทีละห้า วิชาบันก็เก่ง วิชาก่อสร้างนวรรกรรมไม่มีใครเทียบ ได้หรรษาสมัยนั้น

เสียอยู่วิชาเดียว คือ วิชาพูด อ้อ... เออ... นะ... อ้อ... แต่เทศน์ธรรม ของเพิ่นก็แจ่มจรัสดีมากอยู่องค์หนึ่ง

เรื่องการทำงาน ต้องยกให้ท่านอาจารย์ฝั้น (อาจาโร) ขยันที่สุด ออกหน้าพระเถรทำงาน เป็นคนทำงานไว ไม่เหน็ดเหนื่อย อันใดหนักต้องเรียก ท่านอาจารย์ฝั้นมาช่วยแบก แยกเสากฎีตั้งลงหลุมได้คนเดียว ดอกตะปูไม่เกิน ๒ ที่ ตะปูหายเข้าไปในเนื้อไม้จำลึบ เป็นช่างจัดวางโครงกฎี โครงสร้าง วางแปลน เก่ง ดัดไม้ต่อไม้ไม่มีผิด เพิ่นครูอาจารย์ฝั้นเก่งทางนี้

เรื่องปราบผี ต้องยกให้ท่านอาจารย์ดี (จนโณ) พอเพิ่นครูอาจารย์สิงห์มาถึงขอนแก่นแล้วรู้ว่าชาวบ้านยังคงนับถือผีกันอยู่มาก จึงได้มีจดหมายไปนิมนต์ ให้ท่านอาจารย์ดีขึ้นมาช่วยปราบผี กลิณปราบผีอาคมเพิ่นแรง ตำรายาสมุนไพร ก็ได้หลายตำรา ช่วยเหลือผู้คนชาวบ้านได้มาก บัวยางจิตบัวยางกาย ท่านอาจารย์ดีช่วยสงเคราะห์ได้...”

ท่านอาจารย์สิงห์เคยเป็นครูมูล ครูประโยคมัธยม อยู่โรงเรียน
วัดสร้างโคกเกษมศิลป์ เป็นครูสอนหนังสืออยู่ ๔ ปี เห็นครูอาจารย์มั่นสะหา
เห็น แล้วก็ชักชวนให้มาฝึกหัดปฏิบัติ

เพิ่น (หลวงปู่สิงห์) สอนอบรมพระเถรวาทว่า เราได้ดีเพราะเหตุพุทธ
ชราสูตร เป็นปฐมแต่ต้นนอกปฏิบัติ ครั้นพอตั้งใจของตนไว้ได้แล้วก็ได้
กายคตาสสูตร เกิดได้ภายในของตน จึงได้ตัดสินใจตามท่านอาจารย์ใหญ่
(หลวงปู่มั่น) ออกมาปฏิบัติจนวันนี้ ถ้ายังเป็นพระสูตร ก็อยู่ในตำรับตำรา
แต่ถ้าเราเอามาปฏิบัติในภายใน น้อมเข้าหาภายในนั้นก็ปฏิบัติ เรียกว่า
ปฏิบัติตามปริยัติ ส่วนผลนั้นก็จักตามมามีเองดอก

ท่านอาจารย์ฝั้น เรียนถามเพิ่นครูอาจารย์สิงห์ว่า กายคตา เป็นของ
สาธารณทั่วไปหรือครับ ?

ทั่วไป แต่ชัดเจนในอาการใดอาการหนึ่งเฉพาะตรงกับนิสัยสันดานที่
ตนเองเคยอบรมต่อหลายภพต่อหลายชาติ ของผมนี้ ทยอย คือ หัวใจ มันชัดเจน
ก็เป็นอาการกายคตาสำหรับพิจารณาของผมมาโดยตลอด

อันนี้มันตรงกับที่ท่านอาจารย์ดี (จณฺโณ) เล่าให้หมู่พระเถรฟังว่า ‘ครูบา
อาจารย์สิงห์เป็นคนหัวใจใหญ่ ภายในหัวใจมีของหัวใจบรรจุน้ำเลี้ยงหัวใจสีขาว
ไม่ขุ่นข้น’

ครูอาจารย์สิงห์ เก่งในอุบายการเทศน์สอนผู้คน ให้ตั้งใจในการปฏิบัติ
พระศาสนา ให้ละทิ้งประเพณีอื่นไว้สละ

ผู้คนเคารพศรัทธาต่อเพิ่นมาก และในยุคนั้น คนเขารู้จักเพิ่นครูอาจารย์
สิงห์ มากกว่ารู้จักเพิ่นครูอาจารย์มั่น เพิ่นครูอาจารย์เสาร์

(หลวงปู่สิงห์) เป็นผู้มั่งอำนาจ พระเถรเกรงกลัวมาก ผู้ข้า ไม่กลัวเพิ่น
มีอะไรก็เข้าหา เข้าแล้วให้เพิ่นฟังได้ตลอด เพราะเวลาเพิ่นแก้ปัญหาให้ เราก็ได้ปัญญา
ได้ความรู้ดีมาก

๘๐. พูดถึงครูอาจารย์วัดบ้านเหล่างา

หลวงปู่จาม มหาบุญโณ ได้พูดถึงครูอาจารย์ของท่านสมัยอยู่ที่สำนักสงฆ์บ้านโคกเหล่างา ให้ลูกศิษย์ลูกหาฟัง ดังนี้

“ท่านอาจารย์สิงห์ เกิดก่อนท่านอาจารย์มหาปิ่น อยู่ ๓ ปี แต่พรรษาห่างกันอยู่ ๕ ปี

ท่านอาจารย์มหาปิ่น เรียนหนังสือได้ประโยคห้า จึงติดนิสัยปริยัติ ต้องมาแก้สนธิ์อยู่หลายปีจึงภาวนาเป็น เทคนั้แก่ง อั้งบาลี อั้งที่มา แจกแจงเหตุผลของตำราที่มากได้ดีแม่นยำกว่าท่านอาจารย์สิงห์

แต่ท่านอาจารย์สิงห์ เทคนั้แก้เหตุผลการปฏิบัติได้ดีกว่า พูดเก่งกว่า ไหวพริบปฏิภาณดี แก้ปัญหาได้ว่องไว แก้ไขของผู้ติดขัดการภาวนาได้ดี แก้สนธิ์มิจฉาปฏิรูปให้กับชาวบ้านได้ดี มีอานุภาพภายใน ผู้คนเชื่อฟัง

ท่านสอนเน้นให้ตั้งใจในข้อวัตรภายในภายนอก ให้มุ่งประโยชน์ให้ข้อปฏิบัติ หัวดีต่อประเทศชาติ พระศาสนา

หากคราวใดได้แสดงธรรม เทคนั้ธรรมคู่กัน ท่านจะให้ท่านอาจารย์มหาปิ่นแสดงก่อน แล้วท่านก็จะแสดงแก้ธรรมให้กระจ่างในการปฏิบัติ พระเถรผู้คน ก็เข้าใจปริยัติหนังสือของท่านอาจารย์มหาปิ่น แล้วก็นำไปปฏิบัติได้ตามอุบายของท่านอาจารย์สิงห์

ท่านอาจารย์มหาปิ่นเคารพตำรับตำรามาก เกือบอย่างดี ไม่ให้วางในที่ต่ำหรือวางทิ้งทั่วไป

ส่วนท่านอาจารย์สิงห์เคารพข้อวัตร มิให้ประมาทในข้อวัตร ถือเอาแบบอย่างของเพิ่นครูอาจารย์มั่น ได้เกือบหมด หากมีใครทำผิดเพิ่นก็จะบอกทันที ไม่ค้างเอาไว้”

๑๓ - ๑๔ เณรด้วยกัน ไปทางใดสาวชอบมอง สาวก็มัก (ชอบ) ร้องหยอก
หมู่เณรทั้งหลาย

‘เณรผู้ไท ผิวขาว สาวมันชอบ’ (หมายถึงสามเณรจาม เพราะท่านเป็น
ชาวผู้ไท)

**เณรวัง เณรอุ่น ไปเฟลอตัวอย่างไรไม่รู้ถูกสาวกอด ที่นี้ไปไหนต้องมี
พระไปด้วย อาจารย์อ่อน อาจารย์ฝัน คอยดูแลพระเณรหนุ่มน้อย ช่วยเพิ่น
ครูอาจารย์สิงห์**

หลวงปู่จาม ได้เล่าถึงสาว ๆ เมืองขอนแก่นสมัยนั้นตอนหนึ่งว่า

“อายุ ๑๘ ปี อยู่ขอนแก่น **บ้านหนองขาม หนองโจด**

ตอนเช้าเข้าหมู่บ้านบิณฑบาต มีสามสาว กำลังเป็นสาวอายุ ๑๗-๑๘ ปี
มาแย่งกันใส่บาตรให้เรา มาทุกวัน ทั้งสามคนแย่งกันใส่ก่อน ใครได้ใส่แล้วกะ
(ก็) จับแขนเราเขย่าพร้อมเรียก ‘อ้ายเณร อ้ายเณร!’ (อ้าย หมายถึง พี่)

บางวันจับแขน บางวันจับมือ บางวันจับบาตรเขย่า ผู้สาวเมืองขอนแก่น
ดื้อแท้ ๆ ละยุคสมัยนั้น ไม่รู้เหตุผลอะไรที่เขาทำอย่างนั้น

ได้แต่ท่าน**อาจารย์อ่อน** ว่าให้เราสอนเขาว่าอย่าทำแบบนี้ มันเป็นบาปเป็น
กรรม

แต่**เพิ่นครูอาจารย์สิงห์**ก็ไม่ว่าอะไร ได้แต่บอกว่า ให้ตั้งใจสำรวมระวัง
ตั้งใจรักษาศีลของตนใหม่ให้สะอาดบริสุทธิ์ ตั้งใจเอาใหม่...

โห! อาหารที่เขาเอามาใส่บาตรให้เรา ดีกว่าอาหารที่เขาใส่ให้แก่ครูบาอาจารย์
เฉพาะใส่ให้เราฉันอิ่ม ๓ องค์ ๔ องค์ ของคนเดียวนะ

ผู้ข้าฯ อยู่那时 ได้ ๓ สาวนั้นหละใส่บาตรให้ฉัน !”

ทุกขหลาย (ลำบากมาก) มือนี่แตก จะปั้นข้าวกินก็มีได้ ข้าวก็ติดมือ
ไปบิดหมาตมาก็ต้องมาแบ่งข้าวให้แม่ซี แม่ซีก็หลายคน แบ่งปันกันพอได้อิ่มไป
วันๆ ลำบากมากการเป็นอยู่ใช้สอย

ผู้ข้าฯ เป็นเณรของท่านอาจารย์สิงห์ มีอะไรเพิ่นก็เรียกใช้เรียกหา
ให้ท่านนั้นท่านนี้เราก็อำ ขี้เกียจซื้อคร้านไม่เป็นละ

โดนๆ ที่ (นาน ๆ ครั้ง) เพิ่นครูอาจารย์สิงห์สั่งเอาไอดิมเสียบไม้มาเลี้ยง
พระมาเลี้ยงเณร เลี้ยงผู้คนตอนสวय (ตอนกลางวัน) ได้กินไอดิมครั้งแรกก็อยู่
วัดโคกเหล่างา

เป็นเด็กน้อยกำลังอยู่กำลังกิน คนหนึ่งเพิ่นให้ ๓ แห่ง ฉันทันเสร็จแล้ว
ก็ทำงานต่อ ถางป่าซุดหัวโจด ปูลูกกุฎิ ทำทางจงกรม

หมู่พระภิกษุครูบาอาจารย์ ท่านอาจารย์ฝั้น (อาจาโร) เพิ่นหลวงปู่ดี
(ฉนโน) ขยันในการทำงาน แข็งแรง ทำงานไว ได้ระเบียบ ได้แบบอย่าง

ถ้าวันไหนได้พักผ่อนก็ได้หลบ (เข้าที่) ภาวนา

บางครั้งท่านอาจารย์ดีพาไปเลาะ (ถากถาง) ดอนผีบูตา ลักขโมย
(หรือถอน) ศาลผีของเขาวัวบ้าน 'เอาเลยเณร! เอาเลยเณร! จุดไฟเผามันเลย'

ท่านอาจารย์ดี ท่านนั่งเพ่งเตโชกสิณ ปราบผีจนผีหนีหาย

ชาวบ้านไม่พอใจมาว่าให้ก็มี คนเล็กถือผีก็มีมาก

หน้าที่สอนเป็นของท่านอาจารย์สิงห์ หน้าที่ปราบไสยศาสตร์ เจริจจาน
วิชา เป็นของท่านอาจารย์ดี หน้าที่ดูแลพระเณร ท่านอาจารย์อ่อน ท่านหลวงปู่
ฝั้น ท่านหลวงปู่หลุย

อยู่ได้เกือบ ๒ ปีที่ขอนแก่น มาป่วยเหน็บชาเสียก่อน"

(เรื่องการป่วย และบุญกรรมของสามเณรจาม จะนำไปกล่าวอีกตอนต่างหาก)

"เป็นเณรอยู่ขอนแก่น เณรสิมเป็นหัวหน้า เณรอ่อน เณรเวด
เณรเปื่อง เณรบุญมา เณรวัง เณรอินทร์ บุญมีเมืองน้ำพอง บุญมีเมืองอุบล

๗๙. สามเณรวัดโคกเหล่างา

ตอนนี้จะนำคำบอกเล่าของหลวงปู่จาม มหาปุณโณ ลงเสนอติดต่อกันหลายตอนต่อเนื่องไปจนหมด จึงค่อยนำเรื่องราวที่ปรากฏในประวัติของครูบาอาจารย์องค์อื่นมาเสนอต่อไป

หลวงปู่จาม เล่าถึงสามเณรสมัยเริ่มแรกของการสร้างวัดโคกเหล่างา หรือ วัดป่าวิเวกธรรมวิทยาราม ในปัจจุบัน ดังนี้

“อยู่ขอนแก่น เป็นเณรมีอยู่หลายรูปด้วยกัน ท่านอาจารย์สิม อาจารย์วัง ผู้ข้าฯ หลายเณร ท่านอาจารย์สิงห์ให้ให้ขุดหัวไร่โจดคนละ ๖ หัวต่อวัน ไปสร้างวัดใหม่โคกป่าโจด ฉันทจันทแล้วขุดให้ได้ ๓ หัว ตอนบ่ายอีก ๓ หัว หัวหนึ่งก็ได้ตารางเมตร ขุดแล้วเอาไม้ คานงัดขึ้น เคาะดินออก แห้งแล้วก็เผา ทำอยู่นานจนได้บริเวณสะอาดกว้างขวาง

ท่านอาจารย์สิม (หลวงปู่สิม พุทธาจาโร) เป็นเณรใหญ่กว่าหมู่เพื่อน มักหลบเข้าป่าไปจนบ้ายคำจึงออกมา

อาจารย์วัง (จิตสีโร) กับผู้ข้าฯ ช่วยกันมัดช่วยกันขุดขึ้น **เพิ่นหลวงปู่** **ผั้น**มาช่วยขนไปกองรวมกันได้

เสร็จจากการขุดกอไร่โจดแล้วก็ไปขุดบ่อน้ำ บ่อแรก บ่อสองไม่ได้ น้ำขุดบ่อสามได้น้ำซึมไหลออกมาแต่ไม่พอใช้

ท่านอาจารย์สิงห์ไปขอลงน้ำจากท่านพระครูวัดศรีจันทร์ (พระครูพิศาล อรัญเขต) ท่านให้มาเอาไปตั้งริมบ่อไว้ ต้องพากันตักตอนกลางคืน ตักใส่จนเต็มถัง แล้วก็ปิดฝาใส่กุญแจไว้ ถ้าไม่ใส่กุญแจ ชาวบ้านเขามาตักน้ำเอาในถัง ยิ่งพวกสาว ๆ มาตักน้ำ ยิ่งดี๊อ สาวเมืองขอนแก่นดี๊อชน มัก (ชอบ)หยอกเข้าพระเณร

สมัยนั้นขอนแก่นแล้ง หาน้ำจะกินจะใช้ก็ไม่มี ตักหน้าแล้งน้ำแห้ง มาเดี๋ยวนี้รัฐบาลทำเขื่อน น้ำจึงไม่ขาดแคลน ใต้ดินน้ำมีทั่วไป

แล้วจากนั้น **เพิ่นครูอาจารย์สิงห์**ก็ว่า ‘นี่ละ เกิดตายไปมาในโลกนี้ เทียวไปทั่วหมดแผ่นดินแผ่นน้ำ ต่อไปภายหน้า พวกเจ้าจะไปอยู่ที่ใดก็ตาม ขอให้ มีพระธรรม ขอให้ มีพระวินัย เป็นหลักของจิตใจไว้ **เพราะทางแห่งความสุขก็มี อยู่ทางเดียวเท่านั้น...**’

หลวงปู่สิม พุทธาจาโร
สำนักสงฆ์ถ้ำผาล่อง
อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่

หลวงปู่จาม มหาบุญโอบ
วัดป่าวิเวกวัฒนาราม บ้านห้วยทราย
อ.คำชะอี จ.มุกดาหาร

หลวงปู่จาม เล่าถึง**หลวงปู่สิงห์** พระอาจารย์ของท่านต่อไปว่า
“**เพิ่นครูอาจารย์สิงห์** ได้พิจารณาตัวเพิ่นเองอยู่หลายปี จึงได้รู้จักปฏิบัติ ของตน อันนี้เพิ่นเล่าให้หมู่พระเถระฟังตอนหัวค่ำเพิ่นอบรมธรรมะพระวินัยให้กับ หมู่พระเถระ

เพิ่นเล่าว่า เมื่อเช้าสมาธิ ได้มีนิมิตเห็นภาพของ**พระโพธิสัตว์ตนหนึ่ง** มี ห้ามหาพรหมอยู่ขวา เทพบุตรกายสีเขียวถือดอกบัวขาวอยู่ทางซ้าย พระเถราจารย์องค์หนึ่งกายผิวทองคำนั่งลอยอยู่หัวกลางอากาศ

พระโพธิสัตว์ก็ร้องถามเราว่า ‘จะเอาบุญมือรหันตภูมิ หรือจะถือเอา**พุทธภูมิ**’
ท่านอาจารย์สิงห์ก็ว่า ‘สุดแท้แต่ธรรมเกิด’
แล้วภาพนั้นก็หายไป เพิ่นว่าเป็นอยู่อย่างนี้ได้ ๓ คันมาแล้ว
เพิ่นเล่าจบ แล้วก็ถามพระเถระหมู่ใหญ่ว่า ‘เดดล้อมเพิ่นอยู่ ไผจะว่าจ้างได้?’
ก็ไม่มีพระเถระองค์ใดได้พูดขึ้นสักองค์ แล้วเพิ่นก็ชี้แจงเรื่องธรรมะ อย่างอื่นต่อไป”

ตื่นขึ้นมาตี ๓ กว่า ก็ลุกล้างหน้าล้างตา ไหว้พระ แล้วก็กำหนดนั่งภาวนา

ตี ๔ กว่า ๆ ก็ไปเรียกท่านอาจารย์สิม เพื่อก็ดึ้นลูกมารอทำอยู่ พวกกันไปอยู่รอบ ๆ ภูฏีที่เพื่นครูอาจารย์สิงห์พักอยู่ พวกกันเดินจงกรมอยู่ ไกลแจ่มแล้ว เพื่ณก็กระแอมให้สัญญาณ ก็พากันขึ้นไปกราบไหว้ เพื่ณก็ออกมาจากห้อง นั่งลงแล้วก็ว่า

‘เถรสิม เจ้าเป็นผู้ปฏิบัติตามแบบอย่างของพระพุทธเจ้า บุญเก่าของเจ้าก็มากพออยู่ มากจนเป็นกุศลธรรม เป็นแรงกุศลส่งจิตใจของเจ้าได้ในชาติชีวิตนี้ ให้เจ้าตั้งใจของเจ้าของให้ดีเด้อ’

‘เถรจาม ขี้โรค ข้อยตรวจตราดูแล้วยี้ดยาว เกิดมาตายมามากหลาย เหลือเกิน เจ้าเคยเป็นพ่อค้าควาย มีหมู่ควายหลาย ลานเต็มไปหมดเลย **อุบาสัย** ของเจ้าเป็นผู้เอาแบบอย่างของพระพุทธเจ้า ทั้งเอาแบบและผู้เดินตามแบบต่อไปข้างหน้าของเจ้าอีกก็ยี้ดยาว สุดแท้แต่บุญพาวาสนาสง’...”

(หลวงปู่สิม มรณภาพเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ณ สำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ อายุ ๘๓ ปี อายุพรรษา ๖๓ ท่านบรรลุพระอรหันต์สำเร็จกิจแล้ว ไม่กลับมาเกิดอีก พระอรหันตธาตุของท่านงดงามมาก

ส่วน **หลวงปู่จาม** ท่านปรารภานพุทธภูมิ บำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง ท่านพำนักประจำที่วัดป่าวิเวกวัฒนาราม บ้านห้วยทราย อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ท่านเกิดวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๔๕๓ ถึงปีปัจจุบันคือ พ.ศ. ๒๕๕๔ ท่านมีอายุ ๑๐๑ ปี ใครยังไม่เคยไปกราบท่าน ควรจะหาโอกาสไปกราบให้ได้นะครับ)

“... (หลวงปู่สิงห์ พุดกับสามเถรทั้งสอง ต่อไปว่า)... ‘แต่ข้อยเห็นว่าพวกเจ้าจุดเทียนเล่มใหญ่อยู่กับคนละทาง ห่างไกลกัน ให้พวกเจ้าถ่าเบิง (คอยดู) เน้อ นี่หละข้อยได้เบิงแล้วเมื่อคืนนี้’

๗๘. เข้าสมาธิพิจารณา เณรสิม เณรจาม

ตอนนี้อ่านเรื่องที่ หลวงปู่จาม มหาบุญโณ ได้เมตตาเล่าให้ฟังไปก่อน ผมเห็นว่าเป็นข้อมูลที่น่าสนใจ และหาอ่านหาฟังได้ยาก จึงได้นำมาเสนอไว้ในที่นี้

ในตอนนี้ หลวงปู่จาม ท่านได้เล่าถึง สามเณรสิม วงศ์เข้มมา (หลวงปู่สิม พุทธาจาโร สำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่) กับสามเณรจาม ผิวซ่า คือองค์หลวงปู่จาม เมื่อครั้งอยู่ที่สำนักป่าช้าบ้านเหล่าเงา สมัยเริ่มต้นบวชบิณฑบาต

“อยู่วัดโคกเหล่าเงา เพ็นครูอาจารย์สิงห์ได้เข้าสมาธิจิตพิจารณาผู้ข้าฯ กับท่านอาจารย์สิม ตอนเป็นเณร

อยู่ด้วยกันวัดโคกเหล่าเงา อาจารย์สิมเป็นสามเณรใหญ่ เป็นหัวหน้าของเณรทั้งหลาย ฉันทิ้งหั้นแล้ว ถือเอากาน้ำ ผ้าอาบน้ำ เข้าป่าลึกเข้าไป เพ็นว่าไปภาวนา

เณรหลายตนด้วยกันเพ็นหลบไปได้ หลบหายเข้าป่าโจด จนบ้ายจึงออกมา ไม่ค่อยจะทำงานช่วย ออกมาแล้วก็เปาะเปะไปตามเรื่อง แต่ก็ไม่มีใครว่าให้

ครูอาจารย์สิงห์บอกว่า ‘เณรสิม เณรจาม คีนนี้ข้อยสิพิจารณาตรวดดูเจ้าทั้งสองคน ขอให้ตั้งใจภาวนากำหนดจิตอยู่ที่กุฎิที่พักของใครของมัน แล้วตี ๔ ให้ไปหาข้อยที่กุฎิข้อยเด้อ’

เราก็รับปาก

คีนนั้นเราก็ไหว้พระสวดมนต์ เจริญเมตตาไปในทิศต่างๆ เสร็จแล้วก็นั่งภาวนาอยู่จนตีกิ่ง จึงนอนพัก

ดูแลควบคุมพระเณร พาพระเณรทำงาน ขุดหัว (ไม้) โจด ตั้งกุฏิ ทำงำน ที่พัก ขุดบ่อน้ำ ปรับพื้นที่บริเวณวัด ผู้คนชาวบ้านก็พากันมาช่วยทำงานในแต่ละวัน

พวกพระนิกายก็มานุกฎทำร้ายไม่ได้ถนัด เพราะผู้คนเข้าวัดป่ากัน มากขึ้น อีกอย่างก็เกรงกลัวอำนาจของท่าน**พระครูวัดศรีจันทร์** (พระครูพิศาล อรัญเขต - หลวงปู่จันทร์ เขมฺมิโย) ทางกราเขาเห็นดีเห็นงามด้วย ทางข้าหลวง นายอำเภอ

วัดศรีจันทร์ วัดโคกเหล่างา วัดไชยวัน หมู่บ้านรอบ ๆ เมืองก็เริ่ม ตื่นเต้นการสร้างวัด พระเณรก็กระจายกันไปอยู่ตามป่าช้า ดอนปู่ตา พวก**ชาว อำเภอชุมแพ**ก็ส่งคนมาขอพระเณรไปสร้างวัดอยู่ด้วย

แต่ผู้คนในยุคนั้นสมัยนั้น สอนง่ายว่าง่ายกว่าผู้คนสมัยนี้ เพราะเขา เชื่อแล้วลงใจให้เลย ไม่เหมือนผู้คนยุคสมัยใหม่นี้ มักอวดอ้างการศึกษา เล่าเรียนทางโลกมามาก”

เจดีย์บูรพาจารย์ วัดวิเวกธรรมวิทยาราม

(อดีต สำนักสงฆ์ป่าช้าโคกเหล่างา)

นำสร้างโดย หลวงปู่บุญเพ็ง กบฺปโก เจ้าสำนักองค์ปัจจุบัน

(ภาพถ่าย พ.ศ. ๒๕๕๓)

ไปอยู่ใหม่ ๆ ยังใหม่ต่อชาวบ้าน ความคิดความเห็นของเขา ผู้คน
แตกตื่น ตื่นเต้นกับพระจร พระไม่มีวัด พระคงพระป่า ผู้สนใจใส่ใจก็มี ผู้รังเกียจ
ทำตัวเป็นศัตรูก็มีเยอะ ตั้งทำเบียดเบียนจนถึงขั้นจะทำร้ายพระเถรก็มี

พินธุครูอาจารย์สิงห์ว่า 'ว่าเลือดตกยางออกอย่างไร ก็บให้พระเถรหรือ
ครัทธิวัดป่าได้โต้ตอบทำร้ายเขาคืน แม้แต่คำพูดคำจา ให้สงบนิ่งไว้ อย่าโต้ตอบ
ทำเฉยวางเฉยอยู่'

ก็จริงอย่างนั้นทุกวิถีทางที่เขามาเบียดเบียนพระเถรพระธุดงค์กรรมฐาน
หาว่าบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า บุกรุกที่ เป็นพระเถื่อนไม่มีสังกัด สอนผิดแบบไป
จากพระธรรมวินัย หลายอย่างหลายประการที่เขาใส่ร้ายใส่ความ

แต่สุดท้ายนานไปก็เงียบ เขาสู้ไม่ได้ ก็เปลี่ยนความคิดความอ่าน
ความเห็น มากกราบไหว้บูชา มาศึกษากับพระธุดงค์กรรมฐานกันเกือบหมด

คนขอนแก่นยุคนั้นเขาเรียกท่าน**อาจารย์สิงห์**ว่า **'พระมาลัย'** **'พระมาลัย**
มาโปรดแล้ว' **'พระมาลัยยโสธ'**

เพราะว่า ผีฟ้า ผีแถน ผีแมนเบื่องบน ผีกะผีปอบ ผีที่ทำร้ายมอมเมา
ผู้คน หายไป หึ่งกันไปเป็นหมู่บ้าน-หมู่บ้าน เพราะผู้คน**หันมานับถือ**
พระไตรสรณคมณกันมากขึ้น เข้าใจศาสนากันดีขึ้น

พินธุครูอาจารย์ดี ทำหน้าที่ปราบผี กำราบภูติหลอมผี เป็นหมอยาช่วย
รักษาโรคภัยผู้คน บอกยาสมุนไพรให้ ทำน้ำมันดีให้ เก่งตำรายา เก่งทางกลืน
เพราะพินเป็นหมอยาก่อนแล้วมาบวช

พินธุครูอาจารย์สิงห์ เทศนาโปรดชี้แจงให้เข้าใจในระเบียบของพระเถร
พระสมณกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน ให้เข้าใจในศาสนา เทศน์เน้นย้ำพุทธคุณ
พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ

พินธุครูอาจารย์ฝัน (อาจาโร) ท่าน**อาจารย์อ่อน** (ภาณสิริ) ช่วยให้การ

ชุดตรงนี้น้ำอยู่ลึก ชุดตรงนี้น้ำอยู่ตื้น

ความรู้ทั้งตาบึ้งตึงนี้เห็นรู้ได้เก่งมาก โดยเฉพาะพระเถระต้องพากันระวังตัวอยู่ตลอด

แต่เรื่องกลืน ลู้เพิ่นครูอาจารย์ดี (จนโน) ไม่ได้ ครูอาจารย์เก่งทางกลืน อาคมกล้า ตบะแรง ผีย่านผีกลัวมาก

ท่านอาจารย์ดี (จนโน) การก่อสร้าง การปั้น ก็เก่ง คาถาอาคมก็กล้า กลืนก็เก่ง อยู่เมืองขอนแก่น ปราบผีฟ้าผีดิน ผีที่ชาวบ้านนับถือกันอยู่ ปราบของปราบมนต์ดำเดรัจฉานวิชาปราบคาบ เรื่องประกอบยารักษาโรค ยาสมุนไพรก็เก่ง พวกไข้มะไม่ไข้ป่า ไข้ชัก แก่เบื้อแก่เมา แก่ถูกของ เก่งกว่าหมู่

มีอยู่วันหนึ่ง ผู้ข้าฯ นั่งฟังเรื่องเพิ่น ไปรู้จุดเมืองจำปาศักดิ์ พอดีแขกต่างจังหวัดทางโคราชมาจ้างอยู่เมืองขอนแก่น มันเป็นไข้ป่า เสียมันเป็นคนบ้านถองระถิ ใส่เกวียนมาขอพึ่งขอยาท่านอาจารย์ดี

ท่านอาจารย์ดีเพิ่นก็ถามว่า ‘จะเอาอย่างไรละจาม?’

ขอโอกาสให้ท่านยาแก่คนไข้ พระพุทธเจ้าไม่ห้ามครับ เพิ่นห้ามแต่อาหารข้าวน้ำ **สงเคราะห์ชีวิตสัตว์โลก**เถาะครับครูอาจารย์

‘เอ้า ! ถ้าอย่างนั้นก็เอายานี้ฝนให้มันกิน’

เรารับยามาก็ฝนใส่หินน้ำใส่ขันให้มันกิน แล้วให้นอนพัก พอבקแขกนั้นได้กินยาไข้มันก็ดีขึ้น อยู่กินยากับท่านอาจารย์ดีอยู่ ๓ วันมันจึงหายไข้

วันหนึ่งก็ปราบปอบเรียน ‘คาถาฝ่ายขึ้นใน’ ‘คาถาที่ใหญ่’ เรื่องคนเป็นปอบเมืองขอนแก่นสมัยนั้นเป็นกันมาก รบกวนผู้คนชาวบ้านจนเดือดร้อนกันมาก ดีแต่มีหมู่พระกรรมฐานเข้าไปช่วยเหลือไว้”

“ไปอยู่ขอนแก่นใหม่ ๆ ได้ญาติโยม**บ้านพระลับ บ้านพระคือ บ้านหนองหิน บ้านโนนทัน** มาค้าทำบุญให้ท่านบำรุงพระเถระ และผู้คนที่สนใจศึกษาใส่ใจธรรมกรรมฐานกับ**ครูอาจารย์ดี**มาก เข้าบวชกันเยอะ

๗๗. หลวงปู่จามเล่าถึง การเดินทาง

สมัยนั้น หลวงปู่จาม มหาบุญโธ ยังเป็นสามเณรร่วมอยู่ในคณะ
กองทัพธรรม ภายใต้การนำของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ได้เล่าถึงการเดินทางมา
เผยแผ่ธรรมที่จังหวัดขอนแก่น ดังนี้

“วัดโคกเหล่างา (วัดปาวีเวกธรรมวิทยาราม) เป็นดินโคก เป็นป่าโคก
เป็นที่หัวไร่ปลายนาของผู้ใหญ่คำพัน คนบ้านพระลับ

ท่านพระครูพิศาลธัญเขต ต้องการอยากได้พระธุดงค์กรรมฐานไปสอน
สมณกรรมฐาน ไปตั้งธรรมยุตอยู่เมืองขอนแก่น จึงได้ทำหนังสือไปทางอุบลฯ

พื่นครูอาจารย์สิงห์ ก็เข้าปรึกษาพื่นครูอาจารย์มัน แล้วพื่นครู
อาจารย์มันก็มอบให้พื่นครูอาจารย์สิงห์คิดอ่านหาช่องทาง

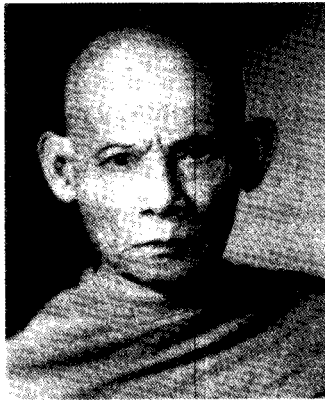
จึงออกอุบายเรียกหมู่พระเถรมาทำมาฆบูชาที่บ้านนาหัวงัว แล้วจากนั้น
จึงประกาศแจ้งให้พระเถรทราบว่า ‘จะไปแพร่ขยายธรรมยุตอยู่ขอนแก่น ใครจะ
ไปด้วยก็ขอให้มาก่อน แล้วจะได้เคลื่อนย้ายไป ส่วนใครจะไปทีหลังก็ขอให้ไป
ช่วยเหลือกันให้วงศ์พระกรรมฐานกว้างขวางออกไป’

เดินทางจากบ้านนาหัวงัว ออกจังหวัดยโสธรไป ผ่านร้อยเอ็ด
มหาสารคาม เข้าเขียงยืน เข้าขอนแก่น พักระหว่างทางอยู่บ้านใต้กับบอกลอนให้
ชาวบ้านชุดน้ำบ่อเอาไว้ใช้ ชุดแล้วก็ให้ทำหล่อทำขอบ รักษาความสะอาดบริเวณ
ปากบ่อน้ำ

ด้วยความเก่งกาจของพื่นครูอาจารย์สิงห์ ชาวบ้านจึงยอมเคารพนับถือ
อย่างการชุดบ่อน้ำนี้ เพิ่นบอกได้เลยว่าได้น้ำหรือไม่ได้ น้ำหลายนน้ำน้อย

ภายหลังจึงมีผู้ศรัทธาจัดการสร้าง**สำนักสงฆ์วัดป่าขึ้น** แล้วขอพระภิกษุสามเณร ฝายวิปัสสนาธุระจากเจ้าคณะจังหวัดออกไปอยู่จำพรรษา บางแห่งก็กลายเป็นวัดถาวรขึ้น บางแห่งก็ร้างไป วัดธรรมยุตในจังหวัดขอนแก่นตั้งขึ้นโดยท่านองนี้เป็นส่วนมาก จึงมีวัดธรรมยุตมากเป็นที ๒ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในบัดนี้ (พ.ศ. ๒๕๐๕)”

บันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์** เล่าถึงเหตุการณ์ ๓ ปี ที่พำนักอยู่ในจังหวัดขอนแก่น มีเพียงแค่นี้ การที่จะทราบถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจึงต้องค้นคว้าเทียบเคียงเอามาจากเรื่องราวที่ปรากฏแทรกอยู่ในประวัติ หรือคำบอกเล่าของหลวงปู่ครูบาอาจารย์องค์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังจะนำเสนอในตอนต่อ ๆ ไป

พระธรรมเจดีย์ (จุม พนฺธุโล)

วัดโพธิ์สมภารณ์ จังหวัดอุดรธานี อดีตเจ้าคณะมณฑลอุดร

ผู้ให้ความอุปถัมภ์คณะกองทัพนคร

อรัญเขต (เขมियो จันท์) เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น ได้เป็นประธานพาทำการ
สั่งสอนประชาชนพลเมือง ในท้องที่อำเภอเมือง อำเภอน้ำพอง อำเภอชนบท
อำเภอพล ในฤดูกาลนอกพรรษา ตลอดเวลา ๓ ปี

ในการนี้ ได้มีหนังสือของข้าหลวงประจำจังหวัดขอนแก่นเป็นเครื่องมือ
และมีเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และพระอุปัชฌายะ
ร่วมการด้วย

การทำงานครั้งนี้เรียบร้อยดี และทั่วถึง ประชาชนพลเมืองได้ละความชั่ว
ประพฤติความดี และละมิฉันทิฏฐิ ประกาศปฏิญาณตนถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ
เป็นจำนวนมาก

ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ได้รับความร่วมมือทั้งฝ่ายบ้านเมือง ทั้งทางฝ่าย
คณะสงฆ์ เป็นทางราชการ"

"คณะชาวบ้านและชาว**วัดสมศรี บ้านพระค้อ** ตำบลพระลับ
อำเภอเมือง ได้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในคณะธรรมยุติก ได้พร้อมใจกันยก
วัดสมศรี ให้เป็นวัดธรรมยุติก และพระภิกษุสามเณรในวัดทุกรูปบวชแปลง เป็น
พระภิกษุ ๘ รูป สามเณร ๔ รูป

พระมหาปิ่น ญาณพาโล ได้อยู่จำพรรษา ณ **วัดสมศรี บ้านพระค้อ** เพื่อ
อบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณรผู้บวชแปลงใหม่เหล่านั้น"

"ตลอดเวลา ๓ ปีนี้ พระภิกษุสามเณรมีจำนวนมากขึ้นโดยลำดับ
พระภิกษุไม่ต่ำกว่า ๕๐ รูป สามเณรไม่ต่ำกว่า ๔๐ รูป ได้แยกย้ายกันจำพรรษา
ในสำนักสงฆ์วัดป่าไถ่หมู่บ้านต่างๆ ในท้องที่อำเภอเมืองโดยมาก ในท้องที่อำเภอ
อื่นมีบ้าง เช่น ท้องที่ในอำเภอน้ำพอง ภูเวียง ชนบท และอำเภอพล แต่เป็น
จำนวนน้อย

โดยมากไปพำนักอาศัยทำการสั่งสอนประชาชนในฤดูกาลนอกพรรษา

๗๖. นำกองทัพนครสุ จังหวัดขอนแก่น

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม อยู่จำพรรษาที่บ้านหนองซอน บ้านเกิดของท่าน ในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ เพียงพรรษาเดียว ได้รับจดหมายนิมนต์จาก พระครูพิศาลธรรมาเขต (หลวงปู่จันทร์ เขมโย) เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น ให้ไปช่วยเผยแผ่ธรรมปฏิบัติให้กับประชาชนชาวขอนแก่น

หลังจากออกพรรษาแล้ว หลวงปู่สิงห์ กับคณะศิษย์ ซึ่งได้ตั้งเป็นกองทัพนครสุ จึงได้เดินทางไปจังหวัดขอนแก่น ไปตั้งสำนักสงฆ์ขึ้นที่ป่าช้าบ้านเหล่า และพำนักที่นั่นเป็นเวลา ๓ ปี ได้จัดแบ่งพระออกเป็นกลุ่ม ๆ ออกทำการเผยแผ่ธรรมไปสู่ประชาชนในท้องที่ต่าง ๆ ได้รับความเลื่อมใสศรัทธาอย่างมาก และได้เกิดวัดป่า หรือสำนักสงฆ์ สังกัดคณะธรรมยุตขึ้นเป็นจำนวนมาก

ในบันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์เอง มีเขียนไว้ดังนี้

“ออกพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๗๑) แล้ว เดินทางมุ่งสู่จังหวัดขอนแก่น

เมื่อไปถึงแล้ว ได้พำนักอยู่ในป่าโคกเหล่า ด้านตะวันออกเมืองขอนแก่น ทิศเหนือบ้านโนนหัน ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

พระครูพิศาลธรรมาเขต (เขมโย จันทร์) เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น วัดศรีจันทร์ ในเมือง ซึ่งเป็นญาติ ได้อนุมัติให้ตั้งเป็นสำนักสงฆ์ขึ้น เรียกว่า วัดป่าวิเวกธรรม และได้อยู่จำพรรษา ณ ที่นั้น ๓ พรรษา คือพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๒ - ๒๔๗๓ - ๒๔๗๔

โดยการรับรองของท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล) ขณะดำรงสมณศักดิ์เป็นที่ พระญาณดิลก เจ้าคณะมณฑลอุดรธานี, พระครูพิศาล

พระครูพิศาลธรรมา (หลวงปู่จันทร์ เขมิโย)
อดีตเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น ผู้ขอให้คณะสงฆ์พชรมาทำการเผยแผ่ธรรมปฏิบัติ
ที่จังหวัดขอนแก่น พ.ศ. ๒๔๗๑
สมณศักดิ์หลังสุดคือ พระเทพสิทธิธาราจารย์ เจ้าคณะจังหวัดนครพนม
ชาดะ พ.ศ. ๒๔๒๔ มรณภาพ พ.ศ. ๒๕๑๖

ตอนที่ ๕
เคลื่อนพลสู่ขอนแก่น

ท่านอาจารย์สิมก็ไม่วุ่นวาย อยู่สบายเฉย ครั้นเราจะร้องหา ก็เกรงว่า จะทำลายสมาธิภาวนา หรือจะมาพูดได้ว่าตัวเราเป็นแณรชีย่านซึกิ้ว ซึ่ขลาดตาขาว ก็ได้แต่นั่งนอนอยู่

จึงพิจารณาไปอีกว่า **คราวก่อนนั้นก็กลัวแล้วหายได้** มาคราวนี้จะไปย่าน ไปกลัวอะไร คราวก่อนนั้นเราอยู่คนเดียว คราวนี้มีเพื่อนอยู่ด้วย **จึงตั้งใจได้** **เลยมุดกลอดออกไปปัสสวะ**

นั่งเบาสบายแล้วก็เดินไปที่กองฟอน เอาไม้เขี่ยปลายพินที่ยังไหม้ไม่หมด เขี่ยเข้ากลางกองไฟ ทั้งกิ่งไม้แห้งเข้าไปอีก ไฟก็ลุกสว่าง แต่ซากศพของคนนั้น เผาไหม้หมดแล้ว

ยืนพิจารณาอุสสะปฏิกุอยู่ ตายแล้วก็เป็นดินเป็นเถ้า ไม่เหลืออะไร ว่าเป็นกระดูกก็เป็นดิน **คนทั้งคนตายแล้วไม่เห็นมีอะไร**

เราสองคนนั้นก็เหมือนกัน อะไรเป็นผี - ไม่มี อะไรจะมาหลอกมาหลอน ใครเป็นคนกลัว?

จึงพิจารณาต่อไปว่า ที่กลัวก็จิตของเราเอง ที่มันเป็นบ้าไปเป็นบ้ามา จนกลัวตัวเอง สังขารมันปรุงไปตามกิเลส ใจขาดธรรมจึงเป็นใจของสังขาร ขาดเพราะสติปัญญาไม่เพียงพอ ธรรมมีเยื่อมเอาชนะกิเลสได้ เพราะเป็นผู้มี สติปัญญา

เมื่อเราเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งดังนี้แล้วความกลัวหายไปหมด แต่นั่นมาจน เมาจนแก่ ความกลัวผีไม่เคยมีขึ้นในจิตใจ เมื่อพิจารณาตกลงกับใจได้แล้ว

ท่านอาจารย์สิม เห็นเห็นไฟลุกสว่างจึงออกมาดู ก็คุยกันเรื่องความกลัว ไม่กลัวผียู๊ลักพัก หมู่คณะครูบาอาจารย์ก็มาถึง มีโยมตามมาส่ง

พอครูบาอาจารย์มาเห็นผู้ช้ำๆ กับท่านอาจารย์สิม พากันยื่นผิงไฟเตาเผา กองฟอนผียู๊ก็ถามว่า 'แณ หมู่เจ้าบ้านผีหรือ ?'

'ไม่ย่านครับผม'

'เออ ดีแล้ว'

๗๕. สามเณรจามรุดงค์ครั้งที่สอง

สามเณรจาม ออกรุดงค์เป็นครั้งที่สอง ในช่วงที่พักอยู่อุบลฯ

“ออกไปอีกรอบสอง คราวนี้ไปกัน ๕ รูป ท่านอาจารย์มหาปิ่น เป็นหัวหน้า ท่านอาจารย์อ่อน ท่านอาจารย์กมมา ท่านอาจารย์ลี กับ ท่านอาจารย์ลิ้ม - ตอนนั้นยังเป็นเณร

โยมเขามานิมนต์เขาจะทำบุญ ก็พากันไปจนถึงยโสธร พักอยู่ป่าช้าบ้านดอนส้มโฮง บ้านกุดมะเอียง ไปถึงวันนั้นก็มีคนตายในหมู่บ้าน ตายมาก่อนแล้วคนหนึ่ง วันรุ่งขึ้นเขาก็หามเอามาเผาพร้อมกัน รวมเป็นผี ๒ คน มาเผาพร้อมกันเย็นนั้น ปาย ๕ โมง ครูบาอาจารย์เพิ่นก็ไปสวดมนต์บ้าน ทิ้งให้สองเณรอยู่ด้วยกัน !

ตอนที่ยังไม่ค่ำไม่มีตึกอุ้มใจ สบายใจอยู่บ้าง ก็พากันเล่าสหายหาหม้อยา รากไม้มาต้มฉั่น ตำรายาต้มของท่านอาจารย์ลิ้ม หม้อต้มก็ใช้ไม้ไผ่หามผีปล้องใหญ่ เป็นหม้อต้ม (ต้มด้วยวิธีหลามไฟ) ก็นั้นน้ำยาต้มแต่กลางวันมากแล้วยังต้มไว้รอทำครูบาอาจารย์อีก ๒ กระบอก

คำมืดก็เข้ากลดของใครของมัน ทำวัตรไหว้พระสวดมนต์แล้วก็นั่งพักอยู่ระยะห่างระหว่างกลดที่พักก็ห่างไกลกัน

คำมืดแล้ว ความเจ็บความว่วงเวง เสียงแมลงแมงไม้ต่าง ๆ ก็ร้องเยือกเย็น พวกนกฮูกนกเค้าก็ตื่นแสงไฟเขาเผาผี อีบึงค้างคาวก็มาพื้พับกันอยู่วิ๊ด ๆ วิ้ง ๆ แมงไม้

ความคิดความแต่ง ขี้ข้านขี้กลัวก็มีมา มือก็เย็นเท้าก็เย็น มองไปทางครูบาอาจารย์ที่เพิ่นไปก็มีตึดตื้อ ไม่มีวี่แววอะไร มีดกะหลุมคุ้มดู

นั่งคิดนั่งปรุงอยู่นั้น กลิ่นปัสสาวะอยู่ !

เราก็ทิ้งภาวนาเฉยอยู่ พอท่านเข้ามาใกล้กลดจึงลูกรับ ‘ผมบ่ตายดอก
ผมภาวนาอยู่’

‘บ้อ! ซ้อยนี้กว่าเจ้าตายแล้ว’

ออกจากมุ้งกลดก็จุดเทียนที่อาบน้ำ ก่อไฟต้มน้ำรากไม้ สองอาจารย์ก็
ไปอาบน้ำชำระกาย อาบน้ำเสร็จก็มาบอกว่า ‘วันพรุ่งนี้ เราฉันจังหันเสร็จก็บ่ม
บาตร บ่มบาตรเสร็จแล้วจึงไป คืนนี้ให้ตั้งใจเจริญภาวนาเมตตาให้สัตว์ทั้งหลาย’

ท่านอาจารย์ บาตรผมบ่มแล้วครับ’

‘โหย! เจ้าเด็กน้อย เจ้าจะทำอภัยเป็น มีผู้อื่นจับบ่มก็ได้ดอก บ่มเสร็จ
แล้วจึงไป อยู่ที่นี่ปล้ำบ่ยะดอก แต่ชาวบ้านเขาไม่ให้อยู่’

หลวงปู่อ่อนไม่เชื่อว่าบ่มบาตรแล้ว พอตกเข้าท่านก็ดูบาตรของตนเปลี่ยนไป
หลวงปู่กงมาก็เหมือนกัน

หลวงปู่อ่อน
ธกมลสิริ

หลวงปู่กงมา
จิรบุญโอบ

หลวงปู่อ่อนก็ชื่นชมกับบาตรบ่มใหม่เงางามขึ้นโฮไฟบิเลย แต่หลวงปู่
กงมาชมว่า ‘เถรจามเป็นเถรของท่านอาจารย์ใหญ่’ หมายถึงเป็นเถร เป็นตา
ปะขาว ของเพิ่นหลวงปู่มนั่นนี่เอง

ออกธุดงค์ครั้งแรกของการเป็นเถร หายกลัวผี แต่ยังไม่หายสนิทได้
ในใจ บ่มบาตรเป็นใช้ได้ ได้ปฏิบัติวิธธากหลวงปู่อ่อน ท่านอาจารย์กงมา

ไป กลับ ประมาณ ๑๐ วัน ก็เข้าอุบลฯ กลับสำนัก พอกลับก็ได้ข่าวว่า
จะย้ายคณะใหญ่ไปทางจังหวัดขอนแก่น”

ไม่เคยทำหรรอก กลัวบาตรแตกก็กลัว กลัวหลวงปู่อ่อนโกรธให้ก็กลัว
ถ้าไม่บ่มวันนี้ หากพรุ่งนี้ได้ย้ายที่ไป ก็จะได้หาพินหาไม้มาอีก โกรธก็โกรธ
เถอะ ตัดสินใจเผาทันที แต่เคยได้ยินครูบาอาจารย์พื้นพุดคุยกันว่า **เผาย่าให้
ไฟขาด พยายามรักษาพื้นไฟมิให้ขาด** เผาจนหมดไม้ไฟกองนั้น บาตร ๓ ลูก
ปล่อยให้มันเย็นเอง ตกเย็นมากดับไฟ กลบซี้เข้าเรียบร้อยแล้วก็เอาบาตรออก
ผึ่งลม แล้วเอาไปล้าง ล้างเสร็จแล้วปรากฏว่าใช้ได้

วันนั้นตกค่ำ **อ้ายจัน** มันก็กลับบ้าน คำลับคำลงเหลือแต่เราคนเดียว
กลัวสุดขีด ไม่เคยกลัวผี **วันนั้นแหละกลัวสุด ๆ กลัวมาตั้งแต่เมื่อคืนแล้ว
ยังคิดปรงยังกลัว** คำมีดอาจารย์ทั้งสองก็ไม่มา

กลัวก็กลัว กลัวพอ ๆ ซึ่จะออก เยี่ยวก็จะออก ตอนกลางวันยังฉี่น้ำ
ต้มยารากไม้เยอะ กลัวจะอดมิได้

ตายเป็นตาย ถ้าเยี่ยวใส่ที่นอนบริวารก็จะเปียกจะเหม็น

ตัดสินใจลุกออกไป ค่ำว่าด้ามกลดไปด้วย ผีมาก็จะทุบจะตี

ลุกออกไปเยี่ยว

เยี่ยวไปพิจารณาไป กลัวอันใด ใครกลัว กลัวแล้วได้อะไร
พิจารณากลับไปกลับมาในร่างกายในจิตใจ สะดุดตกในร่างกายในใจ **สว่างวาบเดียว
ในใจเหมือนฟ้าแลบ** ความกลัวหายหมด ไม่เหลืออันใดเลย

เดินกลับเข้ากลดนั่งภาวนาทำจิตให้สงบ

พอตีกลองตื่น สองอาจารย์จึงจุดโคมไฟมามองเมม มองเมม พอมาใกล้
ที่พักยังคุยกันดังขึ้น ๆ พร้อมร้องเรียก 'เณร - เณร - เณรจาม, เณร - เณร -
เณร เจ้าอยู่บ่'

'บ่แม่นกลัวจนตายแล้วบิ' อาจารย์'

'เณร - เณร'

ไป ตอนกลางวันว่ากันว่าจะนอนเป็นคู่ๆ แต่พอใกล้ค่ำเข้ามาพวกผู้หญิงก็มานอนรวมกัน หมูผู้ชายก็เข้ามาอยู่ใกล้เรา บอกสัญญากันว่า หากมีอะไรแตกต่างให้ร้องหาทันที

ผีปู่ตาอยู่ตอนปู่ตามีอยู่จริง

หัวคำ ก็จุดเทียนให้พระสวดมนต์ ท่านอาจารย์อ่อนพาให้ ชาวบ้าน เขาก็ไหว้ได้บ้างไม่ได้บ้าง เสร็จแล้วท่านก็อบรมภาวนา เป็นเรื่องทาน เรื่องศีล เรื่องสละ จากนั้นก็แยกย้ายกันภาวนา

ตกตึก มีลมแรง พัดอุ๊ยไปอุ๊ยมา พอลมเงียบก็ได้ยินเสียงร้อง ก้อย ก้อย แต่เย็นเยียบในความรู้สึก จนลุกขึ้นไปหมด

ที่แรกทางญาติโยมก็เงียบ ลมแรงอีกรอบ เทียนดับหมด เสียงร้องใกล้เข้ามา ใกล้เข้ามา แล้วก็ห่างออกไป และวนเวียนอยู่บริเวณนั้น

เราก็ได้แต่เจริญเมตตา จำสวดมนต์บทไหนได้สวดจนหมด ถูกผิดไม่เข้าใจ ทนอยู่ไม่ได้ ฝ่ายโยมผู้ชายก็ลุกย้ายที่นอนมาใกล้ ฝ่ายหญิงก็ร้องวิ๊ดว้าย ญู้ญู้ ญู้ญู้เครื่องนอนเข้ามาใกล้

ท่านอาจารย์อ่อน ท่านอาจารย์กงมา ก็เงียบอยู่

เสียงนั้นกับลมพัดเป็นอยู่เช่นนั้นเกือบสว่างค่อนคืน

พอแจ้งเป็นวันใหม่ พ่อออกญาติโยมหมูนั่นก็เข้าบ้านแต่เช้า

วันนั้น ฉันจำได้แล้ว **หลวงปู่อ่อน** กับ **หลวงปู่กงมา** ก็ไปเสาะหาที่จะอยู่พักใหม่ สังเกตดูเมื่อเช้า เห็นว่าท่านทั้งสององค์ก็ย้ายที่นอนเข้าใกล้หากัน คงจะเป็นเพราะเหตุการณ์เมื่อคืน หรือจะเป็นเพราะมดปลวกรบกวนก็เป็นได้

ให้เราอยู่เฝ้าบริวาร ตกกลางวัน **อ้ายจัน** มาอยู่ด้วยทั้งวัน เลยพากันตัดไม้ไผ่ต่อจากของเมื่อวันก่อนเป็นกองๆ ได้เรียบร้อยแล้วก็เอาบาตรแต่ละลูกเข้าไปในโอ่งดินแตก คว่ำปากลง เอาไม้ไผ่แฉ่งมาทับเข้า จากนั้นก็จุดไฟเผา

๗๔. สามเณรจามรูดงค์ครั้งแรก

หลวงปู่จาม ได้เล่าถึงการออกรูดงค์ ติดตามหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ และหลวงปู่กมา จิรปุญโณ ในช่วงที่พักอยู่จังหวัดอุบลฯ ด้วย ดังนี้

“มีอยู่ครั้งหนึ่ง ปีนั้นแหละ ปีอายุ ๑๗ ปี หลวงปู่อ่อน กับหลวงปู่กมา จะออกวิเวก พร้อมหาที่จะบ่มบาตร เลยขอเณรติดตามรูดงค์กับเพิ่นครูอาจารย์สิงห์

เพิ่นครูอาจารย์สิงห์เลยถามหมู่เณรด้วยกันหลายองค์ว่า ใครจะไปด้วย แต่ไม่มีใครสมัครใจรับปาก ผู้ข้า ก็เลยรับอาสา

เดินทางกลับขึ้นมาจากอุบลฯ มายโสธร หาที่บ่มบาตรและปลีกวิเวก มาได้ที่พักอยู่ดอนปู่ตา บ้านดอนส้มโฮง อำเภอยโสธร (สมัยนั้น)

เข้าพักดอนปู่ตาได้วันแรก วันสอง วันสาม เจ้าจำ คนเลี้ยงผีของหมู่บ้านออกมาเตือนให้ไปอยู่ที่อื่น เพราะผีกลัว แต่ท่านอาจารย์อ่อนขอผัดผ่อนว่า ขอให้บ่มบาตรเสร็จเสียก่อนจึงจะไป

เลยบอกขอหม้อดินแตก กับพินโหล (หลัว) ไม้ไผ่แห้ง กับชาวบ้าน ว่าในรุ่งขึ้นจะบ่มบาตร เภาบาตรกันสนิม บาตร ๓ ลูกบ่มพร้อมกันต้องใช้พื้นมาก

เห็นแต่ต้นไผ่ ไม้ไผ่ที่ยืนตายเป็นกอ ๆ อยู่รอบ ๆ กับศาลปู่ตา จึงเข้าไปใกล้แล้วขอไม้ไผ่แห้งกับผีปู่ตา ได้ชาวบ้านมาช่วยคนหนึ่งชื่ออ้ายจัน คนสติบ ค่อยจะสมประดี คนดีเขาไม่มา เขากลัวผีปู่ตากันหมด ได้แต่อ้ายจันมาช่วยล้ม ไม้ไผ่แห้งเตรียมไว้

แต่วันต่อมานั้นเป็นวันพระ เลยไม่ได้เฝ้าบ่มบาตร มีญาติโยมผู้เคยทำบุญกับพระรูดงค์ก็ออกมาขอจำศีลสมาทานศีลอยู่ด้วย ๖ คน ผู้ชายอีก ๒ คน เขาเตรียมเครื่องหลับเครื่องนอนของเขามาด้วยตั้งแต่ตอนมาส่งจึงหันเข้า

ท่านอาจารย์อ่อนให้ศีล แล้วเขาก็เสาะหาที่พักปูเสื่อพักกลางวันของเขา

หลวงปู่จาม ได้เมตตาเล่าต่อไปว่า

“พอถึงวัด เราก็หักแบ่งปลาหุตัวใหญ่นั้นใส่บาตรถวายครูอาจารย์สิงห์
ให้พ้นทางหัว เราเอาครึ่งหาง

เวลานั้นอร่อยมาก กินข้าวมันเข้าอ่ำล่ำ อ่ำล่ำ กลืนแล้วพอจะขยอกออกมา
อีกกินอีก เสร็จแล้วเอาบาตรไปล้าง เอาบาตรพินครูอาจารย์สิงห์ไปล้าง
ไม่เหลือเลย ดูในกระโถนเห็นแต่ก้าง”

พระภิกษุรุ่นหนุ่ม (แถวบน) กับสามเณร (แถวล่าง)

ที่ติดตามหลวงปู่สิงห์ในสมัยนั้น

หลวงปู่ทองคำ เพลย์ลี

อาจารย์ก่งมา จิรบุญโอบ

พระอาจารย์ลี ธมฺมธโร

หลวงปู่สิม พุทธาจาโร

หลวงปู่วัง จิตฺตฺสโร

หลวงปู่จาม มหาบุญโอบ

ก็ไปบิณฑบาตในค่ายทหารนี้แหละที่ได้ปลาหูด **ได้กินปลาหูดครั้งแรก**
ก็อยู่เมืองอุบลฯ

วันนั้นวันเกิดของเมียนายทหารผู้ใหญ่ ไปกับท่านอาจารย์มหาบัน
กับพระรูปอื่นอีก ๔ รูปด้วยกัน เมียนายทหารบอกว่า “วันนี้วันเกิดของโยม
ขออนุญาตจูมตตาให้แนเถิด”

ของใส่บาตรวันนั้นพิเศษกว่าวันอื่น มีทั้งคาว หวาน น้ำพริก ผักลวก
พอเขาใส่บาตรครบหมดแล้ว **เพิ่นก็ยื่นให้พร แต่เพิ่นก็ทำเพียงวันนั้นวันเดียว**
วันอื่น ๆ ก็เข้าบิณฑบาตก็มิได้ให้พร”

(ผมขอแทรกเรื่องพระให้พรหลังรับบิณฑบาตญาติโยม เรื่องนี้เคยมี
คุณป้าจากอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ถามผมว่า “ทำไมเมื่อใส่บาตร
หลวงปู่ฉันแล้ว ท่านจะให้โยมทุกคนยืนขึ้นประนมมือรับพร แทนที่จะให้นั่งรับพร
เหมือนกับพระในท้องถิ่นที่ปฏิบัติกันอยู่?”

ผมตอบไม่ได้ แต่ก็ได้รับเมตตาจากท่านพระครูพัชรปัญญาพิสุทธ์ แห่ง
วัดป่าสุทธาวาส สกลนคร กรุณาตอบให้ทราบว่า “เกี่ยวกับเรื่องนี้ ญาติโยมไม่
รู้จักวินัยของพระสงฆ์ ว่าการที่พวกเราไปนั่งประนมมือรับพรนั้นทำให้พระท่านต้อง
อาบัติ ‘ทุกกฏ’ ซึ่งมีพระบาลีห้ามเอาไว้ในเสขียวัตตร หมวดธัมมเทศนาปฏิสังยุต
ข้อ ๑๔ ความว่า “น จิโต นิสินฺนสฺส อคิลานสฺส ธมฺมํ เทสิสฺสามีติ สิกฺขา
กรณียา” แปลว่า “พึงทำความศึกษาว่า เรายืนอยู่จักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่
เป็นไข้ ผู้นั่งอยู่”

เรื่องนี้ **หลวงปู่ฉัน** ท่านป้องกันไม่ให้ท่านต้องอาบัติ ‘ทุกกฏ’ ในสิกขาบท
ข้อดังกล่าว จึงได้ให้ญาติโยมยืนประนมมือรับพร”

เชิญท่านผู้อ่านพิจารณาดู

อ้อ! โปรดสังเกตด้วยว่า หลวงปู่หลวงพ่อสายพระกรรมฐาน ท่านจะไม่
ให้พรตอนรับบิณฑบาต ท่านจะไปรวมให้พรครั้งเดียวที่วัดเลย ใช่ไหมครับ ?)

๗๓. สามเณรจามอยู่กับหลวงปู่สิงห์

น่าเสียดายที่ไม่อาจหาเรื่องราวของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ในช่วงที่อยู่ในจังหวัดอุบลฯ ได้ คือไม่มีรายละเอียดว่าท่านทำอะไร ที่ไหน มีกิจกรรมอะไรบ้าง แต่ก็มีเรื่องจากการบอกเล่าของหลวงปู่จาม มหาบุญโณ ที่พอจะทำให้พวกเราทราบเรื่องราวบางอย่างได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการเผยแพร่ธรรมไปสู่ประชาชน โดยพระเถระในคณะของหลวงปู่สิงห์

หลวงปู่จาม ได้เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นกับตัวท่านเองสมัยเป็นสามเณรอยู่กับหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม หลังจากที่หลวงปู่มน ได้ปลื๊กตัวออกจากพระเถระไปแล้วดังนี้

“หลังจากเพิ่นครูอาจารย์มั่นรุดงค์ไปกรุงเทพฯ แล้ว ก็อยู่กับเพิ่นครูอาจารย์สิงห์ อายุของเราได้ ๑๖ ปีเต็ม เข้า ๑๗

ไปบิณฑบาตบ้านแจละแม ไปได้เห็นรถยนต์คันแรกในชีวิตก็ไปเห็นอยู่นั่นละ เป็นรถยนต์ ๔ สูบ ของข้าหลวงเมืองอุบลฯ วันนั้นข้าหลวงมาตรวจการณบ้านของยายทองสามชั่ว ครูหมอลำ เป็นผู้สอนคณะหมอลำ หมอแคน ผึกหัดให้ร้องให้ล่า หมอลำ หมอแคน หมอขวัญ ...”

“ไปพักอยู่ใกล้ค่ายกองทหาร เข้าไปบิณฑบาตในค่ายทหาร แล้วไปเห็นเครื่องบินครั้งแรกก็อยู่นั่นละ ทหารว่าบินมาเตโคราชแล้วมาติดขัดอยู่ในค่ายขึ้นยังมิได้ เขากำลังซ่อมเครื่องบินอยู่ โครงเครื่องบินเหล็กเบา ผ้าห่มเป็นผ้าใบอาบน้ำมัน เครื่องยนต์อยู่ตรงด้านหัว เขาซ่อมกันอยู่ ๒-๓ วัน รอให้อะไหล่มารถไฟมาจากราช

พอซ่อมได้แล้วมันก็ขึ้นบินได้ บินไปต่างๆ-ต่างๆ เสียงมันดังซว่าๆ ควันเป็นสายตามันมันไป

หลวงปู่ฝั้น หลวงปู่พระมหาปิ่น หลวงปู่สิงห์

ส่วนพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ ได้จากไปจำพรรษา ณ วัดปทุมวนาราม พระนคร แล้วเลยไปนครเชียงใหม่ กับเจ้าพระคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริ จันทโ จันทร)

ออกพรรษาแล้ว ท่านปลัดขวาอำเภอม่านางเจริญ ได้อุปสมบทเป็น พระภิกษุ และขอให้ไปแสดงพระธรรมเทศนาสั่งสอนประชาชนในท้องที่อำเภอม่านางเจริญ

ได้ขอหนังสือจากข้าหลวงประจำจังหวัดอุบลราชธานี ได้แล้วได้ออก ดำเนินการแสดงธรรมสั่งสอนประชาชนพลเมืองให้ละความชั่ว ประพฤติความดี ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ได้ทำการสั่งสอนประชาชนเป็นทางราชการ โดยอาศัยอำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง

เมื่อทำการสั่งสอนประชาชนในท้องที่อำเภอม่านางเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี เสร็จแล้ว ได้อยู่ว่าจำพรรษา ณ ป่าไถลี้หมู่บ้านหนองขอน ซึ่งเป็นชาตินิคม (บ้านเกิด) เพื่อโปรดญาติโยม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑”

๗๒. เริ่มเผยแผ่ธรรมสู่ประชาชน เป็นทางการ

หลังจากหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต มอบภาระทุกอย่างให้กับหลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโคม และ หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล แล้วเดินทางเข้าเมืองหลวง แล้วต่อขึ้นไปแสวงหาความวิเวกที่จังหวัดเชียงใหม่ ดังกล่าวแล้ว สิทธิขาดในการบริหารและสั่งสอนพระเถรสายวิปัสสนากรรมฐานจึงเป็นของหลวงปู่สิงห์ โดยสมบูรณ์

หลวงปู่สิงห์ ได้เข้าไปจำพรรษาในตัวเมืองอุบลฯ และได้ออกทำการอบรมสั่งสอนประชาชนตามที่ต่าง ๆ อย่างจริงจัง ด้วยความยินยอม และสนับสนุนจากทางบ้านเมือง ไม่มีอุปสรรคขัดขวางเหมือนที่ผ่านมา

ในบันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์ เอง มีดังนี้

“ออกพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๙) แล้ว ได้อาราธนาพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ ให้พาไปโปรดญาติโยมในท้องที่จังหวัดอุบลราชธานี พระอาจารย์มีความยินดีพาไป

มีพระเถรติดตามไป (จากสกลนคร) รวมทั้งสิ้น ๓๒ รูป

ได้ทำการสั่งสอนประชาชนญาติโยมในท้องที่อำเภออำนาจเจริญ โดยเฉพาะในหมู่บ้านญาติ ซึ่งเป็นชาติภูมิ (บ้านเกิดของหลวงปู่สิงห์) ช่วงระยะเวลาหนึ่งก่อนถึงกาลจำพรรษา

พ.ศ. ๒๔๗๐ จำพรรษา ณ วัดสุทัศน์ ในเมืองจังหวัดอุบลราชธานี พร้อมกับพระมหาปิ่น ปญฺญาพโล และหมู่คณะ รวมกันทั้งพระภิกษุทั้งสามเถร ๒๔ รูป

ไผ่ใหญ่ เมืองยโสธร (สมัยนั้นยังเป็นอำเภออยู่ในท้องที่จังหวัดอุบลราชธานี)

เพื่อนครูอาจารย์สิงห์ เป็นประธาน เป็นผู้จัดการ

ผู้คนก็แห่กันมาร่วมบุญ มีเทศน์ตลอดคืน มีการเทศน์ได้วาทิ ชี้แจงธรรม เทศน์พุทธประวัติ พระสาวกประวัติ และประวัติโบราณความเป็นมาของคณะธรรมยุต

พระผู้ใหญ่ ครูบาอาจารย์ เทศน์สลับกันไป

ยุคสมัยนั้นผู้คนนิยมพระมหาเปรียญเทศนาให้ฟัง ได้ท่านอาจารย์มหาปิ่นเป็นผู้เทศน์ เป็นขวัญใจชาวบ้าน

พวกเราเป็นเนรกีพากันรับที่ถางป่า ขุดต่อไม้เล็ก ๆ ผู้คนก็มานั่งมานอนกันเต็มบริเวณวัด รอบนอกป่าไม้ยังอีกก็เต็มไปด้วยหมด ทำอาหารเลี้ยงดูพระเถร ผู้คน

อาจารย์ลิม (พุทฺธจาโร) เพื่อนถือว่าเป็นเถรใหญ่ หัวหนาเถรทั้งหลายไม่ค่อยจะช่วยงานเท่าไร หลบไปคุยกับหมู่พระน้อยหนุ่ม

เทศนา ๓ ธรรมาสน์ นั้น ผู้คนยังชอบฟังกัน หรือ เทศน์ได้วาทิระหว่างพระวัดบ้านกับพระชุดงค์ ก็ให้สนุกสนานอยู่พอสมควร”

ท่านญาณครุติ

หลวงปู่สีไห้ เขมโก

หลวงปู่จันทร์ เขมปัตโต

อาจารย์มันไป กลับคืนถิ่นเดิมของตน ทำวัตรขอมา ก็ลาออกไปเป็นหมู่ ๆ

วัน ๘ ค่ำ วันพระ ตกกลางคืน เพ็นครูอาจารย์มัน ก็บอกว่า ผมจะออกจากหมู่คณะไปผู้เดียว แสวงหาสถานที่วิเวก เพื่อจะได้มีโอกาสพิจารณา ค้นคว้าในปฏิปทาสัมมาปฏิบัติ ให้ได้รับความเข้าใจชัดเจนและแจ่มแจ้งเข้าไปอีกในตนของตอนนี้

เพ็นครูอาจารย์มันว่าอย่างนี้ แล้วตัวเรา (หลวงปู่จาม) น้ำตาไม่รู้มาจากไหน ตกไหลออกมา แต่ก็เอาก้อนหินเช็ด

เพ็นก็สอนให้โอวาทไปอีกหลายอย่าง มอบพระณระ การดูแลระเบียบต่าง ๆ ครูบาอาจารย์สิงห์เป็นผู้ชักถาม และเป็นผู้รับภาระการปกครองดูแลพระณระ ระเบียบการศึกษาปริยัติกับหมู่พระในเมืองอุบลฯ เพราะเพ็นครูบาอาจารย์มัน ได้ปรึกษากับพระเถระผู้ปกครองในวัดในเมืองไว้แล้ว

จากนั้นเพ็นครูอาจารย์มัน ก็สอนเรื่องการปฏิบัติในข้อวัตรต่าง ๆ ต้องให้ถูกต้องลงความเดียวกัน การฝึกหัดทรมานภาวนา ระเบียบการสร้างสำนัก การอบรมญาติโยม การรับผู้เข้ามาบวช ระเบียบของแม่ชี การเดินธุดงค์ หลายข้อหลายอย่าง ครูบาอาจารย์มหาปิ่นเป็นผู้เขียนบันทึกตัวเลขเอาไว้

พอตอนเช้าที่เพ็นครูอาจารย์มัน แยกกลดแบกบริขารจะไปจากเท่านั้น เราก็เป็นเถรบรรพชใหม่ร้องไห้ไม่อายใครเลย เพ็นไม่ให้ใครเดินออกไปส่งเลย ไปรูปเดียวไปเลย ชาวบ้านนิมนต์ให้อยู่ด้วย เพ็นก็ไม่ฟังคำ ได้แต่บอกว่า 'นั่น ท่านสิงห์อยู่นั้น'

อีกตอนหนึ่ง หลวงปู่จาม เล่าว่า

"พระธุดงค์กรรมฐานเกือบสองร้อยทั้งพระเถร แม่ชีอีกก็มาก ชาวบ้านไม่ต้องว่า มากจนไม่มีที่อยู่ พวกเขามาชุมนุมทำพิธีมาชุมนุมที่บ้านนาหัววัว ตำบล

ครูบาอาจารย์เท่าที่เห็นและจำได้ ก็มีท่านอาจารย์อ่อน อาจารย์อุ่น ชุ่มธโร อาจารย์หล้า วัดบ้านหม้อ อาจารย์สีลา อาจารย์ดี อาจารย์สีโท อาจารย์เกิง อาจารย์กว่า อาจารย์ก่งแก้ว อาจารย์พร อาจารย์จันทร์ มากหลายจำได้ไม่หมด หมู่นี้เฉพาะที่ไม่ได้ติดตามเพ็นครูอาจารย์มัน เพ็นพากันมาสมทบภายหลัง

ส่วนหมู่ที่ติดตาม (หลวงปู่มัน) อยู่โน้น ก็เป็นหมู่พระเถรทางเมืองอุบลฯ เมืองยโสธร เมืองนครพนม

มากันมากจนเต็มไปหมดในแถบถิ่นนั้น ป่าไม้ยางกลางทุ่งนา

งานบูชาพระ เพ็ญเดือนสาม เป็นงานปฏิบัติ บิณฑบาตกับชาวบ้านตอนเช้า แล้วก็นั่งฉัน ชาวบ้านทำบุญให้ทาน

ผ้า ข้าวของบริวารพระเถร ที่เขาวางขายในตลาดตัวเมืองอุบลฯ เมืองยโสธร) ขายได้หมด อาหารการกินชนมาเป็นกอง ผ้าผ่อนก็มาก ของทานอย่างอื่นอีกมากมาย **เพ็นครูอาจารย์สิทธิ์ อาจารย์ดูลย์** เป็นผู้จัดการแบ่งปันให้พระเถร ตาผ้าขาว แม่ขาวเมชี แจกจ่ายไปวัดนั้นวัดนี้

นั้นจ้งหันแล้วก็มีเทศน์ธรรมของเจ้าคุณแสน จากเมืองอุบลฯ กลางวัน บ่ายอีกก็เป็นของพระที่ได้ม้หา สมัยนั้นถ้าว่า**พระมหาเปรียญ**ขึ้นเทศน์แล้ว ชาวบ้านนิยมฟัง มานั่งฟัง ใส่กัณฑ์เทศน์กันมาก

ตกค่ำ ให้วพระสวดมนต์แล้วก็จุดผางประทีป จุดเทียนบูชา พระเถระครูบาอาจารย์สลักกันเทศน์ **ดีกคนง่วงนอนแล้วเพ็นครูอาจารย์มันขึ้นเทศน์** สลักกันไปจนแจ้ง

กลางวันก็มีก้อนขี้เมฆกันแสงอาทิตย์ไว้ทั้งวัน นึกน่าแปลก ว่าฝนจะตกก็ไม่ตก

กลางคืน ผู้คนมากขนาดนั้น ไม่มีเสียงรบกวนกันเลย ต่างคนต่างอยู่ คนอดนอนไม่ไหวก็ไปนอนในที่ของตัว หมู่พระเถรครูบาอาจารย์ใครมันดูแล

พอแล้วงานแล้ว วันแรมค่ำสอง ค่ำสาม ก็ทยอยออกไป ลาเพ็นครู

พวกชาวบ้านเตรียมข้าวสารอาหารแห้ง เพราะ**เพิ่นครูอาจารย์สิงห์**ประกาศห้าม **ไม่ให้ใครฆ่าสัตว์มาเป็นอาหารเลี้ยงดูกัน** ให้หามาแต่ตลาด

แต่พอถึงวันงานเท่านั้น ญาติโยมมาแต่เมืองอุบลฯ เอาข้าวสาร อาหารแห้ง พริก เกลือ เครื่องครัว เครื่องนุ่งของพระเถรยามบ้าย ล้นเหลือ แล้วเสร็จงานแล้วยังได้แจกจ่ายไปตามวัด สายลูกศิษย์ของเพิ่นครูอาจารย์เสาร์ เพิ่นครูอาจารย์มั่น เอามาทำบุญให้ทาน

ทหารจากค่ายกัปปา เจ้านายข้าราชการก็หอบเลื้อหอบหมอนมานอนมาฟังเทศน์ เต็มไปหมดในป่าไม้ยางใหญ่

ฝ่ายพระเถร ครูบาอาจารย์ ลูกศิษย์ของเพิ่นครูอาจารย์เสาร์ เพิ่นครูอาจารย์มั่น เมืองอุบลฯ เมืองยโสธร เมืองสกล เมืองนคร(พนม) เมืองเลย เมืองหนองคาย ก็มาประชุมกันเต็มไปหมด กราบกันไปกราบกันมาทั้งวัน

วันขึ้น ๑๒ ค่ำ ๑๓ ค่ำ ๑๔ ค่ำ ทบอยกันมาบริเวณที่เตรียมไว้เต็มไปหมด ดึงสะเดียงกางกลดฝ่ายพระ ฝ่ายชาวบ้าน

เป็นที่น่าแปลกอย่างหนึ่ง ตอนที่ร่างบำพราบพื้นที่นั้น **มดแดงมดส้ม** ตามต้นไม้เล็กๆที่ตัดทิ้งถางออกไปนั้น **เต็มไปหมด** จนพูดกันว่าจะอยู่กันไม่ได้ มดแดงจะกัดแข่งกัดขา

เพิ่นครูอาจารย์มั่น พูดกับอาจารย์ดี-อัญญาครูดี บ้านม่วงไข่ **พรรณานิคม** ว่า **ท่านดี** หน้าที่คุณเด้อเรื่องมดแดงนี้

อัญญาครูดีเพิ่นรับคำ แล้วก็เรียกชาวบ้านมาพบ ให้ไปเอาปลาแดกมา ลักไหเด้อ ชาวบ้านเอาปลาแดกมาแล้ว เพิ่นก็ให้ฉีกผ้าเก่า ชุบน้ำปลาแดก ห่อต่อน (ขึ้น) ปลาแดก ใช้ให้คนที่ขึ้นต้นไม้เก่งเอาขึ้นไปมัดไว้ตามง่ามไม้ยาง ต้นนั้นต้นนี้

สองวันเท่านั้น มดส้มขึ้นไปอยู่บนต้นไม้จนหมด ไม่ลงมาพื้นดินสักตัวเลย ใครจะนอนจะนั่งตรงไหนก็นั่งนอนได้หมด

๗๑. หลวงปู่มั่นประชุมศิษย์ ช่วงมาฆบูชา

เราทราบแล้วว่า หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ได้อำลาคณะศิษย์ออกไปบำเพ็ญเพียรที่จังหวัดเชียงใหม่โดยลำพังองค์เดียว และมอบภาระทั้งหมดให้กับหลวงปู่สิงห์ ขนุยาคโม เป็นผู้รับผิดชอบแทนต่อไป ในการนี้หลวงปู่มั่น ได้นัดประชุมศิษย์ทั้งหมดในช่วงวันมาฆบูชา เพื่อประกาศข่าวดังกล่าวให้ทราบทั่วกัน

หลวงปู่จาม มหาบุญโณ ได้เล่าถึงการเตรียมงาน และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการประชุมนั้นไว้อย่างละเอียด ดังนี้

“พรรษาแรกของการเป็นเณร อยู่จำพรรษาที่บ้านนาหัวจัว มีเพิ่นครูอาจารย์สิงห์ อาจารย์มหาปิ่น อาจารย์อ่อน อาจารย์กงมา อาจารย์ลี อาจารย์สิมตอนยังเป็นเณร และกะผู้ข้าฯ (สามเณรจาม) อยู่ด้วยกัน ๕-๖ องค์

ปีแรกที่ผู้ข้าฯ บวชเป็นเณร อยู่จำพรรษาบ้านหนองซอน อำเภอหนองเตยวันนี้เข้าอ้ออำนาจเจริญ อำเภอหัวตะพาน

ใกล้เข้าพรรษาแล้ว ชาวบ้านหัวตะพานมาขอเพิ่นครูอาจารย์มั่นไปอยู่กับพวกเขา แต่เพิ่นครูอาจารย์มั่นว่าไม่ไป จะจัดให้พระไปอยู่แทน ก็เลยให้เพิ่นครูอาจารย์สิงห์ไปอยู่กับชาวบ้านหัวตะพาน ไปอยู่ใกล้ ๆ แถ่นั้นอีกเป็นกลุ่ม ๆ หนึ่ง ๆ

ออกพรรษาแล้วปีนั้น ท่านอาจารย์กงมา ท่านพ่อลี วัดโคกการาม ก็เข้าไปญัตติเมืองอุบลฯ วัดบูรพา กลับมาจากบวชเป็นพระแล้วก็ออกอุคงค์มาทางโยธธา

เพิ่นครูอาจารย์มั่น เข้าไปพักอยู่วัดบูรพา นัดหมายกันเดือนสองแรม ให้มาเตรียมสถานที่จัดงานมาฆบูชา เพ็ญเดือนสาม ให้มาเตรียมที่เตรียมฐานให้พร้อมตั้งแต่เดือนสองแรม

หลวงปู่มั่น พานักอยู่ที่ภาคอีสานติดต่อกันจนตลอดอายุขัยของท่าน
คือท่านมรณภาพในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ อายุ ๘๐ ปี

นี่เป็นเรื่องราวโดยสังเขปขององค์หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต พระอาจารย์ใหญ่
ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐาน

ศิษย์อาวุโสบางท่านที่จำได้ตามลำดับอายุ

พระอาจารย์ ขมุนะโชติ

หลวงปู่โสม อติสงฆ์

หลวงปู่โหม อติสงฆ์

พระอาจารย์ ขมุนะอินทร์

หลวงปู่บุญ เกษมฉายา

พระอาจารย์ ขมุนะอินทร์

พระอาจารย์ลีลา อัสสโร

พระอาจารย์ดี ฉนฺโน

พระอาจารย์ทอง อโศโก

หลังจากหลวงปู่มั่น มอบหมายภาระรับผิดชอบทั้งหมดให้แก่หลวงปู่สิงห์ ขนดะยากโม กับ หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล แล้ว ท่านก็เดินทางไปที่บ้านเกิดที่อำเภอโขงเจียม เพื่อแนะนำญาติเฒ่าเกี่ยวกับธรรมเนียมปฏิบัติให้กับโยมภรรยาที่เป็นแม่ชี แล้วก็ลาเดินทางเข้ากรุงเทพฯ แล้วติดตามท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันทโร จันทร์) ขึ้นไปพำนักที่จังหวัดเชียงใหม่ต่อไป

ท่านผู้อ่านครับ ผมขอสรุปเรื่องตรงนี้สักเล็กน้อยครับ ท่านที่ติดตามคือประวัติของหลวงปู่มั่น ภริยาคือ พระอาจารย์ใหญ่ คงจำได้ว่า หลวงปู่มั่น ท่านบวชธรรมชั้นพระอนาคามี ในปี พ.ศ. ๒๔๕๕ เมื่อคราวที่ท่านบำเพ็ญเพียรอยู่องค์เดียว ที่ถ้ำสาลิกา น้ำตกสาลิกา จังหวัดนครนายก

หลังจากนั้นท่านก็กลับอีสาน ไปอยู่ทางภาคอีสานตอนบน แถบจังหวัดหนองคาย อุดรธานี นครพนม เลย สกลนคร เพื่ออบรมสั่งสอนศิษย์ที่เป็นพระภิกษุ รวมทั้งเผยแผ่ธรรมปฏิบัติไปสู่ชาวบ้าน เป็นเวลาติดต่อกันมาถึง ๑๕ ปี จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๖๙ ท่านจึงได้เดินทางกลับอุบลราชธานี บ้านเกิดตามคำอาราธนาของหลวงปู่สิงห์ ขนดะยากโม จิระยาสุโสของบ้าน

หลวงปู่มั่น ได้ครองเพศชีว่า องค์ท่านไม่ใช่ชีจริงๆ ก็กิจด้านการบำเพ็ญเพียรไปรับภาระถึงขั้นพระอรหันต์ อันเป็นเป้าหมายสูงสุดตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพราะภาระรับผิดชอบต่อการอบรมสั่งสอนลูกศิษย์ ท่านจึงจำเป็นต้องวางภาระนี้ แล้วออกแสวงหาวิเวกตามลำพังองค์ท่านเอง

ดังนั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ก่อนเข้าพรรษา หลวงปู่มั่นจึงได้มอบหมายให้หลวงปู่สิงห์ ขนดะยากโม จิระยาสุโสสูงสุด รับภาระแทน แล้วท่านก็เดินทางเข้ากรุงเทพฯ ไปจำพรรษาที่วัดพุทธวนาราม ๑ พรรษา ต่อจากนั้นก็ติดตามท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ไปจังหวัดเชียงใหม่ แล้วปลีกตัวแสวงความวิเวกอยู่ตามป่าเขานานถึง ๑๒ ปี จึงได้รับอาราธนาให้กลับมาโปรดลูกศิษย์ลูกหาส่วนใหญ่ที่รอคอยท่านอยู่ที่ภาคอีสาน

นั้น ย่อมมีนิสัยอันสุขุมลุ่มลึกมาก ยากที่จะทำความเข้าใจให้ถูกต้องตาม พุทธประสงค์ได้

ผู้ปฏิบัติตามรอยพระบาทพระพุทโธวงศ์ และปฏิบัติที่พระอริยเจ้าได้ดำเนิน มาก่อนแล้วนั้น เมื่อไม่เข้าใจแจ่มแจ้งแล้ว ย่อมจะเขวไปจากปฏิบัติที่ถูกต้อง ก็เป็นไปได้ หรืออาจดำเนินไปโดยผิด ๆ ถูก ๆ

เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว ผู้ปฏิบัติทั้งหลายก็จะเข้าไม่ถึงศีลธรรม หรืออาจถึง กับব্যয়การ ไม่เป็นประโยชน์แก่ตนของตน

การปฏิบัติพระธรรมวินัยในพระพุทโธศาสนา ก็จะมีแต่ความพอกพูนกิเลส ให้เจริญงอกงามขึ้นในตนของตนเท่านั้น

อนึ่ง การอยู่กับหมู่คณะ จะต้องมีการการปกครอง ซึ่งก็เป็นธรรมดา ตลอดถึงการแนะนำพร่ำสอนฝึกฝนทรมานต่าง ๆ อันทำให้โอกาสและเวลาที่จะ คั่นคว้านในพระธรรมวินัยไม่เพียงพอ

ถ้าเราปลีกตัวออกไปอยู่ในสถานทีวิเวกซึ่งไม่มีการแล้ว ก็จะได้มีโอกาส และเวลาในการคั่นคว้ามมากขึ้น ผลประโยชน์ในอนาคตก็จะบังเกิดขึ้นมาให้เป็นที่น่าพึงใจ

เมื่อหลวงปู่มั่น ปรารภในใจอย่างนั้นแล้ว ท่านจึงได้เรียกศิษย์ทั้งหลาย มาประชุมกัน

ท่านได้แนะนำศิษย์ให้มีความมั่นคงดำรงอยู่ในข้อวัตรปฏิบัติอย่างที่เคย แนะนำสั่งสอนมาแล้ว

ต่อจากนั้น “ก็ได้มอบอำนาจให้แก่ท่านอาจารย์สิงห์ และท่านอาจารย์ มหาปิ่น เป็นผู้บริหาร ปกครอง แนะนำพร่ำสอน ตามแนวทางที่ท่านได้แนะนำ มาแล้วต่อไป”

เรา กับพระลี ก็ได้ติดตามไปพบท่านอาจารย์มั่น ที่วัดบูรพา

พอดีขณะนั้น ท่านเจ้าคุณปัญญาพิศาลเถร (หลวงปู่หนู จิตปัญโญ อดีตเจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม กรุงเทพฯ) ขึ้นมาจากกรุงเทพฯ ได้พักอยู่ที่วัดบูรพา ร่วมกับท่านอาจารย์มั่น

ท่านอาจารย์มั่น ได้พิจารณาเห็นว่า เรา กับพระลี ควรจะได้บวชเสียใหม่

เมื่อตกลงกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ท่านเจ้าคุณพระปัญญาพิศาลเถร ก็ได้เป็นอุปัชฌาย์ บวชให้เรา กับพระลีเป็นพระธรรมยุต

หลวงปู่กงมา เล่าถึงการประชุมศิษย์ของหลวงปู่มั่น ดังนี้

“คณะสาธุศิษย์เก่า ๆ ทั้งหลาย อันมี อาจารย์อ่อน ธรรมธโร, อาจารย์อ่อน ญาณสิริ, อาจารย์ผั่น อาจารย์โร, อาจารย์เก้ง อธิมุตตโก พร้อมด้วยศิษย์ อาจารย์หลุย จันทสาโร, อาจารย์กว่า สุมโน, อาจารย์คุณ, อาจารย์สีลา อิสโร, อาจารย์ดี ฉนโน, อาจารย์บุญมา, อาจารย์ทอง โอโสโก, อาจารย์บุญส่ง, อาจารย์หล้า, หลวงตาปัน ฯลฯ ทราบข่าวว่า ท่านอาจารย์มั่น เดินทางมาพำนักอยู่ในจังหวัดอุบลฯ ทุกองค์เหล่านั้นก็ได้ติดตามมาในเดือน ๓ เพ็ญ (พ.ศ. ๒๔๗๐ ก่อนเข้าพรรษา)

บรรดาศิษย์ทั้งหมด มีท่านอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม เป็นต้น ก็ได้ร่วมประชุมอบรมธรรมปฏิบัติอย่างที่เคย ๆ ปฏิบัติกันมา”

ในวันหนึ่ง ท่านอาจารย์มั่น ได้เข้าที่ท่าสมาธิภาวนา หลังจากนั้นก็ได้ปรารภในใจของท่านว่า

เราควรจะออกจากหมู่คณะไปแสวงหาสถานที่วิเวก เพื่อจะได้มีโอกาสพิจารณาค้นคว้าในปฏิปทาสัมมาปฏิบัติ ให้ได้รับความเข้าใจชัดเจนและแจ่มแจ้งเข้าไปอีก แล้วจะได้ปฏิปทาอันถูกต้องนั้นฝากไว้แก่สาธุศิษย์ในอนาคตต่อไป

เพราะพระธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่พระองค์ทรงตรัสไว้ดีแล้ว

๗๐. คำบอกเล่าของหลวงปู่กงมา

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ช่วงที่อยู่จังหวัดอุบลฯ นี้เอง หลวงปู่มั่น ได้ศิษย์สำคัญเพิ่มขึ้นอีก ๒ องค์ คือ หลวงปู่กงมา จิรปุณโณ (พระอาจารย์ของหลวงพ่อริย์วงศ์ สิริธโร) กับ ท่านพ่อลี ธมฺมธโร ทั้งสององค์นี้ไปเผยแผ่ธรรมทางฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะที่จังหวัดจันทบุรี ดังที่ท่านผู้อ่านคงทราบเรื่องราวกันพอสมควรแล้ว

หลวงปู่กงมาได้เล่าเรื่องราวที่เกี่ยวกับองค์ท่านเอง รวมถึงการปรารภของหลวงปู่มั่น ที่จะจากตลิ่งศิรียไปบ่ไปเพืู่เผยแผ่ธรรมตามลำพัง และมอบภาระงานที่ทรงได้ให้กับหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม เป็นผู้รับผิดชอบแทน

เวลานี้ หลวงพ่ออริย์วงศ์ สิริธโร ได้ไปบวชเรียนถ้ำทอด ดังต่อไปนี้

เรา (หลวงปู่กงมา) เมื่อได้มาศึกษาธรรมปฏิบัติกับท่าน (หลวงปู่มั่น) ได้เห็นคุณเป็นกิตติคุณ และได้ออกไปบ่ไปพิญจกธรรมโดยตนเองในสถานที่ต่าง ๆ

พอ เราว่า ท่านอาจารย์มั่น กำลังเดินทางไปจังหวัดอุบลฯ เราจึงได้พบและมาอุทิศจิตตสมาธิให้ ในระหว่างทาง เราได้พบพระลี (ท่านพ่อลี ธมฺมธโร) ณ บ้านหนองสองห้อง อำเภอม่วงสามสิบ (จังหวัดอุบลราชธานี) ท่านก็เป็นพระมหาเถรานุเถระเหมือนกัน

เราได้อธิบยธรรมปฏิบัติ ได้ดีเสมอมาจากท่านอาจารย์มั่น แล้วก็พาปฏิบัติจนเกิดศรัทธาเลื่อมใสจริงใจในการปฏิบัตินั้นแล้ว พระลีมีความสนใจเป็นอย่างยิ่ง จึงได้รู้ดงค์ร่วมกันกับเราเพื่อจะได้ไปพบท่านอาจารย์มั่น”

“ครั้นออกพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๓) แล้ว ท่านอาจารย์มั่นก็ได้เดินทางไปถึงตัวจังหวัดอุบลฯ

เดินจงกรมภาวนา 'ก่อนคืนมันสงบดี' ให้ลุกขึ้นล้างหน้าล้างตา เดินจงกรม
แผ่เมตตาภาวนา **ใกล้แจ้ง** ตี ๓ ตี ๔ ลุกขึ้นไหว้พระ เดินจงกรม ทำวัตร
ปฏิบัติครูบาอาจารย์'

พูดประจำอยู่เสมอว่า 'ไม่ภาวนาพันทุกข'ไม่ได้ งานของนักบวชคือภาวนา
ศีล สมาธิ ปัญญา สมบูรณ์ได้ด้วยความไม่ประมาท'

ท่านอาจารย์มหาปิ่น เปรียญ ๕ ประโยค จากวัดบวรฯ กรุงเทพฯ เป็น
น้องชายแท้ ๆ ของท่านอาจารย์สิงห์ จำปาตากาได้เก่ง ได้มาก มักพูดเป็นบาลี
เพิ่นครูอาจารย์มันชวนให้ออกปฏิบัติ

อยู่เมืองอุบลฯ ก็ได้**ท่านอาจารย์มหาปิ่น** เป็นผู้ชี้แจงแนะนำในความรู้อัน
จากหนังสือวรรณา ๒ เล่ม (หมายถึงหนังสือชื่อ บุญพลีขจรวรรณ กับ
มหาขันธकरण) แปลบทสวดมนต์ให้พระองค์ให้เผลอฟัง แม้แต่**เพิ่นครูอาจารย์มัน**
จึงโอกาสให้แสดงบาลี แปลบาลีให้ฟัง

ขึ้นแจ้งกรรมฐาน ๕ ได้ละเอียดว่า กรรมฐาน ๕ เป็นฐานของใจ จะ
คือกรรมฐาน เพราะเป็นทางเริ่มต้นที่จะพันทุกขได้

มักถามพวบนเรเสมอ ๆ ว่า 'ผู้ใดเกิด ผู้ใดแก่ ผู้ใดเจ็บ ผู้ใดตาย ผู้หนึ่ง
เป็นใคร **ผู้รู้เกิดแก่เจ็บตาย ผู้นั้นเห็นมรรค**'

ผู้สมาธิเป็นศีล จึงเป็นผู้สมาธิที่ ๑ **ผู้สมาธิในสมาธิ** จึงเป็น
ผู้สมาธิที่ ๒ **ผู้สมาธิในปัญญา** จึงเป็นผู้สมาธิที่ ๓'

ท่านอาจารย์มหาปิ่น ชอบฉันข้าวจำนำผึ่ง (ข้าวเหนียวจุ่มน้ำผึ่ง) แต่
ท่านอาจารย์สิงห์ น้ำพริกต้องเผ็ด

ท่านอาจารย์มหาปิ่น ดิฉันอาหารภาคกลาง ชอบรสหวาน รสส้ม
ท่านอาจารย์สิงห์ ต้องคอยหาน้ำผึ่งไว้ให้'

๒๔. หลวงปู่จามเล่าถึงหลวงปู่สิงห์

เกี่ยวกับปฏิปทา และจริยาวัตรของหลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโธ พระอาจารย์ของท่านนั้น หลวงปู่จาม ได้เล่าให้ฟังดังนี้

“ท่านครูอาจารย์สิงห์ เพ็นถือการใช้ผ้ารองนั่งผ้าสีหะตลอดเป็นวัตร ผ้าปูนั่งของเพ็นต้องเหน็บไว้ที่เอวตลอด จะนั่งตรงไหนก็ปูแล้วนั่ง

... ฯลฯ...

ครูอาจารย์สิงห์ เป็นแบบอย่างของผู้มีขันติ หากเห็นพระเถรผิดพระวินัยนี้ เพ็นต้องเอาเดี๋ยวนั้นเลย บอกสอนเดี๋ยวนั้นเลย”

“ท่านอาจารย์สิงห์ เป็นลูกศิษย์ต้นของเพ็นครูอาจารย์มั่น แต่ก่อนเป็นครูสอนหนังสือ เป็นคนบ้านหนองซอน หัวตะพาน เขตน์ดั่งชัดเจน ปัญญาไว รู้จักจิตใจของผู้คนพระเถร

ชอบเขียนหนังสือ ชอบตั้งปัญหาธรรม ให้อุบายในการข่มใจของพระเถร ชอบสงเคราะห์ดูแลเอาใจใส่พระเถร เพ็นครูอาจารย์มั่นวางใจว่าองค์อื่น

เคร่งครัดมากในพระวินัย สอนพระเถรก็ให้รักษาวินัยศีลของตนกว่าชีวิต รู้ซึ้งพระเถรที่หละหลวม

ใช้ไม้สีฟันใหญ่ ฟันห่าง ฉันทังหันได้มาก ชอบผัดกับน้ำพริก ชอบบรสเผ็ด

ยกย่องออกชื่อพระเถรผู้ขยันการงาน ผู้อดทน ผู้ตั้งใจ ชื่นชมต่อผู้เคารพธรรม เคารพวินัย เคารพการศึกษา

สอนให้ถือเอาแบบอย่างพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ ให้รักษาศาสนาแบบพระเถรเจ้าทั้งหลายที่พากันรักษามา ทำสังคายนามาเป็นทอด ๆ ไม่ให้หละหลวม ไม่ให้อย่อย่อนเหยาะเหยะโลเล

ท่านอาจารย์สิงห์สอนละเอียดดีมาก หัวคำให้ไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตา

ในอาการทั้งปวงนี้ จิตดำเนินตาม**อริยสัง**เท่านั้นที่จะรู้เท่าทันได้ และ
อาศัยกำลังอันแก่กล้าของ**ปัญญาญาณ**เป็นตัวต้นทางดับเหตุ สืบค้นปัจจัย จึงจะ
เท่าทันด้านจิต

การกำหนดพิจารณา ก็ให้ดูใน**ปัจจุบัน** คือ ให้ดูที่ตัวน้อยอย่างเดียว
เพราะธรรมมีอาการดังกล่าวนี้ แม้เป็นโลกเขาสมมติ ก็รวมอยู่แล้วเต็มใน**ตัว**
ของเราอยู่

เพราะรูปสกลกายนี้ ยังเป็น**ตัวอวิชชา**อยู่ตราบไต่ ก็มีอาการอยู่ตรงนั้น
และให้มีอาการต่อ ๆ กันไป ให้เพ่งดูให้รู้เห็นเป็นปัจจุบันทั้ง ๑๓ อาการ ก็พอ
จะรู้ได้ว่าเป็น**สัญญา**ดีทั้งนั้น เป็น**ชาติ**สุมทัย เป็น**สังขาร**ธรรม

เมื่อวิปัสสนาญาณอันอาศัยสมาธิเป็นบาทเกิดขึ้นแล้ว ชื่อว่า**วิชาญาณ**
ญาณจักรุ **ปัญญา** นี้เองที่เป็นบาทของ **อาสวักขญาณ** เกิดขึ้นแล้ว ก็จักสามารถ
กำจัด**อวิชชา** คือความไม่รู้เท่าสังขารใด ๆ ได้แล้ว สังขารทั้งปวงก็ดับไป ดับก็
ดับแต่สังขาร ยังเหลืออยู่แต่ **สังขตธรรม** หรือ**วิสังขาร** เท่านั้น อันเป็นธรรมที่ไม่
มีอาการอันใดอีกต่อไป ชื่อว่า **ธรรมวิสุทธิ**

แต่ก่อนตัวเราเป็น**อวิชชา** เมื่ออวิชชาดับก็เหลือ **วิชชา** ก็ตัวเรานี้แหละ
ที่เป็น**วิชชา** เมื่อเป็น**วิชชา**ก็เป็น **วิมุตติ** เมื่อเป็น**วิมุตติ**ก็เป็น**วิชชา**

เป็นเช่นนี้ได้แล้วก็พ้นอันพ้นได้จากปัจจัยการ **อาการ**ของ**โลก**สงสารนี้
เรียกว่า **หมดอาการไป หมดอาการมา** นั่นเอง

อันนี้เป็นความเข้าใจของผู้ข้าฯ ตู้เฒ่าเฝ้าวัดเท่านั้น”

สา.....ธู ! กราบเท้าขอพระคุณหลวงปู่ครับ

เชิญท่านผู้อ่านได้พิจารณาเอาเองตามชอบ.

ความปรุงแต่งของสังขารนั้นอย่างไร ?

ก็เป็นอาการ เป็นอาการที่อาศัยปัจจัย จึงว่า ปัจจัยการ แดกอาการ ออกเป็น อวิชชา, สังขาร, วิญญาณ, นามรูป, อายุตนะ, ผัสสะ, เวทนา, ตัณหา, อุปาทาน, ภพ,ชาติ, ชรา, มรณะ เศษเดนของอวิชชา ต่อจากมรณะไปอีก ก็มี โสกะ, ปรีทนะ, ทุกข์, โทมนัส, อุปายาสะ ตลอดจนปลีกย่อยอื่นอีก

แต่เมื่อทวนกระแสพิจารณา ก็ให้กำหนดว่า เหตุใดต้องแก่ต้องตาย ความโศกเศร้าเสียใจ, การร้องไห้รำพัน, ความคับแค้นใจ, ความแค้นใจ, ความพลัดพรากไปใด ๆ สิ่งเหล่านี้มีเหตุอย่างใด มีอะไรเป็นปัจจัย ดับไปแล้วมีอะไรเป็นผล

เป็นอัตตภาพของมนุสสโลกนี้ เกิดจากอะไร จากภพ, ภพ เป็นผลมาจากความเข้าไปยึดมั่นถือมั่น ความพอใจไม่พอใจ ความชอบใจไม่ชอบใจ ให้จิตยึดเป็นกามุปาทาน อตตวาทุปาทาน สีสัพพัตตูปาทาน ทิรูปาทาน

อุปาทาน เกิดเพราะมีตัณหาเป็นเหตุ, ตัณหา มาแต่เวทนา, เวทนา มาแต่ผัสสะ รับรู้ทางอายุตนะ, มีอายุตนะ เพราะไปตั้งอยู่ในนามรูป มีนามมีรูป ก็มีวิญญาณ เพราะวิญญาณเป็นสังขาร ไม่รู้สังขารคืออวิชชา

วิญญาณสังขารอันเป็นเหตุมีอยู่แล้ว แต่ทำไมยังเหลือวิญญาณสังขารที่เป็นผลของปัจจัยการนี้อยู่ ยิ่งเฉพาะในนามรูปนั้น มีได้ด้วยอาการอย่างใด อันเป็นกรรมอย่างใด อันเป็นผลคือวิบากเป็นอย่างใด แม้การปรุงแต่งที่ดับไปแล้วก็ให้ผล แม้ที่กำลังเป็นอยู่นี้ เรียกว่าเป็น กรรม ‘กมฺมุนา วตฺตตี โลโก, กมฺมุนา วตฺตตี ธมฺโม’

ด้วยอวิชชา และตัวอวิชชา นั้นเองเป็นกรรม ชื่อว่าเป็นกรรม ก็ยังหาความเป็นเอกยังไม่ได้ เพราะเป็นสังขารที่เหลืออาการ

จะชื่อว่า ที่เกิดของอาการก็คือ จิต

เรียกว่า จิตที่ไม่บริสุทธิ์เป็นต้นเป็นเค้าเป็นมูลของปัจจัยการทั้งหมด จึงตั้งขึ้น เกิดก่อ ปรุงแต่งไปตามเหตุตามปัจจัย

อย่างท่านเจ้าคุณอุปาสีฯ ติดอนัตตอยู่สิบกว่าปี เพิ่งครูอาจารย์มันติดอยู่ ๑๗ ปี ที่ติดก็เพราะองค์ญาณอ่อนแอ กำลังไม่พอ เหมือนกับเทียนไขเล่มเดียว ความสว่างภายในไม่พอ ต้องทุบก้อนขี้เทาออกไปทวนมา เมื่อศีลบริสุทธิ์แล้วก็ได้ ภายวิเวก เป็นที่สิ้นไปแห่งกิเลสตัวยาบ เจริญสมาธิจิตตั้งได้แล้ว มันลั่น กัณนิวรรณ์ทั้งหลายได้ เป็นสมาธิตั้งมั่น ได้จิตตวิเวก กิเลสก็สิ้นไปแต่อย่างกลาง เหลือกิเลสอย่างละเอียด เรียกว่าอุปกิเลส อนุสัยกิเลส ต้องใช้ปัญญาใช้องค์ญาณ มาพิจารณาภายในอกภายใน จนเกิดความรู้ความเห็นในความเป็นจริงในประการ ทั้งปวงได้

อะไรเป็นจริง ? ก็สังขารนี่เองเป็นของจริง เห็นของจริงตามสภาพของ สังขาร ดับกิเลสตัวยละเอียดภายใน เรียกว่า อุปธิ สงบสงัดในภายในได้แล้ว เห็นสังขาร รู้เท่าสังขาร **สังขารจึงดับ**

คำว่า **สังขาร** ก็คือสรรพสิ่งทั้งหมดล้วนแต่เรียกสังขาร

สิ่งที่รู้จัก ภาษาของโลก อย่างนั้นยังชื่อว่าอย่างนั้น อย่างนั้นยังชื่อว่า อย่างนี้ ชื่อนั้น นามนี้ วิชาเล็งรูปกาย อุปกรณ์เล็งรูปกายทั้งหมดเป็นสังขาร โลก เรียนรู้เพื่ออยู่ในโลกนี้ให้เป็น

บุญบาปดีชั่ว สุขทุกข์ อย่างใดประการใด ก็เป็นสังขาร

รูป ก็เป็นสังขาร **เวทนา** ก็เป็นสังขาร **สัญญา** ก็เป็นสังขาร **สังขาร** ก็เป็นสังขาร **วิญญาณ** ก็เป็นสังขาร **วิชา** ก็เป็นสังขาร **ปฏิจาสมุปบาท** ก็เป็นสังขาร **อวิชา** ก็เป็นสังขาร กล่าวคือ **สมมติและบัญญัติ**ทั้งปวงหมดล้วนเป็น **สังขาร** มาทางธรรมก็เรียก **สังขารธรรม**

สังขารธรรมก็สมมติบัญญัตินี้แหละ แต่เป็นสมมติบัญญัติที่ดับจากการ **ปรุ้งแต่ง** สมมติดับบัญญัติดับ ก็คือสังขารดับ สังขารดับแล้วก็ยังเหลืออยู่คือ เก้า (เหมือนเดิม) แต่ส่วนที่เหลือนี้ชื่อว่า **ธรรมชาติ ธรรมฐิติ ธรรมนิยาม องค์พระธรรมอันบริสุทธิ์**

สอนธรรมะให้ เพราะว่าโยมแม่ออกของเพ็นครูอาจารย์มันนี่ไม่ค่อยจะฟัง พระลูกชายเทศน์สอน แต่พอเพ็นครูอาจารย์เสาร์สอนเอาอย่างใด จนแม่แม่ซี้ก็ ฟังตามทำตาม ตั้งใจตามทุกอย่างทุกอัน อยู่ปฏิบัติอยู่วัดหนองน่อง แล้วย้าย ไปอยู่ถ้ำจำปา บ้านนาคันแท

หลังจากเพ็นครูอาจารย์มัน ได้รู้จักแนวธรรมะ แล้วก็เหียวไปเก็บเอา พระเถรที่เป็นลูกศิษย์ลูกหาผู้มีนิสัยปัจจัยได้ญาติก็มีมาก ได้บวชเข้ามาก็มีมาก เพ็นเหียวไปเหียวมาอยู่ทางอีสานเหนือนี้หลายปี ๑๔ - ๑๕ ปี ส่วนเพ็น ครูอาจารย์เสาร์นั้นไปเหียวสอนเอาทางเมืองอุบลฯ จำปาศักดิ์ ลูกศิษย์ลูกหาของ เพ็นจึงมีหลายทางนั้น

เพ็นครูอาจารย์เสาร์มาอยู่ถ้ำจำปา ภูผากุด ผังบ้านนาคันแท ก็มา สอนเอาแม่ชีจันทร์ (นามสกุล แก่นแก้ว) แม่ออกของเพ็นครูอาจารย์มัน กับ ท่านอาจารย์ทองรัตน์ (กนตลีโล) วัดป่าบ้านวังไฮ มาอยู่วัดหนองน่อง ก็มาสอน เอาหลวงปู่ลาด คนบ้านบาก

เพ็นครูอาจารย์มัน ได้แก้ไขปฏิบัติสมุพบาท ปัจยาการ ให้กับท่านเจ้าคุณ อุบาลีฯ อยู่เขาพระงาม เมืองลพบุรี จนท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ, ท่านเจ้าคุณวัดมณี ชลจันทร์ - เจ้าคุณอ่ำ ได้รู้จักตรงที่ติด เพ็นครูอาจารย์มันตอนนั้นได้อานาคามี ส่วนท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ ได้พระโสดาบันแต่อายุพรรษาที่ ๑๘ เจ้าคุณผู้น้องชาย (หลวงปู่อ่ำ) ยังเป็นพระปฤชณอยู่ พอมาได้เพ็นครูอาจารย์มันแก้ไขให้จึงได้ พระโสดาบัน เพราะเพ็นครูอาจารย์มันนั้นได้อานาคามีในปีนั้นจึงแนะให้แก้ไข อุปาทานในอนัตตารธรรมได้เป็นขั้นเป็นภูมิ

ครูบาอาจารย์ขนาดเพ็นพากันได้อริยชนขั้นต้นแล้ว ก็แสนยากลำบาก ในการแก้ไขตนเอง ศีลบริบูรณ์ สมาธิรักษาจิต ปัญญาแก้ไขอุปาทาน แก้ไข ไม่ให้ติดตัวตน อนิจจังแก้ไข ทุกขังแก้ไข อนัตตาของโลกก็แก้ไข แก้โลกได้ แล้วมกติดอยู่กับสังขารธรรม

๖๘. หลวงปู่จามเล่าถึงหลวงปู่มัน

หลวงปู่จาม เล่าเรื่องเกี่ยวกับ หลวงปู่มัน ภูริทัตโต รวมทั้ง หลวงปู่ใหญ่ เสาร์ กนฺตสีโล และครูบาอาจารย์องค์อื่นที่เกี่ยวข้อง ต่อไป ดังนี้

“**เพิ่นครูอาจารย์มัน ได้ธรรมชั้น ๓** (พระอนาคามี) แล้วก็พิจารณาว่า กิจธุระของเพิ่นยังมีอยู่กับหมู่คณะลูกศิษย์ลูกหาพระเถร และการวางแผนนิสัยของคณะธรรมยุตทั้งพระเถรและคฤหัสถ์ชาวบ้านที่มีนิสัยบ่จ้ายอยู่โดยเฉพาะฝ่ายปฏิบัติ

ออกจาก**ถ้ำเมืองลพบุรี** (พ.ศ. ๒๔๕๕ หลวงปู่มันออกจากถ้ำสาริกานครนายก แล้วไปพักที่วัดที่ ถ้ำสิงห์โต เขาพระงาม จังหวัดลพบุรี อยู่ระยะหนึ่ง) ก็ช่วยแก้ปลดเปลื้องแก่**เจ้าคุณอุบาสี** **เจ้าคุณอ่ำ** (หลวงปู่อ่ำ ภาทรวุโร อติตเจ้าอาวาสวัดเขาพระงาม ลพบุรี เป็นน้องชายของท่านเจ้าคุณพระอุบาสี)

เจ้าคุณอุบาสี ขอนิมนต์ (หลวงปู่มัน) ให้เข้ากรุงเทพฯ เอาไปอยู่ **วัดสระปทุม** (วัดปทุมวนาราม) ไปช่วยแก้ **เจ้าคุณฯ วัดสระปทุม** **เจ้าคุณหนู** (พระปัญญาพิศาลเถร - หลวงปู่หนู จิตปญฺโญ อติตเจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม)

หนีจากกรุงเทพฯ มาอยู่เมืองอุบลฯ มาแก้ไขเอาพระคู้สวดให้เพิ่น แต่เมื่อคราวท่านบวชเป็นพระ

ออกจากอุบลฯ ก็ติดตามหา**เพิ่นครูอาจารย์เสาร์** อยู่บ้านห้วยทราย **วัดหนองน่อง** (ถิ่นเกิดของหลวงปู่จาม) เพิ่นมาคราวแรกมาแถบถิ่นบ้านห้วยทรายนี้ ก็สอนนิสัยอุปนิสัยแบบแผนของพระวัดป่าแก่คฤหัสถ์ญาติโยมผู้คนบ้านห้วยทรายนี้ได้หลายคน แล้วจากนั้นเพิ่นก็ไปทางเมืองเลย อุดรธานี หนองคาย แล้วก็กลับมาบ้านห้วยทรายนี้อีก มาคราวนี้ เพิ่นไปรับเอาโยมแม่ออกของเพิ่นมาแต่ **โขงเจียม** แล้วมาบวชเป็นชีอยู่กับ**เพิ่นครูอาจารย์เสาร์** ให้**เพิ่นครูอาจารย์เสาร์**

มรณภาพในท่านั่งสมาธิ มีสติ เป็นอาชาไนยจนลำดับสุดท้าย ...”

“ท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ เทศน์เก่ง จำปาพระคาถาได้แม่นยำ เทศน์ม้วนเทศน์สั้น เทศน์ไพเราะ แจ่มชัดทั้งต้น กลาง ปลาย คนฟังอยากนำไปปฏิบัติ ผู้ฟังได้รับผลอานิสงส์จริง

เป็นพระสงฆ์คู่พระทัยของรัชกาลที่ ๕ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ ถูกถอดยศของพระ เพราะเพื่อนไปเทศน์ตีเรื่องการจะเข้าร่วมสงครามโลก (ครั้งที่ ๑)

ที่นี้อยู่มารัชกาลที่ ๖ กลับเดือดร้อนขึ้นภายในเอง จึงขอขมาคารวะอดโทษ**ท่านเจ้าคุณฯ** เพื่อนก้อโหลิกรรมให้ จึงได้ตั้งใจบำรุงดูแลตอบแทนไถ่โทษ จึงพอได้แต่เป็นมหาราชาของเวทดาชั้นล่างในเวลาหลังจากสวรรคตไปแล้ว”

(ของแถม : เมื่อครั้งพุทธกาล ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ เป็นพี่ชาย เป็นภริยัยครองแคว้นกุรุรัฐ หลวงปู่มั่น เป็นน้องชาย มีตำแหน่งเป็นเสนาบดี และ หลวงปู่เหล็ก เป็นหลานชาย ที่เชื่อฟังเฉพาะเสนาบดีคนเดียว)

(ซ้าย) สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงผนวช พ.ศ. ๒๔๔๗

(ขวา) สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงผนวช พ.ศ. ๒๔๖๐

๑๖

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สีริจันทร์ จันทน์)

เป็นบัณฑิต...”

“...ไม่ทันหรอก ผู้ชาย ไม่ทันยุคสมัยของท่านเจ้าคุณอุปาลิฯ หรือ
ได้ฟังแต่เรื่องราวของเพื่อน

ท่านอาจารย์แหวน (สุจินฺโธ) ท่านอาจารย์ตื้อ (อจลธมฺโม) ว่าท่านฯ ได้พระโสดาบันมาแล้วนครจำปาตกตั้ง แล้วแก้ไขตนเองได้เป็นลำดับ ไปได้ พระอรหันตภูมิอยู่เชียงตุง แต่มิได้สำเร็จธรรมตอนเป็นท่านเจ้าคุณฯ หรือ ได้ธรรมะตอนเป็นหลวงตาจันทร์ สิริจนโท"

ท่านเจ้าคุณพระอุบาลี เป็นคนบ้านหนองไผ่ เมืองอุบลฯ เป็น
อาจารย์ของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ เป็นอาจารย์ของ
พระครูเจ้าคุณประทีป (ปทุมมาวที) เป็นอาจารย์ของพระครูเจ้าคุณประทีป (ปทุมมาวที)

เจ้าคุณฯ องค์นี้เก่งหลายอย่าง ปริยัติ ปฏิบัติ ผลปฏิเวธ สำเร็จธรรมะ
ขั้นสูงสุดแล้ว ไม่ได้มาเกิดอีกหรอก"

“ท่านเจ้าคุณฯ กับเพื่อนครูอาจารย์นั้น ชอบพอถูกอัธยาศัย ถูกธรรมกันดีมาก เคารพกันมาก อาจจะเป็นเพราะเป็นธรรมถึงธรรมอย่างเดียวกัน จะอยู่ห่างไกลกันแต่ธรรมะถึงกัน เราๆ ซึ่หมซึ่ไก่ ไม่รู้คุณค่าท่านหรอก

อยู่จำปาศักดิ์เคยอยู่ อยู่อุบลฯ อยู่วัดสระปทุม อยู่วัดเจติยหลวง
สุดท้ายอยู่วัดบรมนิवास กรุงเทพฯ

๖๗. หลวงปู่จามพูดถึงครูอาจารย์

หลวงปู่จาม มหาบุญโอบ ได้เล่าถึงครูอาจารย์สายกรรมฐานที่ท่านเคยได้สัมผัสเมื่อสมัยบวชเป็นสามเณรติดตามหลวงปู่มัน และ หลวงปู่สิงห์ ครรทพิพ่านักอยู่เมืองอุบลฯ ดังนี้

“อยู่กับท่านอาจารย์สิงห์ เพื่ให้อ่านบุพพสิกขาบรรณ มหาขันธการณานวโกวาท อุปการณวินัยมก

อ่านให้รู้ จำให้ได้ รักษาหนังสือให้ดีเด้อ หนังสือธรรมเป็นของสูง และมากค่าหายาก รักษาให้ดีนะเถรจาม อ่านแล้วเก็บให้ดี อย่าจุดเทียนใกล้หนังสือวางไว้อยู่ที่สูงเหนือหัวนอน

ถ้าผู้ใดบ่นใจอ่าน ข้อยบให้ตัดอก แต่เ้าเป็นผู้สนใจกว่าคนอื่น ข้อยจึงให้ไปอ่าน จบแล้วให้อามาคืน

เรากียามือไหว รับหนังสือจากมือของเพิ่นอาจารย์

ทุกครั้งไปขอหนังสือกับเพิ่นครูอาจารย์สิงห์ ท่านอาจารย์มหาปีน มาอ่าน ท่านต้องย้อยอยู่เสมอ ให้รักษาหนังสือให้ดี

ได้อ่านคำโคลงโลกนิติ ของท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ วัดบรมนิวาส ครั้งแรก ก็ได้อ่านจากเพิ่นครูอาจารย์สิงห์ หนังสือยังใหม่เอี่ยมม่อง หนังสือทุกเล่มเพิ่นจะหุ้มปกด้วยกระดาษอีกชั้น ห่อผ้าเอาไว้”

หลวงปู่จาม พูดถึงท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) พระอาจารย์ของหลวงปู่มัน ว่า

“กิตอนเป็นเณรนี้เองแหละ พึ่งเทศน์อบรมของเพิ่นครูอาจารย์มัน เพิ่นจะยกย่องความเก่ง ความเป็นปราชญ์ ของท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ อยู่เสมอๆ ว่าเป็นผู้นำทางพระกรรมฐานในอีสานให้แพร่ขยายกว้างขวาง เป็นนักปราชญ์

ขณะอยู่ตามลำพังสองคน เพื่อนก็จะบอกจะสอนฉันนี่ หรือบางครั้งเพื่อนก็จะทำเป็นอ่านหนังสือให้ฟัง หรือหาตัวอย่างมาว่ามาสอนมาแจกแจงให้ฟัง

เราก็อบรมใจของตัวเองอยู่ว่า หากเพื่อนหนีจาก เราจะทำอย่างไร ชีวิตกายใจก็มอบให้เพื่อนแล้ว คิดแต่ว่าเพื่อนคงไม่ละไมทิ้งอย่างนี้

พอถึงวัน ก็เป็นอย่างที่เราคิดไว้แล้ว **ป๊อปป๊อเพื่อน** (หลวงปู่มัน) **ก็บอกลาพระเถร มอบภาระทุกอย่างให้เพื่อนครูอาจารย์สิงห์** ไม่รู้ว่าเพื่อนเก็บเอาบริหารของเพื่อนในตอนไหน

ตัวเราเป็นเถรน้อยบวชใหม่ หวังจะอยู่กับเพื่อนผู้เป็นพ่อแม่ครูบาอาจารย์แล้วเพื่อนก็มาหนีจากไป กลั้นใจไว้ไม่ได้ ตั้งใจไม่ทัน ร้องไห้โฮ ๆ เลยละวันนั้น เพื่อนก็ว่า 'อย่าไปฮ้องให้เถรเอ๊ย **ให้อยู่กับท่านสิงห์เน้อ** เราได้ไปตายดอก' ยังจะกลับมาอยู่'

ว่าเท่านั้นแล้วเพื่อนก็ไปเลย ไม่หันหลังเลย หมู่พระเถรหมู่มากต่างก็เลอหลาทำอะไรไม่ถูก เพราะไม่คิดมาก่อนนั่นเอง

หลังจาก**เพื่อนครูอาจารย์มัน**รุดงค์ไปกรุงเทพฯ แล้ว ก็อยู่กับ**เพื่อนครูอาจารย์สิงห์**

อายุของเราได้ ๑๖ ปีเต็ม เข้า ๑๗ ..."

ข้อความตอนท้าย ๆ นี้ หลวงปู่จามเล่าถึงวันที่หลวงปู่มัน ภูริทตฺโต มอบภาระงานทุกอย่างให้**หลวงปู่สิงห์** เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบแทน แล้วท่านก็จากคณะไปตามลำพังองค์เดียว ไปจำพรรษาที่วัดปทุมวนาราม ที่กรุงเทพฯ ๑ พรรษา ต่อจากนั้นท่านก็ติดตามท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ขึ้นไปเชียงใหม่ และพักจำพรรษาที่เชียงใหม่จนถึง ๑๒ ปี ดังที่พวกเราทราบกันดีแล้ว

เราก็ปฏิบัติตามเห็นว่าเพื่อนสอนทุกอย่างทุกอัน อันได้อ่านแล้วศึกษาแล้ว
ติดขัด ก็เข้าหา**เพื่อนครูอาจารย์สิงห์ ท่านอาจารย์มหาปิ่น** ให้ช่วยอธิบายแก้ไข
แก้ความให้เข้าใจ

เพื่อนครูอาจารย์มั่นสอนว่า หนังสือธรรมะหรือหนังสืออันใดก็ตามแต่
ที่บันทึกคำขององค์พระพุทธเจ้าไว้แล้วนั้น อย่าไปวางต่ำ อย่าไปวางไว้กับพื้น
ต้องเคารพธรรม เคารพลัทธิ รักษาหนังสือไว้ให้ดี อย่าให้ถูกไฟเทียน ระวัง
อย่าให้หนูกัด กราบก่อนอ่าน อ่านแล้วกราบ แล้วเก็บไว้ให้สูง มันจึงจะจำได้
เข้าใจได้ง่ายในธรรมปริยัติ

ข้อปฏิบัติสี่ซึ่งทางธรรมะ **เพื่อนครูอาจารย์มั่น**ยังไม่สอนให้ เพื่อนนั้น
แต่เรื่องศีลของเถร อย่างอื่น **โดยมากเพื่อนจะทำให้ดูเป็นตัวอย่าง** การเดินจงกรม
การภาวนา การนั่ง การไปมา กิริยาเคลื่อนไหว เราก็ชอบสังเกตดูเพื่อนทุกอย่าง
เรื่อง**เสขยวัตร**นี้ จะเอาผิดกับเพื่อนไม่ได้เลย ไม่มีช่องเลย เราก็จำไว้ปฏิบัติตาม
มาตลอด”

“เราเป็นเถรบวชใหม่ ได้อยู่ใกล้ชิดกับ**เพื่อนครูอาจารย์มั่น** เพราะ
เพื่อนครูอาจารย์สิงห์ถือว่าเป็นตาผ้าขาวของ**เพื่อนครูอาจารย์มั่น**มานาน และ
พ่อออกแม่ออกก็เป็นโยมของ**เพื่อนครูอาจารย์เสาร์** **เพื่อนครูอาจารย์มั่น**จึงให้
อยู่ใกล้ชิดกว่าพระเถรคนอื่น ๆ

เราก็ฝึกสังเกตอยู่อย่างหนึ่ง คือ การอบรมว่าการกับหมู่พระเถรหมู่มาก
นั้น ที่มีอยู่ร่วมกัน ที่กำลังติดตาม**เพื่อนครูอาจารย์มั่น**มาอีก หยอยกันมาเป็นหมู่
เป็นคณะ **เพื่อนครูอาจารย์มั่น**จะมอบให้**เพื่อนครูอาจารย์สิงห์**หมด เข้ากราบ**เพื่อนครู**
อาจารย์มั่นแล้ว เพื่อนก็บอกว่า ไปหาท่านสิงห์เนื้อ - ไปหาท่านสิงห์เนื้อ

ตัวเราเองก็รู้ว่า หากพระเถรมากมายหุ้มมารุม **เพื่อนครูอาจารย์มั่น**ก็
จะหาโอกาสช่องทางหนีไปอยู่ทางอื่น ในใจเราก็นั่นวิตกอยู่

อีกอย่าง หากอยู่ต่อหน้าพระเถร เพื่อนก็จะไม่สอนอะไรให้เราฟัง แต่

มันกระเทือนสุดก็ตอนที่ครูบาอาจารย์มันหนีเข้ากรุงเทพฯ เท่านั้น

... ฯลฯ ...

มันมีความคิดแปลกๆ ผุดขึ้นมากในระหว่างเริ่มแต่เป็นตำผ้าขาวน้อย จนมาเป็นเถร มองอะไร ตูอะไร ได้ยินได้ฟังอะไร ก็รวมลงเป็น **ทุกข์** ทั้งหมด ทุกข์รอบทิศ เห็นชาวบ้านเขายุ่งยากตรากตรำกับทุ่งนา ทำนาทำไร่ หาอยู่หากินมาใส่ปากท้องตัวเอง ใส่ปากลูกเมีย คู้ยเซียเสาะหาทรัพย์ ทุกข์แสนทุกข์ ลำบากที่สุดได้คิดบอกสอนตัวเองว่า ชาตชีวิตรี้ หากไม่ร่ำรวยจะไม่เอาหรือเมีย

ได้คิดบอกสอนตัวเองว่า จะบวชหาทางพ้นทุกข์ตามแบบอย่างของครูบาอาจารย์แบบนี้ไปจนตายหนีจากกัน

มันคิดของมันเอง ยังได้ยินได้ฟังครูบาอาจารย์เพิ่นเทศน์สอนเรื่องทุกข์ยากลำบาก ภาพชาติด้วยแล้ว ใจมันอ่อนมันลง หหมดแรงที่จะคิดถึงบ้านถึงเรือน

หากพิจารณาทุกข์ลงได้ในวินาเิด ใจมันได้กำลัง ยิ่งหมู่ญาติโยมที่เขามาส่งจ้งหันเขาบอกว่า นิมนต์ผ้าขาวน้อย นิมนต์คุณเถร นิมนต์จัวน้อย อยู่คว้าวัด คำว่าคำศาสนาเน้อ อย่าได้ออกมาหาทุกข์เด้อ

มันเหมือนกับที่**ครูอาจารย์สิงห์เพิ่นเทศน์ว่า** ชาวโลกคือ (คล้ายกับ) คนถือคบไฟชูไว้ทางหน้า แล้ววิ่งไป ร้องตะโกนว่า ร้อน ๆ ๆ แต่ไม่ยอมทิ้งคบไฟนั้น วิ่งอยู่อย่างนั้น ไฟยังได้ลมก็ยิ่งมีความร้อนมาก

เราก็มาเทียบกับตัวเอง เทียบกับชาวโลก เทียบกับสัตว์โลก มันก็เหมือนกันหมด **เป็นทุกข์แต่ไม่ยอมทิ้ง”**

“เราบวชเถรแล้ว ก็ออกมาสมทบกับหมู่พระเถรอยู่สำนักใกล้ค่ายกองทหาร แล้วจากนั้นก็ย้อนกลับมาอยู่บ้านนาหวั้ง

อยู่กับ**เพิ่นครูบาอาจารย์**มันตอนเป็นสามเถร เพิ่นสอนให้ท่องสามเถรสิกขา พิจารณาข้อศีลของตน พร้อมทั้งให้ท่องเสขียวัตร กุศลกรรมบถ ๑๐ ให้อ่านพระวินัย เนะนำกิจวัตร ข้อวัตร และการถือธุดงค์

ผ่อนอาหารก็ทำ อิริยาบถ ๓ (ยืน เดิน นั่ง เว้นนอน) ก็ทำ **เพราะครูอาจารย์เห็นเป็นตัวอย่างพาทำ**

ข้อวัตรปฏิบัติแนวทางของพระพุทฺธงค์ ก็ไม่ละเลยไปได้
จะว่า ภาวนาเป็นแต่อยู่บ้านหนองขอน ก็ว่าได้ ..."

หลวงปู่จาม ท่านเล่าถึงผลการปฏิบัติภาวนาที่ท่านได้รู้ได้เห็นตั้งแต่สมัยเป็น
เถรหลายอย่าง ล้วนแต่ว่าสนใจน่าตื่นตื่นทั้งนั้น ท่านที่สนใจไปค้นหาอ่านเอาใน
ประวัติของท่านเองได้ครับ ไม่ได้นำลงที่นี่ ขอภัยด้วย

หลวงปู่จามเล่าถึงการบวชเป็นสามเณรของท่านต่อไปว่า

"วันที่ไปบวชนั้น พระอุปัชฌาย์ถาม**ท่านอาจารย์สิงห์**ว่า จะบวชเลยหรือ
ว่าจะบวชแล้วเรียนปริยัติเสียก่อน **เพ็นครูอาจารย์สิงห์**ก็ตอบว่า **อุปนิสัยของ
สามเณรหนักไปทางปฏิบัติ**ครับกระผม

บวชตอนเกือบค่ำ บวชแล้วก็พักอยู่วัดสุทัศน์คืนหนึ่ง ตื่นเข้าไปบิณฑบาต
กลับมาฉันจังหัน ก็ออกไปสมทบ**เพ็นครูอาจารย์มัน** **อยู่นอกเมืองใกล้ค่าย
กองทหาร**

ใจมันชอบภาวนา ครูบาอาจารย์เพ็นก็พาปฏิบัติ ต่างคนต่างก็ปฏิบัติ
เราเป็นเถรก็คอยต้มน้ำร้อนบ้าง ประเคนของนั่นนี่ การปรนนิบัติรับใช้ รับการ
ฝีกอบรม ล้างบาตร เช็ดบาตร มัดบาตร ตากบาตร เก็บบาตร หัดเก็บ
พับผ้าจีวร สบง อังสะ สังฆาฏิ เก็บผ้าปูนั่ง ตาก บิดผ้าอาบน้ำ ตักน้ำ กรองน้ำ
ชงน้ำชา

เสร็จจากงานของครูบาอาจารย์แล้วก็เป็งานของตัวเอง อาบน้ำชำระกาย
ไหว้พระสวดมนต์ ท่องบ่นภาวนา เติบจงกรม

ตกแสง (เย็น) ก็ได้รูกษุมูลแสงหาเวกติดตามครูบาอาจารย์ แล้วแต่
เพ็นจะพาไป

ใจจะคิดถึงบ้านไม่มีหอรอก เพราะใจมันสงบเยือกเย็นพอทนอยู่ได้

หลายอย่าง จนท่านบอกว่า “ภาวนาเป็นตั้งแต่เป็นเณรอยู่เมืองอุบลฯ”

เรื่องที่หลวงปู่จามเล่าให้ฟัง ทำให้พวกเรา ศิษย์ลูกศิษย์หลานรุ่นหลัง ได้ทราบบรรยากาศการปกครอง การฝึกการสอนพระเณร ตลอดจนผลของการอบรมด้านสมาธิภาวนาของพระเณร ฯลฯ ได้ค่อนข้างชัดเจน

ผมจึงขออนุญาตนำคำบอกเล่าของหลวงปู่จาม มาเสนอในตอนนี้ ติดต่อกันสัก ๒ - ๓ ตอน ดังนี้

“ผู้ข้า ฯ (หลวงปู่จาม) อยู่บ้านหนองซอน อำเภอหัวตะพาน บวชเป็นผ้าขาวอยู่ ๘ เดือนแต่ก่อนเข้าพรรษา เข้าพรรษา-ออกพรรษาไปแล้วได้ ๘ เดือน เห็นครูอาจารย์สิงห์ เป็นผู้ไถ่ผมให้ แล้วเห็นครูอาจารย์มันัญตติศีล ๘ ให้เสร็จแล้วก็เป็นตาผ้าขาวอุปัฏฐากรับใช้ครูบาอาจารย์อยู่นั้น จนได้เดือน ๕ เมษา จึงได้เดินทางเข้าอุบลฯ ไปบวชอยู่วัดสุทัศน์ฯ

ท่านอาจารย์สิงห์ ท่านอาจารย์มหาปิ่น เป็นผู้พาไปบวช ตามคำของเห็นครูอาจารย์มัน

พระอุปัชฌาย์เป็นพระมหา ๔ ประโยค (พระมหาวิจิตร ภูฏาโล) เป็นลูกศิษย์ของท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์...”

“เมื่อตอนก่อนจะเข้าพรรษานั้น ท่านครูอาจารย์มัน เห็นพาหมู่คณะไปโปรดชาวบ้านไผ่ใหญ่ เพราะผู้คนในหมู่บ้านนี้ยังกลัวพระธุดงค์กันอยู่ และยังนับถือผีดอนปู่ตา ผีเห่าผีเรือกันอยู่มาก

ญาติพี่น้องของเขาที่อยู่บ้านหนองซอน ได้รับผลของพระไตรสรณคมน์บ้างแล้ว ก็อยากให้ญาติพี่น้องบ้านไผ่ใหญ่ได้รับผลนั้นบ้าง จึงได้มาขอเห็นครูอาจารย์มัน หมู่พระเณร ไปโปรด

แม้เราเป็นเณร ความมุ่งมั่นปฏิบัติสมาธิภาวนา พุทโธ ตามอุบายธรรมของเห็นครูอาจารย์มัน กับปฏิบัติเชิงเป็นเชิงตาย ไม่หวั่นอาลัยชีวิต อดนอนก็ทำ

๖๖. คณะพระธุดงค์ปักหลักใน จังหวัดอุบลราชธานี

ขอพาท่านผู้อ่านกลับไปสู่เรื่องราวของหลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม และคณะพระธุดงค์กรรมฐานลูกศิษย์ของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต กันต่อนะคะ

ย้อนกลับไปสู่เหตุการณ์ช่วงหลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๙ และก่อนเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๐ คณะพระเถรสายกรรมฐานเดินทางมาปักหลักในท้องที่จังหวัดอุบลราชธานีเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยที่หลวงปู่มั่น และศิษย์ ปักหลักที่บ้านหนองซอน คณะของ หลวงปู่สิงห์ และหลวงปู่พระมหาปิ่น ปักหลักอยู่ที่บ้านหัวตะพาน ทั้งสองจุดนี้อยู่ในท้องที่อำเภออำนาจเจริญ (ปัจจุบันคือ อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ) แม้อันแรกจะถูกต่อต้านหนัก แต่คณะพระกรรมฐานก็ได้แก้ปัญหาเหล่านั้นเรียบร้อยจนสามารถพำนักในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ดังกล่าวแล้ว

น่าเสียดายที่ไม่สามารถหาละเอียดของหลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม ว่าท่านทำอะไรบ้าง ทราบแต่เพียงว่าท่านก็ยังคงปฏิบัติหน้าที่ครูอาจารย์ในการอบรมสั่งสอนธรรมแก่ศิษย์ที่เป็นพระเถร และทำการสั่งสอนประชาชนให้คลายทิฏฐิที่ยึดถือมาเดิม ๆ ให้หันมาพึ่งพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ และปฏิบัติธรรมในแนวทางที่ถูกต้อง บรรดาพระเถรต่างก็มุ่งบำเพ็ญเพียรตามปกติ

ในสมัยนั้น หลวงปู่จาม มหาบุญโณ ยังเป็นเด็กวัยรุ่น อายุ ๑๔-๑๕ ปี เป็นผ้าขาวติดตามหลวงปู่มั่น เดินทางจากบ้านเกิดมาที่จังหวัดอุบลราชธานี ได้เข้าบรรพชาเป็นสามเณร อยู่ในสำนักหลวงปู่มั่น นอกจากปฏิบัติวัตรใช้ครูอาจารย์แล้ว สามเณรจามยังได้ฝึกสมาธิภาวนาจนเกิดคุณธรรมมหัศจรรย์ในใจขึ้น

ส่วน**ภาษาบาลี**ครั้งกระโน้น ที่จัดเป็นลำดับชั้นเมื่ออยู่ที่**วัดสุทัศน์**แห่งเดียว บรรดาภิกษุสามเณรทั้งส่วนใกล้ส่วนไกล ตลอดจนมณฑลอุดร ผู้ที่ใคร่ต่อการศึกษา ก็อุตสาหะมาเล่าเรียน การสอนก็สอนตามแบบมหาวิทยาลัยชั้นต้น...

ส่วนมัธยม ก็ขยายตัวขึ้นทุกจังหวัด ทุกแขวง ตลอดถึงบางตำบล จนมีนักเรียนเข้าสอบทั้งชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก แม้ถึง**ประถมศึกษา** ก็ดึกจน

ก็ทะเลาะ **ส่วนภาษาไทย** ในปฐมต้น เมื่อยังไม่มีกรรมการมณฑล เจ้าคณะมณฑลเป็นผู้ดำเนินการเอง ได้ให้พระและฆราวาสผู้ที่มีวุฒิพอสมควร ซึ่งอยู่ในพื้นภูมิมันนั้น เป็นครูบ้าง ได้ขอจากกระทรวงธรรมการไปเป็นครูบ้าง ถึงคราวสอบไล่ เจ้าคณะมณฑลเป็นผู้ดำเนินการจัดเอง ต่อเมื่อมี**กรรมการมณฑล** แล้ว เจ้าคณะมณฑลก็มีได้เป็นในการนี้ ช่วยสนับสนุนในส่วนที่ควรมา โดยลำดับ

ส่วนการพระศาสนา นั้น คือ การอบรมสั่งสอนปวงชนทุกเพศทุกชั้น ให้มีสันดานประกอบด้วยศีลธรรม...

นอกจากการพร่ำสอนแล้ว ยังได้แต่งหนังสือหลายเรื่อง อาทิ คือเรื่อง '**หลักชาติ**' ... เรื่อง '**แว่นใจ**' ... เรื่อง '**สอนหนุ่มน้อย**' ... เรื่อง '**สอนนายนาง**' ... เรื่อง '**หลักครู**' ... การที่แต่งหนังสือเหล่านี้แล้วพิมพ์แจกจ่าย ก็เพื่ออบรมนิสัย ให้น้อมไปในประโยชน์ปัจจุบันและประโยชน์เบื้องหน้าทั้งสิ้น..."

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๗ ในตำแหน่ง**เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา** ได้รับอาราธนาให้ไปพำนักประจำที่**วัดสุทธจินดา** จังหวัดนครราชสีมา เป็นเหตุให้มีบัญชาให้**หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** นำคณะกองทัพนครราชสีมา ไปเผยแผ่ด้านธรรมปฏิบัติ ให้กับประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดใกล้เคียง ดังจะได้นำเสนอต่อไป

มูลค่า ๘๐ บาท ในเพราะสอบเปรียญได้นั้น แล้วได้กลับออกไปอุปลา กับด้วย
ท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์**ในศกนั้น

การออกไปคราวนั้น นอกจากทำหน้าที่เป็นครูอย่างเดิมแล้ว ยังได้รับ
หน้าที่เป็น**ผู้ช่วยเจ้าคณะมณฑล** อีกตำแหน่งหนึ่ง ได้รับพระราชทานค่าพาหนะและ
ค่าอาหารปีละ ๕๐๐ บาท สำหรับเป็นกำลังออกจัดการคณะการศึกษาและการ
พระศาสนา

ช่วยเจ้าคณะมณฑลอยู่ ๔ ปี ครั้นเจ้าคณะมณฑลทูลลาแล้ว ก็ได้รับ
ตำแหน่ง**ผู้แทนเจ้าคณะมณฑล**อยู่ ๑ ปี แล้วก็ได้เข้ามารับพระราชทานสมณศักดิ์
เป็นพระราชาคณะที่ **พระศาสนดิลก** และ **เจ้าคณะมณฑลอีสาน** ในวันที่ ๒๔
ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ ณ **พระที่นั่งทรงธรรม วัดเบญจมบพิตร** เนื่องในงานฤดู
หนาวของวัด ที่เป็นเช่นนั้นเพราะเข้ามารับไม่ทันพระราชพิธีจัตมมงคล

เมื่อเสร็จการแล้ว ก็ได้กลับออกไปจัดกิจพระศาสนาของพระเดชพระคุณ
อยู่ ณ **วัดสุปฏิภูมิ** เมืองอุปลา ตามเดิม

ก็แหละ กิจการที่จัดนั้น ก็จัดตามหลัก ๓ อย่าง คือ **การคณะ การศึกษา**
และ **การพระศาสนา**

ส่วนการคณะนั้น ได้กระแะเบียบการปกครองหมู่คณะ การปกครองนั้น
กำหนดพื้นภูมิ คือ **วัด** โดยปริมาณเท่านี้เป็นหนึ่ง**หมวด** เท่านี้เป็นหนึ่ง**แขวง**
เท่านี้เป็นหนึ่ง**จังหวัด** รวมเข้าเป็นหนึ่ง**มณฑล** นี้อย่างหนึ่ง **กำหนดบุคคล** คือ
พระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด ซึ่งอยู่ในวัดทั้งปวงนั้น ย่อมสังกัดขึ้นต่อ
พระอธิการ คือ**เจ้าอาวาส** พระอธิการทั้งนั้นรวมขึ้นต่อ**เจ้าคณะแขวง** เจ้าคณะ
แขวงทั้งนั้นรวมขึ้นต่อ**เจ้าคณะจังหวัด** ปวงเจ้าคณะจังหวัดขึ้นต่อ**เจ้าคณะมณฑล**
ระเบียบอันเป็นหลักที่กล่าวมาโดยย่อนี้ชื่อว่า **การคณะ** คือ **การปกครอง**... ฯลฯ...

ส่วนการศึกษา นั้น คือการให้ความรู้แก่กุลบุตร แบ่งเป็น ๒ ประเภท
คือ **ภาษาบาลี ๑ ภาษาไทย ๑**

วัดบวรนิเวศวิหาร ด้วยพระบรมราชูปถัมภ์ และได้ขยายให้มีสาขาออกไปตาม
วัดธรรมยุตที่เป็นวัดสำคัญ

วัดพิชัยญาติ ก็เป็นสาขาส่วนหนึ่ง อาศัยเหตุนี้ **พระพรหมมุนี** จึงได้
เป็นนักเรียนแห่ง**สาขามหามกุฏราชวิทยาลัย**ของ**วัดพิชัยญาติ**นั้น ทั้งได้คัดัดอาหาร
จาก**มหามกุฏราชวิทยาลัย**เป็นเดือนละ ๒ บาท เล่าเรียนอยู่ในสำนักนี้ได้ ๔ ปี
สอบบาลีไวยากรณ์ได้

ล. พ.ศ. ๒๔๓๘ เมื่อท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ได้รับ
ตำแหน่งเป็นครูบาลีภาษาที่**วัดเทพศิรินทราวาส** ท่านก็ขอให้ไปอยู่ด้วย จึงได้
ย้ายสังกัดมาเป็นนักเรียนวัดเทพศิรินทราวาส ได้เล่าเรียนในสำนักนี้ ๒ พรรษา
สอบไล่ได้เป็นชั้นเปรียญตรีใน พ.ศ. ๒๔๓๙”

“เมื่อท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** เสร็จมีการออกไปตั้งโรงเรียน
ที่เมืองอุบลฯ จึงทูลลากลับออกไปด้วยท่าน ท่านก็ให้คุมเครื่องเล่าเรียนออกไป
ก่อน

ในเวลานั้น การเดินทางจากพระนครไปอุบลฯ ต้องอาศัยเรือกลไฟ
ไปขึ้นที่เมืองปราจีน แล้วจึงได้อาศัยเกวียนเดินทาง**เมืองศรีโสภณ** ไปขึ้นที่
ช่องเสม็ด ผ่านระหว่าง**สุรินทร์** **สังขะ** **เขาศรีสะเกษ** จึงถึง**อุบลฯ**

การเดินทางครั้งนี้จัดว่าลำบาก เพราะกันดารน้ำ ด้วยว่าเป็นเดือนมีนาคม
ต่อเดือนเมษายน... การเดินทางจากพระนครไปอุบลฯ คราวนี้ ๕๐ กว่าวัน จึงถึง”

เมื่อท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ได้ตั้งโรงเรียนขึ้น
พระพรหมมุนีได้เป็นครูฝ่ายบาลีภาษา ดังกล่าวแล้วในยุคที่ ๓ นั้น

ครั้นต่อมา ล. พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้เข้ามาในพระนครกรุงเทพฯ กับด้วย
ท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** คราวเข้ามาอยู่ที่**พระญาณรักขิต** เป็น
ผู้อำนวยการศึกษามหาลิขิต

การเข้ามาคราวนั้นได้พักจำพรรษาอยู่**วัดบวรนิเวศวิหาร**... ออกพรรษาแล้ว
ได้เข้าสอบพระปริยัติธรรมอีก ได้ชั้นเปรียญโท และได้รับพระราชทานรางวัลเป็น

สมเด็จพระมหาวิรังก์ (ดิสุโล อ้วน)

พระเถระฝ่ายธรรมยุต ยุคที่ ๔

ธรรมดา กำเนิดวันเสาร์ เดือน ๔ แรม ๑๑ ค่ำ เวลาจวนรุ่ง ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๐ ที่หมู่บ้านแคน ตำบลดอนเมดแดง อำเภอเมืองอุบลฯ ซึ่งห่างจากที่ตั้งจังหวัดไปทางบูรพทิศ ๕๐๐ เส้น (ประมาณ ๒๐ กิโลเมตร)

โยมบิดาเป็นกรรมการตำแหน่ง **เมือง** ชื่อ **เมืองกลาง** โยมมารดาชื่อ **บุตลี** สกุล **แสนทวีสุข**

เมื่ออายุ ๑๙ ปี บวชเป็นสามเณรมหานิกายอยู่ที่วัดตำบลสว่าง อำเภอวารินชำราบ ก่อน แล้วไปแปลงเป็นสามเณรธรรมยุตที่**วัดศรีทอง** ในเมืองอุบลฯ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๐

ได้อุปสมบทที่พัทธสีมาวัดศรีทองนั้น ท่าน**เทวธมฺมี (ม้าว)** เป็น**พระอุปัชฌายะ** ท่าน**โชติปาโล (ทา)** เป็น**พระกรรมวาจาจารย์**

เมื่ออุปสมบทแล้ว ก็ได้เล่าเรียนพระปริยัติธรรมอยู่ในสำนัก**วัดศรีทอง**นั้น คือได้เล่าเรียนต่อท่านอุปัชฌายะบ้าง ต่อท่านอาจารย์บ้าง ต่อท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์**บ้าง”

“เมื่ออายุย่าง ๒๔ สมความประสงค์ของอุปัชฌายะแล้ว จึงได้เตรียมการเข้ามาตามท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ณ กรุงเทพฯ ซึ่งเวลานั้นท่านพักอยู่ที่**วัดพิชยญาติการาม** แล้วท่านก็เลยฝากฝังให้เล่าเรียนอยู่ในสำนักเจ้าพระคุณ**พระศาสนโศภณ (อหังสโก อ่อน)** แต่ยังเป็น**พระเมธาธรรมรส** ณ **วัดพิชยญาติ** นั้น

เวลานั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า **กรมพระยาวชิรญาณวโรรส** แต่ยังดำรงพระยศเป็น**กรมหมื่น** ได้ทรงเริ่มตั้ง**โรงเรียนมหามกุฏราชวิทยาลัย** ชั้นที่

ครั้นลุ วันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๙ เวลา ๑๑.๔๐ น. ท่านก็มรณภาพด้วยอริยาบถนี้ ที่ห้องกลางกุฏิหอเขียว วัดบรมนิวาส ด้วยอาการที่สงบปราศจากความกระวนกระวาย คำนวณอายุของท่านโดยปีทางจันทรคติได้ ๗๗ ปี เท่ากับโยมผู้บิดาของท่าน ได้รับพระราชทานโกศพร้อมเครื่องอุปกรณ์ทุกประการ โดยควรแก่ศักดิ์เจ้าคณะรองฝ่ายอรัญญวาสี

(หมายเหตุ : ประวัตินี้เขียนโดยสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) ปี พ.ศ. ดุจะไม่ตรงกับในอัตโนประวัติ ของท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ เอง)

“ก็แหละ ส่วนท่านเจ้าคุณ**พระอริยวิ** ผู้ที่ประกอบกิจพระศาสนาร่วมยุคเดียวกันกับท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** นี้ ที่อยู่**วัดศรีทอง** เมืองอุบลฯ นั้น ก็ได้ถึงมรณภาพแต่ปี พ.ศ. ๒๔๔๖ ซึ่งเป็นปีที่ท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** หลุดจากตำแหน่งเจ้าคณะมณฑล เข้ามาอยู่ในพระนครกรุงเทพฯ

พอท่านจากอุบลฯ เข้ามาไม่นาน ท่านเจ้าคุณ**พระอริยวิ** ก็อาพาธเป็นไข้พิษ เหลือกำลังแพทย์ที่จะพึงเยียวยา ก็ถึงมรณภาพอยู่**วัดศรีทอง** เมืองอุบลฯ คำนวณอายุของท่านได้ ๕๘ ปี”

ยุคที่ ๓ ก็เป็นอันยุติลงเพียงเท่านี้.

ยุคที่ ๔ : สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน)

เถรประวัติที่น่าเสนอนี้ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) สมัยดำรงสมณศักดิ์ที่ **พระพรหมมุนี** เป็นผู้เรียบเรียงเอง ดังที่เรียกว่า ‘อัตโนประวัติ’ ดังนี้

“ก็แหละ ยุคที่ ๔ จำเดิมแต่ พ.ศ. ๒๔๔๖ มา เมื่อท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** เข้าไปอยู่ในพระนครกรุงเทพฯ แล้ว และท่านเจ้าคุณ**พระอริยวิ** ก็ล่วงลับไปแล้ว **พระพรหมมุนี (ติสโส อ้วน)** ซึ่งเป็นพระเถระที่ ๕ ก็ได้คุ้มครองปกป้องหมู่คณะต่อมาแต่ยังเป็นเปรียญ

พระพรหมมุนี ผู้นี้ มีทรวดทรงสันตศีลขาว ลักษณะการทุกส่วนปกติ

วัดสิริจันทร์นิมิต
เขาพระงาม จังหวัดลพบุรี

ที่คลอง ๕ **แขวงเมืองธัญบุรี** (จังหวัดปทุมธานี) ท่านได้จัดตั้ง **วัดคำพลอย** ให้เป็นวัดธรรมยุตเป็นหลักฐานมาจนบัดนี้

ครั้งหนึ่งท่านได้ธุดงค์ขึ้นไปถึง **นครลำปาง** **เจ้าบุญญาสงคราม** เจ้าผู้ปกครองนครลำปาง มีความเลื่อมใสในท่าน และอยากได้วัดธรรมยุตขึ้นในบ้านเมือง จึงได้ปรึกษาหารือกัน ตกลงยก **วัดเซตวัน** ให้เป็นวัดธรรมยุตขึ้นระยะแรกให้ **พระมหาหมื่น** กับ **พระปลัดคุณ** ช่วยกันปกครอง ต่อมา **พระอุปัชฌายะ อภิวงศ์** ซึ่งเป็นศิษย์ของท่านได้เป็นเจ้าอาวาสคุ้มครองต่อมา

ในช่วงท้าย เมื่ออายุของท่านได้ ๗๖ ชนะ **อยู่วัดเจติยหลวง** ที่นครเชียงใหม่ ท่านเริ่มมีอาการป่วยกระเสาะกระแสะ จึงกลับเข้ามาจำพรรษาที่ **วัดบรมนิวาส** ดังเดิม

ต่อมา ระหว่างเดือน **พฤศจิกายน** ท่านได้รับนิมนต์ไปเทศน์ที่ **วัดสมอคอน จังหวัดลพบุรี** ขณะที่ขึ้นแสดงธรรม หัวเข่าข้างขวาได้กระทบกับหัวเม็ดประตูลธรรมาสน์ อาการนั้นได้กระเทือนถึงกระดูกขา **เลยหักอยู่บนธรรมาสน์นั้น** ท่านพูดกับลูกศิษย์ลูกหาด้วยอารมณ์ดีว่า “เราเป็นนักเทศน์ที่มีชื่อเสียง เมื่อขาหักก็หักอยู่บนธรรมาสน์เพราะขึ้นเทศน์ จะหานักเทศน์ที่ไหนได้ นอกจากเรา”

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๖ ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ แต่ยังเป็นพระญาณรักขิต เจ้าคณะมณฑลอีสาน ได้เรียกพระพรหมมณี (ติสโส อ้วน) แต่ยังเป็นเปรียญ ซึ่งเป็นศิษย์ที่ท่านไว้วางใจมาปรึกษาว่า “ถ้าฉันกับเธอประกอบกิจร่วมกันอยู่ในมณฑลนี้ ความเจริญก็จะเป็นไปเท่าส่วนของมณฑลเท่านั้น ถ้าฉันได้มีโอกาสเข้าไปอยู่ในพระนครกรุงเทพฯ ก็ยังกิจให้กว้างขวางออกไปกว่าที่ร่วมกัน ณ ที่นี้ ดังนั้น ขอให้เธอตั้งใจเอาชีวิตเป็นแดนทำกิจพระศาสนาแทน”

พ.ศ. ๒๔๔๗ สมัยรัชการที่ ๕ ทรงโปรดให้ครองวัดบรมนิวาส และโปรดให้พระพรหมมณี (ติสโส อ้วน) แต่ยังเป็นเปรียญ ทำหน้าที่เจ้าคณะมณฑลอีสานแทน

พ.ศ. ๒๔๕๒ ได้เลื่อนเป็นพระราชาภิ

พ.ศ. ๒๔๕๗ สมัยรัชการที่ ๖ ได้เลื่อนเป็นพระเทพโมลี แล้วได้แต่งหนังสือเทศนาอธิบายทวิชาติตติงนโยบายการนำประเทศเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ ๑ ทำให้เป็นที่ขัดเคืองพระราชหฤทัย จึงถูกถอดจากตำแหน่ง ท่านจึงถือโอกาสออกชุดงค์ไปในเขตประเทศพม่า ไปพักจำพรรษาที่พระธาตุจอมยอง เมืองเชียงตุง ทำให้มีเวลาทำความเพียรทางใจได้เต็มที่ และสำเร็จพระอรหันตภูมิ ณ สถานที่นั้น

พ.ศ. ๒๔๕๙ ทรงตั้งให้กลับเป็นพระราชาคณะที่ พระธรรมมหาธีรราชมุนี. พ.ศ. ๒๔๖๖ ได้เลื่อนเป็นพระโพธิวงศาจารย์. พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้เลื่อนเป็นพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ซึ่งเป็นสมณศักดิ์สูงสุดท้ายขององค์ท่าน

ในช่วงท้าย เมื่อท่านพ้นภาระงานบริหารแล้ว ก็ตั้งหน้าบำเพ็ญสมณกิจ และก่อสร้างปฏิสังขรณ์วัดบรมนิวาสให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นเต็มที่ ดังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ แล้วได้ไปสร้างวัดสิริจันทรมิตร ขึ้นที่ไหลเขาป่องาม ด้านตะวันออกของจังหวัดลพบุรี ได้สร้างพระพุทธรูปใหญ่ ทำให้สถานที่นั้นเป็นที่รู้จักกันในนามเขาพระงามไป

โรงเรียนอุดมวิทยากรณ์

ถึงปี พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระราชาคณะที่ **พระญาณรักขิต** และรับพระราชทานตำแหน่งให้เป็น**ผู้อำนวยการศึกษา จัดการตั้งโรงเรียนวัดให้** **สอนภาษาไทยขึ้นตลอดหัวเมืองมณฑลภาคอีสาน** จัดทั้งการคณะ จัดทั้งการศึกษา จัดทั้งการพระศาสนา กิจกรรมทุกแผนกก็ก้าวสู่ความเจริญขึ้นโดยลำดับ

ข้อที่ว่าท่านเจ้าคุณ**พระอริยวิ** และท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ออกไปประกอบกิจพระศาสนาพร้อมยุคเดียวกันนั้น คือ ท่านเจ้าคุณ**พระอริยวิ** มีตำแหน่งเป็น**เจ้าคณะเมือง** ส่วนท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** มีตำแหน่งเป็น**เจ้าคณะมณฑล** ร่วมกันบริหารกิจการพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบมา

ในยุค (ที่ ๓)นี้ วัดธรรมยุตได้ขยายออกอีก ๕ วัด คือ **วัดใต้ ๑ วัดเลียบ ๑** สองวัดนี้เดิมเป็นมหานิกายมาก่อน **พระปัญญาพิศาลเถร (จิตปญโญ หนู)** ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมวนารามลำดับที่ ๕ เป็นเจ้าอาวาสอยู่**วัดใต้** และ **พระอาจารย์เสาร์ (กนตสีโล)** เป็นเจ้าอาวาสอยู่**วัดเลียบ** ทั้งสองท่านนี้เป็นผู้เลื่อมใสในลัทธิธรรมนิยมของคณะธรรมยุต จึงได้เปลี่ยนแปลงเป็นธรรมยุตขึ้น

เมื่อเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมยุตแล้ว ในบุนตัน ท่าน**ชยเสโน (สีทา)** จึงออกจาก**วัดศรีทอง** ไปอยู่**วัดใต้** คุ่มครอง**วัดเลียบ** เพราะอยู่ใกล้กัน ภายหลังจึงขยายออกไปตั้ง**วัดบูรพา** ซึ่งเป็นวัดร้างมาก่อน ท่าน**ชยเสโน (สีทา)** ไปเป็นเจ้าอาวาส ทั้งสามวัดนี้อยู่ในเมือง

ต่อมาราชการตำบลคูเมือง อำเภวารินชำราบ ได้ตั้งขึ้นที่หมู่บ้านนั้นอีก วัดหนึ่ง เรียกว่า**วัดบ้านคูเมือง**

ต่อแต่นั้นอีกไม่นาน หลวง**สุโฆรสุประการ** ซึ่งเป็นโยมบิดาของท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ได้ย้ายจากตำบลหนองไหล อำเภอมือง ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่หมู่บ้านหวาง ตำบลคูเมือง อำเภวารินชำราบ ได้ตั้งขึ้นอีกวัดหนึ่ง เรียกว่า**วัดบ้านหวาง**

กับพระศาสนโสภณ (อ่อน) สมัยที่ยังเป็นเปรียญ

หลังสอบได้เปรียญ ๓ ประโยค ก็กลับเมืองอุบลฯ ทำกิจการช่วย
พระอุปัชฌาย์ และเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมที่สำนักวัดศรีทอง

ต่อมา ก็ได้ไปเป็นเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยาราม เมืองนครจำปาศักดิ์
ได้เปิดโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรมขึ้นที่นี่

ในพ.ศ. ๒๔๓๓ ได้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อมารับสมณศักดิ์เป็น
พระครูวิจิตรธรรมภาณี เจ้าคณะใหญ่เมืองนครจำปาศักดิ์ และได้พาคณะศิษย์
จากเมืองลาวเข้ามาเล่าเรียนด้วยหลายรูป เมื่อกลับไปนครจำปาศักดิ์ในคราวนี้
ได้ตั้งโรงเรียนหนังสือไทยขึ้น ชื่อ **โรงเรียนบูรพาสยามเขตต์** จัดการสอนทั้งภาษา
บาลี ทั้งภาษาไทย

ภายหลังที่เสียดินแดนเมืองนครจำปาศักดิ์ให้ฝรั่งเศสแล้ว ท่านก็ได้กลับ
เข้ามาอยู่ ณ กรุงเทพฯ พักอยู่วัดพิชยญาติการาม อยู่ ๑ พรรษา แล้วย้ายไป
เป็นครูสอนบาลีที่วัดเทพศิรินทร์ ซึ่งเป็นโรงเรียนสาขามหามกุฏราชวิทยาลัย
๑ พรรษา ได้เป็นกรรมการของมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้วย คราวนี้ได้เข้าแปล
ปริยัติธรรมได้ประโยค ๔

“การที่เข้ามาอยู่กรุงเทพฯ คราวนี้ ได้สะสมหนังสือแบบเรียนทั้งภาษาบาลี
ภาษาไทย ได้พอสมควรแล้ว ร.พ.ศ. ๒๔๓๔ ได้พาคณะศิษย์ที่เป็นเปรียญ ๓ รูป
คือ **พระพรหมมุนี (ติสฺโส อ้วน)** ๑ **พระมหาอินทวงโส แก้ว** ๑ **พระมหาฐิตา**
โก ล้อม ๑ **พระฐานา** ๒ คือ **พระปลัดหรั่ง** ๑ **พระใบฎีกาสา** ๑ **พระอันดับ** ๑
คือ **พระเทียบ** ออกไปตั้งการสั่งสอนขึ้น ณ **วัดสุปฏิหาราม เมืองอุบลฯ**”

ได้จัดตั้งโรงเรียนชื่อ **อุบลวิทยาคม** แบ่งการสอนเป็น ๒ แผนก คือ
แผนกภาษาบาลี ให้ **พระพรหมมุนี (ติสฺโส อ้วน)** และ **พระมหาฐิตาโก ล้อม** เป็น
ครูสอน กับแผนกภาษาไทย ให้ **พระปลัดหรั่ง** **พระใบฎีกาสา** **พระเทียบ**
และ **พระศรี** เป็นครูสอน เริ่มต้นมีนักเรียนทั้งสองแผนกจำนวนร้อยละ

ปีต่อมา ได้ขยายโรงเรียนไปตั้งที่ **วัดพระเหลา เมืองพนานิคม** ชื่อ

ท่านได้จัดการวางระเบียบการปกครอง คือจัดการให้เป็นหมวดหมู่และทำบัญชีพระสงฆ์ส่งกระทรวง และห้ามลัทธิธรรมนิยมประเพณีบางประการ ส่วนที่ขัดต่อระเบียบแห่งพระธรรมวินัย เป็นต้นว่า ห้ามไม่ให้พระเกี่ยวข้องในการทำไฟ เลี้ยงกลอง แข่งเรือ เลี้ยงม้า เป็นอาทิ

ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรม ท่านก็ได้ตั้งการสั่งสอน มีกุลบุตรเข้ามาเล่าเรียนเป็นจำนวนไม่น้อย

ส่วนการนวกกรรม ท่านก็ได้ขยายวัดให้กว้างขวางออกไป ปราบพื้นภูมิให้เรียบราบ ทำเขื่อนเป็นขอบเขตมั่นคง

ส่วนการสัมมาปฏิบัติ ก็อุทิศหาขยันหมั่นเพียร นำให้พระสวดมนต์ไม่ขาด นับว่าดำเนินตามรอยของพระอุปัชฌายะทุกประการ

ท่านผู้นี้เป็นผู้มีนิสัยซื่อ ๆ กิจทุกอย่างที่กระทำการตรงไปตรงมาไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ถึงกระนั้นท่านก็โอ้อุ้มกิจการงานในหน้าที่ของท่านทุกแผนก ให้ก้าวไปสู่คุณเบื้องหน้าโดยควรแก่ภาวะตลอดกาล ปราศจากสิ่งเสียหาย ฯ”

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนโท จันทร)

เจ้าคณะมณฑลอิสาน

พระเถระฝ่ายธรรมยุต ยุคที่ ๓

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนโท จันทร) เป็นชาวเมืองอุบลฯ เกิดในปี พ.ศ. ๒๓๙๙ ได้อุปสมบทอยู่ด้วยท่าน**เทวธมฺม** แห่ง**วัดศรีทอง** แล้วศึกษาพระปริยัติธรรมที่สำนักเรียนในวัดนี้

อายุได้ ๒๔ พระอุปัชฌาย์ได้ส่งให้เข้าไปเรียนในกรุงเทพฯ พำนักอยู่กับ**พระปลัดผา ณ วัดเทพศิรินทราวาส** ในระยะแรก แล้วย้ายไปอยู่**วัดบุปผาราม**

ยุคที่ ๓ : ยุคท่านเจ้าคุณพระอริยกิจ และท่านเจ้าคุณพระอุบาลี
คุณูปมาจารย์

พระเถระฝ่ายธรรมยุตที่อยู่ในยุคที่ ๓ มีอยู่ ๒ องค์ คือ พระอริยกิจ
(ธมฺมรทฺธิโต อ่อน) กับ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท จันทร์)

“ท่านทั้งสองนี้กาลกำเนิดน่าจะห่างกันราวรอบหนึ่ง การบวชและการ
เข้าไปเล่าเรียนในพระนครกรุงเทพฯ ก็ต่างคราวกัน แต่การออกมาประกอบกิจ
พระศาสนาทางภาคอีสานร่วมสมัยเดียวกัน เว้นแต่ตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน ...”
พระอริยกิจ มีตำแหน่งเจ้าคณะเมือง (เจ้าคณะจังหวัด) และ พระอุบาลี
คุณูปมาจารย์ มีตำแหน่งเจ้าคณะมณฑล

พระอริยกิจ (ธมฺมรทฺธิโต อ่อน)

เจ้าคณะจังหวัดอุบลฯ

พระเถระฝ่ายธรรมยุต ยุคที่ ๓

ท่านเจ้าคุณพระอริยกิจ มีกำเนิดอยู่ในเมืองอุบลฯ บิดาของท่านเป็น
กรมการเมือง ตำแหน่ง ‘นา’ ชื่อ พันนา เมื่อมีอายุพอสมควรแล้ว ก็ได้เข้า
บรรพชาอุปสมบทอยู่ด้วยท่านเทวธมฺมี ที่ วัดศรีทอง ครั้นอายุได้ ๒๔
ท่านเทวธมฺมี ก็ได้ส่งเข้าไปเล่าเรียนที่พระนครกรุงเทพฯ สอบได้เปรียญ ๔ ประโยค
ในเบื้องต้นได้เป็นพระครูฐานาของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศ
วรียากรณ์ ภายหลังจึงได้ไปเป็นพระครูเจ้าอาวาสอยู่ที่ วัดเขมาภิรตาราม
อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

ปี พ.ศ. ๒๔๓๒ - ๓ ได้รับสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ ตำแหน่ง
พระอริยกิจ และปีต่อมา ได้ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้ออกไปเป็นเจ้าคณะใหญ่
เมืองอุบลฯ เป็นคนแรก สำนักที่วัดศรีทอง

ในกาลต่อมา ส่วนที่เป็นสาขาของวัดสร้างโคกนั้น ได้มีขึ้น ๒ วัด คือ **วัดบ้านน้ำคำ** ซึ่งเป็นแขวงยโสธรนั้น ๑ และ **วัดศรีมงคลเหนือ** ที่อำเภอภูพาน จังหวัดนครพนม ๑

วัดสร้างโคกนี้ ถึงแม้จะได้แยกจากอุบลฯ ขึ้นมาตั้ง ก็เป็นวัดขึ้นในยุคนั้น การควบคุมดูแลก็เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ จึงจัดเป็นวัดในยุคเดียวกัน

วัดมหาชัย หนองบัวลำภู

ท่านธมฺมธีโร (แสง)

ในกาลต่อมา ได้ขยายออกไปที่ **เมืองกมฺุทธาศัย** ซึ่งยุบลงเป็น **อำเภอหนองบัวลำภู** แขวงจังหวัดอุดรธานี หนึ่งวัด คือ **วัดมหาชัย** ...วัดนี้จึงได้เกิดเป็น **วัดธรรมยุต**ที่แรกทางมณฑลอุดร... วัดที่เป็นสาขาแยกไปจาก **วัดมหาชัย**นั้น ทางจังหวัดเลย ๒ วัด คือ **วัดจอมมณี** อำเภอวังสะพุง ๑, **วัดศรีสะอาด** อำเภอภูพาน ๑, จังหวัดขอนแก่น ๑ วัด คือ **วัดจันทร์** อำเภอภูเวียง, จังหวัดอุดรธานี นอกจากวัดมหาชัยแล้ว ก็ได้มีขึ้นอีก ๑ วัด คือ **วัดจอมศรี** อำเภอกุมภวาปี

ท่านธมฺมธีโร (แสง) เป็นเจ้าอาวาสวัดมหาชัย และต่อมาได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ให้การบรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรในแถบนั้น ศัทธิวิหาริกของท่านที่มีสมณศักดิ์ในสมัยนั้น ได้แก่ ๑. **พระเทพกวี** (พญฺ์โล จุม) **วัดโพธิสมภรณ์** **เจ้าคณะมณฑลอุดร** สมณศักดิ์หลังสุดคือ **พระธรรมเจดีย์** ๒. **พระครูอดิตยคุณธาร** (อารโก คำ) **วัดศรีสะอาด** **เจ้าคณะจังหวัดเลย** ๓. **พระครูพิทักษ์คณานุกา** (ธมฺมทินโน ศรี) **เจ้าคณะแขวงวาปีปทุม** **อุดรธานี**

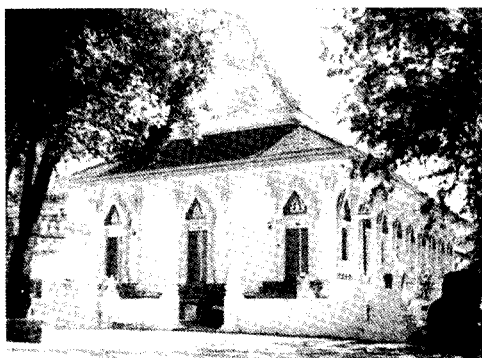

๕ วัด ที่จังหวัดอุบลฯ ๒ วัด ที่นครจำปาศักดิ์ ๑ วัด ยโสธร ๑ วัด และ
หนองบัวลำภู ๑ วัด แล้วมีการแตกสาขาออกไปอีก

“การขยายวัดในยุคของท่านก็ได้ขยายออกอีก ๕ วัด คือ

เมืองอุบลฯ มี ๒ วัด ได้แก่ **วัดบ้านกลาง** หนึ่ง **วัดบ้านผึ้ง** หนึ่ง
ทั้งสองวัดนี้ที่จะเป็นวัดขึ้น เพราะท่าน**สงฆรรักษ์โต (พูน)** เจ้าอาวาส
วัดสุปัฏนาราม ออกไปทำความวิเวกอยู่ ณ ที่สองแห่งนั้น มีความยินดีก่อสร้างขึ้น
เลยเป็นวัดมั่นคงมาจนทุกวันนี้

และ ได้ขยายออกไปที่**นครจำปาศักดิ์** อีก ๑ วัด คือ **วัดมหาเมตยาราม**
วัดนี้ **เจ้ายุติธรรมธร** เจ้านครจำปาศักดิ์ และ**พระยามหาอำมาตย์ (หรั่ง ศรีเพ็ญ)**
ข้าหลวงใหญ่ประจำภาคอีสาน ร่วมกันสร้าง แล้วได้อาราธนาท่านเจ้าพระคุณ
พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ แต่ยังเป็นเปรียญเมื่อกลับจากกรุงเทพฯ คราวแรก
ลงไปเป็นเจ้าอาวาส

วัดศรีธรรมาราม (วัดสร้างโคก)
จ.ยโสธร

และ ที่**เมืองยโสธร** **พระสุนทรราชวงค์ (ເໝີນ)** ได้สร้าง**วัดสร้างโคก**
ขึ้นแห่งหนึ่ง ได้อาราธนาท่าน**เกตุโล (เกต)** เป็นเจ้าอาวาส... กาลต่อมาท่านผู้นี้ก็
ได้รับสมณศักดิ์เป็น**พระครูญาณวิสุทธิคุณ** รองเจ้าคณะเมืองยโสธร

“อึ้ง ท่านผู้นี้เห็นว่าหนักในธรรมวินัยและขนบธรรมเนียม เป็น
ผู้ละเอียดลออมาก... ขอบยกตัวอย่างพระบรมจริยาวัตรที่**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**ทรงประพุดตಿಯังได้นั้น ให้คณะศิษย์ฟังเสมอ
เพื่อให้ถือเป็นเยี่ยง

การนวกรรมส่วนอื่น เช่น การเพาะปลูกและการก่อสร้าง ส่วนใหญ่
ท่านไม่ค่อยสนหัด ไม่เหมือน**ท่านพนรุโธ** แต่การสร้างตู้หนังสือ สร้างพระพุทธรูป
พอใจมาก **พระประธานที่วัดศรีทอง**เดี่ยวนี้นั้น ท่านก็สร้างด้วยแก่นไม้มันปลา (คือ
ไม้กันเกรา) หน้าตักขนาด ๔ คืบพระสุคต มุ่งให้เท่าองค์สมเด็จพระศาสดา
และพอ**ใจรวบรวมพระเก่า ๆ** ที่นำมาจากเวียงจันทน์บ้าง ที่อื่นบ้าง

พระพุทธรูปเก่าที่ชาวเมืองนิยมนับถือมากมีอยู่ ๑ องค์ เป็นพระยืน เรียกว่า
พระทองทิพย์ คือทองสัมฤทธิ์ สูง ๒ ศอกเศษ เป็นพระที่**เจ้าพรหมเทวา**
นุเคราะห์วงศ์เชิญมาจากเวียงจันทน์คราวไปตีทัพฮ่อ ครั้น**พระยามหาอำมาตย์**
(ขึ้น กัลยาณมิตร) เป็นแม่ทัพ เมื่อราว พ.ศ. ๒๔๑๘”

ท่านทวธมฺมี (ม้าว) ส่งเสริมให้ลูกศิษย์ของท่านเข้าไปเล่าเรียนในกรุงเทพฯ
เมืองหลวงอย่างต่อเนื่อง ศิษย์สำคัญของท่านมี ๑. **พระปลัดผา** วัดเทพศิรินทราวาส
๒. ท่านเจ้าคุณ**พระอริยกิจ** (อ่อน) ๓. ท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์**
(สิริจันทะ จันทร์) ๔. **พระพรหมมุนี** (ติสโส อ้วน) สมณศักดิ์สุดท้ายคือ **สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ วัดบรมนิวาส**

ท่านทวธมฺมี (ม้าว) เป็นพระผู้มักน้อย ทางด้านการปฏิบัติภาวนา
ท่านยึดการดูแลมหายใจเป็นอารมณ์ ที่เรียกว่า **อานาปานสติ** เป็นหลัก
ท่านบอกศิษย์อยู่เสมอว่า**“ท่านจะแตกดับเมื่ออายุได้ ๗๒ ปี”** และท่านก็มรณภาพ
ในปี พ.ศ. ๒๔๓๓ เมื่ออายุได้ ๗๒ ปีตามที่ท่านบอกไว้จริงทุกประการ

ในสมัยของท่าน**ทวธมฺมี (ม้าว)** ได้ขยายวัดธรรมยุตเพิ่มเติมขึ้นอีก

ท่านเทวธมฺม รูปนี้กำเนิดอยู่ในเมืองอุบลฯ คุ่มเหนือ โยมบิดาของท่าน เป็นญาติกับโยมบิดาของท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์...**

ท่านเทวธมฺม บวชเป็นพระที่เมืองอุบลฯ เมื่ออายุ ๒๔ พรรษา ๓ ได้ติดตาม**ท่านพญฺธูล** (ติ) ไปศึกษาในกรุงเทพฯ ได้เข้าถวายตัวเป็นศิษย์ **สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** เมื่อครั้งยังผนวชและครองวัดบวรนิเวศฯ อยู่ ต่อมา ได้บวชแปลงเป็นพระสังกัตธรรมยุติกนิกาย **พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔** ทรงเป็น พระอุปัชฌาย์บวชให้

ท่านเทวธมฺม ได้ศึกษาด้านปริยัติธรรม มีความรู้ด้านภาษาบาลีดี แต่ไม่ เข้าสอบเพื่อเป็นพระมหาเปรียญ เพราะท่านมุ่งเรียน **“เพื่อข้อสัมมาปฏิบัติ ไม่ต้องการเล่าเรียนเพื่อลาภยศ”**

“ปฏิปทาของท่านผู้นี้ที่ดำเนิน ก็ดำเนินตามรอยของ**ท่านพญฺธูล** ผู้เป็นอาจารย์ทุกอย่าง เว้นแต่ท่านผู้นี้มีพระคุณมากกว่าพระเดช จึงมีผู้เคารพ นับถือมาก ...

ปฏิปทาสำหรับวันของท่านโดยปกติ คือ ยำรุ่งตีระฆังสัญญาณบดินทบาต กลับจากบดินทบาตนำท้าวตรเข้าก่อนนั้น เพราะธรรมเนียมของชาวชนบทเขานำอาหาร (กับข้าว) มาส่ง กว่าจะพร้อมกันท้าวตรเข้าแล้วพอดี

เวลา ๘.๓๐ น. บอกริยัติ ๑๑.๐๐ น. หยุดพักจำวัด ๑๓.๐๐ น. บอกริยัติธรรมอีก ๑๕.๓๐ น. เลิก สรงน้ำ ๑๖.๓๐ น. ตีระฆังสัญญาณ ฟังเทศน์ที่ศาลาการเปรียญพร้อมทั้งภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกาทุกวัน

๒๐.๐๐ น. ตีระฆังสัญญาณไหว้พระสวดมนต์ ๒๒.๐๐ น. ตีระฆัง สัญญาณเลิกการท่องบ่นสาธยาย แล้วเข้าที่ไหว้พระสวดมนต์ตามกุฏิของตน และจำวัด

ครั้นเวลา ๔.๐๐ น. ตีระฆังสัญญาณตื่น ไหว้พระสวดมนต์ตามกุฏิของตน ๆ อีก แล้วก็ท่องบ่นสาธยายไปจนสว่าง”

ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ได้เขียนถึงข้อวัตรปฏิบัติของ พระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุตในเมืองอุบลฯ ในยุคต้น โดยรวม ว่า มีการปฏิบัติเยี่ยง พระรุดงค์กรรมฐาน เพียงแต่ปฏิบัติอยู่ในวัด ไม่ได้ออกวิเวกตามที่สงบสงัด ตามป่าตามเขาเท่านั้น

“อเนก ปฏิปทาของพระคณะธรรมยุตป็นต้น ตามที่ได้สังเกตเห็นด้วย ตนเองบ้าง ตามที่ได้สังเกตเสียงของผู้เก่าเล่าให้ฟังบ้าง เป็นปฏิปทาประหนึ่ง เป็นพระรุดงค์กรรมฐานแทบทั้งนั้น

กล่าวคือ ในวันหนึ่ง ๆ ะกาลเป็นส่วน ๆ เช่น กาลนั้นเล่าเรียน กาลนั้น ฟังเทศน์ ให้พระสวดมนต์ กาลนั้นท่องบนสาธยาย กาลนั้นตีระฆังสัญญาณ จำวัด กาลนั้นตีระฆังสัญญาณตื่น กาลนั้นหลีกออกสู่วิเวกทำความสงบสงัดใจ

แม้สถานที่ตั้งของวัดธรรมยุตในบึงไพนั้น ก็ไม่มีที่จะอยู่ใกล้ชุมชน จึงเห็น ว่าเป็นปฏิปทาคล้ายพระรุดงค์กรรมฐานทั้งนั้น”

ยุคที่ ๒ : สมัยท่านเทวธมมี (ม้าว)

“... ในยุคที่ ๒ ท่านเทวธมมี (ม้าว) เป็นพระเถระคัมภีร์ครองปกป้อง หมู่คณะ และได้รับพระราชทานเป็นพระอุปัชฌายะต่อมา

ท่านเทวธมมี (ม้าว)

พระเถระผู้นำคณะธรรมยุตในยุคที่ ๒

“... ผู้ที่เป็นเจ้าของสร้างวัดธรรมยุตนั้น ก็มักเป็นเจ้าเมือง กรมการชั้นผู้ใหญ่ เช่น **วัดสุปฏิหาราม** ซึ่งเป็นวัดที่หนึ่ง **พระพรหมราชวงศ์ (กุทอง สุวรรณภูมิ)** เป็นประมุขพาสร้าง

ในกาลต่อมา **อุปฮาด (โพธิ ณ อุบล)** ก็ได้สร้าง**วัดศรีทอง** ขึ้นเป็นวัดที่สอง ได้อาธารณาท่าน**เทวธมมี (ม้าว)** จากวัดสุปฏิหารไปเป็นเจ้าอาวาส

ถัดนั้น **ราชบุตร (ส่วย บุตโรบล)** ก็ได้สร้าง**วัดสุทัศน์** ขึ้น เป็นวัดที่สาม ได้อาธารณาท่าน**พิลา** จากวัดสุปฏิหารไปเป็นเจ้าอาวาส

ถัดนั้น **เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์ (หน่อคำ)** ก็ได้สร้าง**วัดไชยมงคล** ขึ้นเป็นวัดที่สี่ ได้อาธารณาท่าน**สิงห์** จากวัดศรีทอง ไปเป็นเจ้าอาวาส

ถัดนั้น **พระบำรุงราษฎร์ (จุมมณี สุวรรณภูมิ)** เจ้าเมืองพิบูลมังสาหาร ก็ได้สร้าง**วัดสระแก้ว** ขึ้นที่เมืองพิบูลมังสาหาร เป็นวัดที่ห้า วัดนี้ท่าน**พนธุโล (ดี)** ออกไปปกครองเอง เพราะพระบำรุงราษฎร์ (จุมมณี) เป็นศิษย์ที่โปรดปรานของท่าน ส่วน**วัดสุปฏิหาราม** ท่านก็ไป ๆ มา ๆ ปกครองอยู่

ถัดนั้น **พระเรืองไชยชนะ (คำปุ่น สุวรรณภูมิ)** เจ้าเมืองมหาชนะไชย ก็ได้สร้าง**วัดหอก่อง** ขึ้นในเมืองนั้น เป็นวัดที่หก ได้อาธารณาท่าน**สีดา** จากวัดสุปฏิหารไปเป็นเจ้าอาวาส

วัดธรรมยุตได้ปรากฏขึ้นที่เมืองอุบลฯ และเมืองขึ้นของเมืองอุบลฯ ประมาณระยะเวลาเพียง ๒๐ ปี ก็ขยายตัวออกได้ถึง ๖ วัด นับเป็นยุคที่ท่านเหล่านี้ที่ได้ออกไปเป็นเจ้าอาวาสอยู่ ณ วัดทั้งปวงนั้น ต่างก็ตั้งใจทำกิจพระศาสนาเต็มความสามารถ เป็นกำลังของผู้เป็นหัวหน้าเป็นอย่างดี จึงได้ผลอันเป็นที่พึงใจตลอดมา”

ในช่วงสุดท้าย ท่าน**พนธุโล (ดี)** ได้มอบการปกครอง**วัดสุปฏิหาราม** ให้แก่ท่าน**สงฆกรุขิโต (พูน)** ที่เป็นลัทธิวิหาริกของท่านคนแรก แล้วองค์ท่านเองได้ไปพักประจำอยู่ที่**อำเภอพิบูลมังสาหาร** และมรณภาพที่นั่น เมื่ออายุประมาณ ๗๐ ปี

เมื่อ ท่านพนรุโธ ท่านเทวธมมี ท่านคุณสมบุโน ได้ศึกษาอยู่เป็น
หลักแหล่งแล้ว ก็เป็นหนทางให้กุลบุตรชาวภาคอีสาน ได้เข้ามาศึกษาอยู่ใน
สำนักวัดบวรนิเวศฯ สืบต่อกันมาเรื่อย ๆ

หลังจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จลาผนวช ทรงราชย์
แล้วไม่นาน พระเถระทั้งสามองค์ก็ได้รับอาราธนาให้ไปเริ่มต้นวงศ์ธรรมยุตที่จังหวัด
อุบลฯ ดังกล่าวแล้ว

เมื่อการก่อสร้างวัดสุปฏิหารามเสร็จแล้ว ก็อาราธนาให้ ท่านพนรุโธ
เป็นเจ้าอาวาส ท่านเทวธมมี เป็นรองเจ้าอาวาส ส่วนท่านคุณสมบุโน (กำ)
พระชาวเมืองของ ก็พำนักอยู่ด้วยกัน ได้ร่วมมือกันพัฒนาสายธรรมยุติให้เจริญ
สืบต่อมา

ด้านคุณธรรมและข้อวัตรปฏิบัติ ... ท่านพนรุโธ ผู้นี้ นับว่ามีความขยัน
หมั่นเพียรในการประกอบกิจทุกอย่าง ทั้งส่วนที่เป็นประโยชน์แก่ตน ทั้งส่วนที่
เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นต้นว่า การรักษามิให้ต้องอาบัติ แม้ถึงส่วนเล็กน้อย
ก็ไม่ให้ต้อง ถ้าต้องก็รีบแสดง และเอื้อในการให้ปัน แม้เพียงอาหารก็แบ่งให้
สพรหมจารีแทบทุกวัน ...

ท่านผู้นี้ยังได้นำเอาขนบธรรมเนียมที่ดีออกมาเผยแพร่ให้แก่ปวงชน
ชาวอุบลฯ มากมาย ปวงชนชาวอุบลฯ ที่ได้ก้าวหน้าในการเล่าเรียนพระปริยัติธรรม
และสัมมาปฏิบัติ ตลอดจนรู้หนังสือไทย รู้จักภาษาไทย ศิลปหัตถกรรมบางประการ
ดีกว่าหัวเมืองที่ใกล้เคียง ก็อาศัยท่านผู้นี้เป็นผู้หนึ่งนำมาเผยแพร่

เพราะฉะนั้น บรรดาลูกเจ้าบ้านหลานเจ้าเมือง ตลอดจนกรรมการและ
ทวยคำ จึงได้มาเป็นศิษย์เล่าเรียนอยู่ในสำนักของท่านผู้นี้มาก”

ในสมัยของท่านพนรุโธ (ดี) มีการสร้างวัดธรรมยุตขึ้นใหม่ ๕ แห่ง คือ

ยุคที่ ๑ : สมัยท่านพนฺธุโล (ดี) รวมเวลาประมาณ ๒๐ ปี

ท่านพนฺธุโล (ดี) เป็นชาวเมืองอุบลฯ ภายหลังอุปสมบทแล้วได้เข้ามาเล่าเรียนในกรุงเทพฯ สำนักอยู่ที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ภายหลังมีผู้นำเข้าถวายตัวในสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแต่ยังทรงผนวช ขณะที่พระองค์เสด็จมาประทับ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ได้บวชแปลงเป็นพระธรรมยุตโดยเสด็จแล้วก็ได้เล่าเรียนในสำนักนี้ต่อมา

ท่านพนฺธุโล (ดี) นี้ ถือว่าเป็น ปุราณสัทธรรมิก คือพระภิกษุร่วมสำนักแห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ท่านพนฺธุโล (ดี)

พระเถระผู้สถาปนาคณะธรรมยุตภาคอีสาน

ในระหว่างที่ยังศึกษาพระปริยัติธรรมอยู่นั้น ได้ทูลลาออกไปเมืองอุบลฯ ค้างอยู่ ๑ พรรษา เมื่อกลับได้นำท่าน**ทวธมฺมี**มาด้วย และได้นำเข้าเฝ้าถวายตัวแล้วได้บวชแปลงเป็นธรรมยุต โดยท่าน**วชิรญาโณ (รัชกาลที่ ๔)** ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ทำการบวชให้

ท่านทวธมฺมี (ม้าว) จึงเป็นสังฆวิহারิกแห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระสังฆราช (สา) เป็นพระกรรมวาจาจารย์

ถัดนั้นก็มีภิกษุอีกรูปหนึ่ง ชื่อ **ก่า** เป็นชาวเมืองของ คือ เมืองสีทันดร ได้เข้ามาถวายตัวอีก เมื่อฝึกฝนอบรมแล้ว ก็ได้ญัตติเป็นธรรมยุต มีฉายาว่า **‘คุณสมปนฺโน’** ท่านผู้นี้ก็เป็นสังฆวิহারิกแห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เมื่อได้สร้างวัดตั้งหลักมั่นคงแล้ว **ท่านพันธุโล** **ท่านเทวธัมม** และ **ท่านคุณสัมปันโน** ก็ได้ร่วมมือกันอบรมสังฆอนุภุตรได้พอควรแล้ว ได้นำเข้ารับการอุปสมบทในกรุงเทพฯ ระยะเวลา ๓ ปีต่อครั้ง

ต่อมาได้โปรดพระราชทานให้**ท่านพันธุโล** (ดี) เป็นพระอุปัชฌาย์ ทำการบวชกุลบุตรได้เองที่เมืองอุบลฯ และก็ทรงพระราชทานให้ **ท่านคุณสัมปันโน** (ก่า) เป็นพระอุปัชฌาย์ ขึ้นทาง**เมืองของ** ผังประเทศลาว ขึ้นอีกแห่งหนึ่ง **ธรรมยุต** **ทั้งเมืองอุบลฯ** **ทั้งเมืองของ** จึงค่อยเจริญขึ้นโดยลำดับกาล

นอกจากนี้ ก็มีพระภิกษุชาวเขมร ชื่อ **ท่านธมฺมปาล** ได้นำเอาวงศ์ธรรมยุตไปเผยแผ่ที่**กรุงพนมเปญ** **กำพูชา** ในเวลาไล่เลี่ยกัน

ดังนั้น วงศ์ธรรมยุติกามือเมืองอุบลฯ เมืองสีทันดร ทางฝั่งลาว และกรุงพนมเปญ จึงออกจากวัดบวรนิเวศวิหาร ไปประดิษฐานเผยแผ่ในระยะใกล้เคียงกัน และเกี่ยวข้องใกล้ชิดกันตั้งแต่นั้นมา

ในช่วง ๑๐๐ ปี ตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง นับมาถึงยุคของ**หลวงปู่สิงห์ ขนดะยาคโม** สามารถแบ่งพัฒนาการของคณะธรรมยุตในภาคอีสานออกเป็น ๔ ยุคสมัย ตามลำดับของพระมหาเถระผู้เป็นหัวหน้าคณะธรรมยุต เรียงตามลำดับดังนี้

- ยุคที่ ๑ **ท่านพันธุโล** (ดี) เป็นพระเถระ
- ยุคที่ ๒ **ท่านเทวธัมม** (ม้าว) เป็นพระเถระ
- ยุคที่ ๓ **ท่านเจ้าคุณพระอริยกิจ** (ธมฺมรุกฺขิโต อ่อน) และเจ้าพระคุณ **พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (สิริจันทะ จันทร์) เป็นพระเถระร่วมกันทั้งสองท่าน
- ยุคที่ ๔ **สมเด็จพระมหาธีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน สมัยเป็น **พระพรหมมุนี**) เป็นพระเถระ

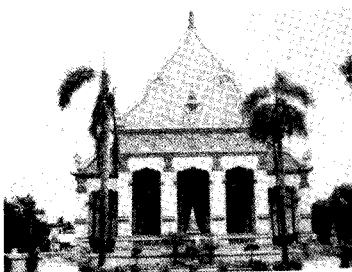
สำหรับประวัติ ปฏิปทา และเหตุการณ์สำคัญในสมัยของพระเถระยุคแรก ทั้ง ๕ พระองค์ มีโดยย่อ ดังนี้

๖๕. วงศ์ธรรมยุตภาคอีสาน

สำหรับ การสถาปนาคณะพระธรรมยุตในภาคอีสาน เริ่มต้นหลังจาก พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. ๒๓๙๔ แล้วไม่นาน ก็มีเจ้าเมืองอุบลฯ ชื่อ พระพรหมราชวงศ์ (กุทอง สุวรรณภูมิ) ได้เข้ามาราชการ ในพระนคร มีความศรัทธาในพระสงฆ์คณะธรรมยุต จึงได้เข้าเฝ้ากราบทูลขอ พระสงฆ์คณะธรรมยุตออกไปเผยแผ่ที่จังหวัดอุบลฯ

พระองค์ท่านโปรดเกล้าฯ ให้ไปอาราธนาหมื่นต์ ท่านพันธุโล (ดี) พระเถระจากเมืองอุบลฯ ปุราณสพหรรณิกของพระองค์ (พระภิกษุร่วมกลุ่ม ธรรมยุติกามาตั้งแต่แรก) ออกไปริเริ่มสร้างวัดธรรมยุตให้

ท่านพันธุโล (ดี) รับอาราธนา รวมทั้งพระหลานชายของท่าน คือ ท่านเทวธัมม (ม้าว) กับ ท่านคุณสัณปันโน (กำ) พระภิกษุชาวเมืองของ สี่พันตร แขวงนครจำปาศักดิ์ ฝั่งประเทศลาว ได้ร่วมเดินทางไปเมืองอุบลฯ ด้วย รวมเป็น พระเถระธรรมยุตชุดเริ่มแรก ๓ องค์

วัดสุภานุราม เมืองอุบลฯ

วัดธรรมยุตวัดแรกของภาคอีสาน

ท่านเจ้าเมือง พร้อมกรมการเมือง ได้สร้าง วัดสุภานุราม ขึ้นบริเวณ ท่าน้ำริมฝั่งแม่น้ำมูล ด้านตะวันตกของตัวเมืองอุบลฯ ให้เป็นสำนักของท่าน พันธุโล (ดี) และคณะ ดังนั้นวัดสุภานุราม เมืองอุบลฯ จึงเป็นวัดธรรมยุตวัดแรก และเป็นการเริ่มต้นคณะธรรมยุตครั้งแรกในภาคอีสาน

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๔
ทรงชุดเครื่องราชอิสริยาภรณ์โปแลนด์

ในปี พ.ศ. ๒๓๗๒ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงตั้งท่านวชิรญาณโณภิกขุ เป็นพระราชาคณะเสมอเจ้าคณะรอง แล้วเชิญเสด็จมาครองวัดบวรนิเวศวิหาร ซึ่งเป็นวัดสร้างใหม่ ทำให้พระองค์ทรงได้อิสรภาพในการปฏิบัติลัทธิพิธีธรรมยุตได้เต็มที่

“ครั้นได้ทรงครองวัดเป็นอิสระโดยส่วนหนึ่งแล้ว ก็ได้จัดการศึกษาปฏิบัติพระธรรมวินัย และทรงตั้งขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ไว้เป็นอันมาก ได้มีผู้มาบวชปฏิบัติเป็นธรรมยุตมากขึ้น จนถึงขยายออกไปตั้งสำนักต่าง ๆ ขึ้นโดยลำดับ ...”

ท่านวชิรญาณโณภิกขุ ทรงผนวชอยู่ถึง ๒๗ พรรษา จนถึงปี พ.ศ. ๒๓๙๔ จึงทรงลาผนวช เพื่อขึ้นครองราชย์ เป็นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ และได้ทรงทะนุบำรุงบ้านเมืองและพระศาสนาให้เจริญสืบต่อมา จนเสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. ๒๔๑๑ เมื่อพระชนมพรรษา ๖๔ พรรษา ทรงครองราชย์อยู่เป็นเวลา ๑๗ ปี

ทั้งหมดนี้เป็นประวัติการสถาปนา คณะธรรมยุติกนิกาย หรือ คณะธรรมยุต อย่างย่อที่สุด ครับ

ออกพรรษาแล้วจึงเสด็จกลับมาประทับ ณ วัดมหาธาตุฯ ดังเดิม ทรงตั้งต้นเรียน **คันถธุระ** อยู่ ๓ ปี ก็ทรงอ่านพระไตรปิฎกได้แตกฉาน ทรงเห็นว่า **ข้อวัตรปฏิบัติ**ของพระสงฆ์บางหมู่ในเวลานั้นมีความผิดพลาดบกพร่อง **ไม่เป็นไปตามพระธรรมวินัยที่ปรากฏในพระไตรปิฎก** ทรงสลดพระหทัยในการที่จะทรงเพศเป็นบรรพชิตต่อไป

พระองค์ทรงอธิษฐานจิตขอให้ได้พบกับพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ทำให้ทรงพบพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งที่มีวัตรปฏิบัติตั้งงาม เป็นไปตามพระธรรมวินัยที่เขียนไว้ในพระไตรปิฎก **พระสงฆ์กลุ่มนั้นเป็นชาวมัลล** บวชมาจากเมืองมถุ ในคณะสีมกัลยาณิ ซึ่งรับสมณวงศ์มาจากภิกษุลังกาคณะมหาวิหาร และสืบมาจากพระมหินทเถระ อันพระเจ้าอโศกมหาราชทรงส่งให้มาประดิษฐานพระพุทธศาสนาในลังกาทวีปหลังพุทธปรินิพพานมาได้ ๒๐๘ ปี

มีหลักฐานชัดเจนว่า พระภิกษุชาวมัลลกลุ่มนั้น มีการบวชสืบต่อกันมานับได้ถึง ๘๘ ชั่วรุ่น โดยไม่มีการขาดตอน

ทรงพิจารณาตรวจสอบโดยถี่ถ้วนแล้ว เห็นว่าวัตรปฏิบัติของพระชาวมัลลกลุ่มนั้น “ไม่ห่างไกลจากพุทธบัญญัติ เหมือนอย่างวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์สยามที่พระองค์ทรงพบเห็น”

พระองค์ทรงเลื่อมใส จึงทรงย้ายไปประทับ ณ **วัดราชาธิวาส (วัดสมอราย)** อีกครั้ง ในปี พ.ศ. ๒๓๓๒ แล้วทรงผนวชใหม่ใน **วงศ์สีมกัลยาณิ** นั้น แล้วมีพระภิกษุจำนวนหนึ่งมีความเลื่อมใสได้ถวายตัวเป็นศิษย์บวชตาม “จึงเกิดเป็นคณะสงฆ์ซึ่งแสวงหาสัสมมาปฏิบัติ อันได้นามในภายหลังว่า **ธรรมยุติก**า แต่เน้นเป็นต้นมา”

ต่อมาได้มีผู้บรรพชาอุปสมบทตามแนวทางนี้จำนวนมากขึ้น จนกระทั่งเกิดเป็นนิกายหนึ่งมีชื่อภายหลังว่า **ธรรมยุติกนิกาย** หรือ **นิกายสงฆ์คณะธรรมยุติก**า เรียกสั้นว่า **ธรรมยุต** แปลความหมายว่า **ผู้ประกอบด้วยธรรม** หรือ **ชอบด้วยธรรม** หรือ **ยุติตามธรรม**

๖๔. กำเนิดวงศ์ธรรมยุต

ในหัวข้อนี้ผมขออนุญาตเล่าถึงเรื่องการก่อกำเนิดของคณะสงฆ์ **ธรรมยุติกนิกาย** และ พระสาย**ธรรมยุติกนิกาย**ในภาคอีสาน ในสมัยเริ่มแรกนั้นระยะเวลาประมาณ ๑๐๐ ปี ตั้งแต่สมัยแรกสถาปนา สืบมาจนถึงสมัยของ**หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** เป็นการศึกษาพัฒนาการด้านประวัติศาสตร์เพื่อความเข้าใจที่ดีขึ้น นะครับ

กำเนิดของธรรมยุติกนิกาย น่าจะเริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๖๗ เมื่อ **พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔** ก่อนครองราชย์เสด็จออกทรงผนวชเป็นพระภิกษุที่ **วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์** มีพระสมณฉายาว่า **‘วชิรญาณโณ’**

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ขณะทรงศีลสมานตามพระราชกิจประจำวัน ทรงฉายเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๐ พระชนมายุ ๖๔ พรรษา ก่อนเสด็จสวรรคต ๑ ปี

เมื่อแรกบวช **ท่านวชิรญาณโณ**ทรงสนพระทัยศึกษาด้าน**วิปัสสนาธุระ** ทรงย้ายไปประทับจำพรรษาที่ **วัดราชาธิวาส (วัดสมอราย)** แต่ทรงผิดหวัง ด้วยทรงเห็นว่า **“เป็นไปด้วยสัมโมหะ มงาย”**

ท่านเคยว่า “พระกรรมฐานเอาแต่นั่งหลับหูหลับตาอยู่ท่าเดียว จะมีประโยชน์มีความหมายอะไร เป็นการหลงใหล มัวเมา มงาย ไม่เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา ต่อการพัฒนา ...”

มาบัดนี้ ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้า ได้หันมา ‘นั่งหลับหูหลับตา’ เสียเอง และท่านก็กล่าวว่า “... ความรู้ในด้านปริยัติธรรมที่เราเรียนมามากนั้น ไม่ยังประโยชน์ และความหมายต่อชีวิตเราเลย ยศถาสมณศักดิ์ก็แก่ทุกข์เราไม่ได้ ช่วยเราไม่ได้!”

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์
(ติสโส อ้วน)

ที่ท่านเคยบัญชาให้คนไปทำลายหรือถอนสำนักกรรมฐานต่าง ๆ บัดนี้ ท่านกลับมาให้การสนับสนุน ท่านบ่มารุง เป็นอย่างดี ทำให้เกิดวัดป่าคณะธรรมยุตมากมาย และการสอนด้านวิปัสสนาธุระก็แผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง ครอบคลุมทั่วทุกวันนี้

สาธุ !

ท่านผู้อ่านครับ ผมขอบอกไว้ตรงนี้เป็นกำลังใจว่า “การเผยแผ่ธรรมด้านวิปัสสนาธุระ มีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นและขยายไปทั่วประเทศ ก็ด้วยการสนับสนุนและการอุปถัมภ์ ของสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ พระองค์นี้” ดังที่จะนำเสนอเป็นลำดับ ๆ ไป.

สมเด็จพระเจ้า ได้ถามหลวงปู่มน เกี่ยวกับความขัดข้องในการปฏิบัติจิตภาวนาของท่านว่า

“เออเนี่ย! อาจารย์ ท่านสิงห์ (ขุนตยาโคโม) ท่านลี (ธมมธโร) มาสอนให้ผมภาวนา พุท-โธ พุท-โธ ให้จิตอยู่ที่พุทโธอารมณ์เดียว ไม่ให้จิตแผ่สายไปไหน รู้สึกว่ามันยากเหลือเกิน ไม่สามารถทำให้มันหยุดนิ่งได้

เพราะเราก็เป็นผู้ปกครอง บริหารงานการคณะสงฆ์ทั้งประเทศ ยุ่งแต่กิจการงาน พอนั่งภาวนาพุทโธครั้งใดทีไร ความคิดก็พุ่งไปคิดอยู่แต่ในงาน การบริหารคณะสงฆ์ ไม่สามารถทำให้หยุดคิดได้เลย จะทำให้ไม่คิดนี้มันยาก

ท่านอาจารย์มีวิธีอื่นบ้างไหม ที่จะทำให้จิตเป็นสมาธิภาวนา?”

หลวงปู่มน นั้น ท่านเป็นผู้รู้จรรยาอุปนิสัยของคนดีอยู่แล้ว คือ วิชาปรจิตของท่านเฉียบคมเป็นพิเศษ ท่านอ่านใจของสมเด็จพระเจ้า ออกหมด และถวายเป็นการสอนอย่างได้ผล

หลวงปู่มน กราบนมัสการสมเด็จพระเจ้า ว่า

“การนั่งสมาธิภาวนานั้น ท่านให้คิดได้ แต่ให้มีสติตามรู้ พิจารณาถึงสภาพความเป็นจริง อนิจลักษณะ อยู่ตลอดเวลา...”

ต่อจากนั้น หลวงปู่มน ได้ถวายเป็นคำอธิบายเพื่อแก้ไขข้อขัดข้องด้านการปฏิบัติสมาธิภาวนาของเจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้า จนบังเกิดผลดี

(กรุณาอย่าถามผมนะครับ ว่า หลวงปู่มน ท่านถวายเป็นคำอธิบายต่อเจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้า ว่าอย่างไร และบังเกิดผลดีอย่างไร ผมก็ตอบได้อย่างเต็มที่ว่า ‘ผมก็ไม่ทราบครับ’ และก็ไม่เกิดไม่ทันด้วย – ขออภัยครับ เขียนแก่งว่งอย่างนั้นเอง)

เป็นอันว่า ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ท่านเคยเป็นปฏิปักษ์กับพระสายกรรมฐาน มาบัดนี้ ท่านกลับเป็นมิตรที่ดี ให้ความอุปถัมภ์พระสายกรรมฐานอย่างเต็มที่ สาธุ !

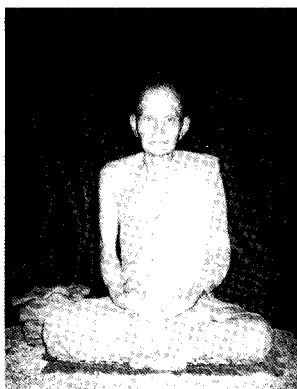

๖๓. สมเด็จพระสังฆราช สนใจด้านสมาธิภาวนา

ผมขอเขียนถึง **สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า** (ดิสุส อ้วน) อีกตอนหนึ่งครับ
ต่อมาภายหลัง โดยเฉพาะเมื่อท่านย่างเข้าสู่วัยชรา ท่านให้ความสนใจ
ด้านสมาธิภาวนามาก ตั้งใจปฏิบัติพระกรรมฐานอย่างเต็มที่ และก็ปรากฏผลเป็น
ที่ประจักษ์ใจในองค์ท่านเอง

ครั้งหนึ่ง **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** (นับด้วยอายุโสถือเป็นรุ่นน้องของ
สมเด็จพระสังฆราช ส่วนหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ถือเป็นรุ่นราวคราวเดียวกันกับสมเด็จพระสังฆราช เพราะ
หลวงปู่ใหญ่เสาร์อายุมากกว่าเพียง ๘ ปี ทั้งหลวงปู่ใหญ่เสาร์ และสมเด็จพระสังฆราช ต่าง
ก็เป็นศิษย์ของท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (สิริจันทะ จันทร์) ที่ต่างกันก็อยู่ที่
สมเด็จพระสังฆราช ท่านเน้นทางด้านปริยัติ ส่วนหลวงปู่ใหญ่เสาร์เน้นด้านการปฏิบัติภาวนา
ทั้งสององค์จึงมีความไม่ลงรอยกันในระยะแรก ตามที่เสนอไปแล้ว)

ขอภัยครับ มัวอธิบายขยายความเสียยืดยาว จนต่อเรื่องไม่ติด
ขอเริ่มต้นใหม่ครับ

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

ครั้งหนึ่ง **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ได้เข้าไปนมัสการเจ้าประคุณสมเด็จพระ
ที่วัดบรมนิวาส ในกรุงเทพฯ

ที่**สมเด็จพระเจ้า** มีบัญชาให้สร้างวัดขึ้นที่นั่น เพราะต้องการให้เป็นที่พักของ พระพุทธรูปประธาน เพื่อจะได้ช่วยอบรมสั่งสอนประชาชนในถิ่นนั้น ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นญาติพี่น้อง เป็นลูกเป็นหลาน ของ**สมเด็จพระเจ้า** ท่าน

เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) พระองค์นี้ ได้สร้าง ความเจริญให้แก่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ทั้งการวางรากฐาน ด้านปริยัติธรรมศึกษา และสนับสนุนด้านการปฏิบัติภาวนา จนเกิดมีพระภิกษุ สามเณร ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูง และมีพระฝ่ายวิปัสสนากรรมฐานที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ จำนวนมากมาย สืบต่อมาจนปัจจุบัน

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน)

เฮ้อ ! เขียนมาถึงตรงนี้ ผมรู้สึกโล่งใจอย่างที่สุด เพราะตอนที่ผ่านมา เขียนถึงองค์**สมเด็จพระเจ้า** ท่าน ในด้านลบทั้งนั้น กว่าจะเขียนมาถึงด้านบวกในตอนนี้ได้ คงสร้างบาปกรรมต่อองค์ท่านไว้ไม่น้อยทีเดียว

ผมขอกราบเท้า ขอขมากรรมต่อ**เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน)** ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วยครับ.

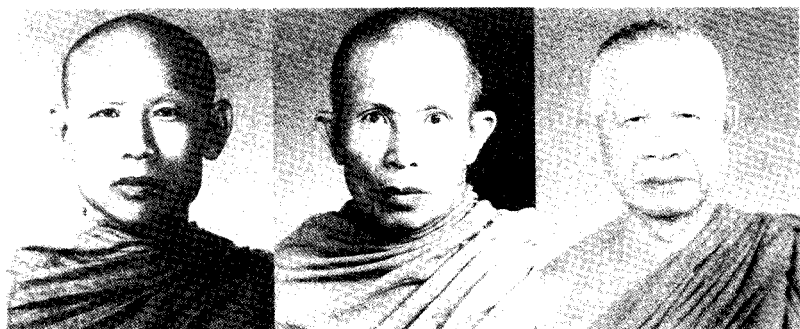
ความประทับใจในครั้งนั้น ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ถึงกับประกาศ
ในท่ามกลางที่ประชุมสงฆ์ว่า

**“การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ต้องให้พระกรรมฐานเป็นแนวหน้า หรือ
เรียกว่า กองทัพนวัตกรรมแนวหน้า”**

นับจากนั้นเป็นต้นมา ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน)
ก็เริ่มมีทัศนคติที่ดีต่อหลวงปู่ใหญ่เสาร์ หลวงปู่มั่น และต่อคณะพระอริยสงฆ์กรรมฐาน

คำเรียกขานแต่เดิม ที่สมเด็จพระสังฆราช ใช้ว่า ‘ญาคูเสาร์’ ‘ญาคูมั่น’ ก็เปลี่ยน
ฐานะไปเป็นคำที่ยกย่องว่า ‘พระอาจารย์เสาร์’ ‘พระอาจารย์มั่น’ แทน

ส่วนลูกศิษย์พระสายกรรมฐานที่มีอาวุโส สมเด็จพระสังฆราช ท่านก็เรียกว่า
‘อาจารย์สิงห์’ ‘ท่านลี’ ‘ท่านกงมา’ เป็นต้น

ท่านพอลิ ธมฺมธโร

หลวงปู่กงมา จิรปุญฺโญ

หลวงพ่อริยงค์ สิริธโร

เมื่อท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ มีความรู้สึกที่ดีต่อพระอริยสงฆ์
กรรมฐานแล้ว ท่านก็ให้ความสนับสนุนพระกรรมฐานเป็นอย่างดี

แม้แต่ วัดภูเขาแก้ว อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
เจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ก็มีบัญชาให้สร้างเพื่อถวายแด่หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล ด้วย
แห่งหนึ่ง

๖๒. สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ พระกรรมฐาน

ต่อมา ท่านเจ้าประคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ได้มีโอกาสออกตรวจการณ์ คณะสงฆ์ตามหัวเมืองมณฑลอิสาน ปรากฏว่า การออกตรวจการณ์ในครั้งนั้น ได้สร้างความประทับใจให้ท่านเป็นอย่างมาก

สมเด็จพระท่านเห็นประจักษ์ด้วยตาตนเองว่า หัวอิสานได้เกิดวัดป่าสังกัด คณะธรรมยุตขึ้นอย่างมากมาย นับจำนวนหลายร้อยวัด

ทั้ง ๆ ที่พระผู้ใหญ่ที่มีตำแหน่งบริหาร รวมทั้งองค์ท่านเองด้วย ขยาย วัดธรรมยุตได้เพียง ๒-๓ วัด และก็ล้วนอยู่ในตัวเมืองที่เจริญแล้วเป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถขยายออกไปตามอำเภอ ตำบล และหมู่บ้านรอบนอกได้

การที่ **วัดป่า** เกิดขึ้นมาอย่างมากมาย ก็เกิดจาก**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ หลวงปู่มั่น** และลูกศิษย์พระกรรมฐานของพระอาจารย์ใหญ่ทั้งสององค์

ยิ่งกว่านั้น **เจ้าประคุณสมเด็จพระ** ยังพบว่า เมื่อท่านผ่านไปตามหมู่บ้านที่ พระกรรมฐานเคยจาริกปฏิบัติธรรม และที่มี**วัดป่า**เกิดขึ้น ปรากฏว่า ประชาชน ในหมู่บ้านมีกิริยามารยาทเรียบร้อย แสดงว่า**ได้รับการอบรมดี**

รู้จักปฏิบัติต่อพระสงฆ์องค์เจ้า รู้จักการปฏิบัติต้อนรับ รู้ของควรไม่ควร ถวาย เข้าใจหลักการพระพุทธศาสนา รู้จักสวดมนต์ให้พระ มีการรักษาศีล มีการปฏิบัติสมาธิภาวนา และมีความอ่อนน้อมถ่อมตน น่าชมเชย

ต่างกับหมู่บ้านที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ หลวงปู่มั่น** และลูกศิษย์ลูกหา ไม่เคย ผ่านไป

พอถึงวัด ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ได้ปรึกษาหลวงปู่สิงห์เป็นการใหญ่ ว่า
สิงห์ เจ้าทำไมทำขายหน้าข้าฯ อย่างนี้? ข้าฯ ให้เจ้าไปนั่งฟังเขาพูดกัน
 เหยยๆ ไม่ได้ให้เจ้าไปสอนเขา ข้าฯ อายเขามากจริงๆ

บรรยากาศในวันนั้นค่อนข้างโกลาหลพอสมควร ร้อนถึงพระเถระในวัด
 ต้องวิ่งหาน้ำร้อน หายาลม บิบนวด พัดวีท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช เป็นการใหญ่

ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช พูดเสียงดังว่า พวกกรรมฐาน พวกอลัชชี
 พวกเทวดาใครๆ ก็คบไม่ได้!

เป็นอันว่าความพยายามในครั้งนั้น หลวงปู่สิงห์ไม่สามารถโน้มน้าว
เจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ให้เลิกจงเกลียดจงชังพระกรรมฐานได้

อย่างไรก็ตาม ดูท่าทีว่าท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช รู้สึกสะอิดสะอายน้อย
 ทำให้ท่านครุ่นคิดมากขึ้น เพราะท่านดูหมิ่นพระกรรมฐานอยู่ตลอดเวลาว่า
 ‘มัวแต่ไปหลับหูหลับตาอยู่ในป่า จะมีความรู้มาจากไหน ดูแต่พระในเมือง
 คร่ำเคร่งกับการเรียนแทบล้มประดาตาย ก็ยังไม่ค่อยจะรู้กัน’

ดูจากท่วงทีการพูด การแสดงความคิดเห็นของหลวงปู่สิงห์ในครั้งนั้น
 ดูท่าทางองอาจ อธิบายชัดเจน สมเหตุสมผล และบรรดาผู้รู้ในที่ประชุมต่างตั้งใจ
 ฟังแบบไม่มีใครไหวติงเลย

เหตุการณ์วันนั้นทำเอาเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช เกิดความสับสนในใจอยู่
 พอสมควร.

ผมขอเรียนย้ำท่านผู้อ่านว่า ตอนนั้นเป็น พ.ศ. ๒๔๖๙-๒๔๗๐ หลวงปู่
สิงห์ ขนตยาคโม ศิษย์ที่หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ไว้วางใจมากที่สุด มีอายุ ๓๗ ปี
 อายุพรรษา ๑๘ ครั้นผม

ฉะนั้น เกล้ากระผมจึงเห็นว่า **หัวใจของพระพุทธศาสนานั้นคือ สติ** นอกนั้นไป เป็นเปลือกเป็นกระพี้หมด ...”

ต่อจากนั้น **หลวงปู่สิงห์** ก็ได้อธิบายเพิ่มเติม โดยยกตัวอย่างและอุปมาอุปไมยต่าง ๆ รวมทั้งยกภาษาบาลีในพระไตรปิฎกมาอ้างประกอบ เป็นการเปรียบเทียบและแสดงหลักฐานสนับสนุนให้เห็นอย่างชัดเจน

พระเถระทั้งหลายและสมชิกในที่ประชุม ต่างสงบนิ่งฟังด้วยความตั้งใจ ชนิดที่ว่าแทบไม่กระพริบตาเลย จะมีก็แต่**เจ้าประคุณสมเด็จฯ** ผู้เป็นองค์ประธาน ถึงกับหน้าซีดเขียว พุดไม่ออก ท่านบอกตอนหลังว่า รู้สึกอายแทบจะเป็นลม

เพราะท่านรู้สึกว่ “นาคิษย์คนนี้มีมา เพื่อตบหน้าหมู่คณะในที่ประชุม” รวมทั้งตบหน้าท่านด้วย หมู่คณะคงจะเพ่งเล็งมายังท่าน พร้อมกับมีความรู้สึกที่ไม่ดีกับท่านอย่างแน่นอน

แต่ ... ก็เป็นที่น่าสังเกตว่า ขณะที่**หลวงปู่สิงห์** ลูกขึ้นพูดนั้น ไม่มีใครพูดขัดขึ้นเลย ต่างนั่งฟังอย่างสนใจ ตั้งแต่ท่านเริ่มพูดจนกระทั่งจบลง

เกี่ยวกับประวัติการแสดงธรรมของ**หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** ตามที่ครูบาอาจารย์เล่าให้ฟัง บอกว่า

“พระเถระรูปนี้มีพลังจิตสูงมาก สามารถใช้พลังจิตสั่งให้คนยืน เดิน นั่ง นิ่งได้ทั้งนั้น

คราวใดที่ท่านแสดงธรรม แม้จะมีผู้ฟังเป็นร้อย หรือหลายร้อย ขณะที่ท่านแสดงธรรมอยู่นั้น จะไม่มีเสียงเม้าโอหรือจาม หรือนั่งยุกยิก ทุกคนจะนั่งนิ่งเงียบกริบตลอดเวลา”

เมื่อการประชุมสัมมนาในวันนั้นยุติลง **หลวงปู่สิงห์** ก็กลับวัด เดินตามหลัง**ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ** แบบศิษย์ที่ดีเดินตามหลังครู

เจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราชไปในฐานะศิษย์ใกล้ชิด

ในที่ประชุม ล้วนมีแต่เจ้าฟ้าเจ้าคุณ ข้าราชการผู้ใหญ่ ล้วนแต่ผู้รู้ทางพระพุทธศาสนาทั้งนั้น

แทบทั้งวัน ต่างอภิปรายถกเถียงกันอย่างเอาจริงเอาจัง ต่างคนต่างแสดงเหตุผลของตนเอง คล้ายกับการทำสังคายนาเพื่อค้นหาหัวใจของพระพุทธศาสนา แต่ไม่สามารถหาข้อสรุปหรือข้อตกลงกันได้

ต่างคนต่างก็ว่าข้อเสนอของตนถูกต้อง มีการหยิบยกข้อความในพระไตรปิฎกมาสนับสนุนเหตุผลของตน

หลวงปู่สิงห์ เป็นคนเดียวในที่ประชุมที่นั่งฟังอย่างนิ่งเงียบตลอดเวลา ในที่สุดท่านได้ยกมือขอโอกาสแสดงความคิดเห็นจากพระเถรานุเถระทั้งหลาย แล้วพูดด้วยน้ำเสียงที่ฉาดฉานว่า

“... **เรื่องหัวใจของพระพุทธศาสนา** ที่พระคุณท่าน ตลอดทั้งผู้มีเกียรติทั้งหลาย ได้อธิบายมาแล้วนั้น เกล้ากระผม **พระสิงห์ ขนดะยากโม พระป่า ลูกศิษย์ของพระอาจารย์เสาร์ พระอาจารย์มั่น** ขออธิบายกราบเรียนว่า

เรื่องที่พระคุณท่านทั้งหลายได้อธิบายนั้น กระผมเห็นว่าเป็นเพียงเปลือก และกระพี้เท่านั้น ยังลุ่ม ๆ คล้ำ ๆ อยู่ เปรียบเสมือนคนตาบอดคลำช้าง ซึ่งก็มีส่วนถูกเหมือนกัน แต่ถูกคนละจุด ถูกคนละส่วน ยังไม่อาจบอกได้ว่าเป็น **หัวใจของพระพุทธศาสนา** ที่แท้จริง

ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ **ถ้าพูดถึงหัวใจ จะต้องมีอันเดียว** นี่คือจุดสุดยอดของความถูกต้องที่สุด

หัวใจของพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องแท้จริงก็ต้องมีอย่างเดียวกัน สิ่งที่ว่านั้น คือ **สติ**

คนเราถ้าไม่มี**สติ** จะทำอะไรได้ การที่คนเราจะทำดีจะทำชั่ว หรือแม้แต่จะทำให้เบิกบาน นั้น จะต้องมี **สติ** กำกับเสียก่อนจึงจะทำได้

ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ให้คลายทิฎฐิ เลิกกลั่นแกล้ง เลิกจงเกลียดจงชัง เลิกขัดขวางพระสงฆ์ธรรมฐานเสีย นอกจากจะไม่ใช่ประโยชน์ต่อการเผยแผ่ พระศาสนาแล้ว ยังเป็นการสร้างบาปกรรมให้เกิดกับองค์ท่านอีกด้วย

หลวงปู่สิงห์เอง ก็เคยกราบทูลเรื่องนี้ แต่**สมเด็จพระสังฆราช** ท่านไม่ฟัง มิหนำซ้ำ ยังมีบัญชากับพระเถระในวัดด้วยว่า “**ถ้าเห็นอาจารย์สิงห์มา อย่าให้ใครต้อนรับ เด็ดขาด ให้ไล่ตะเพิดเสีย**”

หลวงปู่สิงห์ทราบคำบัญชานี้ดี แต่ (ด้วยอำนาจจิตที่แรงกล้าของท่าน) พอท่านก้าวย่างเข้าไปในวัดจริง ๆ ปรากฏว่า

“**ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช** ได้ออกต้อนรับ**หลวงปู่สิงห์**ซึ่งเป็นศิษย์ ด้วยตัวท่านเอง ต้อนรับขับสู้เป็นอันดี

ยิ่งกว่านั้น **เจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช** ยังบริภาษตำหนิพระเถระเป็นการใหญ่ หว่าไม่เอาใจใส่ดูแลให้การต้อนรับลูกศิษย์ของท่าน

ดูคล้ายกับว่า **เจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช** จะลืมนำบัญชาของท่านสิ้น”

เหตุการณ์สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่กระทบใจ ทำให้**เจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช** เริ่มนึกคิดเกี่ยวกับ**ความรู้ของพระป่า** ก็คือ

ช่วงที่**หลวงปู่สิงห์**พักอยู่กับพระอาจารย์ของท่าน วันหนึ่งมีการจัดประชุมเถรสมาคม วัดสุปัฏนารามของการประชุมเป็นการอภิปราย เรื่อง**หัวใจพระพุทธศาสนา** ซึ่งท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ได้รับนิมนต์ให้เป็นองค์ประธานของการประชุม

ด้วยความเมตตาต่อศิษย์ ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ได้ให้**หลวงปู่สิงห์**ติดตามท่านไปในที่ประชุมด้วย โดยท่านมีบัญชาว่า

สิงห์ ข้าจะพาเจ้าเข้าไปฟังการประชุมกัน เจ้ามันพระป่า มัวแต่หลับหูหลับตาอยู่เฉย ๆ เจ้าจะไปรู้อะไรทันเขา ไปเปิดหูเปิดตาดูเขาเสียบ้าง จะได้หายโง่

หลวงปู่สิงห์รู้สึกขอบพระคุณที่พระอาจารย์มีเมตตาต่อท่าน จึงได้ติดตาม

๖๑. เป็นภาระของหลวงปู่สิงห์

จากสองตอนที่ผ่านมา เป็นอันว่าปัญหาการขับไล่ การคุกคามพระธุดงค์กรรมฐานให้ออกนอกพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ก็เป็นอันสงบลงไป **หลวงปู่มั่น หลวงปู่สิงห์** และคณะพระธุดงค์กรรมฐาน สามารถพักจำพรรษาอยู่ได้ตลอดพรรษา ทั้งหมดนี้เป็นเพียงการปลดชนวนปัญหาในระดับท้องถิ่นเท่านั้น แต่สาเหตุสำคัญที่สุดของปัญหา คือ **เรื่องทัศนคติ หรือ ทิฏฐิ ของสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน)** ที่ต่อต้านและไม่เห็นด้วยกับแนวทางของพระสายกรรมฐานนั้น ยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ตกไป

หลวงปู่มั่น ฐริทโต ได้มอบภาระให้**หลวงปู่สิงห์** เป็นผู้นำทางแก้ปัญหาให้สำเร็จลุล่วงเป็นการถาวร

ภาษาพระบอกว่า 'มอบให้หลวงปู่สิงห์ **ทรมาน** สมเด็จฯ ให้คล้าย **ทิฏฐิ** เกี่ยวกับพระสายกรรมฐาน'

เหตุผลที่มอบภาระนี้ให้กับ **หลวงปู่สิงห์** เพราะท่านมีความเหมาะสมที่สุด ดังนี้

หนึ่ง หลวงปู่สิงห์เป็น **สัทธวิहारิก** ของเจ้าประคุณสมเด็จพระฯ ท่านเป็นครูเป็นศิษย์กัน กล่าวคือเจ้าประคุณสมเด็จพระฯ ท่านเป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้หลวงปู่สิงห์

สอง เจ้าประคุณสมเด็จพระฯ กับ หลวงปู่สิงห์ เป็นคนพื้นเพเมืองอุบลเหมือนกัน ใช้ภาษาท้องถิ่นกันได้อย่างสนิทสนม

สาม หลวงปู่สิงห์ ในฐานะเป็นศิษย์ เคยเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ไปกราบเยี่ยมเจ้าประคุณสมเด็จพระฯ อยู่บ่อย ๆ ท่านจึงสนิทสนมกันชนิดที่ว่าพูดกันได้ตรง ๆ อย่างไม่ต้องเกรงใจกัน

ดังนั้น **หลวงปู่สิงห์** จึงเหมาะสมในการรับมอบภาระในการ '**ทรมาน**'

ท่านพระอาจารย์มั่น เห็นได้ทำแล้ว ก็พูดต่อไปอีกว่า “ไหนพระคุณท่านเจ้าคณะฯ จะมาไล่พระกรรมฐานอย่างนั้นหรือ ?

ดีแล้วที่ท่านจะมาไล่ **กรรมฐาน** อะไรเป็นกรรมฐาน กรรมฐานอยู่ที่ไหน ? ไม่ใช่เกสา - ผม โลมา - ขน นขา - เล็บ ทันตา - ฟัน ตะใจ - หนัง เหล่านี้หรือเป็นกรรมฐาน ? มันมีอยู่ที่เราทุกคนไม่ใช่หรือ ?

สิ่งเหล่านี้ **ท่านเจ้าคณะฯ** ก็เป็น**อุปัชฌาย์** เวลาบวชกุลบุตร ท่านก็จะต้องสอนศิษย์ของท่านให้รู้จักกรรมฐาน แล้วให้ฝึกอบรมกรรมฐาน

ท่านสอนกรรมฐานอย่างนี้ให้เขามีใช้หรือครับ ?

แล้วท่านจะมาไล่ **กรรมฐาน** ด้วยวิธีไหน ? เกสา โลมา นขา ทันตา ตะใจ ท่านจะไล่ด้วยวิธีต้มน้ำร้อนลวกเหมือนฆ่าเปิดฆ่าไก่หรือ ? นขา ทันตา ตะใจ จะเอาแหบเอาคีมมาคีบดึงถอนออกมาอย่างนั้นหรือครับ ?

หรือ**พระคุณท่านเจ้าคณะฯ** จะว่าอย่างไรให้ว่ามา พวกกระผมและพวกญาติโยมทั้งหลายจะได้ฟังพร้อมกัน

ถ้าท่านเจ้าคณะจะไล่กรรมฐานแบบนี้ ผมก็ยินดีให้ไล่ครับ

ท่านอุปัชฌาย์ เจ้าคณะหมวดบ้านเคิ่งใหญ่ ได้ฟังแล้วยังมีความโกรธมาก แต่จะทำอะไรก็ได้ คว้าได้ยามแล้วก็ลุกเดินออกไปทันที แบบไม่กล้ามองดูหน้าใครเลย”

เรื่องการขับไล่พระคณะกรรมฐานของท่าน**พระอุปัชฌาย์ลยุ** ก็ยุติลงเพียงเท่านี้ ไม่มีเหตุการณ์อะไรลุกลามต่อเนื่องขึ้นไปอีก

ขออีกครั้งว่า ทั้งหมดนี้ ผมคัดลอกมาจากบันทึกของพระเดชพระคุณ **หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ** นะครับ ผมไม่กล้ายกเมฆเขียนเองหรอก กลัวบาป กลัวตกนรกไม่ผุดไม่เกิดเหมือนกันแหละครับ.

ดังนั้น กระผมขอโอกาสถามพระคุณท่านเจ้าคณะ คือว่า ที่พวกกระผม
มาเที่ยวพักอยู่รกรกขมูลร่มไม้ พักอยู่ตามป่า พระพุทธองค์ท่านทรงห้ามไหมครับ

‘พระพุทธเจ้า พระองค์ท่านไม่ห้ามการอยู่ป่า พระองค์กลับทรงอนุญาต
เสียอีก’ เจ้าคณะฯ ตอบ

‘แล้วมีความผิดทางพระวินัยไหมครับ?’ พระอาจารย์ฝั้นถาม

‘ทางพระวินัยก็ไม่ผิด’ เจ้าคณะฯ ตอบ ...”

ตอนนั้นหลวงปู่ฝั้นอายุ ๒๘ ปี มีพรรษา ๓ ในธรรมยุติกนิกาย

หลวงปู่สัจจ์ เล่าต่อไปว่า

“ท่านพระอาจารย์ฝั้น ได้ชักใช้ไล่เลี้ยงถามต่อไปว่า ‘พวกกระผม
เที่ยวเดินบิณฑบาตมาฉัน ผิดไหม?’ ... ถามถึงฉันสำรวมในบาตร ฉันมือเดียว
เที่ยวพักอยู่ตามป่า เทศนาสั่งสอนอบรมญาติโยมให้มีความเคารพเคารวะ รู้จัก
คุณพระพุทธ คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ ให้รู้จักกราบ ให้รู้จักไหว้ รู้จักทำบุญ
ให้ท่าน จำศีลภาวนา อะไรเหล่านี้ มีความผิดไหม พระพุทธองค์ทรงห้าม
การปฏิบัติอย่างนี้ไหม?

เจ้าคณะฯ ตอบว่า ‘พระพุทธองค์ไม่ได้ห้าม การปฏิบัติของพวกท่านที่
พากันปฏิบัติอยู่เวลานี้ก็ไม่มีความผิด’

‘เมื่อปฏิบัติไม่ผิด ปฏิบัติถูกต้องตามพระวินัยบัญญัติทุกอย่างแล้ว ก็ย่อม
ไม่เป็นที่รังเกียจของเพื่อนนักบวชประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกันแล้ว พวกผม
ต้องการอยากจะทำเพ็ญเพียรอยู่ที่ไหน ก็ควรอยู่ได้ใช่ไหมครับ?’

‘คงจะเป็นอย่างนั้น ใช่แล้ว แต่อย่าพักอยู่นาน ๆ ประเดี๋ยวจะติด
บ้านติดถิ่น ติดที่อยู่ ติดญาติติดโยม ธรรมเนียมจะเสื่อม’ ท่านเจ้าคณะฯ พูดเชิง
ตักเตือน

เวลา (หลวงปู่ฝัน) พาคณะออกบิณฑบาต พวกญาติโยมมาใส่บาตร แล้วได้กราบเรียนเรื่องดังกล่าวให้ท่านทราบ

ท่านพระอาจารย์ฝั้น ได้ฟังแล้วท่านไม่พูดอย่างใด ได้แต่ยิ้ม ๆ แล้วเดินรับบิณฑบาตเรื่อยไป สุดทางแล้วก็กลับ

ชาวบ้านก็พากันทยอยออกตามหลังท่านไป เพื่อไปคอยฟังอุปัชฌาย์ เจ้าคณะหมวด ท่านจะออกไปได้อย่างไร

ท่านพระอุปัชฌาย์ เจ้าคณะหมวด ได้เดินทางมาหาพระอาจารย์ฝั้น ที่มาพักธุระมูลในวันนั้น

เมื่อท่านมาถึง **พระอาจารย์ฝั้น** ได้ลุกขึ้นปฏิสังขารการต้อนรับ แล้วจัดที่ถวายให้ท่านนั่ง พาพระลูกวัดมากราบทำความเคารพตามธรรมเนียมพระด้วยความนอบน้อมเป็นปกติ

ท่านเจ้าคณะหมวด เอ่ยปากถาม**พระอาจารย์ฝั้น**ว่า ‘พวกเธอพากันไปอย่างไรมาอย่างไร มาอยู่ที่นี้ต้องการอะไร?’

พระอาจารย์ฝั้นกราบเรียนว่า ‘พวกกระผมเดินธุดงค์มา และจะพากันไปแบบพระธุดงค์กรรมฐานเขาปฏิบัติกัน

ที่พวกกระผมมาอยู่ที่นี่ก็เพื่อจะมาอาศัยพึ่งบุญบารมี**พระคุณท่านเจ้าคณะ**ที่นี่ เพราะพวกกระผมเป็นพระเพิ่งมาฝึกหัดปฏิบัติใหม่ ยังไม่ฉลาดในพระธรรมวินัย

ถ้า**ท่านเจ้าคณะ** เห็นการประพฤติปฏิบัติของพวกกระผมไม่ถูกต้อง บกพร่องผิดทำนองคลองธรรม วินัยบกพร่องตรงไหน ขอความกรุณาได้ช่วยเมตตาตักเตือนสั่งสอนพวกกระผมด้วย

พวกกระผมมีความรู้น้อย ได้ผ่านการศึกษามาน้อย ไม่ค่อยจะมีความฉลาด

หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ ศิษย์อาวุโสของหลวงปู่ฝั้น ได้เขียนเล่าเหตุการณ์ในครั้งนั้นว่า

“ท่าน (หลวงปู่ฝั้น) เคยเล่าให้ฟังว่า ที่สำนักสงฆ์บ้านบ่อชะเนง นั้นแหละ เคยมีเรื่อง คือ **พระเจ้าคณะหมวด** (เจ้าคณะตำบล) ท่านมาไล่ไม่ให้พวกเราอยู่ในเขตท้องที่ของท่าน

เรื่องมีอยู่ว่า **อุปัชฌาย์ลุล** ท่านเป็นเจ้าคณะหมวด อยู่ **ตำบลเค็งใหญ่** ท่านได้ทราบว่ามีพระกรรมฐานเดินธุดงค์มาพักอยู่ที่ **บ้านบ่อชะเนง** นี้ ได้มาเทศนาสั่งสอน ชาวบ้านมีความเคารพเลื่อมใสในพระคุณนี้มาก พวกกันหลังไหลไปทำบุญให้ท่านทุก ๆ วัน เต็มไปหมด

พระอุปัชฌาย์ลุล เกิดความไม่พอใจ ได้พูดกับพวกญาติโยมว่า ‘พระอะไร วัดมีไม่ยกอยู่ ไม่มาพัก ไปเที่ยวพักตามหัวไร่หัวนา ตามป่าตามดงนอนกับดินกินกับทราย **อาตมาจะไปขับไล่ให้ออกไปให้ไกลจากเขตนี้** คอยดูนะโยม’

คณะศรัทธาญาติโยมชาวบ้าน ผู้ที่มีความเคารพเลื่อมใสในพระคุณนี้ เมื่อได้ทราบข่าวว่า **อุปัชฌาย์ลุล เจ้าคณะหมวด** จะไปขับไล่พระกรรมฐานซึ่งมี **พระอาจารย์ฝั้น** เป็นหัวหน้า ทุกคนจึงรู้สึกตกใจและเป็นทุกข์ บางคนถึงกับเดือดร้อนและเสียใจมาก

ทุกคนไม่อยากให้คณะพระกรรมฐานท่านไป เพราะท่านได้มาพักอยู่ที่นี่ ท่านได้เทศนาอบรมสั่งสอนพวกเขาทุกวัน ทำให้พวกเขามีศรัทธาเลื่อมใส จึงได้พากันหลังไหลออกไปบำเพ็ญบุญกุศล ผีกัดให้หัวพระสวดมนต์ภาวนา รักษาศีล จึงไม่อยากให้หนีไปจากพวกเขา

พวกเขาให้ท่านอยู่โปรดไปนาน ๆ **อุปัชฌาย์** ไม่น่าเลย พระดี ๆ มาอยู่กับพวกเขาไม่ได้

๖๐. คณะหลวงปู่ฝั้นถูกขับไล่ กลางพรรษา

เป็นอันว่าในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ คณะพระกรรมฐานศิษย์ของ หลวงปู่มนัฏฐิตโต พักจำพรรษาในเขตจังหวัดอุบลราชธานี โดยแยกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ ดังนี้

๑. หลวงปู่มนัฏฐิตโต กับศิษย์ส่วนหนึ่ง จำพรรษาที่บ้านหนองซอน อำเภออำนาจเจริญ

๒. หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ กับพระเถระอีกส่วนหนึ่ง จำพรรษาที่ บ้านหัวตะพาน อำเภออำนาจเจริญ อยู่ห่างจาก บ้านหนองซอน ราว ๕๐ เส้น (ประมาณ ๒ กิโลเมตร)

๓. หลวงปู่ภู ธมฺมทินโน หลวงปู่เก็ง อธิมุตตโก หลวงปู่ฝั้น อาจาโร กับพระเถระอีกจำนวนหนึ่ง จำพรรษาที่บ้านบ่อชะแงง อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอุบลราชธานี

หลวงปู่ภู ธรรมทินโน

หลวงปู่กว่า อธิมุตตโก

หลวงปู่ฝั้น อาจาโร

ในกลางพรรษา คณะของหลวงปู่ภู หลวงปู่กว่า และหลวงปู่ฝั้น ที่บ้านบ่อชะแงง ถูกพระเจ้าคณะหมวด (เจ้าคณะตำบล) ขับไล่ให้ออกจากพื้นที่

หลวงปู่พระมหาปิ่น กับ หลวงปู่อ่อน ต้องเดินเท้าไปเป็นระยะทาง ๘๐ กิโลเมตร จึงถึงตัวเมืองอุบลฯ

เมื่อหลวงปู่ทั้งสององค์ไปถึง และพบกับเจ้าคณะจังหวัดแล้ว ได้เล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น รวมทั้งเหตุผลที่พระเจ้าคณะแขวง กับ นายอำเภอ กล่าวอ้างว่า 'เจ้าคณะจังหวัดสั่งให้นายอำเภอไปไล่พระกรรมฐาน คณะของพระอาจารย์มั่น ไม่ให้อยู่ในเขตจังหวัดอุบล'

ท่านเจ้าคุณเจ้าคณะจังหวัดบอกว่า ท่านไม่ทราบ และไม่รู้เรื่องดังกล่าว นั้นเลย พร้อมทั้งเขียนจดหมายฝากกลับไปถึงนายอำเภอว่า เรื่องการขับไล่พระคณะกรรมฐานนั้น เจ้าคณะจังหวัดไม่มีส่วนเกี่ยวข้องตามคำกล่าวอ้างนั้น แต่ประการใด

พระศาสนดิลก (เสน ชิตเสน) เจ้าคณะจังหวัดอุบลฯ ในสมัยนั้น

เรื่องราวการขับไล่พระคณะกรรมฐาน จึงเป็นอันสงบลงไป
อันนี้เป็นเหตุการณ์ในระดับท้องถิ่น แต่ปัญหาใหญ่อยู่ที่ทัศนคติของ
ท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) ซึ่งพำนักที่ วัดบรมนิवास
เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ

จึงเป็นการระของ หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม จะเป็นผู้แก้ปัญหาเรื่องนี้ให้
เบ็ดเสร็จเด็ดขาดลงไป.

๕๙. หลวงปู่สิงห์เป็นประธาน แก้ปัญหา

นายอำเภออำนาจเจริญ ตั้งหน้าตั้งตาจดข้อมูลของพระ เณร ตำผ้าขาว
เต็ก ร่วม ๑๐๐ คน อยู่จนเที่ยงคืนจึงแล้วเสร็จ

เมื่อนายอำเภอกลับไปแล้ว ฝ่ายคณะสงฆ์ มีพระอาจารย์สิงห์ เป็น
ประธาน ได้เปิดประชุมปรึกษากันว่า เราควรจะทำอย่างไร เรื่องนี้จึงจะสงบลงด้วยดี
ไม่ลุกลามออกไปเป็นเรื่องใหญ่โต ?

ที่ประชุมสงฆ์ลงความเห็น ว่า ‘ควรมอบเรื่องให้พระอาจารย์มหาปิ่น
ปญญาโโล กับ พระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ กับ พระอาจารย์ ฝั้น อาจาโร
รับไปพิจารณาแก้ไข’

ท่านผู้อ่านคงจำเรื่องราวในตอนที่ผ่านมาถึงข้ออ้างของพระเจ้าคณะแขวง
(เจ้าคณะอำเภอ) กับ นายอำเภอ ยืนยันคำเดียวว่า ‘แล้วแต่ทางจังหวัด’

ดังนั้น การแก้ปัญหาดังกล่าวจึงต้องไปเจรจาในระดับจังหวัด ตาม
คำอ้างของพระเจ้าคณะแขวง และ ของนายอำเภอ

ที่ประชุมสงฆ์มอบหมายให้ หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญญาโโล กับ
หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ เป็นผู้ไปเจรจา

รุ่งเช้าวันเอง หลวงปู่พระมหาปิ่น กับ หลวงปู่อ่อน ไปบิณฑบาต
กลับมาฉันแต่เช้ากว่าทุกวัน แล้วจึงออกเดินทางด้วยเท้าเข้าเมืองอุบลฯ
เพื่อจะไปเข้าพบท่านเจ้าคณะจังหวัด คือ ท่านเจ้าคุณพระศาสนดิลก (เสน
จิตเสนโน) ณ วัดศรีทอง (ปัจจุบันคือ วัดศรีอุบลรัตนาราม ในเมืองอุบลฯ)

พระโพธิวงศาจารย์ (หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ)

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ศิษย์อาวุโสสูงสุดของหลวงปู่มน ได้พูดขอร้องให้นายอำเภอลดหย่อนผ่อนผันให้ได้อยู่ที่นี้ เมื่อออกพรรษาแล้วจึงจะไปหาที่อยู่ใหม่ เพราะเวลานั้นเจวนจะถึงวันเข้าพรรษาอยู่แล้ว

นายอำเภอ ไม่ยอม อ้างว่า 'แล้วแต่ทางจังหวัด'

หลวงปู่สิงห์ พูดขอร้องต่อไปว่า 'อาตมาเองเป็นคนเกิดอยู่ที่นี้ ญาติพี่น้องของอาตมาก็อยู่ที่นี้'

นายอำเภอ ก็อ้างว่า 'แล้วแต่ทางจังหวัด' ทำเดี๋ยวอยู่อย่างนั้น

จากนั้น **นายอำเภอ** ก็สำรวจจดชื่อพระภิกษุ สามเณร ไม่เว้นแม้แต่เด็กตาปะขาว โดยสอบถามชื่อ นามสกุล ชื่อบิดามารดา เกิดที่ไหน อยู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัดอะไร จนหมด

รวมทั้ง **ท่านพระอาจารย์มั่น พระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์มหาปิ่น พระอาจารย์อ่อน พระอาจารย์ฝั้น พระอาจารย์เกิ่ง พระอาจารย์สีลา พระอาจารย์กู่ พระอาจารย์กว่า** ฯลฯ พระ เณร ทั้งหมดกว่า ๕๐ รูป ทั้งตาปะขาว และเด็ก เกือบถึง ๑๐๐ คน

นายอำเภอทำการจดจนกว่าจะแล้วเสร็จทั้งพระ ทั้งเณร และตาผ้าขาว ตั้งแต่กลางวัน จนถึง ๒ ยาม (๖ ทุ่ม) จึงแล้วเสร็จ **ตั้งหน้าตั้งตาจดจนไม่ได้กินข้าวเที่ยง."**

สมเด็จพระ ท่านจึงได้เรียก**พระเจ้าคณะแขวงอำเภอม่วงสามสิบ** มาถามว่า ‘ได้ทราบว่ามีพระอาคันตุกะ คณะกรรมฐานเดินทางมาพักอยู่ในเขตท้องที่ของความปกครองของเธอหรือ พวกเธอได้เข้าไปตรวจสอบและถามดูหรือเปล่าว่าเขามาจากไหน เขาอยู่อย่างไร ไปอย่างไร?’

พระเจ้าคณะแขวงอำเภอม่วงสามสิบ ได้กราบเรียนท่านว่า ‘เกล้าฯ มิได้ไปตรวจสอบถาม เพราะเนื่องจากพระคณะกรรมฐานเหล่านั้นเขาว่าเป็น ลูกศิษย์ของพระเดชพระคุณ’

(ท่านผู้อ่านคงไม่ลืมว่า หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม เป็นสังฆวิหาริกของ **สมเด็จพระมหาธีรวงศ์** คือ **สมเด็จพระ** ท่านเป็นพระอุปถัมภ์บวชให้ **หลวงปู่สิงห์** ดังนั้น ท่านจึงมีความสัมพันธ์ในฐานะเป็นพระอาจารย์ กับ ศิษย์)

พอ**เจ้าคณะแขวงฯ** พุดจบ **สมเด็จพระ** ท่านก็ขึ้นเสียงดังออกมาทันทีว่า ‘ชะ! ... ลูกศิษย์พระเดชพระคุณที่ไหน ข้าไม่รู้ไม่ชี้ ไป ... ไหลมันให้ออกไป ไป บอกพวกโยมอย่าใส่บาตรให้กิน ...’

แล้ว **สมเด็จพระมหาธีรวงศ์** (อ้วน ดิสโส) ก็สั่ง**เจ้าคณะแขวงอำเภอม่วงสามสิบ** พร้อมด้วยนายอำเภอม่วงสามสิบ **ไปขับไล่พระกรรมฐานคณะนี้ให้ออกไปจากเขตนี้ให้หมด**

แล้วกำชับให้บอกพวกญาติโยม ‘อย่าเอาข้าวใส่บาตรให้พระกรรมฐานกิน ถ้าใครฝ่าฝืนยังเอาข้าวใส่บาตรให้พระคณะนี้กินแล้วจะจับเอาไปเข้าคุกให้หมด’

ชาวบ้านก็ไม่หวั่นเกรงแต่อย่างใด เขาพากันทำบุญใส่บาตร ฟังธรรม จำศีล ปฏิบัติฝึกหัดเจริญเมตตาภาวนาเช่นเคย

ส่วน **นายอำเภอม่วงสามสิบ** เข้าไปหาพระคณะนี้แล้วแจ้งว่า ‘ในนามของจังหวัด ทางจังหวัดมีคำสั่งมาว่า ให้กระผมมาขับไล่พระคณะนี้ให้ออกไปจากเขตนี้ให้หมด’

๕๘. อุปสรรคใหญ่รออยู่ที่อุบลฯ

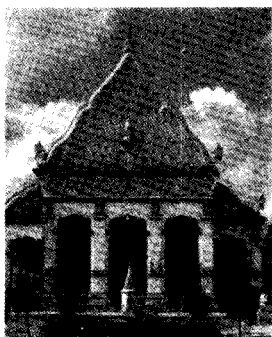
ในประวัติบูรพาจารย์สายกรรมฐานหลายองค์ ได้กล่าวถึงอุปสรรคจากการต่อต้านในครั้งนี้ แต่ในบันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม เอง กลับไม่ได้เขียนถึงเรื่องความขัดแย้ง หรือการถูกขัดขวางนี้แต่อย่างใด

ที่มิเขียนไว้อย่างละเอียดที่สุดนั้น เป็นบันทึกของหลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ ท่านเขียนเอาไว้ดังนี้

“ก่อนเข้าพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๗๐) ได้มีเรื่องเกิดขึ้นแก่พระคุณนี้ คือ **สมเด็จพระมหาวิรรวงศ์** (อ้วน ตีสสะเถระ) เมื่อยังเป็น**พระโพธิวงศาจารย์** ดำรงตำแหน่ง**เจ้าคณะมณฑลอิสาน** ได้ออกตรวจการคณะสงฆ์

ท่านได้เรียกเจ้าคณะแขวงอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดอุบลราชธานี ให้เข้ามาประชุมที่**วัดสุภณาราม** เมืองอุบลฯ เกี่ยวกับเรื่องระเบียบการปกครอง การศึกษาเล่าเรียน และการประพฤติปฏิบัติของคณะสงฆ์ พระภิกษุ สามเณร ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ถูกต้องตามพระธรรมวินัย

หลังจากการประชุมเสร็จแล้ว **สมเด็จพระมหาวิรรวงศ์** ได้ทราบว่ พระกรรมฐานของ**พระอาจารย์มั่น** ได้พาคณะมาพักอยู่ที่**บ้านหนองขอน** **บ้านบ่อชะเนง** **บ้านหัวตะพาน** ในเขตท้องที่อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี

วัดสุภณารามวรวิหาร เมืองอุบลฯ
วัดธรรมยุต วัดแรกในภาคอีสาน

บ้านบ่อชะเนง อ.หัวตะพาน จ.อุบลราชธานี

บ้านหนองซอน อ.หัวตะพาน จ.อุบลราชธานี

พระภิกษุอื่นๆ ก็แยกย้ายไปพำนักตามที่เหมาะสมอื่น ๆ เช่น หลวงปู่
ฝั้น อาจาโร ไปพำนักที่บ้านบ่อชะเนง เป็นต้น

บันทึกของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม เขียนถึงเหตุการณ์ในตอนนั้นว่า
“... มีพระภิกษุสามเณรติดตามไป ๓๒ รูป ได้ทำการสั่งสอนประชาชน
ในท้องที่อำเภออำนาจเจริญ โดยเฉพาะในหมู่บ้านญาติ ซึ่งเป็นชาติภูมิชั่วระยะ
กาลหนึ่งก่อนถึงกาลจำพรรษา”

ในช่วงที่พระอุดมกรรมฐานเข้ามาที่จังหวัดอุบลฯ ครั้งนี้ ก็เจออุปสรรค
ใหญ่ ได้รับการต่อต้านจากพระผู้ใหญ่เช่นเดิม ขอยกยอดไปเสนอในตอนหน้าครับ.

๕๗. พบกันที่จังหวัดอุบลฯ

ขอย้อนกลับไปถึงเหตุการณ์หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๙ เมื่อคราวที่หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต นั้ดประชุมศิษย์ ที่สำนักสงฆ์บ้านดอนแดงคอกช้าง อำเภอกาอุเทน จังหวัดนครพนม แล้วมีมติเป็นเอกฉันท์ที่จะเดินทางกลับไปโปรดญาติโยมที่จังหวัดอุบลราชธานี ตามข้อเสนอของ หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม

หลังการประชุม พระเถรต่างแยกย้ายกันออกธุดงค์ไปเป็นหมู่ๆ ตามแต่คณะใดจะเดินทางไปทางใด แยกกันไปตามอัชฌาศัย โดยมีเป้าหมายไปรวมกันที่จังหวัดอุบลราชธานีก่อนเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๐

องค์หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนดสีโล และศิษย์ ยังคงพำนักอยู่ในภาคอีสานตอนบนไปอีกระยะหนึ่งก่อน รอให้สถานการณ์ความขัดแย้งกับพระผู้ใหญ่ในจังหวัดอุบลฯ สงบลงก่อน จึงจะตามลงไป

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต กับศิษย์จำนวนหนึ่ง ออกเดินธุดงค์ไปทางจังหวัดสกลนคร ต่อจากนั้นก็มุ่งสู่จังหวัดอุบลราชธานีตามนัดหมาย

ด้านหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม กับ หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล ได้รับอาสาพาคุณแม่ชีจันทร์ โยมมารดาของหลวงปู่มั่น ไปส่งให้ถึงจังหวัดอุบลฯ โดยจัดให้คุณแม่ชีนั่งเกวียนไป เพราะท่านอายุมากแล้ว

เมื่อจวนจะเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๐ คณะพระธุดงค์เกือบทุกสายก็ไปพร้อมกันที่บ้านหัวตะพาน อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี (ปัจจุบันเป็นจังหวัดอำนาจเจริญ) เป็นการไปพร้อมกันตามที่นัดหมายไว้

หลวงปู่มั่น ได้รับอาราธนาจากชาวบ้านให้ไปพำนักที่บ้านหนองซอน ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านหัวตะพาน ไปประมาณ ๕๐ เส้น (ราว ๒ กิโลเมตร)

หลวงปู่สิงห์ กับ หลวงปู่พระมหาปิ่น พักอยู่ที่บ้านหัวตะพาน บ้านเกิดของท่าน เพื่อโปรดญาติโยมตามที่ได้รับอาราธนาผินันต์

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ และ **หลวงปู่มั่น** ก็หลบหลีกออกจากจังหวัดอุบลฯ ไปพำนักบำเพ็ญเพียรอยู่แถบภาคอีสานตอนบน เป็นเวลานานหลายปี ดังกล่าวมา

หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี

หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี เขียนความเห็นในหนังสือ **วงศ์ธรรมยุต** ในภาคอีสาน เกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งของพระผู้ใหญ่ในสมัยนั้นว่า

“การบริหารคณะสงฆ์ในพุทธศาสนา ถ้ามีแต่**ปรีชา**อย่างเดียวแล้ว ก็เป็นเช่นนี้แหละ เพราะ**ปรีชา**และ**ปฏิบัติ** เป็นคู่กันไป ถ้ามีแต่อย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ไม่ครบทั้งสอง ก็จะไม่สมบูรณ์อย่างนี้”

หลวงปู่เทสก์ ได้ให้ความเห็นต่อท้ายอีกว่า “**ส่วนดีก็มีอยู่บ้าง คือ ถ้าท่านไม่เป็นเช่นนั้น ธรรมยุตไม่ได้เผยแพร่ออกไป**”

จะเห็นว่า การที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ **หลวงปู่มั่น** รวมทั้งคณะศิษย์ ไม่พำนักประจำที่ในสมัยแรกเริ่มนั้น ก็ให้เกิดผลดีในการอบรมสั่งสอนประชาชน สามารถเผยแพร่คำสอนไปได้กว้างไกล และเกิดวัดสายกรรมฐานขึ้นจำนวนมากมาย นับเป็นร้อย ๆ แห่ง นับเป็นผลดีอย่างยิ่ง

เรื่องที่เกี่ยวข้องกับ**สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า** (ติสโส อ้วน) ยังมีอีกมาก ผมจะค่อย ๆ นำเสนอในตอนต่อไป.

แม้องค์สมเด็จพระศาสดา พระบรมครู ก็ไม่พำนักอยู่ประจำที่ใดที่หนึ่งเป็น
การถาวร

เหตุการณ์ที่ไม่น่าเชื่อ คือ หลังจากທີ່หลวงปู่ใหญ่เสาร์ และศิษย์
ออกเดินทางย้ายไปที่ใหม่ **“สมเด็จพระเจ้า จะลั้งรื้อถอนกุฏิ ศาลา สำนักของท่านทั้งไป
ทันที อย่างไม่ให้เหลือซาก ให้คนกลั่นแกล้งจนพระอยู่ไม่ได้ เพราะสมเด็จพระ
ท่านมีอำนาจมากในสมัยนั้น”** จากบันทึกของหลวงพ่อโชติ

ในบันทึกมีต่อไปว่า

**“เมื่อ สมเด็จพระเจ้า ให้คนรื้อกุฏิหรือศาลา ก็มีคนไปกราบเรียนนมัสการให้
ท่านพระอาจารย์ทราบ**

แทนที่ท่านจะแสดงอาการบึ้งตึงซึ่งเคียด หรือโกรธเคือง ตรงกันข้าม ท่าน
กลับหัวเราะเบา ๆ อย่างไม่นาหรือสนใจ ท่านพูดด้วยสีหน้าสงบเย็นเป็นปกติว่า
เออ! **สมเด็จพระเจ้า** ท่านรื้อก็ช่างท่าน ก็ไม่เห็นจะเป็นอะไร ใครทำอะไรได้ ของเหล่านั้น
ก็ไม่ใช้ของใคร เมื่อเราตายไปก็เอาอะไรไปด้วยไม่ได้หรอก นอกจากบุญบาป
เท่านั้น เพราะนั่นเป็นของภายนอก ไม่จริงยั่งยืน”

...

ปัญหาความยุ่งยากที่เกิดจากการไม่เห็นด้วยในการออกเที่ยวธุดงค์อย่างไม่มี
ที่อยู่เป็นหลักแหล่งของพระป่านี้ เป็นเพราะท่านเจ้าพระคุณ**สมเด็จพระมหาธีรวงศ์**
(อ้วน ตีสู่) ท่านพยายาม **‘จัดระเบียบพระ’** ให้อยู่พำนักเป็นหลักแหล่ง
มีสังกัดที่แน่นอน นี่เอง ท่านจึงไม่เห็นด้วยกับ ‘พระธุดงค์เร่ร่อน’ ตามความเห็น
ของท่าน

บูรพาจารย์สายพระป่าบางองค์ ได้หลบหนีความรำคาญจากปัญหา
ความขัดแย้งดังกล่าว ข้ามโขงไปอยู่ทางฝั่งลาวก็มี ไปอยู่จังหวัดอื่นนอกจังหวัด
อุบลฯ ก็มี

ไม่ไกลจากหมู่บ้านนัก เพื่อจะได้อาศัยบิณฑบาตจากชาวบ้านเพื่อยังชีพอนุเคราะห์
พรหมจรรย์ไปวัน ๆ เท่านั้น ไม่เก็บสะสมอาหารไว้เผื่อวันต่อไป

คือ ฉันทตตาทหารวันละ ๑ มื้อ โดยออกบิณฑบาตมาฉันวันต่อวันเท่านั้น
วันไหนบิณฑบาตได้ก็ฉัน ไม่ได้ก็อด หรือถ้าช่วงที่เร่งภาวนาทำความเพียรถึงด
ออกบิณฑบาตและงดฉัน ดังนี้ เป็นต้น

โดยทั่วไป **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ **หลวงปู่มั่น** จะไม่พักประจำอยู่ที่ใด
นาน ๆ บางแห่งก็อยู่คืนเดียว บางแห่งก็ลอง-สามวัน หรืออาจอยู่เป็นเดือน หรือ
พักจำพรรษาอยู่ตลอดพรรษา แล้วก็ย้ายไปที่ใหม่ต่อไป

ตามประวัติ ช่วงการบำเพ็ญเพียรและเผยแผ่ธรรม **หลวงปู่ใหญ่เสาร์**
และ **หลวงปู่มั่น** ไม่เคยพักประจำอยู่ที่ใดที่หนึ่งนานเกิน ๓ ปีเลย

บันทึกของ **หลวงพ่อโชติ อภาคโค** มีว่า

“...เมื่อท่านอาจารย์ปักกลดลงที่ไหน ด้วยความศรัทธาของประชาชน
ทำให้สถานที่แห่งนั้นกลายเป็นวัด เป็นสำนักปฏิบัติธรรมไปในที่สุด

คือ มีสิ่งปลูกสร้างถาวรเกิดขึ้นจากแรงศรัทธาของประชาชน เช่น กุฏิ ศาลา
โรงฉัน เป็นต้น ทั้ง ๆ ที่**หลวงปู่ใหญ่** ท่านไม่เคยเอ่ยปากขอ

สิ่งเหล่านี้คือปฏิปทาอันงดงามของ **หลวงปู่ใหญ่** ของ**หลวงปู่มั่น** และ
สืบทอดมาถึงลูกศิษย์สายพระป่าที่แท้จริงในปัจจุบัน คือ พระท่านจะไม่เอ่ยปาก
ขออะไรจากใครให้เขาเดือดร้อนเป็นอันขาด เว้นแต่ญาติโยมเขาปวารณาหรือบังเกิด
ศรัทธาเลื่อมใสขึ้นมาเอง”

นั่นคือ การปลูกสร้างวัดวาอารามและเสนาสนะต่าง ๆ เป็นเรื่องของ
ศรัทธาญาติโยมเขาจะดูแลกัน เป็นไปตามกำลังศรัทธา

การย้ายสถานที่พำนักบ่อย ๆ นั้น **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ท่านบอกศิษย์ว่า
เพื่อผลของการภาวนา จะได้ไม่ติดวัตถุ ไม่ติดสถานที่ ไม่ติดญาติโยม และ ไม่ติด
ลาภสักการะ

เมื่อเจอหน้า ๆ เข้า ท่านก็พูดเพียงว่า 'สมเด็จเจ้า' ว่าเป็นพวกเทวดาตัด
 เสาบได้เป็นกะบ่เห็นลี้เดียดร้อน สมเด็จเจ้า สั่งคนบ่ให้ใส่บาตรให้เสากิน แต่กะยัง
 มีคนใส่ให้อยู่ พอได้ฉัน กะบ่เห็นเดียดฮ้อนอีหยัง สมเด็จเจ้า บ่เหนียวกะช่าง
 สมเด็จเจ้า'

...

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ยังคงพาพระเณรออกบิณฑบาตโปรดสัตว์ตามปกติ
 บอกลูกศิษย์ว่า 'สมเด็จเจ้า' ท่านไม่เหนียว ก็เป็นเรื่องขององค์ท่าน'

หลวงปู่ใหญ่ ยังคงพาคณะศิษย์ปฏิบัติบำเพ็ญภาวนา และปฏิบัติกิจสงฆ์
 ไปตามปกติ ประชาชนก็ยังใส่บาตรให้ความอุปการะท่านไม่เปลี่ยนแปลง

ในที่สุด การสั่งห้ามประชาชนตักบาตรแก่พระปสาชของหลวงปู่ใหญ่ ก็ไม่
 บังเกิดผลอะไร

หลวงปู่ใหญ่เสาร์

หลวงปู่มัน

ในช่วงเผยแพร่ธรรม **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนดสีโล** และ **หลวงปู่มัน**
ภริทโต มักจะย้ายสถานที่ในการบำเพ็ญเพียรไปเรื่อย ๆ จะไม่พักอยู่ที่ใดที่หนึ่ง
 ติดต่อกันเป็นเวลานาน ๆ

ในตอนหลัง เมื่อการบำเพ็ญทางจิตของท่านมีความแก่กล้า มั่นคง สามารถ
 เป็นที่พึ่งของศิษย์ได้อย่างมั่นใจแล้ว ท่านมักจะพาคณะศิษย์ออกเดินทางรวมกัน
 ไปเป็นหมู่คณะ แล้วแยกย้ายกันไปก่อกองตามป่าช้า ดอนหญ้า หรือบริเวณป่าที่

สมัยใหม่ เป็นวิธีที่มีระบบชัดเจน มากกว่าการเรียนรู้โดยการปฏิบัติทางจิตเยี่ยงพระกรรมฐานธุดงค์ทั้งหลาย

ยิ่งกว่านั้น **สมเด็จพระเจ้า** ท่านต้องการจัดระเบียบการปกครองสงฆ์ให้เป็นระบบแบบแผน ต้องการให้พระสงฆ์มีสังกัด มีที่อยู่ ที่เรียน ที่แน่นอน ซึ่งตรงข้ามกับทางหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กับหลวงปู่มั่น ที่ท่านไม่อยู่ประจำที่ แต่เสาะแสวงหาที่สงบสงัดเพื่อบำเพ็ญเพียรไปเรื่อย ๆ จนดูเหมือนพระเรว่อนไม่มีสังกัด ในสายตาของ**สมเด็จพระเจ้า** ท่าน

นี่คือความขัดแย้งกันในทางปฏิบัติกิจสงฆ์ในสมัยนั้น แต่ทั้งสองฝ่ายต่างก็มีความตั้งใจดีต่อการเผยแผ่พระศาสนาด้วยกันอย่างไม่มีข้อสงสัย

พระครูพิบูลธรรมภาณ (หลวงพ่อโชติ อาภโคโค) เจ้าอาวาสวัดภูเขาแก้ว และอดีตเจ้าคณะอำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ได้บันทึกข้อขัดแย้งดังกล่าวไว้ดังนี้

ท่านเจ้าคุณสมเด็จพระมหาวิรวงศ์ ดิสสมหาเถระ เป็นผู้ที่แสดงตนอย่างเปิดเผย เป็นคู่ปรปักษ์กับ **ท่านพระอาจารย์เสาร์**

สมเด็จพระเจ้า ท่านหาวิธีทุกอย่างเพื่อกลั่นเกล้ง**พระอาจารย์เสาร์** ในอันที่จะกำจัดพระคณะของท่าน**พระอาจารย์**ให้หมดสิ้นไป จนถึงกับทำให้**เจ้าพระคุณสมเด็จพระเจ้า** ประกาศต่อประชาชนว่า **ญาณุเสาร์ กับ ญาณู่มั่น ห้ามไม่ให้ใส่บาตรให้กิน เพราะพวกนั้นคือพวกเทวดา**

แต่ท่าน**พระอาจารย์เสาร์**ท่านก็เฉย ไม่เคยโต้ตอบ เพราะท่านรู้ดีว่าการสาดน้ำใส่กันนั้นย่อมไม่เป็นผลดีเลย เมื่อต่างฝ่ายต่างไม่ต้องการเบียดเบียน ท่านได้รู้ ได้ยิน ท่านก็เพียงแต่ยิ้ม ท่านก็ยังจาริกสมณธรรมเผยแผ่แก่พุทธบริษัทของพระบรมศาสดาไปเรื่อย ๆ อย่างไม่สะทกสะท้าน ด้วยพลังจิตที่เต็มเปี่ยมด้วยเมตตาจิตตัญญูอย่างมาก

๕๖. ข้อขัดข้องจากเจ้าพระคุณสมเด็จพระเจ้า

เรื่องนี้ผมขออนุญาตขยายความต่อจากตอนที่แล้ว เป็นการยกตัวอย่างอุปสรรคหรือข้อขัดข้องของการปฏิบัติธรรมและเผยแพร่ธรรมของพระปาสายหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนตสีโล และหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

อุปสรรคหรือข้อขัดข้องนี้ เกิดจากความคิดเห็นและแนวทางที่ไม่ตรงกันของพระผู้ใหญ่ฝ่ายบริหาร คือ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) เมื่อครั้งยังเป็นพระโพธิวงศาจารย์ ตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลอิสาน ในขณะนั้น

ผมขอเรียนตรงนี้ว่า ความขัดแย้งดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในตอนต้น แต่หลังจากที่สมเด็จพระเจ้า ท่านได้รับข้อมูล และเข้าใจวิธีการของพระสายกรรมฐานดีแล้ว ท่านก็ให้ความสำคัญและสนับสนุนการปฏิบัติธรรมของพระปาสาย ทำให้การเผยแพร่ธรรมปฏิบัติขยายไปสู่ประชาชนอย่างได้ผลดี

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน)

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) ท่านก็เป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานี อายุอ่อนกว่าหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ๘ ปี แต่แก่กว่าหลวงปู่มั่น ๓ ปี

สมเด็จพระเจ้า ท่านเป็นพระนักปราชญ์ นักบริหาร นักปกครอง และนักการศึกษา ท่านผ่านการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมถึงชั้นเปรียญโทจากสำนักเรียนในกรุงเทพฯ เมืองหลวง ท่านจึงเชื่อมั่นต่อการเรียนหนังสือ เพราะเป็นวิธีการเรียน

แต่งตั้งให้ทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร หน้าที่การเป็น ‘พระเจ้าพระนาย’ ทั้งนั้น เป็นเหตุให้พระผู้ใหญ่ คือ **สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน)** เจ้าคณะมณฑล ในขณะนั้นขัดเคืองใจบรรดาพระสายกรรมฐาน

พระปัญญาคีลเถร (หลวงปู่หนู จิตปัญโญ)
เจ้าอาวาสลำดับที่ ๕ วัดปทุมวนาราม
เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ

เหตุผลประการที่สอง วิธีการศึกษาธรรมตามแนวของพระอุดมกรรมฐาน มีความขัดแย้งกับแนวทางของเจ้าพระคุณ**สมเด็จพระมหาธีรวงศ์** ที่ท่านเป็นพระนักปราชญ์ ศึกษาเล่าเรียนมาจากตำรา และจากครูบาอาจารย์ที่เป็นผู้รู้ทั้งนั้น ท่านจึงไม่เห็นด้วยกับวิธีการของพระอุดมฯ ที่มีลักษณะเป็นพระจรรจัดเร็วร้อน ไม่มีที่ปักเป็นหลักแหล่ง ยิ่งกว่านั้นใช้วิธีเรียนโดยไปนั่งหลับหูหลับตาในป่าดงทางไกลผู้คน แล้วจะเรียนรู้ธรรมได้อย่างไร “แม้แต่ล้มดาเรียนยังไม่ค่อยรู้ แล้วมาหลับตาเรียน จะรู้ได้อย่างไร”

ด้วยแนวทางและวิธีการขัดแย้งกัน ในเบื้องต้น **สมเด็จพระเจ้า** จึงพยายามขัดขวางแนวทางของพระอุดมกรรมฐาน ตลอดจนห้ามประชาชนไม่ให้สนับสนุนแนวทางนี้

ด้วยเหตุทั้งสองประการดังกล่าว **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับ**หลวงปู่มั่น** จึงพาศิษย์สายกรรมฐานหนีจากเขตจังหวัดอุบลฯ เพื่อไม่ต้องการกระทบกระทั่งกับพระผู้ใหญ่ฝ่ายบริหาร โดยออกไปเที่ยวเวลาในเขตภาคอีสานตอนบน ทำให้เกิดสำนักสงฆ์ หรือวัดป่า สายกรรมฐานเกิดขึ้นจำนวนมากภายในแถบ ๕ จังหวัดที่กล่าวมา คือ อุตรดิตถ์ หนองคาย สกลนคร นครพนม และ เลย.

๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕ รวมสิริอายุ ๘๒ ปี พรรษา ๖๒ (ดังรายละเอียดในหนังสือบูรพาจารย์ เล่ม ๕)

คำถาม ตามที่ตั้งชื่อหัวเรื่องไว้ข้างบน ก็คือ **ทำไมหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ยังไม่กลับอุบลฯ ตามมติที่ประชุมสงฆ์ ในตอนนั้น ?**

ท่านที่ติดตามอ่านประวัติของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ (ในบูรพาจารย์ เล่ม ๕) ก็คงจะทราบกันดีแล้ว ผมขออนุญาตเล่าอย่างย่อ ๆ ดังนี้

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ท่านถูกต้องออกจากจังหวัดอุบลฯ ครั้งหลังสุดในปี พ.ศ. ๒๔๔๙ ไปพักจำพรรษาทางภาคอีสานตอนบน แถบจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย เลย นครพนม จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๙ รวม ๓๐ ปี (สมัยนั้นหนองบัวลำภู มุกดาหาร โยโสธร และ อำนาจเจริญ ยังไม่เป็นจังหวัด)

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ออกจากจังหวัดอุบลฯ ด้วยสาเหตุสำคัญ ๒ ประการ **เหตุผลแรก** เนื่องจากท่านหลบเลี่ยงจากการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาส ให้เป็นพระอุปัชฌาย์ เพราะท่านไม่สนใจตำแหน่งการบริหารคณะสงฆ์ ดังที่หลวงปู่จาม มหาปุณโณ ใช้คำว่า **‘พระอาจารย์เสาร์ กับพระอาจารย์มั่น ไม่ต้องการเป็นพระเจ้าพระนาย ท่านจึงหลบหลีกพระผู้ใหญ่ออกไปแสวงหาสังฆธรรมตามป่าเขาเนาไพรที่ห่างไกลจากผู้คน ...’**

แรกสุด คราวที่หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนดสีโล กับสหายคู่ร่วมธุระของท่าน คือ หลวงปู่หนู จิตปณโณ ไปพักชั่วคราวที่วัดปทุมวนาราม เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ได้ข่าวว่าคณะสงฆ์จะแต่งตั้งให้ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดนั้น ท่านก็รีบจัดเครื่องบริวารแล้วออกจากวัดเดินธุดงค์ภายในคืนนั้น ส่วนหลวงปู่หนู ท่าน ‘หนี’ ไม่ทัน จึงได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม แทนพระที่เป็นศิษย์ของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ นับตั้งแต่หลวงปู่มั่น มาถึงหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม และหลวงปู่พระมหาปิ่น ปญมพาโล ล้วนแต่หลบหลีกจากการ

๕๕. ทำไมหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ยังไม่กลับอุบลฯ

ในการประชุมศิษย์สายพระกรรมฐานหลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๙ ที่สำนักสงฆ์บ้านดอนแดงคอกช้าง ตามที่กล่าวมานั้น หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล ก็อยู่ร่วมในฐานะองค์ประธานของที่ประชุมในครั้งนั้น

พระเถรในที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ที่จะเดินทางไปเผยแผ่ธรรมในท้องที่จังหวัดอุบลราชธานี

หลังจากการประชุมเสร็จจล้นลง ทั้งหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต พร้อมศิษย์ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล พร้อมศิษย์ และ หลวงปู่สิงห์ ขนยาคโม พร้อมศิษย์ ต่างก็แยกย้ายกันออกธุดงค์ โดยมีเป้าหมายไปพบกันที่จังหวัดอุบลฯ ก่อนเข้าพรรษาครั้งหน้า

แต่ปรากฏว่า หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล พร้อมศิษย์ ยังไม่ไปจังหวัดอุบลฯ ตามมติที่ประชุม แต่ออกตระเวนและจำพรรษาอยู่แถวจังหวัดสกลนคร และนครพนม ต่อไปอีกถึง ๙ ปี (พ.ศ. ๒๔๗๐-๒๔๗๙) จึงได้เดินทางกลับจังหวัดอุบลฯ บ้านเกิด

กล่าวคือ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ เดินทางกลับอุบลฯ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ เมื่อท่านมีอายุ ๗๗ ปี โดยไปพักจำพรรษาที่วัดบูรพา ในตัวเมืองอุบลฯ ในระยะแรก ต่อจากนั้นท่านก็ไปสร้างวัดดอนธาตุ บนเกาะกลางลำแม่น้ำมูล ในท้องที่อำเภอพิบูลมังสาหาร และจำพรรษาที่วัดแห่งนี้เป็นวัดสุดท้ายในชีวิตของท่าน

หลังสุด หลวงปู่ใหญ่เสาร์ เดินทางไปทางนครจำปาศักดิ์ ทางฝั่งประเทศลาว เพื่อทำบุญอุทิศให้พระอาจารย์ของท่าน แล้วท่านเองเกิดอาพาธ และได้ลาชั้นร่างกายในโบสถ์ ต่อหน้าพระประธาน วัดอำมาตย์ แห่งนครจำปาศักดิ์ เมื่อวันที่

แต่เดิมมา พระป้าจะถือเคร่งไม่ยอมรับนิมนต์ไปฉันภัตตาหารในบ้านของ
สมราวาส เพิ่งได้รับการผ่อนปรนให้ไปฉันในบ้านญาติโยมได้ในคราวครั้งนี้เอง
ซึ่งหลวงพ่อวริย์รงค์ สิรินฺโร ได้เขียนเล่าเหตุการณ์ ดังนี้

“ขณะนั้น พระยาปัจจันตประเทศธานี บิดาของคุณพระพิริจา
ถึงแก่กรรม เจ้าภาพได้อาราธนาพระอาจารย์ทั้งสอง พร้อมด้วยสานุศิษย์ เพื่อ
บำเพ็ญกุศลงานศพดังกล่าว

ท่านอาจารย์ทั้งสองก็ให้อุปการะเป็นอย่างดี เพื่อเป็นการอนุเคราะห์ จึงได้
อนุญาตให้พระไปฉันในบ้านได้ เป็นการรับนิมนต์ครั้งแรก

เพราะ เบื้องต้นพระคณะก็มีภูมิลานได้รักษาอุตุงค์ตรอย่างเข้มงวดกวดขัน
จริงๆ ไม่มีการอนุโลมให้รับนิมนต์ไปฉันภัตตาหารในบ้านคน เพิ่งมาผ่อนปรนให้
รับนิมนต์ไปฉันในงานฌาปนกิจศพบิดาของพระพิริจา ครั้งนี้เป็นครั้งแรก”

เมื่อเสร็จงานฌาปนกิจศพในจังหวัดสกลนครทั้งสองงานแล้ว พระอาจารย์
ทั้งสอง และคณะศิษย์แต่ละกลุ่ม แต่ละสาย ต่างก็แยกย้ายกันไปคนละทิศคนละ
ทางตามอัธยาศัย

องค์หลวงปู่มั่น และศิษย์ มุ่งไปยังจังหวัดอุบลราชธานีตามที่นัดหมายไว้
โดยไปแวะพักที่บ้านห้วยทราย (อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ในปัจจุบัน)
เป็นเวลา ๑๐ วัน แล้วต่อไปถึงบ้านหนองซอน อำเภอบุ่ง (ต่อมาเป็น อำเภอ
อำนาจเจริญ และยกฐานะเป็นจังหวัดอำนาจเจริญ ในภายหลัง) จังหวัดอุบลราชธานี
เมื่อชาวบ้านหนองซอน ได้ฟังธรรมเทศนาของท่านแล้ว เกิดความเลื่อมใส จึงได้
พร้อมใจกันอาราธนาให้ท่านพำนักอยู่ในสถานที่นั้น

หลวงปู่มั่นเห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์รับอาราธนา ชาวบ้านจึงช่วยกันจัดแจง
เสนาสนะถวายจนเป็นที่พอเพียงแก่พระภิกษุที่ติดตามมากับท่าน

สำหรับหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ได้พาคณะศิษย์แยกย้ายไปพำนักที่
บ้านหัวตะพาน ซึ่งอยู่ห่างจากที่พักของหลวงปู่มั่น ไปประมาณ ๕๐ เส้น (ประมาณ
๒ กิโลเมตร)

๕๔. พระปามาพร้อมกันที่ สกลนครโดยบังเอิญ

หลังจากที่พระพุทธรูปกรรมฐานแยกย้ายกันไปแล้ว เป็นเหตุบังเอิญที่พระพุทธรูปแต่ละสายได้ไปรวมกันที่จังหวัดสกลนคร อย่างไม่มีการนัดหมายดังบันทึกของ **หลวงพ่อริยงค์ สิริธโร** เขียนเอาไว้ดังนี้

“เมื่อเสร็จจากการประชุมในครั้งนี้ ทุกองค์ต่างก็แยกย้ายกันออกไปพุทธรูปหาวิเวกตามสถานที่จังหวัดต่าง ๆ โดยมีได้มีการนัดแนะว่าจะไปพบกัน ณ สถานที่ใด แต่ด้วยเหตุอะไรไม่ทราบ ทุก ๆ องค์ก็เผลอไปพบกันเข้าอีกที่จังหวัด **สกลนคร**

ในขณะนั้น **นางนุ้ม ขวานนท์** ผู้ที่เคยเลื่อมใส**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ **หลวงปู่มั่น** มานานแล้ว กำลังเตรียมจัดงานศพของมารดาที่ถึงแก่กรรมในตอนนั้นอยู่พอดี (คุณนุ้มเคยเป็นน้องสาวหลวงปู่มั่น ในอดีตชาติ)

เมื่อ**นางนุ้ม**ได้ทราบข่าว**หลวงปู่ทั้งสององค์** พร้อมด้วยสานุศิษย์จำนวนมาก กำลังเดินทางมุ่งหน้าเข้าเขตจังหวัดสกลนคร จึงได้ไปนิมนต์ให้พระปาทั้งหมดมาพักอยู่ที่เสนาสนะป่าด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของตัวเมือง (ภายหลังสถานที่แห่งนี้ได้กลายเป็น **วัดป่าสุทธาวาส** ในปัจจุบัน)

ขณะที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับ **หลวงปู่มั่น** พักอยู่ที่เสนาสนะป่าแห่งนั้น เพื่อฉลองศรัทธาตามคำนิมนต์ของ**นางนุ้ม**นั้น ยังเป็นการโปรดศรัทธาชาวเมืองสกลนครด้วย

ชาวสกลนครได้เห็นพระสายปฏิบัติมาพักอยู่ร่วมกันมากมายเช่นนั้น ต่างหลั่งไหลพากันมาทำบุญ ฟังธรรม และฝึกปฏิบัติธรรมกันอย่างล้นหลาม จนถือเป็นนิสัยปัจจัยของชาวสกลนครสืบมาจนถึงทุกวันนี้”

๘๘. มอบภาระหลวงปู่อ่อน ไปตั้งสำนัก

เรื่องของหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงถึงคณะของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ถูกขับไล่ ถูกลงดี ถูกลงภูมิ และทดสอบต่าง ๆ นานา และที่สำคัญเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจทั้งหลายที่เชื่อถือฝังแน่นอยู่ในจิตใจประชาชน ตามที่เรียนมาแล้วในตอนต้น

บันทึกของหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ ที่มีต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวท่านเอง มีดังนี้

“ครั้นอยู่มาวันหนึ่ง พระอาจารย์สิงห์ ได้เรียกข้าพเจ้า (หลวงปู่อ่อน) เข้าไปหาที่วัดเวกตามร้านร่มไม้ในป่าช้า ข้าพเจ้าตามท่านไปถึงร่มไม้ต้นบนมีเครือไม้คลุมปลายไม้

ท่านมานั่ง แล้วพระอาจารย์สิงห์ได้พูดถึงเรื่องเหลวไหลของท่านครูดี (ท่านญาครูดี คนละองค์กับหลวงปู่ดี ฉนโน) ที่ท่านได้ขอร้องให้ไปจัดที่พักดอนปู่ตาบ้านโสกแสง บ้านหนองขาม บ้านหนองโจด ริมหนองซองแมว ด้วยอาศัยโยมหมอลำก้อน บ้านหนองโจด พร้อมด้วยโยมบ้านหนองขาม มีศรัทธา มาขอเนิมนต์ขอพระจากพระอาจารย์สิงห์ไปจัดสำนักขึ้น พระอาจารย์สิงห์ จึงให้ท่านครูดี พร้อมด้วยหมู่ ไป

พวกโยมหมอลำก้อน ได้นำหมู่โยมบ้านหนองขาม ไปทำร้านรุกขมูลให้พวกท่านครูดี พร้อมด้วยหมู่ ในบ้านดอนปู่ตานั้นยังไม่เสร็จดี พวกโยมบ้านโสกแสง ซึ่งเป็นบ้านเขาไปตั้งอยู่ก่อนบ้านหนองโจด บ้านหนองขาม เขาไม่ยอมให้ตั้งสำนัก เขาแบกปืน ถือดาบ ถือไม้ค้อน ออกไป และดูด่าเอาพวกหมอลำก้อน และโยมบ้านหนองขาม และท่านครูดีพร้อมกับหมู่ จนท่านอยู่ไม่ได้ ได้นำหมู่

หนักกลับคืนมาหาท่าน**พระอาจารย์สิงห์** เรียนท่านว่า ไม่ไหว เขาจะฆ่าตาย ดังนี้ เป็นต้น

ต่อไป พวกโยมบ้านโสกแสงใช้อ่านาบังคับโยมหมอลำก้อน ทำลายร้านให้หมด และให้ปลุกต้นไม้แทนให้**ผีป่วน**เสร็จ แล้วบังคับพวกหมอลำก้อนว่าไม่ให้ทำอีกเป็นอันขาด แล้วก็ให้ยุตกันไป

พระญาณาคฐิตี

วัดป่าบ้านม่วงไข่ อ.พรรณานิคม จ.สกลนคร

พระอาจารย์สิงห์ได้ปรารภเรื่องนี้ ท่านมีการตำหนิต่าน**ครูดี**ว่า ใจน้อย ขี้ขลาด ไม่เชื่อคำสอนท่าน ยังกลัวตายอยู่ ดังนี้ เป็นต้น

แล้วท่าน (หลวงปู่สิงห์) **ขอให้ข้าพเจ้า** (หลวงปู่อ่อน) **ไปนำพวกหมอลำก้อน** (ตั้งสำนัก) **ขึ้นอีกให้ได้**

ถ้าท่านไม่ไปจัดสำนักขึ้นในที่นั้นให้ได้อีกแห่งหนึ่งแล้ว ที่จำพรรษาของหมู่พวกเราไม่พอกันอยู่เลย ถ้าจะหาจัดบ้านอื่นขึ้น ก็ไม่มีใครเขาเกิดศรัทธา ความเลื่อมใสมาติดต่อพวกเราพอจะได้จัดสำนักขึ้นได้

พระอาจารย์สิงห์ท่านพูดอย่างนี้ ข้าพเจ้าพิจารณาดูในเวลาท่านพูดกับข้าพเจ้าอยู่นั้น รู้สึกว่าท่านมีหวังประโยชน์ ๒ อย่าง เพื่อแก้คนชาวเมือง

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม

ขอนแก่น (ให้เลิกถือฤตเถื่อนผี) และหวังประโยชน์แก่หมู่ศิษย์ (พระเถร) จริง ๆ เพื่อให้คนขอนแก่นรู้จักพระกรรมฐาน ขึ้นดังนี้

ข้าพเจ้าจึงขอโอกาสปรารภเรื่องจะไปจัดสำนักขึ้นว่า

บ้านโสกแสงเขาไม่มีความเลื่อมใส จนเกิดการชู้ชู้ร้างความท่านครูดี และพวกหมอลำก๊อน จนได้เลิกสร้างสำนักกันมาแล้วอย่างนั้น หากกลับไปนำเขาจัดขึ้นอีก พวกคน**ชาวบ้านโสกแสง**เขาเกิดมารังความเกล้า จนถึงเกิดฟ้องร้องเข้าถึงโรงถึงศาล ท่านอาจารย์จะคิดช่วยเกล้าอย่างไร

พระอาจารย์สิงห์ ท่านพูดรับรองข้าพเจ้าว่า 'เมื่อเรื่องทั้งปวงเกิดขึ้นเกี่ยวกับจัดสำนักนี้ ผมขอเอาคอมรับประกันท่าน เมื่อคอมผมยังไม่ขาดจากตัวผมแล้วตราบดี ผมไม่ยอมให้ท่านรับความยุ่งยากกับโทษอันใดเลย'

ข้าพเจ้าเห็นว่า**ท่านอาจารย์**มีใจประสงค์ให้เราไปจริง ๆ จึงพูดรับรองการไปของเรา จนถึงกับเอาคอมประกันรับรองอย่างนี้ ข้าพเจ้าจึงได้เรียนการไปของข้าพเจ้าว่า

เมื่อกลับไป ถ้ามันเกิดได้มีการได้ไต่กันกับเขาอย่างไร เกล้าจะจดบันทึกคำพูดเกล้าและคำพูดของเขา ส่งมาถวายพระอาจารย์ตรวจดูให้รู้ไปทุกวัน'

พระอาจารย์สิงห์ท่านก็ยินดียินดี แล้วเลิกพูดกัน."

๘๙. วิธีการของหลวงปู่อ่อน

เมื่อหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ รับคำกับหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ยินดีไปจัดตั้งสำนักสงฆ์ที่ บ้านโสกแสง ตามที่ได้รับมอบหมายภารกิจแล้ว ท่านก็พาคณะออกเดินทางในไม่ช้า

บันทึกของหลวงปู่อ่อน มีดังนี้

“วันหลังก็ได้เดินทางไป ทางเกือบ ๓๐๐ เส้น (ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร) จวนเที่ยงจึงถึงบ้านหนองโจด บ้านหมอลำก้อน ให้คนไปบอกหมอลำก้อนออกมาหา หมอลำก้อนไม่อยู่ ไปหากิน จนค่ำแก่จึงมาหา พูดกันเรื่องจะจัดสำนักขึ้น

หมอลำก้อน กับพวกโยมบ้านหนองขาม มาพูดด้วย พูดแบบไม่ให้มีทางที่จะตั้งขึ้นได้เลย พูดไปทางใดพวกหมอลำก้อนก็ว่า ถูกบ้านโสกแสงเขาใช้อำนาจขวางไว้หมดเลย

ข้าพเจ้า (หลวงปู่อ่อน) จึงคิดว่า เราต้องใช้ศีลธรรมในพระพุทธศาสนา เข้าบุกลงดู พรุ่งนี้เราไปบิณฑบาตบ้านโสกแสง เชิญคนใคร ๆ มาพูดด้วยกันดูละ’

พูดคุยกับหมอลำก้อนอยู่ประมาณ ๓ หุ่่ม หมอลำก้อนก็ลาเลิกกันไป

ตื่นเช้า ข้าพเจ้าพร้อมหมู่ผ่านบ้าน ตรงไปบ้านผู้ใหญ่บ้าน และบ้านหายก ใครต่อใครเขามาใส่บาตร ... ผู้ใหญ่บ้านให้ผู้ช่วย หายก กับจ้ำ (หมอดี) ผู้ปฏิบัติ ผีด้วย พร้อมกัน ๕ คน นำจิ้งห้นออกไปถวาย

พอฉันจิ้งห้นเสร็จ พวกโยมก็รับประทานอาหารเสร็จ เสร็จแล้วพูดกันไปจนถึงบ่าย ๑ โมงกว่า พวกโยมบ้านโสกแสงพูดว่า ไม่ยอมให้ตั้ง (สำนัก) เป็นเด็ดขาดเลย

ตัวข้าพเจ้าจึงถามดู ‘ปากดอนปูตาไปทางทิศใต้ มีบ้านอะไร ?’

หมอลำก้อนบอกว่า ‘มีบ้านกุดกวาง’ ดังนี้

ข้าพเจ้าจึงพูดอีกว่า ‘ถ้าพวกโยมไม่ยินดีมีศรัทธาให้ตั้งสำนักวัดลงใน **ดอนปู่ตา**ของพวกโยมแล้ว พวกอาตมาขอเวลาเดินทางไปหาที่วิเวก ที่ตั้งสำนักที่ใกล้เคียง**บ้านกุดกว้าง**ดูละ’

พวกข้าพเจ้าเตรียมตัวเดินทาง มีหมอลำก้าน **โยมจารย์นวน บ้านหนองขาม** เป็นต้น เอาของนำส่ง

แท้จริงข้าพเจ้าอยากเห็น**ดอนปู่ตา** ว่าเป็นโนน (ที่เนิน) ที่เหมาะสมพอจะตั้งเป็นสำนักได้หรือไม่ มันจะเป็นที่วิเวกของผู้ปฏิบัติหรือไม่ ถ้าตั้งสำนักไม่ได้จริง ก็พอได้ไปพูดคุยเรียน**พระอาจารย์สิงห์**ท่านทราบ พอไม่ให้ท่านเสียใจว่าตัวข้าพเจ้านั้นเหลวที่สุด นี่หนึ่ง ข้าพเจ้าถึงถามหาบ้านทางที่จะได้เดินผ่าน**ดอนปู่ตา**ไป

เมื่อพวกข้าพเจ้าออกเดินทางไป พวกโยม**บ้านโสกแสง**ก็พากันเดินกลับบ้าน เขาเดินไปตาเขามองดูพวกข้าพเจ้า เขาเห็นเดินไปทาง**ดอนปู่ตา**ของเขา เขาร่วมกันวิ่งไปบอกคนในบ้านเขา พวกคนในบ้าน มี**ทิดพร**เป็นหัวหน้า วิ่งมือถือไม้ค้อน ถือดาบ วิ่งออกหน้าของหมู่เขามา

แต่ข้าพเจ้ากับ**โยมจารย์นวน** ถึง**ดอนปู่ตา**ก่อน และได้เดินไปดูที่ผิปู่ตาเขาแล้ว **ทิดพร**จึงวิ่งไปถึงตีนดอน เดินเข้าไปตามทาง

เข้าไปถึงริม มองเข้าไปดูเห็นเขาทำที่เตียนที่หน้าหอบู่ตาเขานั้นแล้ว

ข้าพเจ้าจึงถามแก (**ทิดพร**) ว่า ‘โยมถือดาบมาทำไม?’

ทิดพรแกนั่งลง วางดาบและด้ามขวานแล้วยกมือประนม และพูดว่า ‘มาหาท่านนี้แหละ เพราะมีธุระนิมนต์ท่านออกไปข้างนอกหาพวกผมที่พากันมารออยู่นอกตีนดอนนั้นเดี๋ยวนี้’

ข้าพเจ้าจึงถาม**ทิดพร**ว่า ‘มีธุระอะไรกัน อาตมาเข้ามาไหว้ปู่ตานี้มันผิดอย่างนั้นหรือ?’

ทิดพรพูดว่า ‘ผิดนั้นแหละขอรับ’

ข้าพเจ้าจึงพูดต่อไปว่า พระมาไหว้**เจ้าปู่**มีผิด ! พวกโยมมีประกาศไว้ที่ไหน ที่บ้านหรือที่ศาลอำเภอที่ไหนไม่เห็นมี อาตมาไม่รู้ไม่เห็น ก็จำเป็นต้องเข้ามาไหว้แล้ว ดังอาตมาเคยไปไหว้ที่บ้านอื่นเมืองอื่น เขายกหอไว้ตามต้นโพธิ์ในวัด หรือในดอนระหว่างหมู่บ้านและกลางเมือง ตามหนองตามคลองต่าง ๆ มาในบ้านอื่นเมืองอื่นเขาก็ไม่เห็นว่ามีพระคนใดได้เคยไปไหว้ปู่ตา เขาก็ไม่เคยดูว่า ผิดกันเลย มีแต่เขาว่าดีซ้ำอีก

อาตมาได้เคยไปไหว้ปู่ตามา จึงได้เข้ามาไหว้**ปู่ตา**ของพวกโยมนี้อย่างนี้ ดังเคยได้ไหว้มานั้น

เมื่ออาตมาไหว้**ปู่ตา**ของบ้านโสกแสงนี้ ก็เท่ากับเป็น**ปู่ตา**ของอาตมาด้วย เพราะปู่ ๆ ตา ๆ นี้ ก็ต้องหมายเอาคนแก่กว่า คนเป็นส่วนมากที่สมควรเรียกว่าเป็น **ปู่ตา** ของคนผู้น้อยกว่า ดังนี้

ตาปู่ ของพวกโยมนี้อย่างนี้ ท่านเป็นผู้มีอายุมาก อายุหมดจนท่านตายไปจากความเป็นมนุษย์ไปแล้ว อย่างอาตมาก็จำต้องเรียกท่านว่า **ปู่** อยู่ดี นี่แหละอาตมาจึงเข้ามาไหว้ท่าน

หากพวกโยมเห็นกันว่าอาตมาไหว้ตาปู่มีผิด แล้วก็ให้**พ่อออก** (คำที่พระเจ้าใช้เรียกโยมผู้ชาย เช่นเดียวกับเรียกโยมผู้หญิงว่า **แม่ออก**) ไปเรียกกันเข้ามาพูดกับอาตมาในที่นี้ และอาตมาไม่ออกไปดอก

ถ้าอาตมาจะออกจากที่นี่ไป ก็จะออกเดินทางไป**บ้านกุดกว้าง** ว่าไกลหรือใกล้กลัวจะไม่ไปถึง อาตมาว่าดังนี้ และ**พ่อออก**จะว่าอย่างไร ?

ดาทิดพรจึงบอกว่า 'ถ้าอย่างนั้น ผมจะไปเรียกเฒ่าแก่พี่น้องผมเข้ามาพูดกับท่านในที่นี้'

ท่านผู้อ่านครับ ถ้าเป็นการชกมวย ก็ได้ยินเสียงระฆังตีหมดยกที่ ๑ เบิ่ง ! ดาทิดพร ผู้นำชาวบ้าน ล่าถอยกลับไป แน่นนอน หลวงปู่อ่อน ของพวกเรา ได้คะแนนนำเล็กน้อยในยกแรกนี้

เชิญติดตามยกที่สองต่อไปครับ !

๔๐. ผู้ใหญ่บ้าน และคณะ รับพระไตรสรณคมน์

เพียงอ่านชื่อหัวเรื่อง ท่านผู้อ่านก็พอจะคาดผลในยกนี้ได้ว่า หลวงปู่อ่อน
ญาณสิริ จะต้องเป็นต่ออย่างแน่นอน เชิญติดตามเรื่องต่อไปครับ

“แล้ว**ทิดพร**ก็ถือดาบถือด้ามขวานที่ถือมาเดินกลับออกไปบอกหมู่ของเก
ให้เข้ามาหาข้าพเจ้า ที่เดิน (จงกรม) อยู่หน้า**หอปู่**ตานั่น

แต่**ทิดพร** และหมู่คนหนุ่มทั้งหลาย เลยพากันกลับบ้านทำกิจการของเขา
ไปหมด คงมีแต่**ผู้ใหญ่บ้าน** หายกวัด **เฒ่าจำศี** กับอีกรวมกันเป็น ๔ คน
เดินเข้าไปหาข้าพเจ้า

พวก**ทิดพร**ที่พากันกลับบ้านแล้ว เห็นจะจนคำพูดของข้าพเจ้าที่พูดกันไป
แล้วนั้น จึงได้พากันกลับบ้าน ก็ไม่รู้ เพราะข้าพเจ้าพูดไม่ให้มีทางเอาผิดได้

ข้าพเจ้าถามว่า ‘พวกพ่อออกคือใครบ้าง?’

ผู้ใหญ่บ้านแกจึงบอกชื่อว่า เขาเป็นผู้ใหญ่บ้าน (ชื่อ) **จารย์เบ้า** ส่วน
คนนั้นชื่อนั้น ๆ ไปจนหมด (**จารย์** หมายถึง คนเคยบวชพระมาหลายพรรษา)

ข้าพเจ้าจึงกล่าวต่อไปว่า ‘ดีแล้ว พ่อออก**ผู้ใหญ่บ้าน** ตลอดจนพวกพ่อ
ออกทั้งหลายที่เดินเข้ามานี้ คนชื่ออะไรที่เขาเดินไปบอกพวกพ่อออกมาหาอาตมา
นี้ เขาว่าอาตมามาไหว้ปู่ตา (ของ) พ่อออกบ้านโสกแสงนี้ ว่ามันผิด

มันผิดอะไร? ผิดตาบู่หรือข้อประกาศห้ามของพวกโยมชาวบ้าน (ที่) ได้
มีประกาศห้ามกันไว้ว่า ตาบู่นี้ห้ามมิให้พระมาไหว้กัน ดังนี้ประการใด?

อาตมาขอทราบ เพราะอาตมาไม่เคยได้ยินว่าพระหรือคนใครไปไหว้
ตาบู่ไหนว่ามันผิด ดังอาตมามาแล้ว มานี้สักทีเลย อาตมาเพิ่งมาได้ยินว่าไหว้ตาบู่
ผิดวันเนือง!’

โยมผู้ใหญ่บ้านแกพูดว่า ‘ผมก็ยังไม่เคยได้ยินว่า ใครไหว้บูตาวามันผิด
ตั้งท่านอาจารย์พูดนี้ ก็ยังไม่เคยได้ยินมาคือกันกับท่านอาจารย์อีกนั่นแหละ

ทิดพรหมแกพูดกันกับท่านอาจารย์นั้น มันไม่เข้าใจคำพูดของท่านอาจารย์
มันพูดผิดไปกระมัง พวกผมรออยู่ข้างนอกก็ได้ยินมันพูด พวกผมก็เข้าใจว่ามัน
พูดผิดอยู่เหมือนกัน’

ข้าพเจ้าจึงพิจารณาคำพูดของพวกผู้ใหญ่ ตลอดถึงใจเขาว่า **พากันกลัว
ผีบูตาวางไม่ที่เปรียบเลย**

ข้าพเจ้าจึงนึกขึ้นในใจว่า **หากจะตั้งสำนักลงในตอนนี้ ต้องตั้งลงได้แน่**

ข้าพเจ้าจึงมองพิจารณาดูตอน ข้าพเจ้าไม่ชอบป่าไม้ห่าง ๆ พื้นที่ที่เป็น
โนนสูงขึ้นจากพื้นดินธรรมดาเล็กน้อย ตอนก็ไม่กว้างใหญ่ ถ้าไม่ใช่ท่านอาจารย์
สั่งให้ไปสร้างขึ้น ข้าพเจ้าก็จะไม่ไปจัดขึ้น เพราะไม่เหมาะสม

**แต่นี้เป็นเพราะท่านอาจารย์สั่งให้ไปจัดขึ้น ข้าพเจ้าจะต้องคิดหาทางจัด
ตั้งสำนักขึ้นให้ได้**

ลำดับต่อจากนั้นไป **หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** จึงได้พูดเป็นการประวิงเวลาไว้
เพื่อว่าจะต้องไม่ออกเดินทางไปบ้านกุดกว้าง ตามที่ท่านอ้างไว้

หลวงปู่อ่อน พูดกับคณะผู้ใหญ่บ้านอยู่จนถึงบ่าย ๕ โมง (๑๗.๐๐ น.)
จึงได้ถามผู้ใหญ่บ้านว่า ‘จะพอดกลงให้อาตมาเดินทางต่อไปบ้านกุดกว้าง ได้แล้ว
หรือยัง ?’

โยมผู้ใหญ่บ้านพูดว่า ‘**ไปบ้านกุดกว้าง**ไม่ถึงดอกวันนี้ มันค่าแล้ว
ทั้งพวกผมก็กลัวเจ้าปู่จะไปต้องสิ่งพวกหลุมผมมากอยู่แล้วที่ท่านอาจารย์เข้ามาดูนี้
เพราะแต่ก่อนมา พวกผมไม่เคยมีพระธรรมเจ้ามาดู**หอบูตา**ของพวกผมเลย
เพิ่งมาเห็นท่านอาจารย์เข้ามานี้แหละ พวกผมจึงมีความกลัวมาก

พวกผมจึงขอไหว้วอนท่านอาจารย์คิดช่วยเหลือแก้ไขความกลัวของ
พวกผมนี้ ไม่ให้มีภัยแก่หลุมพวกผมนี้ด้วย’

ข้าพเจ้าจึงเห็นรู้แน่สมจริงดังว่า **พวกผู้ใหญ่บ้านมีใจกลัวผีตาบู่อย่างไม่มีที่เปรียบเลย** ข้าพเจ้าจึงพูดว่า ‘ถ้าอย่างนั้น เชิญผู้ใหญ่บ้านออกไปพูดกันริมดอน ที่ใดมันกว้างขวางนั่งกันได้ดี จะว่ากันไปอย่างไรก็ยิ่งค่อยว่ากันไปจนหมดเรื่องกันหมด’

แล้วข้าพเจ้าก็เดินออกหน้าไป มองเห็นต้นเครือตระคอมใหญ่ต้นหนึ่ง ร่มดี จึงพาหมู่และพวกโยมผู้ใหญ่บ้านไปพักใต้ร่มคอมนั้น พูดกันไปจนค้ำเลย พวกผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ตกลงหายกลัว

ข้าพเจ้าจึงให้หมู่จัดที่นอน ทางมุ้งกลดกันเสร็จ แล้วพูดกันไปจนถึง ๔ หุ้ม พวกผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ตกลงหายกลัวเลย **ข้าพเจ้าจึงบอกให้รับพระไตรสรณคมน์**

พวกผู้ใหญ่บ้านก็บอกว่า ‘พวกผมจำได้อยู่ พุทธัง ธัมมัง สังฆัง ผีก็ยังไม่เข้าพวกผมได้อยู่ ท่านอาจารย์ให้พวกผมรับ**พระไตรสรณคมน์** ก็จะได้รับพุทธัง ธัมมัง สังฆัง มิใช่หรือ ? พวกผมได้อยู่แล้ว หากรับกับท่านอาจารย์ไป ผีก็จะเข้าพวกผมได้อยู่คือเก่า (เหมือนเดิม) นั้นแหละ’

ข้าพเจ้าคิดหาธรรมมาอธิบายให้พวกผู้ใหญ่บ้านได้ตกลงรับ**พระไตรสรณคมน์** ไปจนถึง ๗ หุ้ม (ตี ๑) พวกผู้ใหญ่บ้านจึงขอให้ข้าพเจ้ารับเอาสัญญาของเขาไว้ว่า

‘ถ้า**ผีตาบู่**ไปเข้าพวกผมซากลับบ้านนี้ก็ดี หรือเวลาต่อไปก็ดี ขอให้ท่านอาจารย์ไปช่วยพวกผมได้ทุกคราวไป พวกผมจึงจะรับ’

ข้าพเจ้ามีความดีใจรับรอง พวกผู้ใหญ่บ้านพร้อมหมู่จึงตกลงรับ**พระไตรสรณคมน์** กัน

ก็เวลาที่ข้าพเจ้าสอน**พระไตรสรณคมน์** และสอน**วิธีปฏิบัติไตรสรณคมน์** เกือบถึง ๘ หุ้ม (ตี ๒) พวกผู้ใหญ่บ้านจึงพากันกลับบ้านได้”

๙๑. ตาปู่ญาครูโกก เมืองขอนแก่น

เช้าวันรุ่งขึ้น ข้อขัดแย้งเรื่องการจัดตั้งสำนัก หรือที่พักสงฆ์ ณ **ดอนปู่ตาของหมู่บ้านโสกแสง** ก็ประสบความสำเร็จไปได้ระดับหนึ่ง อย่างง่ายดาย เรื่องมีดังนี้

“**ตื่นเช้า** มองดูอากาศฝนจะตก เมื่อ**ข้าพเจ้า** (หลวงปู่อ่อน) ออกจากมุ้งกลดมา ก็มองเห็น**โยมจารย์นวน** (ผู้ใหญ่บ้าน) **บ้านหนองขาม** พร้อมด้วยหมู่ ๕ คน มายืนอยู่ เมื่อถามว่าพากันมาทำอะไร **โยมจารย์นวน**บอก**ข้าพเจ้า**ว่า

‘พวกผมว่าจะพากันมาถางป่าทำวัดขึ้นที่นี้แหละ เพราะพวกผมพิจารณา ดู ท่านอาจารย์มาพูดคราวนี้ **พวกผมเห็นว่าจะสร้างวัดขึ้นได้แน่** พวกผมจึงได้เตรียมกันมาเพื่อจะถางป่ากัน ท่านอาจารย์จะว่าอย่างไรกัน?’

ข้าพเจ้าก็เลยตามใจพวก**โยมจารย์นวน** จึงได้บอกเขาว่า ‘ถ้า**โยมบ้านโสกแสง**เขาออกมาส่งจ้งหัน เขามาเห็น เขาคัดค้านพวกโยมไม่ให้ถางป่าก็**ดีให้พวกโยมหยุดกันเสีย**’

พวกโยมรับคำ แล้วก็ได้พากันถางป่ากันไป จนตะวันขึ้นพอไปบิณฑบาต **ข้าพเจ้า**ก็นำหมู่ไปบิณฑบาต พอไปรอบบ้านแล้วกลับออกมา ฝนก็เริ่มตกริบเดินมาให้เห็นที่ แล้ว**พวกโยมบ้านโสกแสง**ก็ได้พากันนำจ้งหันมาส่ง จึงได้จัดอาหารลงในบาตร เสร็จแล้วพวกโยมก็รีบกลับ พากันบุกฝนกลับบ้านกันหมด **ไม่เห็นพวกโยมบ้านโสกแสงว่าโยมบ้านหนองขามที่พากันถางป่านั้นแต่ประการใดเลย**

เมื่อจ้งหันเสร็จ ฝนก็ค่อยอ่อนเบาลงแต่ไม่หยุด **พวกโยมบ้านหนองขาม** และ **โยมหมอลำก้อน** **บ้านหนองโจด** พร้อมด้วยหมู่ ก็พากันรีบเคาะอาหารที่พวกพระฉันเสร็จแล้ว จึงให้พวกโยมไปเอาไม้มายกปะรำมุงไว้เครื่องบริขาร เสร็จแล้วได้นำพวกโยมจัดยกร่างศาลาภูชี้น ได้ร่างภูชี ๕ หลัง ศาลา ๑ หลัง ครวไฟ ๑ หลัง

ฝนตกอยู่ ๕ วันจึงหยุด !

จำวัดอยู่นั้นไปคืนที่ ๓ ฝนเห็นพระมีฐานะของท่านว่าเป็นสังฆราช ท่านเห็นข้าพเจ้าไปไหว้ ท่านมีความยินดี ท่านออกอุทานให้พรว่า **ให้อยู่เป็นสุข ให้อยู่ไปด้วยความสะดวกตามความชอบใจ**

วันหลัง ข้าพเจ้าจึงถามโยมจารย์นวนว่า ‘ตามนี้เขาเรียกให้ชื่อว่าอย่างไร?’

โยมจารย์นวนบอกว่า เขาเรียกกันว่า **ผิญาครูโกก** ตามหลักเมือง อยู่ในเมืองขอนแก่นนั้นเขาเรียกว่า **ตามุญญาครูโกก**

โยมจารย์นวนบอกว่าดังนี้ ข้าพเจ้าจึงตั้งใจเพื่อจะได้เอาเป็นอุบายแก่พวกโยมบ้านโสภแสง ทั้งนี้ว่าเราฝนนี้เห็นจะเป็นเรื่องตามุญ ก็อาจเป็นได้ ดังนี้

จึงนำพวกหมู่และโยมจัดสำนักไป ๕ วัน ฝนจึงหยุด ไปถึงวันที่ ๖ พวกโยมบ้านโสภแสงจึงพากันออกมาดู มาว่าให้ข้าพเจ้าทำรังกุฎีและศาลาโรงไฟขึ้นได้ ๗ หลังนั้นว่า ท่านอาจารย์ว่าจะไม่ทำวัดขึ้นในที่นี้ ทำไมจึงทำกุฎีศาลาขึ้นเป็นภายหลังอย่างนี้?’

ข้าพเจ้าจึงตอบพวกโยมบ้านโสภแสง มีผู้ใหญ่บ้านเป็นต้น ว่า พ่อออกผู้ใหญ่ แท้จริงอาตมาก็ว่าจะไม่ทำวัดขึ้นในที่นี้อย่างอาตมาว่าได้พูดกับพ่อออกนั้น แท้จริงอาตมานอนหลับไป ฝนเห็นท่านหลวงปู่โกก มาพูดว่า มีความยินดีที่อาตมา มาพักกับท่าน ท่านได้ขอให้อาตมาช่วยจัดหอขึ้นถวาย ๑ หลัง ท่านว่าหอที่พวกโยมทำขึ้นให้ท่านมันเล็กไป นอนก็ไม่หมดขาหมดหัวท่านเลย ท่านว่าอย่างนั้น

ท่านจึงได้สั่งให้อาตมาจัดขึ้นให้ใหญ่ เท่าที่อาตมาได้จัดทำรังไว้นี้เป็นอย่างน้อย หากจะทำได้ใหญ่เท่าไรยิ่งดี ให้ทำได้ ๑๑ หลัง เพราะหมู่ท่านมาก

ท่านปู่พูดขออาตมาให้ทำถวายท่านดังนี้ อาตมาจึงขอให้โยมบ้านโสภแสง ได้พากันมาสร้างด้วย ก็จะเป็นบุญไม่น้อยเลย ทั้งท่านปู่ก็จะมีความเมตตาอำนวย

ความสุขทุกประการให้แก่พวกญาติโยมด้วย' ดังนี้

พวกโยมผู้ใหญ่บ้านพากันหัวเราะคำตอบของข้าพเจ้า แล้วได้พากันถามเอาความจริงกับข้าพเจ้าว่า 'ตาปู่ มาเข้าฝันบอกท่านอาจารย์จริง ๆ หรือ ? ถ้าเป็นความจริง พวกผมก็จะสร้าง ๑ หลัง ให้ได้ละ'

ข้าพเจ้าก็บอกว่า 'ฝันจริง ๆ นั้นแหละพ่อก่อน'

พวกผู้ใหญ่บ้านโลกแสงก็เลยได้พากันตกลงสร้างกุฏิให้หลังหนึ่ง เขายกเอาเรือนไฟที่เขารื้อไว้แต่ก่อนมา ยก ๒ วันก็เสร็จกันเลย

ข้าพเจ้าเอาของ (บริวาร) ขึ้นไปนอน เขามาเห็นเข้าเลยต่อว่า ถามว่า 'ท่านอาจารย์ว่าจะให้พวกผมสร้างให้ตาปู่ เหตุไรท่านจึงขึ้นนอนเอง ?'

จึงตอบโยมผู้ใหญ่บ้านเขาว่า 'อาตมาได้ขอโอกาสกับท่านปู่แล้วว่า ขออย่าให้เกล้านอนร่วมถ่อะ เพราะเกล้าเกรงเป็นการประมาท กลัวจะเป็นโทษ'

ท่านปู่ว่าไม่เป็นไร คุณลูกผู้มีใจรักปู่ ได้ช่วยทำกุฏิอันปู่ขัดข้อง และมีความต้องการที่สุดขึ้นให้ปู่ให้เป็นทีพอใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งได้ไปบิณฑบาตมาให้นู่ได้ฉันทุกวัน ปู่ทั้งหลายไม่ได้แล้ว ต้องให้นอนกับปู่ให้ได้ทีเดียว

ท่านว่ากับอาตมาเช่นนี้ อาตมาก็จำเป็น จึงได้ขึ้นนอนบนกุฏิกับท่านปู่อย่างนี้

พวกญาติโยมผู้ใหญ่บ้านได้ยิน พากันหัวเราะ แล้วถามข้าพเจ้าว่า 'ท่านปู่เมื่ออยู่กับท่าน ท่านอยู่อย่างไรเล่า ?'

ข้าพเจ้าจึงตอบเขาไปว่า 'ท่านปู่ท่านเลยอยู่ตามใจชอบของท่าน ท่านอยากนอนอยู่บนชื่อท่านก็นอน ท่านอยากนอนในมุ้งกลดอยู่กับอาตมาท่านก็นอน เพราะท่านเป็นพระเหมือนกับอาตมา ท่านอยากอยู่อย่างนอนอย่างไร ท่านก็อยู่ตามสบายของท่าน'

พวกโยมผู้ใหญ่บ้านพากันหัวเราะ แล้วก็ให้หยุดกันไป."

ข้าพเจ้าจึงพูดด้วยความยินดีกับ**จารย์สังข์**ว่า

โยมจารย์สังข์ อาตมาขอแสดงความยินดีกับโยมผู้มีอุตสาหะ ได้เล่าเรียนธรรมของพระพุทธเจ้า เพื่อเป็นการบูชาคุณของท่าน เป็นอย่างยิ่งด้วยหนา

แต่อาตมาขอถาม**โยมจารย์**ว่า สำหรับท่านผู้รู้ตั้งกฎปกครองสงฆ์ทั้งหลายนั้น ท่านตั้งขึ้นเพื่อรักษาพระศาสนาให้เจริญ หรือท่านตั้งเพื่อทำลายพระศาสนาให้เสื่อม ประการใด ?

จารย์สังข์ตอบว่า 'ท่านก็ตั้งเพื่อรักษาศาสนาให้เจริญ มิใช่ท่านตั้งเพื่อทำลายพระศาสนา'

ข้าพเจ้าจึงได้หลักพูดแก่**จารย์สังข์**ต่อไปว่า

'ทุกวันนี้ พระอุปัชฌาย์สอน**อนุศาสน์** กิจที่ควรทำ ข้อหนึ่งว่า **รุกขมูเลเสนาสนํ นิสฺสาย ปพฺพชา ตสฺส เต ยาวชีวํ อุตฺสาโห กรณียโ**

คํานี้ **จารย์สังข์** บวชมาจนสอบนักธรรมได้ ได้ทำตามอุปัชฌาย์สอนนั้นมาแล้วหรือยัง ?

หรือท่านองค์อื่น นอกจากโยมจารย์ ที่ได้บวชกันมาแล้วสักไปก็ดี หรือเป็นพระทั้งหลายอยู่ทุกวันนี้ก็ดี ได้ออก**ปฏิบัติรุกขมูล**ตามอุปัชฌาย์สอนหรือไม่ มีใช้มีแต่บวชรับ **อามะ ภัณฑะ** หลอกพระอุปัชฌาย์กันทั้งนั้น

อย่างตัวจารย์นี้ บวชมาก็บวชรับ **อามะ ภัณฑะ** หลอกพระอุปัชฌาย์อีกคนมีใช้หรือ ?

คนมาทั้งหลาย กับ**จารย์สังข์** มีผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ก็พากันหัวเราะกันขึ้น

ข้าพเจ้าจึงพูดต่อว่า

นี่ละ **โยมจารย์สังข์** พระมหาเถระทั้งหลายท่านตั้งข้อกฎหมายบังคับทุกข้อทั้งหลายมานั้น ท่านบังคับผู้ประทุษร้ายพระพุทธศาสนา ให้กลับมาประพฤติปฏิบัติพระศาสนาตก

ถูกอย่าง**โยมจารย์สังข์**ว่า ท่านตั้งข้อกฎรักษาพระศาสนาอันแหละ

นี่ก็อาตมาเป็นผู้ปฏิบัติพระศาสนาตามอุปัชฌาย์สอน ตั้งแต่วันบวชมาว่า **รุกขมูเลเสนาสน** ๑ ให้อนุศาสน์แก่อาตมาบวชมานั้น

เมื่ออาตมามาศึกษาปฏิบัติตามคำสอนนั้น มันจะมีผิวดะไรกันอีกเล่า ?

เมื่ออาตมาได้มาปฏิบัติตามคำอุปัชฌาย์สอนแล้วว่าเป็นผิ ด อย่างโยมจารย์ว่าอาตมาผิอยู่เดี๋ยวนี้ ก็คำสอนพระอุปัชฌาย์โกหก สอนหาเรื่องไล่ลูกศิษย์ของตนก็แย่งกันทำนั้นเองแหละ !

แท้จริงท่านไม่สอนหาเรื่องนะ ท่านสอนจริง ๆ เพราะพระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสรู้ ก็ได้ตรัสรู้ใน **รูกขมูล - รมเงาของต้นโพธิ** ใคร ๆ ก็รู้กันดีอยู่แล้ว

ท่านบวชพระสาวกทั้งหลาย ก็**บวชให้อยู่ในป่า** โยมจารย์สังฆังค์รู้ดีอยู่แล้ว

เหตุนั้น พวกอาตมาได้มานำพาพวกญาติโยมทำที่พักรุกขมูลขึ้นในที่ดอนป่านี้ ก็**ไม่ผิ**

อาตมายังไม่ได้ยินว่า พวกท่านพระเถระองค์ใดตั้งกฎข้อห้ามพระทั้งหลายว่า ไม่ให้ออกจรุดงค์รูกขมูลกันที่ใดมีเลย หรือออกจรุดงค์แล้ว เมื่อจะตั้งที่พักรู้จำพรรษาถูกต้องตามพระวินัยอนุญาตแล้ว ว่าให้**มีตูป** หรือกระพ้อมมุงหลังคามีฝาเอี่ยม แล้วมีประตูเปิดปิดได้ จึงให้พระอยู่จำพรรษาได้

ไม่เห็นจะต้องขออนุญาตก่อนแล้วจึงทำที่พักรู้ได้ ดังนี้ อาตมายังไม่เคยได้ยินหนังสือประกาศสักทีเลย **โยมจารย์สังฆังค์**เคยได้ยินมาไหมเล่า ?

จารย์สังฆังค์ตอบว่า 'ไม่เคยได้ยินมาขอรับ'

ข้าพเจ้าจึงพูดต่อไปว่า

ถ้าเช่นนั้น คำที่โยมจารย์ว่า อาตมาได้นำพาพวกโยมจัดทำที่พักรู้ขึ้นในที่นี้ว่ามันผิ ด ก็โยมจารย์แต่บวชอยู่ ยังไม่เคยออกจรุดงค์รูกขมูล ไม่รู้เรื่องก็เลยเอาความไม่รู้เรื่องนั้นมาโทษอาตมาว่าผิ ดไป ด้วยกับความไม่รู้ของตนอย่างนั้น อาตมาว่า **ใช้ไม่ได้แล้วอย่างนี้**

จารย์สังข์เลยหมดเสียงไปเรื่องสร้างที่พักไม่ได้ขออนุญาต

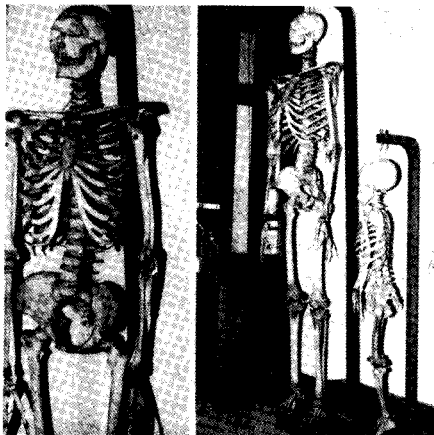
แต่... จารย์สังข์แกพูดไปเรื่องตัดไม้มาทำกระท่อม ว่า ผิดกฎหมายป่าไม้
อีก คือ ปี พ.ศ. ๒๔๗๑ นั้น ไม้ที่มีภาชนะนี้ไม้สาระเพียง ๑๖ ต้นเท่านั้น

ข้าพเจ้าพูดแก้เรื่องนี้กับแก้วว่า เรื่องจารย์สังข์พูดไปเรื่องตัดไม้ผิดนี้
เป็นเรื่องของญาติโยม ไม่ใช่เรื่องของอาตมา อาตมาไม่ได้ตัดไม้สักต้นเลย
เพราะพระวินัยพระพุทธเจ้าห้ามไม่ให้อาตมาตัดต้นไม้ อาตมาเพียงแต่ผู้รับอยู่
เสนาสนะที่พวกโยมจัดขึ้น เท่านั้น

จารย์สังข์ก็หมดเรื่องอีก”

เป็นอันว่า ข้อกล่าวหาของจารย์สังข์ทั้งสามข้อ ที่ยกขึ้นมาโจทก์
หลวงปู่อ่อน นั้น ท่านก็แก้ได้สำเร็จด้วยเหตุผล แก้ไปทีละประเด็นทีละประเด็น

ยังมีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับ ความเชื่อเรื่องภูตผี ของชาวบ้าน และ
เรื่องอื่นๆ อีก ที่คณะของจารย์สังข์ ยกมาเป็นประเด็นขับไล่หลวงปู่ ก็ต้องติดตาม
ตอนต่อไปครับ.

๔๓. ข้อกล่าวหาเรื่องทำลายผีปู้ตา

แม่หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ จะได้แก่วรรณคดีเกี่ยวกับเรื่องตั้งสำนัก ไม่ถูกต้องไปเรียบร้อยแล้วก็ตาม คณะของจารย์สังข์ก็ยังไม่ลดละ กลับยกประเด็น ทำลายผีปู้ตา ทำให้ผีโกรธเคือง ขึ้นมาเป็นเหตุเพื่อขับไล่คณะของ หลวงปู่อ่อน ต่อไป

“เรื่องทำลายผีปู้ตา ข้าพเจ้าให้ จารย์สังข์ ผูกบาลีผีดูว่า ‘คำว่า ผี ๆ นั้น คำบาลีของพระพุทธเจ้าว่าอย่างไร จารย์สังข์จึงได้พากันถือผีว่าเป็นของจริง และถือว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ ถือว่าเป็นของพึงเจิบพึงใช้ได้ เป็นการแน่นอนใจ อันแท้จริง?’

จารย์สังข์แก้ว่า ‘บาลีกีว่า มหาภูต มีอยู่อย่างนี้แหละ’

ข้าพเจ้าจึงพูดต่อไปว่า ‘มหาภูต นี้ ก็หมายถึง มหาภูตรูป - มหาภูตธาตุ คือ ธาตุทั้ง ๔ - ดิน น้ำ ไฟ ลม ได้แก่ ตัวของคนเรานี่ ข้างตัวใหญ่ ๆ ก็ขึ้นซี่คอมนได้ ภูเขาอันใหญ่และแผ่นดินอันใหญ่ ๆ ก็ซุดทุบตีมันได้ ไม่มีแผ่นดิน ภูเขา ที่ไหนมาดำต่อว่าให้คนได้

ทั้งดิน น้ำ ไฟ ลม เป็นตัวของบุคคลนี้ มันเป็นมหาภูตรูป มันเป็น ภูต อันใหญ่ เอาอะไรใส่ไม่มีเต็ม ข้าวเต็มเล้าเต็มจานใส่มันก็ไม่เต็มท้องคน ลัทธิทั้งหลาย มีว่า ควาย ปู ปลา หมู เบ็ด ไก่ เหล่านี้ เป็นต้น ผลไม้ ยอดไม้ เป็นต้น สารพัดชนเข้ามาใส่ท้องคน ก็ไม่มีเต็มสักที

จึงว่า มหาภูต - ธาตุทั้ง ๔ นี้ มันเป็นผีใหญ่ ผีกินปู กินปลา กินหมู กินไก่ สารพัดสัตว์ และผลไม้ ยอดไม้ ก็มีใช้คนเรานี่หรือที่เป็น ผีใหญ่’

โยมจารย์สังข์ตอบว่า ‘ถ้าจะว่ามาแต่ต้น เหมือนท่านอาจารย์ว่า มหาภูตรูป มหาภูตธาตุ อย่างนั้นมา มันก็ถูกแล้วขอรับ’

ข้าพเจ้าจึงอธิบายต่อไปว่า ถ้า **ผี** ได้แก่ **ตัวเรา** แล้วเช่นนั้น พระองค์จึงวางศีลธรรมเป็นศาสนา ไว้ให้พวกเราเรียนรู้เพื่อได้ปฏิบัติศีลธรรมกัน ข้าระ **ผี** ของตน ๆ ให้จิตวางไปจากตัวของพวกเรา กลับตัวกลายเป็น **มนุสยธรรม** เป็น **มนุสยเทโว** จนถึงเป็น **มนุสยพรหม** มาเป็น **มนุสยอริโย**

ดังอาตมาได้พานำพวกญาติโยมจัดสำนักขึ้น เพื่อเป็นการนำพาญาติโยมปฏิบัติศีลธรรม ข้าระ **ผี** ของตน ๆ ให้กลับเป็น **มนุสยเทโว** ขึ้น เป็นต้น จะได้ดีกว่าพวกญาติโยมกลัวตาย พวกนั้นมาปลุกตูป (กระต๊อบ) เล็ก ๆ เอาเกลบ(รวง) ข้าวลิบมัดเป็นรูปช้าง รูปวัว ต่าง ๆ มาไว้ แล้วพากันมาไหว้วอนขอความอยู่เย็นเป็นสุขอยู่นี้หรือ ?

โยมจารย์สังข์เรียนธรรมมา ตามพระองค์สอนที่จารย์สังข์รู้มา ไหว้ผีอย่างนี้หรือ พระองค์ว่าดีประการใด ดังนี้

ดัง **เขมาเขมะสรณสูตร** พระองค์แสดงไว้ว่า **มนุสสา ภายตฺตชฺชิตา** แปลว่า พวกมนุสยหลงกลัวความตาย พากันหาที่พึ่งต่าง ๆ มีพากันไหว้วอนหาดอกไม้นุชา มัดไม้เป็นรูปต่าง ๆ นุชา ไหว้วอนขอความอยู่เย็นเป็นสุขต่าง ๆ

บางพวกก็ปลุกตูปเล็ก ๆ ไว้บนจอมปลวก ร่มไม้ใหญ่ ปลุกไว้ข้างธาตุเจดีย์ ริมสระหัวบ้าน หรือเรือนต่าง ๆ มัดไม้เป็นรูปช้าง รูปม้า รูปวัว รูปควาย เอาเกลบข้าวลิบ เอาซี่เถาใส่ แล้วมีฆ่าเบ็ด ฆ่าไก่ ฆ่าหมู จนถึงฆ่าวัวควาย เช่นสรวงนุชาเอาดอกไม้ ขอความอยู่เย็นเป็นสุข ขอการเพาะปลูกพืชทั้งหลาย ให้งอกงาม เป็นหมากเป็นผล ให้ร่ำรวยต่างกันไป

ของมันไม่มีอยู่เดิม อาศัยคนไปยกตูปยกหอขึ้น สมมติให้เป็นให้มีขึ้น มันเลยมีขึ้นจริงตามสมมตินั้น ให้เป็นสุนันต์ต้น

เมื่อมันมีขึ้น มันก็เลยกลับต้องลึงสู่คนพวกไปสมมติขึ้นนั้น ให้เป็นทุกข์จะตายขึ้นบ้าง จากนี้ให้เป็นเจ็บเป็นไข้ เจ็บท้องชักจะตายลงทันที ต่าง ๆ นานา ไปก็มี

ความมุ่งหวังของผู้ไปสมมติขึ้นนั้น ไม่มีความสุขความสำราญเลย ตรงกันข้าม ยิ่งกลับมาให้เป็นทุกข์เป็นไข้ เป็นทุกข์ด้วยผีที่สมมติขึ้นนั้นข้ามมาลึง

สู่ใจไม่หยุดหย่อน ด้วยพากันเลี้ยงไม่ถูกบ้าง ด้วยการปฏิบัติอยู่กินทำการไปมา กันไม่ถูกบ้าง มีคนใครไปทำลายดวงตอนที่พากันไปสมมติขึ้นอยู่นั้นบ้าง ฉะนั้นจึงเข้ามาสิ่งสู่ให้เป็นเจ็บเป็นไข้ เป็นทุกข์ เพิ่มความทุกข์ความเจ็บไข้ด้วย

รูปร่างกายของคนเราเป็นของไม่เป็นเพียง**ตัวทุกข์** อยู่โดยธรรมชาติแล้ว กลับทำให้**เพิ่มทุกข์**มากขึ้น มันจะดีอะไรกัน ?

พระองค์ก็เคยบอกไว้แล้วว่า พวกที่รักตัวกลัวตาย มีการนับถือไหว วอนกันไปต่าง ๆ อย่างนั้น **เนตฺ โข สรรณํ เขมํ** ไม่ใช่สรณะอันเกษม ไม่ใช่สรณะ อันอุดม ให้พ้นทุกข์ได้เลย มีแต่พวกได้นับถือคุณพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ สามรัตนนี้แหละ เป็นตัวพ้นทุกข์ เพราะได้สรณะอันเกษม อันอุดม พ้นทุกข์ได้ จริง ๆ

นี่ก็เรื่อง**ตาปูของโยมบ้านโสภแสงส์** ก็ชื่อว่า **ตาปูญาครุโกก**

ญาครุ ญาครุ คำนี้ ก็เป็นชื่อของพระ พวกโยมก็พากันสมมติเอาพระ ให้เป็นผี เป็นตัวประมาทพระ ก็เป็นโทษแก่ผู้สมมติ อาตมาว่า หากท่าน**หลวงปู่ ญาครุโกก** ท่านยังมีชีวิตเป็นพระอยู่ ใคร ๆ ไปเรียกท่านเป็น **ผี** ท่านก็จะโกรธ เอาเสียใหญ่ล่ะ

เหตุนั้น อาตมารู้เช่นนั้น จึงได้นำพาพวกโยมผู้เลื่อมใสทำการถากถาง หญ้าและป่าไม้เล็กออกให้เตียน ยกหอ คือ กุฏิ หรือ ตูบ ศาลา ทั้งหลายขึ้น เพื่อเป็นการถวายนุชาคุณของท่าน**ปู่ญาครุโกก** อาตมาว่าเป็นการดีที่สุดแล้ว มิใช่หรือจารย์สังข์ ?

ทั้งอาตมาก็ได้ไปบิณฑบาตมาบูชาความดีของท่าน ให้ท่านได้ฉันทุกวัน อีกด้วย จะไม่ดีกว่าหรือ

แต่ก่อน ๖ วัน ๗ วัน จึงได้ฉันข้าวทีหนึ่ง ก็พากันว่าได้ปฏิบัติดีพอ แล้ว ๗ วันจึงให้ท่านปู่ได้ฉันข้าวทีหนึ่ง ถ้าเป็นพวกเรา ๗ วันจึงได้กินข้าวกัน ทีหนึ่ง จะไม่ตายกันแล้วหรือ หรือว่าอย่างไร ?

โยมจารย์สังข์หมดเสียงเลย แยกพูดออกปากกับหมู่แก้วว่า 'ว่าอย่างไรหมู่
กันหมดความขัดข้องและหายสงสัยแล้ว มาได้ฟังท่านอาจารย์อธิบายมานั้น**ถูก
ศีลธรรม** ดังกันได้เรียนมาทุกอย่าง แล้วกันไม่มีความจะพูดกับท่านต่อไปอีกแล้ว'
ดังนี้

โยมพวกหมู่จารย์สังข์ มี**ทิดพร** และ**ทิดช่วง** เป็นต้น พูดกันซุบซิบๆ
อยู่หนึ่งหนึ่ง จารย์สังข์จึงพูดกับข้าพเจ้าอีกว่า 'หมู่ของผมนั้นขัดข้อง ไม่ตกลง
ใจยอมเห็นตามที่ท่านอาจารย์อธิบายให้ฟังมาแล้วนี้ แต่วันนี้ดีแล้ว หมดเวลา
พวกผมขอลากลับบ้าน'

ผู้ใหญ่บ้าน พร้อมด้วยหมู่ ก็ได้กราบลากลับบ้านกัน

เช้าวันใหม่ ตอนนั้นจ้งหัน **จารย์สังข์** ได้นำหมู่เล็กน้อยออกมาพูดกับ
ข้าพเจ้าอีก ตอนแรกแยกพูดชมว่า 'ท่านอาจารย์ได้มาจัดสำนักขึ้นในที่นี้เพื่ออยู่โปรด
พวกผมนั้น พวกผมมีความยินดีปานได้แก้วอันหาค่ามิได้ ที่ได้ท่านอาจารย์มา
อยู่**นี้**

แต่หมู่พวกผมเขายังมีใจมิเต็มอยู่มาก เขาไม่มีความพอใจกับท่านอาจารย์
เทศน์สอนเลย

ผมอยู่กันกับหมู่เขา เขายกเอาผมให้เป็นหัวหน้า ถ้าผมไม่ช่วยเขา
ไม่ตามเขาบ้าง เขาก็จะฆ่าผม จำเป็นผมต้องช่วยเขา พูดแทนเขาไปบ้างแหละ
ท่านอาจารย์อย่าได้ถือผมเลย'

ข้าพเจ้าจึงพูดว่า 'การถือไม่ถือนี้ อาตมาก็ปล่อยวางเป็นธรรมดาอยู่
แต่ว่าอาตมาก็อาศัย**โยมจารย์**ผู้รู้ในธรรมนั้นแหละ ช่วยกันแก้พวกหมู่ญาติโยม
ช่วยให้เขารู้เขาเห็นตามที่อาตมาอธิบายให้ฟัง'

จารย์สังข์ก็รับคำข้าพเจ้า แต่แก้กลับพูดว่า '**ผมพูดแทนท่านอาจารย์
ไม่ได้แล้ว ผมพูดเขาจะฆ่าผมทีเดียวเลย'**

๙๕. ขอบคุณพวกที่คุกคามเอาชีวิต

เรื่องการตั้งสำนักของหลวงปู่อ่อน ภาณสิริ ยิ่งเข้มแข็งเกลียวและแผ่ตร้อนมากยิ่งขึ้น บ้านทีกของหลวงปู่มีต่อไป ดังนี้

“อยู่ต่อจนถึงวัน ๙ ค่ำ ตอนประมาณ ๒ ห่ม ข้าพเจ้าเดินทางจรกรรมอยู่ ได้ยินเสียงร้องคุกคามมาทางบ้านโสกแสง ข้าพเจ้าฟังดูได้ยินเสียงว่า

“พระตัวดี หัวดี ผุดเอาแต่ความดี **ให้หนีเด้อ !** ไม่หนีวันนี้ จะถูกค้อนทุบหัวให้แตก หรือมีฉะนั้นให้ถึงตาย ถ้ากลัวตาย **ให้หนีเดี๋ยวนี้!**”

เสียงอีกทีกครึกโครม ข้าพเจ้ามองดูเห็นแสงตะเกียงเจ้าพายุสว่างพันปามา จึงนึกจะคิดหาอุบายแก้ไขกันอย่างไร

เมื่อมันมากันรูปนี้แล้ว ข้าพเจ้าจึงนึกถึงคุณพระรัตนตรัยอันตนได้ปฏิบัติอยู่ และบุญอันตนได้ปฏิบัติมาตั้งแต่บวชเป็นสามเณร จนบัดนี้

เหมือนอย่างเคยปฏิบัติมา และปลอดภัยมาแต่หนหลังอย่างไร ข้าพเจ้าก็ได้ระลึกอย่างนั้น

ระลึกจบดีแล้วมีความดีใจ มีใจกล้า เบิกบาน ไม่สะทกสะท้านต่อเหตุการณ์ ไม่มีนึกกลัวต่อเรื่องที่เขาร้องขู่เชิญคุกคามมานั้นเลย จนเขามาถึง มีพวกถือตะเกียงขึ้นบนศาลา อีกพวกหนึ่ง จำนวนมาก ไม่ขึ้นบนศาลา พวกกันยืนอยู่ติดศาลาห่างจากข้าพเจ้าห่างไปประมาณ ๒ วา

ข้าพเจ้าห่มจีวรดีแล้วเดินไป และระลึกหาตัวปัญญาความรู้ที่เป็นอุบายรักษาใจตัว ขึ้นว่า “พระองค์สอนเราให้รู้ และให้ละโลก โกรธ หลง ดีแล้วละที่เขามา นี้ เราต้องให้เข้าใจว่า เขามาบอกให้เราเห็นตัวโลก โกรธ หลง อันมีอยู่ในใจเราให้เห็นชัด เพื่อเราจะได้แก้ ได้ละ ให้มันหมดไปจากใจเราให้พ้นทุกข์ดอก

ดีมาก เราขอขอบคุณเขา ผู้มาบอกของอันร้ายยังหาไม่เห็น ให้เราได้เห็นชัด
เต็มที่ พวกนั้นจะมาบอกให้เราเห็น โลก โกรธ หลง อันมีอยู่ในใจเราให้เราเห็น
มากเท่าไร เราก็คงได้รู้ได้เห็นในเวลามีคนมาบอกให้รู้เรื่องนี้เอง'

ดังนี้แล้ว ก็ระลึกหวนถึงการมาตั้งสำนัก ก็รู้ได้ว่า ตนสร้างอุทิศต่อ
คุณพระรัตนตรัย เป็นบุญอันใหญ่อยู่แล้ว เราจะไปมีใจหวาดหวั่นต่อความตายอยู่
อย่างไร !

พอดีเขามาถึง พวกคนเฒ่าถือตะเกียง มี**จารย์สังข์** เป็นต้น ขึ้นบนศาลา
ที่ข้าพเจ้าเคยนั่งต้อนรับเขา ข้าพเจ้าก็ไปนั่งรับเขาตามธรรมเนียมพระ

จารย์สังข์ และผู้เฒ่า มี**ผู้ใหญ่บ้าน-จารย์แบ้** เป็นต้น กราบข้าพเจ้าเสร็จ
แล้วก็พากันนั่ง

จารย์สังข์จึงพูดขึ้นว่า ท่านอาจารย์จะอยู่ในวัดที่ท่านจัดขึ้นนี้จริงหรือครับ ?

ข้าพเจ้าจึงตอบจารย์สังข์ว่า 'อาตมาก็ยังไม่ตกลงใจว่าจะอยู่ในสำนักนี้เป็น
แน่นอนดอก รอฟังเหตุผลในการอยู่สำนักนี้ได้มีความสบาย อาตมาก็อาจจำพรรษา
ในสำนักนี้ อาศัยบิณฑบาตกับพวกญาติโยมนี่แหละ'

จารย์สังข์จึงว่า 'เรื่องท่านอาจารย์จะอยู่ในวัดนี้ต่อไปไม่ได้แน่ครับ **เพราะ
พวกผมในบ้านโสกแสงไม่พอใจให้ท่านอยู่** ตามตกลงในหมู่บ้านพวกผมว่า
อยากให้ท่านอาจารย์เตรียมตัวหนีในวันเมื่ออื่นนี้ (พຽງນີ້) แหละ ท่านอาจารย์จะว่า
อย่างไร ?'

ข้าพเจ้าจึงพูดขึ้นว่า 'ก็นั่นแหละโยมจารย์สังข์ อาตมาจึงว่าในการอยู่การ
ไปของอาตมานั้น **จึงว่ารอดเหตุการณ์ไปก่อน** ก็พอดีโยมจารย์มาพูด

ดังนั้น เรื่องให้อาตมาหนี ด้วยหมู่ของพวกโยมจารย์ไม่เห็นดีในการที่อาตมา
มาอยู่ **ไม่เห็นดีอย่างไร อาตมาขอรู้เรื่อง**

ไม่เห็นดีที่อาตมาอยู่ จะเป็นเหตุพอสสมควรให้อาตมาหนีได้ไหม ขอให้
โยมจารย์พูดให้อาตมาฟังไปลองดู

ถ้าอาตมาเพียงแต่ได้ยินโยมจารย์สั่งข้าพุดนี้ว่า **หมูปวณนี้ไม่เห็นดีให้ท่านหนี** ท่านนี้ อาตมาหนีไปก็เท่ากับเอาภัยใส่ตัวอาตมาให้เป็นทุกข์ท่านนั้น

ด้วยอาตมาหนีเพราะพวกโยมบ้านโสภแสงไล่ไปจากบ้านโสภแสงนี้ ไปอยู่ที่ไหนอีกเขาจะสงสัยในอาตมา ว่าพระองค์นี้เห็นจะเป็นผีปอบกินคน หรือเป็นพระไม่บริสุทธิ์ หรือเป็นโทษอะไรมาแล้ว พวกโยมบ้านโสภแสงจึงได้ขับไล่หนีมาอย่างนี้ เราจะรับท่านอยู่กันได้อย่างไร

อาตมาจะไปบ้านใดเมืองใด เขาก็จะไล่อาตมาไปอย่างพวกโยมบ้านโสภแสงไล่อาตมาอยู่เดี๋ยวนี้ท่านนั้น

อันพวกโยมไม่เห็นดี ไม่อยากให้อาตมาอยู่ในที่นี้ มีเรื่องอะไรจึงไม่เห็นดี อาตมาขอทราบด้วย'

จารย์สั่งจึงพูดขึ้นว่า 'เขว่าท่านอาจารย์มาอยู่ที่นี่ **เจ้าปู่มะเหล็ก** กลัวท่านอยู่ไม่ได้ ได้หนีไป เมื่อ**เจ้าปู่มะเหล็ก**หนีไปแล้ว ไม่มีอันใดมาคุ้มครองปกป้องรักษาแล้ว ผู้คนใคร ๆ ก็ต้องตายพร้อมบ้านกันหมด เขาจึงให้ท่านหนีไปจากที่นี่ ไปวันมื่ออื่นนี้ (พรุ่งนี้)'

ข้าพเจ้าจึงพูดกับโยมจารย์สั่งว่า 'ใครช่างมีตาพิพรัญเห็นท่านเจ้าปู่อยู่หรือไม่อยู่ได้ดีแท้'

ท่านเจ้าปู่มาเข้าฝันอาตมา มานอนอยู่คืนที่ ๓ ฝันว่า**ท่านเจ้าปู่**ขออาตมาให้ช่วยปลุกหอให้ใหญ่เท่าที่อาตมาได้ นำพวกโยมยกขึ้นนี้ให้ได้ ๑๑ หลัง พร้อมศาลา ๑ หลัง โรงไฟ ๑ หลัง ตลอดทั้งโรงน้ำและส้วมถ่ายด้วย ดังนี้

อาตมาก็เข้าใจว่า**ท่านปู่**อยู่ที่อาตมายกถวายนี้ จึงว่าใครมีญาณรู้ ได้รู้ได้เห็นท่านปู่กลัวอาตมาอยู่ไม่ได้ หนีไป เมื่อท่านหนีไป เวลานี้ท่านไปอยู่ที่ไหน ?

แล้วท่านเป็นพระเหมือนกับอาตมา ชื่อท่านก็ว่า **ญาณครูโลก** เป็นพระเหมือนกันกับอาตมาอยู่แล้ว จะกลัวอาตมาผู้เป็นพระเหมือนกันอย่างไร อาตมาไม่เห็นด้วย'

จารย์สังข์จึงพูดขึ้นว่า ‘ท่านอาจารย์พูดนี้ก็ถูกแล้ว แต่หมู่พวกผมจะเห็นกันว่าอย่างไร ผมขอถามพวกหมู่ของผมดูก่อน’

แล้วแกก็ร้องเรียกขึ้นว่า ‘หมู่พวกเรา ใครจะเห็นกันว่าอย่างไร เมื่อพากันมาได้ยินท่านอาจารย์พูดดังนี้พร้อมกันแล้ว’

คือ ท่านอาจารย์ท่านต้องการเหตุผลให้เป็นการเพียงพอสมควรพอหนิ ท่านจึงจะหนีไปจากที่นี่ได้

พวกเราจะมีเหตุผลอันใด มาพูดให้ท่านเห็นเป็นการสมควร ก็ให้พากันว่าขึ้นมาลองดู’

มีคนหนึ่งพูดขึ้นมาจากข้างล่างว่า เหตุก็มีอยู่ว่า คือ ข้าพเจ้าฝันว่า **เจ้าอยู่ที่นี่ไม่ได้ เพราะกลัวพระองค์นี้ ท่านมีธรรมแก่ เจ้าปู่กลัว อยู่ไม่ได้ จึงได้หนีไปอยู่ดินเขาภูเพ็ง ละหมู่พวกเราทั้งเสียแล้ว**

เมื่อหมู่บ้านของพวกเราไม่มี**เจ้าปู่**รักษาแล้ว ผีตัวอื่นก็จะมากินคนลูกเล็กเด็กแดงพวกเราตายหมดเท่านั้นเอง

จึงให้พระองค์นี้เห็นเมื่อนี้ (วันนี้) หรือมืออื่นนี้ ให้ได้ทีเดียว

ทั้งพระองค์นี้พูดเอาแต่ความเห็นของตัวเองนี้มาตั้งแต่ตั้งวัดลงในที่นี้ ก็ไม่มีใครมาร่วมรู้ด้วยเลย มาข่มเหงคนเขาทั้งบ้าน ตั้งวัดด้วยตนเอง จะควรให้มันอยู่ไปทำไม

นี่แหละเหตุผล มันจะเห็นเป็นการเพียงพอไหม ถ้ามันยังไม่เป็นการเพียงพออยู่ แล้วมันจะให้เอาไม้ค้อนฟาดหัวมันอย่างนั้นหรือ มันจึงจะเห็นว่าเป็นการสมควร หรือเพียงพอประการใด’

เหตุเขาต่อต้านแต่เขาเดินมา จนได้พูดกัน ข้าพเจ้าก็ยกค้อนให้เป็นของเขา เขาด่าข้าพเจ้า ยังไม่เอามาพิจารณาเพื่อตอบเขาอยู่ก่อน เพราะอยากรู้นิสัยคนบ้านโสกแสง และคนเมืองขอนแก่นให้แน่ชัด

พอรู้ใจเขาแน่นอนแล้ว ข้าพเจ้าจึงว่า

โยมก็เอาความฝันขึ้นเป็นเหตุผล อาตมาที่จะได้นำพาพวกญาติโยม
บ้านหนองโจด บ้านหนองขาม และพวกโยมผู้ใหญ่บ้านโสกแสง ผู้มีศรัทธา
ตั้งหลายคนด้วย มาช่วยกันสร้างสำนักขึ้น

อาตมาก็ได้ฝันก่อนเหมือนกัน ดังอาตมาได้พูดให้โยมฟังมาแล้วนั้น
แต่วันหลัง (วันก่อน) เหตุนั้น อาตมาจึงได้นำพวกโยมสร้างขึ้น

อาตมาฝัน กับโยมฝัน ใครจะแน่ว่ากันประการใด ?

จารย์สังข์ตอบขึ้นว่า 'ถ้าจะว่า พระนั้นแหละฝันจะจริงกว่า เพราะพระมี
ศีลธรรม ทั้งพระอยู่ด้วยความไม่มีการงานให้เป็นการบอบบีให้แก่ร่างกายเหมือน
พวกโยม'

ดังนี้ ข้าพเจ้าจึงพูดว่า 'อาตมาจะขอพูดไปให้ฟังอีกก่อน พวกที่ดูอาตมา
อยู่ข้างล่างทั้งหลายนั้น ก็ขอให้ฟังอาตมาไปอีกก่อน

คือ การอยู่และการไปจากที่นี่ เมื่ออาตมาพูดเรื่องที่จะพูดต่อไปนี้จบแล้ว
ก็จะพูดเรื่องการอยู่การไปของอาตมาให้พวกญาติโยมทั้งหลายทราบต่อเมื่อภายหลัง

อันอาตมาฝันนี้ อาตมาว่า**เป็นความจริง** อาตมาจึงได้ตกลงใจ ได้นำพา
พวกญาติโยมผู้มีใจศรัทธาสร้างสำนักนี้ขึ้น ดังพวกญาติโยมทั้งหลายได้เห็นกันอยู่ที่นี่
เพราะ**ท่านเจ้าปู่**มาเข้านิมิตฝันอาตมาอย่างไร อาตมาก็ได้นำพาญาติโยม
จัดทำหอขึ้นถวายท่าน

จึงมีพวกโยมบางพวกเข้าใจผิด เข้าใจว่าอาตมาทำลายในที่นี้ มันไม่ใช่
แล้ว

เพราะ **ตูปหอ** พวกโยมทำขึ้นเล็ก ๆ ถวาย**ท่านหลวงปู่โกก**นี้ อาตมาก็
ยังรักษาไว้ดีอยู่ อาตมาไม่ได้ทำลายประการใดเลย

ลานวัดของท่านเตียนอยู่เล็ก ๆ นั้น อาตมาก็ได้ให้พวกญาติโยมถางให้
เตียนกว้างขวางออกไปได้มากกว่าเก่าอีก

ทุกอย่าง อาตมาได้้นำพวกโยมบูรณะ ได้เพิ่มเติมขึ้นก็ได้มากอยู่ ก็จะ

ให้อาตมาทำดีขนาดไหนอีกเล่า

ถ้าอาตมาได้หนีจากที่นี่ไปจริง ดังที่โยมบางพวกอยากให้หนีบัดนี้ (เดี๋ยวนี้) นั้น อาตมาได้เคยเห็นมานานว่าทุกแห่งเลย

อันดอนปู่ตานี้ ดอนศาลาเจ้านี้ เมื่อพระไต่ไปตั้งสำนัก หรือทำลายตupa และรูปดอนเดิมให้เสียรูปไปแล้ว พระผู้ทำไม่อยู่รักษา ได้หนีไปอื่นดังนั้น เคยเห็นเจ้าปู่โกกใหญ่ทำให้คนบ้านนั้นล้มตายกันใหญ่ จนได้แตกบ้านไปอยู่ที่อื่น ก็ยังนำไปเบียดเบียนให้ตายอยู่ก็มี ที่อาตมาเคยเห็นมา

เหตุนั้น เมื่ออาตมาได้นำพาพวกโยมสร้างสำนักขึ้น หากอาตมาหนีไปดังพวกโยมบางพวกอยากให้หนีนั้น อาตมายังมีความกลัวจะมีความเดือดร้อน

พวกญาติโยมบ้านโสกแสงกลัวเจ้าปู่โกกอยู่แล้ว ท่านอาจโกรธให้ที่พวกญาติโยมทำการเบียดเบียนพระดังอาตมาทั้งหลายนั้น

และอีกประการหนึ่ง ก็ เมื่ออาตมาได้จัดสำนักขึ้น ก็เนื่องจาก โยมหมอลำก่อนได้ไปขอพระกับอาจารย์ใหญ่ (หลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม) ของอาตมา ให้มาอยู่เพื่อโปรดหมอลำก่อน เป็นต้น ตลอดคนอื่น ๆ ผู้มีใจเลื่อมใสศรัทธา

พระอาจารย์ของอาตมาจึงให้ญาณครูดี มากับโยมหมอลำก่อนแล้ว ก่อนอาตมาได้มานี้

ท่านญาณครูดี ไม่มีความสามารถ จัดสำนักขึ้นไม่สำเร็จ ได้กลับคืนมาราบ บอกท่านอาจารย์ว่า จัดขึ้นไม่ได้ ดังนี้

ก็พอดีอาตมากลับมาจากเที่ยวธุดงค์ พระอาจารย์ (หลวงปู่สิงห์) ท่านจึงได้จัดให้อาตมานำพวกญาติโยม มีโยมหมอลำก่อน ตลอดโยมอื่น บ้านหนองโจด และบ้านหนองขาม มีผู้ใหญ่บ้าน-จารย์แก้ว และसारวัตร เป็นต้น ได้พากันมาจัดสร้างขึ้นจนจะสำเร็จอยู่แล้วนี้

เมื่ออาตมาหนีไป ตามพวกโยมที่อยากให้หนี เช่นนั้น อาตมากลัวความผิด ด้วยอาตมาผู้นำสร้างหนีไป

พวกโยมผู้มีศรัทธาทั้งหลายโกรธให้อาตมา ว่าพูดไม่สำเร็จ และไม่มีความจริง ฟ้องร้องอาตมาก็ได้ เพราะได้สละของมาทำ มีหม้ายมุงหม้ายคา ไม่ไผ่ทำปากปูพื้น และสานฝาแถมมากมาย ทั้งเสียเวลากี่หลายวันมาแล้ว ด้วยทุกอย่างจึงสมควรฟ้องร้องอาตมาได้ อาตมาก็ไม่มีหนทางแก้ตัวได้เลย

ถึงพวกโยมผู้ไม่พอใจในเรื่องจัดสร้างสำนักขึ้น จะถืออภิสิทธิ์ของตนมา **ม้าง** (รื้อถอน) ในสิ่งปลูกสร้างที่เขามิศรัทธาได้ยกขึ้นนี้ ก็ไม่ได้อยู่อีกนั้นแหละ มียู่แต่เขาผู้สร้างจะ **ม้าง** ของเขาเองเท่านั้นแหละ คนนอกนั้นจะมารื้อของเขาไม่ได้เลย เขาฟ้องได้หมดนั้นแหละ

เหตุนั้น ในเรื่องขึ้นนี้ อาตมาขอบอกว่าอาตมายังหนีไม่ได้ดอก และการที่อาตมาได้มาครั้งนี้ มี **พระอาจารย์ใหญ่ของอาตมา** (หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม) พร้อมด้วย **เจ้าคณะจังหวัด - ท่านพระครูพิศาลธัญเขต** (หลวงปู่จันทร์ เขมิโย) ได้สั่งให้อาตมามานำพวกญาติโยมผู้มีศรัทธาสร้างที่พักขึ้นตามคำขอของ **โยมหมอลำก้อน** ได้ไปขอพระกับพระอาจารย์ของอาตมาให้มาโปรดญาติโยม นั้น

เมื่ออาตมาจะได้หนีไปจากสำนักนี้จริงแล้ว อาตมาก็จำต้องเขียนรายงานบอกความขัดข้องของพวกญาติโยมบางพวกไม่เห็นดีให้อยู่ ไปให้ท่านผู้ใหญ่ทั้งสองของอาตมาให้ท่านทราบเพื่อพิจารณา

แล้วให้ท่านสั่งมาว่า ให้อาตมาหนี หรือให้อยู่ ประการใดแล้วก่อน จึงจะรู้เรื่องหนีไปของอาตมาให้เป็นการแน่นอนลงได้”

เรื่องยังไม่จบ ก็ต้องตามตอนต่อไปครับ.

๙๕. จัดการพวกที่ยังโกรธแค้น

เรื่องการตั้งสำนักของหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ ดำเนินต่อไป ดังนี้

“พวกเขยีน้อยข้างล่าง เขาได้ยืมข้าพเจ้าพูดมาทั้งหลายนั้นจนจบเรื่องลงนี้ มันยิ่งโกรธ ยิ่งด่า จะเอาพร้าตีหัวฟันหัวเป็นการใหญ่ เพราะเขาว่าข้าพเจ้าพูดเอาแต่ความตัว ไม่ฟังเหตุผลคนอื่น ไม่เอาคำพูดของใครเลย

ตัวข้าพเจ้าได้ยืมเสียงเขาพูดอยู่ข้างล่าง เขาโกรธให้ข้าพเจ้ามาก จึงได้เอาใจพิจารณาคำพูดของเขา และของตนที่พูดมาทั้งหลายนั้น เห็นว่าตนได้ว่างความเห็นไว้เป็นหลักแน่นอนพอสมควรดีแล้ว จึงได้ไปเอาเรื่องพวกที่อยู่ข้างล่างที่เขาโกรธให้ฉัน เพื่อเป็นการแก้ให้เขาสงบลง

แต่ว่า ก่อนจะไป ข้าพเจ้าได้ระลึกในใจถวายชีวิตบูชาพระรัตนตรัย อันตัวข้าพเจ้าได้ตั้งใจปฏิบัติมา ให้ใจได้ถวายให้จริงดังลงแน่นอนก่อนใจตกลง เห็นว่าภัยมันจะเกิดขึ้นในเราได้ก็เพราะกรรมอันเหลือความสามารถ กุศลเราได้ตั้งใจปฏิบัติมาในคุณพระรัตนตรัย มาแก้ไม่หลุดนั้นแหละ มาบันดาลให้คนหมู่นี้ฆ่าตี หรือกระทำการสิ่งใดเราได้ ดังตัวข้าพเจ้าได้ระลึกได้ปลดปล่อยมาแล้วแต่ก่อนทุกคราวมาแล้ว จึงหวนไปเอาเรื่อง

ข้าพเจ้าจึงถามขึ้นว่า พ่อออกจารย์เบ้า หรือโยมจารย์สังข์ อันพวกใครที่ยีน้อยข้างล่างทั้งหลาย พวกนั้นพูดอวดดีอยู่นี้ เป็นคนบ้านโสกแสงเราหรือ หรือเป็นคนบ้านใดกันนี้ ?

โยมผู้ใหญ่บ้าน และโยมจารย์สังข์ บอกข้าพเจ้าว่า ‘ไม่รู้’ เพราะเขาอยู่ไกล ทั้งอยู่ที่มืดด้วย มองไม่เห็น ดังนี้

ข้าพเจ้าจึงพูดต่อไปว่า ‘โยมว่าไม่รู้ไม่เห็น ก็ว่าไม่รู้ไม่เห็นกัน แต่อาตมา

รู้ยู่นะ คือ โยมผู้ยืนอยู่ข้างหน้าหมู่ในแสงสว่างเห็นตัวอยู่นั้นคือ โยมทิดพร
ผู้ที่ถือขวานวิ่งตามอาตมาวันที่อาตมาได้มาถึงตอนนี้วันแรกนั้น ก็เป็น ทิดพร
คนนั้นแหละ

โยมทิดพร อาตมาจะบอกให้รู้นะ อาตมาเองก็เป็นพระคนเกิดที่บ้าน
ดอนเงิน อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

อาตมาอยู่ในความปกครองเจ้าจอมเมืองไทยของพวกเรา และอยู่ในความ
ปกครองของพวกเจ้านายทั้งหลาย เหมือนกับพวกพระทั้งหลายอยู่กันตามบ้าน
เมืองขอนแก่นแหละ

เหตุนั้น พวกโยมจะทำอาตมาอย่างไร ก็ให้พากันทำไปตามชอบใจเถอะ
ไม่เอาแต่ปากพูดจาฟันหัวตีหัวเปล่า ๆ เลย จะฟันจะตีอาตมาเอาเลยก็ได้

อาตมาได้บวช ปฏิบัติคุณพระไตรสรณคมน์ ได้อุทิศชีวิตถวายพระมหามจรย์
มอบไว้แก่คุณพระไตรสรณคมน์ทุกประการ จึงสามารถนั่งอธิบย ทนต่อความดู
ความว่าของพวกโยมอยู่นี่แหละ

แต่ (ถ้า) พวกโยมทำร้ายอาตมา ตลอดหมู่ของอาตมา ให้ถึงตาย หรือ
เพียงให้เจ็บ ประการใดก็ดี พวกโยมจะได้ถูกพวกเจ้านายมาเอาตัวพวกโยมไป
ลงโทษเหมือนทำตัวอาตมาและหมู่ของอาตมา เหมือนกันจะนั้น

เพราะอาตมาไปอยู่ที่ใด ไม่เคยได้มีพิศพาลกับใคร ๆ มาเลย พออาตมา
จะได้มีความสงสัยว่า คนที่อาตมาผิดกับเขานั้นได้ตามมากระทำได้งั้น ไม่พึงมี

แต่อาตมาอยู่ที่นี้แหละ เพื่อบัญญัติจากท่านเจ้าปู่ อันอาตมาเห็นว่าไม่เป็นที่
ของบุคคลใดมาทวงแค้นว่าเป็นที่ของตนได้เลย ได้บังเกิดมีพวกโยมบ้านโสกแสง
พวกหนึ่ง มีโยมทิดพร เป็นต้น มีความเข้าใจผิด ได้มีความไม่พอใจ มาหา
เรื่องราว อาตมาข่มเหงยกวัดอยู่เอง พูดเอาแต่ความตัวคนเดียว อยากฆ่า
อยากฟัน ตีหัวมัน ว่าต่าง ๆ นานาอยู่เดี๋ยวนี้แหละ

เหตุนี้ เรื่องคำพูดเช่นนี้ หากพวกโยมไม่หยุดกันเวลานี้แล้ว อาตมาก็จะ
เขียนรายงานไปแจ้งเรียนต่อเจ้าฝ่ายในเมืองขอนแก่น ผู้ทำนรักษชาติพระศาสนาด้วย

เพราะอาตมาอยู่ที่นี่ ไม่เคยก่อกรรมกับพวกญาติโยมใด ๆ เลย เรียกคนเฒ่าคนแก่ผู้ชายผู้หญิง ก็เรียกพ่อออก แม่ออก เหมือนกันกับอาตมาเรียกแม่ผู้อาตมาได้เกิดด้วยเหมือนกัน

ก็ด้วยอาตมาได้ข้าว ได้อาหาร กับพวกพ่อออก แม่ออก ได้ทำบุญมานั้นเลี้ยงชีวิตของอาตมาให้เป็นอยู่ เหมือนดังพ่อแม่อาตมาผู้ที่อาตมาได้เกิดด้วยเลี้ยงอาตมาให้มีชีวิตใหญ่มาเหมือนกัน นั้น

พระองค์ได้สอนว่า ใครได้เลี้ยงชีวิตให้เป็นอยู่ ถ้าเป็นผู้ชายให้เรียกเป็นพ่อออก ถ้าเป็นผู้หญิงให้เรียกเป็น แม่ออก อาตมาได้เรียกอย่างพระองค์นั้นสอนมา ก็จะให้อาตมาเคารพนับถือญาติโยมไปถึงไหนอีกกันเล่า พวกโยมก็ยังคงมาหาเรื่องเกลียดชังใส่อาตมาอยู่

จึงว่าอาตมาจะได้ร้องเรียนให้ท่านเจ้านายทราบดูแน่ละ ต่อไปหากไม่หยุดกัน

แล้วโยมจารย์สังข์จะว่าอย่างไรกันเรื่องนี้ ถ้าอาตมาเรียนไปถึงท่านเจ้านายจะมีผิดไหมดังนี้

จารย์สังข์จึงว่า 'มันก็ผิดนั้นละขอรับ แต่ผมขอกับท่านอาจารย์ไว้ก่อน' แล้วแกจึงร้องเรียกลงไปหาพวกทิดพรที่ยืนอยู่ข้างล่างนั้น ว่า 'พวกเราที่ยืนอยู่ข้างล่างนั้น ใครพูดกับพระไม่เป็น ให้หยุดเสีย ให้ขึ้นมาบนศาลาพักหม้อยู่ที่นี่ หรือจะพากันกลับบ้านเสียก็ได้'

พระกับโยมฟ้องร้องกัน โยมร้อยคนพันคนก็สู้พระองค์เดียวไม่ได้เลย

เพราะพวกเจ้านายท่านเชื่อคำพระ ด้วยพระท่านพูดมีศีลธรรม พวกเจ้านายจึงได้เชื่อท่านมากกว่าโยม'

จารย์สังข์พูดกับเขาดังนั้น พวกอยู่ข้างล่างจึงได้เตรียมพากันกลับบ้านกันหมด"

๙๖. ถ้ามปัญหาสอบภูมิปัญญา

เมื่อทิตพร และพรรคพวกพากันกลับบ้านไปแล้ว จารย์สังข์ก็ลงมือถาม
ปัญหาธรรมะ เป็นการลองภูมิปัญญาภูมิธรรมของหลวงปู่อ่อน ถานลิริ ซึ่งเป็น
พระปาเถียรดุจดั่งตามป่าตามเขา ไม่น่าจะตอบปัญหาธรรมทางปริยัติได้

คำถามปัญหามีหลายประการ ผมขอเลือกมาเสนอเพียงบางส่วนเท่านั้น
ดังต่อไปนี้

“... (เมื่อทิตพรและพวก) กลับบ้านกันหมดไปแล้ว จารย์สังข์จึงถาม
ปัญหาข้าพเจ้าว่า ‘ใหญ่’ ยิ่งกว่าใหญ่ที่สุดในโลก ได้แก่อะไร ?”

ข้าพเจ้าตอบว่า ‘ปัญญาความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า จนโลกใหญ่ ๆ
ไม่หับไม่ครอบพระองค์ได้ ท่านจึงไปอยู่พระนิพพานอยู่บนโลกอย่างนั้นได้’

จารย์สังข์ก็รับว่า ‘ถูกละ’

และถามอีกว่า ‘มืด’ กว่าสิ่งใดในโลก ได้แก่อะไร ?”

ข้าพเจ้าตอบว่า ‘ได้แก่ อวิชชา หรือ โมหะ หัวใจคนเรามืดไม่รู้จักสังขาร
จึงให้สังขารมันทับจนได้เป็นทาสของ ตัณหา กันอยู่หมดทั้งโลกกัน ดังนี้’

จารย์สังข์ก็รับว่า ‘ถูกละ’

และถามอีกว่า ‘หนัก’ ที่สุดในโลก ได้แก่อะไร ?”

ข้าพเจ้าตอบว่า ‘ได้แก่ โทสะ ความไม่รู้เท่าทันขั้น ๕’

จารย์สังข์ก็รับว่า ‘ถูกละ’

และถามอีกว่า ‘ร้อน’ กว่าอะไรที่สุดในโลก ได้แก่อะไร ?”

ข้าพเจ้าตอบว่า ‘ได้แก่ โมหะ ความไม่รู้เท่าราคะ โทสะ โมหะ อันเป็นไฟ
ของหัวใจหลง เป็นธรรมชาติของร้อน มันจึงเผาผลาญเอาใจคน สัตว์ ให้ร้อนเป็น
มหันตทุกข์ใหญ่ในโลกนี้ ดังนี้’

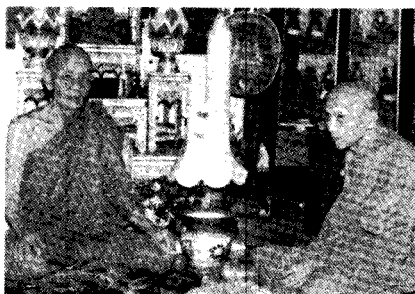
จารย์สังข์รับว่า 'ถูกละ'

ก็พอดีเวลาจะเข้าถึง ๗ ทุ่ม (ตี ๑) จารย์สังข์ก็ได้ชวนหมูกลับบ้าน

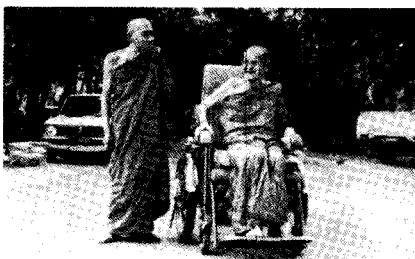
จากนี้ไปก็ไม่มีเรื่องอะไรอีก

จบเรื่องเบื้องต้นแต่เท่านี้"

ยังครับท่านผู้อ่าน ! ความจริงแล้วเป็นเพียงการอย่าตีไปชั่วคราวเท่านั้น
ยังมีต่ออีก ๒ ตอนครับ.

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ กับหลวงปู่ดุลย์ อตุโล

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ กับหลวงปู่ขาว อนาลโย

๔๗. หลวงปู่สิงห์ให้คำชม

เหตุการณ์ที่สำนักป่าบ้านโสกแสง ที่หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ ได้พาญาติโยมจัดตั้งขึ้นมา น่าจะเป็นที่เรียบร้อย จนหลวงปู่สิงห์ ขนดะยากโม จัดให้ท่านญาณครุฑี มาอยู่แทน แต่เหตุการณ์ก็ยังไม่สงบ เชิญอ่านบันทึกของหลวงปู่อ่อน ต่อไป ดังนี้

“ตอนเช้าวัน ๑๐ ค่ำ พวกผู้ใหญ่บ้านจึงมาพูดกับข้าพเจ้า (หลวงปู่อ่อน) ว่า พวกจารย์สังข์ และผู้ใหญ่บ้าน ถูกพวกหมู่เขาโจนและโกรธให้เป็นการใหญ่ เนื่องแต่ที่ข้าพเจ้าไปยุยงนำพวกผู้ใหญ่บ้านสร้างที่พักขึ้น

ทั้งเขาโกรธพวกผู้ใหญ่บ้าน และทายกวัด เฒ่าจำผิ ที่พากันรับไตรสรณคมน์กับข้าพเจ้าไป

เขาวัว พวกผู้ใหญ่บ้านต้องฟังพวกเขา เขาจะปลดผู้ใหญ่บ้านออก และปลดเฒ่าจำผิออกให้หมดเลย

นอกจากนี้ พวกเขาเตรียมกันออกมาไล่ข้าพเจ้าหนี เขาบังคับไม่ให้ผู้ใหญ่บ้านพูดต้านทานห้ามปรามเป็นอันขาด

ถ้าพวกผู้ใหญ่บ้านยังขึ้นมีปากเสียงห้ามเขา เขาจะลงมือจับไปมอบให้ทางการเลย

ผู้ใหญ่บ้านพูดให้ข้าพเจ้าฟังดังนี้

ข้าพเจ้าได้พาพวกโยมจัดที่พักอยู่ ๑๔ วัน ก็เสร็จเรียบร้อย และรอฟังเรื่องราวของพวกโยมบ้านโสกแสงต่อไปอีก ๑๐ วัน เห็นว่าเรื่องสงบอยู่ จึงได้ลาพวกญาติโยมทั้งหลายนำหมูกลับไปกราบพระอาจารย์สิงห์ ที่สำนักรุกขมูล โคกป่าช้าเหล่างา เพื่อฟังดูเรื่องของข้าพเจ้าที่ได้เขียนเนื้อความที่ได้ได้กับโยม

บ้านโลกแสงส่งไปให้ท่านอาจารย์ทราบทุกวัน ไม่เห็นท่านตอบให้ทราบสักที จึงอยากทราบเรื่องกับท่าน

เมื่อไปถึงก็ไปกราบท่าน แล้วท่านจึงพูดชมความสามารถของข้าพเจ้า ในที่ประชุมใหญ่ แล้วท่านจึงพูดเรื่องข้อความต่าง ๆ ที่ได้ส่งไปกราบเรียนท่าน

พระอาจารย์สิงห์บอกว่า ท่านได้ไปพูดกับพวกเจ้านาย มีเจ้าเมือง เป็นต้น ไว้เรียบร้อยแล้ว

ท่าน**พระอาจารย์สิงห์** ก็ได้จัดท่าน**ญาครุฑี** พร้อมพระเถร ไปอยู่สำนักที่จัดขึ้นที่บ้านโลกแสงแทนข้าพเจ้าเป็นการเรียบร้อยแล้ว

จากนั้นไปไม่กี่วัน **พระอาจารย์สิงห์** ก็ได้นำไปจัดกุฏิขึ้นที่ป่าช้าบ้านดอนยาง ซึ่งเป็นบ้านญาติของท่าน**พระอาจารย์สิงห์**

ข้าพเจ้าจัดขึ้นได้กุฏิ ๙ หลังเสร็จ ส่วนศาลาและสิ่งอื่น ๆ พวกโยมจัดไว้เสร็จแล้วแต่สมัย**พระอาจารย์สิงห์** นำหมู่มาพักอยู่แถบเมืองขอนแก่นที่แรกนั้น พอจัดกุฏิขึ้นเสร็จแล้ว ก็กลับมากราบท่านอีก

อยู่ไม่นานวัน ฝนหาใหญ่ได้ตกลงเป็นที่แรกที่เมืองขอนแก่น น้ำเต็มไปหมดเลย

พวกโยม**บ้านโลกแสง** ไปจับปลาที่ท่านบที่พวกเจ้านายทำไว้เพื่อเอาน้ำมาใช้ในเมืองขอนแก่น ท่านบนั้นอยู่ใกล้บ้านโลกแสง

เมื่อเขาไปจับปลากัน มีคนแก่คนหนึ่งป่วยชักลงทันที เลือดแตก ออกปากออกจุมูกออกหู พวกจารย์สังข์กับหิดพรช่วยกันรักษาไม่หาย ตาย

เลยเหตุนี้แหละ พวกจารย์สังข์ เป็นต้น เลยเข้าใจว่าผีดาบู้โลกทำเรื่องข้าพเจ้าไปจัดสำนักขึ้นที่ดอนนั้น จึงพร้อมกันมาไล่ญาครุฑีหนี ถ้าไม่หนี เขาจะฟ้องโรงศาล ดังนี้”

๔๘. นำเรื่องฟ้องร้องถึงศาล

ตอนนี้จัดเป็น 'ยกสุดท้าย' เป็นการแพ้ชนะเด็ดขาด ดังนั้นทีก็ของหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ ดังต่อไปนี้

“ท่านญาครุฑี กลัวเขาได้หนีไปอีกละ พวกโยมหมอลำก่อนจึงไปกราบเรียนพระอาจารย์สิงห์ให้ทราบ

พระอาจารย์สิงห์จึงขอให้ข้าพเจ้า (หลวงปู่อ่อน) ไปพิจารณาเรื่องจารย์สังข์ เขาจะฟ้องร้องอีก

ข้าพเจ้าไปถึง พวกจารย์สังข์เขามาฟ้องร้องขอว่า ให้หนี ๑ และขอให้ยกวัดออกไปจากดอนปู่ตานี้ให้ได้ ๑

ข้าพเจ้าพูดบอกเขาว่า

‘การจะให้พระหนีจากสำนักนี้ขัดข้องหลายอย่าง เวลานี้ก็จวนจะเข้าพรรษาอยู่แล้ว จะไปจัดสำนักที่ไหนไม่ทันเสียแล้ว ทั้งสำนักสงฆ์นี้ก็มีพวกญาติโยมหลายคนพากันมาจัดสำนักขึ้นทั้งสามหมู่บ้าน

ถ้าหมู่พวกอาตมาหนีไป ก็จะเป็นโทษถึงปาราชิกก็เป็นได้ เพราะพูดมูสาให้โยมจัดสำนักถวายว่าตนจะอยู่แล้วไม่อยู่ ของและอุปกรณ์ที่เอามาสร้างขึ้นนี้ คิดเป็นเงินราคาหลายบาท พระไม่อยู่ให้ก็เป็นการหลอกลวง พระเป็นโทษอย่างหนัก หนีไม่ได้แล้ว

ส่วนจะให้ย้ายสำนักไปตั้งที่อื่นก็จะย้ายไปที่ใดได้ เวลานี้ก็เดือนข้างแรม จวนกับการเข้าพรรษาอยู่แล้ว ผู้คนก็ลงทำนาหมดแล้ว จะเอาใครมาช่วยยกกันไปได้

หรือพวกโยมจารย์สังข์จะยกเองก็ได้ แต่ให้ทันวันเข้าพรรษา อาตมาจึงจะให้ยกไป’

จารย์สังข์จึงว่า ‘พวกผมไม่รับยกแล้ว เพราะพวกผมไม่ได้ทำกัน ให้พวกเขาทำนั่นแหละมายก’

ข้าพเจ้าจึงมองดูพวกหมอลำก่อน เป็นต้น ที่เป็นพวกมาตั้งสำนักขึ้น และบอกจารย์สังข์ว่า ‘ขอให้โยมไปบอกเขามายกให้ด้วย’

จารย์สังข์แกก็ไม่รับไปบอกอีก ข้าพเจ้าจึงบอกว่า ‘ถ้าเช่นนั้นสำนักนี้ ก็คงตั้งอยู่นั่นต่อไปเท่านั้นเอง’

จารย์สังข์จึงพูดว่า ‘ถ้าท่านอาจารย์ไม่นำพวกโยมของท่านที่ได้พากันมายก สำนักนี้ขึ้น ไม่มายกหนีไปจากที่นี่จริงแล้ว พวกผมก็จะฟ้องต่อพวกเจ้านาย เท่านั้นแหละ’

ข้าพเจ้าขอห้ามพวกจารย์สังข์ด้วยอุบายใดก็ไม่ฟัง วันหลังพวกจารย์สังข์ ก็พากันมาพูดท้าทายกับข้าพเจ้าว่า

‘พวกผมมีนามวิ่วมีความมากพอจะขายสู่ความกับท่านจนหมดเงินหมดของทั้งหลายนี้ พวกผมจะฟ้องท่านจนถึง ๓ ศาลในจังหวัดนี้ พวกผมนี้แพ้หรือชนะก็จะหยุดกันดอก’ ดังนี้

ข้าพเจ้าก็ได้ขอร้องว่า ‘อย่าฟ้องอาตมาเลย อาตมายอมตัวกับพวกโยม จนได้เรียกพวกโยมว่า **พ่อออก ๆ** เรียกเหมือนเป็นพ่ออาตมา ก็จะไม่ส่งสารอาตมาผู้เป็นพระ ทั้งเป็นผู้จน ๆ อย่างนี้หรือ

อะไรก็ไม่รู้คู่ความกับโยม เพราะได้ขอทานข้าว อาหาร กับพวกโยม มาเลี้ยงชีวิตของอาตมาให้เป็นอยู่ไปทุกวันนี้เสียด้วย ก็จะไม่มีความสงสารอาตมา บ้างหรือ ?’

พวกจารย์สังข์ก็ไม่ฟังเสียง ได้พากันเดินลงศาลาวัดอาตมา แล้วก็พากันเดินเข้าไปในเมือง เพื่อฟ้องศาลนายอำเภอ

นายอำเภอกถามพวกจารย์สังข์ จารย์สังข์ก็บอกตามเรื่องที่ได้พูดกันมา

นายอำเภออุใหญ่ว่า ‘เอาผีมาขึ้นศาล ศาลนี้ไม่ใช่ศาลผี ทั้งกฎหมาย
ชำระผีเจ้าแผ่นดินก็ไม่ได้ตั้ง ไม่มีจะเอากฎหมายไหนมาชำระให้ได้แล้ว’

ท่านนายอำเภอสั่งเสมียนไปเอาโซ่มา จะจับพวกนี้ มันเอาผีมา
ขึ้นศาลเรา ดังนี้

พวกจารย์สังข์ก็ได้วิ่งลงศาล แตะกันหนีไปขึ้นศาลเจ้าเมือง

ท่านเจ้าเมืองได้สั่งสอนให้ออกจากการนับถือผี ท่านว่าท่านได้สั่งให้ข้าพเจ้า
ออกไปจับผีให้ได้แล้ว ถ้าสิ่งใดขาดเงินท่านจะจัดมาถวายข้าพเจ้า ให้ไปเอากับท่าน
ท่านเจ้าเมืองบอกให้พวกจารย์สังข์ลงจากศาลของท่านไป

จารย์สังข์ก็ได้พาหมู่ไปศาลยุติธรรม ฟ้องต่อผู้พิพากษา

ท่านผู้พิพากษาก็โทษพวกจารย์สังข์ว่า เอาผีขึ้นศาลยุติธรรมของท่าน
ท่านให้เสมียนเอาโซ่มาจะจับอีก

ท่านบอกพวกจารย์สังข์เอาเงินมาแบ่ง (จ่ายค่าปรับ) ศาลยุติธรรมของท่าน
อีก ๕๐๐ บาท เพราะหาว่าประมาทศาลยุติธรรม

พวกจารย์สังข์ก็ได้วิ่งหนีกันอีก พวกกันไปร้องขอให้เจ้าคณะจังหวัด
ท่านพระครูพิศาลอรัญเขต ให้ไล่ข้าพเจ้าหนีให้ได้

ท่านพระครูพิศาล ฯ ท่านบอกว่า ‘ฉันส่งพระไปสอนพวกเธอละผีดีแล้ว
มันจะยุ่งอะไร ?’

พวกจารย์สังข์เขาพักเวลาอีก ๓ วัน เขาไปฟ้องนายป่าไผ่ เรื่องตัดไม้
มาทำกระท่อม

นายกรมป่าไผ่ออกไปสืบสวนดู ท่านอาจารย์สิงห์ กับท่านอาจารย์
มหาปิ่น ก็ออกไปด้วย

วันนายป้าไม่ออกไปนั้น นายป้าไม่ทำว่า พวกจารย์สังข์ฟุ้งผิด
ไม่เป็นกิจไปฟุ้งว่าไม่เป็นต้น นายป้าไม่จึงว่าพวกจารย์สังข์ฟุ้งผิด ทำให้ท่าน
เสียเวลา

นายป้าไม่จะจับเขาอีก ทั้งนายป้าไม่หาว่าพวกจารย์สังข์นี้ เบียดเบียน
พระพุทธศาสนา ทำให้พระยุ่งยาก พวกนายป้าไม่จึงจะจับเอาจริง ๆ
พวกจารย์สังข์ก็ได้ขอร้องไม่ให้นายป้าไม่จับ จนถึงกับร้องให้
นายป้าไม่ก็อนุญาตให้ไม้ ๔ ต้นใหญ่ ๆ มาทำกุฏิและศาลาวัดนั้นให้
ถาวรขึ้น

พวกจารย์สังข์รับรองค่านายป้าไม่ ท่านจึงให้หยุดเรื่องกันไป
เรื่องสำนักบ้านโลกแสงหมดเท่านั้น”

สาธุ ! ผมเขียนไปล้นไป มาถึงตอนนี้ค่อยหายใจปลอดโปร่งขึ้น
แต่ ...ยังครับ ท่านผู้อ่านเชื่อไหมว่า ‘บาปกรรมมีจริง’

บันทึกของหลวงปู่อ่อน มีغمม้ายอีกว่า

“ต่อจากนี้ไป ทางทิศพร เป็นไข้ ๗ วันตาย

จารย์สังข์เอาทิศพรไปทิ้ง กลับมาได้ ๕ วันตาย

ทิศเรือง เอาจารย์สังข์ไปทิ้ง กลับมาเป็นไข้ ๗ วันตาย

ทิศช่วง กับอีกคนหนึ่งหัวหน้าเขา ได้นำดอกไม้ธูปเทียน เป็นต้น วิ่งไป
ขอมาข้าพเจ้า และไม่ตาย ดังนี้แหละ

ท่านญาครุฑ กลับมาในเวลาพระอาจารย์สิงห์ และพระอาจารย์มหาปิ่น
ออกไปคราวป้าไม่ออกไปตรวจไม้เขาฟุ้งนั้น

พระอาจารย์เลยสั่งให้ญาครุฑจำพรรษาในสำนักนั้น

ส่วนตัวข้าพเจ้า (หลวงปู่อ่อน) พระอาจารย์สิงห์ให้ไปจำพรรษาสำนักป่า

บ้านพระคือ...”

๙๙. บาปกรรมที่ประทุษร้ายพระ

ในบรรดาพระรัตนตรัยที่ได้รับความนิยมจากหลวงปู่สิงห์ ขนดะยากโม ให้ออกเผยแผ่ธรรมสู่ประชาชนในท้องที่ต่าง ๆ ของจังหวัดขอนแก่น ในสมัยนั้น แต่ละองค์มักจะประสบเหตุการณ์ต่อต้านในรูปแบบต่าง ๆ แทบทั้งสิ้น สาเหตุหลัก เพราะพระคุณเจ้าเหล่านั้นสอนให้ประชาชนเลิกเชื่อถือมงายกับเรื่อง ภูตผีปิศาจ และเรื่องไสยศาสตร์ต่าง ๆ แล้วหันมาถือพระไตรสรณคมน์ ให้รู้จัก ทำบุญและปฏิบัติธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ในตอนนี ผมจะขอยกกรณีของพระเดชพระคุณหลวงปู่สีโห เขมโก ที่ถูกคนปองร้ายลอบยิงมานำเสนอเป็นอุทาหรณ์อีกเรื่องหนึ่ง

หลวงปู่สีโห เขมโก เป็นศิษย์อาวุโสองค์หนึ่งในสายของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต และร่วมอยู่ในกองทัพนครของหลวงปู่สิงห์ ขนดะยากโม ที่มาเผยแผ่ธรรมที่จังหวัดขอนแก่นครั้งนี้ด้วย

หลวงปู่สีโห เขมโก ท่านเป็นพระศักดิ์สิทธิ์ มีพลังจิตสูง และปฏิบัติเคร่งครัดมาก ท่านเป็นชาวจังหวัดมหาสารคาม ได้เข้าร่วมกองทัพนครทั้งเมื่ออยู่ที่จังหวัดขอนแก่น และเมื่อย้ายไปอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมาในภายหลัง

หลวงปู่สีโห ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดป่าวิเวกธรรม หรือวัดป่าบ้านเหล่า จังหวัดขอนแก่น เป็นองค์ที่ ๒ ต่อจากหลวงปู่สิงห์ ขนดะยากโม ในช่วงท้ายท่านไปเป็นเจ้าอาวาส วัดป่าศรีไพรวัน ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

เรื่องราวที่หลวงปู่สีโห และคณะ ถูกประทุษร้าย มีย่อ ๆ ดังนี้

หลวงปู่สีโห เขมโก พร้อมด้วยพระเถระจำนวนหนึ่ง ได้รับมอบหมายจาก

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ให้ออกไปเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชนในเขตอำเภอ
มัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

คณะของ**หลวงปู่สีโ** ได้ไปพักปักกลดที่ป่าช้าแห่งหนึ่งนอกตัวอำเภอ ได้ออกแสดงธรรมเทศนาโปรดชาวบ้านในละแวกใกล้เคียง ท่านสอนให้เลิกละ การกราบไหว้บูชา และเช่นสรวงภูตผีปีศาจต่าง ๆ ที่เชื่อถือกันมานาน

หลวงปู่ ได้ยกเหตุผลมาแสดงให้ประชาชนได้เห็นประจักษ์ชัดว่า การนับถือ ผีสิ่งนั้นไม่เกิดประโยชน์อันใด ผีสิ่งไม่สามารถนำพาเราไปสู่ทางแห่งความสุขสงบได้

ชาวบ้านกลุ่มที่เชื่อฟังต่างก็ปฏิบัติตามคำสอนของท่าน ซึ่งก็ประจักษ์ผลดี อย่างน่าอัศจรรย์ ได้พากันมายึดพระไตรสรณคมน์ คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และปฏิบัติศีล สมาธิ ภาวนา ตามคำสอนของท่านเป็นจำนวนมาก

หลวงปู่สีโอบรมชาวบ้านอย่างได้ผลดี ถึงกับพากันรื้อถอน ศาลปู่ตา ที่ชาวบ้านปลูกขึ้นเพื่อให้เป็นที่อาศัยของภูตผีหึ่งเสีย จะได้เลิกมกมายในเรื่อง เหล่านั้นกัน

แต่...ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยก็มีเป็นธรรมดา พวกเขาเห็นว่า**หลวงปู่สีโ** และ คณะ เป็นต้นเหตุให้มีการทำลายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พวกเขาเคารพนับถือ จึงได้คบคิด กันวางแผนที่จะฆ่า**หลวงปู่สีโ** และคณะสงฆ์ผู้ติดตามนั้นเสีย

เมื่อตกลงกันดีแล้ว ชาย ๕ คน ได้นำอาวุธปืนแอบเข้าไปใกล้ ๆ กับ กลดที่ **หลวงปู่** กำลังนั่งทำสมาธิอยู่ แล้วทุกคนต่างหันปากกระบอกปืนไปยังท่าน เตรียมที่จะลั่นไกขึ้นพร้อมกัน

เมื่อหัวหน้าให้สัญญาณนัดหมาย ทั้ง ๕ คนก็ลั่นไกปืนขึ้นพร้อมกัน !

แต่ ... คนทั้งห้าตกใจสุดขีด ที่ไกปืนไม่ลั่นแม้แต่กระบอกเดียว

ช่างอัศจรรย์อย่างเหลือเชื่อ!

เมื่อคิดฆ่าพระไม่เป็นผล ต่างคนต่างก็วิ่งหนี

แต่แล้ว... อัจฉริยะยิ่ง ! ทุกคนต่างยืนขาแข็ง ก้าวขาไม่ออก เหมือนมีอะไรมาจับขาตรึงไว้กับที่ ขาทั้งสองข้างของแต่ละคนเหมือนจะเป็นอัมพาตไปเสียแล้ว

ชายทั้งห้าได้สำนึก ต่างหุดตัวลงกราบ**หลวงปู่** พร้อมกันโดยอัตโนมัติ พร้อมกับละล้าละลักยอมรับสารภาพจนหมดสิ้น

หลวงปู่ไม่ได้โกรธเคือง หรือกล่าวตำหนิพวกเขาประการใด ท่านแผ่กระแสเมตตาให้ พร้อมกับกล่าวยกย่องสรรเสริญที่พวกเขากล้ารับผิด และจะกลับตัวกลับใจประพฤติดี อยู่ในศีลในธรรมต่อไป

หลวงปู่อนุโมทนา ให้อโหสิ และอบรมด้วยธรรมะให้เห็นบาปบุญคุณโทษ พวกเขาต่างก็มีใจปิติ มีความศรัทธาเลื่อมใสต่อ**หลวงปู่** ต่างพร้อมใจกันรับพระไตรสรณคมน์เป็นที่พึ่งที่ระลึก และปฎิญาณตนรับใช้พระสงฆ์ในคณะด้วยความเต็มใจยิ่ง

หลวงปู่สีโห เขมโก

เรื่องนี้ผมไม่ได้กลับตาทันทีเขียนเขียนนะครับ ผมสรุปมาจากประวัติส่วนหนึ่งของท่าน**หลวงปู่สีโห เขมโก** จริง ๆ

หลวงปู่สีโห ท่านเป็นคนจังหวัดมหาสารคาม ได้ท่องธุดงค์ไปหลายแห่ง ในช่วงท้ายท่านมาครอง**วัดป่าศรีไพรวัน** ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ผมเคยพาคณะไปทอดกฐินที่**วัดป่าศรีไพรวัน** มาแล้วครับ มีเรื่องเล่ายาวแต่ไม่เกี่ยวกับเรื่องที่กำลังเขียน จึงงด.

๑๐๐. ประทุษร้ายพระด้วยยาพิษ

เมื่อยกเรื่องราวของหลวงปู่สีโห่ถูกประทุษร้ายแล้ว ผมขอแถมเรื่องที่หลวงปู่ฝั้น อาจาโร ถูกประทุษร้าย แถมอีกเรื่องหนึ่ง เรื่องนี้ถึงขั้นล้มตายไปหลายคน ครับ

ทั้งหลวงปู่สีโห่ และหลวงปู่ฝั้น เป็นพระเถระยุคเดียวกัน ต่างร่วมอยู่ในคณะกองทัพนครของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ด้วยกัน

เรื่องของหลวงปู่ฝั้นนั้น มีย่อ ๆ ว่า ท่านได้รับมอบหมายจากหลวงปู่สิงห์ให้ไปเผยแผ่ธรรมในเขตอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

คณะของท่านได้ไปปักกลดพักอยู่ในป่าช้าใกล้บ้านเก่าโก อำเภอชนบท แล้วออกสอนธรรมให้กับประชาชนในบริเวณใกล้เคียง จนมีผู้เลื่อมใสศรัทธาจำนวนมาก

ในท้องที่อำเภอชนบท สมัยนั้น ผู้คงวิชา มีมาก เช่น ยาสั่ง ยาเบือที่มีพิษร้ายกาจ และคุณไสยอันเป็นวิชาดำกมากมาย

พระชุดงครามฐานที่ไปในท้องถื่นแถวนี้มักจะถูกลองดี เป็นการทดลองวิชาอยู่เรื่อย

วันหนึ่ง ขณะที่หลวงปู่ฝั้น และพระลูกคณะ ออกบิณฑบาตในหมู่บ้าน ได้มีผู้เฒ่าเฒ่ายาพิษสมอาหารแล้วห่อใบตองอย่างเรียบร้อย นำมาใส่ในบาตรพระแต่ละองค์

เมื่อกลับถึงที่พัก หลวงปู่ฝั้น บอกให้พระเณรแก้ห่อใบตองนั้นออก แล้วบอกว่า อาหารในห่อใบตองนั้นถูกโรยยาพิษ ซึ่งก็เป็นความจริงตามนั้น

หลวงปู่ฝั้น ท่านก็ไม่ได้โกรธเคืองอะไร ท่านแผ่เมตตาและอธิษฐานให้ แต่ ... ด้วยวิบากกรรมที่พวกเขาทำขึ้น หลังจากนั้น ๕ วัน ผู้คิดร้าย

ทั้ง ๕ คน ก็พากันตายด้วยโรคประหลาด ซึ่งไม่มีใครบอกอาการล่วงหน้าเลย !

หลวงปู่ฝั้น อาจาโร

ด้วยเหตุดังกล่าว บรรดาญาติ ๆ ของผู้ตาย ต่างโกรธแค้นหลวงปู่ฝั้น และคณะพระภิกษุสงฆ์ โดยกล่าวหาว่าท่านเป็นต้นเหตุให้คนทั้งห้าคนตาย ได้พากันมาด่าทอ และขับไล่คณะของหลวงปู่

เมื่อหลวงปู่ และคณะ เข้าไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน ก็พากันตามด่าด้วยถ้อยคำหยาบคาย

หลังจากนั้นอีกไม่กี่วัน คณะของชาวบ้านกลุ่มนั้นได้ชวนกันไปหาปลาในแม่น้ำ โดยลงเรือลำเดียวกันไป

ด้วยเหตุผลใดไม่ทราบ บุคคลเหล่านั้นพากันจมน้ำตายหมด เพราะเรือล่ม แล้วถูกน้ำไหลแรงพัดไป ก็จบชีวิตด้วยกันทุกคน !

นี่ผมเขียนเล่าเอาแต่ใจความย่อ ๆ รายละเอียดมีมากกว่านี้ เรื่องนี้ ก็แสดงให้เห็นว่า ‘บาปกรรมเห็นทันตา’ และ ‘การปฏิบัติหน้าที่ของวิญญูญาณผู้รักษาพระศาสนา’ ว่าเขาทำหน้าที่อย่างเที่ยงธรรมที่สุด ขอให้เชื่อเถอะครับ อย่าไปริอ่านทดลองเลย !

๑๐๑. กลองการจับผี ปราบผี

ภารกิจหลักของ**คณะกองทัพนรก** ภายใต้การนำของ **หลวงปู่สิงห์ ขนดะยากโม** ในการเผยแพร่ธรรมในจังหวัดขอนแก่น ตามที่ได้รับนิมนต์ ก็คือการอบรมประชาชนให้ละเลิกเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องภูตเรื่องผี แล้วหันมาเข้าถึงพระรัตนตรัย เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจ ดังได้กล่าวมาแล้ว

เมื่อประชาชนเชื่อผีภูตผี ก็จำเป็นต้องมีบุคคลที่ทำหน้าที่จัดการหรือให้บริการที่เกี่ยวข้องกับผี เช่น เป็นสื่อกลางระหว่างคนกับผี ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับผี อันเชิญผี เลี้ยงผี ปราบผีและวิญญูณที่ชั่วร้าย เป็นต้น

เรื่องที่ผมจะนำเสนอต่อไปนี้เป็นเรื่อง**การทำพิธีจับผี** เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ทำกันในสมัยนั้น

เรื่องนี้เขียนโดย **พ.อ. ปิ่น มุกทุกันต์** อดีตอธิบดีกรมการศาสนา และนักเขียน นักบรรยายธรรมชื่อดังในช่วง ๕๐ กว่าปีที่ผ่านมา

พ.อ. ปิ่น หรือ **ท่านมหาปิ่น มุกทุกันต์** เคยเป็นสามเณรน้อยอยู่บวชที่ **หลวงปู่ดุลย์ อตุโล** สมัยที่ท่านพักจำพรรษาที่**วัดสุทัศนาราม** จังหวัดอุบลราชธานี ก่อนที่ท่านจะออกธุดงค์ติดตาม**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต**

หลวงปู่ดุลย์ พิจารณาเห็นแนวของสามเณรรูปนี้ สมควรสนับสนุนให้มีความก้าวหน้า จึงได้นำไปฝากให้อยู่ในความดูแลของท่าน**พระมหาเจย ยโส** (ภายหลังมีสมณศักดิ์ที่ **พระเทพปัญญากวี**) อดีตเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศาราม กรุงเทพฯ

สามเณรปิ่น มีความก้าวหน้าในการศึกษาด้านปริยัติมาโดยลำดับ จนสอบได้เปรียญธรรม ๗ ประโยค แล้วลาสิกขาออกไปรับราชการเป็น **อนุศาสนาจารย์ในกองทัพบก** ได้เลื่อนยศเป็นถึง **นายพันเอก** ต่อมาได้ย้ายโอนไปรับราชการที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นถึง**อธิบดีกรมการศาสนา**

พ.อ. ปิ่น มุทุกันต์ เป็นนักปาฐกถาฝีปากเอก นักเผยแพร่ธรรมะชื่อดัง และมีผลงานเขียนมากมาย เป็นที่รู้จักดีในสังคมสมัยนั้น

พ.อ. ปิ่น ท่านเป็นลูกศิษย์ของทั้ง หลวงปู่ดุลย์ และหลวงปู่สิงห์ ผมคงไม่ต้องย้อนไปกล่าวถึงความสัมพันธ์อันลึกซึ้งของหลวงปู่ทั้งสององค์นี้อีกนะครับ ท่านเป็นสหายในทางธรรมที่เกื้อกูลกันมาโดยตลอด และสามารถกล่าวได้ว่า ศิษย์ของหลวงปู่ดุลย์ ก็คือศิษย์ของหลวงปู่สิงห์เช่นเดียวกัน

กล่าวถึงบทความของ **พ.อ. ปิ่น มุทุกันต์** ที่ผมนำมาเสนอนี้ เป็นประสบการณ์ที่ท่านได้พบเห็นโดยตรง ในสมัยที่ท่านยังเป็นหนุ่มน้อยก่อนบวช ก็คงราว ๆ ปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ช่วงปลาย ถึง ๒๔๗๐ ช่วงต้น

บทความนี้เขียนในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ผมได้รับความอนุเคราะห์มาจาก **คุณรักพงษ์ แซ่โช** อีกต่อหนึ่ง กล่าวถึงวิธีการจับผี ที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๐ กว่า ๆ อ่านแล้วโปรดพิจารณาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นในสังคมบางแห่งของประเทศเราในสมัยปัจจุบัน ที่เคยปรากฏทางสื่อหนังสือพิมพ์ และสื่อโทรทัศน์ เมื่อไม่นานมานี้

เรื่องการจับผี ในบทความของ **พ.อ. ปิ่น มุทุกันต์** มีดังนี้ครับ

“... ครั้งหนึ่ง เมื่อข้าพเจ้าเป็นเด็กหนุ่มน้อย **มีคนทำตัวเป็นผู้วิเศษมารับจ้างจับผีออกจากบ้านคน**

วิธีทำ เขาใช้หม้อดินขนาดหม้อหุงข้าวกินสองคนอิม ใส่ข้าวสุกปั้นไว้ในนั้นปั้นหนึ่ง แล้วเอาผ้าขาวปิดปากหม้อไว้ มีสายสิญจน์รอบบริเวณที่ตั้งหม้อ ห้ามคนเข้าไปในวงสายสิญจน์

ครั้นแล้ว เขาเองก็ทำพิธีเรียกผีออกมาจากใต้พื้นดินบ้าง บนหลังคาบ้านบ้าง ตามมุมรั้วมุมเรือนบ้าง แล้วก็ทำท่าจับผียัดใส่ลงในหม้อ ผีบางตัวไม่ยอมให้ตาแก่จับกุมโดยละม่อม ถึงกับปลุกปล้ำกันหกล้มหกลุกก็มี

ครั้นทำอยู่นานพอสมควรแล้ว แกก็บอกว่า**จับผีได้หมดแล้ว** บรรดาผีที่เข้ามาแอบแฝงอยู่ในบ้านถูกควบคุมตัวไว้ในหม้อหมดเรียบร้อยแล้ว

และ เพื่อสร้างศรัทธาให้แก่เจ้าของบ้าน แกจะเสกน้ำมันต์ลงไปในหม้อประมาณสักครึ่งแก้ว สักครู่หนึ่งจึงบอกให้พวกเราตะแคงหูฟัง

ทุกคนต่างตกตะลึง รวมทั้งข้าพเจ้าด้วย เพราะเราได้ยินเสียงผีเดินอยู่ในหม้อสับสนอลหม่าน !

หมอผีก็บอกว่า ผีถูกน้ำมันต์เข้าก็ตื่นรนใหญ่ !

หลังจากนั้น เขาก็**ทำพิธีเผาผี** โดยเอาหม้อผีใบนั้นตั้งลงในกองไฟ ช่วยกันชนพินมาเผาอย่างไม่ปราณี ครั้นไฟมอดหมดแล้ว แกก็ให้พวกเราดูภายในหม้ออีกแหละ

ประหลาดอะไรอย่างนั้น ในหม้อนั้น นอกจากชี้เท้าข้าวสุกปั้นแล้วยังมีกระดูกชิ้นเล็ก ๆ อยู่มากมาย

แกบอกว่า **กระดูกผี !**

นายคนนี้หากินทางจับผีอยู่นาน ได้เงินชาวบ้านมากอยู่ แกวางตัวเป็นผู้พิชิตผีใหญ่โต

แต่ ... ในโอกาสเดียวกันนั้น ก็มี**พ่อหนุ่มน้อยคนหนึ่ง**คอยจับหมอผีอยู่ตลอดเวลา เพราะไม่เชื่อว่าแกจับผีได้จริง

จนกระทั่งวันหนึ่ง ขณะที่หมอผีกำลังทำการจับผีมาให้คน ๆ หนึ่ง แกบอกผีตัวนั้นดี๊มาก ต้องไล่ตะครุบกันนาน และออกไปไกลจากหม้อผีมาก

พ่อหนุ่มได้โอกาสเหมาะ จึงแอบเปิดฝ้ายันต์ปิดปากหม้อออกดู เห็นมีข้าวปั้นอยู่ ๒ - ๓ ปั้น จึงบิออกดู

เวรกรรม ! แกเอาปูเป็น ๆ มาใส่ไว้ในข้าวปั้น

ความมุ่งหมายก็เพื่อจะแสดงให้เห็นคนดู คือตอนรดน้ำมันต์ลงไป ข้าวปั้นละลายออก ปูก็ไต่หม้อ คนตะแคงหูฟังได้ยินเสียงปูเดินคิดว่าผี ชนลูกชนพอง

และเมื่อเผาแล้ว กระดุกที่เห็นก็คือ กระดุกปูนี่เอง

โดยไม่รอช้า พ่อหนุ่มก็เก็บเอาปูออกจากในหม้อจนหมด แล้วปิดยันต์ไว้ตามเดิม

วันนั้น มันเป็นเคราะห์กรรมของหมอผี หลังจากเกอวดอ้างว่าได้จับผีใส่หม้อหมดแล้ว ก็เทน้ำมันต์ลงในหม้อตามเคย หวังจะให้ผีเดินให้คนฟัง

แต่แล้ว **เจียบ!** ผีไม่เดินสักหน่อย

แกบอกว่า “วันนี้เสกน้ำมันต์แรงไปหน่อย พอถูกผีเข้มนันเลยเป็นง่อยหมด”

ปล่อยให้เกอวดอิทธิฤทธิ์จนพอใจแล้ว หมอผีน้อยจึงควักเอาปูนาที่ซ่อนไว้ออกมา และบอกแก่ใคร ๆ ว่า **ถูกหมอผีหลอก**

ตาหมอผีหน้าซัดเผือดเป็นไก่อัดมึน พอหายตะลึงก็รีบแผ่นหนังประกาศทันทีอย่างไม่คิดชีวิต”

พันเอกปิ่น มุกขนันต์ และภริยา

ท่านผู้อ่านลองพิจารณาดูก็แล้วกันครับ ผมเคยดูข่าวหรือรายการสารคดีทางโทรทัศน์เมื่อไม่นานมานี้ ก็เห็นมีพิธีไล่จับผีกันทั้งหมู่บ้าน ในชนบทอีสานแห่งหนึ่ง นี่ผ่านมา ๗๐ - ๘๐ ปีแล้ว ในสังคมไทยก็ยังมีเรื่องเช่นนี้อยู่อีก น่าสอวกจัง !

๑๐๒. หลวงปู่สามปราบผีปลอม

ผมขอยกเรื่องของ **หลวงปู่สาม อภิภูจน** ในตอนที่เกี่ยวกับการอบรมสั่งสอนให้ชาวขอนแก่นเลิกละการกราบไหว้ผี ตามที่ได้รับมอบหมายภาระนี้จาก **หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** พระเถระผู้นำกองทัพธรรม ในสมัยนั้น

หลวงปู่สาม อภิภูจน เป็นชาวจังหวัดสุรินทร์ เป็นศิษย์อาวูสองค์หนึ่งของ **หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต** และท่านก็เป็นศิษย์กรรมฐานของทั้ง **หลวงปู่ดุลย์ อตุโล** และ **หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** ด้วย

หลวงปู่สาม ได้ร่วมเดินธุดงค์มายังจังหวัดขอนแก่นกับ **คณะกองทัพธรรม** และท่านได้แยกไปพำนักที่ **สำนักบ้านโนนรัง บ้าง** และที่ **เสนาสนะป่าใหญ่อำเภอน้ำพอง บ้าง** บางช่วงก็เข้ามาในตัวเมืองขอนแก่นเพื่อมากราบขอคำแนะนำจาก **หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** ที่ **สำนักป่าช้าบ้านเหล่า**พักอยู่ราว ๕ - ๖ วัน ก็ลาไปหาที่วิเวกตามถ้ำ ตามป่า สถานที่สงบสงัด เพื่อบำเพ็ญสมณธรรมตามจริตของท่าน เมื่อมีญาติโยมมากราบเพื่อขอธรรมะและแนวทางปฏิบัติ ท่านก็แนะนำและสงเคราะห์ไปตามควร

ชาวบ้านในขอนแก่นในสมัยกระนั้น ก็เช่นเดียวกับชาวบ้านในที่อื่นทั่วไป คือมีการเชื่อถือเรื่องภูตผีปีศาจ ดังที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้น คณะของ **หลวงปู่สิงห์** และ **หลวงปู่สาม** นอกจากจะเผยแผ่ธรรมปฏิบัติให้แก่ประชาชนแล้ว ยังได้ดำเนินการเสมือน 'ขบวนการปราบผี' ไปด้วย

มีบ่อยครั้งที่ **หลวงปู่สิงห์** ได้มอบหมายให้ **หลวงปู่สาม** ไปทำการ 'ปราบผี' ตามที่ชาวบ้านมานิมนต์ ท่านจึงต้องมี '**อาวุธสำคัญ**' เพื่อใช้ปราบผีด้วย ไม่เช่นนั้นจะทำงานไม่บรรลุผล

อาวุธที่หลวงปู่สามใช้ปราบผี ก็คือพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

นั่นคือ พระที่จะทำการปราบผีนั้นจำเป็นต้องรู้จักจริงในด้านพระธรรม มีอุบายแยบยลในการแสดงธรรมอย่างเข้าถึงจิตใจชาวบ้าน มีใจหนักแน่น มีเมตตา และที่สำคัญต้องมีพลังจิตมั่นคงอยู่ในสมาธิและฌานชั้นสูงอีกด้วย

หลวงปู่สาม อภิณฺจโน
วัดป่าไทรวิหก ต.นาบัว อ.เมือง จ.สุรินทร์

ในกรณีของ หลวงปู่สาม นั้น พอบ้านใดถูกผีเข้า เมื่อได้รับนิมนต์ ท่านจะเทศน์อธิบายถึงเหตุผล แล้วพาให้หันเข้าในพระพุทธศาสนา ยึดถือในพระรัตนตรัยเป็นสรณะที่พึ่งทางใจ

หลวงปู่ จะแสดงธรรมให้ชาวบ้านเห็นประจักษ์ว่า พระธรรมคำสอนของพระบรมศาสดานั้น ประเสริฐเหนือสิ่งอื่นใด จนชาวบ้านที่หลงมกมายอยู่กับความเชื่อในเรื่องภูตผีปีศาจ พวกนั้นหันมายึดถือในพระรัตนตรัยเป็นสรณะที่พึ่ง และมีความเคารพศรัทธาในท่านหลวงปู่สิงห์ และหลวงปู่สาม ตลอดจนครูบาอาจารย์ในสายกรรมฐานมากยิ่งขึ้น

การเผยแผ่ธรรมของหลวงปู่สาม และพระสงฆ์ในคณะกองทัพธรรม ยังความโกรธแค้นมาสู่ผู้สูญเสียผลประโยชน์เป็นอย่างมาก ทำให้บรรดาหมอผี และบริวารผู้หากินเกี่ยวกับผี มีความคิดที่จะกำจัดบรรดาพระสงฆ์สายวิปัสสนา ด้วยถือตัวว่าเป็นผู้เรืองคาถาอาคม มีฤทธิ์ในทางไสยเวท ที่สามารถใช้กำจัดฝ่ายตรงข้ามได้

เมื่อความโกรธแค้นเพาะตัวขึ้นมา แผนการที่จะทำลาย**หลวงปู่สาม** และคณะ จึงถูกวาดวางแผนขึ้น

วันหนึ่ง ชาวบ้านคนหนึ่งซึ่งเป็นลูกน้องของหมอผีผู้หนึ่ง ได้มาหา**หลวงปู่สาม** นิมนต์ท่านให้ไปช่วยไล่ผี โดยบอกว่าญาติของตนถูกผีเข้า

เมื่อ**หลวงปู่สาม**ไปถึง ก็ปรากฏว่าชาวบ้านที่ถูกผีเข้านั้น ได้ลุกขึ้นแลบลิ้น ปลิ้นตา และชี้หน้าหลวงปู่ พร้อมกับกล่าวคำอาฆาตมาดร้ายเอาไว้ว่า ตนเองเป็นเจ้าแห่งผีทั้งหลาย **หลวงปู่สาม** และคณะ จะต้องได้รับอันตรายอย่างรุนแรง

หลวงปู่สาม เมื่อเห็นเหตุการณ์อย่างนั้น ท่านพิจารณาอย่างถี่ถ้วน ก็รู้ได้ว่าเป็นแผนการของหมอผี ที่ต้องการทำลายศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อพระพุทธรักษา ให้กลับมามีศรัทธาในผีสาธังดังเดิม

หลวงปู่สาม รู้ได้ทันทีว่าเป็น 'ผีปลอม' จึงปล่อยให้แสดงฤทธิ์จอมปลอมต่อไปจนกระทั่งชายผู้นั้นเหนื่อย

เมื่อเขาหยุดพักเหนื่อยแล้ว ท่านจึงบอกว่า ทำไมจึงต้องแสดงท่าหลอกหลอนท่านให้เหน็ดเหนื่อยเช่นนี้ด้วย ตัวของท่านเองไม่ใช่องค์พระศาสดา เป็นแต่เพียงผู้นำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประกาศให้ประชาชนรู้ว่าคำสอนของพระองค์นั้นประเสริฐเลิศล้ำเพียงใด

คำสอนของพระพุทธองค์นั้น ผู้ปฏิบัติตามจะพบความสุขความเจริญ โดยไม่ต้องมีผู้ใดมาบีบบังคับให้ต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ คือเป็นผู้มีอิสระเป็นนายของตน และไม่ต้องมานั่งหลอกหลวงใครเพื่อทำมาหากินอย่างที่พวกเขาทำอยู่นี้

หลวงปู่สาม ได้อบรมเขาต่อไปว่า การเชื่อถือในเรื่องของภูตผีปีศาจนั้น มีใช้สิ่งดี เมื่อเรามีโชคดี มีลาภ มียศ ก็เกิดจากความขยันหมั่นเพียรประกอบกิจการงานด้วยตัวของเขาเอง แต่กลับบอกว่าเป็นเพราะ**ผีบันดาล**ให้

ถ้าหากเราประสบความวิบากเข้า เรากลับไม่คิดว่าผีนั้นนำความวิบัติมาให้ กลับไปอ่อนหวานขอร้องให้ผีช่วย ทำไมจึงไม่ช่วยตัวเอง ผีจะมาช่วยเราได้อย่างไร

"ถ้าหากผีสามารถบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้ได้ ทำไมไม่มันั่งเฉย ๆ นิ่ง ๆ ให้

ผีบันดาลอาหารให้ บันดาลสิ่งที่เราต้องการให้ และผีจะป้อนข้าวได้ไหม ถ้าผีทำได้ จงหยุดความอาฆาตโกรธแค้น หยุดกระทำทุกสิ่งทุกอย่าง นิ่งนิ่ง ๆ ลักวันหนึ่ง หากผีบันดาลให้อิ่มได้ บันดาลทุกสิ่งทุกอย่างให้ได้แล้ว ก็จงเชื่อผีต่อไป และเราก็จะไม่ขอแนะนำให้เชื่อในพระพุทธรูปต่อไป”

ตกลงชายคนนั้นก็ยอมนั่งอยู่หนึ่ง ๆ เพราะตนเองก็ต้องการพิสูจน์เรื่องผี เรื่องธรรม เช่นกัน

เมื่อได้หนึ่งวัน ๆ ในชั่วโมงแรก ก็รู้สึกอึดอัดรำคาญใจ แต่ก็ยังทนนั่งเฉยอยู่ เมื่อพิจารณาทบทวนตามคำสอนของ**หลวงปู่สาม** ก็เริ่มเห็นเหตุเห็นผล และรู้สึกคลายตาม ความอึดอัดรำคาญใจก็ค่อยเบาบางลง จนกลายเป็นความสบายใจเข้ามาแทนที่

คำพูดคำสอนของ**หลวงปู่สาม** ก็ผุดขึ้นมาในความคิดทีละน้อย ๆ ในที่สุดก็ต้องขอยอมแพ้ ก็กราบหลวงปู่ พร้อมทั้งให้คำปฏิญาณว่าจะเลิกเชื่อถือหมอผี เลิกเชื่อเรื่องภูตผีปิศาจ และหันมายึดถือคุณพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง

นอกจากนี้ บรรดาพรรคพวกเขาอีกหลายคน ที่ได้ฟังธรรมของ**หลวงปู่สาม** ในครั้งนั้นด้วย ต่างก็ปฏิญาณตนเข้าถึงพระรัตนตรัยตั้งแต่วันนั้น

ฝ่าย**หมอผี** เมื่อรู้ว่าบรรดาลูกน้องของตนหันมากราบไหว้และเคารพนับถือ**หลวงปู่สาม** ก็มีความโกรธแค้น จึงเตรียมมิดหมอและอาคมขลัง เพื่อจะมาทำร้ายเอาชีวิตของ**หลวงปู่สาม**

พอมาถึงหน้า **หลวงปู่สาม** หมอผีกลับยืนนิ่งงันอยู่ **หลวงปู่** ookให้นั่งลง หมอผีก็นั่งลงเหมือนกับคนไม่มีชีวิตจิตใจ

ชาวบ้านบางคนบอกว่า “หมอผีถูก**หลวงปู่สาม**สะกดจิต !”

หลวงปู่สาม ได้แสดงธรรมของพระพุทธรูปให้ฟัง ทำให้หมอผีเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ทั้งความเชื่อเดิม หันมาเข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ

ต่อมา หมอผีผู้นั้นได้บวชเป็นชีปะขาว ออกปฏิบัติธรรมภาวนาอยู่ในที่วิเวกแต่เพียงผู้เดียว

๑๐๓. พระมหาปิ่นถูกทำ ประลองปัญญา

อุปสรรคสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งในการเผยแพร่ธรรมของพระกรรมฐานในคณะกองทัพธรรม ได้แก่การขัดขวางจาก ‘พระเจ้าถิ่น’ เนื่องด้วยประชาชนส่วนหนึ่งหันไปเลื่อมใสศรัทธาพระคณะกรรมฐานกันมากขึ้น อันหมายถึง ‘ลาสิกการะ’ ที่เคยได้เคยมีของพระเหล่านั้นต้องเสื่อมถอยลงด้วยความไม่พอใจจึงเกิดมีขึ้น และบางที่บางถิ่นก็กลายเป็นการคุกคามขู่เข็ญ และอาฆาตมาดร้าย ก็มีมาก

ในกรณีที่พระผู้บวชเรียนนาน มั่นใจในความรู้ทางธรรมของตนสูง ออกมาท้าทายประลองวิชาทางธรรมกัน ก็มีตัวอย่างให้น่ามากล่าวถึงได้มากหลายกรณี

ในที่นี้ผมจะขอยกกรณีของ หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล ที่ถูกพระเจ้าถิ่น คือ ท่านอัญญาสีลา ทำประลองภูมิปัญญา ที่บ้านพระคือ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

เรื่องนี้ผมคัดลอกมาจากข้อเขียนของท่านผู้ใช้นามปากกาว่า ‘นิรุตติ’ ที่ได้เขียนประวัติของหลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล ในนิตยสารโลกทิพย์ ฉบับที่ ๓๙ เดือนสิงหาคม ๒๕๒๗ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

“ท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม ได้ให้พระน้องชาย คือ ท่านพระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล เดินธุดงค์หาความวิเวก และเผยแพร่ธรรมที่บ้านพระคือ

ท่านอาจารย์มหาปิ่น และคณะได้เข้าไปพักปักกลดในป่าชานอกหมู่บ้าน สถานที่แห่งนี้มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่หนาแน่น เป็นโคกเปลี่ยว ผู้คนเกรงกลัว

เมื่อไปถึง ก็ได้เปิดอบรมพระกรรมฐาน แสดงธรรมให้บรรดาญาติโยม ผู้เข้ามานมัสการ ได้รับความเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างดี จนเกิดศรัทธาความดีเด่นนี้ แผ่ขยายออกไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง ทำให้มีผู้มาทำบุญและฟังธรรมมากขึ้นเรื่อย ๆ นับเป็นข่าวใหญ่ข่าวดีในท้องถิ่นนั้น

ในแถบถิ่นนี้ มีพระอาจารย์ที่มีชื่อเสียงอยู่ ๒ องค์เป็นเจ้าถิ่น ได้ยินข่าวนี้ เข้าก็เกิดความไม่พอใจ ที่พระอุรังคณ์กลุ่มนี้มาอยู่ไม่นานก็สามารถเรียกศรัทธาจากประชาชนได้มาก

เมื่อคิดเช่นนี้ อาจารย์องค์หนึ่งมีชื่อว่า **‘ท่านอัญญาสิลา’** ก็ได้ประกาศแก่ญาติโยมว่า ‘เราจะไปไล่ปัญหาใหม่หาปิ่นจนเต็มในคราวนี้ ขอให้ชาวบ้านที่อยู่ในบ้านพระคือทั้งหมดไปฟังกัน’

เมื่อ**ท่านอัญญาสิลา**ประกาศไปเช่นนั้น ต่างก็ได้แพร่ข่าวกระจายกันออกไปในหมู่บ้านพระคือและใกล้เคียง ตลอดหมู่บ้านที่ห่างออกไปว่า คำประกาศจะมีการปะทะคารม ระหว่างพระอาจารย์ใหญ่แห่งปฐพี และท่านพระอาจารย์มหาปิ่น ผู้จรมาแต่ไกล ขอเชิญไปฟังกันให้พร้อมเพรียง’

การที่ได้ประกาศนี้มีการกำหนดวันล่วงหน้า ๑๕ วันทีเดียว บรรดาประชาชนแตกตื่นพากันมาอย่างเนืองแน่น บริเวณป่าช้าแห่งนั้นที่เคยสงบเงียบ ผู้คนไม่กล้าเข้าไป เพราะความกลัว มาบัดนี้ บริเวณป่าช้าได้ต้อนรับประชาชนเป็นจำนวนพันเลยทีเดียว

เมื่อถึงวันกำหนด **อาจารย์ใหญ่อัญญาสิลา** จึงพร้อมด้วยลูกวัด ทั้งพระทั้งเณร ก็ได้พากันชี้ข้างดั่งกับว่ากำลังออกไปทำศึก

ท่านเดินทางจากวัดด้วยช้าง มาเข้าสู่ที่ประชุมตามที่ประกาศไว้

ส่วน**ท่านพระอาจารย์พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ท่านได้ให้ญาติโยมจัดสถานที่ สร้างธรรมาสน์ติดไว้กับต้นไม้ เพราะท่านได้กำหนดรู้ด้วยญาณ ว่า **ท่านอัญญาสิลา** ต้องขึ้นช้างมาหา

ขณะนั้น นาทีแห่งความระทึกใจก็มาถึง เมื่อขบวนแห่ของช้างที่นำด้วย **พระอัญญาสีลามะถึงบริเวณ**

บรรดาพวกที่มีความเลื่อมใสในองค์**พระมหาปิ่น** ต่างก็หวั่นเกรงไปว่าจะ **สู้การมรรคมกับ อัญญาสีลาไม่ได้**

เมื่อช้างเข้าเทียบที่ที่จัดไว้ต้อนรับแล้ว **ท่านพระอาจารย์มหาปิ่น** ก็ได้ขึ้น **ไปรออยู่บนบรรณาสน์ที่สร้างไว้บนต้นไม้** รอการมาของ**ท่านอัญญาสีลา** **พระอาจารย์ใหญ่**

ถ้าจะพูดถึงบรรยากาศในตอนนั้นแล้ว มันรู้สึกออกจะคึกคักเป็นอันมาก ยิ่งชาวบ้านต่างก็อีกที่ตื่นเต้นเป็นที่สุด เพราะในช่วงชีวิตหนึ่ง น้อยคนนักที่จะ ได้พบเรื่องเช่นนี้สักครั้งหนึ่ง ทุกคนต่างก็ตั้งหน้ารอคอยเวลาอันน่าระทึกด้วยความกระวนกระวายใจ

ท่านพระอัญญาสีลา ยังนั่งเป็นสง่าอยู่บนหลังช้าง ไม่ยอมลงมายังพื้นดิน ฝ่าย**ท่านพระอาจารย์พระมหาปิ่น** ที่ได้ขึ้นไปนั่งรออยู่บนบรรณาสน์บนต้นไม้ เมื่อเผชิญกันซึ่งหน้าเช่นนั้น ก็เริ่มกล่าวทักทายเป็นการต้อนรับขึ้นว่า **'การขึ้นช้าง มานี้ เป็นอาบัติอะไร ?'**

คำถามประโยคแรกนี้ทำให้**ท่านอัญญาสีลา**ตกตะลึง ถึงกับหน้าแดง เพราะคาดไม่ถึงว่าจะถูกถามเอาซึ่ง ๆ หน้าก่อนเช่นนี้

ท่านคิดจะล้างอายด้วยการสวนตอบออกไปว่า 'นี่...ท่านอย่ามาตู่กัน เราจะมาพูดธรรมะกัน ไม่ใช่จะมาถามว่าเป็นอาบัติอะไรกันนะ'

ท่านพระอาจารย์มหาปิ่น ได้สวนกลับไ้ว่า 'ก่อนที่จะเราจะพูดกัน มันจะต้อง **เป็นผู้บริสุทธิ์ด้วยกัน** จึงจะพูดกันได้ เพราะเราเป็น**พระสงฆ์ด้วยกัน**'

ฝ่าย**ท่านอัญญาสีลา** ก็ถามกลับไ้ว่า 'เราไม่บริสุทธิ์ที่ตรงไหน ?'

ท่านอาจารย์มหาปิ่น ตอบคล้ายกับชี้ความโง่กลับไ้ว่า 'อ้าว ! ท่านเอง ก็ยังไม่รู้หรือ ท่าน**ไม่บริสุทธิ์ตรงขึ้นช้าง** นะซี'

ท่านอัญญาสีลา ไม่ยอมลดละ ถามคำถามใหม่เป็นการกลบเกลื่อนไปว่า
‘เราจะถามท่านสักคำได้ไหม?’

‘ได้... เมื่อท่านจะถามก็ถามมาได้เลย’

ท่านอัญญา ได้ช่อง จึงถามไปว่า ‘คนตายแล้วไปเกิดที่ไหน?’

‘อ้อ! ท่านยังไม่รู้ แล้วท่านคิดว่าคนตายแล้วไปเกิดที่ไหนล่ะ?’

ท่านอัญญาสีลา ตอบไปด้วยทัญจิวว่า ‘อ้าว! ก็ผมไม่รู้ละซึ่งจึงต้องถาม’

ท่านอาจารย์มหาปิ่น มองดูพระคู่ประชันกับท่านที่นั่งอยู่บนหลังช้างแล้ว
ก็อดที่จะสงสารในความด้อยปัญญาไม่ได้ ท่านจึงพูดตอบออกไปว่า **ท่านอัญญาสีลา**
ท่านเล่าเรียนมาขนาดนี้แล้ว ก็ยังไม่รู้ว่าคนตายแล้วไปอยู่ที่ไหน แล้วท่านจะ
บวชเรียนมาทำไม?

หาก**ท่านอัญญา** ไม่รู้จริง ๆ ละก็ ผมจะบอกให้เอาบุญ คือ

คนมีจิตใจเศร้าหมอง ก็ไปนรก

คนที่มีจิตใจผ่องใส บริสุทธิ์ ก็ไปสวรรค์เท่านั้นเอง

ส่วนพระที่เป็นอาบัตินั้น ต้องไปนรกแน่นอน!...

ท่านอัญญาสีลา รู้สึกโกรธจนหน้าแดง ตัวสั่น ตอบทุกอย่างก็แพ้มด
ถามก็ไม่เข้าเรื่อง ได้รวบรวมสติตั้งคำถามใหม่ ถามออกไปด้วยเสียงกร้าวและ
ดังยิ่งขึ้นว่า ‘นี่ท่านมหาปิ่น นิพพานอยู่ที่ไหน?’

‘อ้าว! นิพพานก็อยู่ที่ตัวเราเอง นะซี’ **พระอาจารย์มหาปิ่น** ตอบ

‘หือ! ... อยู่ที่ตัวของเราได้อย่างไรล่ะ?’ **ท่านอัญญาสีลา** ชักต่อ

ท่านอาจารย์มหาปิ่น ได้ตอบด้วยการถามสวนกลับไปว่า ‘ก็พระพุทธเจ้า
ตรัสรู้ที่ไหน?’

ท่านอัญญาสีลา ตอบด้วยความมั่นใจว่า ‘ก็ตรัสรู้ใต้ต้นโพธิ์นะซี ใคร ๆ
ก็รู้

ท่านพระอาจารย์มหาปิ่น รู้สึกสงสารที่**ท่านอัญญา** ตอบปัญหาธรรม

อย่างเด็ก ๆ จึงกล่าวตอบด้วยน้ำเสียงเมตตาว่า ‘นี่ ! ท่านอัญญาสีลา พระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้ที่ใจของพระองค์เอง จะบอกให้อาบุญ’

รู้สึกหมดคำที่จะถาม ไม่มีคำใดที่จะตอบ ท่านอัญญาสีลา - พระอาจารย์ใหญ่ เกิดความละอายใจ มองซ้ายมองขวาหาที่พึ่งไม่ได้ เห็นแต่ประชาชนเรือนพันต่างก็เพ่งมองมาที่ท่านเป็นตาเดียว ท่านคงตระหนักดีว่า ‘ความรู้ของดูไม่เท่ากับสะกิดกระพี้ของท่านพระมหาปิ่น ยัธยมนาหาเรื่องให้อับอายขายหน้า ...’

ความอับอายแทบจะมุดแผ่นดินหนี ทำท่าหันรีหันขวาง แล้วก๊อบไสช้างฝ่าเปลวแดดอันร้อนระอุหนีไปชนิดฝุ่นตลบไล่หลังไปทีเดียว

ประชาชนบางคนได้ตะโกนขอร้องให้ท่านมาอยู่เจรจากันต่อก็ไม่เป็นผล เพราะท่านไม่ยอมฟังใครอีกแล้ว

เหตุการณ์ต่อจากนั้น ท่านอัญญาสีลา ต้องเก็บตัวเงียบ ๆ อยู่ภายในวัด ปล่อยให้กาลเวลาเยียวยารักษาใจของท่านเองต่อไป

ในส่วนของท่านพระอาจารย์มหาปิ่น ก็ได้ใช้โอกาสนั้นแสดงธรรมอบรมผู้คนที่มารวมตัวเป็นจำนวนพันคน นับเป็นโอกาสที่หายากยิ่ง

นอกจากเทศน์ธรรมแล้ว ท่านยังให้ทุกคนฝึกปฏิบัติภาวนา ทุกคนต่างปฏิบัติอย่างสงบเงียบ ตั้งอกตั้งใจ การอบรมสั่งสอนในวันนั้นนับว่าได้ผลดี ท่านให้ธรรมะที่มีเหตุมีผลฟังแล้วเข้าใจชัดเจน ต่างคนต่างรู้ลึกว่าเทศน์ของท่านมหาปิ่นในครั้งนั้นจับจิตจับใจยิ่งนัก

นับแต่วันนั้นมา กิตติศัพท์ของ ท่านอาจารย์พระมหาปิ่น ก็ซจรกระจายไปอย่างรวดเร็ว ผู้คนให้ความเคารพศรัทธาในวงกว้างมากยิ่งขึ้น”

ทั้งหมดนี้เป็นข้อเขียนของคุณ ‘นิรุตติ’ จากแหล่งอ้างอิงที่ระบุไว้ในตอนต้นแล้ว ผมนำเอาเนื้อเรื่องมาทั้งหมด เพียงแต่ปรับเปลี่ยนสำนวนภาษาเล็กน้อยเท่านั้น.

๑๐๔. ช่วยศิษย์ถอนพิษศรคามเทพ

นำเสนอเรื่องผีเรื่องสาง และปัญหาต่าง ๆ ติดต่อกันมาหลายตอน ตอนนี้นำไปอ่านเรื่องเบา ๆ เรื่องของพระหนุ่ม กับหญิงสาวกันบ้างสักตอน

เป็นเรื่องของ **หลวงปู่หลุย จันทสาโร** แห่งวัดถ้ำผาบึง อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดเลย สมัยยังเป็นพระธุดงค์หนุ่ม ก่อนเข้าร่วมคณะกองทัพนครราชสีมา ท่านประสบปัญหา ‘ศรรักปักอก’ โดยกะทันหัน และรุนแรง ได้หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ช่วยแก้ไขได้ทันการ ทำให้รอดพ้นจากพิษของศรนั้นได้อย่างหวุดหวิด

เรื่องราวตามที่จั่วหัวข้างบนเกิดขึ้นหลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ตอนที่ **หลวงปู่หลุย** ยังเป็นพระหนุ่มอายุ ๒๙ ปี พรรษา ๖ ในขณะที่ **หลวงปู่สิงห์** ผู้เป็นพระอาจารย์ มีอายุ ๔๑ ปี พรรษา ๒๔

ท่านผู้อ่านคงทราบแล้วว่า พระคุณเจ้า **หลวงปู่หลุย จันทสาโร** ท่านมาจากตระกูลเศรษฐีแห่งจังหวัดเลย มีมรดกทรัพย์สินล้นเหลือ ท่านสามารถใช้ชีวิตราวกับเจ้าชายก็ได้ แต่ท่านกลับไม่แยแสต่อทรัพย์สินถาวรเหล่านั้น กลับออกบวชมอบกายถวายชีวิตต่อพระศาสนาจนตลอดชีวิต

เหตุการณ์เกี่ยวกับเรื่อง ‘ศรรัก’ นี้ อยู่ในช่วงตอนหนึ่งของประวัติ **หลวงปู่หลุย** ที่เรียบเรียงโดยคุณหญิงสุรีย์พันธุ์ มณีวัต แล้วผมก็นำไปเขียนอีกครั้งใน ‘หนังสือชุดบูรพาจารย์ เล่ม ๘ : หลวงปู่หลุย จันทสาโร’ ท่านผู้อ่านหลายท่านคงได้อ่านกันเรียบร้อยแล้ว และผมก็ขอยกนำมาเสนอ ณ ที่นี้อีกครั้งหนึ่ง (เพราะซีเกียจเขียนใหม่ครับ)

เริ่มต้นเรื่องในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๓ หลวงปู่ผู้เป็นสหายธรรม ๓ องค์ คือ **หลวงปู่หลุย จันทสาโร หลวงปู่ชอบ ฐานสโม และหลวงปู่ขาว อนาลโย** ได้พักจำพรรษาร่วมกันที่วัดป่าหนองวัวซอ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี เมื่อออกพรรษาแล้วหลวงปู่ทั้งสามองค์ก็แยกย้ายกันไปบำเพ็ญเพียรตามอัธยาศัยของ

แต่ละองค์

“ทางด้าน**หลวงปู่หลุย** ท่านเดินธุดงค์กลับไปจังหวัดเลย บ้านเกิดของท่าน เพื่อไปเยี่ยมมารดา และญาติพี่น้อง ที่ท่านได้จากไปหลายปี ไม่เคยส่งข่าวคราว จนเป็นที่สงสัยกันว่าท่านอาจมรณภาพแล้วก็ได้

หลวงปู่หลุย พักอยู่ที่จังหวัดเลยระยะหนึ่ง ก็ได้ธุดงค์ต่อมาทางจังหวัด เพชรบูรณ์ แล้วมาที่**อำเภอหล่มสัก** ด้วยโยมมารดาของท่านมีพื้นเพภูมิลำเนา อยู่ที่นี่ จึงยังมีบ้านญาติ บ้านพี่บ้านน้อง คนคุ้นเคย อยู่มาก

เมื่อมาถึง**หล่มสัก** ก็ทราบข่าว บ้านญาติคนหนึ่งมีงานศพ นิมนต์พระไป สวดมนต์ แล้วองค์**หลวงปู่หลุย**ก็ได้รับนิมนต์ไปด้วย

หลวงปู่หลุยเล่าให้ศิษย์ฟังภายหลังว่า ท่านไม่เคยคิดเลยว่าการแวะเยี่ยม ญาติและสวดมนต์ในครั้งนั้น จะทำให้ท่านถึงกับชวนเซลงแทบจะล้มลงทั้งยืน

หลวงปู่ท่านถูกศรกรรมเทพปักที่กลางอกเข้าอย่างจัง ทำให้ชวนเซล้ม อย่างไม่มีสติสติตั้งเลยทีเดียว !

โชคดี **หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** พระผู้ใหญ่ ได้รับนิมนต์ไปในงานด้วย ท่านคงสังเกตเห็นความผิดปกติบางอย่างของ**หลวงปู่หลุย** - พระหนุ่ม หรือ ท่านอาจกำหนดจิตทราบเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นก็ได้ จึงได้เข้าไปประคองไว้ได้ทัน ไม่เช่นนั้น **หลวงปู่หลุย**คงเป็นลมล้มตึงลงจริง ๆ !

ที่แปลกยิ่งอีกอย่าง คือ ‘ทางฝ่ายหญิงสาวที่นั่งอยู่อีกด้านหนึ่ง ก็ เป็นลมไปเช่นกัน !’

หลวงปู่หลุยเล่าให้ลูกศิษย์ฟังว่า คงจะเป็นอำนาจความเกี่ยวข้องกับเหตุชาติ ที่มาบังคับให้เกิดความรู้สึกเช่นนั้น ท่านบอกว่า ‘ในหัวอกเหมือนจะมีอะไรที่เกิด จากหนหลัง แล้วหวนกลับมาเกิดอีก’

ท่านเล่าว่า **หลวงปู่สิงห์** ได้อธิบายให้ท่านฟังภายหลังว่า การครั้งนี้ เป็นนิमितเนื่องจากบุญพลันนิวาส ซึ่งตัวท่านและหญิงสาวผู้นั้นเคยเป็นเนื้อคู่

เกี่ยวข้องกับมาช้านาน เคยบำเพ็ญบารมีคู่กันมาโดยเฉพาะ”

สาระสำคัญของเรื่องก็มีเพียงเท่านี้

ผมขออนุญาตเขียนเพิ่มเติมอีกนิดว่า **หลวงปู่หลุย** เคยเล่าให้เฉพาะศิษย์ผู้ใกล้ชิด (คุณหญิงสุรีย์พันธุ์ มณีวัต) ฟังว่า วันนั้นท่านกำลังสวดมนต์อยู่ ระหว่างหยุดพักการสวด เจ้าบ้านก็นำน้ำปานะมาถวายพระแก้วคอแห้ง บังเอิญท่านชำเลืองมองไปในหมู่แขกที่กำลังนั่งฟังสวดมนต์อยู่

เพียงสบตาเท่านั้น ท่านก็รู้สึกแปล๊บเข้าไปในหัวใจ !

เหมือนสายฟ้าฟาด แทบจะไม่สมประดี !

หลวงปู่ เล่าว่า เพียงตาพบแว็บเดียว ไม่เข้าใจว่าทำไมถึงเป็นเช่นนั้น ท่านงุนงงแทบเป็นลม ... ที่แปลกยิ่ง ทางฝ่ายหญิงที่นั่งอยู่อีกฝั่ง ก็เป็นลมไปด้วย !

หลวงปู่หลุย ในช่วงนั้น รู้สึกว่าท่านมาถึงทางสองแพร่ง ‘หัวอกแทบระเบิด’ ความคิดด้านหนึ่งอยากไปหาหญิงสาว ตามหาหัวใจของตนให้พบ แต่ความคิดอีกด้านหนึ่ง ก็คิดมุ่งมั่นว่า **จะต้องบำเพ็ญเพศพรหมจรรย์ต่อไป**

หลวงปู่สิงห์ ท่านคงหยั่งรู้ใจของพระภิกษุหนุ่ม ที่จะกลายเป็นศิษย์ของท่านในเวลาต่อมา ท่านจึงรีบเข้าประคอง และพาตัว**หลวงปู่หลุย** ออกจากบริเวณงาน แล้วพาตัวออกจากหล่มลึกไปโดยเร็วที่สุด

หลวงปู่หลุย เล่าย้อนหลังถึงเหตุการณ์ครั้งนั้นว่า **‘ไม่ใช่เป็นการพาตัวมาอย่างธรรมดา แต่เป็นการควบคุมนักโทษ ผู้หนีออกจากมารที่รบกวนหัวใจแต่โดยเร็ว’**

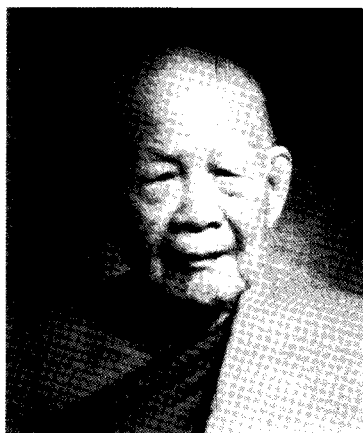
หลวงปู่สิงห์ ได้พา**หลวงปู่หลุย** เทียววิเวกมาตามป่าตามเขา และเร่งทำตบะความเพียรอย่างหนัก ให้ท่านพยายามอดนอน อดอาหาร เพื่อผ่อนคลาย

ความนึกคิดถึงมาตุคาม (สตรีเพศ) ให้เร่งภาวนา พุทโธ - พุทโธ อย่างถี่ยิบ และนั่งสมาธิเพื่อตัดกระแสความคิดนั้นออกจากใจให้ได้

นับว่าโชคดีของหลวงปู่หลุย และเป็นบุญของพวกเรา เหล่าศิษย์ลูกศิษย์หลาน ที่องค์หลวงปู่สิงห์ ได้มีญาณหยั่งรู้ถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น และให้ความช่วยเหลือได้ทันการ ทำให้มี หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร ให้พวกเรารุ่นหลังได้กราบไหว้ และระลึกถึงตราบนานเท่านาน

หลวงปู่สิงห์ ได้พาหลวงปู่หลุย มาที่ขอนแก่น และเข้าร่วมอยู่ใน คณะกองทัพนคร ตั้งแต่บัดนั้น ท่านได้จำพรรษาที่ สำนักป่าช้าบ้านเหล่า และก็ได้ติดตามหลวงปู่สิงห์ ไปพักจำพรรษาที่วัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา ในเวลาต่อมา.

หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร
วัดถ้ำผาบึง อ.วังสะพุง จ.เลย

๑๐๕. หลวงปู่หลุยเขียนถึง หลวงปู่สิงห์

ท่านที่เคยอ่านประวัติของ **หลวงปู่หลุย จันทสาโร** มาแล้ว จะทราบดีว่าท่านเป็นคนละเอียดลออ ชอบเขียนบันทึกเหตุการณ์และเรื่องราวต่าง ๆ ไว้เสมอ เวลาท่านอยู่กับครูอาจารย์องค์ใด ท่านมักจะจดบันทึกเรื่องราวของพระอาจารย์องค์นั้นไว้ด้วยเสมอ บันทึกของหลวงปู่จึงเป็นมรดกธรรมที่ท่านทิ้งไว้ให้ลูกหลานรุ่นหลังได้รู้เรื่องราวต่าง ๆ ในสมัยของท่านได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เมื่อคราวที่ **หลวงปู่หลุย** มาพักจำพรรษาอยู่ที่วัดป่าบ้านเหล่าฯ และเข้าร่วมกองทัพธรรม ในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ แล้ว ท่านก็ได้เขียนบันทึกเกี่ยวกับ **หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** และ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ครูอาจารย์ของท่านไว้ในโอกาสต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน

บันทึกของ **หลวงปู่หลุย** ที่ระบุว่าเขียนในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เกี่ยวกับพระอาจารย์ทั้งสององค์ของท่าน มีดังนี้

“ท่านพระอาจารย์สิงห์ เกิดปีฉลู วันจันทร์ เดือน ๓ อายุ ๔๔ ปี พรรษา ๒๓ ออกบวชอายุ ๒๑ นับในครม ๑๐ เดือน

อาจารย์มหาปิ่น เกิดปีมะโรง เดือน ๔ วันพฤหัสบดี อายุ ๔๑ พรรษา ๑๘ ป.ธ. ๕”

ท่านเขียนเกี่ยวกับนิสัยของ **หลวงปู่สิงห์** ดังนี้

“ท่านสิงห์ นิสัยเทศน์อธิบายธรรมดี ใจกว้างขวางดี เป็นคนสุขุม รักษาความสงบ เยือกเย็นดี เป็นคนหวังดีในศาสนาดี ชอบสันโดษ จิตอุทิศดี ในศาสนา จิตอุทิศเฉพาะข้อปฏิบัติ น้ำใจเด็ดเดี่ยว ยกธรรมาธิษฐานล้วน”

อีกแห่งหนึ่ง เป็นบันทึกเชิงวิจารณ์ ท่านบันทึกว่า

“ท่านอาจารย์สิงห์ ภาย วาจา ใจ เป็นอาชาไนย ลักษณะเป็นคนว่องไว ไหวพริบดี น้ำใจเด็ดเดี่ยว ทรมานคนได้ทุก ๆ ชั้น ทั้งอุบายละเอียด เป็นคนราคะจริต เป็นนักพูด ชอบคิดอุบายธรรมต่าง ๆ ชอบมีหมู่เพื่อนมาก **นิสัยพระโมคคัลลาน์** มีความรู้ทั้งสมณะ และวิปัสสนา

ข้อวัตรดีทั้งภายในและภายนอก ชอบโอ้อวด อดิเรกเลาหมาก ไม่เอาเงาเองอนแก่พุทธบริษัท ปัญญาเป็นคนทรมานคน เฟื่องประโยชน์ใหญ่ในศาสนา ภาย วาจา ใจ ปลาสปลี้มมาก มักพูดตามความรู้ความเห็นของตน มักทรมานคนหนุ่ม ๆ น้อย ๆ บริษัทของท่าน

เป็นคนแก่นสารในท่ามกลางบริษัท รู้จักชาติของคนที่จะดีหรือชั่ว ไม่กลัวต่อความตาย รู้จักเหตุผล อดีต อนาคต ปัจจุบัน

เป็นคนมั่นในสัมมาปฏิบัติ ฉลาดพูด ฉลาดพลิกจิตสมถวิปัสสนา”

ผมขอสารภาพว่า บันทึกของหลวงปู่หลุย ข้างต้น ผมอ่านแล้วไม่ค่อยเข้าใจ จึงไม่กล้าเขียนอะไรอีก เชิญท่านผู้อ่านพิจารณาเอาเองแล้วกันครับ.

หลวงปู่พระมหาปิ่น ปัญญาพโล และหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม

๑๐๖. หลวงปู่สิงห์หัตถ์เสือเดินจงกรม

เรื่องนี้เป็นเรื่อง 'มหัศจรรย์ทางจิต' อย่างหนึ่งขององค์หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ซึ่ง หลวงปู่หลุย จันทสาโร เล่าให้ลูกศิษย์ลูกหาฟัง และคุณหญิงสุรีย์พันธุ์มณีวัต ได้นำมาเขียนในหนังสือ 'จันทสาโรบูชา' ซึ่งเป็นประวัติของหลวงปู่หลุย ดังนี้

"ความอัศจรรย์ที่หลวงปู่ (หลวงปู่หลุย) ท่านชอบเล่ามากที่สุดก็คือ เรื่องที่พระอาจารย์สิงห์ อาจารย์องค์ลำดับแรก ๆ ของท่าน ซึ่งท่านไปจำพรรษาอยู่ด้วยที่วัดป่าบ้านเหล่าฯ หรือ วัดป่าวิเวกธรรม ที่จังหวัดขอนแก่น นั้น

ท่านได้เล่าถึงว่า เมื่อเวลาท่านพระอาจารย์สิงห์เดินจงกรมในป่า ด้วยจิตท่านนั้นอ่อนแผ่เมตตาไปโดยไม่มีประมาณ ถึงกับว่า เมื่อมีเสือมานั่งอยู่ใกล้ทางจงกรม ท่านแผ่เมตตาให้จนจิตของเสือนั้นอ่อนนุ่มลงเป็นมิตรสนิทต่อท่าน ท่านหัดให้เสือเดินจงกรมตามท่านไปได้

ความนี้ แม้แต่ภายหลัง ท่านพระอาจารย์มั่นก็กล่าวยกย่องท่านพระอาจารย์สิงห์ กรณีนี้เสมอ

ท่านถึงกล่าวว่า สัตว์นั้น สุดท้ายย่อมทำให้อ่อนได้ด้วยเมตตา ไม่ใช่ใช้กำลังอำนาจที่จะเอาชนะกัน

มนุษย์สมัยนี้เอาชนะกันด้วยกำลัง จึงมีการฆ่าฟันกันตาย โกรธซึ่งหึงสาพยาบาทซึ่งกันและกัน พยาบาทแล้วก็เคียดแค้นกัน ก่อเวรก่อกรรมไม่มีที่สิ้นสุด"

๑๐๗. คุณลักษณะพิเศษของ หลวงปู่สิงห์

ในหัวข้อนี้ผมขออนุญาตเขียนถึงคุณลักษณะและความสามารถขององค์หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม บางประการ ในฐานะที่ท่านเป็นอาจารย์ใหญ่ของพระป่า เป็นแม่ทัพใหญ่แห่งกองทัพธรรม ท่านจึงมีบุคลิกลักษณะที่เป็นผู้นำ และมีความสามารถสูง เป็นที่ยอมรับนับถือ และเลื่อมใสศรัทธา ทั้งจากบรรดาพระเถร และประชาชนทั่วไปเป็นอย่างสูง

ผมขอสรุปถึงบุคลิก และความสามารถของหลวงปู่สิงห์ จากข้อมูลที่ได้รับมาจากการอ่านหนังสือ และที่ได้ฟังมาจากครูบาอาจารย์ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

๑. ความสามารถในการแสดงธรรม อธิบายธรรม ท่านทำได้อย่างชัดเจน เจ่มแจ่ม เหมาะกับผู้ฟัง ไม่ว่าผู้ฟังจะเป็นพระ เณร หรือฆราวาสญาติโยมว่ากันว่า เวลาหลวงปู่สิงห์แสดงธรรม พอท่านขึ้นต้น นะโม เท่านั้น ทุกคนจะเงิบกริบ ตั้งอกตั้งใจฟัง ทุกคนสงบนิ่งราวกับถูกสะกด ไม่มีการไหวติงหรือไถ่กระแอมเลย ตั้งแต่เริ่มต้นเทศน์จนกระทั่งจบ

๒. ทราบจากครูบาอาจารย์ว่า เวลามีการจัดงานต่าง ๆ ในยุคนั้น นอกจากจะมีหมอลำ และการละเล่นบันเทิงต่าง ๆ ตามปกติแล้ว มักจะมีการแสดงธรรมในตอนค่ำด้วย และองค์หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม จะได้รับนิมนต์บ่อย ๆ

ธรรมเนียมเทศน์ของหลวงปู่สิงห์ จะเป็นยกฐานสูงเหมือนเวทีหมอลำ ประชาชนสามารถมองเห็นได้รอบด้าน การละเล่นต่าง ๆ จะยังไม่เริ่ม ทุกคนในงานจะมาฟังเทศน์ของหลวงปู่สิงห์ ก่อน เมื่อเทศน์จบการละเล่นต่าง ๆ จึงจะเริ่มได้

ครูบาอาจารย์เล่าว่า ในสมัยนั้นไม่มีเครื่องขยายเสียง แต่เสียงของ **หลวงปู่สิงห์** ก็ดังกังวาน ชัดเจน สะกดคนฟังเป็นพัน ๆ ให้นั่งเงียบได้ เสียงจึง ก้องดังไปทั่วบริเวณ และเสียงของท่านมีอำนาจมาก

๓. จากบันทึกของ**หลวงปู่หลุย จันทสาโร** ที่เขียนไว้ว่า “...หลวงปู่สิงห์ ... **ทรมาน**คนได้ทุก ๆ ชั้น ... มัก**ทรมาน**คนหนุ่ม ๆ น้อย ๆ บริษัทของท่าน” ดังนั้น ที่ว่า **ทรมาน**คน นั้น หมายถึง การสั่งสอนอบรม การฝึกหัด การดัดนิสัย เป็นต้น ซึ่ง **หลวงปู่สิงห์** ท่านสามารถฝึก สอน อบรม ลูกศิษย์ลูกหา ไม่ว่าจะเป็นพระเถระ หรือฆราวาส ญาติโยม ถ้าท่านลงมือสอนแล้ว ย่อมบังเกิดผลดี เพราะนอกจากท่านจะมีอุบายการสอนที่แยบยลแล้ว ท่านยัง ... “รู้จัก**ชาติ**ของคนที่จะดีหรือชั่ว ... รู้จักเหตุผล อดีต อนาคต ปัจจุบัน...” คือท่านมีญาณรู้ มองคนออก สามารถรู้ถึงอุปนิสัยใจคอ ชาติกำเนิด ล่วงรู้ถึง อดีต ปัจจุบัน และ อนาคต ของบุคคลนั้น ๆ ท่านจึงสามารถสอนคนได้ถูกต้อง เหมาะสม กับ บุคคลนั้น ๆ ทำให้การสอน การอบรม ได้ผลดีทุกราย

๔. **หลวงปู่สิงห์** ท่านเป็นพระเถระที่มีพลังจิตแก่กล้า ท่านเก่งเรื่องการปราบภูตผีปีศาจ ปราบพวกไสยศาสตร์ พวกหมอผีที่มีอาคมแก่กล้า พวกมิฉฉา พิณลู ที่ใช้ความสามารถไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ตลอดจนพวกที่ใช้พลังจิต อธิษฐาน ภาวนาหิรัญ ซึ่งท่านเผชิญเรื่องเหล่านี้มามากต่อมาก ตรงนี้กระมัง ที่ **หลวงปู่หลุย** ท่านเขียนว่า **หลวงปู่สิงห์ท่านมีนิสัยพระโมคคัลลาน์** น่าจะหมายความว่า ท่านมีฤทธิ์ เหมือนหนึ่งพระโมคคัลลาน์ พระอัครสาวกผู้มีฤทธิ์

กล่าวโดยสรุป ด้วยความเป็นพระเถระผู้นำ หรือแม่ทัพที่มีความสามารถสูง การเผยแผ่ธรรมของ**คณะกองทัพธรรม** ในจังหวัดขอนแก่น ตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๔๗๒ - ๒๔๗๕ รวมระยะเวลา ๓ ปี จึงประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

ท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร (เล็ง ปุสฺโส)** พระเถระที่ร่วมอยู่ใน**คณะกองทัพนครธรรม** ในครั้งนั้นด้วย ได้เขียนสรุปผลงานของ**หลวงปู่สิงห์** ขณะที่พำนักอยู่ในจังหวัดขอนแก่น ๓ ปี ดังนี้

“ตลอดเวลา ๓ ปีนี้ พระภิกษุสามเณรมีจำนวนมากขึ้นโดยลำดับ พระภิกษุไม่ต่ำกว่า ๕๐ รูป สามเณรไม่ต่ำกว่า ๔๐ รูป ได้แยกย้ายกันจำพรรษาในสำนักสงฆ์วัดป่าใกล้หมู่บ้านต่าง ๆ ในท้องที่อำเภอเมืองโดยมาก ในท้องที่อำเภออื่นก็มีบ้าง เช่น ท้องที่ในอำเภอน้ำพอง ภูเวียง ชนบท และอำเภอพล แต่เป็นจำนวนน้อย โดยมากไปพำนักอาศัยทำการสั่งสอนประชาชนในฤดูกาลนอกพรรษา

ภายหลังจึงมีผู้ศรัทธาจัดการสร้าง**สำนักสงฆ์วัดป่าขึ้น** แล้วขอพระภิกษุสามเณรฝ่ายวิปัสสนาธุระจากเจ้าคณะจังหวัดออกไปอยู่จำพรรษา บางแห่งก็กลายเป็นวัดถาวรขึ้น บางแห่งก็ร้างไป

วัดธรรมยุตในจังหวัดขอนแก่นตั้งขึ้นโดยท่านเองนี้เป็นส่วนมาก จึงมีวัดธรรมยุตมากเป็นที่ ๒ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในบัดนี้ (พ.ศ. ๒๕๐๕)”

ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่อยู่ในเครื่องหมายวงเล็บข้างต้นนั้น เป็นปีที่ท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** เขียนบันทึกนี้ ภายหลังจากที่**หลวงปู่สิงห์** ท่านมรณภาพแล้ว ๑ ปี กล่าวคือ ท่านมรณภาพเมื่อวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๔

และที่ระบุว่า จังหวัดขอนแก่น ‘มีวัดธรรมยุตมากเป็นที่ ๒ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในบัดนี้...’ นั้น ก็จะมีข้อสงสัยตามมาว่า แล้วจังหวัดไหนมี**วัดธรรมยุตมากเป็นอันดับ ๑** ในภาคอีสาน ในยุคนั้น?

ผมเองก็สงสัย แต่ไม่อยากเดาส่งเดช ก็ขอท่านผู้รู้ทั้งหลายช่วยเมตตาตอบข้อข้องใจนี้ด้วยครับ จะเป็นพระคุณอย่างสูง.

ตอนที่ ๒

ย้ายแดนไปนครราชสีมา

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน)

๑๐๘. รับบัญชาไปเผยแผ่ธรรม ที่นครราชสีมา

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม และคณะศิษย์ในสาย
กองทัพธรรม ได้รับบัญชาจากสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) ให้เดินทางไป
เผยแผ่ธรรมสู่ประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา ท่านจึงได้ไปสร้างวัดป่าสาละวัน
เพื่อให้เป็นศูนย์รวมของพระสงฆ์สายวิปัสสนาธุระ และใช้เป็นศูนย์บัญชาการของ
คณะกองทัพธรรม แล้วหลวงปู่สิงห์ พักประจำอยู่ที่วัดแห่งนี้ติดต่อกันนานถึง
๕ ปี ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๗๙

ผมจะนำเสนอบันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์ ก่อน ซึ่งท่านบันทึกเหตุการณ์
โดยรวม ๆ ส่วนเรื่องราวและเหตุการณ์สำคัญในแต่ละเรื่องนั้น ผมจะนำเสนอ
เป็นลำดับไป เท่าที่จะสามารถสืบเสาะค้นหาได้

บันทึกส่วนตัวของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม มีดังต่อไปนี้

“พ.ศ. ๒๔๗๕ เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสสมหาเถระ อ้วน)
ขณะดำรงสมณศักดิ์เป็นที่พระธรรมปาโมกข์ เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา ได้
เห็นเจ้าพระคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันทโร จันทร์) บัญหนัก บังเกิดมี
ความสลดสังเวชใจ เห็นภัยในวัฏสงสาร ใคร่แสวงหาที่พึ่ง

ได้ตกลงใจไปรับ (หลวงปู่สิงห์) จากจังหวัดขอนแก่น ให้มาทำการ
เผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ ในความอำนวยการของท่าน ณ จังหวัด
นครราชสีมา และจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งอยู่ในความปกครองของท่าน

คราวนี้ เจ้าพระคุณสมเด็จพระ ๙ ได้อนุมัติให้ตั้งสำนักสงฆ์วัดป่าขึ้นได้

หลวงชาญนิคม กับพวก จึงรับบัญชาเจ้าพระคุณสมเด็จพระ ๙ สร้าง
วัดป่าสาละวันขึ้นเป็นวัดแรก พอให้เป็นตัวอย่าง

เจ้าพระคุณสมเด็จ ฯ ก็ได้ออกมาบำเพ็ญภาวนาเป็นครั้งคราว
ในเวลารว่างการคณะ

(องค์หลวงปู่สิงห์) ได้อยู่จำพรรษาที่วัดป่าสาละวัน ในระยะแรกสร้างวัด
ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง ๒๔๗๙ รวมเวลา ๕ ปี"

ทั้งหมดนี้เป็นการบันทึกเหตุการณ์โดยรวม ดังกล่าวแล้ว สำหรับในตอน
ต่อ ๆ ไป จะได้นำเสนอรายละเอียดของเรื่องราวและเหตุการณ์เป็นเรื่อง ๆ เท่าที่
สืบค้นหาได้ เป็นลำดับ ๆ ไป.

๑๐๙. สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ (ติสโส อ้วน)

ช่วงที่หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม และคณะกองทัพธรรม ปฏิบัติภารกิจ พระศาสนาอยู่ที่จังหวัดขอนแก่นอยู่นั้น สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ (ติสโส อ้วน) ได้ย้ายจากจังหวัดอุบลราชธานี มาพำนักอยู่ที่วัดสุทธจินดา ในตัวเมืองจังหวัด นครราชสีมา ดำรงสมณศักดิ์ที่ พระธรรมปาโมกข์ ตำแหน่ง เจ้าคณะมณฑล นครราชสีมา ปกครองดูแลพระสงฆ์ภาคอีสานตอนล่างทั้งหมด นอกจากนี้ ท่านยังรักษาการเจ้าคณะมณฑลอุดร ซึ่งปกครองดูแลภาคอีสานตอนบนทั้งหมด นั่นคือ องค์ท่านรับภาระปกครองกิจการพระศาสนาครอบคลุมพื้นที่ภาคอีสาน ทั้งทั้งภาค

ในตอนนั้นผมจะขอนำเสนอประวัติของเจ้าพระคุณ สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ โดยย่อที่สุด คือ เสนอในรูปของ ปฏิทินชีวิต และลำดับตำแหน่งบริหาร ของ องค์ท่าน ก่อนที่จะไปติดตามเรื่องของหลวงปู่สิงห์ กันต่อไป

สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ (ติสโส อ้วน) เป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานี บิดารับราชการเป็นกรมการเมืองตำแหน่ง เมืองกลาง มารดาชื่อ บุตลี นามสกุล แสนวีรสุข เกิดวันเสาร์ เดือน ๔ แรม ๑๓ ค่ำ เวลาจวนรุ่ง ปีเถาะ ตรงกับ วันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๐ ที่หมู่บ้านแคน ตำบลดอนมดแดง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ประวัติชีวิต และตำแหน่งบริหาร ของท่าน มีดังนี้
พ.ศ. ๒๔๒๙ : อายุ ๑๙ ปี บรรพชาเป็นสามเณรมหานิกาย แล้วแปลงเป็นสามเณร ธรรมยุต พำนักที่วัดศรีทอง ในเมืองอุบลฯ

พ.ศ. ๒๔๓๐ : อุปสมบทเป็นพระภิกษุ พักจำพรรษาที่**วัดศรีทอง** เมืองอุบลฯ
ท่านเทวรมย์ (ม้าว) เป็นพระอุปัชฌาย์ **ท่านโชติपाल (ทา)** เป็น
 พระกรรมวาจาจารย์ ศึกษาพระปริยัติธรรมขั้นต้นกับพระอุปัชฌาย์
 กับ**ท่านสงฆรฤชโต (พูน)** และกับ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์**
(สิริจนฺโท จันทร) เมื่อยังเป็นเปรียญ

พ.ศ. ๒๔๓๓ : อายุ ๒๔ ปี ติดตามท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์**
 เข้ากรุงเทพฯ พักที่**วัดพิชยญาติการาม** ผังธนบุรี สอบ
 บาลีธรรมได้

พ.ศ. ๒๔๓๘ : ย้ายตามท่านเจ้าคุณพระอุบาลี ฯ ซึ่งไปเป็นครูสอนบาลี ที่
วัดเทพศิรินทราวาส สอบได้ชั้น**เปรียญตรี**

พ.ศ. ๒๔๔๑ : เดินทางกลับอุบลฯ ช่วยท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลี ฯ** ในการตั้งโรงเรียน
 นักธรรม และโรงเรียนสอนหนังสือไทย ได้เป็นครูฝ่ายบาลีธรรม

พ.ศ. ๒๔๔๒ : เดินทางเข้ากรุงเทพฯ ฯ กับท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลี ฯ** คราวที่
 ท่านเจ้าคุณ ฯ เข้ารับสมณศักดิ์ที่ **พระญาณรักขิต** ผู้อำนวยการ
 ศึกษามหาลิสาน พำนักที่**วัดบวรนิเวศวิหาร** เข้าเรียนบาลี
 สอบได้ชั้น**เปรียญโท** แล้วเดินทางกลับอุบล ฯ พร้อมท่านเจ้าคุณ
พระอุบาลี ฯ และได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะมหาลิสาน
 ๔ ปี (พ.ศ. ๒๔๔๒ - ๒๔๔๖) เมื่อท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลี ฯ**
 เดินทางกลับกรุงเทพฯ ฯ จึงเป็น**ผู้รักษาการเจ้าคณะมหาลิสาน**
 เป็นเวลา ๑ ปี (๒๔๔๗)

พ.ศ. ๒๔๔๗ : ๒๔ ธันวาคม เลื่อนสมณศักดิ์เป็น**พระศาสนดิลก** ตำแหน่ง
เจ้าคณะมหาลิสาน พำนักที่ **วัดสุปฏิหาราม** ในเมืองอุบลฯ

สมัยรัชกาลที่ ๖

พ.ศ. ๒๔๕๕ : ๑๐ พฤศจิกายน ได้รับเลื่อนสมณศักดิ์เป็นที่ **พระราชมนี** และทรงตั้งให้เป็น**เจ้าคณะธรรมยุต**สำหรับภาคอีสาน อีกตำแหน่งหนึ่ง

พ.ศ. ๒๔๖๔ : ๒๔ กันยายน เลื่อนสมณศักดิ์เป็นที่ **พระเทพเมธี** ระหว่างนี้ทางการได้แยก**มณฑลอิสาน** ออกเป็น ๒ มณฑล คือ **มณฑลอุบลฯ** กับ **มณฑลร้อยเอ็ด** องค์ท่านคงดำรงตำแหน่ง**เจ้าคณะมณฑลอุบลฯ** และรั้งตำแหน่ง**เจ้าคณะมณฑลร้อยเอ็ด** ด้วย ต่อมาจึงได้แต่งตั้งให้ **พระศาสนดิลก (ชิตเสโน เสน)** เป็น**เจ้าคณะมณฑลร้อยเอ็ด**

พ.ศ. ๒๔๖๖ : ทรงโปรดให้**เจ้าคณะมณฑลอุบลฯ** รักษาการ**เจ้าคณะมณฑลอุดรฯ** อีกตำแหน่ง

พ.ศ. ๒๔๖๘ : ๙ พฤศจิกายน เลื่อนสมณศักดิ์เป็นที่ **พระโพธิวงศาจารย์**

สมัยรัชกาลที่ ๗

ในต้นรัชกาล ทางการได้รวม**มณฑลอุบลฯ** **มณฑลร้อยเอ็ด** และ**มณฑลนครราชสีมา** เข้าเป็นมณฑลเดียวกัน คือ **มณฑลนครราชสีมา** ส่วน**พระศาสนดิลก (ชิตเสโน เสน)** **เจ้าคณะมณฑลร้อยเอ็ด** ทรงโปรดให้เป็น**เจ้าคณะมณฑลอุดรฯ** ซึ่งต่อมาได้ลาออก เนื่องจากมีปัญหาด้านสุขภาพ **พระโพธิวงศาจารย์ (ติสโส อ้วน)** จึงเป็นผู้รักษาการ**เจ้าคณะมณฑลอุดรฯ** อีกตำแหน่งหนึ่ง จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๗๓ **พระญาณดิลก (พณฺธุโล จูม)** จึงได้รับแต่งตั้งเป็น**เจ้าคณะมณฑลอุดรฯ**

พ.ศ. ๒๔๗๐ : ย้ายจากอุบลฯ มาพักจำพรรษาที่ **วัดสุทธจินดา** ในจังหวัดนครราชสีมา เป็น**เจ้าอาวาสองค์แรก** และย้ายที่ทำการมณฑล

จากวัดสุปัฏนาราม เมืองอุบลฯ มาที่นี้

พ.ศ. ๒๔๗๒ : ๖ พฤศจิกายน ทรงตั้งให้เป็นที่ **พระธรรมปาโมกข์**

พ.ศ. ๒๔๗๕ : ๑๙ กรกฎาคม ได้รับโปรดเกล้าฯ ให้เข้ามาเป็นเจ้าอาวาส
วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ เมื่อ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (สิริจันท
จันทร์) มรณภาพ และทรงแต่งตั้งให้เป็น**เจ้าคณะรองหนกลาง**
ปีนั้นท่านอายุได้ ๗๗ ปี

... ฯลฯ ...

พ.ศ. ๒๔๙๙ : วันพฤหัสบดี ที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๙ เวลา ๑๘.๔๕ น.
มรณภาพ รวมสิริอายุ ๘๙ ปี พรรษา ๖๘.

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน)

๑๑๐. วัดสุทธจินดา นครราชสีมา

สมควรจะเขียนถึงวัดสุทธจินดา ในเมืองนครราชสีมา เพราะเป็นวัดที่สร้างขึ้นเพื่อ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) โดยตรง สมัยที่ท่านดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา มีประวัติการก่อสร้างวัดย่อ ๆ ดังนี้

วัดสุทธจินดา วัดธรรมยุตวัดแรกของจังหวัดนครราชสีมา เริ่มก่อสร้างใน พ.ศ. ๒๔๖๗ เพื่อให้เป็นที่พำนักของเจ้าคณะมณฑล

การก่อสร้างวัด เริ่มต้นด้วยคณะข้าราชการ ทหาร พลเรือน และพ่อค้า คฤหาสน์ ซึ่งนำโดย พระยาเพชรบูรณ์ (ตัน รักตประจิตร) สมุหเทศาภิบาลมณฑล ได้ปรึกษากันว่า

“เมืองนครราชสีมาเป็นเมืองใหญ่ เป็นหัวเมืองเอกในภาคอีสาน การพระศาสนายังไม่เจริญรุ่งเรืองเหมือนบางมณฑลที่เจริญแล้ว โดยที่เจ้าคณะมณฑลมิได้สถิตอยู่ที่มณฑล ควรที่จะอาราธนาเจ้าคณะมณฑลให้สถิตอยู่ประจำเมือง

ครั้นดำริเรื่องนี้แล้ว ต่างก็เห็นพร้อมกันว่า ควรจะรวมวัดหน้าหอ กับ วัดบรมจินดา อันตั้งอยู่หน้าศาลารัฐบาล ให้เป็นวัดเดียวกัน และสร้างสรรคขึ้นเป็นวัดใหญ่แห่งดงม ควรเป็นศรีสง่าแก่บ้านเมือง และเป็นี่สถิตอยู่ของเจ้าคณะมณฑล”

ครั้นปรึกษากันตกลงแล้ว ก็มีการออกไปกราบทูล พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ประทับอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ก็ทรงอนุโมทนาประทานอนุญาติให้จัดการตามประสงค์ และทรงประทานนามวัดที่จะสร้างขึ้นใหม่นี้ว่า “วัดสุทธจินดา”

สิ่งก่อสร้างที่สำคัญก่อนเจ้าคณะมณฑลจะมาพำนัก ได้แก่ “พระอุโบสถ ๑ กำแพงหน้าวัด ๑ หอสมุด ๑ สำหรับอาคารหอสมุด ต่อมาภายหลังได้เปิดสาขาหอสมุดแห่งชาติขึ้นที่วัดสุทธจินดา ณ วันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๘”

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) สมัยที่ยังเป็น พระโพธิวงศาจารย์ เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา ที่ยังพำนักที่วัดสุปัฏนาราม ในเมืองอุบลฯ จึงได้รับอาราธนาให้มาพำนักที่ วัดสุทธจินดา นครราชสีมา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๐ เป็นต้นมา

และ ที่ทำการเจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา จึงได้ย้ายมาอยู่ที่จังหวัด นครราชสีมาซึ่งเป็น ที่ทำการมณฑล ด้วย.

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลงกรณ

สมเด็จพระสังฆราชเจ้าองค์ที่ ๑๑

๑๑๑. รับบัญชาให้เดินทางเข้า นครราชสีมา

ตอนนีขอเชิญท่านผู้อ่านกลับมาสู่เรื่องของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม กันต่อ นะครับ ขอจับเหตุการณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ขณะที่หลวงปู่สิงห์ และคณะ กongsatthamm ยังเผยแพร่ธรรมทางวิปัสสนาธุระอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น

เหตุการณ์ตอนนั้นคือ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) ครั้งดำรง สมณศักดิ์ที่ พระธรรมปาโมกข์ เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา ท่านอยู่ที่ วัดสุทธจินดา นครราชสีมา ได้มีบัญชาเมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ให้พระกรรมฐานที่ชุมนุมอยู่ในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งนำโดยพระอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม และ พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล เดินทางไปที่นครราชสีมา เพื่อร่วมกับข้าราชการให้การอบรมสั่งสอนประชาชนให้เข้าใจในพระพุทธศาสนา

สำหรับเหตุผลสำคัญที่ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ มีบัญชาเช่นนั้น เชื่อว่า ด้วยเหตุผลสำคัญ ๒ ประการ

ประการแรก สมเด็จพระเจ้า ท่านต้องการกำลังของพระสงฆ์สายพระกรรมฐาน ภายใต้งานนำของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ให้มาช่วยเผยแพร่ธรรมไปสู่ประชาชน ชาวจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดใกล้เคียง ด้วยสมเด็จพระเจ้า ท่านเคยเห็นผลงาน ของพระสายกรรมฐานแล้วว่า สามารถอบรมธรรมให้กับประชาชนอย่างได้ผล

ประการที่สอง มาในขณะนี้ สมเด็จพระเจ้า ท่านเห็นคุณค่าของการภาวนา องค์ท่านต้องการปฏิบัติสมาธิภาวนาให้ได้ผล จึงต้องการพระสายกรรมฐานมา อยู่ใกล้ๆ เพื่อจะได้ให้การแนะนำองค์ท่านด้วย

ในบ้านทึบของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ได้เขียนไว้ว่า

“พ.ศ. ๒๔๗๕ เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสสมหาเถระ อ้วน) ขณะดำรงสมณศักดิ์เป็นที่ พระธรรมปาโมกข์ เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา ได้เห็นเจ้าพระคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันทะ จันทร์) ป่วยหนัก บังเกิดมีความสลดสังเวชใจ เห็นภัยในวัฏสงสาร ใคร่แสวงหาที่พึ่ง ได้ตกลงใจไปรับจากจังหวัดขอนแก่น ให้มาทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ ในความอำนวยการของท่าน ณ จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งอยู่ในความปกครองของท่าน”

ท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) ได้ส่งโทรเลขไปก่อน แต่ยังไม่ได้มีการตอบรับจาก หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม จึงได้เดินทางไปปรับตัวที่จังหวัดขอนแก่นด้วยองค์ท่านเอง ด้วยเหตุผลว่า เดินทางไปตรวจราชการในช่วงนั้นพอดี

หลวงปู่จาม มหาบุญโอบ สมัยยังเป็นสามเณรอุปัฏฐากหลวงปู่สิงห์ อยู่ ได้เล่าถึงเรื่องโทรเลขว่า

“อยู่ขอนแก่น สมเด็จอ้วน ติสโส วัดบรมนิวาส ส่งโทรเลขชวนเลขมาหา ท่านอาจารย์สิงห์ ไม่มีใครอ่านได้ ต้องไปเรียกท่านอาจารย์หลุย (หลวงปู่หลุย จันทสาโร) มาอ่านให้หมู่พระเถรฟัง

ท่านอาจารย์หลุย อ่านได้คล่อง รู้เรื่องราว สมเด็จฯ จะให้เพิ่นครูอาจารย์สิงห์ไปเผยแผ่ธรรมยุตทางโคราช”

ในตอนนั้น หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม กับหลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล และพระเถรจำนวนหนึ่ง กำลังออกเผยแผ่ธรรมอยู่ในเขตอำเภอน้ำพอง จึงยังไม่ทราบเรื่องโทรเลข

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ ท่านไม่รอคำตอบรับจากโทรเลข องค์ท่านได้เดินทางไปขอนแก่นเพื่อรับตัวหลวงปู่สิงห์ และคณะ ด้วยองค์ท่านเอง

ในบันทึกของ หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ ได้เขียนเล่าเหตุการณ์ช่วงนี้ ดังนี้
 “ที่คณะพระกรรมฐาน มีท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนดะยาโคโม (เจ้าคุณ
 พระญาณวิศิษฐ์) เป็นหัวหน้า ได้นำคณะพระกรรมฐานมาเผยแผ่อบรมสั่งสอน
 ประชาชนชาวจังหวัดนครราชสีมา ก็ด้วยคำสั่งของสมเด็จพระมหาธีรวงศ์

สมัยนั้น สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสสมหาเถระ อ้วน) เมื่อยังเป็นที่
 พระพรหมมุนี ตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลอีสาน ย้ายจากเมืองอุบลฯ มาเป็น
 เจ้าอาวาสวัดสุทธจินดา ในเมืองจังหวัดนครราชสีมา

ท่านพระอาจารย์ฝั้น (หลวงปู่ฝั้น อาจาโร) เคยเล่าให้ผู้เขียน (หลวงปู่
 สุวัจน์) ฟังว่า สมเด็จฯ ท่านคงว่าแห้ว เนื่องจากเมื่อก่อน ท่านเจ้าคุณสมเด็จฯ
 ท่านอยู่วัดสุปัฏฯ เมืองอุบลฯ เคยมีลูกศิษย์ลูกหา ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตจาก
 ทุกทิศทาง ห้อมล้อมด้วยความเคารพนับถือ ผู้ใกล้ชิดสนิทสนมเป็นอันมาก

ท่านย้ายมาอยู่นครราชสีมาใหม่ ๆ คงมีคนและลูกศิษย์ลูกหาน้อย จึงเป็น
 เหตุให้ท่านระลึกถึงพระอาจารย์สิงห์ และ พระอาจารย์มหาปิ่น

พระอาจารย์สิงห์ กับ พระอาจารย์มหาปิ่น เป็นพระคณาจารย์
 มีคนเลื่อมใสเคารพนับถือ มีชื่อเสียงโด่งดังมาก ได้พาพระลูกศิษย์ของท่านเป็น
 จำนวนมาก กำลังออกเผยแผ่พร่ำสอนอบรมธรรมปฏิบัติกรรมฐานอยู่ในท้องที่
 จังหวัดขอนแก่น

สมเด็จฯ จึงหาวิธีออกอุบายเดินทางไปตรวจการคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น
 เพื่อจะได้ไปพบกับพระอาจารย์สิงห์ ซึ่งเป็นสัทธังวิหาริกของสมเด็จฯ ท่าน
 (หลวงปู่สิงห์เป็นศิษย์เพราะ สมเด็จฯ ท่านเป็นพระอุปชฌาย์บวชให้)

เมื่อสมเด็จฯ มาถึงจังหวัดขอนแก่นแล้ว ท่านได้ถามหาพระอาจารย์สิงห์
 และพระอาจารย์มหาปิ่น แล้วมีบัญชาว่าท่านต้องการพบตัว

เวลานั้น หลวงปู่สิงห์ และคณะ กำลังเผยแผ่ธรรมอยู่ในเขตอำเภอน้ำ
 พอง จังหวัดขอนแก่น

เมื่อท่านพระอาจารย์สิงห์ ได้เข้าพบตามคำบัญชาแล้ว สมเด็จฯ จึงมีคำสั่งให้พระอาจารย์สิงห์ และพระอาจารย์มหาปิ่น พาคณะพระกรรมฐานไปช่วยทางจังหวัดนครราชสีมา

พระอาจารย์สิงห์ ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะ จึงได้พาลูกศิษย์พระกรรมฐาน พร้อมด้วยบริษัทบริวารจำนวนมาก ออกเดินทางมาเผยแพร่ฝึกหัดปฏิบัติภาวนากรรมฐานอบรมสั่งสอนประชาชนชาวนครราชสีมา

ครั้งแรกมาพักที่ **วัดสุทธจินดา** ในเมืองนครราชสีมา **คุณหลวงชาวนานิคมเขต** ผู้บังคับกองตำรวจกองเมืองนครราชสีมา มีศรัทธาที่ยึดถือถวายเป็นสำนักพระกรรมฐาน อยู่หลังกองช่างกลรถไฟนครราชสีมา ซึ่งก็คือ **วัดป่าศาลวัน** ทุกวันนี้

หลังจากรับถวายที่ดินของ**คุณหลวงชาวนา**ฯ เรียบร้อยแล้ว **เจ้าพระคุณสมเด็จฯ**พระมหาวิริวงศ์ ได้พา**พระอาจารย์สิงห์** **พระอาจารย์มหาปิ่น** และ**พระอาจารย์ฝั้น** ไปเยี่ยมท่าน**เจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันทโท จันทร์)** **วัดบรมนิवास** กรุงเทพฯ เพราะได้ทราบข่าวว่าท่าน**เจ้าคุณพระอุบาลี**ฯ ขาทัก

หลวงปู่สิงห์ และคณะ พักที่**วัดบรมนิवास** ตั้งแต่เดือน ๓ จนถึงเดือน ๖ (กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม ๒๔๗๕) จึงได้กลับจังหวัดนครราชสีมา"

หลวงปู่หลุย จันทสาโร

หลวงปู่จาม มหาบุญโอบ

หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ

๑๑๒. สามเดือนที่วัดบรมนิवास

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม กลายเป็นศิษย์ที่สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) ไว้วางใจ เมื่อเดินทางถึงจังหวัดนครราชสีมาตอนต้นเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๗๕ ทำพิธีรับถวายที่ดินเพื่อก่อสร้างวัดสาทรธรรมฐาน (วัดป่าสาทรวัน) แล้วเจ้าพระคุณสมเด็จพระเจ้าพาคิษย์ มีหลวงปู่สิงห์ หลวงปู่พระมหานั่น พร้อมด้วยหลวงปู่ฝั้น อาจาโร ซึ่งยังเป็นพระหนุ่ม เดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อกราบเยี่ยมอาการป่วยของท่านเจ้าพระคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันทโท จันทร์) ที่วัดบรมนิवास

จากตอนที่ผ่านมา ได้กล่าวแล้วว่าคณะของหลวงปู่สิงห์ พักอยู่ที่วัดบรมนิवास เป็นเวลา ๓ เดือน แล้วจึงเดินทางกลับจังหวัดนครราชสีมา

ในช่วง ๓ เดือนที่วัดบรมนิवास นี้ หลวงปู่สิงห์ ได้มีโอกาสถวายการอบรมเรื่องสมาธิภาวนาแด่องค์สมเด็จพระเจ้า ซึ่งตอนนี้องค์ท่านให้ความสนใจต่อการฝึกสมาธิภาวนาเจริญพระกรรมฐานค่อนข้างจริงจัง รวมทั้งสนใจเรียนรู้ธรรมเนียมข้อวัตรปฏิบัติของพระป่า สายหลวงปู่เสาร์ กนตสีโล และหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

เป็นต้นว่า สมเด็จพระเจ้า ท่านเรียนรู้เรื่องการฉันในบาตร การบิณฑบาต การสัพพายบาตรแบบพระป่า เป็นต้น

ทำให้สมเด็จพระเจ้า ท่านมีความเข้าใจพระป่าดียิ่งขึ้น เลิกรังเกียจเดียดฉันท์ กลับกลายมาเป็นศรัทธาชื่นชอบ และเห็นด้วยกับแนวทางปฏิบัติพระกรรมฐาน ซึ่งองค์ท่านเองก็ตั้งใจฝึกสมาธิภาวนา รวมทั้งให้ความสนใจสนับสนุนแนวทางปฏิบัติของพระสาทรธรรมฐานอย่างแท้จริง ทำให้พระสาทรธรรมฐานได้มีการปักหลักปักฐานได้มั่นคงยิ่งขึ้น ทั้งนี้ก็ด้วยการสนับสนุนอย่างจริงจังของเจ้าพระคุณสมเด็จพระองค์นี้เอง

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนไม่สามารถหารายละเอียดถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ในช่วงที่คณะของหลวงปู่สิงห์ พักอยู่ที่วัดบรมนิวาสนี้ได้ แต่ก็บันทึกส่วนหนึ่งอยู่ในประวัติของหลวงปู่ฝั้น อาจาโร ที่หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ เป็นผู้เขียนไว้ดังนี้

ผู้เขียน (หลวงปู่สุวัจน์) ได้ฟังจาก**พระอาจารย์ฝั้น** เล่าให้ฟังว่า ตลอดเวลาที่**ท่าน** (หลวงปู่ฝั้น) พักอยู่ที่**วัดบรมนิวาส** กรุงเทพฯ ครานั้น มีแต่ท่านองค์เดียวต้องออกกฐนที่ปักแต่เช้า ๆ ต้องไปปฏิบัติ**พระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์มหาปิ่น และสมเด็จเจ้า**

ถวายน้ำ ถวายไม้สัฟน์ และยาสีฟัน ถวายผ้าเช็ดตัว เทและล้างกระโถน ชำระทำความสะอาด เก็บที่นอนหมอนสูง เอาบาตร อาสนะ กระโถน ออกไปปูแดง ตั้งไว้ที่โรงฉัน

กลางเดียวกัน เสร็จจากการปฏิบัติ**พระอาจารย์สิงห์** แล้ว ก็ไปปฏิบัติ**อาจารย์พระมหาปิ่น และสมเด็จเจ้า** ดังกล่าวแล้ว

ปฏิบัติอย่างนี้ทุกวัน ๆ ก่อนออกรับบิณฑบาต ถวาย**พระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์มหาปิ่น และสมเด็จเจ้า** ด้วย

สมเด็จเจ้า ท่านไม่เคยสละพระบาตร **พระอาจารย์ฝั้น** ถวายแนววิธีสละพระบาตร วิธีเปิดพระบาตร ปิดฝาบาตร เวลาอาหารในบาตร**สมเด็จเจ้า** เต็ม ท่านก็รีบถ่ายเอาอาหารออกด้วยเกรงว่า**สมเด็จเจ้า** จะหนัก

เวลากลับจากบิณฑบาต ท่านก็จัดบาตร จัดอาหารใส่บาตร นำอาหารที่ท่านเคยฉันถวาย เอาอาหารที่ท่านไม่ฉันออก เพราะไม่ถูกกับธาตุขันธ์ท่าน

เมื่อครูอาจารย์ท่านฉันเสร็จแล้ว ท่านต้องล้าง เช็ดบาตรทั้ง ๔ ใบ คือรวมทั้งของท่านเองด้วย เสร็จแล้วนำเอาไปเก็บไว้

ที่กล่าวมานี้ กล่าวเฉพาะเวลาที่ท่านพักอยู่ที่วัดบรมนิวาส เสมือนท่านยังเป็นพระนวกะบวชใหม่

ท่านได้ไปอยู่ที่ไหน กับพระอาจารย์องค์ใด ท่านปฏิบัติตั้งอยู่เป็นจรรยา
นุวัตรอันเต็มประจักษ์ขององค์ท่านตลอดไป”

ในบันทึกของหลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ ที่เขียนเกี่ยวกับหลวงปู่ฝั้น อาจาโร
ดั่งกล่าว แสดงให้เห็นว่าหลวงปู่ฝั้น เป็นพระอาจารย์ที่มีส่วนสำคัญในการเชื่อม
ประสานความเข้าใจอันดีระหว่างสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ กับพระสาทรกรรมฐาน
ท่านซึ่งขาดหนทางที่มีระหว่างกัน คลายหายไปได้ ดังเช่น

“ท่านพระอาจารย์ฝั้น ท่านนี้ น้ำนํ้ามันฝั้น ที่ท่านได้สั่งสอน อาจารย์ฝั้น
ก็เรียกว่า **ขี้ผึ้งบริสุทธิ์** สำหรับยกแก้วดวง เด็ดโดยขาดละอองน้ำ เว้นแต่ มีน้ำใจ
ใจดีไปจนท่านเจ้าฟ้าติดตัวไปด้วย

สมเด็จพระเจ้า ฟ้าหลวงหลวงวียง ท่านก็เอาน้ำมนต์นี้ไปปฏิบัติเพื่อบำบัด
ทุกข์โทษ สมเด็จพระเจ้า ฟ้าหลวงหลวงวียงนี่เองก็พระอาจารย์ฝั้นมา

สมเด็จพระเจ้า ฟ้าหลวงพุทธคยาปางหลวงหลวงวียง ท่านพระอาจารย์ฝั้น
เล่าว่า

ที่พวกเขมรขุนันท์ยกเมืองดังสอน บ. เขมรมาตั้งอยู่ดูว่ากล่าวกันด้วย
เจตนาหวังดี เขมรก็หา เขมรก็เห็นและรู้สึกละอายใจว่า

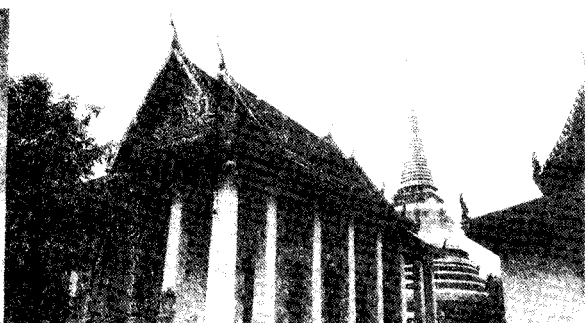
พญามารเขียนตอบสมเด็จพระเจ้า ว่า ข้าพระพุทธบาทคุณหมื่น ว่ากล่าวดู
สั่งสอนพวกเขมรแล้ว แล้ว ข้าพระพุทธบาทให้ใครมาดู ว่ากล่าวสั่งสอนพวกเขมร
พวกเขมรว่า ถ้าที่พระเดชพระคุณดูว่ากล่าวสั่งสอน พวกเขมรสั่งสอนพวกเขมร
กรรมมา เขมรนั้น มีความเคารพนับถือว่ามีความดีอันประเสริฐสูงสุด ถึงว่า
คำสรรเสริญเยินยอของชาวโลกเสียหลายร้อยหลายพันเทวี

จากคำตอบทรงนั้นแหละ สมเด็จพระเจ้า มีความพอใจมาก ตรัสว่า เขมร !
ฉันก็คิดเห็นอย่างนี้ จึงได้ว่ากล่าวไปอย่างนั้น แต่ต่อไปนี้ ฉันจะไม่ดูด่าว่า
พวกเธอและใคร ๆ อีกแล้วนะ บอกพวกคณะกรรมฐานของพวกเธอให้ทราบด้วย
ฉันจะไม่ใช้อารมณ์โมโหโทโสกับพวกเธออีกนะ ตั้งแต่นี้ก็ต่อไป ...”

พระมหาเถระ^๒นี้หมายถึง สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) แห่ง วัดบรมนิวาส

ผมขออนุญาตคัดลอกคำถาม-ตอบปัญหาดังกล่าวมาเสนอ เพื่อท่านผู้อ่าน
ได้พิจารณา ดังนี้

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน)

วัดบรมนิวาส กรุงเทพมหานคร

“โอภาสวาง ๆ พระมหาเถระส่งพระมาอาราธนาฉันต์ท่านอาจารย์มัน
ไปหา เพื่อสืบทอดนิยกเถาเฉพาะ โดยปราศจากผู้คนพระเถระไปเกี่ยวข้อง

พระมหาเถระถามประโยคแรกว่า ท่านชอบอยู่แต่ผู้เดียวในป่าในเขา
ไม่ชอบเกี่ยวข้องกับภักลกับพระเถรตลอดมาวาส **เมื่อเกิดปัญหาขึ้นมาท่านไปศึกษา
กับใครจึงจะผ่านปัญหานั้น ๆ ได้?**

แม้ผมเอง อยู่ในพระนครที่เต็มไปด้วยนักปราชญ์เจ้าดำรับดำรา พอช่วย
ปัดเป่าข้อข้องใจได้บ้าง ยังเกิดความงงงันอันตู่ไม่ ได้ ไม่มีใครสามารถช่วยแก้ปัญหา
ให้ตกไปได้

ยิ่งท่านอยู่เฉพาะองค์เดียวเป็นส่วนมาก ตามที่ทราบเรื่องตลอดมา
เวลาเกิดปัญหาขึ้นมา ท่านศึกษาปรารภกับใคร หรือท่านจัดการกับปัญหานั้น ๆ
ด้วยวิธีใด นิมนต์อธิบายให้ผมฟังด้วย

ท่าน (หลวงปู่มั่น) เล่าว่า ท่านกราบเรียนด้วยความอาทูลถามที่ ไม่มี
สะทกสะท้านเลย เพราะได้ศึกษาจาก**หลักธรรมชาติ** อย่างนั้น จึงกราบเรียนท่าน
(สมเด็จพระเจ้า) ว่า

ขอประทานโอกาส เกล้าฯ ฟังธรรมและศึกษาธรรมอยู่ทั้งกลางวันกลาง
คืน ไม่มีอิริยาบถต่าง ๆ นอกจากหลับไปเสียเท่านั้น พอตื่นขึ้นมา**ใจกับธรรม**
ก็เข้าสัมผัสกันทันที

ขึ้นชื่อว่า **ปัญหา** แล้ว กระผมไม่มีเวลาที่หัวใจจะว่างอยู่เปล่า ๆ เลย
มีแต่การถกเถียงโต้ตอบกันอยู่ทำนองนั้น ปัญหาเก่าตกไป ปัญหาใหม่เกิดขึ้นมา
การถอดถอนกิเลสก็เข้าไปในระยะเดียวกันกับปัญหาแต่ละข้อตกไป

ปัญหาใหม่เกิดขึ้นมา ก็เท่ากับรบกันกับกิเลสใหม่ ปัญหาทั้งใกล้ทั้งไกล
ทั้งวงกว้างวงแคบ ทั้งวงในวงนอก ทั้งลึกทั้งตื้น ทั้งหยาบทั้งละเอียด ล้วนเกิดขึ้น
และปะทะกันที่หัวใจ **ใจเป็นสถานที่รบข้าศึกทั้งมวล และเป็นที่พักปลดเปลื้องกิเลส**
ทั้งปวง

ในขณะที่ปัญหาแต่ละข้อตกไป ก็จะมีเวลาไปคิดว่าปัญหาเกิดขึ้นเฉพาะ
หน้าเรา เกล้าฯ มิได้สนใจคิดให้เสียเวลาวิ่งไปกว่าจะตั้งท่าฆ่าฟันทำกันกับปัญหา
ซึ่งเป็นฉากของกิเลสแฝงมาพร้อม ให้สะบัดหันเหलगันลงไปเป็นทอด ๆ และ
ถอดถอนกิเลสออกได้เป็นพัก ๆ เท่านั้น **จึงไม่วิตกกังวลกับหมู่คณะ** **ว่าจะมาช่วย**
แก้ไขปลดเปลื้องกิเลสออกจากใจได้รวดเร็วยิ่งกว่าสติปัญญาที่ผลิตและซ่อมอยู่กับ
ตนตลอดเวลา

คำว่า **อดตา หิ อดตโน นาโถ** **ตนเป็นที่พึ่งของตน** นั้น เกล้าฯ
ได้ประจักษ์ใจตัวเองขณะปัญหาแต่ละข้อเกิดขึ้น และสามารถแก้ไขกันลงได้ทันทั่วทั้งที่
ด้วยอุปนิสัยของสติปัญญาที่เกิดขึ้นกับตนโดยเฉพาะ มิได้ไปเที่ยวค้นคว้ามาจาก
ตำราหรือคัมภีร์ใดในเวลานั้น แต่ **ธรรม คือสติปัญญาในหลักธรรมชาติ** หาก
ผูกออกหรือกรบและแก้ไขกันไปในตัว และผ่านพ้นไปได้โดยลำดับไม่อับจน
แม้จะมีอยู่บ้างที่เป็นปัญหาหลักกลับและสลับซับซ้อน ที่จำเป็นต้องพิจารณากัน

อย่างละเอียดลออและกินเวลานานหน่อย แต่ก็ไม่พ้นกำลังของสติปัญญาที่เคยใช้
ได้ผลมาแล้วไปได้ จำต้องทลายลงในเวลาหนึ่งจนได้

ด้วยเหตุดังที่กราบเรียนมา เกล้าฯ จึงมิได้สนใจใฝ่ฝันในการอยู่กับ
หมู่คณะ เพื่ออาศัยเวลาเกิดปัญหาจะช่วยแก้ไข แต่สนใจใฝ่ดีต่อการอยู่คนเดียว
ความเป็นผู้เดียวเปลี่ยวกายเปลี่ยวใจ เป็นสิ่งที่พอใจแล้วสำหรับเกล้าฯ
ผู้มีวาสนาน้อย แม้ถึงคราวเป็นคราวตายก็อยู่ง่ายตายสะดวก ไม่พะรุงพะรัง
ห่วงหน้าห่วงหลัง สิ้นลมแล้วก็สิ้นเรื่องไปพร้อม ๆ กัน

ต้องขอประทานโทษ ที่เรียนตามความโง่ของตนจนเกินไป ไม่มีความแบบ
กายแสดงออกพอเป็นที่น่าฟังบ้างเลย'

ท่าน (หลวงปู่มั่น) ว่า พระมหาเถระ (สมเด็จพระเจ้า) ฟังท่านกราบเรียน
อย่างสนใจ และเลื่อมใสในธรรมที่เล่าถวายเป็นอย่างยิ่ง พร้อมกับอนุโมทนาว่า
เป็นผู้สามารถสมกับขอบอยู่ในป่าในเขาคนเดียวจริง ๆ

ธรรมที่แสดงออก ท่าน (สมเด็จพระเจ้า) ว่า จะไปเที่ยวค้นหาดูในคัมภีร์ไม่มี
วันเจอ เพราะ**ธรรมในคัมภีร์ กับธรรมที่เกิดจากใจ อันเป็นธรรมในหลักธรรมชาติ**
ต่างกันอยู่มาก

แม้ธรรมในคัมภีร์ที่จารึกมาจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้าว่าเป็นธรรม
บริสุทธิ์ เพราะผู้จารึกเป็นคนจริง คือเป็นผู้บริสุทธิ์เหมือนพระองค์

แต่พอตกมานาน ๆ ผู้จารึกต่อ ๆ มา อาจไม่เป็นผู้บริสุทธิ์อย่างแท้จริง
เหมือนรุ่นแรก ธรรมจึงอาจลดคุณภาพลงตามส่วนของผู้จารึกให้เป็นไป

ฉะนั้น ธรรมในคัมภีร์ กับธรรมที่เกิดจากใจอย่างสด ๆ ร้อน ๆ จึง
น่าจะต่างกัน แม้เป็นธรรมด้วยกัน

ผมหายสงสัยในข้อที่ถามท่านด้วยความโง่ของตนแล้ว แต่ความโง่
ชนิดนี้ทำให้เกิดประโยชน์ได้ดี เพราะถ้าไม่ถามแบบโง่ ๆ ก็จะได้ฟังอุบายแบบ

ฉลาดแหลมคมจากท่าน หรือจะเรียกว่า ถ่ายความโง่เขลาออกไป ไล่ความฉลาดเข้ามา ก็ไม่ผิด

ผมยังสงสัยอยู่อีกเป็นบางข้อ คือ ที่ว่าพระสาวกท่านทูลลาพระศาสดา ออกไปบำเพ็ญอยู่ในที่ต่าง ๆ เวลาเกิดปัญหาขึ้นมาก็กลับมาเฝ้าทูลถาม เพื่อทรงช่วยชี้แจงปัญหานั้น ๆ จนเป็นที่เข้าใจ แล้วทูลลาออกบำเพ็ญตามอัธยาศัย

นั่นเป็นปัญหาประเภทใด พระสาวกจึงไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตัวเอง ต้องมาทูลถามให้พระองค์ทรงช่วยชี้แจงแก้ไข ?

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

ท่าน (หลวงปู่มั่น) กราบเรียนว่า เมื่อมีผู้ช่วยให้เกิดผลรวดเร็วโดยไม่ต้องเสียเวลานาน นิสัยคนเราที่ชอบหวังพึ่งผู้อื่น ย่อมจะต้องดำเนินตามทางลัด ด้วยความแน่ใจว่าต้องดีกว่าตัวเองพยายามไปโดยลำพัง

นอกจากทางไกลไปมาลำบากจริง ๆ ก็จำต้องตะเกียกตะกายไปด้วยกำลังสติปัญญาของตน แม้จะช้าบ้างก็ทนเอา

เพราะพระพุทธเจ้า ผู้ทรงรู้เห็นโดยตลอดทั่วถึง ทรงแก้ปัญหาคือข้อใจ ย่อมทำให้เกิดความกระจ่างแจ้งชัด และได้ผลรวดเร็ว ผิดกับที่แก้ไขโดยลำพังเป็นไหน ๆ

ดังนั้น บรรดาสาวกที่มีปัญหาข้องใจ จึงต้องมาทูลถามให้ทรงเมตตา
แก้ไข เพื่อผ่านไปได้อย่างรวดเร็วสมปรารถนา

แม้กระผมเอง ถ้าพระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ และอยู่ในฐานะจะพอไป
เฝ้าได้ ก็ต้องไป และทูลถามปัญหาให้สมใจที่หิวกระหายมานาน ไม่ต้องมาอยู่ใ
คืบคลานให้ลำบากและเสียเวลา ดังที่เป็นมา

เพราะการวินิจฉัยโดยลำพังตัวเองเป็นการลำบากมาก แต่ต้องทำเพราะ
ไม่มีที่พึ่ง นอกจากตัวต้องเป็นที่พึ่งของตัวเอง ดังที่เรียนแล้ว

ความมีครูอาจารย์สั่งสอนโดยถูกต้องแม่นยำคอยให้อุบาย ทำให้ผู้ปฏิบัติ
ตามดำเนินไปโดยสะดวกราบรื่นและถึงเร็ว ผิดกับการดำเนินไปแบบสุมเตาโดยลำพัง
ตนเองอยู่มาก

ทั้งนี้ เกล้า เห็นโทษในตัวเกล้าฯ เอง แต่ก็จำเป็นเพราะไม่มีอาจารย์
คอยให้อุบายสั่งสอนในสมัยนั้น ทำให้แบบด้นเดาและลุ่มลูกคลุกคลาน ผิดมาก
กว่าถูก

แต่สำคัญที่ความหมายมั่นปั้นมือ เป็นเจตนาที่เด็ดเดี่ยวอาจหาญมาก
ไม่ยอมลดละล่าถอย จึงพอมีทางทำให้สิ่งที่เคยชรุชระมาโดยลำดับ ค่อย ๆ
กลับกลายเป็นตัวออกทีละน้อย พอให้ความราบรื่นขึ้นใจ ได้มีโอกาสคืบคลาน
และเดินได้เป็นลำดับมา พอได้สัมผัสตาตู่โลกดูธรรมได้เต็มตาเต็มใจ ดังที่เรียนให้
ทราบตลอดมา”

ปัญหาการสนทนาธรรมระหว่างสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ กับ หลวงปู่มั่น
ภูริทัตโต ยังมีอีกมากมายหลายประเด็น ท่านหลวงตาพระมหาบัว ท่านยกตัวอย่าง
มาเพียงเท่านี้ ผมก็สามารถคัดลอกมาเสนอเพียงนี้เช่นกัน คงให้ข้อคิดและ
ความเข้าใจแก่ท่านผู้อ่านได้เป็นอย่างดี นะครับ.

๑๑๔. ช่วยศิษย์ถอนพิษศรรัก ครั้งที่สอง

ผมเคยเสนอเรื่องทำนองนี้มาครั้งหนึ่งแล้ว ตอนที่หลวงปู่สิงห์
ขนุดยาโคโม ช่วยเหลือศิษย์ คือ หลวงปู่หลุย จันทสาโร ให้รอดพ้นจากพิษศรรัก
ที่อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ท่านผู้อ่านคงจำได้

ครั้งนี้เป็นครั้งที่ ๒ เป็นกรณีของหลวงปู่ฝั้น อาจาโร เมื่อครั้งติดตาม
สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) มาพำนักที่วัดบรมนิवास ในครั้งนั้นเอง

ตอนนั้น หลวงปู่ฝั้น ยังเป็นพระภิกษุหนุ่ม อายุ ๓๓ ปี อายุพรรษา
ในธรรมยุติกนิกาย ๗ พรรษา เป็นการเดินทางมากรุงเทพฯ ครั้งแรกของท่าน
เหตุการณ์มีดังนี้

อ้อ ! ลืมบอกไป ข้อความทั้งหมดนี้เป็นบันทึกของหลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ
เขียนตามที่ได้ฟังมาจากองค์หลวงปู่ฝั้น อาจาโร โดยตรงครับ

พระปัญญาคีสาเถร (หลวงปู่หนู จิตปัญโญ)
เจ้าอาวาสลำดับที่ ๕ วัดบhumนาราม

“วันหนึ่ง ท่านพระอาจารย์สิงห์ ได้พาพระอาจารย์ฝั้น ผู้เป็นศิษย์ ไปฟัง
เทศน์ท่านเจ้าคุณพระปัญญาคีสาเถร (หนู) ที่วัดบhumนาราม

ในสมัยนั้นรถยนต์หายาก ต้องยาไปด้วยเท้า ในระหว่างทางที่กำลังเดินไป ได้พบกับหญิงสาวคนหนึ่ง เดินสวนทางมา

พอได้เห็นหน้าเท่านั้นแหละ ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยรู้จักมักคุ้นกันมาก่อน ไม่ทราบว่าเป็นชื่อเรียกเสียงใด พ่อแม่ เรือนชานบ้านช่อง วงศ์วานวานกอ ของแม่สาวคนนั้น ก็ไม่รู้ว่ายู่ไหน

ชั่วขณะที่เห็นหน้าเท่านั้น ทำให้ท่านรู้สึกเสียวลาบที่หัวใจทันที รู้สึกรักใคร่พอใจในตัวแม่สาวคนนั้นชนิดวางไม่ลง

ท่าน (หลวงปู่ฝั้น) พยายามหาอุบายมาพิจารณาแก้ไขความรู้สึกเช่นนั้น อย่างไม่เป็นผล

อุบาย สติ ปัญญา สมณะ วิปัสสนา ที่เคยอบรมฝึกฝนมาชนิดที่ว่าโชกโชน พอตัวแล้ว ไม่รู้ว่าสิ่งเหล่านั้นกลับกลายหายไปไหนหมด

รู้สึกว่ เจ้าความรักความใคร่นี้ มันมิได้เลือกกาล สถานที่ หรือเลือกคนแล้ว ดี มี จน แต่อย่างใด มันข่มเหงหัวใจของสัตว์ทั้งหลาย โดยมีได้เลือกหน้าว่าเป็นใคร ชนชั้นวรรณะไหน ไม่มียกเว้นทั้งสิ้น

หลวงปู่ฝั้น อาจารย์

พระอาจารย์ฝั้น ท่านยังมีสติรู้สึกสำนึกตัวอยู่เสมอ มิได้ประมาทขณะเดียวกัน ท่านก็พยายามสลัดความรู้สึกเช่นนั้นให้หมดไป แต่สลัดอย่างไรก็สลัดไม่หลุด

ท่านได้เตือนตัวท่านเองว่า ‘เราต้องขจัดอารมณ์อันเป็นหลุมรักอันกว้างใหญ่และลึกมากนี้เสีย แต่เป็นเรื่องยากมากสำหรับสัตว์โลกผู้มีอวิชชา ตัณหา อุปาทาน กรรม ภพ จะสามารถข้ามไปให้พ้นได้’

พระอาจารย์ฝั้น ยังนึกเห็นหน้าแม่สาวคนนั้นอยู่ตลอดเวลาที่เดินทางกลับ
วัดบรมนิวาส

เมื่อกลับถึงวัด ท่านก็ได้กราบเรียน**ท่านพระอาจารย์สิงห์** เรื่องจิตของท่าน ได้หลงไปตกนรก ชุมน้ำแสนน้ำเค็ม ให้ท่านทราบ เพื่อท่านจะได้คิดหาอุบาย วิธีแก้ไขให้

พระอาจารย์สิงห์ได้แนะนำให้ท่าน**พระอาจารย์ฝั้น** เข้าไปพักทำ
ความเพียรภาวนาอยู่ในวิหารคด ในบริเวณโบสถ์วัดบรมนิวาส

ท่านก็ปฏิบัติตามที่พระอาจารย์บอก ท่านได้เข้าไปเก็บตัวอยู่ปฏิบัติประกอบ
ความเพียร ทำสมาธิภาวนา ตั้งสติ นึกระลึกตัวอย่างแน่นหนา พิจารณากายอสุภ
กรรมฐาน ตั้งจิตมั่นคง ดำรงสติแน่วแน่ด้วยความเพียรพยายามให้ติดต่อเนื่อง
กันไปมิให้พลั้งเผลอ ทั้งกลางวันกลางคืน ยืน เดิน นั่ง นอน

เจริญทั้งสมถะ และวิปัสสนาภาวนา สัมพันธ์กันไป เพื่อชิงชัยกับกิเลส
ที่มักยึดเบญจขันธ์เป็นที่อาศัยหลบซ่อน เสมือนเป็นเกราะป้อมปราการที่กิเลส
ได้พึ่งอาศัย ยกที่ใครในโลกจะเข้าไปทำลายมันได้

เราจะใช้ความเพียรและความอดทนอันเป็นตบะ มาพังแฉดเผาเกราะ
ป้อมปราการของมัน (หมายถึง เบญจขันธ์ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร
วิญญาณ) ให้พังทลายเป็นจุนวิจุนในคราวครั้งนี้ ให้สิ้นซากไป

ท่านอาจารย์ฝั้น ท่านเก็บตัวปฏิบัติอยู่ในวิหารคดนั้น ๗ วัน จิตใจค่อย
สงบ สบาย มีความเบากายเบาใจ สว่างไสวในกายในจิต จะนึกคิดสิ่งใดประปรัง

จึงได้รู้เรื่องแม่หญิงสาวคนนั้น

อ้อ ! อย่างนี้เอง เป็นบุพเพสันนิวาส คือ เคยครองเรือนครองรักสมัคร
สังวาลร่วมกันมาแล้วในอดีตชาติ จึงให้ได้เกิดความรู้สึกที่มีอารมณ์มักกระหายกระเทือน
ใจเช่นนั้น

บัดนี้ เราได้เห็นได้รู้จักแล้วเจ้า สังขาร เอ๋ย เจ้าได้ อวิชชา มาเป็นปัจจัย
อาศัย เป็นเกาะหุ้มห่อหลบซ่อนตัวของเจ้าเป็นอย่างดี

เราจักต้องทำลายเกาะของเจ้า คือ อวิชชา ด้วยอาวุธ ๓ วิธี คือ
สัจญาณ วิถีปณารุท, กิจญาณ วิถีปณารุท และกตญาณ วิถีปณารุท ให้หมดสิ้น

เจ้าจะไม่มีโอกาสได้พบกับเราอีกแล้ว การพบกันครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้าย
เจ้าสังขารเอ๋ย ! เจ้าจงไปอยู่อย่างผู้สิ้นเหตุปัจจัยเกิด

ในที่สุด พระอาจารย์ฝัน ก็สามารถเอาชนะความรู้สึกนึกคิดที่จิตปรุงแต่ง
อันเนื่องมาจากการพบเนื้อคู่ในอดีตชาติของท่านนั้นไปได้ เล็กนึ้ก เล็กคิด
อีกต่อไป

ท่านต้องใช้เวลาบำเพ็ญเพียรเก็บตัวอยู่ถึง ๗ วัน”

ท่านผู้อ่านครับ เรื่องราวข้างต้นนี้ มีปรากฏอยู่ใน**ขุัมมประวัติ**รอบพระเจดีย์
ของท่านที่ วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร อยู่ใน**ขุัมมที่**
๓๔ มีคำบรรยายว่า

“พระอาจารย์สิงห์ พาไปนมัสการ**พระปัญญาพิศาลเถร** (หนู จิตปัญโญ)
วัดปทุมวนาราม พบหญิงสาวคนหนึ่งเดินสวนทางมา เกิดอารมณ์วามไม่ลง
เจริญอกสุขแก่ใจอยู่ ๗ วัน จิตจึงสงบ และได้รู้ว่าหญิงนั้นเคยมีบุพเพสันนิวาส
ร่วมกันมาในอดีตชาติ”

๑๑๕. ระลึกย้อนก่อนมาสร้าง วัดป่าสาละวัน

ช่วง ๓ เดือนเศษ (กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม ๒๕๗๕) ที่ หลวงปู่สิงห์ หลวงปู่พระมหาปิ่น และ หลวงปู่ฝั้น ติดตามสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ไปพักที่ วัดบรมนิवास กรุงเทพฯ นั้น ทางจังหวัดนครราชสีมา ก็เริ่มต้นก่อสร้าง วัดป่าสาละวัน กันอย่างเร่งรีบ เตรียมพร้อมให้คณะพระภิกษุมหาเถรที่จะมาจำพรรษาจำนวนมาก ได้พักจำพรรษาในที่นั้นได้ทัน

เอกสารเรื่อง การสร้างวัดป่าสาละวัน ที่ผมมี เป็นฉบับที่พิมพ์ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ หลวงปู่สิงห์ ได้เขียน คำปรารภ ในการสร้างวัด ด้วยการกล่าวถึง การระลึก เหตุการณ์ย้อนหลังก่อนที่จะมาสร้างวัดป่าสาละวัน มีเนื้อหาดังนี้

“เรื่องประวัติศาสตร์การสร้างวัดป่าสาละวัน และ เรื่องงานพระพุทธรศาสนา ฝ่ายวิปัสสนาธุระ ที่พิมพ์ในสมุดนี้ ข้าพเจ้า พิจารณาเห็นว่า เป็นประโยชน์ จึงอนุญาตให้พิมพ์ไว้

เมื่อพูดถึงวันนี้ ทำให้หวนระลึกถึงเหตุผลเบื้องต้นที่จงใจให้ข้าพเจ้าฯ สนใจและออกเที่ยวรุดงค์เจริญสมณกัมมัญฐาน วิปัสสนากัมมัญฐาน จนได้มาอยู่ วัดป่าสาละวัน นี้ จะลำดับมาเล่าดังต่อไปนี้

ก่อนจะออกเดินรุดงค์ ได้คำนึงถึงพระพุทธรศาสนาว่า หมดเขตสมัย มรรคผลวิเศษแล้วหรือ หรือว่าหนทางปฏิบัติดีปฏิบัติชอบในพระพุทธรศาสนา ยังมียู่

ภายในพรรษาปีนั้น ได้ทราบข่าวพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระว่าเป็นผู้ ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ จึงได้ศึกษากับท่าน ได้ความเข้าใจชัดว่า หนทางปฏิบัติดีปฏิบัติ

ขอบมีอยู่ จึงตกลงใจออกเดินตรงดิ่งเจริณสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน ตั้งแต่บัดนั้นมาตราบเท่าถึงปัจจุบัน

ครั้งหนึ่ง ไปอยู่จำพรรษาในถ้ำผาบัง บ้านนาแก ตำบลหนองหอย (ปัจจุบันเรียกตำบลนาทราย) อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

คืนวันหนึ่ง ข้าพเจ้าทอดกายลงนอน มีอาการเคลิ้มคล้ายจะหลับ แต่ไม่หลับ

ปรากฏเห็นคน เหมือนกำนันตำบลหนองหอย พร้อมด้วยอุบาสกอุบาสิกา หลายคนในตำบลนั้น มานั่งล้อม แล้วอาราธนาว่า **ขอให้อยู่จำพรรษาในถ้ำนี้ตลอดไตรมาส**

ข้าพเจ้าได้ถามว่า อาตมามาอยู่ในถ้ำนี้มีประโยชน์ดีหรือไม่ กำนันตอบว่า มีประโยชน์ดี พระภิกษุบางองค์มาอยู่ในถ้ำนี้ก็มีวิมุตติมาก

ปรากฏเพียงเท่านั้นแล้วก็หายไป

ข้าพเจ้าเข้าใจว่า คงเป็นเทพยดามาอาราธนา จึงตกลงใจอยู่จำพรรษา ในถ้ำนั้นตลอดไตรมาส

ภายในพรรษา กลางวันวันหนึ่ง หลังจากบิณฑบาต จังหนแล้ว ได้เดินจงกรม ทำวัตรไหว้พระ เจริญสมาธิภาวนา เสร็จแล้วจำวัตร

ตื่นขึ้นเวลาบ่าย ได้ยินเสียงดังในถ้ำคล้ายคนโยนก้อนหินทีละก้อน ๆ จำนวนมาก เสียงไม่ขาดระยะ เข้าใจว่า**เป็นเสียงกระทำของเทพยดา**

จึงลุกขึ้นเดินเข้าไปในถ้ำ แล้วประกาศแก่เทพยดาว่า

‘ดูก่อน เทพยดาทั้งหลาย ข้าพเจ้าได้มาอยู่ในถ้ำผาบังนี้ มิได้มีความมุ่งมาดปรารถนาทรัพย์สมบัติพัสถาน ข้าวของเงินทอง สิ่งของสารพัดทั้งปวงสักสิ่งสักอย่าง

มีเจตนามุ่งต่อการประพฤติปฏิบัติพระพุทธศาสนา ฝ่ายวิปัสสนาธุระ

แต่อย่างเดียว

เพราะฉะนั้น ขอเทพยดาเจ้าทุกถ้วนหน้า จงช่วยอุปการะ ให้ความมอบคุณธรรม และสนับสนุน **พระวิปัสสนาธุระ** (ปฏิบัติศีลธรรม) ให้เจริญรุ่งเรือง

เพราะพระพุทธศาสนาในปัจจุบันนี้ **ฝ่ายพระปริยัติศีลธรรม** เจริญรุ่งเรือง มากแล้ว แต่**ฝ่ายพระวิปัสสนาธุระ** ยังไม่เจริญรุ่งเรือง

หากเทพยดาเจ้าเห็นชอบตามที่ข้าพเจ้าประกาศนี้ ขอให้ส่งเสียงที่เกิดขึ้น ในถ้ำ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ได้ส่งเกิดดุเสียงก็สงบไปตั้งแต่วันนั้น จนตลอดไตรมาส

ออกพรรษาแล้ว ได้ไปหา**พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ** ขออาราธนา ให้เป็นหัวหน้านำหมู่คณะเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ ท่านก็ยินดียิ่ง รับ ได้กระทำการเผยแผ่ในท้องที่**จังหวัดอุบลราชธานี**เป็นแห่งแรก ครั้งนั้น ไม่ได้ตั้งสำนักอาศัย

พระอาจารย์ (หลวงปู่มั่น) ได้จากไปจำพรรษาที่ทุ่งเขาหลวง แล้วไปภาคเหนือ กับเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (สิริจันทเถระ จันทร์)

ส่วนข้าพเจ้า ได้ออกจากอุบลฯ ไปทำการเผยแผ่ในท้องที่**จังหวัดขอนแก่น** ด้วยความเห็นชอบและอุปถัมภ์ของ**พระครูพิศาลธมฺมเขต** (เขมโย จันทร์) เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่นครั้งนั้น

ได้ตั้งสำนักสงฆ์อาศัยในป่า เป็นสำนักสงฆ์ฝ่ายอรัญญวาสีขึ้นหลายแห่ง นายหา **บุญมาชัย** (ต่อมาเป็นพระภิกษุ) นาย**อำเภอ** ได้อาราธนาให้แต่งหนังสือ **พระไตรสรณคมน์ และสมาธิวิธี** เพื่ออาศัยเป็นหลักในการปฏิบัติ

ข้าพเจ้าได้เรียบเรียงและพิมพ์เป็นเล่มเล็ก ๆ แจกแก่ผู้ปฏิบัติ รู้สึกว่าเป็นประโยชน์ดี มีผู้สนใจปฏิบัติกันมากขึ้น

พ.ศ. ๒๔๗๕ เจ้าพระคุณ**สมเด็จพระมหาธีรวงศ์** (ติสสเถระ อ้วน)

เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา บัญชาสั่งข้าพเจ้าพร้อมคณะสาธุศิษย์มาอยู่
นครราชสีมา ให้ทำการเผยแพร่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระในความอำนวยการ
ของท่าน

ท่านได้อนุญาตให้ตั้งสำนักสงฆ์ฝ่ายอรัญญวาสีขึ้นได้

**คุณหลวงชาวนิคม รับบัญชาสร้างวัดป่าสาละวันขึ้นเป็นวัดแรกพอให้เป็น
ตัวอย่าง**

จากนั้นมา ก็มีผู้ศรัทธาสร้างสำนักสงฆ์ฝ่ายอรัญญวาสีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ"

ก็จับค่าปรารภในการสร้างวัดป่าสาละวัน ขององค์หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม
เพียงนี้

สำหรับประวัติการสร้างวัดป่าสาละวัน วัดฝ่ายวิปัสสนาธุระวัดแรกของ
จังหวัดนครราชสีมา ขอนำไปเสนอในตอนต่อไปครับ.

๖๕ ๖๖๖๖๖๖

ประวัติวัดป่าสาละวัน

ประวัติพระวิปัสณาจารย์

วิปัสสิวัตตวงพระพุทธศาสนา

ธรรมบรรยายยามยากมายบพ

นางขำนิคม (ภรรยา บัณฑิต)

พิมพ์ด้วยเงินพุทธบูชา

ใบแจกแก่ผู้ศรัทธา

วัดป่าสาละวัน

วัดป่าสาละวัน

วันที่ ๓ - ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

๑๑๖. ประวัติการสร้างวัดป่าสาละวัน

ประวัติการสร้างวัดป่าสาละวัน ที่ผมมีอยู่นี้ จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ มีความยาว ๑๖ หน้า เขียนโดย **หลวงชาญนิคม** ท่านเจ้าของที่ดิน และผู้นำในการสร้างวัดป่าสาละวัน ถวายแก่คณะสงฆ์ฝ่ายวิปัสสนาธุระ เป็นวัดแรกในจังหวัดนครราชสีมา

ผมเห็นว่าเอกสารนี้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ฉบับหนึ่ง จึงต้องการอนุรักษ์สาระและข้อความเดิมไว้ แต่ด้วยความเหมาะสมในการนำเสนอ ผมจึงขอปรับแต่งเล็กน้อย เกี่ยวกับการสะกดการันต์ศัพท์บางคำ และการปรับแบ่งย่อหน้า และวรรคตอนให้กระชับและอ่านง่ายขึ้น

ด้วยความชอบส่วนตัว ผมชอบอ่านชื่อผู้บริจาคทำบุญ ผมมักอ่านครบแทบทุกชื่อด้วยความปิติ ศรัทธา ชื่นชม และอนุโมทนายินดีกับท่านผู้ใญ่บุญนั้นด้วย ดังนั้น ผมจึงขอคัดลอกชื่อผู้ร่วมทำบุญไว้ในหนังสือของผมด้วยเสมอ ๆ เพื่อเป็นเกียรติประวัติ และเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ร่วมอนุโมทนาด้วย

บันทึกการสร้างวัดของ**คุณหลวงชาญนิคม** นี้ ผมขอแบ่งเป็นตอนย่อย ๓ - ๔ ตอน เพื่อสะดวกในการอ่านและการนำเสนอ ขอเริ่มตอนแรก ดังนี้

“เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ **ข้าพเจ้า** (หลวงชาญนิคม) พร้อมด้วยบุตร ภรรยา ได้สร้างวัดให้เป็นสำนักสงฆ์วัดหนึ่ง ท่านเจ้าคุณ**พระพรหมมุนี** (ติสสเถระ) **เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา** ให้นามว่า **วัดป่าสาละวัน** เพราะบริเวณสร้างวัดนี้โดยมากเป็นป่าไม้เต็งรัง

และที่อื่นนี้เป็นที่ดินสวนของข้าพเจ้า พื้นดินเป็นทรายภูมิฐานสูงกลางทิศเหนือติดทางเกวียน ทิศใต้จดนาหนองรี ทิศตะวันออกจดหนองแกข้าง ทิศตะวันตกจดทางหลวง

ด้านกว้าง ๗ เส้น ๑๐ วา ด้านยาว ๑๐ เส้น รวมเนื้อที่ ๗๕ ไร่ ราคา ๘๐๐ บาท ห้างหมู่บ้านประมาณ ๓๐ - ๔๐ เส้น ห้างสถานีรถไฟโคราช ๓๐ เส้นเศษ (๑ กิโลเมตรเศษ)

มูลเหตุที่สร้างวัดนี้ เป็นความดำริของเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวิรวงศ์ ในครั้งเป็นเจ้าคุณพระพรหมมุนี เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา แสวงหาที่ดินที่จะสร้างวัดธรรมาสน์สำหรับพระฝ่ายวิปัสสนาธุระอยู่อาศัย เพื่อบำเพ็ญวิปัสสนาธุระมิให้เสื่อม

ท่านพยายามหาที่มาหลายปีแล้ว ไม่มีที่ใดเหมาะสม ครั้นมา พ.ศ. นี้ (๒๔๗๔) ท่านได้ไปอาราธนาท่านพระอาจารย์สิงห์ และ พระมหาปิ่น และ พระอื่น ๆ อีก รวม ๖ - ๗ รูป ล้วนเป็นพระวิปัสสนาทั้งสิ้น มาจากขอนแก่น

เมื่อพระอาจารย์สิงห์มาถึงโคราชแล้ว ท่านเจ้าคุณพระพรหมมุนี ได้นำไปปักกลดโปรดสัตว์ที่ **ป่าช้าที่ ๓** ซึ่งอยู่ทิศตะวันตกที่ดินของข้าพเจ้า คนละฟากทางหลวง

ท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวิรวงศ์ (ติสโส อ้วน) ไปร่วมอยู่ในป่าช้า นั้นด้วย มีคนเลื่อมใสศรัทธาไปทำบุญกันมาก

ข้าพเจ้า และบุตร ภรรยา ได้ช่วยปิดกวาดสถานที่สำหรับพระอยู่อาศัย ด้วย และหมั่นไปเสมอแทบทุกวัน

ข้าพเจ้า (หลวงชาญนิคม) ได้ทราบความประสงค์ของท่านเจ้าพระคุณ สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ (ติสโส อ้วน) ที่จะหาที่สร้างวัดดังกล่าวแล้ว ข้าพเจ้าก็บังเกิดความเลื่อมใสศรัทธาขึ้นในขณะนั้น และข้าพเจ้าก็มีอุปนิสัยชอบไปในทางวิปัสสนาธุระอยู่ด้วย

ปรีกษานุตร ภรรยา ต่างก็มีความร่วมใจกันในอันที่จะถวายที่ดินสร้างวัด จึงได้นำความกราบเรียนท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวิรวงศ์ (ติสโส อ้วน)

ว่าข้าพเจ้าพร้อมด้วยบุตร ภรรยา มีใจเลื่อมใสศรัทธาที่จะถวายที่ดินของข้าพเจ้า
แล้วจะก่อสร้างให้เป็นสำนักสงฆ์ตามความประสงค์ของท่าน

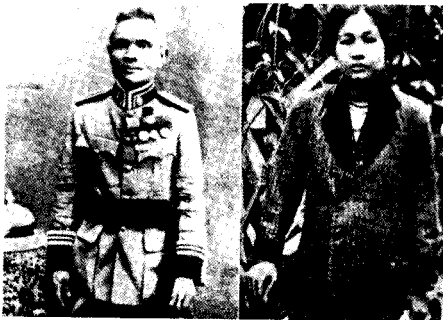
ครั้นแล้วข้าพเจ้าก็นำท่าน และพระอาจารย์สิงห์ พร้อมด้วยสงฆ์
ตรวจดูที่ดินของข้าพเจ้า

ท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) และสงฆ์ ตรวจดู
แล้วว่า ที่อันนี้ถูกต้อง เหมาะแก่การสร้างวัดอรุณวุฒาสี เพราะไม่ไกลไม่ใกล้
หมู่บ้าน ถูกต้องตามพระวินัย ก็เป็นอันตกลง

แล้วก็จะที่จะปลูกศาลาการเปรียญ และที่จะปลูกกุฏิ และที่จะขุด
บ่อน้ำ ส่วนโบสถ์จะปลูกกลางแก้ง เพราะเป็นหนองใหญ่ มีน้ำตลอดปี

กุฏิ และที่อาศัยของพระภิกษุสามเณร จะทำเป็นกำแพงล้อมก่อน พอให้มี
ฝาและประตูปิดเปิดได้ พอให้พระได้อาศัยให้หนักในพรรษานี้ (ปี พ.ศ. ๒๔๗๕)
ซึ่งมีเวลาอยู่อีก ๕ เดือนเท่านั้น

ข้าพเจ้าก็รับจะจัดทำให้ตามความประสงค์ของท่านทุกประการ
เพราะเวลานั้นข้าพเจ้ามีกำลังกายกำลังทรัพย์พร้อมมูล พอทำได้โดยไม่ต้อง
เบียดเบียนตนและผู้อื่น”

นายพันตำรวจตรี หลวงชาญนิคม (ทอง จันทระ)

นางชาญนิคม (เกสร จันทระ)

๑๑๗. ลงมือก่อสร้างวัด

ในการสร้างวัดป่าสาละวัน ของ หลวงชาญนิคม ตอนปี ๒ มีดังนี้
เมื่อข้าพเจ้าได้ทราบความประสงค์ และรายการดังกล่าวแล้ว ข้าพเจ้า
จึงลงมือทำแผนผัง จัดถนนใหญ่ภายในบริเวณ ๓๐ กว่าสาย

ถนนหนทางเหล่านี้ ข้าพเจ้าใช้เงินบริวารของข้าพเจ้าซึ่งมี ๓ คน
บุตร ๓ คน ทำการขุดแต่ง การก่อสร้างไว้ชั่วคราว

การขุดแต่งและขุดทำไม้ บางวันก็มีการไปผู้มีจิตศรัทธาไปช่วย มีผู้ใหญ่ถึง
นายสมบุรณ์ นางเทศ นางเป๊ะ และลูกหลานบ้านกองพระทราย นายชิน
นายตัด นางจาก นางสาว ผู้ช่วยตลอด

การสร้างกุฏิ จึงแบ่งออกเป็น ๔ หมู่ หมู่หนึ่ง ๓ มีกุฏิ ๓ หลัง หมู่สอง
มีกุฏิ ๓ หลัง ๓ ถึง ๕ หลัง นอกนั้นเป็นกุฏิเล็ก ระหว่างกุฏิทำเป็น ๓๐ กว่า
กุฏิที่สร้างไว้พระอยู่องค์เดียว เพื่อสะดวกแก่คนผู้มาปฏิบัติเพียร

ส่วน ศาลาการเปรียญ ๖ กุฏิ ข้าพเจ้าจะสร้างไว้เป็นอาคารที่เดียว จึงได้
เรียกขานนามมา

คือ ศาลาการเปรียญ กว้าง ๑๐ ศอก ยาว ๒๔ ศอก ทำเป็น ๓ ชั้น
มีระเบียงยื่นออก ๔ ด้าน ๓ ละ ๖ ศอก พื้นสูงจากดิน ๒ ศอก พื้นระเบียง
ลาดต่ำลง ๑๒ นิ้ว มีบันไดขึ้นลงทั้ง ๔ ด้าน หลังคามุงสังกะสี เสาค้ำตั้งไว้
เครื่องบนและเครื่องล่างและพื้นใช้ไม้เต็งรัง ราคา ๑,๖๘๕ บาท

กุฏิเจ้าอาวาส ใช้ไม้จริง หลังคามุงสังกะสี กว้าง ๗ คืบ ยาว ๑๒ คืบ
ด้วยคิปประสุต ตามแบบพุทธานุญาต มีมุขยื่นออกอีก ๔ ศอกเป็นพิเศษ
ห้องมีหน้ามุขสูง ๒ เมตร ราคา ๒๐๐ บาท

ส่วนกุฏินอกนั้น ข้าพเจ้าจัดการทำเอง จึงได้ซื้อเสาไม้แก่นล่อนมา

๗๕ ต้น จ้างนายช่างมาทำเป็นประจำเดือน ส่วนลูกมือใช้คนสวนลูกจ้างของข้าพเจ้า ๗ คน ทำเป็นประจำ

กฎขนาดใหญ่ ทำเป็น ๒ ห้อง มีหน้ามุข มีชาน สูง กว้าง ยาว ตามพระวินัย คือ กว้าง ๗ คืบพระสุคต ยาว ๑๒ คืบพระสุคต

นายอินทร์ เจ้าของนาหนองรี ให้ที่ดินขุดสระน้ำข้างหน้าวัด วัดนี้เป็นภูมิประเทศเหมาะดีมาก และอากาศก็เหมาะสมตลอดไปรงดีมาก และปราศจากการรบกวนแห่งเสียงต่าง ๆ และบุคคลภายนอก และได้จัดการขุดสระไปพร้อม **นายแดง พนักงานขับรถ กับ นายเท่งเจียว เป็นผู้จัดการ**

กับ **หลวงนรภักดี** ให้ที่ดินทางทิศตะวันออก เพื่อขุดหนองน้ำ

ขณะที่**ข้าพเจ้า** (หลวงชาญนิคม) กำลังลงมือสร้างกฎอยู่นี้ มีพระสงฆ์ ซึ่งเป็นลูกศิษย์พระอาจารย์สิงห์ เดินทางมาจากที่ต่าง ๆ นมัสการ ๕ - ๗ - ๑๒ รูปบ้าง

คราวนี้การก่อสร้างก็ต้องเร่งมือ และได้จ้างช่างเพิ่มขึ้นอีก เพื่อให้ทันพระที่มาได้อยู่อาศัย ถ้ากฎหลังไหนเสร็จแล้ว พระก็นอนอยู่ที่เดียว ส่วนพระนอกนั้นต้องไปกลดอยู่โคนต้นไม้

คราวนี้เมื่อมีพระมาก ชาวบ้านต่างก็มีศรัทธาอยากจะมีส่วนสร้างกฎบ้าง ตกลงมาหาข้าพเจ้า และแสดงความประสงค์ให้ข้าพเจ้าทราบ

ข้าพเจ้าจึงชี้แจงแก่ผู้ที่มีศรัทธาทราบว่า วัดเป็นศาสนาของผู้มีศรัทธา ย่อมมีส่วนเป็นเจ้าของด้วยกันทุกคน ข้าพเจ้าเป็นแต่ผู้นำคนหนึ่งเท่านั้น ถ้าท่านทั้งหลายมีศรัทธาแล้วข้าพเจ้าก็ยินดี

คราวนี้ท่านผู้มีศรัทธาเหล่านั้น ขอให้ข้าพเจ้าจัดการสร้างกฎให้ เมื่อข้าพเจ้ารับรองแล้ว เขาเหล่านั้นก็มอบเงินให้ตามมูลค่าที่ต้องซื้อไม้ แต่ส่วนการขนไม้จากโรงไม้ และช่างทำ ค่าตะปู และค่าจากมุงหลังคา เสา เหล่านี้เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้า

ต้องออกเงินและจัดการให้ทั้งสิ้น

เสา ๗๕ ต้นไม้พอ ต้องซื้อใหม่อีก ๔๕ ต้น ตกลงที่กะไว้ชั้นแรกว่า ฤทธิจะทำการมะลอก่อนนั้น เมื่อมีผู้ช่วยออกเงินค่าไม้ช่วยเหลือเช่นนี้ จึงสร้างเป็น ฤทธิถาวรทีเดียว

เมื่อฤทธิหลังไหนของใครแล้วเสร็จ ผู้เป็นเจ้าของฤทธิก็นำเครื่องไทยทาน **บริหาร** เช่น เสื่อ หมอน มุ้ง ตุ่มน้ำ ถ้วยแก้ว กาน้ำ และไทยทานอื่น ๆ แล้วแต่ ศรัทธาจะหามา แล้วก็นำไปถวายพระผู้อยู่ครองพรหมกันเฝ้าครวญเดียวกันกับ ถวายฤทธิให้เป็นของสงฆ์ไปทีเดียว

แต่ฤทธิเล็กที่ทำเป็นห้องเดียว **ฤทธิขนาดเล็กนี้** ราคาหลังละ ๓๐ บาท รวมฤทธิขนาดเล็กมี ๒๘ หลัง มีรายชื่อเจ้าของฤทธิอยู่พร้อม

ฤทธิขนาดเล็กของข้าพเจ้า มีอยู่ ๑๒ หลัง

ส่วน**ฤทธิขนาดใหญ่** ของข้าพเจ้ามีอยู่ ๔ หลัง ของนายแดงพนักงาน ขับรถไฟ ๑ หลัง ของนายมี นายตา ร่วมทุนกัน ๑ หลัง ของนางสวย ๑ หลัง ของนายชื่น ๑ หลัง ของกำนันทา ๑ หลัง ของขุนสวัสดิ์ - นางแดง และบุตร ๑ หลัง รวม ๑๐ หลัง ราคาหลังละ ๑๐๐ บาท

การก่อสร้างศาลาการเปรียญแล้วเสร็จในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ทัพเข้า พระราชพอดี ได้ถวายผ้าอาบน้ำฝนและดอกไม้ธูปเทียน

ในต้นปีสร้างวัดนี้ (พ.ศ. ๒๔๗๕) มีพระภิกษุจำพรรษา ๓๘ รูป สามเณร ๑๒ รูป รวมเป็น ๕๐ รูป พอดีกับฤทธิ

ศาลาการเปรียญ นายแดง ช่วย ๖๐ บาท หลวงนราฯ ช่วย ๓๐ บาท

ส่วนท่านพระมหาปิ่น กับสงฆ์รวม ๑๐ รูป สามเณร ๔ รูป เจ้าคณะ มณฑลให้ไปจำพรรษาอยู่ที่ป่าช้าที่ ๒ นายสิบเอกอำคา ทหาร กับพวก รับเป็น ธุระทำที่พักถวายพอกับจำนวนพระเณร

จึงรวมพระคณะวิปัสสนาธุระในพรรหานี้ พระ ๔๘ รูป สามเณร ๑๖ รูป รวม ๖๔ รูป”

สำนักสงฆ์ที่หลวงปู่พระมหาปิ่น ไปพักจำพรรหานี้ ต่อมาได้พัฒนาเป็นวัดชื่อ **วัดป่าศรัทธารวม** อยู่ที่ตำบลหัวทะเล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นวัดฝ่ายวิปัสสนากรรมฐานวัดที่สอง ต่อจากวัดป่าสาละวัน

ท่านผู้อ่านครับ ผมคัดลอกเรื่องการสร้างวัดแบบนี้มีความสุขอย่างยิ่ง รู้สึกปีติและศรัทธากับผู้สร้างเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งพวกเราได้กระทำอย่างนี้ คือ เริ่มต้นสร้างวัดกรรมฐานมาหลายแห่ง และทำมาจนบัดนี้

และ...เชื่อไหมครับ ในจำนวนชื่อผู้ร่วมสร้าง**วัดป่าสาละวัน** ในยุคเริ่มแรกนี้ มีชื่อ**คุณปู่**ของผมรวมอยู่ด้วย บอกให้ได้ว่าคุณพ่อของผมเป็นคนโคราชครับผม.

โบสถ์น้ำ วัดป่าสาละวัน สมัยเริ่มแรก

๑๑๘. สร้างวัดป่าแห่งที่สอง : วัดป่าศรัทธารวม

เรื่องนี้เป็นบันทึกของ หลวงชาญนิคม มีดังนี้

“ในพรรษาแรกนี้ (พ.ศ. ๒๔๗๕) นางแจ้ง บุตรสาวของนางบู ซึ่งเป็นภรรยาเก่าแก่ใหญ่ในบ้านประตูลุมพล มีศรัทธาแก่กล้า ได้มาแสดงความประสงค์อยากจะทอดกฐินในวัดป่าสาละวัน เพราะมีความเลื่อมใสในพระวิปัสสนาธุระซึ่งจำพรรษาอยู่ที่นี่ เพราะเดิมยังไม่เคยก่อสร้างการกุศลเลย และจะทอดไตรทั้งวัดข้าพเจ้า (หลวงชาญนิคม) ก็ยอมให้ทอดกฐินตามความเจตนาของนางแจ้ง

ครั้นวันทอดกฐิน ตรงกับวันที่ ๒๓ ตุลาคม (พ.ศ. ๒๔๗๕) งานพระบรมรูปทรงม้ารัชกาลที่ ๕ ข้าพเจ้าได้จัดการรับรองทางวัด คือ มีการแข่งเรือที่หนองแกช้าง เป็นการเพิ่มพูนในงานทอดกฐิน ประกอบกฐินมีการขบวนแห่เอ็กเกริกครึกครื้น มีผู้เข้ามาเที่ยวมาชมวัดมากมายน

ครั้นปีที่สอง พ.ศ. ๒๔๗๖ นางทองเพียร เจ้าของยี่หื้อชินฮวดหลี เป็นผู้มีศรัทธาทอดกฐิน และมีประชาชนเป็นอันมากมีศรัทธาอันแก่กล้าเลื่อมใสในเจตนาไปบำเพ็ญกุศลในวัดป่าสาละวัน

ข้าพเจ้าผู้ก่อสร้างวัด มีความสุขเป็นล้นพ้น และการก่อสร้างวัดป่าสาละวันนี้ ข้าพเจ้าได้พยายามโดยเต็มสติกำลัง สร้างสำเร็จแล้วก็ตั้งใจอุปถัมภ์พระภิกษุสงฆ์สามเณรตามสติกำลังความสามารถของข้าพเจ้ามิได้ขาด และสิ่งทีก่อสร้างไปแล้ว ถ้ายังไม่เหมาะหรือทรุดโทรม ก็พยายามแก้ไขให้ดี และตั้งใจจะจัดการให้ดี

วันพระ หรือ วันธรรมสวนะ ข้าพเจ้าและภรรยาที่ได้ไปสมานานอุโบสถ

ศีล และฟังเทศน์เป็นประจำ และชักชวนผู้อื่นให้มีความเลื่อมใส เข้าวัดฟังธรรม

และในวันธรรมสวนะ ท่านพระอาจารย์สิงห์นั้นได้ประชุมธรรมสาภักจมา โดยท่านเจ้าคุณญาณดิลก (พิมพ์ ธมฺมธโร) ภายหลังเป็น พระธรรมปิฎก และสุดท้ายคือ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ วัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน กรุงเทพฯ) กับ พระครูปลัด (พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์ - ใช้) วัดสุทธจินดา มาฟังทุกวัน ตลอดพรรษา

มีพระสงฆ์จากวัดต่าง ๆ และสาธุชนผู้ใดต่อกรปฏิบัติมาฟังเป็นจำนวนมาก ตลอดพรรษานั้น นับว่าเป็นกุศลโอบายชยการเผยแผ่วิปัสสนาธุระ ได้เป็นอย่างดี

(ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน เล่าให้ฟังว่า ตอนนั้นท่านเป็น พระบวชได้ ๒ - ๓ พรรษา พักอยู่วัดสุทธจินดา ไปฟังเทศน์หลวงปู่สิงห์ หลายครั้ง แต่ยังฟังไม่รู้เรื่องนัก)

ในปีที่ ๒ (พ.ศ. ๒๔๗๖) มีประชาชนพลเมืองเกิดศรัทธาอุปาสะมากขึ้น จึงขออาราธนา พระภิกษุสามเณรในวัดป่าสาละวันอันเป็นศิษย์ของท่านอาจารย์สิงห์ ไปแนะนำพร่ำสอนตามตำบล อำเภอต่าง ๆ ในเขตจังหวัดนครราชสีมา โดยอาศัย บารมีของเจ้าคณะมณฑล องค์อุปถัมภ์ ได้เป็นผู้แนะนำและสนับสนุน

และท่านเจ้าคุณพระญาณดิลก (พิมพ์ ธมฺมธโร) ก็ได้เอาใจใส่ส่งเสริม วัดป่าสาละวัน คือท่านได้มาทำความสงบที่วัดป่าสาละวันอยู่เสมอ ๆ คราวละ ๗ วัน และท่านได้ทรมานกิเลส ๑๕ วันฉันทนหนึ่ง เหมือนกับพระเถระที่วัดป่าสาละวัน ซึ่งเป็นนโยบายส่งเสริมพระวิปัสสนาธุระช่วยท่านพระอาจารย์สิงห์ และท่านมหาปิ่น

และ วัดป่าช้าที่ ๒ ซึ่งท่านพระมหาปิ่น เป็นสมภารอยู่นั้น ได้มีผู้ศรัทธา สร้างกุฏิและศาลาการเปรียญให้ถาวรขึ้นในปีที่ ๒ คือ พระบูรคัม ปลัดจังหวัด นครราชสีมา และ พ.อ. หลวงขยันสำราจพล พ.อ. หลวงไผ่พลรบ พ.อ. หลวงศรีมหายุทธ และท่านผู้มีศรัทธาอื่นอีกหลายท่าน นำเลื่อมใสอนุโมทนาถึง”

ดังกราบเรียนมาแล้วว่า วัดป่าช้าที่ ๒ ที่ตำบลหัวทะเล ซึ่งหลวงปู่
พระมหานัน ปรุณยาพโล ได้ริเริ่มทำการก่อตั้งและเป็นเจ้าอาวาสองค์แรกนี้ ต่อมา
ได้ชื่อ วัดป่าศรีธารวม ตั้งในปัจจุบัน

เจ้าอาวาสวัดป่าศรีธารวม องค์ต่อมาคือ หลวงปู่ฝั้น อาจาโร ซึ่งพำนัก
ที่วัดป่าแห่งนี้ติดต่อกันนานถึง ๑๒ ปี ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๘๖
ก่อนจะไปพำนักเป็นการถาวรที่จังหวัดสกลนคร บ้านเกิดของท่าน

ภายในวัดป่าศรีธารวม ต.หัวทะเล อ.เมือง จ.นครราชสีมา

๑๑๙. ความผูกพันของสมเด็จพระเจ้า ต่อวัดป่าสาละวัน

เรื่องนี้เขียนเกี่ยวกับองค์สมเด็จพระมหาวิรรวงศ์ (ดิสถ์โล อ้วน) ที่มีความผูกพันต่อวัดป่าสาละวัน วัดกรรมฐานที่ก่อตั้งด้วยความดำริขององค์ท่าน

ท่านผู้อ่านคงจำได้ว่า **สมเด็จพระเจ้า** พระองค์นี้ท่านเคยเป็นปฏิปักษ์ขัดขวางแนวทางของพระอุดมกรรมฐานมาก่อน ด้วยองค์ท่านเจริญก้าวหน้ามาจากการศึกษาทางปริยัติธรรม ท่านจึงไม่เชื่อว่าการไปนั่งหลับตาเรียนธรรมในป่าในเขาจะเป็นไปได้ดังที่เสนอมาแล้ว

มาบัดนี้ **สมเด็จพระเจ้า** ท่านเปลี่ยนทัศนคติ และเห็นด้วยกับวิธีการของพระอุดมกรรมฐาน องค์ท่านเองก็เริ่มฝึกกรรมฐานอย่างจริงจัง รวมทั้งให้ความสนับสนุนการสร้างวัดกรรมฐานแห่งแรกในจังหวัดนครราชสีมา ดังนั้นองค์ท่านจึงมีความผูกพันกับวัดป่าสาละวันแห่งนี้มาก

เนื้อหาที่น่าสนใจนี้ ยังเป็นบันทึกของหลวงชาญนิคมอยู่ ดังต่อไปนี้

“อนึ่ง ส่วนท่านเจ้าคุณ**พระพรหมมุนี** (สมเด็จพระมหาวิรรวงศ์ - ดิสถ์โล อ้วน) **เจ้าคณะมณฑล** ผู้มีความประสงค์อันแรงกล้าในการที่ท่านจะทะนุบำรุงพระวิปัสสนาธุระ **ท่านก็ได้มาพักประจำอยู่วัดป่าสาละวันเสมอ ๆ**

และอีกประการหนึ่ง **ท่านเจ้าคุณฯ** ชอบในภูมิสถานที ๆ ท่านมาพัก คือ ก่อนที่จะปลูกกุฏิที่ท่านมาพักนี้ ในที่นั้นมี**ต้นรังอยู่คู่หนึ่ง** ต้นรังคู่นี้มีกิ่งก้านสาขางามรมดี

ท่านอธิบายว่า **พระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานที่ป่าสาละวัน เมืองกุสินารา มีต้นรังคู่อย่างนี้ เป็นของหายาก**

และ ท่านว่า **ท่านจะตายอยู่ในร่มรังคู่นี้** ตามอย่างพระพุทธเจ้า และ

ขอให้ปลุกกุฏิให้ท่านได้อาศัยสักหลังหนึ่ง

ข้าพเจ้าก็ได้จัดปลุกกุฏิถวายท่านตามความประสงค์ของท่าน คือ เป็นกุฏิของ **ขุนสวัสดิ์ - นางแดง**

เมื่อมีกุฏิที่พักแล้ว ท่านได้ไปพักอยู่ที่วัดป่าสาวันอยู่เสมอ ๆ และคราวใดที่ท่านพักสงบอยู่ที่วัดนี้ ท่านเจ้าคุณฯ ได้สั่งท่านพระอาจารย์สิงห์ทุกคราวว่า ถ้าได้ทราบที่ท่านเจ้าคุณฯ พ่วยอยู่ในที่ใดแล้ว หรือสถานที่ใดก็ตาม ขอให้ท่านอาจารย์สิงห์รีบไปรับเอาท่านมาอยู่ในกุฏิได้ตั้งรับคุณนี้ อย่าทันทให้ตายอยู่ในที่อื่น

ท่านพระอาจารย์สิงห์ก็ทราบอยู่แล้ว แต่ที่ท่านไม่ได้ปฏิบัติตามความประสงค์ของท่านเจ้าคุณ **พระพรหมมุนี (สมเด็จพระมหาวิรรวงศ์)** นั้น เพราะทางการไม่ยอมอนุญาต

ในช่วงสุดท้ายของชีวิต **สมเด็จพระมหาวิรรวงศ์ (ติสโส อ้วน)** พำนักที่ **วัดบรมนิวาส** กรุงเทพฯ ท่านอาพาธเนื่องด้วยโรคชรา เริ่มกำเริบตั้งแต่วันอาทิตย์ที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๘ เป็นต้นมา จนกระทั่งมรณภาพเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๙ เวลา ๑๘.๔๕ น. รวมสิริอายุได้ ๘๙ ปี พรรษา ที่ ๖๘

กุฏิสงฆ์ และหอกลอง วัดป่าสาวัน

๑๒๐. วิชากรรมของคุณหลวงฯ

หลวงชาญนิคม ผู้ถวายที่ดินและสร้างวัดป่าสาละวัน ต้องประสบเคราะห์ภัยทางการเมือง ในคราวเกิดเหตุการณ์กบฏบวรเดช ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ต้องถูกจำคุกอยู่หลายปี แต่งานบุญงานกุศลของคุณหลวงไม่มีเสื่อมถอย ท่านยังเดินหน้าทำบุญทำกุศลเต็มใจต่อเนื่องไปจนวาระสุดท้ายของชีวิต

ผมขอคัดลอกบันทึกของหลวงชาญนิคม มาเสนอต่อ แล้วผมจะเขียนเรื่องกบฏบวรเดช อย่างย่อ ๆ เป็นการปิดท้ายตอน ดังนี้

ท่านอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์มหาปิ่น ทั้งสององค์นี้ท่านเป็นพี่น้องกัน ข้าพเจ้ามีความนับถือท่านเป็นอาจารย์ ได้รับความรู้ทางธรรม และชอบใจข้อปฏิบัติของท่านและศิษยานุศิษย์ของท่าน

กับ**มีอุบาสิกาเป็นชี** ๑๕ - ๑๖ คน มาอาศัยอยู่ ข้าพเจ้าได้จัดให้มีที่อาศัยอยู่เป็นหมู่ คือปลูกเรือนให้อยู่ในสวนของข้าพเจ้า ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือติดเขตรถไฟ คนละฟากทางกับเขตวัด ๕ หลัง

การปลูกให้ช้อยนี้ ได้มีผู้ศรัทธาช่วยเหลือ มี**กำนันนิน และลูก นางทองสูก คมนามูล** ๑ หลัง **นางป๊อก** ๑ หลัง **ขุนสุรจิตร นายอำเภอเมือง** ได้ปลูกเรือน ๓ ห้อง หลังคามุงสังกะสี ๑ หลัง

นอกจากนางชีแล้ว ยังมี**อุบาสก**ที่ถือเพศเป็นฆราวาสหลายคน ข้าพเจ้าจัดให้อยู่ในบริเวณวัดเพื่อช่วยเหลือพระ นับว่าเป็นการพร้อมมูลทุกอย่าง

พระเถรเป็นคนเลี้ยงง่าย บิณฑบาต ถือรดจนควัตรจันทน์คนเดียว (จันรวม)

ครั้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๕ (อายุ ๖๐ ปี) รับพระราชทานเบี้ยบำนาญ ได้ย้ายครอบครัวไปอยู่บ้านสวน เป็นบ้านส่วนตัวอยู่ข้าง**วัดสมอราย**

ได้มีโอกาสดูแลช่วยเหลือรักษาชีวิตมากขึ้น จนนับว่าเสร็จตามโครงการ จึงปรารถนา
จะทำการฉลองวัดตามความนิยม เพราะผู้มีศรัทธาได้ร่วมก่อสร้าง ก็อยากจัดการ
ฉลองเสียให้เสร็จ

แต่ยังไม่ทัน เพราะข้าพเจ้าจำเป็นต้องจัดการสถานที่อยู่อาศัยส่วนตัว
ให้เป็นทีเรียบร้อยเสียก่อน

**ครั้นต่อมา เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้มีเหตุใหญ่หลวงเนื่องด้วย
การเมืองเกิดขึ้นที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งข้าพเจ้ายังคงอยู่ในข่ายแห่งเหตุนั้น
ด้วย**

ข้าพเจ้าผู้หนึ่งต้องถูกจับตัวส่งฟ้องศาลพิเศษ และส่งตัวไปขังไว้เรือนจำ
มณฑลไทย (บางขวาง) จังหวัดนนทบุรี ตลอดมา จนศาลพิเศษพิพากษาลงโทษ
๑๖ ปี

การครั้งนี้ ข้าพเจ้ามิได้โทษใครเป็นผู้ทำให้ มันเป็นผลกรรมของข้าพเจ้า
โดยแท้ จึงไม่มีอะไรดีไปกว่าที่ข้าพเจ้าจะหนีรับผลของกรรมไปจนกว่าจะถึงที่สุด

**แม้ในระหว่างที่ข้าพเจ้ามาต้องขังอยู่ในบางขวางนี้ การศาสนา ภรรยา
ของข้าพเจ้าและบุตร ก็คงจัดการบำรุงวัด พระภิกษุสามเณร เป็นปกติอยู่มิได้
บกพร่อง**

ข้าพเจ้าต้องขังอยู่ในเรือนจำมณฑลไทย ๗ ปีเศษ แล้วย้ายไปอยู่เกาะ
ตะรุเตา ๒ ปีเศษ จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๖ จึงหมดกรรมพ้นวาระ ได้กลับมายัง
จังหวัดนครราชสีมา

ซึ่งนับว่าเป็นบุญเป็นกุศลยังคุ้มครองข้าพเจ้า ได้มีชีวิตกลับมาเห็น
วัดวาอาราม และสิ่งที่ได้ก่อสร้าง พระเจ้าพระสงฆ์ ยังคงอยู่ปกติดังเดิม แต่ที่
ชำรุดทรุดโทรมไปบ้างเป็นธรรมดา และที่ก่อสร้างเพิ่มเติมขึ้นอีกก็มี

ที่ชำรุดผุพัง เช่น โบสถ์ (ลิมน้ำ) ภูษินาถเล็ก เป็นต้น

สิ่งทีก่อสร้างขึ้นใหม่ มีถึงน้ำฝน ก่อด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก จุน้ำได้มาก ๑ ถึง ซึ่งบรรดาผู้มีศรัทธาช่วยเหลือออกเงินและบอกบุญ

คุณนายทองมี คุณป้าพันธ์ เป็นต้น บอกบุญไปในที่ต่าง ๆ และ **นายหรั่ง บ้านท่าช้าง** มีศรัทธาให้ทรายทั้งหมดจนพอ กับนายแดง พนักงาน **ขับริดไฟ** ให้กระดานทำแบบทั้งหมด **ท่านพระครูปลัด** เป็นพระครูปลัดของท่านเจ้าคุณพระพรหมมุนี วัดสุทธจินดา เป็นนายช่างผู้ทำ มีพระสงฆ์ สามเณร ช่วย ๓ เดือน จนเสร็จเรียบร้อย

คุณนายไข่ กับบุตรสาว สร้างกุฏิขนาดใหญ่ หลังคามุงสังกะสี ถวายหลังหนึ่ง **นายเอี่ยม** บ้านสี่แยกสวนหมาก ปลุกกุฏิใหญ่หลังคามุงสังกะสี ๑ หลัง **คณะพวกรถไฟ** สร้างถวาย ๑ หลัง **นางแสง** สร้างกุฏิใหญ่ ๑ หลัง **ชีสมบุญ** สร้างกุฏิใหญ่ ๑ หลัง

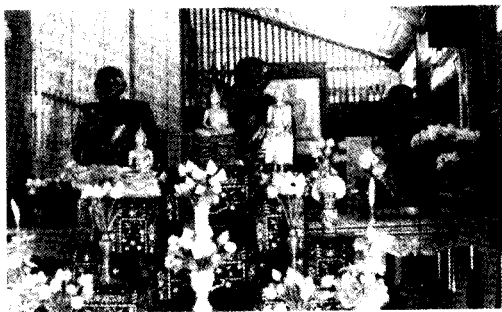
คุณป้าสายบัวสร้างหอรบ ขนาดใหญ่ พร้อมกับระฆัง ๑ หอ กับ **พระชนู** สร้างกุฏิใหญ่ถวาย หลังคามุงสังกะสี ๑ หลัง

พ.อ. คุณพระศรีวิชัย ปลุกเรือนอยู่แล้วถวายเป็นสงฆ์ ๑ หลัง กับผู้มีศรัทธาสร้างกุฏิเล็ก หลังคามุงสังกะสี ๕ หลัง **ร.ท. ทองพล** ๑ หลัง **ร.อ. หลวงทหาร** ๑ หลัง

กับ **คุณวัน คมนามูล** เป็นต้นศรัทธาบอกบุญ ทำการขยายศาลาการเปรียญ ออกไปอีก ๒ ห้อง พร้อมเฉลียงตามรูปเดิม และทำลูกกรงรอบระเบียบศาลา และทำเพดานศาลาเพิ่มเสร็จ เพราะศาลาการเปรียญไม่พอในคราวมิ่งานใหญ่

การสร้างกุฏิ หอรบ ขยายศาลาการเปรียญเพิ่มเติมตอนหลังดังกล่าว ข้าพเจ้ารู้สึกปิติยินดี และขออนุโมทนาในบุญกุศลที่ท่านผู้มีศรัทธาได้ก่อสร้างเป็นอย่างดี และขอแสดงไว้ในที่นี้เป็นอย่างสูงด้วย"

ผมคัดลอกบันทึกการสร้างวัดป่าสาละวัน ของ หลวงชาญนิคม ด้วยความปิติยินดี จึงคัดลอกมาทุกตัวอักษร ด้วยไม่ยากให้มีตกหล่นเลย

รูปเหมือนพระครูโสมสุริยา
พระครูวินัยธร และพระครูพิริย
พัฒนกิจ รูปเคารพในศาสนา

ศาลาการเปรียญ วัดป่าเลไลยก์

พระอุโบสถ วัดป่าเลไลยก์ จังหวัดสุพรรณบุรี

หากไม่สละบิณฑบาตทานผู้อ่านข้างก็ต้องกราบขอภัย เพราะผมศรัทธาและชื่นชม
เกี่ยวกับเรื่องงานบุญเช่นนี้จริง ๆ

อ้อ! เรื่อง ‘กบฏบวรเดช’ ที่สัญญาไว้แต่แรก ขอยกไปตอนหน้า
ก็แล้วกันนะครับ.

๑๒๑. เหตุการณ์กบฏบวรเดช

ปี ๒๔๗๖

จากตอนที่แล้วได้พูดถึงว่า เหตุการณ์ที่เรียกว่า ‘กบฏบวรเดช’ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ส่งผลให้หลวงชาญนิคม นายตำรวจใหญ่แห่งโคราช ผู้ถวายพิทักษ์และรักษาการก่อสร้างวัดป่าสาละวัน ต้องถูกจำคุกในข้อหา กบฏเป็นอาชกร่วม (๑) ด้วยตัวเองมาแล้ว

ถ้ากล่าวถึงเหตุการณ์ที่ต้องย้อนไปถึงกรณีที่ ‘คณะราษฎร’ นำโดย พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา ทำการยึดอำนาจเปลี่ยนระบอบการปกครองจากการระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบใหม่ที่เรียกว่า ‘ประชาธิปไตย’ สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ แล้วประเทศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรกเมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้วเราก็ถือเอาวันนี้ขึ้นในชาติคือเมืองระชนกรทั้งปวง ยกเลิกไปเมื่อไม่นานมานี้

ตามรัฐธรรมนูญ ได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นครั้งแรกแล้วมีการจัดตั้งรัฐบาล โดยมีพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศ แต่อยู่ปกครองประเทศได้ไม่กี่วันก็ถูกคณะราษฎรขึ้นยึดไป พ.ศ. ๒๔๗๖

เหตุที่คณะราษฎรประหารมีต้นเหตุมาจากการที่คณะราษฎร ได้เสนอ ‘สมุดปกเหลือง’ ของ หลวงประดิษฐมนูธรรม (ดร. บัณฑิต พนมยงค์) เป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

แผนพัฒนาดังกล่าว ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในทางไม่เห็นด้วยอย่างกว้างขวาง เห็นว่าออกในแนวสังคมนิยมจัด มีลักษณะเป็นคอมมิวนิสต์ รวมทั้งมีข้อโต้แย้งในเรื่องพระเกียรติยศและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ส่งผลให้แผนฯ

ดังกล่าวต้องเลิกล้มไป และเป็นเหตุให้หลวงประดิษฐมนูธรรม ต้องเดินทางออกนอกประเทศไปอยู่ที่ฝรั่งเศส

เหตุการณ์นี้ทำให้**คณะราษฎร** และฝ่ายทหารไม่พอใจ จึงนำไปสู่การรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ แล้ว **พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา** ก็ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลใหม่ แล้วมีการออกกฎหมายล้างมลทินให้**หลวงประดิษฐมนูธรรม**

เหตุการณ์เบื้องหลังน่าจะมีย่อเร่ที่ซับซ้อนมาก ผมนำมาเล่าเฉพาะเรื่องสำคัญ ๆ ที่เป็นที่ยกกันในหมู่ประชาชนทั่วไปนะครับ

เป็นธรรมดา ผลจากการเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย ย่อมมีทั้งผู้ได้รับประโยชน์และผู้เสียประโยชน์ ที่เห็นชัดเจนคือ บรรดานายพล และทหารหลายนาย ซึ่งรวมทั้ง **พลเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบรมเดช** ถูกปลดออกจากราชการ ยิ่งความไม่พอใจให้เกิดขึ้นในหมู่ทหาร แล้วนำไปสู่การรัฐประหาร แต่ไม่สำเร็จ จึงกลายเป็น **‘กบฏบวรเดช’** ขึ้นในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ นั้นเอง

คณะรัฐประหาร ที่ต้องกลายเป็นกบฏ ที่เรียกภายหลังว่า **กบฏบวรเดช** นี้ มีแกนนำอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมี**พระองค์เจ้าบรมเดช**เป็นหัวหน้า ได้วางแผนนำทหารจากหัวเมืองเข้าบุกยึดเมืองหลวง โดยหวังความสนับสนุนจากทหารในกรุงเทพฯ เรียกแผนการรัฐประหารครั้งนั้นว่า **‘แผนล้อมหลวง’** และเรียกชื่อคณะผู้ก่อการว่า **‘คณะกู้บ้านเมือง’**

การรัฐประหารเริ่มต้นโดย**คณะกู้บ้านเมือง** นำทัพทหาร**โคราช** (กองพันทหารราบที่ ๑๕, กองพันทหารราบที่ ๑๖, กองพันทหารม้าที่ ๔, กองพันทหารปืนใหญ่ที่ ๓ และกองพันทหารปืนใหญ่ที่ ๔) **ทหารเพชรบุรี** (กองพันทหารราบที่ ๑๔) **ทหารอุดร** (กองพันทหารราบที่ ๑๘) เดินทางมุ่งสู่กรุงเทพฯ โดยมีการเจรจากับ**ทหารกรุงเทพฯ** ที่ขึ้นขอ**พันเอก พระยาศรีสิทธิสงคราม** ที่เป็นฝ่ายวางเฉย ไม่ให้ร่วมมือกับฝ่ายรัฐบาล

แต่ฝ่ายทหารแตกกันเอง คือ **ทหารกรุงเทพ** ต้องการให้**พันเอก พระยาศรีสิทธิสงคราม** เป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร แต่**ทหารโคราช**ยืนยันให้ **พระองค์เจ้าวรเดช** เป็นหัวหน้า ดังนั้นทหารกรุงเทพ จึงหนีไปสนับสนุนรัฐบาล แล้วกลายเป็นทหารรบกับทหารเอง

การปะทะยิงกันครั้งแรก เกิดขึ้นที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ซึ่งถือเป็นวันเริ่มต้นกบฏ ได้มีการจับคนของ รัฐบาลเป็นขบวนที่โคราช แล้วคณะผู้ก่อการได้เคลื่อนกำลังมาทางดอนเมือง ยึดพื้นที่ตอนเหนือของกรุงเทพฯ เอาไว้

มีการเปิดเผยในภายหลังว่า ความจริงแล้วคณะผู้ก่อการมีแผนจะ ดำเนินการในวันที่ ๑๐ ตุลาคม โดยจะลงมืออย่างรวดเร็ว แต่มีเหตุต้องให้เลื่อน การปฏิบัติออกไป ๑ วัน เป็นวันที่ ๑๑ ตุลาคม ทำให้ฝ่ายรัฐบาลมีเวลาตั้งตัว และได้กลับได้ทันทั่วทั้ง

ความจริงอีกประการหนึ่งคือ แผนปฏิบัติการลับของคณะผู้ก่อการเกิดเร็ว และรู้ไปถึงรัฐบาลก่อนการปฏิบัติ ๒ วัน คือ เมื่อ**พระยาพหลพลพยุหเสนา** นายกรัฐมนตรี อยู่ในระหว่างตรวจเยี่ยมมณฑลทหารราชบุรี จู่ๆ ก็มีทหารนักบินชื่อ **ขุนไสวธมัญญาภาส** นำเครื่องบินลงจอด และยื่นจดหมายให้แก่**สมุหเทศาภิบาล มณฑล** แจ้งว่าเป็นสาส์นจาก**พระองค์เจ้าวรเดช**

พระยาพหลพลพยุหเสนา เห็นเหตุการณ์ดังกล่าวด้วยตนเอง ก็เดาออกว่าเป็นสาส์นมาชวนให้ร่วมมือก่อการรัฐประหาร จึงรีบเดินทางกลับกรุงเทพฯ แล้ววางแผนรับมือทันที

ฝ่ายรัฐบาลได้แต่งตั้ง **พันโท หลวงพิบูลสงคราม** (ยศภายหลังคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม) เป็นผู้บัญชาการกองกำลังผสม บรรทุกกองกำลัง พร้อมด้วย

รถถัง และอาวุธหนัก ไปทางรถไฟ ไปปักหลักตั้งรกรากไว้ที่สถานีรถไฟบางซื่อ

กองทหารนครสวรรค์ ที่ยกมาช่วยฝ่ายก่อการ ถูกฝ่ายรัฐบาลสกัดไว้ที่ **สถานีโคกกระเทียม** จังหวัดลพบุรี ถูกตีถอยร่นกลับคืน มีเพียง **พระยาเสนาสงคราม** แม่กอง ได้หนีเล็ดลอดมาร่วมกับฝ่ายก่อการได้

กองทหารเพชรบุรี ถูกทหารฝ่ายรัฐบาลที่ราชบุรีสกัดกั้นไว้ที่ **สถานีบ้านน้อย** (สถานีเขาย้อย) ไม่สามารถจะผ่านมาร่วมกับฝ่ายก่อการได้

กองทหารปราจีนบุรี ประเมินเห็นว่าฝ่ายก่อการไม่สามารถเอาชนะฝ่ายรัฐบาลได้ จึงหันเข้าร่วมกับฝ่ายรัฐบาล ทำการปราบปรามฝ่ายก่อการ จนเกิดการสูญเสียอย่างมาก

ฝ่ายรัฐบาลได้ส่ง **พันตรี หลวงเสรีเริงฤทธิ์** เป็นตัวแทนเข้าเจรจายกคณีก่อการเลิกการกลับไป โดยรัฐบาลจะขอพระราชทานอภัยโทษให้ แต่ฝ่ายก่อการไม่ยอม กลับจับตัวพันตรี หลวงเสรีเริงฤทธิ์ ไว้เป็นตัวประกัน พร้อมทั้งยื่นข้อเรียกร้อง ๖ ข้อ รวมทั้งการขอนิรโทษกรรมให้กับตนเอง

ทางฝ่ายรัฐบาลไม่ยอม ทางฝ่ายก่อการจึงเคลื่อนพลยึดพื้นที่ **ดอนเมือง** และ **บางเขน** แล้วปักหลักต่อสู้อย่างเหนียวแน่นจนถึงวันที่ ๑๔ ตุลาคม ณ **สถานีรถไฟหลักสี่** มีกำลังทหาร ๕ กองพันจากนครราชสีมา สามารถตีกำลังฝ่ายรัฐบาลถอยร่น จนเข้ายึด **คลองบางเขน** ไว้ได้

รุ่งขึ้น วันที่ ๑๕ ตุลาคม ฝ่ายรัฐบาลได้หนุ่กำลังพร้อมอาวุธหนักขึ้นรถไฟ รุกไล่ฝ่ายก่อการซึ่งเป็นรองทั้งกำลังพลและกำลังอาวุธอย่างเทียบกันไม่ติด ทางฝ่ายก่อการจึงต้องถอยกลับ

เมื่อเห็นว่าเสียพลัง ฝ่ายก่อการได้ใช้ห้วงจักรเปลา่ ฟุ้งชนรถไฟของฝ่ายรัฐบาล ทำให้เกิดความเสียหายและมีทหารฝ่ายรัฐบาลตายจำนวนหนึ่ง

ฝ่ายก่อการประเมินดูแล้วว่า ไม่มีทางสู้กับฝ่ายรัฐบาล จึงสั่งให้ถอยทัพ

ไปทางรถไฟ กลับไปยึดช่องแคบ**สถานีปากช่อง** นครราชสีมา เตรียมการต่อสู้กับฝ่ายรัฐบาล รวมทั้งได้ทำการระเบิดทำลายสะพานและรางรถไฟเสียหายหลายแห่ง เพื่อเป็นการประวิงเวลาการติดตามรุกไล่จากทหารฝ่ายรัฐบาล

ฝ่ายก่อการถูกกำลังฝ่ายรัฐบาลติดตามปราบปรามถึง**สถานีหินลับทับกาง และปากช่อง** ฝ่ายก่อการเสียหายหนัก จนฝ่ายรัฐบาลปราบปรามได้ในที่สุด

หัวหน้าฝ่ายก่อการ คือ **พลเอก พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรเดช** และพระยาฯ ได้หลบหนีขึ้นเครื่องบินไปยัง**เมืองไซ่ง่อน** เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๔๗๖ แล้วต่อไปอยู่ที่**ประเทศกัมพูชา** (กลับคืนเมืองไทยในปี พ.ศ. ๒๔๙๑)

ทางฝ่ายก่อการรัฐประหารจึงกลายเป็น**ฝ่ายกบฏ** ถูกจับกุมคุมขังมีจำนวนเป็นร้อย มีทั้งทหารและพลเรือนผู้เกี่ยวข้อง ถูกตัดสินให้จำคุกที่เรือนจำบางขวาง บางคนมีโทษถึงประหารชีวิต

ต่อมา วันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๖ (สมัยนั้นการเริ่มต้นปีใหม่ของไทยยังถือเอาวันสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่อยู่ ถ้านับตามปฏิทินปัจจุบันจึงน่าจะเป็นปี พ.ศ. ๒๔๗๗) **พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗** ทรงสละราชสมบัติ แล้วเสด็จพระราชดำเนินออกนอกประเทศไปพร้อมกับ **สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี** เพื่อไปรักษาพระเนตรที่ประเทศอังกฤษ และทรงพำนักอยู่ที่นั่นจนตลอดพระชนมายุ

ด้วยเหตุการณ์สละราชสมบัติและพระราชพิธีสวดยราชย์ รัชกาลที่ ๘ จึงทำให้มีการอภัยโทษแก่นักโทษเหล่านั้น ผู้ที่ต้องโทษประหารชีวิตก็ลดเป็นจำคุกตลอดชีวิต และผู้ที่ต้องโทษจำคุกก็ได้รับการลดโทษลงตามส่วน

พ.ศ. ๒๔๘๒ นักโทษการเมืองจากเหตุการณ์**กบฏวรเดช** พร้อมทั้งนักโทษการเมืองอีกจำนวนหนึ่งจากเหตุการณ์**กบฏนายสิบ** (ซึ่งเกิดขึ้นภายหลัง) ได้ถูกส่งไปกักขังที่นิคมฝึกอาชีพเกาะตะรุเตา จังหวัดสตูล

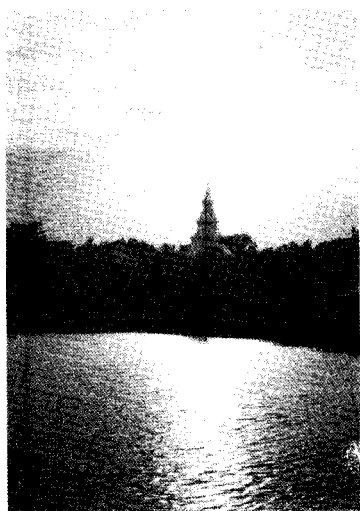
พ.ศ. ๒๔๘๗ ในสมัยของรัฐบาลประชาธิปัตย์ ซึ่งมีนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการออกกฎหมายนิรโทษกรรม นักโทษการเมืองบรรดาทั้งหมดจึงได้รับการปล่อยตัวเป็นอิสระ

ก็เพื่อนอันพันทุกข์พันโศกกันไปนะครับ

จากเหตุการณ์กบฏบวรเดชในครั้งนั้น ได้มีการเสียหายล้มตายกันทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะฝ่ายกบฏเสียหายหนัก ทางฝ่ายรัฐบาลได้สูญเสียกำลังพลไป ๑๗ นาย มียศตั้งแต่นายพันเอกลงมา

ทางรัฐบาลได้ก่อตั้งอนุสาวรีย์เป็นที่ระลึกแก่ผู้เสียชีวิตในครั้งนั้นขึ้นที่ **วงเวียนหลักสี่** บางเขน ทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๙ มีชื่อเป็นทางการว่า **‘อนุสาวรีย์พิทักษ์รัฐธรรมนูญ’** แต่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่า **‘อนุสาวรีย์ปราบกบฏ’** หรือ **‘อนุสาวรีย์หลักสี่’** ในปัจจุบัน

ที่สรวทามาเล่าก็จบลงด้วยประการฉะนี้แล.

บูรพาจารย์เจดีย์ วัดป่าสาลวัน

๑๒๒. เมื่อคุณหลวงฯ พันวิบาก

บันทึกของหลวงชาวนิคม ตอนต่อไป ได้กล่าวถึงพระเถระซึ่งเป็นพระภิกษุจากวัดป่าสาละวัน ได้แยกย้ายกันไปเผยแผ่ธรรมในที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งล้วนแต่เป็นพระมหาเถระ หรือครูบาอาจารย์ที่มีชื่อเสียง ที่พวกเรารู้จักเป็นอย่างดีแทบทุกองค์ แต่ผมจะขอข้ามบันทึกในส่วนนี้ไปก่อน ให้นำเสนอในโอกาสที่สมควรต่อไป

คุณหลวงชาวนิคม และครอบครัวได้อำลาจังหวัดนครราชสีมา กลับไปอยู่ที่จังหวัดอุดรธานี บ้านเกิด เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๖ หลังจากพ้นโทษเนื่องจากเหตุการณ์กับกบฏบวรเดชนั้นแล้ว ในปีนั้นท่านมีอายุประมาณ ๗๐ ปี

บันทึกของ**คุณหลวงฯ** อีกฉบับหนึ่ง ได้เขียนถึงการพันวิบากกรรมของท่าน ดังนี้

“... ตามปกติแล้ว (คุณหลวงชาวนิคม และครอบครัว) ก็ได้พร้อมใจกันตั้งหน้าทำเพียรกุศลสร้างวัดวาอารามอยู่ด้วยศรัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนา แต่มาเมื่อเหตุต้องพลัดพรากจากกันให้ได้ไปรับโทษทุกข์ดังกล่าวแล้ว มันเป็นการแฉกของข้าพเจ้าแต่ผู้เดียว แต่ผลกรรมมีอำนาจแผ่ครอบไปถึงผู้อื่นที่เกี่ยวข้องให้พลอยลำบากด้วย

ฉะนั้น การที่ข้าพเจ้าได้**ทำเหตุดี** ดังที่บรรยายมาแล้ว ก็หวังว่าผลของกรรมดีที่ได้ประพடுத்தมาแล้ว คงจะตามสนองให้เป็นแน่นอน จะเร็วหรือช้าที่สุดเท่าแต่กำลังของกรรม

ดูเถิด ตามคำพิพากษาลงโทษ ๑๖ ปี ต้องถูกถอดจากยศบรรดาคำศักดิ์ เรียกเครื่องราชอิสริยาภรณ์ พร้อมกับเบี้ยบำนาญที่พระราชทานเลี้ยงชีพนั้นคืน

แต่เดชบุญที่ข้าพเจ้าได้สร้างสมมา จึงได้รับอภัยโทษหลายครั้ง เช่น คราว**พระราชพิธีเสวยราชย์รัชกาลที่ ๘** บ้าง ได้รับวันลดเพราะทำความชอบใน

เรือนจำบ้าง จึงถูกขังจริง ๙ ปี ๖ เดือน ได้พ้นโทษเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๖

กรรม คือการกระทำทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว บางชนิดให้ผลเร็ว บางชนิดให้ผลช้า สุดแล้วแต่กำลังของกรรม ดังพุทธภาษิตว่า ‘กมฺมฺนา วตฺตตี โลโก’ สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม

ครั้นข้าพเจ้าพ้นจากกรรมเลวกรรมชั่วให้ผลแล้ว กรรมดีก็ต้องให้ผลแทน หมุนเวียนกันไปจนกว่าอริยมรรคจะมาตัด

วันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ ข้าพเจ้าได้อพยพครอบครัวจากจังหวัดนครราชสีมา ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่จังหวัดอุดรธานี มีลักษณะเหมือนตายแล้วเกิดใหม่ ด้วยนามกาย โดยมีได้นี้ก็มีได้นั้น

ภายหลังในระหว่างที่อยู่ในจังหวัดอุดรธานี ได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี วันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ ว่า ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์คืนให้นายทอง จันทรสร์ เป็นหลวงชาวนนิคม แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานยศคืนให้หลวงชาวนนิคม (ทอง จันทรสร์) เป็นนายพันตำรวจตรี แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย คืนให้นายพันตำรวจตรี หลวงชาวนนิคม (ทอง จันทรสร์) ครั้นต่อมาก็ได้คืนเบี้ยบำนาญให้ตามเดิม

นับแต่นั้นมาข้าพเจ้าก็ได้รับพระราชทานเบี้ยบำนาญเลี้ยงชีพ และมีความสุขตลอดมาจนบัดนี้

ทั้งนี้ นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ หาที่สุดมิได้

ผล ที่ข้าพเจ้าได้รับนี้ ไม่ใช่เป็นของใหม่ เป็นของเก่า หรือ ของเดิมของข้าพเจ้าโดยแท้จริง และเป็นธรรม สมจริงดังที่เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสฺสเถระ) สังฆนายกประเทศไทยองค์แรก ได้กรุณาแนะนำสอนสั่ง ๆ ครั้งสุดท้ายขณะที่ข้าพเจ้ายังต้องขังอยู่บางขวาง ว่า

‘อโธ สุกฺขิณฺณสฺส ผลํ น นสฺสตี’ ผลแห่งเหตุที่ได้ประพาสไว้ดีแล้ว ย่อมไม่สูญไปเลย

ท่านเปรียบเหมือนช่างไม้ที่ได้ฝึกฝนได้ดีแล้ว จนต่อตุ้ได้ตะได้แล้ว ถึงจะไม่ได้ทำการช่าง ความเป็นนายช่างที่ดีก็ยังคงมีความดีอยู่ตามสภาพ

คำสอนของเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ยังตรึงใจของข้าพเจ้าอยู่ ข้าพเจ้าจึงได้เทิดทูลพระคุณของท่านไว้เป็นที่สูงสุด”

คุณหลวงชาญา ได้เขียนขอบพระคุณหลวงปู่สิงห์ ด้วยว่า

“ท่านเจ้าคุณ**พระญาณวิศิษฐ์** (ท่านพระอาจารย์สิงห์) เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดปราจีนบุรี-นครนายก (ในเวลาต่อมา) ซึ่งเป็นอาจารย์ที่เคารพนับถือ ทั้งได้กรุณาส่งเสริมการก่อสร้าง**วัดป่าสาละวัน** พร้อมกับเป็นครูเป็นอาจารย์อบรมสั่งสอนธรรมปฏิบัติ สมถกัมมัฏฐาน วิปัสสนากัมมัฏฐาน ฝ้ายวิปัสสนาธุระ แก่พระสงฆ์ สามเณร อุบาสกอุบาสิกา แก่ผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาใครในการปฏิบัติ

จนพระสงฆ์ศิษยานุศิษย์ของท่าน จนรอบรู้ในธรรมปฏิบัติ จนมีความสามารถสั่งสอนบุคคลอื่น ได้ ไปเผยแผ่ศาสนาธรรม ในที่ต่าง ๆ หลายสาขา

นับว่าท่านได้ทำประโยชน์ ต่ออายุพระพุทธศาสนาโดยมากมาย และกับทั้งท่าน**เจ้าคุณ** (หลวงปู่สิงห์) ได้มีความเมตตากรุณาแก่ข้าพเจ้าและครอบครัวของข้าพเจ้ามาแล้วนั้น

ข้าพเจ้าขอแสดงความขอบพระคุณท่านด้วยความเคารพในที่นี้เป็นอย่างสูงด้วย”

“ขออำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และบุญกุศลสำเร็จมาจากการสร้าง**วัดป่าสาละวัน** และบุญกุศลที่ข้าพเจ้าประกอบบรณอยู่ ณ บัดนี้ด้วย

จงเป็นปัจจัยป้องกัน และบำบัดอุปสรรค อุปัทวันตราย และภัยพิบัติทั้งปวง และจงประสิทธิ์ส่งเสริมอริยวิบุลผล ทั้งทางโลกและทางธรรมแก่ท่านผู้มีศรัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนา ทั้งผู้บริจาคทรัพย์สร้างวัดนี้ และผู้มีจิตเอื้อเฟื้อช่วยเหลือด้วยกำลังกาย กำลังความคิด หัวทุกท่าน ตลอดเพื่อนร่วมทุกข์

และขอให้ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นที่รักเคารพยิ่ง จงเจริญ
ตลอดกาลนาน

ขอสรรพลัทธิทั้งหลายจงอย่ามีภัย อย่ามีเวร อย่าเบียดเบียนกัน จงพ้นจาก
ความทุกข์ มีความสุข สุขสมบัติยิ่ง ทุกเมื่อเทอญ”

สาธุ ! สาธุ ! สาธุ !

ท่านผู้อ่านที่เคารพ ผมมีความสุขใจ ปีติยิ่ง ที่ได้คัดลอก **ประวัติการสร้าง
วัดป่าสาละวัน** ของ **หลวงชาญนิคม** มานำเสนอใหม่แทบทุกตัวอักษร
หากเย็นเยื่อไปบ้าง ก็ต้องกราบขอภัยด้วย

ที่ว่าสุขใจ เพราะผมและครอบครัวมีความคุ้นเคยกับวัดนี้ ไปบ่อยสมัยที่
หลวงพ่อพุด ฐานิโย ยังดำรงชั้นธำมัญญ์ ส่วนใหญ่เราจะไปนั่งหลับตา น้อมรับ
การอบรมจิตจากท่าน

แม้ทุกวันนี้ เมื่อ **หลวงพ่อเพิ่ม กิตติวิมลทิน** เป็นเจ้าอาวาส พวกเรา
ก็ยังไปอยู่ แม้ความบ่อยจะลดลงไปบ้างก็ตาม

หลวงชาญนิคม (อายุ ๗๗)

นางชาญนิคม (อายุ ๗๐)

๑๒๓. พระวัดป่าสาละวัน

ออกเผยแผ่ธรรม

เรื่องราวที่น่าเสนอในตอนนี้อย่างคงเป็นบันทึกของหลวงชาวนิคมอยู่ซึ่งผมได้ข้ามมา และตั้งใจครั้งแรกจะนำไปเสนอในภายหลัง แต่เมื่อมาคิดอีกทีก็เห็นว่าน่าจะนำเสนอบันทึกนี้ให้ต่อเนื่องกันไปให้จบเลย แล้วจึงค่อยไปเริ่มเรื่องของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม กันใหม่ คงไม่ทำให้ท่านผู้อ่านสับสนจนเกินไปนะครับ

ในบันทึกของหลวงชาวนิคม ไม่ได้ระบุวันเดือนปีที่เขียน แต่เมื่อพิจารณาจากถ้อยคำที่ใช้ โดยเฉพาะเมื่อเขียนถึงหลวงปู่สิงห์ นั้น คุณหลวงฯ จะใช้สมณศักดิ์ของหลวงปู่ว่า ‘ท่านเจ้าคุณพระญาณวิศิษฐ์’ อีกแห่งก็ใช้ตำแหน่งบริหารของท่านว่า ‘เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดปราจีนบุรี – นครนายก’

ถ้าดูตามประวัติ หลวงปู่สิงห์ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระญาณวิศิษฐ์สมิทธิวิจากรย์ เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ และท่านดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดในระหว่างที่ท่านพักจำพรรษาที่วัดป่าทรงคุณ จังหวัดปราจีนบุรี เป็นครั้งที่สอง ในปีพ.ศ. ๒๕๔๑ - ๒๕๐๒ รวมเวลา ๘ ปี

เมื่อพิจารณาจากสองจุดดังกล่าว คือ ปีที่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ (พ.ศ. ๒๕๐๐) และปีที่ยังดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าคณะจังหวัด (๒๕๔๑ - ๒๕๐๒) ก็อนุมานได้ว่าคุณหลวงชาวนิคม เขียนบันทึกการสร้างวัดป่าสาละวัน ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๐ - ๒๕๐๒ ขณะที่คุณหลวงฯ พักอยู่ที่จังหวัดอุดรธานี มีอายุระหว่าง ๘๔ - ๘๖ ปี

ที่ผมต้องสันนิษฐานปี พ.ศ. ว่าอยู่ในราวปี ๒๕๐๐ - ๒๕๐๒ นั้น ก็หมายความว่าวัดป่าสาละวันก่อตั้งมาได้ประมาณ ๒๕ ปีแล้ว หมายความว่านี่เป็นพื้นที่มั่นคง พระเถระจากวัดป่าสาละวันในยุคแรกได้เป็นครูอาจารย์สายกรรมฐานที่มี

ชื่อเสียงหลายองค์ การเผยแผ่ธรรมจึงทำได้อย่างกว้างขวางทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ดังปรากฏในบันทึกของหลวงชาญนิคม ดังต่อไปนี้

“อนึ่ง ข้าพเจ้า (หลวงชาญนิคม) ได้ทราบด้วยความปีติยินดีเป็นอย่างยิ่งว่า

พระภิกษุสงฆ์และสามเณรคณะวิปัสสนาธุระสำนักวัดป่าสาละวัน ซึ่งท่านพระอาจารย์สิงห์ ได้อบรมสั่งสอนอุบาสกอุบาสิกา ให้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้ศึกษาอบรมจนมีความรู้ธรรมปฏิบัติ แล้วแนะนำสอนผู้อื่นได้เป็นจำนวนมากมาย

ทางมณฑลคณะสงฆ์ได้จัดให้ออกไปเผยแผ่ศาสนาธรรม ประจำอยู่ในตำบล อำเภอ และจังหวัดต่าง ๆ หลายสาขา ทั้งมณฑลชั้นนอกชั้นใน ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคอีสาน คือ

(หมายเหตุ : ข้อความต่อไปนี้ ในส่วนหน้า ที่เป็นตัวเอน คงไว้ตามต้นฉบับเดิม ส่วนข้อความในวงเล็บ ผมเขียนเพิ่มเติมเกี่ยวกับชื่อ สมณศักดิ์ สมณฉายา วัดที่ท่านพำนักเป็นแห่งสุดท้าย และปีมรณภาพ เป็นต้น)

๑. พระอาจารย์เทศ อยู่จังหวัดภูเก็ต ภาคใต้ (พระราชนิเวศรังสี คัมภีร์ ปัญญาวีริษฐ์ - หลวงปู่เสก เทศรังสี วัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย มรณภาพวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๓๗ อายุ ๗๒ ปี ๗ เดือน ๒๑ วัน พรรษา ๗๑)

๒. พระอาจารย์กงมา อยู่จังหวัดจันทบุรี แล้วไปอยู่วัดดอยธรรมเจดีย์ สกลนคร (หลวงปู่กงมา จิรปุญโญ วัดดอยธรรมเจดีย์ ตำบลตองโขบ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร มรณภาพวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๐๕ อายุ ๖๑ ปี ๑๑ เดือน ๑๑ วัน)

๓. พระอาจารย์ฝั้น อยู่วัดถ้ำผาขาวบนเขา อำเภอพรรณานิคม

(หลวงปู่ฝั้น อาจาโร วัดป่าอุดมสมพร ตำบลพรรณานิคม อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร มรณภาพเมื่อวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๒๐ อายุ ๗๗ ปี ๔ เดือน ๑๕ วัน พรรษา ๕๒)

๔. พระอาจารย์คำดี อยู่วัดถ้ำผาปู่เขานิมิตร จังหวัดเลย (พระครูญาณทัสสี - หลวงปู่คำดี ปภาโส วัดถ้ำผาปู่ ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย มรณภาพวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ อายุ ๘๓ ปี พรรษาในธรรมยุต ๕๗)

๕. พระอาจารย์ลี อยู่วัดบางปิ้ง จังหวัดสมุทรปราการ (พระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์ - ท่านพ่อลี ชมธร วัดอโศการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มรณภาพวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๐๔ อายุ ๕๕ ปี ๓ เดือน ๖ วัน พรรษา ๓๔)

๖. พระอาจารย์ขาม อยู่วัดบ้านยางคำ จังหวัดขอนแก่น (หลวงปู่ขาม อจฺจุโต วัดป่าอัมพวัน อำเภอเมือง จังหวัดเลย มรณภาพแล้ว)

๗. พระอาจารย์นิม ไปอยู่วัดป่าสันติธรรม บ้านในเมืองเชียงใหม่ (พระญาณสิทธิอาจารย์ - หลวงปู่สิม พุทธาจาโร วัดถ้ำผาล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มรณภาพวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๓๕ อายุ ๘๒ ปี ๙ เดือน ๑๙ วัน พรรษา ๖๓)

๘. พระอาจารย์คำ อยู่วัดป่ามุกดาหาร (หลวงปู่คำ ยสสกุลบุตฺโต วัดศรีจำปาชนบท อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร)

๙. พระอาจารย์สีโห อยู่วัดป่าทรงคุณ จังหวัดปราจีนบุรี (หลวงปู่สีโห เขมโก วัดป่าศรีไพรวัน ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด มรณภาพแล้ว)

๑๐. พระอาจารย์ภูมิ อยู่วัดโนนพระนิเวศ จังหวัดอุดรธานี (พระครูวินัยธร - หลวงปู่ภูมิ จิตธมฺโม วัดป่าโนนนิเวศ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มรณภาพแล้ว)

๑๑. พระอาจารย์กว่า อยู่วัดบ้านภู พรรณานิคม (หลวงปู่กว่า สุมโน

วัดปากกลางโหม่ง อำเภอบรรณานิคม จังหวัดสกลนคร มรณภาพแล้ว)

๑๒. พระอาจารย์แดง อยู่วัดป่าประชาานิยม อำเภอในจังหวัดกาฬสินธุ์ (พระสุธรรมคณาจารย์ - พระอาจารย์แดง ธรรมรฤทธิโต วัดประชาานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์)

๑๓. พระอาจารย์บุญสิงห์ อยู่วัดสร้างโคก อำเภอยโสธร (พระครูพิศาลศีลคุณ วัดศรีธรรมาราม - วัดสร้างโคก อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร)

๑๔. พระอาจารย์เก็ง วัดป่าสามผง ท่าบ่อ อำเภอศรีสงคราม (หลวงปู่เก็ง อธิมุตตโก วัดโพธิ์ชัย อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม)

๑๕. พระอาจารย์หลุย อยู่วัดป่าจังหวัดเขียงราย (หลวงปู่หลุย จันทสาโร วัดถ้ำผาบิ้ง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มรณภาพวันจันทร์ที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๓๒ อายุ ๘๘ ปี ๑๐ เดือน ๑๔ วัน พรรษา ๖๔)

๑๖. พระอาจารย์ชอบ อยู่วัดถ้ำเขาเมืองเลย (หลวงปู่ชอบ จานสโม วัดป่าสัมมานุสรณ์ บ้านโคกมน ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มรณภาพวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๓๘ อายุ ๙๓ ปี ๑๑ เดือน ๒๗ วัน พรรษา ๗๐)

๑๗. หลวงตาคง อยู่วัดท่าช้าง นครราชสีมา (พระวินัยรักขิต - หลวงปู่คง จกกวโร วัดป่าจักราช อำเภอจักราช นครราชสีมา มรณภาพปี พ.ศ. ๒๕๕๑)

๑๘. พระอาจารย์วิริยงค์ อยู่วัดป่าอำเภอลุง จังหวัดจันทบุรี (พระธรรมเจติยาจารย์ - หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินธโร วัดธรรมมงคล สุขุมวิท ๑๐๑/๑ เขตพระโขนง กรุงเทพฯ เกิดวันที่ ๗ มกราคม ๒๔๖๓ ปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๕๔ อายุ ๙๑ ปี)

๑๙. หลวงตาแดง อยู่วัดบ้านใหม่ลำโรง นครราชสีมา

๒๐. พระอาจารย์คุณ อยู่วัดป่าสารคาม (พระอาจารย์คุณ อธิมุตตโก มรณภาพ พ.ศ. ๒๕๘๗)

๒๑. หลวงตาบุญ อยู่กิ่งขวน อำเภอจัตุรัส

๒๒. พระอาจารย์อ๋อน ได้ไปตั้งวัดอยู่ในจังหวัดนครราชสีมาหลายสาขา แล้วไปอยู่จังหวัดจันทบุรีเป็นบางคราว เวลานั้นไปสร้างวัดอยู่บ้านหนองบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี (หลวงปู่อ๋อน ญาณสิริ วัดพานิโคธาราม บ้านหนองบัวบาน ตำบลหมากหญ้า อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี มรณภาพ วันพุธที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๒๔ อายุ ๘๐ ปี พรรษา ๕๗)

ท่านพระอาจารย์สิงห์ ก็ได้ไปประจำอยู่ที่วัดป่าสาละวันแห่งเดียว ได้จาริกไปอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ หลายแห่ง นานบ้าง เร็วบ้าง เช่น จังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี และปราจีนบุรี เป็นต้น

นอกจากตำบลที่กล่าวมานี้ **พระวิปัสสนาธุระคณะวัดป่าสาละวัน** ก็ได้แยกย้ายไปอยู่ในที่ต่าง ๆ เผยแพร่ศาสนาธรรมในที่ต่าง ๆ ทั้งราชอาณาจักรไทย ประเทศที่ใกล้เคียง เช่น พม่า เขมร ลาว เป็นต้น สมตามความประสงค์ของท่านเจ้าคุณพระพรหมมุนี เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา (สมเด็จพระมหาวิรรวงศ์ - ดิสุโส อ้วน) ได้ตั้งปณิธานไว้ทุกประการ”

หลวงปู่สิงห์

รูปเหมือนหลวงปู่เสาร์, หลวงปู่มัน
และหลวงปู่สิงห์ ที่วัดป่าสาละวัน

๑๒๔. หลวงปู่เทศก์เล่าถึงสมเด็จพระ กับหลวงปู่สิงห์

ฉบับบันทึกการสร้างวัดป่าสาละวัน ของหลวงชาญนิคม ไปเรียบร้อยแล้ว ก่อนจะไปต่อเรื่องของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม โดยตรง ผมขอนำบันทึกของหลวงปู่เทศก์ เทสรังสี ที่เขียนถึงสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) ผู้เป็นพระอุปัชฌาย์-อาจารย์ กับหลวงปู่สิงห์ ผู้เป็นศิษย์

หลวงปู่เทศก์ เทสรังสี ในฐานะเป็นศิษย์ของหลวงปู่สิงห์ อีกที ได้บันทึกย้อนหลังไปถึงเหตุการณ์สมัยที่หลวงปู่สิงห์ ยังอยู่ที่อุบลฯ แล้วถูกสมเด็จพระท่านขัดขวางการเผยแพร่ธรรมของคณะกองทัพนครราชสีมา พระกรรมฐาน ต่อมาจนย้ายมาอยู่ที่ขอนแก่น แล้วต่อไปถึงนครราชสีมา โดยเขียนเล่าย่อ ๆ เฉพาะเหตุการณ์ที่หลวงปู่เทศก์ ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ดังนี้

“ท่านเจ้าคุณสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) ไม่พอใจในการที่พระยาตรังจะทะนุบำรุง ให้หนังสือเอกสิทธิ์แก่ท่านอาจารย์สิงห์ และ มหาปิ่น ที่ว่าให้ประชาชนทุกตำบลไปฟังเทศน์กัมมฐาน แล้วถือพระไตรสรณคมน์

เจ้าคุณสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) จึงออกประกาศว่า ไม่ให้พระกัมมฐานตั้งวัดป่า เว้นไว้แต่เจ้าหน่ที่และเจ้าคณะท้องถิ่นเห็นชอบด้วย
ประกาศทั่วหมดทั้งภาคอีสาน

ท่านพระอาจารย์สิงห์ กับคณะ พอมาถึงขอนแก่น ก็เข้าหานายอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด ปรีชาสามารถในการที่จะตั้งวัดป่า ทุกฝ่ายก็เห็นดีด้วย จึงตกลงกันตั้งวัดป่าโคกเหล่างา (วัดวิเวกธรรมวิทยาราม ในปัจจุบัน)

พออกพรรษาแล้ว (หลวงปู่สิงห์ และคณะ) ก็เที่ยวเทศนาอบรมประชาชน ให้ตั้งอยู่ในพระไตรสรณคมน์ อีกเช่นเดิม

คราวนี้ เจ้าคณะจังหวัด และผู้ใหญ่เป็นหัวหน้าไปด้วย **คราวนี้ได้ผล ยิ่งกว่าที่ประกาศอยู่ที่เมืองอุบลฯ**

ผู้เขียน (หลวงปู่เหล็ก) คิดถึงสหธรรมิกหมู่เพื่อนที่เคยฝึกอบรม มาด้วยกัน เราห่างไกลจากหมู่มา ๒ ปี เมื่อไปพบท่าน**อาจารย์เสาร์**ที่เมืองสกลนคร แล้วได้จำพรรษาที่บ้านนาทราย ตำบลหนองหญ้า จังหวัดสกลนคร

ออกพรรษาแล้ว (หลวงปู่เหล็ก) ลา**ท่านอาจารย์เสาร์**ไปหาเพื่อนที่จังหวัด ขอนแก่น พอดีหมู่เพื่อนกำลังอบรมสั่งสอนประชาชนอยู่ มีคนมาฟังเทศน์ - เข้า ไตรสรณคมน์ เป็นหมู่ ๆ นับเป็นจำนวนร้อย ๆ พัน ๆ

ก่อนเข้าพรรษา **เจ้าคุณสมเด็จฯ** ได้เรียก**พระอาจารย์สิงห์** **อาจารย์มหาปิ่น** พร้อมด้วยคณะ และผู้เขียน (หลวงปู่เหล็ก) ด้วย ลงไปที่โคราช

อาจารย์สิงห์ ได้เสนอรายงานที่เทศนาอบรมประชาชนได้ผลดีอย่างนี้ ๆ ท่านเลยชมใหญ่ ต่อหน้าเจ้าคณะต่าง ๆ ซึ่งไปรวมรับเสด็จอยู่ ณ ที่นั้น ว่า

‘เราควรจะเอาเยี่ยงอย่างกัมมัญฐาน ตรวจเยี่ยมราชการ นอนป่า เทียว บิณฑบาตฉัน อย่างนี้ถูกต้องตามพุทธประสงค์โดยแท้’

ในเวลานั้น **พระวัดบ้านพระคือ** โดยมี **อาจารย์มี** เป็นต้น ได้พากัน **ปฏิบัติธรรมยุตทั้งหมดวัด**

อาจารย์สิงห์ และ **พระมหาปิ่น** พร้อมด้วยคณะ ออกเผยแพร่ว่า **พระไตรสรณคมน์** โดยมีเจ้าคณะเป็นหัวหน้า

อยู่เมืองขอนแก่น ๓ พรรษา **เจ้าคุณสมเด็จพระมหาวิรวงศ์** เมื่อ **เจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์** มรณภาพไป ก็ว่าเหว่สลดสังเวชในตน ไม่มีใคร เป็นที่ปรึกษาทางด้านกิจการงานและการศีลธรรม จึงได้ความสลดสังเวชมาก

จึงเรียกท่านอาจารย์สิงห์ พร้อมด้วยอาจารย์ท่านมหาปิ่น ลงไปโคราช เพื่อ
ปรึกษาหารือในการที่จะตั้งวงศ์กัมมัญฐาน ณ ที่นั้น

แท้จริง ท่านอาจารย์สิงห์ นี้ เป็นสัทธวิhariก* - อันเตวาลิก* ของท่าน
เจ้าคุณสมเด็จพระมหาวิริรวงศ์ (ดิศโล อัศว) องค์แรกทีเดียว

เมื่อลงไปโคราชแล้ว หลวงชาญนิคม ก็ถวายสวน ๗๐ ไร่ เพื่อสร้าง
สำนักสงฆ์ ที่ใกล้ห้วยรถไฟโคราชนั้นเอง (ต่อมาคือวัดป่าสาละวัน)

อยู่ไปพักหนึ่งแล้ว ท่านเจ้าคุณสมเด็จพระมหาวิริรวงศ์ (ดิศโล อัศว)
จึงได้นำท่านอาจารย์สิงห์ ไปที่วัดบรมนิวาส (กรุงเทพฯ) ทั้งพระเถรและฆราวาส
มาศึกษากัมมัญฐานกับท่านอาจารย์สิงห์ เป็นอันมาก

แล้วท่าน (อาจารย์สิงห์) กลับมาจำพรรษาที่วัดป่าสาละวัน โคราช อีกที่
ส่วน อาจารย์มหาปิ่น จำพรรษาที่สุสานหนองโสน (ต่อมาเป็นวัดป่า
ศรีธรรมา) บ้านศิระทะเล กับผู้เขียน (หลวงปู่เทสก์) และ อาจารย์ผั้น อาจารย์ภูมี
อาจารย์หลุย อาจารย์กงมา ด้วย”

ข้อความทั้งหมดนี้มาจากหนังสือชื่อ ‘วงศ์ธรรมยุตในภาคอีสาน’ เป็น
หนังสือของ หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี เขียนเล่าถึงยุคต้นของพระในธรรมยุติกนิกาย
เป็นบันทึกขนาดเล็กเล่มบาง ๆ น่าสนใจมาก.

หมายเหตุ : *สัทธวิhariก หรือ สัทธิงวิhariก คือ ศิษย์ที่เกิดจากการอุปสมบท คืออุปสมบท
ต่อพระอุปัชฌาย์องค์ใด ก็เป็นสัทธิงวิhariก ของพระอุปัชฌาย์องค์นั้น
อันเตวาลิก หมายถึง ศิษย์ จากการเล่าเรียน หรือจากการอาศัยในสำนัก
หลวงปู่สิงห์ จึงเป็นทั้งสัทธิงวิhariก และอันเตวาลิก ของท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้า
ในทางกลับกัน ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้า จึงเป็นทั้งพระอุปัชฌาย์ และ
พระอาจารย์ ของหลวงปู่สิงห์

๑๒๕. กลับนครราชสีมา และตั้งวัด

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม และคณะ ได้ติดตามสมเด็จพระมหาวิรรวงศ์ (ดิศโล อัศวิน) เข้ากรุงเทพฯ ไปพักที่วัดบวรนิเวศ ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๗๔ และเดินทางกลับจังหวัดนครราชสีมา ต้นเดือนพฤษภาคม ๒๔๗๕ รวมเวลาที่พักในกรุงเทพฯ ๓ เดือนเศษ

ท่านผู้อ่านอาจงง และสงสัยว่าผมนับระยะเวลาผิด ใช่ไหมครับ ? ขอยืนยันว่า ที่ว่า ‘จากเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๗๔ ถึง ต้นเดือนพฤษภาคม ๒๔๗๕ รวมเป็นเวลา ๓ เดือนเศษ’ นี้ เป็นการนับระยะเวลาที่ถูกต้องแล้วครับ กลับงงยิ่งขึ้นใช่ไหมครับ ?

คือยังงี้ เมื่อก่อน ประเทศไทยเราถือเอาเดือนเมษายนเป็นเดือนขึ้นต้นปีใหม่ แล้วมาเปลี่ยนเป็นเดือนมกราคม ตามแบบสากล เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๔ นี้เอง ลองไล่ดูซิครับ ปี พ.ศ. ๒๔๘๓ จึงมีแค่ ๔ เดือน เท่านั้น คือ เมษายน - ธันวาคม ๒๔๘๓ พอมกราคม ก็เริ่มปีใหม่ พ.ศ. ๒๔๘๔ ตามระบบสากล

เอาละครับ ท่านใดยังงง ผมคงปล่อยให้ท่านยังงงต่อไปก็แล้วกัน

บันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์ มีปรากฏในหนังสือ ‘พระปฏิบัติลีลาธรรม เล่ม ๒’ เป็นหนังสือที่ท่านเขียนเอง ได้กล่าวถึงการกลับนครราชสีมาครั้งนั้นว่า ‘ครั้นเมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๔๗๕ กลับจากจังหวัดพระนคร ถึงจังหวัดนครราชสีมาแล้ว เจ้าพระคุณพระพรหมมุนี (ดิศโล อัศวิน) ไปพักวัดสุทธจินดา พระอาจารย์สิงห์ พระมหาปิ่น ไปพักที่ วัดป่าสาละวัน ซึ่งคุณหลวง

๑. ท่านอาจารย์ภุมมี จิตธมโม พร้อมด้วยพระภิกษุ ๕ รูป สามเณร ๒ รูป เผยแพร่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ อยู่จำพรรษาที่สำนักสงฆ์ วัดป่าท่าช้าง กิ่งอำเภอท่าช้าง จังหวัดนครราชสีมา

๒. พระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร พระอาจารย์ กงมา จิรบุญโณ ให้ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ ในเขตอำเภอ สีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา นายอำเภอมีความเลื่อมใส อาราธนาไปพักสำนักสงฆ์ วัดป่าสว่างอารมณ์ บ้านใหม่สำโรง อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

๓. พระอาจารย์ลี ธมฺมธโร พร้อมทั้งพวก ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนา ฝ่ายวิปัสสนาธุระที่อำเภอโชคชัย ขุนอำนาจ นายอำเภอ มีศรัทธาเลื่อมใสมาก ได้อาราธนาให้ท่านพักที่สำนักสงฆ์วัดป่าธรรมิการาม อำเภอโชคชัย จังหวัด นครราชสีมา

๔. พระอาจารย์บุญ พระอาจารย์พรหม พรหมโสโร ไปเผยแพร่ พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระที่กิ่งอำเภอบำเหน็จณรงค์ ท่านพักจำพรรษาอยู่ ที่สำนักสงฆ์วัดป่าสำราญจิตร์ ตำบลบ้านชนน กิ่งอำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัด ชัยภูมิ

๕. พระอาจารย์คำดา พร้อมพระภิกษุ ๕ รูป สามเณร ๒ รูป ไปเผยแพร่ว่าพระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระที่อำเภอปักธงชัย ท่านพักจำพรรษาที่ สำนักสงฆ์วัดป่าเวฬุวัน อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

เมื่อพระอาจารย์คำดาจากไปแล้ว ก็มีพระอาจารย์ตุ้ เป็นผู้ปกครอง สืบต่อมา

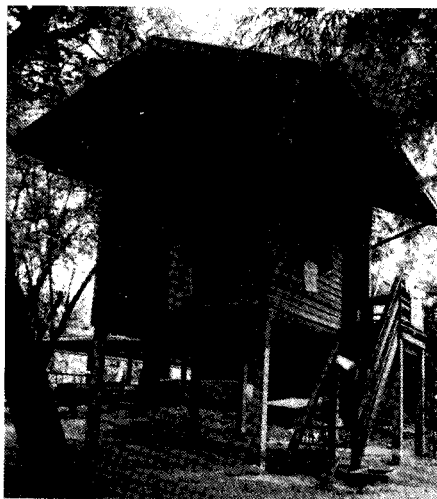
๖. พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาโคโม พร้อมด้วยพระภิกษุ ๕ รูป สามเณร ๒ รูป ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระที่อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ท่านพักที่สำนักสงฆ์วัดป่าสุวรรณไพโรจน์ อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

ต่อมา คณะสงฆ์ได้ให้พระอาจารย์ทองอยู่ จิตธมโม ปกครองวัด สืบต่อมา และได้ขอพระบรมราชานุญาตสร้างอุโบสถ ผูกพัทธสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒

๗. **พระอาจารย์ภูมิ จิตธมโม** พร้อมด้วยพระภิกษุ ๕ รูป สามเณร ๒ รูป ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ**อำเภอจักราช** ท่านพักอยู่ที่สำนักสงฆ์วัดป่าจักราช* อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา

ต่อมา คณะสงฆ์ได้จัดให้**พระอาจารย์สำราญ** ปกครองอยู่สำนักสงฆ์วัดป่าจักราช ได้รับสมณศักดิ์ เป็นฐานานุกรมของ**เจ้าคุณพระธรรมปิฎก** เจ้าคณะธรรมยุตภาค ๓-๔-๕ มีนามว่า **พระครูธรรมธาสำราญ** และได้ขอพระราชทานพระบรมราชาอนุญาตวิสุงคามสีมา สร้างอุโบสถ เสร็จแล้วผูกพัทธสีมา เมื่อวันที่ ๒-๓-๔-๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓”

หมายเหตุ : วัดป่าจักราช เป็นวัดที่ ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน มาพักจำพรรษาที่ ๘ ท่านได้ธรรมกรรมฐานครั้งแรกที่วัดนี้ และขณะนั้นกำลังก่อสร้างเจดีย์บูรพาจารย์อยู่

กุฏิสงฆ์ในวัดป่าสลวัน

๑๒๖. เดือนสติหลวงปู่คำดี ปภาโส

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม เป็นพระอาจารย์กรรมฐานที่เอาใจใส่ดูแลศิษย์อย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำความเพียรด้านสมาธิภาวนา

ตั้งแต่สมัยที่อยู่กับ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พระอาจารย์ใหญ่ นั้น **หลวงปู่สิงห์**ได้รับมอบหมายให้ตรวจตราดูการปฏิบัติของพระเถรในสำนัก ซึ่งท่านจะ**สงใจ**ไปดูในแต่ละคืนว่า พระเถรองค์ใดตั้งใจปฏิบัติหรือหย่อนหย่อนอย่างไร แล้วกราบเรียนให้**หลวงปู่มั่น**ทราบ เพื่อจะได้ให้อุบยาธรรม ตักเตือน หรือชี้แนะ พระเถรแต่ละรายได้ถูกต้องและทันทั่วที่ ผลการตรวจตราของ**หลวงปู่สิงห์** ก็ตรงกับความเป็นจริงทุกราย โดยที่ท่านไม่ต้องเดินไปดูให้เห็นกับตา จึงทำให้พระเถรเกรงกลัวการมี 'ตาทิพย์' และ 'การรู้ใจ - ดักใจคน' ของ**หลวงปู่สิงห์**มาก ต้องตื่นกลัว ระวังตัวตลอดเวลา

เมื่อ**หลวงปู่สิงห์** ได้รับมอบหมายให้มาเป็นครูอาจารย์ต้องปกครองพระเถรจำนวนมากแทน**หลวงปู่มั่น** ท่านก็ไม่ปล่อยปละละเลยในเรื่องดังกล่าว ท่านมักจะ 'สงใจ' ไปสอดส่องดูแลพระเถรในปกครองของท่านอยู่เสมอ เรื่องนี้ บรรดาพระเถรลูกศิษย์ของท่านต่างก็ทราบกันดี

ยิ่งกว่านั้น แม้ลูกศิษย์ลูกหาที่แยกตัวไปปฏิบัติในสถานที่อื่น ท่านก็ยังสามารติดตามรู้เรื่องราวความเป็นไปของลูกศิษย์ท่านเหล่านั้นได้ ถ้าท่านประสงค์จะรู้ ท่านจึงสามารถให้การแนะนำตักเตือนได้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง

ในตอนนี้ ผมจะขอยกกรณีของ**หลวงปู่คำดี ปภาโส** แห่งสำนักสงฆ์ **ถ้ำผาปู่** อำเภอเมือง จังหวัดเลย มาเป็นตัวอย่าง

หลวงปู่คำดี ปภาโส เป็นศิษย์อาวุโสท่านหนึ่ง ติดตาม**หลวงปู่สิงห์**มาจาก
ขอนแก่นมาอยู่**วัดป่าสาละวัน** ระยะเวลาหนึ่ง แล้วกราบลาออกธุดงค์ไปยังที่ต่างๆ และ
ธุดงค์กลับไปพักที่บ้านเกิดของท่านเองในจังหวัดขอนแก่น

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ **หลวงปู่คำดี** เกิดความสับสนในใจ กำลังคิดที่จะสึก
หาลาเพศกลับไปเป็นฆราวาส

ทั้งๆ ที่**หลวงปู่สิงห์** ท่านพำนักอยู่ที่**วัดป่าสาละวัน** นครราชสีมา สามารถ
ล่วงรู้เรื่องราวของ**หลวงปู่คำดี** ได้ดี จึงเดินทางไปขอนแก่นเพื่อให้สัจจิต**หลวงปู่คำดี**
โดยเฉพาะ ทำให้**หลวงปู่คำดี**เลิกความคิดที่จะลาสิกขา ปฏิญาณตนขอบวช
มอบกายถวายชีวิตให้พระศาสนาจนตลอดชีวิต ทำให้พวกเราศิษย์ลูกศิษย์หลาน
ได้มี**หลวงปู่คำดี ปภาโส**ให้ได้กราบไหว้มาตราบนานเท่านานนี้

หลวงปู่คำดี ปภาโส หรือ **พระครูญาณทัสสี** เป็นชาวขอนแก่น
เกิด พ.ศ. ๒๔๔๕ ท่านบวชเป็นพระมหานิกายอยู่ ๔ พรรษา จึงได้ญัตติเป็น
พระธรรมยุตเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๑ แล้วพักอยู่กับพระอุปัชฌาย์ที่ **วัดศรีจันทร์** ราวาส
ในเมืองขอนแก่น

หลวงปู่คำดี ปรารถนาจะออกธุดงค์ ได้อธิษฐานจิต “ถ้าหากข้าพเจ้าจะได้
ออกธุดงค์กรรมฐานแล้ว ขอจงให้ข้าพเจ้าได้พบพระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมาโปรด
ข้าพเจ้าด้วยเถิด”

ในปีนั้นเอง พระกรรมฐาน ๒ องค์ คือ **หลวงปู่สิงห์ ขนดะ** ยาคโม กับ
หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล พร้อมคณะ เดินทางจากอุบลราชธานีมาตั้ง
สำนักสงฆ์ฝ่ายวิปัสสนาธุระที่ **ป่าช้าบ้านเหล่า** (วัดป่าวิเวกธรรมวิหาราม
ในปัจจุบัน) ในจังหวัดขอนแก่น

หลวงปู่คำดี จึงได้เข้าถวายตัวเป็นศิษย์กรรมฐานกับ**หลวงปู่สิงห์** อยู่
ปฏิบัติภาวนาที่สำนักป่าช้าบ้านเหล่า ๓ - ๔ เดือน แล้วได้รับอนุญาตให้
ออกธุดงค์ร่วมกับพระองค์อื่น ๆ

ระเบียบการทั้งปวงไว้ในพระพุทธศาสนา เป็นอเนกปริยาย ให้พุทธบริษัททั้งหลาย ได้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติตาม

กล่าวโดยย่อ พระองค์ทรงสั่งสอนให้บำเพ็ญศีล บำเพ็ญสมาธิ บำเพ็ญปัญญา ให้ถึงพร้อมบริบูรณ์ด้วยความไม่ประมาท ด้วยวิธีเจริญสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน กระทำในใจให้เป็นไปในกระแสหนทางแห่งอริยมรรค อริยผล จนกว่าจะเอาตนพ้นจากทุกข์ในวัฏฏสงสารได้จริง ๆ เมื่อยังไม่พ้นจากทุกข์อยู่ ตราบใด ก็ให้อุตสาหพยายาม กระทำความเพียรอยู่อย่างนั้น **ยาวชีวิต** ตราบเท่าสิ้นชีวิต

ก็แลเมื่อพระพุทธองค์ ทรงตั้งน้ำพระทัยมุ่งหวังประโยชน์ถึงเพียงนี้ จึงสมควรยิ่งนักที่พวกเราเหล่าพุทธบริษัท จะพึงปฏิบัติตามโดยไม่ประมาท”

หลวงปู่ทั้งสององค์ ได้เขียนถึงพระภิกษุสามเณร ว่า

“บัดนี้จะว่าด้วย**พระภิกษุสามเณร** ผู้มุ่งมาเพื่อบำเพ็ญสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน ต่อเป็นลำดับไป

ว่าด้วย**เจตนาของพระภิกษุสามเณร** ผู้มุ่งมาต้องเป็นผู้หวังดีจริง ๆ คือเป็นผู้หวังพ้นจากความทุกข์ และหวังเพื่อบำเพ็ญกิจของพระพุทธศาสนา จึงต้องสละความห่วงความอาลัย ในฆราวาสเหยาเรือน ตลอดจนสละชีวิตเลือดเนื้อเพื่อทรมานตนให้พ้นจากทุกข์ในวัฏฏสงสาร จึงต้องประกอบข้อปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ด้วยความเป็นผู้ไม่หวั่นหน้าหวั่นหลัง เช่น ไม่หวั่นบ้านเกิดเมืองนอน และญาติวงศ์พี่น้องของตน เป็นต้น ในเวลาที่เข้ามาอยู่ในหมู่ในคณะสงฆ์แล้ว ก็ต้องเป็นผู้ยอมสละภาพ ประพฤติตามระเบียบธรรมวินัยที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ไม่ทำความโต้แย้งหรือทู่หมัดเถียงกันด้วยธรรมวินัย ต้องเป็นผู้ศึกษาธรรมวินัยด้วยความเคารพ ...”

ถ้าหนังสือไม่หนาเกินไป ผมจะนำเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ลงไว้ในตอนท้ายให้ได้อ่านกันเต็ม ๆ ครับ.

๑๒๘. วัดป่าสาละวันทำให้ บ้านเมืองสงบสุข

หลังจากก่อตั้งวัดป่าสาละวันแล้ว หลวงปู่สิงห์ ขนดาคโมได้พักจำพรรษาติดต่อกัน ๕ ปี ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๗๙ แล้วจึงย้ายไปจำพรรษาที่อื่นแต่ยังคงไปมาที่วัดป่าสาละวันอยู่ และในช่วงสุดท้ายท่านได้กลับมาอยู่ที่วัดป่าสาละวันอีก จนถึงกาลมรณภาพในปี พ.ศ. ๒๕๐๔

วัดป่าสาละวัน ตั้งแต่เริ่มต้น ได้กลายเป็นศูนย์กลางของพระภิกษุสายวิปัสสนาธุระ ครูบาอาจารย์กรรมฐานองค์สำคัญ ๆ ต่างมารวมกันที่วัดป่าสาละวันแทบทุกองค์

หลวงพ่อพรุ จานโย อดีตเจ้าอาวาสวัดป่าสาละวัน องค์ที่ ๔ เคยเล่าถึงบรรยากาศโดยทั่วไปของวัดป่าสาละวันในสมัยของหลวงปู่สิงห์ ขนดาคโม ว่า

“เดิมทีบริเวณที่หลวงปู่สิงห์ ขนดาคโมจะมาสร้างเป็นวัดนี้ แต่ก่อนเป็นป่ารก และในป่านี้มีต้นไม้ที่เป็นมงคลอยู่ต้นหนึ่ง และมีความสำคัญในทางพระพุทธศาสนา คือ ต้นสาละ

เมื่อหลวงปู่สิงห์ได้ร่วมกันก่อสร้างที่พักสงฆ์เรียบร้อยแล้ว จึงได้ชื่อว่าวัดป่าสาละวัน

ภายหลังจากที่หลวงปู่สิงห์สร้างวัดป่าสาละวันแล้ว โคราชก็เป็นศูนย์กลางของเหล่าบรรดาพุทธบริษัทที่มาอบรมธรรมกันมาก

ถ้าพูดถึงเรื่องความเข้าใจในทางพระพุทธศาสนาแล้ว โคราชเจริญรุ่งเรืองมาก เพราะสมัยนั้นมีพระผู้ใหญ่ฝ่ายปฏิบัติมารวมกันมากที่สุด ความโด่งดังในทางด้านวิปัสสนากรรมฐานนี้ ดึงดูดจิตใจบรรดาผู้ใคร่

ในทางธรรมจากสารทิศต่าง ๆ พวกกันมาถวายตัวเป็นศิษย์มากเป็นเงาตามตัว

ชาวบ้านชาวเมืองก็อยู่กันอย่างมีความสุข ทำมาหากินกัน เป็นเมืองที่สมบูรณ์ เจริญทางด้านจิตใจ และทางด้าน การค้า การงานต่าง ๆ

ความเอร็ดเอาเปรียบกันไม่มีมากเหมือนอย่างในปัจจุบันนี้ละ เพราะไม่มีใครกล้าทำบาปกรรม มีความเคารพยำเกรงครูบาอาจารย์

ถ้าใครทำความผิดละเมิดบาปกรรมนี้ ถ้าครูบาอาจารย์พบเห็น ท่านจะพูดกล่าวตักเตือนทันที พระภิกษุสงฆ์กับประชาชนชาวบ้านจึงมีความใกล้ชิดกันมากกว่าทุกวันนี้

ครูบาอาจารย์ผู้ใหญ่ โดยเฉพาะองค์หลวงปู่สิงห์หนี่ ท่านรู้วาระจิตคน รู้ว่าคนนั้นทำผิดมาแล้ว ท่านก็ว่ากล่าวตักเตือนด้วยเมตตา เหมือนเตือนลูกเตือนหลาน คนจึงเคารพยำเกรงท่าน

นี่ ท่านมีญาณหยั่งรู้ถึงขนาดนี้ คนสมัยนั้นจึงเป็นคนดี มีสัจจะไม่กล้าทำบาป ถ้าทำลงไปแล้วพระอาจารย์ท่านรู้หมด

สมัยนั้น คนที่หลงผิดก็มีมาก คนที่มีความทวิภูมิจินี้ ยกความหัวดีหัวรั้นให้เป็นที่หนึ่งเลย อาจเป็นเพราะว่าเขาไม่เคยมีที่พึ่งแห่งความดีมาก่อน นิสัยของความดีอ่อนจึงเอาแต่ความคิดของตัวเอง จึงมีขึ้นทุกแห่ง การตัดสินใจก็เป็นไปผิด ๆ

เรื่องนี้ หลวงปู่สิงห์ต้องทำงานหนัก บางครั้งท่านก็ต้องแสดงฤทธิ์ให้เห็นให้อ่านาจิตทราบจนพวกมิจฉนทวิภูมิจินหลายครั้งหลายหน จนเกิดความเชื่อถือเลื่อมใสอย่างกว้างขวางทั่วไป

บางคนบวชช่งชาวหม่นชาวเลยก็มี บางคนกลายมาเป็นพระที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบไปเลยก็มีนะ

ยิ่งพวกนักเลงนี้ ท่านเคยพูดว่าชอบมาก เพราะพวกนี้ถ้าหากว่าได้บวชเข้ามาจริง ๆ แล้ว การประพฤติปฏิบัติจะได้ผลรวดเร็ว

คือ คนที่มีจิตใจเข้มแข็งนี้ เมื่อมาภาวนาจิตใจมันเด็ดขาด เขาเป็นเอาตาย พวกนี้เขาไม่กลัวอะไร ผี สัตว์ อะไรนี้เขาไม่กลัว พอปฏิบัติไปๆ จิตใจท่านก็เกิดอ่อนลงไปในทางธรรม

พรหมวิหารสี่ ที่ตนไม่เคยมีก็เกิดขึ้น ค่อยๆ ชัดเกลาไปเรื่อย ๆ ธรรมะที่เกิดจากความรู้จักความเข้าใจก็แนบแน่น

จิตใจที่แข็งแกร่งดั่งนั้น ถูกตัว**วิปัสสนาปัญญา**กลั่นกรองความผิดถูก ถูกแยกออกไป ในที่สุดธรรมล้วนๆ เกิด ผังจิตผังใจจนกลายเป็น**ผู้ทรงศีล** **สมาธิ** **ปัญญา**ไป

ญาณทัศนะ คือความรู้ความเห็นที่ท่านได้รับกับจิตใจมาก่อน ก็สามารถนำออกมาอบรมสั่งสอนบุคคลผู้หลงผิดทั้งหลาย ให้กลับตัวเป็นคนดีต่อไป

เรื่องอย่างนี้ ในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ก็เคยประสบพบมาเหมือนกันนะ คนดื้อนี้มีมานานแล้ว

แต่ถ้าเคยดื้อ แล้วกลับมาเป็นคนดี นี่ โอ! มัณวิเศษยิ่งกว่าอันใดอีกนะ

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม เป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่มน้องค์เดียว ที่มีบารมีธรรมมากที่สุด

ท่านสามารถใช้สติปัญญาแยกแยะอุปายธรรม แนะนำศิษย์รุ่นน้อง ให้ได้รับอุปายการภาวนาอย่างได้ผล

ท่านจึงเป็นที่ยอมรับของบรรดาพระอาจารย์ฝ่ายปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และคร่ำคร่าญาติโยมทั่วไป

ความเป็นจริงแล้ว เกี่ยวกับ**ประวัติอันงดงามของท่าน**นั้นมีมาก แต่ขาดการรวบรวมไว้เป็นหลักฐาน นอกจากจะรู้แล้วนำมาปะติดปะต่อจากบรรดาลูกศิษย์เป็นบางองค์เท่านั้น

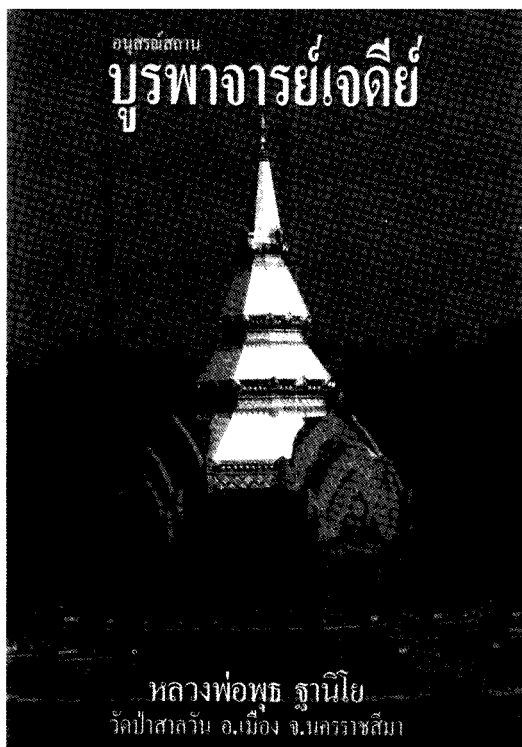
ดังนั้น อรรถธรรมที่ท่านได้สละกาย วาจา ใจ ออกมาจากฆราวาสเข้าสู่

เพศแห่งสมณะเจ้านั้น ท่านสามารถรวบรวมสติปัญญาค้นคว้าหาธรรม จนเป็น
ผลสำเร็จด้วยความตั้งใจตั้งใจอย่างมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคอันใด
จนเกิดอภิญญาญาณได้ในทุกรูปแบบ

การอบรมสั่งสอนก็เป็นไปในรูปแบบต่าง ๆ สุดแต่ว่าศิษย์องค์ใดมี
จริตอย่างไร

ธรรมชาติของท่านจึงมีทั้งอ่อนน้อม ละมุนละไม เข้มแข็ง เผ็ดร้อน อนุโลม
ปฏิโลม อย่างนี้เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพราะเกิดจากอำนาจจิตที่ท่านได้อบรมมาแล้ว
ทั้งสิ้น”

ตอนที่ ๗
แผ่สาขาออกกว้างไกล

พระญาณวิเศษฐสมิทธีวราจารย์
(หลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโคโม)

๑๒๙. ตั้ววัดป่า ๒ แห่งที่ปราจีนบุรี

เหตุการณ์ในหัวข้อนี้ มีในบันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโม ที่ผมสามารถนำมาอ้างอิงได้ ๒ แห่ง

แหล่งแรก ในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ หลวงปู่สิงห์ ได้บันทึกประวัติของท่านในส่วนนี้ไว้ ดังนี้

“...ได้อยู่จำพรรษาในวัดป่าสาละวันในระยะแรกสร้างวัด ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง ๒๔๗๙ รวมเวลา ๕ ปี

พ.ศ. ๒๔๘๐ ท่านเจ้าคุณ**พระปราจีนมุนี** ได้กราบเรียนเจ้าพระคุณ สมเด็จพระ (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า - ดิสุโส อ้วน) ขอไปช่วยตั้งวัดป่าทรงคุณ ดงพระราม ปราจีนบุรี ได้ไปช่วยจัดการครั้งแรก ๑ เดือน และได้ไปช่วยจัดการ ปฏิสังขรณ์วัดปากพอก ซึ่งร้างมา ๕ ปีแล้ว ให้กลับคืนสู่สภาพเป็นวัดมีพระสงฆ์ อยู่ประจำ

(ไปอยู่ปราจีนบุรี ๓ เดือน) ... วัดทั้ง ๒ แห่งนี้เป็นผลสำเร็จดังความประสงค์ของท่านเจ้าคุณ**พระปราจีนมุนี**”

การไปปราจีนบุรีครั้งแรกนี้ หลวงปู่สิงห์ ท่านไปแบบพระธุดงค์ ซึ่งมีหลวงปู่พระมหาปิ่น กับพระเถรจำนวนหนึ่งร่วมเดินทางไปด้วย

หลวงปู่สิงห์ และคณะ พักอยู่ที่ปราจีนบุรี ๓ เดือนเศษ

(หมายเหตุ ถ้าจะดูเฉพาะเลขปี พ.ศ. อาจจะสับสนเมื่อท่านอ่านข้อความในย่อหน้าต่อไป ทั้งนี้เพราะ ในสมัยนั้นปีใหม่ของไทยเริ่มต้นที่เดือนเมษายนเป็นเดือนแรกของปี มาเปลี่ยนเป็นเดือนมกราคมตามระบบสากล ในปีพ.ศ. ๒๔๘๔ ที่นี้ในเหตุการณ์ คือ หลวงปู่สิงห์ ท่านมาปราจีนบุรีในเดือนมีนาคม ๒๔๘๐ ต่อจากนั้น เดือนมิถุนายน ๒๔๘๑ ท่านก็เดินทางเข้ากรุงเทพฯ แม้เป็นคนละปี พ.ศ. ก็จริง แต่คิดระยะเวลาได้แค่ ๓ เดือนเศษ เท่านั้น คือ มีนาคม ๒๔๘๐ นี้ ๑ เดือน+ เมษายน พฤษภาคม ถึงต้นเดือนมิถุนายน ๒๔๘๑ อีก ๒ เดือนเศษ รวมเบ็ดเสร็จเป็นเวลา ๓ เดือนเศษ ด้วยประการฉะนี้ ครับ)

หลวงปู่สิงห์ และคณะพักอยู่ที่ปราจีนบุรี ๓ เดือนเศษ ต่อจากนั้น เดือน
มิถุนายน ๒๔๘๑ จึงเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ไปพักจำพรรษาที่**วัดบรมนิวาส** ๑ พรรษา
บันทึกรของหลวงปู่สิงห์ มีดังนี้

“ครั้นถึงเดือนมิถุนายน ได้ไปอยู่กับท่านเจ้าพระคุณสมเด็จฯ ณ
วัดบรมนิวาส พระนคร เจ้าพระคุณสมเด็จฯ บัญชาสั่งให้ช่วยทำการสั่งสอนพุทธ
บริษัทให้ฝึกหัดนั่งทำสมาธิภาวนา ได้ปฏิบัติตามบัญชาตลอดไตรมาส

ภายในพรรษาปีนี้ (พ.ศ. ๒๔๘๑) ท่านเจ้าคุณ**พระมหารัชมังคลาจารย์**
(**นิทุเทสโก เทศ**) วัดสัมพันธวงศ์ พระนคร ได้ขอรับรองให้ไปช่วยสั่งสอนพุทธบริษัท
ฝึกหัดนั่งสมาธิภาวนาที่วัดของท่าน ก็ได้ไปช่วยตามความประสงค์”

ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๘๑ นี้เอง พระภิกษุสามเณร และฆราวาส
ในกรุงเทพฯ เริ่มมีการปฏิบัติสมาธิภาวนากันจริงจัง ซึ่งทำการสอนโดย
หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม พระอาจารย์ฝ่ายวิปัสสนาธุระโดยตรง

และ ในพรรษาปีต่อมา คือ พ.ศ. ๒๔๘๒ เจ้าพระคุณสมเด็จฯ ก็มี
บัญชาให้ **หลวงปู่พระมหากปณ ปญญาพล** มาพักจำพรรษาที่**วัดบรมนิวาส** เพื่อ
ทำการอบรมสมาธิภาวนาให้แก่พระเถร และฆราวาสผู้สนใจ ให้ต่อเนื่องจากที่
หลวงปู่สิงห์ ได้ริเริ่มเอาไว้

จากนั้นเป็นต้นมา **การปฏิบัติด้านสมาธิภาวนา** ก็ได้รับความสนใจจาก
พระเถร และพุทธศาสนิกชน ในกรุงเทพฯ กันแพร่หลาย และมีการฝึก
ภาคปฏิบัติกันอย่างจริงจังมากขึ้น มีครูบาอาจารย์สายพระป่าได้รับอาราธนามาเป็น
ครูสอนโดยตรง เช่น **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** , **ท่านพ่อลี ธมฺมธโร** เป็นต้น

สำหรับบันทึก **แหล่งที่สอง** ที่เขียนถึงเหตุการณ์ที่คณะของหลวงปู่สิงห์
มาพำนักที่ปราจีนบุรี ในครั้งแรกนี้ ก็เป็นข้อเขียนของหลวงปู่สิงห์ ด้วยเช่นกัน
ข้อเขียนนี้อยู่ในเอกสารชื่อ **งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ**

(น่าจะเขียนในปี พ.ศ. ๒๕๐๔) โดยเขียนถึงพระฝ่ายวิปัสสนาออกไปเผยแผ่ธรรมในที่ต่าง ๆ แยกเป็นภาคและจังหวัด ซึ่งในส่วนของหลวงปู่สิงห์ เขียนไว้ดังนี้

“...

ภาค ๒ จังหวัดปราจีนบุรี

๑. พระอาจารย์สิงห์ ขนดะยากโม ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระในภาค ๒ จังหวัดปราจีนบุรี ก่อนแต่เมื่อยังไม่ตั้งสำนักวัดป่าทรงคุณในดงพระราม จังหวัดปราจีนบุรี และได้ไปช่วยแก้ไขวัดปากพอกที่เล็กร้างให้กลับเป็นวัดดี มีพระคณะธรรมยุตอยู่ประจำตลอดจนทุกวันนี้

๒. พระมหาปิ่น ปญญาพโล ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ ภาค ๒ จังหวัดปราจีนบุรี อีก ท่านพักอยู่ที่สำนักสงฆ์วัดป่าทรงคุณ ตำบลดงพระราม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี ๕ พรรษา (พ.ศ. ๒๔๘๓ - ๒๔๘๗)

เมื่อกลับจากจังหวัดปราจีนบุรีแล้ว ท่านป่วย ได้นำไปพยาบาลรักษาตัวที่วัดป่าแสนสำราญ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ๒ พรรษา ไม่หาย ได้ถึงมรณภาพเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙”

การตั้งวัดป่าทรงคุณ ที่จังหวัดปราจีนบุรี มีเหตุการณ์ที่แสดงถึง ‘พลังจิต’ ของหลวงปู่สิงห์ ที่น่าตื่นตะลึงมาก ผมขอยกยอดนำไปเสนอในตอนหน้าครับ.

๑๓๐. ปราบนักเลงเมืองปราจีน

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม เป็นพระที่มีพลังจิต มีอิทธิฤทธิ์ มีอภิญญา ตามที่พวกเราทราบกันดี

แต่ในบันทึกประวัติชีวิตของท่าน ท่านไม่เคยเขียนถึงเรื่องดังกล่าวเลย แม้แต่ครั้งเดียว หรือแม้แต่คนเดียว

เรื่องที่เขียนถ่ายทอด และเล่าสืบต่อกันมา จึงมาจากลูกศิษย์ลูกหาของท่านเป็นผู้บอกเล่าสืบทอดกันต่อ ๆ มา

อย่างเหตุการณ์เมื่อครั้งสร้างวัดป่าทรงคุณ ที่จะนำเสนอต่อไปนี้ ก็เขียนโดย **คุณดำรง ภูระย้า** นักเขียนสารคดีธรรมที่มีชื่อเสียงแห่งนิตยสารโลกทิพย์ ที่พวกเราน่าจะรู้จัก

อย่างกระนั้นเลย ผมขอคัดลอกข้อเขียนของ **คุณดำรง ภูระย้า** ที่เขียนไว้ในนิตยสารโลกทิพย์ ฉบับที่ ๒๔ ประจำเดือนมกราคม ๒๕๒๗ ดังต่อไปนี้

“... **พระอาจารย์สิงห์ และ พระอาจารย์มหาปิ่น** ได้รับคำสั่งสอนอบรมบ่มนิสัยมาจากพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐาน คือ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** มาเป็นอย่างดี และได้รับความไว้วางใจในการเผยแผ่ธรรมเป็นอย่างดี

ความมั่นใจดังนี้แหละ ท่านจึงออกเที่ยวธุดงค์ผ่านไปยังถิ่นต่าง ๆ อบรมธรรมปฏิบัติแก่บรรดาญาติโยมที่ทางไกลความเจริญ ไปอย่างกว้างขวาง

ต่อมา **พระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์มหาปิ่น** และบรรดาพระอาจารย์ฝ่ายปฏิบัติต่าง ๆ หลายท่าน เดินทางธุดงค์ผ่านมาถึงจังหวัดปราจีนบุรี

ท่านพระอาจารย์สิงห์ ได้มาเปิดสำนักปฏิบัติธรรมขึ้นแห่งหนึ่งในบริเวณป่าช้า ซึ่งเรียกว่า **ป่ามะม่วง** (เอกสารจากวัดป่าทรงคุณ เขียนไว้ว่า ครั้งแรกคณะของหลวงปู่สิงห์พักที่สวนมะม่วงของอาจารย์พร บ้านลือคุณ)

การมาฝึกปฏิบัติธรรมที่นี่ ท่านได้นำธรรมปฏิบัติมาเผยแผ่ให้ชาวบ้าน
ทั่วไปได้ฝึกทำสมาธิภาวนาจนบังเกิดผลดี ได้รับความเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างมาก

ชื่อเสียงในการอบรมสั่งสอนและการแสดงธรรมเทศนาของท่าน
ลึกซึ้งจับใจ ฟังแล้วเข้าใจง่าย มีเหตุผลชัดเจนทุกคำทุกประโยค ยิ่งเพิ่ม
ความเคารพและศรัทธามากขึ้น

กิตติศัพท์ของ**พระอาจารย์สิงห์** และคณะ จรุงไปไกล ผู้คนที่ทราบข่าว
ต่างก็พากันมารับการฝึกสมาธิภาวนากับท่านเป็นอย่างมาก

ส่วนด้านพระธรรมเทศนาที่ท่านแสดงนั้น เมื่อประชาชนนำไปประพฤติ
ปฏิบัติตาม ก็เข้าใจในพระพุทธศาสนา เข้าใจเหตุเข้าใจผล ตลอดจนความเป็นไป
ในสังคมและในชีวิตประจำวัน

ในขณะเดียวกัน ก็มีคนกลุ่มหนึ่งที่มีอิทธิพลจ้องคอยเฝ้าระวัง
ประชาชน เห็นว่าคำสอนของท่านเป็นปฏิปักษ์ขัดขวางผลประโยชน์และการทำมา
หากินของพวกเขา

เพราะคำสอนของท่านทำให้ประชาชนรู้เล่ห์กลหลอกลวงของพวกเขา
การหากินบนหลังคนอย่างแต่ก่อน ก็ทำได้ยากขึ้น การมาอยู่เผยแผ่ธรรมของ
พระอาจารย์สิงห์ และคณะ จึงสร้างความไม่พอใจให้แก่ ‘คนเลวบางคน’
เป็นอย่างนัก

ในที่สุด ‘นักเลงโต’ในถิ่นนั้นก็ได้ว่าจ้างมือปืนให้มาสังหารท่าน

เหตุการณ์เกิดขึ้นในตอนค่ำวันหนึ่ง ขณะที่**ท่านพระอาจารย์สิงห์**กำลัง
เดินจงกรมตามกิจวัตรปกติของท่าน

มือปืนที่ได้รับการว่าจ้างก็แอบมาทางด้านหลังท่าน เข้าประชิดในระยะใกล้
ชนิดที่เรียกว่า ระยะยิงเผาขน ยกปืนขึ้นเล็งหมายเอาชีวิตท่าน ...

แต่...การมาของมือปืน ไม่สามารถจะรอดพ้นความมีเหตุพิพาทพิพ

ของท่านไปได้

อีกอย่างหนึ่ง ความดีที่ท่านสั่งสมมาหลายภพหลายชาติ ทำให้มีเทวดา
เฝ้าอารักขาและคอยคุ้มครองท่าน

ในชั่ววินาทีแห่งความเป็นความตายนั้น ปรากฏเป็นพายุกระโชกแรงขึ้น
อย่างฉับพลัน ต้นไม้ต่างแกว่งไกวไหวเอน ถึงกับหักโค่นลงไปเป็นจำนวนมาก
เฉพาะในบริเวณนั้น

แผ่นดินในบริเวณป่าช้าก็สั่นสะเทือนเลื่อนลั่น ดังกับวิญญูณคนตาย
ทับถมในป่าช้ามานานแสนนาน ต่างนัดกันลุกขึ้นมาพร้อม ๆ กัน หมายกระชาก
ร่างของมือปืนใจบาปให้ลงนรกไปทั้งเป็น

มือปืนตกตะลึงกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด ปืนหล่นลงจากมือ ยืนตัวสั่น
ขาก็ก้าวไม่ออก เหมือนมีมือยักษ์มาจับยึดขาทั้งสองไว้ อยากจะวิ่งหนีแต่ก็หนี
ไม่ได้ ได้แต่ยืนตัวสั่นด้วยอาการกลัวอย่างสุดขีด

**อำนาจจิตอันแก่กล้าของพระอาจารย์สิงห์ ได้สะกดบุคคลใจมัวพินชาติ
คนนั้นไว้อย่างสิ้นเชิง**

เมื่อเหตุการณ์ผ่านไปสักพัก **พระอาจารย์สิงห์** ก็ค่อยคลายอำนาจ
สะกดลง มือปืนเริ่มมีสติสัมปชัญญะ เริ่มสำนึกในความผิดของตน ค่อย ๆ
ย่องเข้าไปหาท่านในระยะใกล้พอสมควร แล้วย่อตัวลงก้มลงกราบ พร้อมกับ
พูดจาละล้าละลักขอโทษและสารภาพผิดว่า

**ตัวเขาเองได้รับจ้างจากนักเลงโตประจำถิ่นคนหนึ่ง ให้ฆ่าพระอาจารย์
โดยเขาให้เงิน ๑,๐๐๐ บาท**

พร้อมกันนั้น ก็ได้เปิดเผยให้ทราบตัวผู้จ้างฆ่า และให้ฆ่าท่านด้วยเหตุผล
อะไร สารภาพให้พระอาจารย์ทราบจนหมดสิ้น

พระอาจารย์สิงห์ ไม่ได้แสดงอาการโกรธเคือง แต่ให้การอบรมสั่งสอน เป็นการให้สติเขาด้วยความเมตตา ความว่า

‘คนที่ทำบาปกรรมเช่นฆ่ามนุษย์และสัตว์นั้น เมื่อถึงคราวตายก็จะไปสู่นรก อเวจี ต้องทนทุกข์เวทนาอย่างแสนสาหัส และจะไม่ได้ผุดได้เกิดมาเป็นมนุษย์อีก จนนับภพนับชาติไม่ได้ จะต้องถูกจองจำอยู่ในเปลวเพลิงมหานรก

ยิ่งการฆ่าพระสงฆ์องค์เจ้าที่ท่านมีศีลมีธรรมด้วยแล้ว บาปกรรมนั้นจะทับทวีคูณเป็นร้อยเป็นพันเท่า

ถ้าแม้ยังไม่ตายไปจากมนุษย์ ก็จะถูกเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจับไปจองจำ ในคุกในตาราง ได้รับความทุกข์ ความเสียใจ มากแค่ไหน เพราะเขาได้ขาดผู้นำ คือตัวของ

เขาเอง ที่พอจะเป็นหลักประกันในการทำมาหากินเลี้ยงครอบครัว

พระพุทธเจ้าทรงเมตตาสอนมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่ดี ประเสริฐ มิให้ เบียดเบียนซึ่งกันและกัน

ถ้าเธอไปฆ่าคนอื่นตาย ลักวันหนึ่งญาติพี่น้องของผู้ตายก็ย่อมหาทางมา แก่แค้นฆ่าเธอเช่นกัน แล้วเธอจะอยู่เป็นสุขไหม มิต้องแก้แค้นกันอย่างไม่จบ ไม่สิ้นหรือ

เธอจะต้องเป็นทุกข์ จะกินจะนอนก็ไม่เป็นสุข คอยระแวงระวังกลัวเขา จะตามมาฆ่าเธออยู่ตลอดเวลา ...’

ต่อจากนั้น พระอาจารย์สิงห์ ก็สอนให้เขารับพระไตรสรณคมน์ และมี ศีล ๕ ประจำใจ

ท่านอธิบายสาระของศีลห้าอย่างย่อ ๆ ว่า

ข้อ ๑. ไม่ให้ฆ่าสัตว์มนุษย์ สิ่งที่มีชีวิต คาร์จะเลี้ยงแม่กระทั่ง มด ปลวก ยุง ก็ไม่ควรทำ

ข้อ ๒. ไม่ให้ลัทธิเล็กขโมยน้อย ไปถึงเที่ยวปล้นสะดมในทรัพย์สินของ
ที่เขาหวงห้าม มันเป็นโทษ

ข้อ ๓. ไม่ให้ผิดศีลผิดธรรมในเรื่องลูกเขาเมียใคร ลูกใคร ผัวใคร
เมียใคร เขาก็รักเขาก็หวง ท่านจึงห้าม มันเป็นโทษ

ข้อ ๔. ไม่ให้พูดจาเหลวไหล พูดปดมดเท็จ โกหกหลอกลวง ทั้งแก่
ตนเองและแก่ผู้อื่น มันเป็นโทษ

ข้อ ๕. ไม่ให้ดื่มสุราเมรัย ักญชา ยาพิษ เมื่อเสพเข้าไปแล้ว ทำให้ขาดสติ
ไปก่อกรรมทำโทษน้อยใหญ่ มันไม่ดี มันเป็นโทษ

เมื่อท่านพระอาจารย์สิงห์ให้โอวาทพอสมควรแล้ว ท่านก็ปล่อยตัวมือเป็น
ผู้ขึ้นไป

เขารู้สึกดีใจจนน้ำตาไหล กราบลาท่านด้วยความศรัทธาและสำนึกบุญคุณ
ในความเมตตาของท่าน

เหตุการณ์ร้ายในคืนนั้นก็ผ่านพ้นไปด้วยดี”

๑๓๑. นักเลงใหญ่สร้างวัดถวาย เพื่อไถ่บาป

“เช้าวันใหม่ เมื่อได้เวลาออกบิณฑบาต พระอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล พร้อมด้วยพระเถรภิกษุทั้งหลายโคจรบิณฑบาต เข้าไปยังหมู่บ้าน ด้วยอาการสำรวมตามปกติ

คณะพระภิกษุองค์เดินเป็นแถวเรียงตามลำดับอาวาส โปรดสัตว์ไปตาม บ้านเรือนโดยลำดับ ไปจนถึงบ้านของนักเลงโตผู้จ้างมือปืนให้ไปสังหารท่านเมื่อคืนนี้

พระอาจารย์สิงห์ มิได้มีเจตนาจะไปแก้แค้น หรือมีใจคิดพยาบาทแต่อย่างใด ตรงกันข้าม ท่านไปด้วยจิตเจตนาหวังมาโปรดให้นักเลงใหญ่ได้พิจารณาถึงบาปบุญ คุณโทษ เพื่อจะได้กลับใจประพฤติดตนเป็นคนดีต่อไป

คณะพระภิกษุองค์มายืนแถวอยู่หน้าบ้านด้วยอาการสงบนิ่ง

ในเวลาเดียวกัน หัวหน้านักเลงใหญ่มองเห็น**พระอาจารย์สิงห์** และ พระเถร มายืนอยู่หน้าบ้านก็ตกใจว่า เอ๊ะ ! ...มือปืนฝีมือดีทำงานพลาดเสียแล้ว อุตส่าห์จ้างเสียเงินไปตั้งหนึ่งพันบาท ไม่ใช่ใช่น้อยเลย (ในสมัยนั้น)

เราให้ไปฆ่าพระองค์นี้ แล้วทำไมจึงรอดพ้นมายืนอยู่หน้าบ้านของเราได้ ยิ่งคิดก็ยิ่งตกใจกลัว

ขณะเดียวกัน คนในบ้านก็พลอยวิ่งกันซุกมุ่นวุ่นวาย คล้ายกับจะวิ่งหนีภัยอะไรสักอย่าง แต่ก็ไม่รู้จะหลบหนีไปที่ไหนดี ได้แต่วิ่งสวนกันไปสวนกันมาจนดู สับสนไปหมด

ว่ากันว่า ความอัศจรรย์ทั้งหลายนี้เกิดจากอำนาจจิตของ**พระอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม** ที่เพิ่งเข้าไปในบ้าน เพื่อเป็นการทรมานสั่งสอน หวังแก้หนี้

ความโศกซ้านั้นเสียก่อน ด้วยการบังคับให้วิ่งวนไปมาเท่านั้น

เหตุการณ์สับสนวุ่นวายบนบ้านเกิดขึ้นลักพักใหญ่ ๆ ต่อจากนั้นก็ค่อย ๆ สงบลง ราวกับว่า**พระอาจารย์สิงห์ได้คลายกระแสนิจออกมาให้ผ่อนคลายลง**

ดูเหมือนพ่อนักเลงใหญ่จะได้สติเป็นคนแรก จึงเดินไปหยิบขันข้าวและอาหารที่เตรียมไว้เพื่อใส่บาตร แล้วลงจากบ้านตรงมายังคณะพระธุดงค์

เขาลดตัวลงนั่ง จบขันข้าว แล้วบรรจงใส่บาตร**พระอาจารย์สิงห์** และคณะ ด้วยอาการที่นอบน้อมเป็นอย่างยิ่ง

ฝ่ายลูก เมีย ที่อยู่บนบ้านต่างก็ทำตาม ลงมาใส่บาตรพระด้วยอาการนอบน้อมเช่นกัน

ชาวบ้านที่มองดูต่างก็รู้สึกว่ พวกสมาชิกในบ้านนั้นพากันใส่บาตรด้วยอาการง ๆ ดูเลือนลอยชอบกล

พระอาจารย์มหาปิ่น ปรณภาพโล เห็นว่าการทรมานครอบครัวนี้เป็นเวลาพอสมควรแล้ว จึงกระซิบเตือน**พระอาจารย์สิงห์** พระพี่ชาย ว่า... 'ได้เวลาแล้วครับ'

พระอาจารย์สิงห์ ได้คลายพลังจิตที่สะกดไว้นั้นออกจนหมดสิ้น เพียงมีสติกำหนดอยู่ในอารมณ์วิปัสสนาเท่านั้น

เมื่อคลายฤทธิ์อำนาจทางใจออกแล้ว หัวหน้านักเลงโตกัับภรรยาและบุตรต่างก็ก้มลงกราบแทบเท้า เพราะขณะนี้ได้ระลึกถึงความผิดอันร้ายแรงของตนที่คิดฆ่าพระผู้มีคุณวิเศษล้ำเลิศ โดยตนเองโง่ไปอย่างไม่น่าให้อภัย และได้หลงในอำนาจบาตรใหญ่ที่เคยใช้มาจนเป็นนิสัย

ชาวบ้านที่กำลังรอใส่บาตรอยู่ เมื่อเห็นผู้มีอิทธิพลยิ่งใหญ่ที่ไม่เคยนอบน้อมต่อผู้ใด แม้แต่พระสงฆ์องค์เจ้ามาก่อน

แต่บัดนี้ ผู้ที่พวกเขาเกรงกลัวในความเที่ยวระรานชาวบ้านอยู่เป็นนิจ

มาสยบลงสู่แท่นเท้าของ**พระอาจารย์สิงห์** และพระเถรสายกรรมฐานทุกองค์

ชาวบ้านต่างก็เกิดอัศจรรย์ใจ ระคนกับปีติอย่างหลกัลลัน จึงต่างยกมือ
อนุโมทนาในการกลับจิตกลับใจของผู้ยิ่งใหญ่ได้ นับว่าเป็นมงคลแก่ชาวบ้านป่า
มะม่วง และหมู่บ้านข้างเคียงเป็นอย่างยิ่ง

ภายหลังกลับสู่สำนักในป่าช้าแล้ว เย็นวันนั้น เจ้าพ่อผู้มีอิทธิพล และ
บรรดาชาวบ้าน ได้ชักชวนกันมายังบริเวณป่าช้าที่ **พระอาจารย์สิงห์** และคณะ
ปักกลดอยู่

เมื่อมากันแล้วก็ได้นั่งอย่างสงบ ไม่มีปฏิกิริยาอันใดให้เป็นที่ติเตียนจาก
พระอาจารย์

พระอาจารย์สิงห์ เห็นว่ามากันพร้อมแล้ว จึงกล่าวแสดงธรรมพอเป็นคติ
และอบรมศีลธรรมแก่ทุกคนว่า

‘พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต เคยอบรมสั่งสอน ซึ่งได้น้อมนำพระธรรมของ
พระพุทธเจ้า กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า **การเกิดมาเป็นมนุษย์นั้น เป็นมงคลอันสูงสุด**

แต่มนุษย์เราที่เกิดมา จิตใจถูกเปลี่ยนแปลงไปด้วยอำนาจของกิเลส

คำว่า **กิเลส** คือ **ตัณหา** หรือ **ตัณหา**

คำว่า **มงคล** คือ **ตัณหา** **ตัณหา** มงคลจะเกิดขึ้นได้เต็มเปี่ยม ก็ต้อง
ทำคุณงามความดี มีความเมตตากรุณาต่อคนและสัตว์ อย่างนี้เป็นต้น

จิตใจของพวกเราทั้งหลาย เมื่อมาถูกกิเลส คือตัณหาเปลี่ยนแปลง
แล้ว มันจะพาตัวเรา จิตใจเรา จมลงไปสู่ความชั่วร้าย

เมื่อกิเลส ตัณหา เข้าครอบงำจิตใจ เรานาน เลยพาตัวเองคิดว่าตัวดี
มีคุณวิเศษ มีความเจริญ เพราะความหลงผิด ดังแบบที่ว่าเที่ยวคดโกง จี้ ปล้น
บังคับด้วยกำลัง เอาเปรียบ รีดไถสมบัติของผู้อื่นมาเป็นสมบัติของตน

แล้วเข้าใจว่าตนเองร่ำรวย เป็นคนที่มีมงคล เข้าใจว่าตัวเองฉลาด
มีบุญมาก มีวาสนามาก

แต่ความจริงแล้ว พระพุทธเจ้าไม่เคยสรรเสริญบุคคลจำพวกนี้ เพราะที่คิดว่างามเช่นนั้นนั้นเป็นความชั่ว คิดชั่วทุกลมหายใจ ไม่คลายจิตใจมาทางความดีเลย

พระพุทธองค์ทรงสอนมนุษย์ให้ประพฤติตนเป็นคนดี รักษาจิตใจให้มีศีลธรรม

ศีล คือความคิดในแง่ต่าง ๆ อันเป็นไปด้วยความมีสติ รู้สิ่งที่ดีควร หรือไม่ควรทำ เป็นความระวังในการแสดงออกทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ ให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม ในกรอบของความดีงาม ไม่ละนองกาย วาจา ใจ ของผู้มีศีลธรรม

ศีล กับ **มณฺษย** จะต้องมียู่ควบคู่กัน ศีลคือความเย็นนอกเย็นใจ มณฺษยผู้ไร้ศีล คือความร้อน เป็นพลิงนรก คอยเผาผลาญจิตใจ ทุกวันนั้นมนุษย์เข้าใจกันผิด ๆ หมด เพราะไม่แยก**ศีล**ให้ถูกต้อง หลงเข้าใจว่าเป็นเสมือนสินค้า ก็มี จึงมีแต่ความทุกข์ความเดือดร้อนกันไปทั่ว เทียบเบียดเบียนข่มเหงกัน เทียบวรรานเช่นฆ่า จนเดือดร้อนไปทุกหย่อมหญ้า

นี่เป็นเพราะความไม่รู้ ว่า อะไรเป็นศีลอย่างแท้จริง ไม่พากันรักษาศีล เห็นศีลเป็นสินค้า เป็นทรัพย์สิน ที่มีอยู่กับตัวแล้วไม่ปลอดภัย จึงพากันไม่รักษาศีล

ครูบาอาจารย์สอนให้พวกเรา **ศีล สมาธิ ปัญญา** ให้รู้จักสวดมนต์ภาวนา กระทำทุกวัน ๆ ทำให้เป็นกิจ สติปัญญอันแหลมคมจะหาวิธีออกจากหมู่พาล ที่ท่านเรียกว่า **กิเลส ตัณหา อุปาทาน** ได้อย่างสวัสดิ์

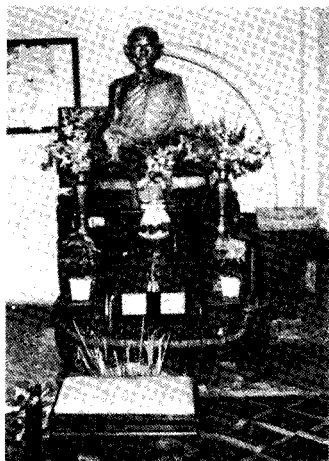
หลังจากได้รับฟังธรรมโอวาทแล้ว ทุกคนในที่นั้นต่างก็ชื่นชมยินดี ซาบซึ้งในเมตตาคุณที่**พระอาจารย์สิงห์**แสดงโปรดด้วยความสงสารพวกตน บางคน

ถึงกับปลื้มปีติจนน้ำตาไหล

ส่วนเจ้าพ่อผู้ยิ่งใหญ่ เมื่อได้รับฟังธรรมะในคืนนั้นแล้ว ก็เกิดปิติในใจ
เป็นอย่างยิ่ง เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระอาจารย์อย่างบริสุทธิ์ใจ จึงได้
กราบฝากตัวเป็นศิษย์ของพระอาจารย์สิงห์ ในคืนนั้นเอง

พร้อมกันนั้นก็ได้พิจารณาและชักชวนชาวบ้านทุกคน สร้างสำนักสงฆ์ถวาย
พระอาจารย์สิงห์ เพื่อให้เป็นที่พำนักของพระสงฆ์อย่างถาวรต่อไป

พระอาจารย์สิงห์ก็อนุโมทนาตามคำปวารณาของพวกเขา
สำนักสงฆ์ในป่าช้าแห่งนั้น ก็ได้กลายมาเป็น วัดป่าทรงคุณ ในเวลาต่อมา”

รูปหล่อหลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโคโม
ประดิษฐานที่วัดป่าทรงคุณ จ.ปราจีนบุรี

๑๓๒. วัดป่าทรงคุณ เมืองปราจีนฯ

ในตอนที่ผ่านมาได้กล่าวถึงเรื่องราวของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม กับการสร้างวัดป่าทรงคุณ ที่จังหวัดปราจีนบุรี

ความจริงแล้วผมควรจะเดินทางไปเอาข้อมูลที่วัดป่าทรงคุณโดยตรง เพราะอยู่แค่จังหวัดปราจีนบุรี ใกล้ ๆ กรุงเทพฯ แค่นี้เอง แต่ผมมีข้อจำกัดส่วนตัวที่ต้องดูแลคนป่วยที่บ้านที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เลย ต้องมีคนอยู่ด้วยตลอด ๒๔ ชั่วโมง คืออยู่ด้วยตลอดเวลา

เหตุการณ์นี้เป็นมาตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. ๒๕๕๖ หลังจากงานบุญใหญ่เสร็จ คือหลังจากงานฉลองมณฑปอนุสรณ์บูรพาจารย์สายกรรมฐาน วัดป่าอาจารย์มั่น (ภริทุดโต) บ้านแม่กอย ต. เวียง อ. พรวัว จ. เชียงใหม่

ดังนั้น หลังจากงานบุญใหญ่เสร็จสิ้นแล้ว ผมจึงไม่สามารถเดินทางไปต่างจังหวัดได้ ความจริงแล้วไปได้แค่ปีละครั้งตอนงานทอดกฐินที่คณะเราจัดขึ้นเท่านั้น คือต้องหาลูกหลานที่ไว้ใจมาช่วยดูแลคนป่วยแทน

เพื่อตัดปัญหา ผมจึงงดเดินทางไปต่างจังหวัดดังกล่าว และนี่คือข้อจำกัดในการเขียนหนังสือของผม ซึ่งจำเป็นต้องขอสารภาพและขอความเห็นใจจากท่านผู้อ่านด้วยครับ

ก็ย้อนกลับมาเรื่องราวของ วัดป่าทรงคุณ เพื่อจะบอกว่าการเขียนถึงวัดนี้เป็นการเขียนตามเอกสารที่มี และเอกสารดังกล่าวเป็นเรื่องราวของวัดป่าทรงคุณ ที่อยู่ในหนังสือ ‘พลังชีวิต’ ฉบับประจำเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๐ เขียนโดยผู้ใช้นามปากกาว่า ‘เวชยันต์’

ดังนั้น เรื่องวัดป่าทรงคุณ ที่นำเสนอนี้ จึงเป็นข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ซึ่งอะไร ๆ หลายอย่างน่าจะเปลี่ยนไปมากแล้ว

จึงโปรดเข้าใจตามนี้ด้วยครับ

วัดป่าทรงคุณ ที่หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม เริ่มต้นสร้างขึ้นนี้ ตั้งอยู่เลขที่ ๑๔๐ หมู่ ๓ ต. ดงพระราม อ. เมือง จ. ปราจีนบุรี ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของ **ค่ายจักรพงษ์ มณฑลทหารบกที่ ๒** อยู่ห่างจากถนนใหญ่สายนครนายก - ปราจีนฯ ประมาณ ๕๐๐ เมตร เท่านั้น

ท่านเจ้าอาวาสเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ ก็คือ **พระครูรักขิตศีลคุณ** ไม่ทราบว่าเป็นปัจจุบัน คือ พ.ศ. ๒๕๕๔ ท่านจะยังเป็นเจ้าอาวาสอยู่หรือไม่ ผมไม่มีข้อมูลครับ

ความเป็นมาของวัด ดูมีบางอย่างไม่ตรงกับตอนที่ผ่านมายุบ้าง ท่านผู้อ่านก็เปรียบเทียบเอาเองนะครับ ผมจะเขียนตามเอกสารที่มี

วัดป่าทรงคุณ เกิดจากการปรารภของท่านเจ้าคุณ**พระปราจีนมุนี** อยากจะให้มีพระฝ่ายวิปัสสนาทางภาคตะวันออกบ้าง จึงได้ไปกราบ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** วัดบรมนิवास กรุงเทพฯ

ท่านสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ จึงมีบัญชาว่า ให้**พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต** นำหมู่คณะมาที่นี่ ท่านอาจารย์มั่น ตอบว่า “ท่านชอบอยู่ตามถ้ำมากกว่า ขอให้ท่าน**สิงห์**ไปแทน”

(**หลวงปู่มั่น** กลับจากเชียงใหม่ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ไปแวะพักที่**วัดบรมนิवास** กรุงเทพฯ ระยะสั้น ๆ แล้วเดินทางด้วยรถไฟไปอุดรธานี โดยแวะพักระหว่างทางที่วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา ระยะหนึ่ง เพื่อโปรดญาติโยมในจังหวัดนั้น เข้าใจว่าท่านผู้อ่านคงทราบเรื่องนี้ดีแล้วนะครับ)

ต่อมา **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** จึงบัญชาให้**หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** จาก**วัดป่าสาละวัน** นครราชสีมา พร้อมคณะ เดินทางไปที่**ปราจีนบุรี**

หลวงปู่สิงห์ และคณะ มาพักปักกลดอยู่ที่**ดงพระราม** สมัยนั้นเป็นป่ารก
พอสมควร

ต่อมา พวกชาวบ้านได้นิมนต์**คณะหลวงปู่สิงห์**เข้าไปพำนักในสวนมะม่วง
ท่านก็เมตตาสั่งสอนชาวบ้านแถบนั้นให้ทำวัตรสวดมนต์ ทำสมาธิภาวนา และ
แสดงธรรมสั่งสอน

ประชาชนให้ความเลื่อมใสศรัทธามาก จึงร่วมกันซื้อสวนมะม่วงจาก
เจ้าของเดิม (ที่ตั้งวัดปัจจุบัน) และสร้างกุฏิหลังเล็ก ๆ พอหลบแดดหลบฝนได้
แล้วนิมนต์**หลวงปู่สิงห์** และคณะ เข้ามาพักอยู่ประจำ โดยปวารณาขอสร้างเป็น
วัดต่อไป

จนถึงวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๐ ก็ได้รับอนุญาตให้สร้างเป็นวัดได้
ตามกฎหมาย โดยท่านเจ้าคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ได้ประทานนามว่า '**วัดป่า
ทรงคุณ**'

เรื่องหลวงปู่สิงห์ผจญมาร ในเอกสารดังกล่าว บรรยายไว้ว่า

วันหนึ่ง ขณะที่**หลวงปู่สิงห์** เติญจกรรมอยู่ เวลาประมาณ ๑๙ น. เศษ
ได้มีผู้ร้าย ๕ คน ซ่อนตัวอยู่ในป่าไม้ข้างทางที่ท่านเดินจกรรม

พอ**หลวงปู่สิงห์**เดินเข้ามาใกล้จนถึงตัว คนร้ายเหล่านั้นก็ยืนขึ้นยกปืน
ประทุบปาหวังจะสังหาร

พอยกปืนขึ้นประทุบปาเท่านั้น ชายเหล่านั้นก็ไม่สามารถทำอะไรได้
จะเหนี่ยวไกปืนก็ไม่ได้ ได้แต่ยืนตัวแข็งทื่ออยู่อย่างนั้น

ส่วน**หลวงปู่สิงห์** ก็ยังคงเดินจกรรมกลับไปกลับมาอย่างปกติ แต่ท่านก็
รู้อยู่ในจิตแล้วว่า มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น

ด้วยความเมตตา ท่านจึงแผ่เมตตาให้พวกเขาารู้สึกตัว เขาเหล่านั้น
จึงได้สติ แล้วเดินเข้ามากราบลงที่เท้าท่าน พูดยว่า '**ลูกทั้ง ๕ คนนี้ กราบขอ
ขมาโทษ**'

พร้อมกับสารภาพว่า 'พวกผมทั้ง ๕ คนนี้คิดชั่ว จะฆ่าให้ท่านอาจารย์ตาย เพราะไม่ปรารถนาจะให้มรดกเกิดขึ้นบริเวณนี้ ต่อแต่นี้ไปพวกผมจะไม่ซ่อคิดทำชั่วอีกแล้ว พวกผมยินดีจะช่วยเหลือทุกอย่างในการสร้างวัดต่อไป'

หลวงปู่สิงห์ ได้พูดให้สติพวกเขาว่า 'อาตมาขอให้อริกรรมให้ท่านทั้งหลายต่อไปนี้เราไม่มีเวรกรรมต่อกัน กรรมใดที่พวกท่านทั้งหลายก่อขึ้น แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ กรรมอันนี้ถือว่าไม่มีผล เมื่อพวกโยมพากันกลับตัวกลับใจประพฤติดีก็นับว่าเป็นบุคคลที่สมควรได้รับการสรรเสริญ อาตมาขออนุโมทนาด้วย ...'

ต่อจากนั้น**หลวงปู่สิงห์** ก็ให้ศีลให้พร พวกเขารู้สึกปีติยินดีเป็นอย่างยิ่งแล้วพากันลากลับบ้าน

ตั้งแต่นั้นมา ชายทั้งห้าต่างก็ชวนช่วยช่วยเหลือกิจการงานวัดเป็นอย่างดี และร่วมก่อสร้างวัดจนเป็น **วัดป่าทรงคุณ** ในปัจจุบัน

ท่านผู้เขียนได้เขียนถึงเหตุการณ์ต่อไปว่า **หลวงปู่สิงห์** ก็ได้สร้างวัดให้เจริญเรื่อยมา บางครั้งท่านก็ไปจำพรรษาที่**วัดป่าสาละวัน** จ. นครราชสีมา

ต่อมาภายหลัง ที่**วัดป่าทรงคุณ** เกิดเหตุการณ์ไม่สงบ เกิดการแตกแยกขึ้นภายในวัด ทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธา จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๙๑ คณะอุบาสกอุบาสิกาได้พร้อมใจกันไปอาราธนา**หลวงปู่สิงห์** กลับมาครอง**วัดป่าทรงคุณ** เหมือนเดิม

มาระยะหลัง **หลวงปู่สิงห์** เริ่มป่วยกระเสาะกระแสะ ต้องนำตัวเข้ารักษาที่**โรงพยาบาลพระมงกุฎฯ** กรุงเทพฯ แล้วทาง**วัดป่าสาละวัน** ได้รับท่านกลับไปยังจังหวัดนครราชสีมา และท่านได้มรณภาพที่**วัดป่าสาละวัน** ใน พ.ศ. ๒๕๐๔

เอาเป็นว่า พวกเราได้รู้เรื่องราวของ**หลวงปู่สิงห์** ล่วงหน้ากันแล้ว สำหรับรายละเอียด ผมค่อย ๆ นำเสนอตามลำดับไปครับ

เกี่ยวกับบรรยาภาคและสิ่งก่อสร้างภายในวัด ผมขออนุญาตผ่านเลยไป

อย่างไรก็ตาม เชื่อว่า บรรยากาคน่าจะเจียบสบเหมือนกับวัดป่าหัวไผ่ครับ

มี**มรดกกรรมของหลวงปู่สิงห์** ที่ถือว่ามีความศักดิ์สิทธิ์มากอยู่ ๒ อย่าง ที่จะขอเขียนถึง ดังนี้

องค์หลวงพ่อดำ ซึ่งมีพระนามว่า **หลวงพ่อพระศรีสรรเพชญ์** เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยปูน พุทธลักษณะสมัยเชียงแสน ประดิษฐานอยู่ในมณฑป ขนาดกว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๑๒ เมตร ชาวบ้านให้ความศรัทธามาก ถือว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนไปกราบไหว้ขอพรเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ

หลวงพ่อดำ องค์นี้ หลวงปู่สิงห์ได้หล่อไว้ในบริเวณป่ามะม่วง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ ได้จัดสร้างมณฑปขึ้น แล้วจัดการย้ายองค์ท่านมาประดิษฐานภายในมณฑป

ทางวัดได้ขอรถยกของทหารมาทำการยก แต่รถยกกลับไปติดหล่ม ต้องไปหารถลากมาลากถึง ๓ คัน ต่างก็ติดหล่มทั้งหมด จึงได้ไปกราบเรียน **หลวงปู่สิงห์** และท่านได้บอกให้จัดดอกไม้ รูป เทียน ไปกราบอัญเชิญท่าน ทางวัดก็ได้ทำตาม

ปรากฏว่า ใช้รถจี๊ปคันเล็ก ๆ คันเดียว มาลากรถลากและรถยกขึ้นจากหล่มได้ และอัญเชิญ**หลวงพ่อดำ**เข้าประดิษฐานภายในมณฑปได้สำเร็จ

เรื่องอภินิหาร ความศักดิ์สิทธิ์ของ**หลวงพ่อดำ** เป็นที่กล่าวขานกันมาก ผมขอละเว้นไว้ให้ท่านที่สนใจหาโอกาสไปกราบขอพรด้วยตัวท่านเองก็แล้วกันครับ

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำวัดอีกอย่างหนึ่ง คือ **รูปหล่อหลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโคโม** ที่ประดิษฐานอยู่ที่**วิหาร** อยู่ข้าง**หอสมุดศีลคุณ** มีความศักดิ์สิทธิ์มาก เป็นที่เลื่อมใสของบุคคลทั่วไป ที่มักจะมากกราบขอพรให้สำเร็จในสิ่งที่ประสงค์

ท่านพระครูรักขิตศีลคุณ เจ้าอาวาส เล่าให้คุณ **‘เวชยันต์’** ผู้เขียนฟังว่า ‘ใครอยากสอบได้ก็มาบนท่าน ใครไม่อยากเป็นทหารก็มาบน หรือ

ใครอยากเป็นทหาร สอบเลื่อนชั้น สอบเป็นครู สอบเป็นตำรวจ ก็มาบนท่าน เขาก็
แก้บนเป๊ปปี้กัน บางคนก็มาบนเป๊ปปี้ ๑ ลัง เปิดไว้ ๑ ขวดตั้งถวายท่านไว้
ท่านอาจารย์สิงห์สมัยที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ท่านชอบจั่นเป๊ปปี้เป็นประจำ เรียกว่าจั่น
แทนน้ำ ...'

ท่านผู้อ่านที่เคารพ ผมขอออกความเห็นสักหน่อยครับ คือ ผมได้รับการ
สอนจากครูบาอาจารย์สายกรรมฐานว่า เราไม่ควรไป **‘บน’** การบนไม่ใช่วิธีการ
ของศาสนาพุทธ ชาวพุทธไม่ควรทำ

เราสามารถ**กราบอธิษฐานขอพร**ได้ การจะสำเร็จ - ไม่สำเร็จ อยู่ที่บุญ
บารมีของเรา ถ้าเรามีบุญบารมีพอ พระพุทธรูป หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น
ท่านก็ช่วย**เสริม**ให้สำเร็จเร็วขึ้นได้ ความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับตัวเราเป็นสำคัญ

ถ้าเชื่อตามคำสอนนี้ โปรดอย่าไป ‘ติดสินบน’ หลวงปู่หลวงพ่อกี่เรา
เคารพศรัทธาเลย ใช้วิธี **อธิษฐานขอพร** น่าจะเหมาะสมกว่านะครับ ถึงจะสำเร็จ
หรือไม่ก็ตาม ขอให้เรา**ทำบุญทำกุศล**โดยสม่ำเสมอไว้ก่อน

อ้อ ! เกือบลืมไป ที่วัดป่าทรงคุณ ก็มี**พระบรมสารีริกธาตุ, พระธาตุ**
ของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล, พระธาตุของหลวงปู่มั่น ฐริทฺโธ และพระธาตุของ
หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ประดิษฐานอยู่ที่ศาลาการเปรียญ เช่นเดียวกันกับที่
วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา ครับผม.

๑๓๓. จำพรรษาและสอน สมาธิภาวนาที่กรุงเทพฯ

ขึ้นต้นผมขอทำความเข้าใจเรื่องการนับปี พ.ศ. อีกครั้งนะครับ เพื่อจะได้
ไม่สับสนกัน

กล่าวคือ ก่อนปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ประเทศไทยของเราถือวันที่ ๑ เมษายน
เป็นวันเริ่มต้นปีใหม่ ดังนั้น การนับรอบปีของไทยจึงเป็นเดือนเมษายน ถึงเดือน
มีนาคม คือ เมษายนเป็นเดือนแรกของปี และมีนาคมเป็นเดือนสุดท้ายของปี
ตรงนี้เองจึงทำให้การนับปีของเรามีความสับสนพอสมควร

เมื่อเข้าใจตามนี้แล้ว ก็เชิญกลับไปสู่เรื่องของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม
กันต่อไปครับ

เดือนมีนาคม ๒๔๘๐ หลวงปู่สิงห์ และคณะ เดินทางมาจังหวัด
ปราจีนบุรี พัก ๑ เดือน แล้วก่อตั้งวัดป่าทรงคุณ ได้สำเร็จ ต่อจากนั้นก็
มอบหมายให้ หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล อยู่ดูแลวัดและให้การอบรมสั่งสอน
ประชาชน

เดือนเมษายน - มิถุนายน ๒๔๘๑ หลวงปู่สิงห์ กับพระเถรจำนวนหนึ่ง
ชุดจะไปที่อำเภอศรีมหาโพธิ พักอยู่ ๒ เดือนเศษ ได้ทำการปฏิสังขรณ์
วัดปากพอก จากที่ถูกทิ้งร้างมา ๕ ปี ให้กลับคืนสู่สภาพเป็นวัดมีพระสงฆ์
อยู่ประจำ

รวมเวลาที่หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม และคณะ ชุดจะมาพักที่จังหวัด
ปราจีนบุรีครั้งแรกนี้เป็นเวลา ๓ เดือนเศษ ตั้งแต่เดือนมีนาคม ๒๔๘๐
ถึงมิถุนายน ๒๔๘๑ (อย่าลืมว่าเมษายนเป็นเดือนเริ่มต้นปีใหม่นะครับ)

ได้ก่อตั้งวัดป่าทรงคุณ และได้ปฏิสังขรณ์วัดปากพอก ตามที่กล่าวมา

หลวงปู่สิงห์ เขียนบันทึกไว้ว่า “ทั้ง ๒ แห่งนี้เป็นผลสำเร็จถึงความประสงค์ของท่านเจ้าคุณ**พระปราจีนบุรี**”

ต่อจากนั้น **หลวงปู่สิงห์** และคณะ ก็ออกเดินทางจากปราจีนบุรี ไปกรุงเทพฯ ไปพักจำพรรษาที่วัดบรมนิवास ซึ่งสมเด็จพระมหาวิรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน) เป็นเจ้าอาวาส ในขณะนั้น

(สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ ได้รับโปรดเกล้าจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ให้เป็นเจ้าอาวาสวัดบรมนิवास ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ต่อจากพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ที่มรณภาพเมื่อ ๑๙ กรกฎาคม ๒๔๗๕ อายุ ๗๗ ปี)

บันทึกของ**หลวงปู่สิงห์** มีดังนี้

“ครั้นถึงเดือนมิถุนายน (๒๔๘๑) ได้ไปอยู่กับท่านเจ้าพระคุณ**สมเด็จพระญาณ วัดบรมนิवास** พระนคร เจ้าพระคุณ**สมเด็จพระญาณ** มีบัญชาสั่งให้ช่วยทำการสั่งสอนพุทธบริษัทให้ฝึกหัดนั่งทำสมาธิภาวนา ได้ปฏิบัติตามบัญชาตลอดไตรมาส

ภายในพรรษาปีนี้ ท่านเจ้าคุณ**พระมหารัชมังคลาจารย์ (นิวาสโก เทศ)** วัดสัมพันธวงศ์ พระนคร ได้ขอร้องให้ไปช่วยสั่งสอนพุทธบริษัทฝึกหัดนั่งสมาธิภาวนาที่วัดของท่าน ก็ได้ไปช่วยตามความประสงค์”

การอบรมด้านสมาธิภาวนาของ**หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** ที่จัดให้แก่พระเถรและฆราวาสที่สนใจ ที่วัดบรมนิवास และที่วัดสัมพันธวงศ์ ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้รับความสนใจและได้ผลดี

ดังนั้น ในพรรษาปีต่อมา คือ ปี พ.ศ. ๒๔๘๒ **สมเด็จพระมหาวิรวงศ์** จึงมีบัญชาให้**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** มาจำพรรษาที่วัดบรมนิवास และทำการสอนด้านสมาธิภาวนาต่อจากที่**หลวงปู่สิงห์** ได้ทำมาแล้ว

หลังจากนั้น การฝึกสมาธิภาวนาตามแบบฉบับของ **หลวงปู่มั่น ฐริทโต** หรือตามแบบพระป่า ที่**หลวงปู่สิงห์** กับ**หลวงปู่พระมหาปิ่น** นำมาเผยแพร่ จึงเป็นที่สนใจแพร่หลายในกรุงเทพฯ ครูบาอาจารย์ที่ให้การฝึกอบรมสมาธิภาวนาต่อมาก็ได้แก่ ท่าน**พ่อลี ธมฺมธโร** **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** **หลวงปู่ทอง อโสโก** เป็นต้น

ในตอนท้ายของตอนนี้ ผมขอถือโอกาสเขียนถึงประวัติการเผยแพร่ด้านสมาธิภาวนาในสายพระป่า หรือสาย**พุท - โธ** ตามแนวของ**หลวงปู่มั่น ฐริทโต พระอาจารย์ใหญ่** และกล่าวถึงการบรรลุธรรมในช่วงแรกของการปฏิบัติในสายนี้พอสังเขป

ขอเรียนกับท่านผู้อ่านว่า ข้อมูลที่น่าสนเรื่องนี้ เป็นผลจากการติดตามศึกษาค้นคว้า และการสรุปตามความคิดเห็นของผมเอง (นายปจฺม นิคมานนท์) อาจมีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนได้ ก็กราบท่านผู้รู้ช่วยพิจารณาและช่วยให้คำชี้แนะกับ 'ศิษย์ผู้เขลา' นี้ด้วยครับ

ผมขอเริ่มต้นที่ปี พ.ศ. ๒๔๕๕ - ๒๔๕๖ เมื่อ**หลวงปู่มั่น ฐริทโต** ได้ไปบำเพ็ญเพียรที่**ถ้ำสริกา** ใกล้น้ำตกสริกา จังหวัดนครนายก ทำให้ท่านบรรลุธรรมขั้น ๓ คือ **พระอนาคามี**

จิตของท่านมีความสว่างไสวเจิดจ้าอยู่ ได้เกิดญาณรู้ธรรมอย่างแจ่มแจ้ง แต่ก็ยังมีความห่วงกังวลบางอย่างอยู่ ไม่สามารถพิจารณาธรรมให้ยิ่งขึ้นไปได้ เมื่อตรวจดูภพชาติย้อนหลังก็พบว่าท่านเคย**ปรารถนาพระสัมมาสัมโพธิญาณ** หรือที่เรียกว่า '**ปรารถนาพุทธภูมิ**' คือปรารถนาที่จะเป็นพระพุทธเจ้า มาก่อน ซึ่งจะต้องสร้างบารมีไปอีกนานชั่วนิรันดร์

เมื่อพบความจริงเช่นนั้น ท่านจึงอธิษฐานจิตวาง**ความปรารถนาเดิม** แล้วตั้ง**ความปรารถนาใหม่** ขอเป็นเพียง **พระอรหันตสาวก** หรือที่เรียกว่า '**ปรารถนาสาวกภูมิ**' หรือ '**ปรารถนาอรหันตภูมิ**' เป็นการย่นระยะทาง สามารถบำเพ็ญเพียรสร้างบารมีให้จบสิ้นในชาติปัจจุบัน

วันต่อมา หลวงปู่มั่น ได้ระลึกถึง หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล พระอาจารย์ของท่าน เมื่อส่งจิตไปตรวจสอบดู ก็พบว่าหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ท่านเคยอธิษฐานจิต ‘ปรารถนาพระปัจเจกโพธิญาณ’ คือปรารถนาเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ซึ่งจะต้องบำเพ็ญสร้างบารมีต่อไปอีกหลายกัปหลายกัลป์

ด้วยความกตัญญูยิ่ง อีก ๓ ปีต่อมา คือ พ.ศ. ๒๔๕๙ หลวงปู่มั่นได้จุดธูปไปปักจำพรรษาอยู่กับหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ที่ถ้ำภูมอกุด บ้านหนองสูง อำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม (ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดมุกดาหาร) ได้หาโอกาสให้สตีหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ใ้หาทางปรารถนาพระปัจเจกโพธิ

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ได้ทำตามที่ถูกศิษย์แนะนำ ทำให้การปฏิบัติธรรมของท่านมีความก้าวหน้าต่อไปจนกระทั่งบรรลุ หมดความสงสัยในพระธรรม คือ สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ภายในพรรษานั้น

จากการศึกษาค้นคว้ามานานปี ผมจึงมั่นใจว่า หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล พระอาจารย์ของหลวงปู่มั่น สำเร็จเป็นพระอรหันต์องค์แรกในสายพระป่าในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๕๙ ที่ถ้ำภูมอกุด บ้านหนองสูง อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร

ขอย้อนกลับมาทางองค์หลวงปู่มั่น อีก เมื่อท่านออกจากถ้ำสาริกา นครนายก ในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ท่านได้จุดธูปไปปักอยู่ที่ถ้ำสิงห์โต เขาพระงาม อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี อยู่ระยะหนึ่ง

คืนหนึ่ง เวลา ๔ ทุ่มเศษ (วันขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๘) ได้ส่งจิตไปกราบท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท จันทร) ที่วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ ได้เห็นว่าท่านเจ้าคุณฯ กำลังนั่งสมาธิพิจารณาธรรมข้อ ปฏิจจสมุปปาบาท พิจารณาพบวนกลับไปกลับมา

หลวงปู่มั่นเข้าใจสิ่งที่ท่านเจ้าคุณฯ กำลังพิจารณา นั้นชัดเจนทุกอย่าง ตลอดจนรู้ว่าการพิจารณาของท่านเจ้าคุณฯ มีส่วนติดขัดอยู่บางประการ ไม่สามารถ

ก้าวต่อไปได้

วันต่อมา เมื่อท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ได้มาที่เขาพระงาม สถานที่ที่ท่านโปรดและมาเป็นประจำอยู่แล้ว เมื่อได้โอกาส หลวงปู่มั่นได้กราบเรียนถามเรื่องของท่านเจ้าคุณฯ กำลังพิจารณาในสมาธินั้น ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ยอมรับว่าเป็นจริงทุกประการ และขอให้หลวงปู่มั่นช่วยชี้แนะสิ่งที่ยังติดขัดอยู่ หลวงปู่มั่นก็ได้ถวายเป็นคำอธิบายจนเข้าใจชัดเจน

ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ถึงกับอุทานว่า “อ้อ ! เราเข้าใจแล้ว ท่านมันรู้ใจผมดีมาก ผมพยายามพิจารณาเรื่องนี้มานาน แต่ยังไม่แจ่มแจ้ง พังจะมาแจ่มแจ้งเวลานี้อะ”

ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ได้ประกาศให้พระเถรทั้งหลายทราบว่า “ท่านอาจารย์มั่นเป็นอาจารย์กรรมฐานที่มีความสามารถที่สุดในยุคนี้ ถ้าใครต้องการจะศึกษาธรรมปฏิบัติแล้ว จงไปศึกษากับพระอาจารย์มั่นเถิด เธอทั้งหลายจะได้ธรรมปฏิบัติอันลึกซึ้งจากท่านอาจารย์มั่น”

จากนั้น บรรดาภิกษุสามเณรที่ใคร่ในธรรมปฏิบัติจึงได้หาโอกาสไปศึกษาธรรมกับหลวงปู่มั่นเป็นจำนวนมาก และท่านเองต้องรับภาระหนักในการสอนพระเถรอยู่ถึง ๑๔ ปี มีลูกศิษย์ลูกหาสายกรรมฐานมากมาย

ทางฝ่ายท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ที่วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ โดยพื้นฐานแล้ว ท่านใส่ใจในการปฏิบัติด้านสมาธิภาวนา แต่ด้วยภาระงานบริหารของท่านมีมาก จึงไม่สามารถทำสมาธิภาวนาได้ต่อเนื่อง

ต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ได้เทศน์ให้พระสติพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ เกี่ยวกับการนำประเทศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑ เป็นการขจัดนโยบายของประเทศ ท่านเจ้าคุณฯ จึงถูกถอดจากตำแหน่ง ทำให้ท่านว่างจากภาระ จึงได้ลาจากงานแล้วตัดสินใจเข้าไปประเทศพม่า ไปจำพรรษาอยู่บนเขา ที่วัดพระธาตุจอมยอ ในเขตเมืองเชียงตุง

ท่านเจ้าคุณฯ ได้บันทึกเหตุการณ์ในช่วงนั้นว่า

... ในพรรษานี้ได้เจริญสมถวิปัสสนาอย่างพอใจเป็นทิวเวทสำราญจริง
... อัดโนไปเที่ยวครั้งนี้ก็นับว่าเป็นคุณประโยชน์ส่วนตัว และประโยชน์
ส่วนญาติ คือผู้ที่ได้พบได้เห็น และเป็นประโยชน์ส่วนพุทธศาสนา ตามกำลัง
สามารถ

เล่าให้ฟังเพียงย่อ ๆ การไปเที่ยวเมืองเชียงตุง คือ ไปก็เป็นสุข มาก็เป็นสุข
อยู่ที่ไหนก็เป็นสุข เพราะอัดโนปฏิบัติถึงพระพุทธคุณบทที่ว่า สุกโต”

หลวงปู่จาม มหาบุญโณ ได้ยืนยันเกี่ยวกับการบรรลุธรรม ของ
ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ว่า

“... ผู้ข้า ไม่ทันทุณคสมัยของท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ หรอก ได้ฟังแต่
เรื่องราวของเพ็น

ท่านอาจารย์แหวน ท่านอาจารย์ตื้อ ว่า ท่าน (เจ้าคุณพระอุบาลีฯ)
ได้พระโสดาบันมาแต่ครั้งจำปาศักดิ์ แล้วแก้ไขตนเองได้เป็นลำดับ ไปได้
พระอรหันตภูมิอยู่เชียงตุง แต่มิได้สำเร็จตอนเป็นท่านเจ้าคุณฯ หรอก
ได้ธรรมะตอนเป็นหลวงตาจันทร์ สิริจนโท”

สรุปว่า ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ บรรลุอรหันตภูมิที่บนเขา
วัดพระธาตุจอมยอง เมืองเชียงตุง ในประเทศพม่า ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๔
เมื่อท่านอายุ ๖๖ ปี พรรษา ๔๖

สำหรับองค์หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต พระอาจารย์ใหญ่ นั้น ผมเขียนถึง
หลายครั้งแล้ว ขอสรุปว่าท่านบรรลุอรหัตตผลที่ถ้ำดอกคำ ตำบลน้ำแพร่
อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๓๖ เมื่อท่านมีอายุ ๖๓ ปี
อายุพรรษา ๔๓

สำหรับพระลูกศิษย์ของหลวงปู่มั่น ที่บรรลุพระอรหัตตผลในยุคแรก ๆ
สมัยที่หลวงปู่มั่นยังดำรงชั้นธำมัญญ์ (หลวงปู่มั่นมรณภาพในปี พ.ศ. ๒๔๙๒)

องค์แรกน่าจะเป็น **หลวงปู่พรหม จิรบุญโณ** บรรลุแก่วาจาปลโหม่งขอต่อ
อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ สำหรับปี พ.ศ. นั้น ผมขอตรวจสอบให้แน่นอนก่อน

องค์ที่สอง ได้แก่ **หลวงปู่ขาว อนาลโย** บรรลุนิพพานขณะบำเพ็ญเพียรที่
วัดร้างทุ่งกุย ตำบลโหล่งขอต อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่าง พ.ศ.
๒๔๘๔ - ๒๔๘๕ เมื่อท่านอายุ ๕๒ - ๕๓ ปี พรรษา ๑๖ - ๑๗ (ขณะนี้
คณะเราได้จัดซื้อที่ดินบริเวณที่ท่านบรรลุนิพพานจากเอกชนเรียบร้อยแล้ว กำลัง
ก่อสร้าง **อนุสรณ์สถานการบรรลุนิพพานของหลวงปู่ขาว อนาลโย** อยู่ครับ)

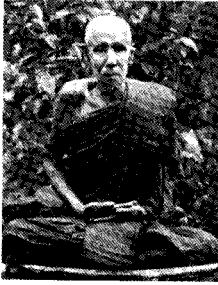
องค์ที่สาม ได้แก่ **หลวงปู่ชอบ ฐานสโม** บรรลุในเขตประเทศพม่า ในปี
พ.ศ. ๒๔๘๗ เมื่ออายุ ๔๓ พรรษา ๒๐

ขอเรียนท่านผู้อ่านว่า บวรพจารย์ทุกองค์ที่มีรูปหล่อประดิษฐานอยู่ใน
พระมหาธาตุมณฑลปอนุสรณ์บูรพจารย์ วัดป่าอาจารย์มั่น (ภริทตฺโต) บ้านแม่กอย
ต. เวียง อ. พริ้ว จ. เชียงใหม่ นั้น ล้วนเป็นพระอรหันต์ทุกองค์ อัจฉริยะของแต่ละ
องค์ได้แปรเป็นพระธาตุที่ส่วยงามยิ่ง และทุกองค์นี้ล้วนแต่เคยพำนักและรับคำสอน
จากหลวงปู่มั่น ที่ **วัดป่าอาจารย์มั่น** แห่งนี้ ครับผม

ถ้าอยากจะกราบพระอรหันต์ให้มากกว่านี้ ก็ขอเชิญได้ที่ **พระธาตุคงคเจดีย์**
อยู่ในบริเวณ **วัดอโศการาม** อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ครับผม

สำหรับศิษย์หลวงปู่ใหญ่เสาร์ หลวงปู่มั่น ที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน
ที่พวกเราต่างก็รู้แน่ชัดแล้ว คือ ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน
ท่านบรรลุที่ **วัดดอยธรรมเจดีย์** อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร ในปี พ.ศ.
๒๔๙๓ หลังจากที่หลวงปู่มั่นมรณภาพแล้ว ๑ ปี

พระสายป่าองค์อื่น ๆ ที่ท่านบรรลุแล้วและยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน
มีหลายองค์ครับ แต่ผมไม่ขอบอก เพราะพ่อแม่ครูอาจารย์ท่านเหล่านั้น **‘ไม่ใช่**
ปลาทาย ที่ต้องโฆษณาเร่ขาย’ สำหรับท่านที่สนใจจริง ๆ ก็สามารถเสาะหา
ได้เอง

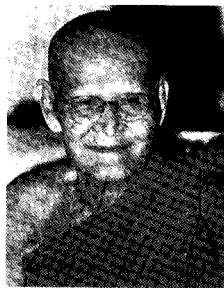
หลวงปู่เสาร์ กนตสีโล

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์
(จันทร์ สิริจนฺโท)

หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

หลวงปู่พรหม จิรบุญโย

หลวงปู่ขาว อนาลโย

หลวงปู่ชอบ จานสโม

หลวงปู่ดุลย์ อตุโล

หลวงปู่สาม อภิญาโน

หลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชฯ

(พ.ศ. ๒๕๑๗)

เอาละครับ ที่เขียนมาก็เพื่อจ้อมากแล้ว และออกนอกเส้นทางไปไกล
หากไม่เหมาะไม่ควร หรือผิดพลาดประการใด ผมขอกราบเท้าขอขมาโทษพ่อแม่
ครูอาจารย์ทุกพระองค์ด้วยครับ.

๑๓๔. หลวงปู่มั่นตอบปัญหาเรื่องศีล

จากที่กล่าวมาในตอนที่แล้วว่า ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม เดินทางจากจังหวัดปราจีนบุรี มาจำพรรษาที่ วัดบรมนิवास กรุงเทพฯ ๑ พรรษา ให้การสอนด้านสมาธิภาวนาแก่พระเถร และฆราวาสผู้สนใจ ตามบัญชาของสมเด็จพระมหาธีรวงศ์

ปี พ.ศ. ๒๔๘๒ หลวงปู่สิงห์ กลับไปจำพรรษาที่วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา ดังเดิม ขณะเดียวกันสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ได้มีบัญชาให้ หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญญาโณ มาพักจำพรรษาที่วัดบรมนิवास เพื่อทำการสอนสมาธิภาวนา ต่อจากที่หลวงปู่สิงห์ ได้เริ่มต้นไว้

ดังนั้น ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๘๒ หลวงปู่สิงห์ จำพรรษาที่วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา สลับกันกับหลวงปู่พระมหาปิ่น มาจำพรรษาที่วัดบรมนิवास กรุงเทพฯ

ช่วงเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๒ ได้มีเหตุการณ์สำคัญในวงการพระกรรมฐาน คือ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต พระอาจารย์ใหญ่ รับอาราธนาให้เดินทางจากเชียงใหม่ เพื่อมาพำนักที่จังหวัดอุดรธานี ท่านเดินทางด้วยขบวนรถไฟ แล้วแวะพักชั่วคราวที่วัดบรมนิवास ตามบัญชาของสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ต่อจากนั้นจึงเดินทางไปจังหวัดอุดรธานี และแวะพักชั่วคราวที่วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา ตามคำอาราธนา

ช่วงที่หลวงปู่มั่น แวะพักชั่วคราวทั้งสองแห่ง ได้มีผู้สนใจกราบเรียนถามปัญหาธรรมท่านเป็นจำนวนมาก คำถามที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือ ปัญหาเรื่อง ศีล และการรักษาศีล ดังที่ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ได้เขียนเล่าให้ฟัง ดังต่อไปนี้

“พอรถไฟถึงกรุงเทพฯ เข้าพักวัดบรมนิวาสตามคำสั่งทางโทรเลขของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ที่บอกว่าให้ท่านไปพักที่วัดบรมฯ ก่อนเดินทางไปอุดรฯ

ในระหว่างที่พักอยู่ที่นั่น ปรากฏว่ามีคนถามปัญหาเกี่ยวกับท่านมาก มีปัญหาบางรายที่แปลกกว่าปัญหาทั้งหลาย จึงได้นำมาลง มีใจความว่า

‘ได้ทราบว่าย ท่าน (หลวงปู่มั่น) รักษาศีลองค์เดียว มิได้รักษาถึง ๒๒๗ องค์ เหมือนพระทั้งหลายที่รักษากันใช่ไหม ?’

หลวงปู่มั่นตอบรับว่า ‘ใช่ อาตมารักษาศีลเพียงอันเดียว’

เขาถามต่อไปว่า ‘ที่ท่านรักษาเพียงอันเดียวนั้นคืออะไร ?’

ท่านตอบว่า ‘คือ ใจ’

เขาถามว่า ‘ส่วน ๒๒๗ นั้น ท่านไม่ได้รักษาหรือ ?’

ท่านตอบว่า ‘อาตมารักษาใจไม่ให้คิด พุด ทำ ในทางผิด อันเป็นการล่วงเกินข้อห้ามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ จะเป็น ๒๒๗ หรือมากกว่านั้นก็ตามบรรดาที่เป็นข้อบัญญัติห้าม อาตมาก็เย็นใจว่าตนมิได้ทำผิดต่อพุทธบัญญัติ

ส่วนท่านผู้ใดจะว่าอาตมารักษาศีล ๒๒๗ หรือไม่นั้น สุดแต่ผู้นั้นจะคิดจะพุดเอาตามความคิดของตน

เฉพาะอาตมา ได้รักษาใจ อันเป็นประธานของ กาย วาจา อย่างเข้มงวดกวดขันตลอดมา นับแต่เริ่มอุปสมบท’

ถามต่อไปว่า ‘การรักษาศีล ต้องรักษาใจด้วยหรือ ?’

ท่านตอบว่า ‘ถ้าไม่รักษาใจ จะรักษาอะไรจึงจะเป็นศีลเป็นธรรมที่พึงตามได้ นอกจากคนที่ตายแล้วเท่านั้นจะไม่ต้องรักษาใจ แม้กาย วาจา ก็ไม่ต้องรักษา

แต่ความเป็นเช่นนั้นของคนตาย นักปราชญ์ท่านไม่ได้เรียกว่าเขามีศีล เพราะไม่มีเจตนาเป็นเครื่องสื่อแสดงออก ถ้าเป็นศีลได้ ควรเรียกเพียงว่าศีลคนตาย ซึ่งไม่สำเร็จประโยชน์ตามคำเรียกแต่อย่างใด

ส่วนอาตมามีใจคนตาย จะรักษาศีลแบบคนตายนั้นไม่ได้ ต้องรักษาใจให้เป็นศีลเป็นธรรม สมกับใจเป็นผู้ทรงไว้ทั้งบุญทั้งบาปอย่างตายตัว’

เขาถามว่า ‘ได้ยินในตำราว่าไว้ว่า **รักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย เรียกว่า ศิล** จึงเข้าใจว่าการรักษาศิลไม่จำเป็นต้องรักษากายก็ได้ จึงได้เรียนถามอย่างนั้น’

ท่านตอบว่า ‘ที่ว่ารักษากาย วาจา ให้เรียบร้อยเป็นศีลนั้น ก็ถูก แต่ก่อนกาย วาจา จะเรียบร้อยเป็นศีลได้นั้น ต้นเหตุเป็นมาจากอะไร ถ้าไม่เป็นมาจากใจ ผู้เป็นนายบังคับกาย วาจา ให้เป็นไปในทางที่ถูก

เมื่อเป็นมาจาก**ใจ** ใจจะควรปฏิบัติอย่างไรต่อตัวเองบ้าง จึงจะควรเป็นผู้ควบคุมกาย วาจา ให้เป็นศีลเป็นธรรมที่น่าอบอุ่นแก่ตนเอง และนำเคารพเลื่อมใสแก่ผู้อื่นได้

ไม่เพียงแต่ศีลธรรมที่จำต้องอาศัย**ใจ**เป็นผู้คอยควบคุมรักษาเลย แม้กิจการอื่น ๆ จำต้องอาศัยใจเป็นผู้ควบคุมดูแลอยู่โดยดี การงานนั้น ๆ จึงจะเป็นที่เรียบร้อยไม่ผิดพลาด และทรงคุณภาพโดยสมบูรณ์ตามชนิดของมัน

การรักษาโรค เขายังค้นหาหลักฐานของมัน จะควรรักษาอย่างไรจึงจะหายได้เท่าที่ควร ไม่เป็นโรคเรื้อรังต่อไป

การรักษาศีลธรรม ไม่มีใจเป็นตัวประธานพาให้เป็นไป ผลก็คือ ความเป็นผู้มีศีลต่างพร้อย ศีลขาด ศีลทะลุ ความเป็นผู้มีศีลธรรมที่น่าสลดสังเวช ธรรมพายุธรรมพาไปอย่างไม่มีจุดหมาย ธรรมบอ ธรรมบ้า ธรรมแตก ซึ่งล้วนเป็นจุดที่ศาสนาจะพลอยได้รับเคราะห์กรรมไปด้วยอย่างแยกไม่ออก ไม่เป็นศีลธรรมอันน่าอบอุ่นแก่ผู้รักษา และไม่นำเลื่อมใสแก่ผู้อื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องบ้างเลย

อาตมาไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก บวชแล้วอาจารย์พาเที่ยวและอยู่ตามป่าตามเขา เรียนไปกับเสียงนกเสียงกา เสียงสัตว์ป่าชนิดต่าง ๆ ตามทัศนียภาพที่มีอยู่ตามธรรมชาติของมันเป็นอย่างนั้นเอง ไม่ค่อยได้เรียนในคัมภีร์ไบเบิลานพอจะมีความรู้แตกฉานทางศีลธรรม

การตอบปัญหาจึงเป็นไปตามนิสัยของผู้ศึกษาธรรมเถื่อน ๆ รู้สึกจนปัญญาที่ไม่สามารถค้นหาธรรมที่ไพเราะเหมาะสมมาอธิบายให้ท่านผู้สนใจฟังอย่างภูมิไฉไลได้

๑๓๕. ตอบปัญหาธรรมที่ วัดป่าสาละวัน

พักที่วัดบรรมนิवास กรุงเทพฯ พอสมควรแล้ว หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ก็ออกเดินทางมาแวะพักที่โคราช ตามคำอาราธนาของศรัทธาชาวนครราชสีมา พักที่วัดป่าสาละวัน ซึ่ง หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม พร้อมด้วยพระเถรสายวิปัสสนาธุระรอรับท่านอยู่ที่นี่

ขณะพักอยู่ที่วัดป่าสาละวัน ก็มีท่านผู้สนใจมาถามปัญหาธรรมกับท่านจำนวนหลายราย

ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ได้เขียนแล้วว่า

“การตอบปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่ง ที่ เป็นเชิงหยั่งหาความจริงในท่านว่ามีความจริงมากน้อยเพียงไร สมคำเล่าลือของประชาชนหรือหาไม่ เจ้าของปัญหาก็คือลูกศิษย์กรรมฐานเพื่อมุ่งหาความจริงอยู่อย่างเต็มใจจริง ๆ

เริ่มต้นปัญหาว่า ‘เท่าที่ท่านอาจารย์มาโคราชคราวนี้ เป็นการมาเพื่ออนุเคราะห์ประชาชนตามคำนิมนต์เพียงอย่างเดียว หรือยังมีหวังเพื่อมรรคผลนิพพานอยู่ด้วย ในการรับนิมนต์คราวนี้’

หลวงปู่มั่นท่านตอบว่า ‘... อตมามีหัว อตมามีหลง จึงไม่หาอะไรให้ยุ่งไป อันเป็นการก่อทุกข์ใส่ตัว

คนหิวอยู่เป็นปกติสุขไม่ได้ จึงวิ่งหาโน้นหานี้ เจอะอะไรก็คว้าติดมือมาโดยไม่คำนึงว่าผิดหรือถูก ครั้นแล้วสิ่งที่คว้ามาก็มาเผาตัวเองให้ร้อนยิ่งกว่าไฟ

อตมามีหลง จึงไม่แสวงหาอะไร คนที่หลงจึงต้องแสวงหา ถ้าไม่หลงก็ไม่ต้องหา

จะหาไปให้ลำบากทำไม อะไร ๆ ก็มีอยู่กับตัวเองอย่างสมบูรณ์อยู่แล้ว
จะตื่นงาและตะครุบเงาไปทำไม เพราะรู้แล้วว่าเงาไม่ใช่ตัวจริง

ตัวจริงคือ **สัจจะทั้งสี่** ก็มีอยู่ในภายในใจอย่างสมบูรณ์แล้ว และรู้จน
หมดสิ้นแล้ว จะหาอะไรกันอีกถ้าไม่หลง

ชีวิตลมหายใจยังมี และผู้มุ่งประโยชน์กับเรายังมี ก็สังเคราะห์กันไป
อย่างนั้นเอง

**หากคนดีมีธรรมในใจนี้หายากยิ่งกว่าหาเพชรนิลจินดาเป็นไหน ๆ ได้
คนเป็นคนเพียงคนเดียว ย่อมมีคุณค่ามากกว่าได้เงินเป็นล้าน ๆ เพราะเงินล้าน ๆ
ไม่สามารถทำความร่มเย็นให้แก่โลกได้อย่างถึงใจ เหมือนได้คนดีมาทำประโยชน์**

คนดีแม้เพียงคนเดียว ยังสามารถทำความร่มเย็นให้แก่โลกได้มากมาย
และยั่งยืน เช่นพระพุทธเจ้า และพระสาวกทั้งหลาย เป็นตัวอย่าง

คนดีแต่ละคนมีคุณค่ามากกว่าเงินเป็นก่ายกอง และเห็นคุณค่าแห่ง
ความดีของตนที่จะทำต่อไป มากกว่าเงิน แม้จะจนก็ยอม ขอแต่ให้ตัวดีและโลกมี
ความสุข

แต่คนโง่ชอบเงินมากกว่าคนดีและความดี ขอแต่ได้เงิน แม้ตัวจะเป็น
อย่างไรไม่สนใจคิด ถึงจะชั่วช้าลามก หรือแสนโสมมเพียงไรก็ตาม ขนาด
นายยมบาลเกลียดกลัว ไม่อยากนับเข้าบัญชีผู้ต้องหา กลัวจะไปทำลายสัตว์นรก
ด้วยกันให้เดือดร้อนฉิบหาย ก็ไม่ว่า ขอแต่ได้เงินก็เป็นทีพอใจ ส่วนจะผิดถูก
ประการใด ถ้าบาปมีค้อยคิดบัญชีกันเอง โดยเขาไม่ยุ่งเกี่ยว

คนดีกับคนชั่ว และสมบัติเงินทอง กับ ธรรม คือคุณงามความดี ผิดกัน
อย่างนี้แล

ใครมีหมู่มิตรี่รีบคิดเสียแต่บัดนี้ อย่าหันให้สายเกินไป จะหมดหนทาง
เลือกเฟ้น

การให้ผลก็ต่างกัน สุดแต่กรรมของตนจะอำนวย จะทักท้วงหรือคัดค้าน
ไม่ได้ กรรมอำนวยให้อย่างใดต้องยอมรับเอาอย่างนั้น

ฉะนั้น สัตว์โลกจึงต่างกัน ทั้งภพกำเนิด รูปร่างลักษณะ จริต นิสัย สุขทุกข์ อันเป็นสมบัติประจำตัวแต่ละราย แบ่งหนักแบ่งเบากันไม่ได้ ใครมีอย่างไร ก็หอบหิ้วไปเอง ดีชั่ว สุขทุกข์ ก็ยอมรับ ไม่มีอำนาจปฏิเสธได้ เพราะไม่ใช่แห่งกฎหมาย แต่เป็นกฎแห่งกรรม หรือกฎของตัวเองที่สร้างขึ้น มิใช่กฎของใครไป ทำให้ ตัวทำเอาเอง

ถามอาตมาเพื่ออะไรอย่างนั้น ?

การตอบปัญหาของหลวงปู่มั่นคราวนี้เข้มข้นพอดู รู้สึกว่าถึงใจและจำไม่ลืม

เขาตอบท่านว่า ขอประทานโทษ พวกกระผมเคยได้ยัณกิตติศัพท์กิตติคุณท่านอาจารย์โด่งดังมานานแล้ว

ไม่ว่าครูอาจารย์ หรือพระเถรองค์ใด ตลอดมรณาส์ ใครพูดถึงอาจารย์ล้วนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า **อาจารย์มีใช้พระธรรมดา** ดังนี้ จึงกระหายอยากฟังเมตตาธรรมท่าน

แล้วได้เรียนถามไปตามความอยากความหิว แต่ไม่มีความฉลาดรอบคอบในการถาม ซึ่งอาจจะทำความกระเทือนแก่ท่านอยู่บ้าง

กระผมก็สนใจปฏิบัติมานานพอสมควร จิตใจนั้นว่าได้รับความเย็นประจักษ์เรื่อยมา ไม่เลี้ยวติที่ติดมาพบพระศาสนา และยังได้กราบไหว้ครูอาจารย์ผู้ศักดิ์สิทธิ์วิเศษด้วยการปฏิบัติและคุณธรรม

แม้ปัญหาธรรมที่เรียนถามวันนี้ ก็ได้รับความแจ้งชัดเกินคาดหมายวันนี้ เป็นหายสงสัยเด็ดขาดตามภูมิของคนยังมีกิเลส ที่ยังอยู่ก็ตัวเองเท่านั้นจะสามารถปฏิบัติให้ได้ถึงมากน้อยเพียงใด

หลวงปู่มั่นตอบซ้ำว่า โยมถามมาอย่างนั้น อาตมาก็ต้องตอบไปอย่างนั้น เพราะอาตมาไม่หิวไม่หลง จะให้อาตมาไปหาอะไรอีก

อาตมาเคยหิวเคยหลงมาพอแล้ว ครั้งปฏิบัติที่ยังไม่รู้เรื่องราวอะไรไหน
อาตมาแทบตายอยู่ในป่าในเขาคนเดียว ไม่มีใครไปเห็น

จนพอลืมลืมตาได้บ้าง จึงมีคนนั้นไปหา คนนี้ไปหา แล้วรำลึกกันว่า
วิเศษอย่างนั้นอย่างนี้

ขณะอาตมาสลบสามหน รอดตายครั้งนั้น ไม่เห็นใครทราบและรำลึกบ้าง
จนเลยชั้นสลบและชั้นตายมาแล้ว จึงมาเล่าลือกันหาประโยชน์อะไร

อยากได้ของดีที่มีอยู่กับตัวเราทุกคน ก็พากันปฏิบัติเอา ทำเอา

เมื่อเวลาตายแล้วจึงพากันนุ่งวาย หานิมนต์พระมกาให้ทำบุญ กุสลามาดิกา
นั้นไม่ใช่เกาฏุกที่คั่นนะ จะว่าไม่บอก ต้องรีบแก้ไขที่ถูกที่คั่นเสียแต่บัดนี้ โรคคั่น
จะได้หาย

**คือ เร่งทำความดีเสียแต่บัดนี้ จะได้หายห่วงหายหวงกับอะไร ๆ ที่เป็น
สมบัติของโลก มิใช่สมบัติอันแท้จริงของเรา แต่พากันจับจองเอาแต่ชื่อของมัน
เปล่า ๆ ตัวจริงไม่มีใครเหลียวแล**

สมบัติในโลก เราแสวงหามาเป็นความสุขแก่ตัวก็พอหาได้ จะแสวงหามา
เป็นไฟเผาตัวก็ทำให้ฉิบหายได้จริง ๆ ข้อนี้ขึ้นอยู่กับความฉลาดความโง่เขลาของ
ผู้แสวงหาแต่ละราย

ท่านผู้ฟังทุกซิปได้ด้วยความอุตสาหะสร้างชาติใส่ตน จนกลายเป็น
สรณะของพวกเรา จะเข้าใจว่าท่านไม่เคยมีสมบัติเงินทองเครื่องทรงแหวนอย่างนั้น
หรือ เข้าใจว่าเป็นคนร่ำรวยสวยงามเฉพาะสมัยของพวกเราเท่านั้นหรือ จึงพากัน
รักพากันหวงจนไม่รู้จักเป็นจักตาย

บ้านเมืองเราสมัยนี้ไม่มีป่าช้าสำหรับฝังหรือเผาคนตายอย่างนั้นหรือ
จึงสำคัญว่าตนจะไม่ตาย และพากันประมาทจนลืมเนื้อลืมตัว กลัวแต่จะไม่ได้
กินได้นอน กลัวแต่จะไม่ได้เฟลิดไม่ได้เพลิน ประหนึ่งโลกจะดับสูญจากไปใน
เดี๋ยวนี้ จึงพากันรีบตักตวงเอาแต่ความไม่เป็นที่ใส่ตนแทบหาไม่ไหว

อันสิ่งเหล่านี้ แม้แต่สัตว์เขาก็มิได้เหมือนมนุษย์เรา อย่าสำคัญตนว่า

หลวงปู่มั่น ฐริทตฺโต

เก่งกาจสามารถฉลาดรู้ยิ่งกว่าเขาเลย ถึงกับสร้างความมิดมิดปิดตาทับถมตัวเอง จนไม่มีวันสร้างชา

เมื่อถึงเวลาจนตรอก อาจจนยิ่งกว่าสัตว์ ใครจะไปทราบได้ ถ้าไม่เตรียม ทราบไว้เสียแต่บัดนี้ ซึ่งอยู่ในฐานะที่ควร

อาตมาต้องขอภัยด้วยถ้าพูดหยาบคายไป แต่คำพูดที่สั่งสอนให้คนละ ชั่วทำดียังจัดเป็นคำหยาบคายอยู่ แล้วโลกเราก็จะถึงคราวหมดสิ้นศาสนา เพราะ ไม่มีผู้ยอมรับความจริง

การทำบาปหยาบคายมีมาประจำตนแทบทุกคน ทั้งให้ผลเป็นทุกข์ จนยังไม่อาจรู้ได้และตำหนิมันบ้าง พอมีทางคิดแก้ไข แต่กลับตำหนิคำสั่งสอนว่า หยาบคาย นับว่าเป็นโรคที่หมดหวัง

...

หลวงปู่มั่น พักที่นครราชสีมาพอสมควร แล้วออกเดินทางต่อไปจังหวัด อุตรธานี

๑๓๖. สร้างวัดป่าที่อำเภอจตุรัส ชัยภูมิ

ขอเชิญกลับมาสู่เรื่องของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม กันต่อครับ โดย
ขอเริ่มที่บันทึกขององค์หลวงปู่เอง ดังนี้

“พ.ศ. ๒๔๘๑ ถึง ๒๔๘๓ ได้กลับมาอยู่ประจำ ณ วัดป่าสาละวัน อีก
ได้สอนพุทธบริษัทฝึกหัดนั่งสมาธิภาวนาเป็นประจำ

ออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๘๓ แล้ว คณะวัดหนองบัวใหญ่ อำเภอจตุรัส
จังหวัดชัยภูมิ ได้มาอาราธนาไปจัดการสร้างสำนักสงฆ์ขึ้นที่ บ้านหนองบัวใหญ่
ได้ไปจัดการสร้างวัดขึ้น ๑ วัด ให้ชื่อ **วัดป่าไพโรจน์** ได้ไปสร้างศาลาการเปรียญ
๑ หลัง กว้าง ๖ วา ยาว ๙ วา เสาไม้เต็งรัง พื้นกระดาน มุงหญ้าคา สำเร็จ
ภายใน ๕ เดือน มีพระภิกษุ ๕ รูป สามเณร ๓ รูป อยู่จำพรรษา”

เป็นที่ทราบในหมู่ศิษย์ว่า การสร้างวัดป่าที่อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ
ของหลวงปู่สิงห์ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ นี้ มิได้เป็นไปด้วยความสะดวกรสบาย
ดังในบันทึกของท่าน หากแต่มีอุปสรรคใหญ่ขัดขวางเช่นเดียวกันกับการสร้าง
วัดป่าแห่งอื่น ๆ และหลวงปู่สิงห์ ได้ใช้บารมีธรรมแก้ปัญหานั้นให้ผ่านไป
ด้วยดี

เรื่องราวการสร้างวัดป่าที่อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งนำโดยหลวงปู่สิงห์
ขนดยาคโม มีดังต่อไปนี้

หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๘๓ หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ได้นำ
พระสงฆ์ ๕ รูป และสามเณร ๓ รูป ออกวิเวกชุดงค์ไปทางอำเภอจตุรัส จังหวัด

ชัยภูมิ ได้ไปพักปักกลดที่บริเวณป่าช้าแห่งหนึ่ง ที่มีสภาพกว้างปกคลุมไปด้วยต้นไม้จนดูเป็นป่าทึบ อยู่ภายนอกหมู่บ้าน

เพียงวันแรกที่คณะของ**หลวงปู่สิงห์**ไปพักปักกลดอยู่ ก็ถูกชาวบ้านเกือบทั้งหมู่บ้านที่ได้รับการเลี่ยมสอนไว้ก่อนแสดงอาการไม่พอใจ และออกมากัดคำไม่ให้พระธุดงค์กรรมฐานมาพักปักกลดและสร้างวัดในบริเวณนั้น

คนที่เข้ามาต้อนรับกราบไหว้คณะพระธุดงค์ มีเพียงคนแก่คนเฒ่าจำนวนไม่กี่คนเท่านั้น

กลุ่มชาวบ้านที่ออกมาต่อต้านถึงกับประกาศว่า ถ้าคณะพระธุดงค์ไม่ออกไป อาจจะมีการฆ่ากันให้ตาย และมีการกล่าวคำขู่ต่าง ๆ นานา

หลวงปู่สิงห์ เคยผจญเหตุร้าย ๆ เช่นนี้ หรือยิ่งกว่านี้ มากมายนับไม่ถ้วน ท่านจึงไม่รู้สึกรำคาญต่อคำขู่อาฆาตนั้น แต่กลับเมตตาสงสารพวกเขา ที่เห็นว่าพวกเขาเริ่มทำบาป ‘ถูกพระยายมราชดลใจเอาไว้แล้ว’

ด้วยจิตเมตตา **หลวงปู่** จึงมีภาระที่จะทำให้พวกเขาเหล่านั้นคลายจากความเห็นผิด และหาทางจุดดิ่งให้พวกเขาขึ้นมาจากขุมมนรกให้พ้น

ตอนกลางคืน ท่านเข้าที่ท่าสมาธิ กำหนดจิตพิจารณาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ท่านก็ทราบด้วยญาณว่า ‘อุปสรรคทุกอย่างจะคลี่คลายลงอย่างสิ้นเชิง’

รุ่งเช้า **หลวงปู่สิงห์** ได้ส่งข่าวให้ชาวบ้านมาประชุมกัน เพื่อจะได้พูดคุยกันให้รู้เรื่องกันในครั้งเดียวไปเลย

เมื่อถึงเวลานัดหมายในตอนบ่าย ชาวบ้านก็พากันออกมาพร้อมกับอาวุธนานาชนิด นับตั้งแต่ท่อนไม้ มีด พร้า ดาบ ไปจนกระทั่งปืน แสดงอาการโกรธเคืองพระกรรมฐานชุดนั้นออกมาอย่างชัดเจน

ก็เหมือนกับที่กล่าวมา มีคนแก่คนเฒ่าเพียงไม่กี่คนที่เข้ามาราบพระ แล้วนั่งพับเพียบด้วยอาการสงบเสงี่ยม

คนส่วนใหญ่ยังคงยืนรวมกลุ่มอยู่ในระยะห่าง ด้วยสีหน้าอึ้งทึ่งไม่เป็นมิตร รวมทั้งมีเสียงตะโกนคัดค้านไม่ให้ตั้งวัดป่าขึ้น ณ ที่นั้น **‘ถ้าหากมีการสร้างวัดป่าขึ้น พวกเราจะมาทำหน้า’**

หลวงปู่สิงห์ และพระเถร นักรอพวกชาวบ้านอยู่ก่อนแล้ว ทุกองค์นั่งเรียงตามลำดับอาวุโสพระราชา หลวงปู่สิงห์นั่งสงบนิ่งอยู่หัวแถว พระเถรนอกนั้นต่างนั่งหลับตาทำสมาธิกันทุกองค์

หลวงปู่สิงห์ เฟ่งพลังจิตส่งกระแสเมตตาไปยังประชาชนที่กำลังโกรธเคืองกลุ่มนั้น

ช่วงเวลาไม่กี่นาที เสียงตะโกนขับไล่นั้นก็ค่อย ๆ เงียบลง จนกลายเป็นเงียบสนิท ไม่มีใครส่งเสียงอะไรเลย คนเหล่านั้นต่างค่อย ๆ วางอาวุธลง เดินขยับเข้ามาใกล้ด้วยอาการอันสงบ อยู่ในอาการที่พร้อมจะรับฟังว่าพระท่านจะพูดว่าอะไร

เมื่อทุกคนนั่งลงเรียบร้อยแล้ว **หลวงปู่สิงห์** ก็พูดด้วยเสียงเรียบขรมเสียงมีอำนาจและดังฟังชัดเจน ว่า “ให้ทุกคนนั่งคุกเข่าลง พนมมือขึ้น แล้วพากันกราบซ้ำ ๆ ๓ ครั้ง ครั้งแรกกราบพระพุทธเจ้า ครั้งสองกราบพระธรรมคำสอน ครั้งสามกราบพระอริยสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า...”

ท่านผู้อ่านคงไม่แปลกใจใช่ไหมครับ ถึงคนเป็นจำนวนพัน **หลวงปู่สิงห์** ท่านก็เคยสะกดให้หนึ่งเงียบมาแล้ว พลังจิตของท่านแรงมาก

ต่อจากนั้น **หลวงปู่สิงห์** ก็ให้ธรรมะเตือนสติอย่างสั้น ๆ ว่าด้วยคุณพระพุทธเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ และว่าด้วยเรื่องบุญเรื่องบาป ด้วยคำพูดอย่างง่าย ๆ

ชาวบ้านเหล่านั้นต่างนั่งฟังด้วยอาการอันสงบ บางคนถึงกับน้ำตาไหลด้วยความปีติและซาบซึ้งในเมตตาของหลวงปู่

ผู้เป็นหัวหน้าได้กล่าวขอขมาหลวงปู่ ว่าที่พวกเขากระทำลงไปนั้น ทำไปด้วยความโง่เขลา ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ขอหลวงปู่และพระเถรตรงวันโทษให้พวกเขาด้วย และด้วยความศรัทธานี้ พวกเขาขอ**เข้าถึงพระไตรสรณคมน์**ตามที่หลวงปู่ได้เมตตาสั่งสอน

หลวงปู่ได้นำชาวบ้านเข้าถึงพระไตรสรณคมน์ ด้วยคำพูดและวิธีการง่าย ๆ

“... แบบเข้าถึงพระไตรสรณคมน์มีกำหนดไว้อย่างชัดเจนมาแล้วตั้งแต่สมัยพุทธกาล ก่อนอื่นเราต้องรักษาความสัตย์ความจริงในพระไตรสรณคมน์อย่างยิ่ง

ขั้นแรก ในทางกาย ให้นั่งคุกเข่า ประนมมือ กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง ระลึกในใจว่า เวลานี้เป็นเวลารักษาความสัตย์ความจริง คือ ร่างกายนั่งคุกเข่า ประนมมือ อยู่บัดนี้ พึงทราบว่าเป็นร่างกายที่จะประกาศตนถึงพระไตรสรณคมน์จริง ๆ

ต่อมา **วาจา** ที่กล่าวถึงคุณพระพุทเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ ในกาลบัดนี้ พึงทราบว่าเป็น**วาจาที่ได้ประกาศตนถึงพระไตรสรณคมน์จริง ๆ**

ต่อมา **น้ำใจ** ที่น้อมถึงคุณพระพุทเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ พึงทราบว่าเป็น**น้ำใจจริง**

พึงตั้งเป็นความสัตย์อธิษฐานไว้ในใจว่า **ข้าพเจ้าขอนับถือเอาคุณพระพุทเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ทั้งสามนี้เป็นสรณะ ที่พึ่ง ที่ระลึก ที่นับถือของข้าพเจ้า ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปตราบเท่าสิ้นชีวิต ...”**

เป็นเหตุการณ์ที่น่าอัศจรรย์ยิ่งในบ่ายวันนั้น ที่กลุ่มชาวบ้านออกมาด้วยอาการโกรธแค้นอาฆาตมาดร้าย บัดนี้กลายเป็นความรู้สึกละสบายและเลื่อมใสศรัทธาต่อพระอาจารย์สิงห์ และต่อคณะพระกรรมฐาน

ชาวบ้านได้พร้อมใจกันอาราธนาให้**หลวงปู่สิงห์** และคณะ พักอยู่ที่นั่นนาน ๆ พร้อมทั้งร่วมใจกันสร้างสำนักสงฆ์ถ้ำ เพื่อให้พระเถรสายกรรมฐานได้พำนักอยู่เป็นประจำ

หลวงปู่สิงห์ ได้อยู่ฉลองศรัทธาชาวบ้านระยะเวลาหนึ่ง แล้วมอบหมายให้พระภิกษุผู้ติดตามรูปหนึ่งเป็นหัวหน้าคณะ เป็นผู้ดูแลสำนักสงฆ์ที่สร้างขึ้นใหม่ และคอยให้การอบรมสั่งสอนชาวบ้านต่อไป

สำนักสงฆ์ที่สร้างขึ้นใหม่นี้ได้พัฒนาต่อมาจนเป็นวัดถาวร ชื่อ **วัดป่าสุวรรณไพโรจน์** ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านชวน อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

อย่างไรก็ตาม ผมขอสารภาพว่าไม่สามารถเดินทางไปตรวจสอบข้อมูลในพื้นที่จริงได้ ด้วยข้อจำกัดส่วนตัวที่กล่าวแล้ว ข้อมูลที่น่าเสนอจึงอาจมีความคลาดเคลื่อนได้ กราบท่านผู้ช่วยตรวจสอบและช่วยบอกกล่าวแก้ไขด้วยครับ.

๑๓๗. ตัดใจปรารภนาพุทธภูมิ

หลังจากเริ่มด้นก่อตั้งวัดป่าไพโรจน์ ที่บ้านหนองบัวใหญ่ อำเภोजตุรัส จังหวัดชัยภูมิ แล้ว หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ได้พักอยู่ที่นั่นเพื่ออบรมธรรมะให้แก่ประชาชน จนถึง “พ.ศ. ๒๔๘๔ เดือนมิถุนายน กลับจากชัยภูมิ ไปอยู่ **วัดป่าสาละวัน** และจำพรรษาที่นั่น”

ถ้านับรวมเวลาดู หลวงปู่สิงห์ พักที่วัดป่าไพโรจน์ ประมาณ ๘ เดือน ก็กลับไปจำพรรษาที่วัดป่าสาละวัน

ตอนนี้ถือเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญมากในชีวิตสมณะของหลวงปู่ ผมจะพยายามเขียนลำดับเหตุการณ์ให้เข้าใจง่าย แต่ไม่ทราบว่าจะทำได้แค่ไหน ลองดูครับ

ขอย้อนกลับไปปี พ.ศ. ๒๔๖๓ เมื่อยี่สิบปีที่ผ่านมา หลวงปู่สิงห์ อายุ ๓๑ ปี ได้พักจำพรรษาที่ ๑๑ ของท่านที่**ถ้ำผาบิ้ง** อำเภอยางสะพุง จังหวัดเลย ท่านเร่งความเพียรตลอดพรรษา ได้เกิดอัศจรรย์ในจิต จนสามารถรู้แจ้งในธรรม มีความอาจหาญมุ่งมั่นที่จะออกเผยแผ่ธรรมสู่ประชาชน

เพื่ออธิบายให้ชัดเจนขึ้น ผมขอยกบันทึกของท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** (พระมหาเล็ง ปุสฺโส) แห่งวัดเขาสวนกวาง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผู้เรียบเรียง**ประวัติหลวงปู่สิงห์** มาเพื่อความเข้าใจ ซึ่ง**พระอริยคุณาธาร** ได้เขียนเล่าถึงเหตุการณ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๓ ดังนี้

“... ความตอนนี **ท่าน** (หลวงปู่สิงห์) เคยเล่าให้**ผู้เขียนประวัติ** (พระอริยคุณาธาร) ฟังว่า นอกจาก**ความรู้**ดังกล่าวแล้ว โอกาส คือแสงสว่าง แจ่มจ้าของดวงจิตก็มีอยู่ด้วย ทำให้รู้เห็นเหตุการณ์ปัจจุบันได้ถูกต้องแม่นยำ ใครจะมาหา มาดี หรือมาร้ายอย่างไร ก็รู้เห็นล่วงหน้าอย่างถูกต้อง

นอกจาก **ความรู้** และ **โอกาส** แล้ว ก็ปรากฏชัดว่า **กิเลสทั้งปวงได้หายไป** จึงทำให้ท่านเข้าใจว่า **ได้สำเร็จพระอรหัตตผล** จึงตกลงใจทำการฟื้นฟูท่านบำรุง และเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระสืบไป”

สรุปว่า ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๓ นั้น **หลวงปู่สิงห์**เกิดความมั่นใจว่าท่านบรรลุธรรมแล้ว จึงไปอาราธนา **หลวงปู่มั่น** ให้ทำการ ฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ดังกล่าว

ต่อจากนั้น **หลวงปู่สิงห์** ก็ได้ออกธุดงค์ติดตาม **หลวงปู่มั่น** ไปหลายที่ จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ทั้งพระอาจารย์และศิษย์ ทั้งสององค์ พร้อมด้วยพระเถระติดตาม ได้เดินทางกลับไปจังหวัดอุบลราชธานี

แล้ว **หลวงปู่มั่น** ก็มอบหมายภาระทุกอย่างให้ **หลวงปู่สิงห์** แล้ว **หลวงปู่มั่น** ก็ธุดงค์เข้ากรุงเทพฯ เพียงลำพังองค์เดียว และติดตามท่านเจ้าคุณ **พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (สิริจันทโร จันทร์) ขึ้นไปแสวงวิเวกที่เชิงมใหม่ในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ - ๒๔๘๒ รวม ๑๒ ปี ซึ่งหวังว่าท่านผู้อ่านคงทราบดีแล้ว

ทางด้าน **หลวงปู่สิงห์** ของพวกเรา ท่านก็ตั้งใจปฏิบัติภาระที่ได้รับมอบหมายจากพระอาจารย์ ด้วยการเป็นผู้นำ **คณะกองทัพนธรรม** ออกเผยแผ่ธรรมสายวิปัสสนาธุระ สู่ประชาชนอย่างมอภายถวายชีวิตตั้งแต่นั้นมา

คณะกองทัพนธรรม ไปปักหลักอยู่ที่ขอนแก่น ๓ ปี แล้วได้รับคำบัญชาจาก **สมเด็จพระมหาธีรวงศ์** (ติสโส อ้วน) ให้พาคณะมาเผยแผ่ธรรมให้แก่ประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดใกล้เคียง มาปักหลักที่ **วัดป่าสาละวัน** แล้วปฏิบัติอย่างต่อเนื่องกันมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ซึ่งเป็นเหตุการณ์สำคัญหัวเลี้ยวหัวต่อ ดังที่จะกล่าวต่อไป

ท่านผู้อ่านคงติดตามเรื่องราวและเหตุการณ์ได้ทัน นะครับ

อ้อ ! ขอกระซิบครับ ที่ถ้ามาถึง จังหวัดเลย ในปี พ.ศ. ๒๔๖๓ นั้น **หลวงปู่สิงห์** ท่านสำเร็จพระอนาคามี เหมือนกับเหตุการณ์ที่เกิดกับ **หลวงปู่มั่น**

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๕ ที่ถ้าสาริกา จังหวัดนครนายก เมื่อครั้งกระโน้นครับ

ที่นั่นท่านผู้อ่านก็พร้อมที่จะพิจารณามันที่กของหลวงปู่สิงห์ เมื่อครั้งมาสร้าง
สำนักสงฆ์ วัดป่าไพโรจน์ อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ กันแล้วใช่ไหมครับ

ในบันทึกของหลวงปู่สิงห์ เขียนไว้ชัดเจน ว่า

“ระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้พิจารณาเห็นอุปสรรค
แห่งการประพฤติปฏิบัติพระพุทธศาสนา ซึ่งจำเป็นที่สุดที่จะต้อง**สละชีวิตทำ
ความเพียร**

จึงตกลงใจตั้งสัตยาธิษฐานทำความเพียร ไม่ได้หลับนอนถึง ๗ วัน
๗ คืน เกิดอาพาธหนัก ทุกขเวทนากล้าแข็ง และเกิดความโหม่นสัดบั่นใจ
เป็นกำลัง

พิจารณาเห็นว่า บุญวาสนาไม่เพียงพอ ไม่อาจทำความเพียรให้สำเร็จ
มรรคผลนิพพานในชาติปัจจุบันได้

จึงตัดสินใจปรารถนาพุทธานุภาพ เริ่มสร้างบารมีเพื่อพระโพธิญาณสืบไป”

หวังว่าท่านผู้อ่านคงเข้าใจความในบันทึกของหลวงปู่สิงห์ นี้ได้ชัดเจน
นะครับ คือ เดิมท่านเข้าใจว่าท่านบรรลุธรรม เสร็จกิจทางศาสนาแล้ว พูดตรง ๆ
คือ เข้าใจว่าท่านบรรลุพระอรหันต์แล้ว แต่ปรากฏว่ายังมีบางอย่างที่ยังติดข้องอยู่
และประจักษ์ชัดว่าท่านบรรลุ **พระอนาคามี** คุณธรรมในระดับที่ ๓ เท่านั้น

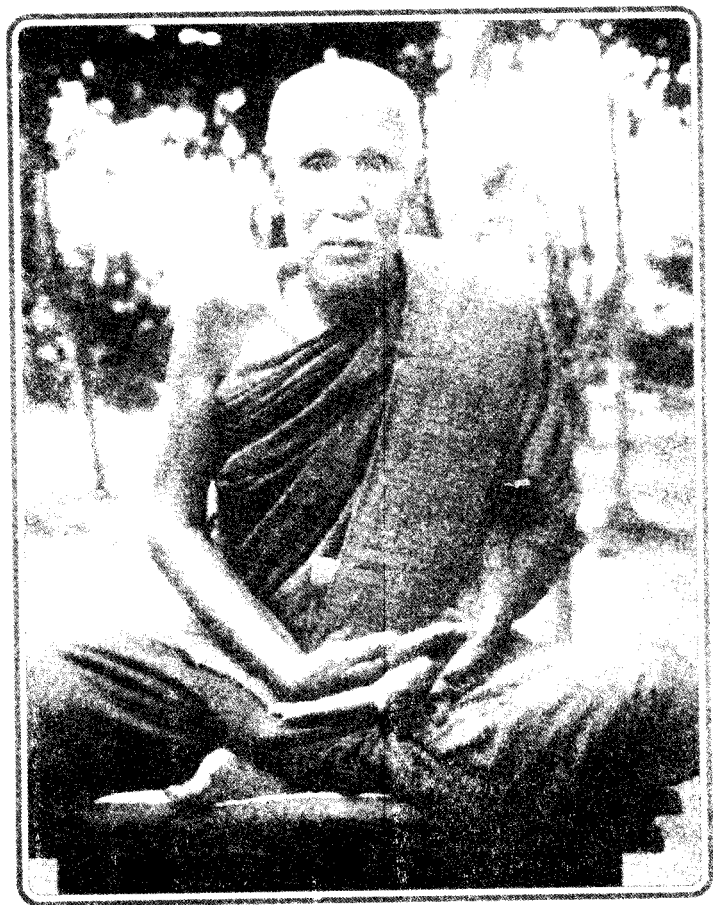
เมื่อเป็นดังนี้ ท่านจึงเร่งความเพียรอย่างหนัก ถึงกับไม่ได้หลับนอนตลอด
๗ วัน ๗ คืน แต่ผลที่ได้รับกลายเป็นลุ่มเจ็บ ด้วยร่างกายไม่อำนวย เพราะท่าน
เข้าสู่วัยชราแล้ว จะมาโหมเอาจริงเ็นนี้คงไม่ไหว

นอกจากนี้ ภาระรับผิดชอบเกี่ยวกับลูกศิษย์ลูกหา และภาระงานอื่น ๆ
มีมาก ท่านจึงเปลี่ยนความปรารถนา จากการบรรลุพระอรหันต์ในชาตินี้ มา
เป็นปรารถนาพุทธานุภาพ ขอสร้างบารมีต่อในชาติหน้าต่อไป

ภาพถ่ายที่วัดป่าสลวัน นครราชสีมา

ตอนที่ ๘
ช่วงท้ายของชีวิต

พระครูวิเวกพุทธกิจ (หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนดสีโล)

(พ.ศ. ๒๔๐๒ - ๒๔๘๕)

๑๓๘. จัดงานฉลองอายุ ๘๐ ปี หลวงปู่ใหญ่เสาร์

ในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ ช่วงที่พักอยู่ที่ วัดป่าไพโรจน์ วัดป่าที่สร้างใหม่ ในอำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ได้เดินทางไปจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเป็นประธานในงานถวายมูทิตาจิตอายุครบ ๘๐ ปี ของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนดสีโล

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนดสีโล พักจำพรรษาอยู่ที่วัดดอนธาตุ อยู่บนเกาะกลางลำแม่น้ำมูล อยู่ห่างจากอำเภอพิบูลมังสาหารไปทางทิศตะวันออก ประมาณ ๗ - ๘ กิโลเมตร เป็นวัดสุดท้ายที่ท่านอยู่จำพรรษา

ในปีนั้นหลวงปู่ใหญ่ ขราภาพมากแล้ว ท่านมีอาการอาพาธอยู่บ่อย ๆ คณะศิษย์ได้ร่วมจัดงานบุญเพื่อแสดงมุทิตาจิตการะ และพิธีสืบทอดถวายท่าน โดยจัดขึ้นที่วัดบูรพาราม ในเมืองอุบลราชธานี

งานเริ่มขึ้นในวันเสาร์ แรม ๗ ค่ำ เดือนอ้าย ปีมะโรง ตรงกับวันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ มีกำหนดจัดงาน ๓ วัน หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม เป็นประธาน หรือแม่งานใหญ่ ในการจัดงานบุญครั้งนี้

ผู้เฒ่าผู้แก่ที่มาร่วมงานเล่าว่า “พระภิกษุที่ได้รับนิมนต์มาเจริญพระพุทธมนต์ในงานพิธีนี้มีจำนวน ๘๐ รูป ครบเท่าอายุท่าน โดยคณะศรัทธาญาติโยมได้จัดเตรียมผ้าจีวรครบ ๘๐ ชุด สำหรับพระอาจารย์ใหญ่ ได้ทอดถวายเป็นผ้าบังสุกุล

นอกจากนี้ คณะพระลูกศิษย์ของท่าน ยังได้ช่วยกันตัดเย็บผ้าขาวจำนวน ๘๐ ผืน ให้แจกทานแด่แม่ชีที่มาในงานครั้งนี้ด้วย”

ในงานทำบุญอายุหลวงปู่ใหญ่ นี้ ไม่มีมหรสพสมโภชใดๆ ทั้งสิ้น มีแต่ การปฏิบัติธรรมและแสดงพระธรรมเทศนาล้วนๆ โดย หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม, หลวงปู่ดี จนโน, หลวงปู่พระมหากปิ่น ปญญาโณ และพระลูกศิษย์อาวุโสที่มีเทศนา ไหวหรรแห่งๆ อีกหลายองค์ ได้ผลัดเปลี่ยนกันขึ้นธรรมาส์กล่าวธรรมกถาสักกาด ผู้ฟังที่มากันเต็มศาลาใหญ่วัดบูรพาราม นั้น

นี่แหละคือครรลองของงานบุญล้วนๆ ที่พ่อแม่ครูอาจารย์สายกรรมฐาน ท่านพาตถะณินมา และเป็นรูปแบบของการจัดงานบุญในวัดกรรมฐานสืบทอดมาจน ปัจจุบัน ที่พวกเราชั้นลูกชั้นหลานสมควรได้รักษาสืบทอดกันต่อไป

ในงานนี้ คณะศิษย์ได้จัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกแจกเป็นธรรมทานแก่ ผู้มาร่วมงาน ซึ่งเขียนโดยหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ร่วมกับหลวงปู่พระมหากปิ่น ปญญาโณ ชื่อว่า ‘ข้อกติกาสังฆสัมมาปฏิบัติ ว่าด้วยข้อปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สำหรับ สำนักชีกรรมฐาน’

ดูชื่อหนังสือค่อนข้างชัดเจนว่า เป็นข้อแนะนำและระเบียบปฏิบัติสำหรับ แม่ชีในสำนักวัดป่าสายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

เสียดายที่ผมไม่มีต้นฉบับหนังสือดังกล่าว แต่ก็มีหนังสือบางๆ เล่มหนึ่ง หนาราว ๒๕ หน้า ชื่อ “ข้อกติกาสังฆสัมมาปฏิบัติ ว่าด้วยข้อปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ” เขียนโดยหลวงปู่พี่น้องทั้งสององค์เช่นกัน จัดพิมพ์เป็นธรรมทานครั้งแรกเมื่อ ๑ ธันวาคม ๒๔๗๙ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม โดยคณะศิษย์วัดป่าสาลวัน นครราชสีมา

ในงานบุญฉลองอายุ ๘๐ ปี ของหลวงปู่ใหญ่ เมื่อครั้งนั้น องค์หลวงปู่ ใหญ่ได้สั่งให้ศิษย์เตรียมตอโองไม้สักไว้สำหรับตัวท่านเอง ถูกส่งลงมาถวายจาก วัดอ้อมแก้ว (วัดเกาะแก้วอัมพวัน) อำเภอธาดูปทุม จังหวัดนครพนม ที่ หลวงปู่ใหญ่ เคยพักจำพรรษาก่อนมาจังหวัดอุบลฯ

หลวงปู่ใหญ่ได้ลงไปทดลองนอนกะขนาดตรวจดูด้วยองค์ท่านเอง

แล้วมอบให้ลูกศิษย์เก็บรักษาไว้ที่**วัดบูรพาราม** เพื่อเตรียมบรรจุร่างท่านตอน
ละสังขาร

และ ... ไม่มีใครคาดคิด โลงที่เตรียมไว้นี้ได้ใช้บรรจุร่างของ**หลวงปู่ใหญ่**
ในอีก ๒ ปีต่อมา (ดังจะนำเสนอในตอนต่อไป)

อ้อ ! ยังจบไม่ลงครับ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ นั้น อยู่ระหว่าง**สงคราม**
อินโดจีน

หลังวันทำบุญอายุ**หลวงปู่ใหญ่** วันสุดท้าย ตอนเช้าขณะที่พระสงฆ์
กำลังฉันจังหัน มีผู้มาแจ้งว่าให้พากันระมัดระวัง เตรียมพร้อมหลบภัยให้จงดี
เครื่องบินฝรั่งเศสจะมาถึงระเบิดเมืองอุบลฯ เร็ว ๆ นี้

ผู้คนในเมืองเกิดแตกตื่น พากันขนข้าวของไปหาที่หลบภัยนอกเมือง
อย่างโกลาหล ในวันนั้น เมืองอุบลฯ ก็เงียบสงัดราวกับเมืองร้าง เหลือเพียงทหาร
ตำรวจ คอยตรวจตราดูแลความเรียบร้อยเท่านั้น

เล่ากันว่า แม้แต่พระเณรจากวัดต่าง ๆ ก็ตื่นกลัวไม่แพ้ผู้คน พากันหอบ
บาตรหนีไปจากวัดกันโกลาหลเช่นกัน

ตอนกลางคืนต้องพรางไฟเพื่อให้ '**เชื้อเหาะ**' มองเห็น

สำหรับองค์**หลวงปู่ใหญ่**ท่านยังไม่กลับ**วัดดอนธาตุ** ยังคงพักอยู่
ในโบสถ์ของ**วัดบูรพา** อยู่เป็นกำลังใจให้พระเณรและประชาชนในละแวกนั้น

คืนนั้น เครื่องบินฝรั่งเศสก็บินมาถึงระเบิดเมืองอุบลฯ จริง ๆ
ข่าวว่าระเบิดลูกหนึ่งตกที่เล่าหมูในเมือง หมดอายุเกลื่อน ส่วนอีกลูกตกนอกเมือง
ไม่มีใครเป็นอันตราย

เครื่องบินฝรั่งเศสบินมาในตอนกลางคืนหลายครั้ง ไม่นานญี่ปุ่นมาเจรจา
ไกล่เกลี่ย สงครามอินโดจีนก็สงบลง

แต่แล้ว ... สงครามโลกครั้งที่สอง ก็เริ่มเปิดฉากขึ้นในเวลาต่อมาไม่นาน
ครับผม !

๑๓๙. พัฒนาวัดป่าแสนสำราญ อ.วารินชำราบ อุบลฯ

ปี พ.ศ. ๒๔๘๔ - ๘๕ - ๘๖ หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม จำพรรษาที่ ๓๓ - ๓๔ - ๓๕ ของท่านที่ วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา และช่วงนอกพรรษาหลวงปู่ได้ไปช่วยสอนสมาธิภาวนา กับช่วยพัฒนาวัดป่าแสนสำราญ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ดังนั้น ช่วง ๓ ปีดังกล่าวนี้ ท่านจึงต้องเดินทางไป ๆ มา ๆ ระหว่างนครราชสีมา กับอุบลราชธานี

“พ.ศ. ๒๔๘๔ เดือนมิถุนายน กลับจากชัยภูมิ (วัดป่าโพธิ์จั่น) ไปอยู่ วัดป่าสาละวัน และจำพรรษาที่นั่น

พ.ศ. ๒๔๘๕ คณะวัดป่าแสนสำราญ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ขอร้องให้ไปช่วย ได้ไปทำการสั่งสอนพุทธบริษัท และสร้างศาลาการเปรียญ ๑ หลัง กว้าง ๖ วา ยาว ๑๐ วา ๒ คอก เสาไม้เต็งรัง พื้นฝากระดาน มุงด้วยกระเบื้องซีเมนต์ เมื่อทำการเสร็จแล้ว ได้กลับคืนจำพรรษา ณ วัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา

พ.ศ. ๒๔๘๖ เวลานอกพรรษา ได้ไปช่วยจัดการสร้างพระพุทธรูป ทำด้วยปูนซีเมนต์ กว้าง ๑ เมตร ยาว ๒ เมตร พร้อมทั้งมณฑปทำด้วยไม้ ๑ หลัง เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป และได้สร้างกุฏิไม้ ๑ หลัง กว้าง ๓ วา ๒ คอก ยาว ๓ วา ๒ คอก เสาไม้เต็งรัง พื้นฝากระดาน มุงด้วยกระเบื้องปูนซีเมนต์ ณ วัดป่าแสนสำราญ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี แล้วกลับไปจำพรรษา ณ วัดป่าสาละวัน

อนึ่ง เมื่อเดือนเมษายนศกนี้ ได้ไปจัดการฃมนกิจศพพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถระ ซึ่งได้มรณภาพแต่ก่อนเข้าพรรษา พ.ศ. ๒๔๘๕ ณ วัดบูรพา ในเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยบัญชาของเจ้าพระคุณสมเด็จเจ้า”

๑๔๐. ไปรับศพหลวงปู่ใหญ่เสาร์ จากฝ่งลาว

พระครูวิเวกพุทธกิจ หรือ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล เกิดวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๒ ที่จังหวัดอุบลราชธานี มรณภาพวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕ รวมสิริอายุ ๘๒ ปี พรรษา ๖๒ ณ พระอุโบสถวัดอามตยาราม แขวงนครจำปาศักดิ์ ฝ่งประเทศลาว

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ เป็นพระอาจารย์ของหลวงปู่มั่น และหลวงปู่มั่นก็เป็นพระอาจารย์ของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ในวงพระกรรมฐานจึงจัดลำดับความอาวุโสเป็นลำดับที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ ตามที่กล่าวแล้ว

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล อยู่จำพรรษาครั้งสุดท้ายที่วัดดอนธาตุ เป็นเกาะอยู่กลางลำแม่น้ำมูล อยู่ห่างจากตัวอำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ไปทางทิศตะวันออกตามลำแม่น้ำมูล ราว ๗ - ๘ กิโลเมตร บนเกาะมีเนื้อที่ ๑๔๐ ไร่ มีเจดีย์พิพิธภณฺท์ของท่านตั้งตระหง่านอยู่ ณ ที่นั้น

ในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ได้เดินทางไปยังนครจำปาศักดิ์ ทางฝ่งประเทศลาว เพื่อทำบุญอุทิศให้พระอาจารย์ของท่าน คือ ท่านญาณาคูสีทา ขยเสโน (พระกรรมวาจาจารย์ของหลวงปู่ใหญ่เสาร์)

ท่านญาณาคูสีทา ขยเสโน เป็นชาวเมืองของ แขวงจำปาศักดิ์ ได้มาศึกษาและบวชเรียนที่จังหวัดอุบลราชธานี แล้วไปศึกษาต่อที่กรุงเทพฯ และได้รับแต่งตั้งมาเป็นพระอุปัชฌาย์อยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี หลังจากนั้นได้กลับไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มณฑลยูนนาน ไปประจำอยู่วัดดอนฮี้ เมืองของ แขวงจำปาศักดิ์ และได้มรณภาพที่นั่น แล้วไปเป็นเปรตรบกวนให้ลูกหลานเดือดร้อน

ด้วยความกตัญญู หลวงปู่ใหญ่เสาร์ จึงได้เดินทางไปทำบุญอุทิศให้พระอาจารย์ของท่าน เพื่อให้ไปสู่สุคติ

เนื่องจาก หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ท่านชรภาพมีอายุเกิน ๘๐ ปีแล้ว การเดินทางก็แสนทุรกันดาร หลังจากทำบุญอุทิศเสร็จเรียบร้อยแล้ว ท่านยังได้เดินทางไปที่อื่นอีก จึงเกิดอาพาธในระหว่างการเดินทาง

หลวงปู่ใหญ่ บอกให้ลูกศิษย์พาท่านไปที่วัดอำมาตยาราม ซึ่งอยู่ในนครจำปาศักดิ์ เมื่อไปถึง ท่านให้พาไปกราบพระประธานในโบสถ์

“หลวงปู่ใหญ่คงอ่อนเพลียมาก ไม่สามารถกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ได้ เพียงแสดงอาการก้มลงไปข้างหน้า ๓ ครั้ง เมื่อกราบลงครั้งที่สาม ในช่วงยกศีรษะขึ้นมา ร่างของท่านก็แน่นิ่งอยู่อย่างนั้นไม่ไหวติง”

นี่คือวาระสุดท้ายของ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล ท่านมรณภาพ ณ วันอังคาร แรม ๓ ค่ำ เดือน ๓ ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ ๓ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕ รวมสิริอายุ ๘๒ ปี พรรษา ๖๒

ผมพยายามสรุปเหตุการณ์การมรณภาพของหลวงปู่ใหญ่ อย่างรวบรัดมากที่สุดแล้วครับ

ทีนี้ก็ขออนุญาตเล่าถึงการไปอัญเชิญศพของหลวงปู่ใหญ่ เพื่อกลับมาบำเพ็ญกุศลทางฝั่งไทย โดยหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม คิษย์สายกรรมฐานที่อาวุโสที่สุด เป็นหัวหน้าคณะเดินทางไปรับศพ ดังนี้

“ข่าวการมรณภาพของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล ก็แพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว

ทางบ้านเมือง ญาติโยม พระเถร ชวณครจำปาศักดิ์ ขอตั้งศพท่านไว้ทำบุญและให้ประชาชนมาสักการะเป็นเวลา ๓ วัน ก่อนอัญเชิญศพกลับเมืองไทย

ทางด้านจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อทางหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม และคณะได้ทราบข่าวการมรณภาพของหลวงปู่ใหญ่ จึงได้นำหีบศพที่หลวงปู่ใหญ่ได้เตรียมไว้ที่วัดบูรพา คราวทำบุญอายุครบ ๘๐ ปีของท่าน มุ่งหน้าเดินทางไปนครจำปาศักดิ์โดยรีบด่วน

การเดินทางได้ใช้รถยนต์ของ**คุณหญิงต๋น โกศลวิตร** กับ **แม่ชีมุ่ย** ซึ่งเคยให้บริการเมื่อครั้งคณะของหลวงปู่ใหญ่เดินทางเข้ามาทางฝั่งลาว ก่อนที่ท่านจะมรณภาพ

ขบวนรถนำหีบศพเล่นพื้นเขต**อำเภอพิบูลมังสาหาร** เข้าไปทาง**ช่องเม็ก** มุ่งหน้า**ฐานนครจำปาศักดิ์**

เพียงเข้าเขตประเทศลาว รถวิ่งอยู่ดี ๆ ก็เกิดยางระเบิด พอเปลี่ยนยางเสร็จวิ่งไปได้สักครู่ เครื่องยนต์ก็เกิดดับขึ้นเฉย ๆ แก่ไข้อย่างไรเครื่องก็ไม่ยอมติด ตะวันก็จวนจะมิดค่ำลงทุกขณะ บริเวณนั้นก็เริ่มมืดแล้วด้วย จนปัญญาที่สารถิจะแก้ไขให้รถยนต์วิ่งต่อไปได้

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม จึงพูดขึ้นว่า 'หรือว่าพวกเราจะขัดความประสงค์ของท่านอาจารย์ เทวดาทั้งหลายจึงได้ขัดขวางการที่พวกเราจะเคลื่อนศพท่านกลับประเทศไทย'

แล้วท่านให้คนจัดหาดอกไม้ธูปเทียนถวายท่าน แล้วท่านก็ลงคุกเข่าอยู่ตรงข้าง ๆ รถ ผินหน้าไปทางนครจำปาศักดิ์ กล่าวคำขอมาโทษครูบาอาจารย์แล้วพูดดัง ๆ บ่าวประกาศให้เทวดาฟ้าดินทั้งหลายได้รับทราบทั่วกันว่า

... ที่มานี้ก็มีความประสงค์อย่างแน่วแน่ ที่จะไปรับศพของพระอาจารย์กลับมาบำเพ็ญกุศลทางฝั่งไทย เพราะลูกศิษย์ลูกหาทางฝั่งไทยมีมาก หากพวกเขาจะต้องเดินทางมาบำเพ็ญกุศลทางฝั่งนี้ จะเป็นการลำบากเหนื่อย ไม่สะดวกด้วยประการทั้งปวง

ฉะนั้น ข้าพเจ้า **พระอาจารย์สิงห์** จึงขอ บ่าวประกาศให้เทวดาฟ้าดินตลอดทั้งรุกขเทวดา อากาศเทวดา ภูมเทวดาทั้งหลาย ได้โปรดทราบโดยถ้วนทั่ว และขอศพพระอาจารย์เพื่อไปบำเพ็ญกุศลทางฝั่งประเทศไทยด้วยเถิด'

พอ**หลวงปู่สิงห์**กล่าวจบลง ท่านก็สั่งให้คนขับติดเครื่องรถทันที เป็นเรื่อง

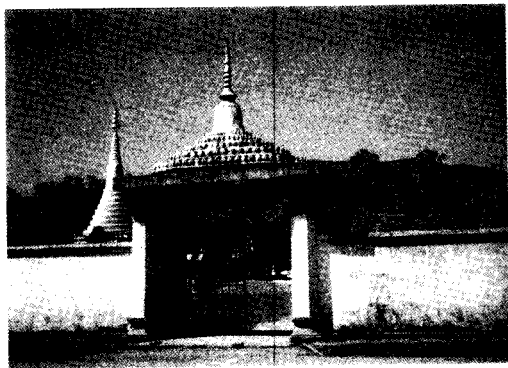

ที่แปลกและอัศจรรย์มาก ท่านยังไม่ทันลุกจากที่นั่ง สตาร์ทเครื่องเพียงครั้งเดียว เครื่องยนต์ก็ติด รถจึงได้ออกแล่นมุ่งตรงไปยังนครจำปาศักดิ์ เพื่อไปรับศพ **หลวงปู่ใหญ่** ที่ **วัดอำมาตยาราม** ต่อไป

หลวงปู่สิงห์ พร้อมคณะ ได้ขอศพ**หลวงปู่ใหญ่** กลับไปบำเพ็ญกุศลที่เมืองอุบลฯ

เจ้าเมืองนครจำปาศักดิ์ พร้อมด้วยข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ได้ตั้งศพบำเพ็ญกุศลถวายอย่างสมเกียรติแก่บูรพาจารย์ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐาน เป็นเวลาพอสมควรแล้ว และเห็นว่าระยะเวลานั้นอยู่ในช่วงสงครามอินโดจีน หรือสงครามบูรพาอานเญ่ ยังร้อนระอุอยู่ จะจัดงานศพครูบาอาจารย์ทางฝั่งลาวคงไม่สะดวกนัก จึงได้มอบศพ**หลวงปู่ใหญ่** ให้คณะของ**หลวงปู่สิงห์** ได้เคลื่อนย้ายจาก **วัดอำมาตยาราม นครจำปาศักดิ์** สู่จังหวัดอุบลราชธานีตามประสงค์

เมื่อศพ**หลวงปู่ใหญ่** เดินทางถึงจังหวัดอุบลราชธานีแล้ว ได้ตั้งบำเพ็ญกุศลที่วัดบูรพาาราม เมื่อเห็นว่าเป็นเวลาพอสมควรแล้ว **หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต** ที่เดินทางมาจาก**สกลนคร**ที่ท่านพำนักอยู่ จึงสั่งให้บรรจูกุศลของท่านไว้ก่อน รอคอยพร้อมที่จะฌาปนกิจในปีต่อไป.

วัดอำมาตยาราม นครจำปาศักดิ์

๑๔๑. งานฌาปนกิจศพ หลวงปู่ใหญ่เสาร์

การจัดงานฌาปนกิจศพ **พระครูเวกพุทธกิจ** (หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนตสีโล) กำหนดไว้ระหว่างวันที่ ๑๐ - ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งเป็นเวลา ๑๔ เดือนหลังจากการมรณภาพของท่าน

หลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม ในฐานะศิษย์อาวุโสสูงสุด รับหน้าที่เป็นแม่งานแทน **หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต** พระอาจารย์ใหญ่ ที่ยังพำนักอยู่ที่จังหวัดสกลนคร

ในช่วงวันที่ ๑๐ - ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๖ ทางจังหวัดอุบลฯ มีกำหนดจัดงานฌาปนกิจศพบูรพาจารย์ผู้ใหญ่อีก ๔ องค์ ตามลำดับเวลาดังนี้

๑. **พระศาสนดิลก** (ชิตเสโน เสน) อดีตเจ้าอาวาสวัดศรีทอง และเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี จัดขึ้นที่ **วัดศรีทอง** (วัดศรีอุบลรัตนาราม) ในวันที่ ๑๐ - ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๖

๒. **พระมหาัฐ ฐฎปาโล** อดีตเจ้าอาวาสวัดสุทัศนาราม (พระอุปัชฌาย์ของ หลวงปู่ดุลย์ อตุโล และของ หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี) จัดด้วยกันกับ **พระศาสนดิลก** คือที่ **วัดศรีทอง** ในวันที่ ๑๐ - ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๖

๓. **พระครูโรจนรัตโนบล** (บุญรอด นนฺโตโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมือง จัดในวันที่ ๑๓ - ๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๖

๔. **พระครูเวกพุทธกิจ** (หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนตสีโล) จัดงานฌาปนกิจที่วัดบูรพา ในวันที่ ๑๕ - ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๖

ทางด้านการเตรียมงานฌาปนกิจศพของ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนตสีโล** นั้น เมื่อใกล้จะถึงวันงาน **พระอาจารย์ดี จนฺโณ** ศิษย์อาวุโสสูงสุดที่ติดตาม

หลวงปู่ใหญ่ในขณะนั้น เป็นผู้ฝีมือทางด้านศิลปะ และงานก่อสร้าง ได้เป็น
 เสางานจัดเตรียมสถานที่สร้างเมรุ โดยกำหนดเอาลานว่างตรงหน้าศาลาใหญ่ของ
วัดบูรพา เป็นที่จัดสร้างเมรุ

การสร้างเมรุเป็นฝีมือของลูกศิษย์ฝ่ายธรรมาวาสี โดยทำเป็นรูปาเขาจำลอง
 ใช้ไม้ไผ่สานเป็นโครง ปิดกระดาษหุ้มทับ แล้วทาสีให้เหมือนจริง ประดับตามซอก
 ขึ้นแซมด้วยต้นไม้อื่นๆ ปลูกด้วยงามสมจริง จนมีผู้ไปนั่งไปยืนฟังเกือบเสียวหายไปก็มี

หลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม ศิษย์อาวุโสมากกว่า**พระอาจารย์ดี จนฺโท** เป็น
 เสางานในการจัดเตรียมงานทั้งหมดแทน **หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต** พระอาจารย์ใหญ่
 ที่กำลังเดินทางจาก**บ้านโคก** อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร มาเป็น
 ประมุข - ประธาน ก่อนวันเผา ๓ วัน และอยู่ต่ออีก ๑ วันหลังวันงาน จึงได้
 เดินทางกลับจังหวัดสกลนคร

จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ที่อยู่ในเหตุการณ์ ได้เล่าถึงบรรยากาศ
 การจัดงานฌาปนกิจของพระผู้ใหญ่ของจังหวัดอุบลราชธานีว่า

“ระหว่าง ๑๐ - ๑๖ เมษายน ๒๔๙๖ เป็นช่วงเผาศพพระอาจารย์ผู้อาวุโส
 แห่งเมืองอุบลฯ **บนท้องฟ้าปรากฏประหนึ่งรูป ๔ พระอาจารย์ ลอยอยู่เหนือ
 เมืองอุบลฯ**”

พระครูพิบูลธรรมภาณ (หลวงพ่อโชติ อาภโค) เจ้าอาวาสวัดภูเขาแก้ว
 และอดีตเจ้าคณะอำเภอฟินลมิ่งสาหาร ศิษย์ของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ได้บันทึก
 เกี่ยวกับการจัดงานศพของ**หลวงปู่ใหญ่** ดังนี้

“ปี พ.ศ. ๒๔๙๖ ได้ทำพิธีฌาปนกิจศพท่านโดยพร้อมเพรียง ทั้งฝ่าย
 อาณาจักรและศาสนจักร เป็นการเชิดชูเกียรติประวัติของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
 มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นปูชนียบุคคลโดยแท้ - สาธุ!”

๑๔๒. ธรรมเทศนาของ พระอาจารย์ใหญ่

ในงานฌาปนกิจศพของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล มีพระกรรมฐานจากทั่วประเทศมาประชุมกันมากที่สุดงานหนึ่งในสมัยนั้น และแน่นอนที่สุดพระทุกองค์ ตลอดจนฆราวาสที่มาในงาน ต่างก็ปรารถนาที่จะได้ฟังเทศน์จากหลวงปู่มั่น ภริทตฺโต พระอาจารย์ใหญ่อีกท่านหนึ่ง

ดังนั้น ในตอนนี้ถ้าผมไม่นำคำเทศน์ของหลวงปู่มั่น มาลงด้วย ก็ดูว่าจะขาดสาระสำคัญไป อย่างไรก็ตาม ผมไม่สามารถหาคำเทศน์โดยตรงของหลวงปู่ได้ที่พอจะหาได้เป็นคำบอกเล่าของ พระราชสังวรญาณ (หลวงพ่อพุทธ จานีโย) อดีตเจ้าอาวาสวัดป่าสาละวัน

(เจ้าอาวาสวัดป่าสาละวัน องค์ที่ ๑ คือ หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม, องค์ที่ ๒ หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ, องค์ที่ ๓ พระสุธรรมคณาจารย์ - ท่านเจ้าคุณแดง ธรรมวรโชติ, องค์ที่ ๔ พระราชสังวรญาณ - หลวงพ่อพุทธ จานีโย และ องค์ที่ ๕ องค์ปัจจุบัน คือ พระมงคลวัฒน์คุณ - หลวงพ่อเพิ่ม กิตติวัฒนโน)

หลวงพ่อพุทธ ได้เมตตาเล่าถึง คำเทศน์ของหลวงปู่มั่น ในงานเผาศพหลวงปู่ใหญ่ ต่อหน้าที่ประชุมสงฆ์สวดวิปัสสนากรรมฐาน ดังนี้

“จำได้ว่า งานศพหลวงปู่ใหญ่ ตอนนั้น หลวงพ่อบาทเป็นพระได้ ๑ พรรษา อยู่วัดสระปทุม (วัดปทุมวนาราม เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ) ใครต่อใครเขาก็ไปกัน แต่พระอุปัชฌาย์ (เจ้าคุณพระปัญญาพิศาลเถร - หลวงปู่หนู จิตปญโญ) ให้หลวงพ่ออยู่เฝ้ากุฏิ เลยไม่ได้ไปกับเขา

พระอุปัชฌาย์ท่านไป กลับมาก็มาเทศน์ให้ฟัง

เจ้าคุณพระปัญญาพิศาลเถร กับหลวงปู่เสาร์ นี้ ท่านให้คำมั่นสัญญากัน ถ้าใครตายก่อนให้ไปทำศพ หลวงปู่เสาร์ตายก่อนจึงทำที่วัดบูรพาฯ

และอีกอย่างหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ ท่านอาจารย์เสาร์ ได้มรณภาพลง แล้วก็ได้ทำการฌาปนกิจ คือถวายเพลิงศพท่านอาจารย์เสาร์

ในงานนั้น ท่านอาจารย์มั่นก็ไปร่วมงานด้วย ในฐานะที่ท่านก็เป็นอันตวาลิก (ศิษย์) ของท่านอาจารย์เสาร์ ซึ่งอยู่ในระดับผู้ใหญ่ท่านหนึ่ง

ในการแสดงธรรม มีตอนหนึ่ง ท่านอาจารย์มั่น แสดงธรรมว่า

‘เมื่อสมัยท่านอาจารย์เสาร์ยังมีชีวิตอยู่ ท่านเป็นครูบาอาจารย์สั่งสอนเรามาบัดนี้ ท่านอาจารย์เสาร์ได้มรณภาพไปแล้ว ก็ยังเหลือแต่เรา พระอาจารย์มั่นจะเป็นอาจารย์อบรมสั่งสอนหมู่ในสายนี้ต่อไป

ดังนั้น ท่านผู้ใดสมควรใจเป็นลูกศิษย์ท่านอาจารย์มั่น ต้องปฏิบัติตามปฏิปทาของท่านอาจารย์มั่น ถ้าใครไม่สมควรใจหรือปฏิบัติตามไม่ได้ ก็อย่ามายุ่งกับท่านอาจารย์มั่นเป็นอันขาด

ทีนี้ ถ้าเรา คือ อาจารย์มั่น ตายไปแล้ว ก็ยังเหลือแต่ท่านสิ่งหนึ่งนั่นแหละ พอละเป็นครูบาอาจารย์สั่งสอนหมู่ได้’

ท่านเทศน์ไว้อย่างนี้ จำไว้นะ ไม่ทราบว่ายศธรรมิกซึ่งเป็นลูกศิษย์ของท่านอาจารย์มั่น จะจำได้หรือเปล่า ถ้าหากจำได้ก็ขออภัยด้วย ถ้าหากจำไม่ได้ ก็ลองเอาไปคิดเป็นการบ้านดูซิว่า ปฏิปทาของอาจารย์มั่น ท่านปฏิบัติอย่างไร แล้วเราควรจะดำเนินตามแนวทางของท่านอย่างไร จึงจะได้ชื่อว่าเป็นลูกศิษย์ของท่านอาจารย์มั่น

ท่านทั้งหลายลองคิดดูซิว่า สมัยที่ท่านอาจารย์มั่น ท่านอาจารย์เสาร์ ยังอยู่ บางสิ่งบางอย่างที่เราอนุโลมตามความต้องการของชาวโลก แทบจะไม่ปรากฏ

แม้แต่การทำบุญมหาชาติ การจัดงานวัดมีมหรสพต่าง ๆ เราไม่เคยมี

สมัยปัจจุบันนี้ ครูบาอาจารย์เป็นนักธุรกิจ ไปกันเสียไม่ได้หยุด จากเหนือไปได้ จากใต้ไปเหนือ ไปเที่ยวโปรตญาติโยม แต่ไม่แน่ว่า ให้ญาติโยมโปรต หรือไปโปรตญาติโยมกันแน่ ก็ไม่ทราบ

อันนี้คือของฝากให้ลูกศิษย์ครูบาอาจารย์ได้นำไปพิจารณาเป็นการบ้าน ...”

๑๔๓. จำพรรษาวัดป่าแสนสำราญ

จ.อุบลฯ

หลังจากเสร็จงานฌาปนกิจศพหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนตสีโล แล้ว หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ก็กลับไปจำพรรษาที่วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา เหมือนเดิม

ปี พ.ศ. ๒๔๘๗ และ ๒๔๘๘ หลวงปู่สิงห์ มาพักจำพรรษาที่วัดป่าแสนสำราญ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อรักษาอาการอาพาธของหลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล พระน้องชายคู่บารมีของท่าน

ในขณะเดียวกัน สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) พระอุปัชฌาย์ ก็เกิดอาพาธเช่นกัน ท่านได้มาจำพรรษาที่วัดสุปฏิญนาราม ในเมืองอุบลฯ เพื่อพักรักษาตัว ซึ่งหลวงปู่สิงห์ ได้ถวายคำแนะนำด้านสมาธิภาวนาแก่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ เป็นการให้ธรรมโอสถรักษาอาการอาพาธของพระองค์ท่านอย่างได้ผลดีอีกด้วย

บันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์ มีดังนี้

“พ.ศ. ๒๔๘๗ และ ๒๔๘๘ ได้ไปช่วยการสร้างธรรมาสน์ ๒ หลัง กว้าง ๑ เมตร กับทำการฉลองศาลา และพระพุทธรูป ณ วัดป่าแสนสำราญ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

เนื่องด้วยพระมหาปิ่น ปญฺญาพโล น้องชายปวย ได้นำมาพักรักษาพยาบาลอยู่ ณ วัดป่าแสนสำราญ ด้วย จึงจำต้องอยู่จำพรรษา ณ วัดป่าแสนสำราญ

อนึ่ง ภายในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๘๗ และ ๒๔๘๘ นี้ เจ้าพระคุณสมเด็จเจ้าก็อาพาธ ได้ลงงานพักรักษาพยาบาลอยู่วัดสุปฏิญนาราม ในเมืองจังหวัดอุบลราชธานี มีบัญชาให้มาอยู่จำพรรษาในที่ใกล้ พอไปมาเยี่ยมเยียนกันได้ง่าย ๆ จึงได้ปฏิบัติตามบัญชาด้วย”

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ท่านอายุได้ ๗๗ ปี พรรษา ๕๗, หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม อายุ ๕๕ ปี พรรษา ๓๕ และหลวงปู่พระมหากป็น ปณณพโล อายุ ๕๒ ปี พรรษา ๓๐

ในปีเดียวกัน สมเด็จพระเจ้า ได้มีบัญชาให้ หลวงปู่ฝั้น อาจาโร มาพักจำพรรษา ในเมืองอุบลฯ ด้วย หลวงปู่ฝั้น ในฐานะพระผู้น้อย จึงต้องถวายอุปัฏฐากทั้ง สมเด็จพระเจ้า, หลวงปู่สิงห์ และหลวงปู่พระมหากป็น ไปพร้อม ๆ กัน

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ หลวงปู่ฝั้น อาจาโร มีอายุ ๕๕ ปี พรรษา ๒๐ ความจริงแล้วท่านเป็นพระเถระ แต่ก็ถวายการอุปัฏฐากครูอาจารย์เสมือนหนึ่งท่าน เป็นพระบวชใหม่ และนี่คืออุปนิสัยแห่งความกตัญญูต่อครูอาจารย์ของท่าน อย่างเสมอต้นเสมอปลาย

ผมขอเล่าเรื่องราวที่เขียนไว้ในประวัติของหลวงปู่ฝั้น มาเสนอเพิ่มเติม ในตอนนี้ เพราะให้ข้อมูลที่ละเอียด ช่วยให้เรื่องราวสมบูรณ์ขึ้น

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๘๖ หลวงปู่ฝั้น อาจาโร พักจำพรรษาที่วัดป่า โยธาประสิทธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เพื่ออยู่ใกล้ชิดกับหลวงปู่ดูลย์ อตุโล พระอาจารย์ของท่าน

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ หลวงปู่ฝั้น เดินทางจากจังหวัดสุรินทร์มายังจังหวัด อุบลราชธานี แล้วสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ มีบัญชาให้ท่านจำพรรษาอยู่ใกล้ ๆ ท่าน

“สาเหตุที่สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ มีบัญชาให้พระอาจารย์ฝั้น ไปจำพรรษา ที่จังหวัดอุบลราชธานี เป็นเพราะในปีนั้นสมเด็จพระเจ้า อาพาธหนัก ถึงขนาดฉันอาหาร ไม่ได้ ต้องถวายอาหารทางเส้นโลหิต ท่านจึงเรียกพระเถระฝ่ายกัมมัฏฐานเข้าไป ปรึกษาหารือ เพื่อหาทางบำบัดโรคในทางธรรมปฏิบัติ

สมเด็จพระเจ้า ได้นิมนต์พระอาจารย์สิงห์ ให้อธิบายธรรมเป็นองค์แรก เมื่อพระอาจารย์สิงห์อธิบายจบลงแล้ว สมเด็จพระเจ้า จึงให้ พระอาจารย์ทอง อโศโก เจ้าอาวาสวัดบูรพา อธิบายอีก จากนั้นจึงหันมาทางพระอาจารย์ฝั้น ให้อธิบายธรรม

ให้ฟังอีก เป็นองค์สุดท้าย

พระอาจารย์ฝั้น จึงได้อธิบายธรรมกาย โดยมีอรรถดังนี้

... สมบัติของเราต้องตั้งใจไว้แห่งเดียวเท่านั้น ... ไม่ต้องไปอื่นไกล ไม่ต้องสนใจไปข้างหน้า ข้างหลัง ไม่ต้องคิดถึงอดีต อนาคต กำหนดจิตให้สงบอันเดียวเท่านั้น

ให้ท่านทำสมาธิภาวนา ทำจิตให้สงบ ให้พิจารณาแยกธาตุ แยกชั้น และอายตนะออกเป็นส่วน ๆ ตามความเป็นจริง พิจารณาให้เห็นความเป็นไปของสิ่งเหล่านั้นตามหน้าที่ของมัน

ให้แยกกายออกจากจิต แยกจิตออกจากกาย ให้ยึดเอาตัวจิต คือ **ผู้รู้** เป็นหลัก พร้อมด้วย **สติ ธาตุทั้ง ๔** คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ให้พิจารณาให้อยู่ในสภาพของมันเองแต่ละอย่าง

เมื่อพิจารณาตามความเป็นจริงแล้ว จะเห็นได้ว่า **ธาตุทั้ง ๔** ต่างเจิบไม่เป็น ป่วยไม่เป็น แต่มันจะออกผ่นจะตก ก็อยู่ในสภาพของมันเอง

ในตัวคนเรา ก็ประกอบไปด้วยธาตุทั้ง ๔ นี้รวมกัน การที่มีความเจิบปวดป่วยไข้อยู่ นั่นเนื่องมาจากตัว **ผู้รู้** คือ **จิต** เข้าไปยึดด้วยอุปาทานว่าเป็นตัวเป็นตน เป็นของเขาของเรา

เมื่อพิจารณาตามความเป็นจริงแล้ว ตัว **ผู้รู้** คือ **จิต** เท่านั้นที่ไม่ยึดเอาภาวว่าเจิบว่าปวด ว่าร้อน ว่าเย็น หรือหนาว ฯลฯ

ตามสภาพความเป็นจริงแล้ว สิ่งทั้งปวงเหล่านั้นไม่ได้เป็นอะไรเลย ดินก็จะเป็นดิน น้ำก็จะเป็นน้ำ ไม่มีส่วนรู้เห็นในความเจิบปวดใด ๆ ด้วย

เมื่อทำจิตให้สงบและพิจารณาเห็นสภาพความเป็นจริงแล้ว จิตย่อมเบื่อหน่ายและวางอุปาทาน คือ เว้นการยึดมั่นถือมั่นในสิ่งเหล่านั้น

เมื่อละได้เช่นนี้ ความเจิบปวดต่าง ๆ ตลอดจนความตายย่อมไม่มีตัวตน

เพราะฉะนั้น หากทำจิตให้สงบ เป็นสมาธิแน่วแน่แล้ว โรคต่าง ๆ ก็จะทุเลาหายไปเอง

เมื่อ**พระอาจารย์ฝั้น** อธิบายธรรมถวาย**สมเด็จพระมหาวิรรวงศ์**จบลงแล้ว **สมเด็จพระเจ้า** ได้พูดขึ้นว่า 'เออ! เข้าที่ดี! แล้วถามพระอาจารย์ฝั้นว่า 'ในพรรษานี้ฉันจะอยู่ได้รจนตลอดพรรษาหรือไม่?'

พระอาจารย์ฝั้น ก็เรียนตอบไปว่า 'ถ้าพระเดชพระคุณทำจิตให้สงบ ได้ตั้งอธิบายถวายมาแล้ว ก็รับรองว่าอยู่ตลอดพรรษาได้แน่นอน'

... (พระอาจารย์ฝั้น) ... ได้หมั่นไปอธิบาย**ธรรมปฏิบัติ**ถวาย**สมเด็จพระมหาวิรรวงศ์** ที่วัดสุปัฏน์เกือบทุกวัน และด้วยอำนาจการปฏิบัติธรรมนั้น **สมเด็จพระเจ้า** ก็หายวันหายคืน ทั้งยังอยู่ได้ตลอดพรรษา และล่วงเลยต่อมาอีกหลายปี

(สมเด็จพระมรณภาพในปี พ.ศ. ๒๔๕๙ เมื่ออายุ ๘๙ ปี พรรษา ๖๘ คืออีก ๑๒ ปีต่อนั้นมา)

สมเด็จพระมหาวิรรวงศ์ ได้ออกปากยอมรับในความจริง และชมว่า 'พระคุณะกัมมัญฐานนี้เป็นผู้ปฏิบัติดีจริง ทั้งยังทำได้ดังพูดจริง ๆ อีกด้วย สมควรที่พระมหาเปรียญทั้งหลายจะถือเอาเป็นตัวอย่างปฏิบัติต่อไป'

ท่านยังได้กล่าวต่อหน้า**พระอาจารย์ฝั้น**ด้วยว่า 'ฉันเป็นพระอุปัชฌาย์ บวชพระบวชเณรมาจนนับไม่ถ้วน แต่ไม่เคยนึกสนใจใน **ตบปัญจกัมมัญฐาน** เหล่านี้เลย เพิ่งจะมารู้ซึ่งในพรรษานี้เอง'

จากนั้น ท่านก็ปรารภว่า ตัวท่านเองเปรียบเหมือนพระผู้บวชใหม่ เพิ่งจะมาเรียนรู้ **เกสา โลมา ฯลฯ** ความรู้ในด้านมหาเปรียญที่เล่าเรียนมามากนั้น ไม่ยังประโยชน์และความหมายต่อชีวิตท่านเลย ยศฐาสมณศักดิ์ ก็แก่ทุกข์ท่านไม่ได้ **พระอาจารย์ฝั้น** ให้ธรรมปฏิบัติในพรรษานี้ได้ผลคุ้มค่า ทำให้ท่านรู้จัก**กัมมัญฐาน** ดีขึ้น

ในพรรษา พ.ศ. ๒๔๘๗ นั้น **พระอาจารย์ฝั้น** เกือบไม่มีเวลาเป็นของตัวท่านเองเลย ทั้งนี้เพราะท่านได้ทำหน้าที่อุปัฏฐากพร้อมกันถึง ๒ อาจารย์

กล่าวคือ นอกจากกลางคืนจะต้องเข้าถวายธรรมแก่**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ที่วัดสุปัฏน** จากหัวค่ำไปจนถึงเวลาประมาณ ๔ ทุ่ม บางครั้งก็ถึง ๖ ทุ่ม จึงได้กลับวัดบูรพา

แล้วพอเช้าขึ้น ท่านก็ออกบิณฑบาตไปเรื่อย ๆ แล้วข้ามแม่น้ำมูลไปทางฝั่ง**อำเภอวารินชำราบ** ไปฉันเช้าที่**วัดป่าแสนสำราญ**

ฉันเสร็จก็ประกอบบารักราชโรตถาย**พระอาจารย์มหาปิ่น** ซึ่งเป็นนักล้างอาพาธด้วยโรคปอด อยู่ที่**วัดป่าแสนสำราญ**

พระอาจารย์ฝั้น ได้พยายามหาสมุนไพรต่าง ๆ มาปรุง แล้วกลั่นเป็นยาถวาย**พระอาจารย์มหาปิ่น** หยูกยาที่ทันสมัยก็ไม่มี เพราะขณะนั้นกำลังอยู่ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒”

ออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๘๗ พันธุกาลกลจฺจึนแล้ว **หลวงปู่ฝั้น** ก็กราบลา**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ หลวงปู่สิงห์ และหลวงปู่พระมหาปิ่น** ออกชุดงค์ไปจังหวัดสกลนคร บ้านเกิดของท่าน และได้พักจำพรรษาที่จังหวัดนั้นจนถึงวาระสุดท้ายในชีวิตของท่าน

(หลวงปู่ฝั้น อาจาโร มรณภาพเมื่อวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๐ รวมสิริอายุ ๗๘ ปี ที่วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร)

๑๔๔. รับคำแนะนำจาก พระอริยคุณาธาร

ในเรื่องที่ ๑๓๗ ‘**ตัดใจปรารถนาพุทธภูมิ**’ ได้นำเสนอเหตุการณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ระหว่างที่**หลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโม** อยู่ในระหว่างก่อสร้าง**วัดป่าไผ่โรจน์** บ้านบัวใหญ่ ในเขตอำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ท่านได้ตระหนักในจิตว่าท่านยังไม่บรรลุ**อรหัตตผล** ตามที่เคยเข้าใจ จึงได้เร่งทำความเพียรอย่างหนัก แต่สังขารร่างกายไม่อำนวย ท่านจึงตัดสินใจอธิษฐานเป็นการปรารถนา**พุทธภูมิ** ขอสร้างบารมีในชาติต่อไป

มาถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๗ **หลวงปู่สิงห์** ได้รับคำแนะนำในเรื่องนี้จากท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** (พระมหาเถร ปุสุโส) นับว่าเป็นประโยชน์แก่ท่านมาก ท่านจึงได้ถือ**พระอริยคุณาธาร** เป็นครูอาจารย์เพิ่มอีกองค์หนึ่ง

ผมขอแนะนำบันทึกของ**หลวงปู่สิงห์** มาเสนอก่อน แล้วจึงค่อยนำบันทึกคำชี้แจงของ**พระอริยคุณาธาร** มาเสนอในลำดับต่อไป เพื่อให้เรื่องมีความสมบูรณ์และชัดเจน

บันทึกของ**หลวงปู่สิงห์** มีดังนี้

“ในพรรษาปี ๒๔๘๗ นี้ ได้รับความช่วยเหลือจาก**พระอริยคุณาธาร** (ปุสุโส เสงี่ยม ป.๖ น.ธ.เอก) แนะนำวิธีบำเพ็ญภาวนารักษาจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใสเต็มที่ ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำตลอดไตรมาส

และในพรรษา พ.ศ. ๒๔๘๘ ได้รับแนะนำเพิ่มเติมทางวิปัสสนาวิธี ก็ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำจนเต็มความสามารถตลอดไตรมาส

วันออกพรรษาปีนี้ **พระอริยคุณาธาร** ได้กรุณาแสดงธรรมให้ฟัง บังเกิด
ความเข้าใจซาบซึ้งในพระพุทธศาสนา ได้ความเบาใจปลอดโปร่งใจ จึงอยู่อย่าง
เป็นสุขในพระศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

**ตั้งแต่นั้นมา จึงได้ถือเอาพระอริยคุณาธารเป็นครูบาอาจารย์องค์หนึ่ง
มิให้ท่านกราบไหว้ตามระเบียบพระวินัย เพราะเป็นการผิดธรรม**

**ได้แสดงสามิจักรม (แสดงความเคารพตามธรรมเนียมพระ) ต่อ
ท่านเจ้าคุณพระอริยคุณาธาร เพื่อประกาศให้สาธุศิษย์และสพรหมจารีรู้ว่า
ท่านเจ้าคุณเป็นครูอาจารย์ของตนหลายครั้ง มีผู้เข้าใจตามจำนวนมาก ที่ไม่เข้าใจ
ตามก็มี**

จึงคงมีผู้เข้าใจผิดในท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** ว่า มานะกระด้าง
ถือตัว ถือยศถือศักดิ์ ไม่กราบไหว้พระภิกษุผู้มีอาวุโสสูงกว่า และยินยรับ**สามิจักรม**
(รับการกราบไหว้) ของพระภิกษุผู้มีอาวุโสสูงกว่า

จึงขอแจ้งไว้ในที่นี้อีกครั้งหนึ่ง ขอให้บรรดาสาธุศิษย์ของข้าพเจ้า และ
สพรหมจารีทั้งหลาย พึงเข้าใจว่า **ท่านเจ้าคุณพระอริยคุณาธารเป็นอาจารย์
สอนธรรมแก่ข้าพเจ้าองค์หนึ่ง ต่อจากพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ** อย่าพึง
ประมาทดูหมิ่นท่าน พึงสนใจฟังคำแนะนำสั่งสอนของท่านสืบไป”

ท่านผู้อ่านจะเห็นว่า บันทึกของ**องค์หลวงปู่สิงห์** ได้อธิบายไว้ชัดเจน
แต่ประเด็นปัญหาที่ทำให้**พระอริยคุณาธาร** ต้องถูกวิพากษ์วิจารณ์ในทางไม่ดี คือ
ท่านไม่เคารพพระวินัยการกราบไหว้ตามลำดับอาวุโสพรรษา

กล่าวคือ ท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** ยินยอมให้**หลวงปู่สิงห์** ซึ่งเป็น
ครูบาอาจารย์ และมีอาวุโสพรรษาสูงกว่า ทำการกราบไหว้ท่านนั้น เป็นการ
ผิดวินัยสงฆ์ ?

๑๔๕. บันทึกชี้แจงของ พระอริยคุณาธาร

เรื่องนี้เกี่ยวโยงมาจากตอนที่ผ่านมา เป็นบันทึกของท่านเจ้าคุณ
พระอริยคุณาธาร (พระมหาเส็ง ปุสฺโส) แห่ง วัดเขาสวนกวาง อำเภอน้ำพอง
จังหวัดขอนแก่น

ข้อเขียนของท่านเจ้าคุณฯ ใช้ชื่อว่า ‘เรื่อง อริมานะ และคารวะ (ประกอบ
ประวัติเจ้าคุณพระญาณวิศิษฐ์)’ มีใจความดังต่อไปนี้

“การสำคัญตนว่าได้สำเร็จพระอรหัตตผล ทางพระศาสนาเรียกว่า
อริมานะ

ถ้าผู้สำคัญผิด ประพฤติล่วงละเมิดพระวินัยในเพราะความสำคัญผิดนั้น
เช่น พวดปฏิญาณว่า ตนสิ้นกิเลสแล้ว เป็นต้น ทางพระวินัยก็ยกเว้น ไม่ปรับโทษ
เพราะอวดคุณวิเศษอันไม่มีในตน

ท่านเจ้าคุณพระญาณวิศิษฐ์ (หลวงปู่สิงห์) ได้สำคัญตนว่าบรรลุ
พระอรหัตตผล ตั้งแต่ครั้งไปบำเพ็ญภาวนาในถ้ำผาบิ้ง จังหวัดเลย จึงเกิด
ความท้าวหาญในการเผยแผ่ฟื้นฟูพระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระตั้งแต่นั้นมา

ท่านได้เคยพูดบนลือลือหนาในหมู่ศิษยานุศิษย์ว่า กิเลสหายหน้าไปตั้งแต่
อยู่ในถ้ำผาบิ้ง ดังนั้นหลายครั้ง

ครั้งต่อมา เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ท่าน(หลวงปู่สิงห์)
ไปทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ ณ บ้านบัวใหญ่ อำเภोजตุรัส
จังหวัดชัยภูมิ

ได้ประสบอารมณ์ทั้งจากเหตุการณ์ภายนอก ทั้งจากเหตุการณ์ภายในอย่างแรง อารมณ์กระทบกระทั่งจิตใจอย่างหนักหน่วง เกิด**โทมนัส** (เสียใจ) และ**อุปายาส** (คับแค้นใจ)

จึงรู้สึกลึกซึ้งว่า ได้**สำคัญผิด**ไปแล้ว ความจริงก็**เลสยังมีอยู่** จึงเกิด**โทมนัส** และ**อุปายาส**

เมื่อรู้สึกอย่างนี้แล้ว จึงตั้งหน้า**ทำความเพียรอย่างยิ่งยวด** เพื่อให้ได้มรรคผล นิพพาน ถึงขนาดไม่กินไม่นอน ๗ วัน

ครั้นแรงความเพียรมากเช่นนั้น ก็เกิดอาพาธขนาดหนัก มาพิจารณาดูสังขารร่างกายก็**แก่ชราแล้ว** ทั้งโรคอาพาธก็เบียดเบียน บุญวาสนาไม่เพียงพอเสียแล้ว จะแรงความเพียรต่อไปก็เห็นจะไม่ไหว

รู้สึกท้อใจที่จะเอา มรรค ผล นิพพาน ให้ได้ในชาตินี้ จึงตัดสินใจตัดสินเอา**พระโพธิญาณ** ตั้งความเพียรสร้างบารมีเพื่อ**พระโพธิญาณ**ต่อไป

การกระทำของท่านในระยะจากนั้นมา จึงเป็นไปในทางสร้างบารมีเพื่อ**พระโพธิญาณ** ไม่ทำการเผยแผ่อย่างห้าวหาญเหมือนแต่ก่อน

แต่แล้ว **ความตั้งใจนั้นก็กลับเปลี่ยนแปลง** เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๗ - ๒๔๘๘ โดยการช่วยเหลือของ**ผู้เขียน** (พระอริยคุณาธาร)

... ฯลฯ ..."

บันทึกคำชี้แจงของพระอริยคุณาธาร ยังมีต่อไปอีก แต่ผมตั้งใจจะหยุดเรื่องไว้แค่นี้ก่อน ต้องกราบขออภัยด้วย

ที่มีคำถามว่า **หลวงปู่สิงห์**ท่านปรารถนา**พุทธภูมิ** หรือว่า**อรรหันตภูมิ** ?

หลายท่านได้ถามคำถามนี้ เพราะที่เคยได้เห็น**อริราช** ของหลวงปู่สิงห์ที่**วัดป่าสาละวัน** มีลักษณะที่ค่อนข้างไปทางกระดุก ไม่ได้แปรเปลี่ยนไปเป็น**พระธาตุ**

เหมือนกับ**พระอรหันตสาวก**คนอื่น ๆ

ตรงนี้ฝากท่านคิด พิจารณาตุนะครับ ถ้าถามผม ผมก็ต้องตอบว่า “ผมไม่รู้ และก็บอกไม่ได้ครับ!”

หลวงพ่อพร ฐานิโย อดีตเจ้าอาวาสวัดป่าสาละวัน และศิษย์องค์หนึ่งของหลวงปู่สิงห์ เคยบอกว่า **หลวงปู่สิงห์ท่านปรารถนาพุทธภูมิ บำเพ็ญบารมีเป็นพระโพธิสัตว์ในชาตินี้**

ผมได้ฟังมาจาก**หลวงพ่อพร**จริง ๆ แต่หาข้อเขียนหรือเอกสารมายืนยันไม่ได้ครับ จนปัญญาจริง ๆ

พระเถระสายวิปัสสนาอีกองค์หนึ่งที่เคยพูดถึงเรื่องนี้ ก็คือ **หลวงปู่จาม มหาบุญโญ** ที่เคยเสนอเรื่องราวมาแล้วหลายตอน

หลวงปู่จาม เล่าเหตุการณ์เมื่อครั้งที่**หลวงปู่สิงห์** และคณะ พำนักอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น ดังนี้

“**เพื่อนครูอาจารย์สิงห์** ได้พิจารณาตัวเพิ่นเองอยู่หลายปี จึงได้รู้จักปฏิบัติของตน อันนี้เพิ่นเล่าให้หมู่พระเถระฟังตอนหัวค่ำเพิ่นอบรมธรรมะพระวินัยให้กับหมู่พระเถระ

เพิ่นเล่าว่า เมื่อเข้าสมาธิได้นิมิตเห็นภาพของ**พระโพธิสัตว์**ตนหนึ่ง มีท้าวมหาพรหมอยู่ขวา เทพบุตรกายสีเขียวถือดอกบัวขาวอยู่ทางซ้าย พระเถระจารย์องค์หนึ่งกายผิวทองคำนั่งลอยอยู่หัวกลางอากาศ

พระโพธิสัตว์ก็ร้องถามเราว่า ‘จะเอา**ภูมิพระอรหันตภูมิ** หรือจะถือเอา**พุทธภูมิ**’

ท่านอาจารย์สิงห์ก็ว่า ‘**สุดแท้แต่ธรรมเกิด**’ แล้วภาพนั้นก็หายไป

เพิ่นว่าเป็นอยู่อย่างนี้ได้ ๓ คืนมาแล้ว เพิ่นเล่าจบแล้วก็ถามพระเถระหมู่ใหญ่แวดล้อมท่านอยู่ ‘ไฉนจะว่าจึงได้?’

ก็ไม่มีพระเถรองค์ใดได้พูดขึ้นสักองค์ แล้วเพิ่นก็ชี้แจงธรรมะอย่างอื่นต่อไป”

มีอีกครั้งหนึ่ง หลวงปู่จาม ท่านเคยบอกว่า หลวงปู่สิงห์ท่านบำเพ็ญพุทธภูมิแล้วไปภาวนาต่อในชั้นสุทธาวาสจนสำเร็จพระอรหันต์แล้วเข้านิพพาน.

ครูบาอาจารย์ท่านว่าอย่างนี้ ก็ขอกราบท่านผู้รู้ทั้งหลาย ท่านผู้ใดทราบข้อมูลที่ชัดเจนกว่านี้ โปรดเมตตาถ่ายทอดด้วยครับ.

หลวงปู่สิงห์ สนฺตยานโม
(พระภิกษุผู้ปฏิบัติวิปัสสนา)
วัดป่าอภัยสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

๑๔๖. พระอริยคุณาธาร (พระมหาเส็ง ปุสฺโส)

เกี่ยวกับท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** หรือ **หลวงปู่พระมหาเส็ง ปุสฺโส** นั้น ท่านเป็นพระเถระสายพระป่าที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักกันดีในด้านอัจฉริยะ และความเป็นผู้มีสติปัญญาล้ำลึก

ท่านได้เขียนหนังสือ **“ทิพยอำนาจ”** ที่ในหมู่นักปฏิบัติธรรมถือเป็นตำราที่มีคุณวิเศษล้ำเลิศเล่มหนึ่ง

ท่านพระอริยคุณาธาร เป็นชาวจังหวัดขอนแก่น เกิดในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ ได้บรรพชาเป็นสามเณรเมื่ออายุ ๑๔ ปี เพื่อมาศึกษาเล่าเรียนทางธรรม และจำพรรษาที่ **วัดป่าสุทธาวาส** จังหวัดสกลนคร

ต่อจากนั้นก็ย้ายเข้าไปในกรุงเทพฯ จำพรรษาที่**วัดสัมพันธวงศ์** และอุปสมบทที่วัดแห่งนั้น แล้วศึกษาธรรมจนได้เปรียญธรรม ๖ ประโยค เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม ขณะเดียวกันท่านก็สนใจด้านการปฏิบัติภาวนาเป็นอย่างมากด้วย

ท่านมีตำแหน่งทางบริหารหลายตำแหน่ง เช่น เจ้าคณะตรวจการผู้ช่วย เจ้าคณะภาค ๔ (ธรรมยุต), เจ้าอาวาสวัดป่าสุทธาวาส สกลนคร, รั้งตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดสกลนคร (ธรรมยุต), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน กรุงเทพฯ

ต่อมาท่านได้ลาออกจากตำแหน่งบริหารทุกตำแหน่ง แล้วออกท่องธุดงค์ มุ่งปฏิบัติธรรมเพียงอย่างเดียว บุกป่าฝ่าดงมาอยู่ **เขาสวนกวาง** อำเภอโนนพอง จังหวัดขอนแก่น นับเป็นความเด็ดเดี่ยวกล้าหาญเป็นอย่างมากยิ่ง

ท่าน**พระอริยคุณาธาร** มีผลงานการเขียนมากมาย โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับพลังจิต อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ รวมทั้งด้านการปฏิบัติภาวนา และเป็น

ผู้เรียบเรียงประวัติหลวงปู่มั่น ฐริทโต ฉบับพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๓

ท่านยังได้รวบรวมคำสอนของหลวงปู่มั่น ที่ชื่อว่า มุตโตทัย ด้วยฉบับหนึ่ง (ส่วน มุตโตทัย อีกฉบับ ที่แพร่หลายในทุกวันนี้ เป็นผลงานการรวบรวมของ หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินฺทโร ร่วมกับ หลวงตาทองคำ จารุณฺโณ)

นับปลายชีวิต ท่านเจ้าคุณพระอริยคุณาธาร มีปัญหาทางด้านสุขภาพ จึงได้ลาเพศสมณะ ออกมาครองผ้าขาวปฏิบัติธรรมในรูปแบบของฤๅษี ชื่อ ฤๅษีสันตจิต และถึงแก่กรรมที่ วัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา ในสมัยที่หลวงพ่อพุทธ จานิโย เป็นเจ้าอาวาส

ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องราวย่อ ๆ ของท่านพระอริยคุณาธาร ท่านผู้เรียบเรียงประวัติของหลวงปู่สิงห์ ขนฺยาคโม ดังกล่าว ครับผม.

พระอริยคุณาธาร (พระมหาเส็ง ปุสฺโส)
วัดเขาสวนกวาง อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น

๑๔๗. หลวงปู่พระมหาปิ่น มรณภาพ

เห็นชื่อเรื่องข้างบนแล้วตกใจ ใช่ไหมครับ !

หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญญาพโล พระน้องชายคู่บารมีของหลวงปู่สิงห์ อาพาธด้วยโรคปอด มาพักรักษาตัวอยู่ที่ วัดป่าแสนสำราญ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ตามที่กล่าวมาแล้ว

หลวงปู่พระมหาปิ่น ได้ละสังขารเมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๙ รวมสิริอายุ ๕๔ ปี พรรษา ๓๒

หลังจากจัดการฌาปนกิจศพพระน้องชายเสร็จแล้ว **หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** ก็เดินทางกลับนครราชสีมา และในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ - ๒๕๕๖ ท่านได้พักจำพรรษา อยู่ที่ **วัดป่าสาละวัน**

บันทึกของหลวงปู่สิงห์ มีดังนี้

"พ.ศ. ๒๕๔๙ วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ **พระมหาปิ่น ปญญาพโล มรณภาพ** **เจ้าพระคุณสมเด็จฯ** บัญชาให้จัดการฌาปนกิจโดยไม่ชักช้า จึงได้ปฏิบัติตามบัญชา **จัดการฌาปนกิจศพพระมหาปิ่น ปญญาพโล เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม** (พ.ศ. ๒๕๔๙)

เสร็จแล้ว ได้กลับไป**วัดป่าสาละวัน** จัดการสร้างพระพุทธรูปทองหล่อเป็น พระประธาน ๒ องค์ หน้าตักองค์ละ ๑๕๐ เซนติเมตร ทองหนักองค์ละ ๗๕๐ กิโลกรัม สิ้นเงิน ๓๓,๖๙๖ บาท (สามหมื่นสามพันหกร้อยเก้าสิบหกบาทถ้วน) แล้วอยู่จำพรรษา ณ **วัดป่าสาละวัน**"

ในการหล่อพระประธาน ๒ องค์ ข้างต้น หลวงพ่อพุทธ ฐานิโย ได้เมตตา เล่าถึงเหตุการณ์ที่แสดงถึง วิถีจิตของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ซึ่งน่าอัศจรรย์

เรื่องหนึ่ง ดังนี้

“... ความมหัศจรรย์ของ**หลวงปู่สิงห์** เช่น งานฉลองโบสถ์ ตอนที่ท่าน **หล่อพระพุทธรูป ๒ องค์** ชาวบ้านเขาเอาสตางค์แดงมา ท่านทำหีบไม้ โตขนาดนี้ ... (หลวงพ่อกำมือแสดงขนาด) ... เดียวนี้ยังมีเหลืออยู่ เอาสตางค์แดงใส่เต็ม เอาเห็นกันไว้

ที่นี้พวกผู้รัยมันก็มีมา มากก็บอกว่า ‘หลวงปู่ ขอเงินไปใช้หน่อย’

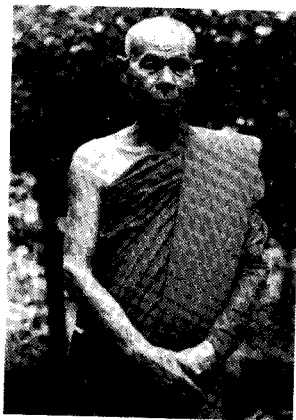
ท่านก็บอกว่า ‘เงินไม่มี มีแต่สตางค์แดง’

สตางค์แดงสมัยนั้นมันใช้ได้ มันบอกว่า ‘สตางค์แดงก็เอา’

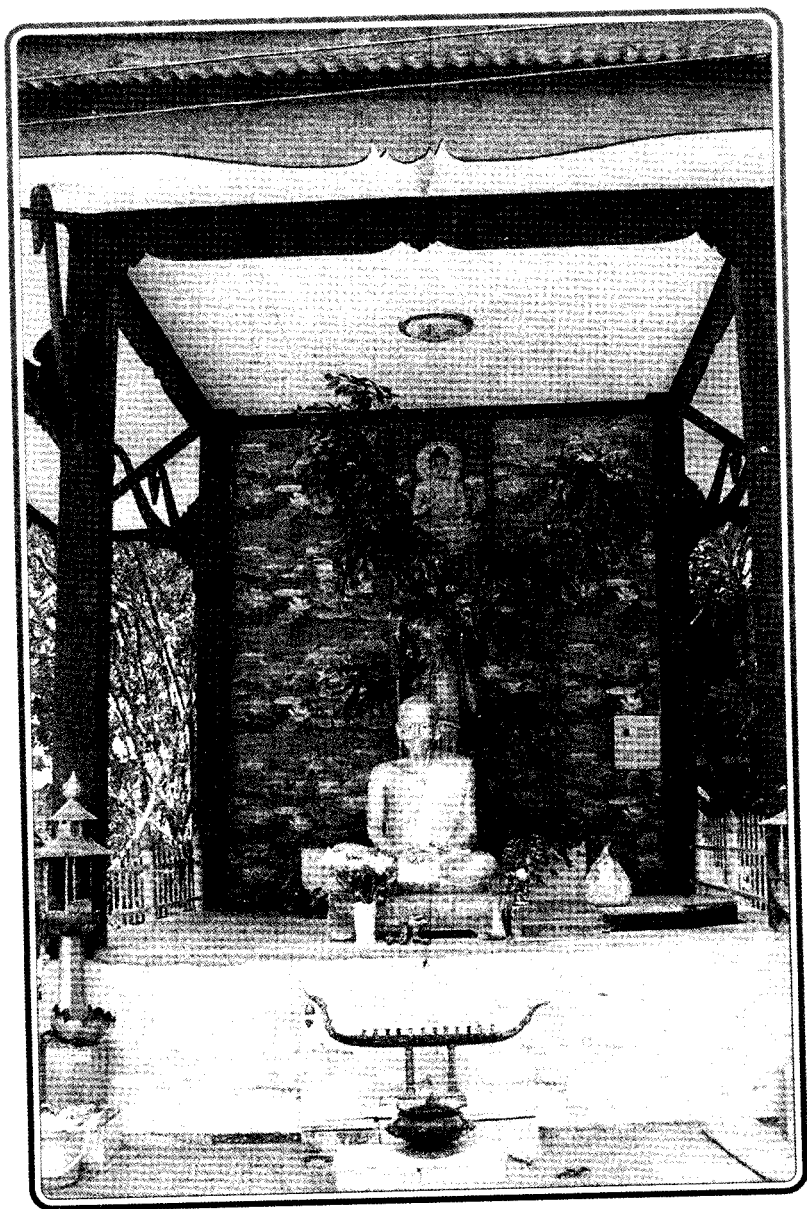
ท่านก็บอกว่า ‘อยู่นั้น อยากได้ก็เอาไป แต่ว่า**เอามากไม่ได้นะ** เอามากบาป’

เมื่อก่อนประตูดมฉันอยู่ทางนี้ ... มันก็แบกเอาไป พอดีทหารอากาศ มาเจอเข้า เอ้า! พวกนี้ สงสัยมันจะไปขู่เอาเงินหลวงปู่ล่ะวะ

ที่นี้พอเขาสังเกตเห็นมันหลบ ๆ ซ่อน ๆ เขาก็ร้อง ทหารอากาศก็มาหลายคน พอเสร็จแล้วเขาก็ข้อมเอา แล้วบังคับให้มันแบกหีบเงินคืนไป พอไปวางลงมันบอกว่า ‘โ้ย! หลวงปู่บอกว่า**เอาไปมากมันบาป มันบาปจริง ๆ** ...”

พระราชสังวรญาณ (หลวงพ่อพุทธ จานิโย)

รูปหล่อบูชาหลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม

ตอนที่ ๙
ตามลิขิตอนิจจัง

พระปยุต

พระญาณสังวรวิมลญาณมุนี

(พระราชาคณะชั้นราช)

พิมพ์โดยโรงพิมพ์วิมลวรรณ

๑๕๘. จำพรรษาที่วัดป่าทรงคุณ ปราจีนบุรี

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ที่หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาโคโม กับหลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล ได้ร่วมกันก่อตั้งวัดป่าทรงคุณ ต. ดงพระราม อ. เมือง จ. ปราจีนบุรี ขึ้นเป็นวัดที่สมบูรณ์ตามกฎหมายแล้ว ท่านก็กลับไปจำพรรษาที่วัดป่าศาลวัน นครราชสีมา ตามเดิม มอบภารกิจการปกครองวัดให้พระลูกศิษย์ดูแลต่อไป

หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล ก็เคยมาอยู่จำพรรษาที่ วัดป่าทรงคุณ เพื่อให้การอบรมธรรมแก่พุทธบริษัทติดต่อกันนานถึง ๕ ปี จนกระทั่งท่านอาพาธ จึงได้ไปจำพรรษาที่วัดป่าแสนสำราญ อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดอุบลราชธานี จนกระทั่งมรณภาพในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ดังกล่าวมาแล้ว

มาในระยะหลัง ทางวัดป่าทรงคุณ เกิดความไม่สงบ แยกแยกขึ้นภายในวัด ประชาชนเสื่อมความศรัทธา จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๙๑ คณะอุบาสกอุบาสิกาจึงพร้อมใจกันมาอาราธนาหลวงปู่สิงห์ จากวัดป่าศาลวัน ให้กลับไปปกครองวัดป่าทรงคุณ

ในบันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์ เขียนไว้ว่า

“พ.ศ. ๒๔๙๑ ถึง ๒๕๐๒ ได้ไปจัดการวัดป่าทรงคุณ ได้ทำการต่าง ๆ

คือ

๑. ประชุมพุทธบริษัทวัดป่าทรงคุณ อบรมสั่งสอนให้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยจริง ๆ ให้เป็นไปเพื่อความสามัคคีดีพร้อม เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๒. ประชุมพระภิกษุสามเณร อบรมสั่งสอนให้มีระเบียบ และประพฤติดุ
ปฏิบัติพระธรรมวินัยโดยถูกต้อง ได้กำหนดเวลาประกอบศาสนกิจไว้ดังนี้

ก. เวลา ๔.๐๐ น. ลงประชุมพร้อมกันที่ศาลาการเปรียญ ทำวัตรสวดมนต์
และนั่งสมาธิภาวนาจนถึง ๖.๐๐ น.

ข. เวลา ๖.๐๐ น. เลิกประชุม ทำกิจวัตรต่าง ๆ เช่น ต้มน้ำใช้น้ำฉัน
ปัดกวาด ทำความสะอาด บิณฑบาตโปรดสัตว์ ทำกตกิจ เสร็จฟังโอวาท

ค. เวลา ๑๙.๐๐ น. ประชุม ณ ศาลาการเปรียญ ทำวัตรค่ำ สวดมนต์
และฟังโอวาท เสร็จแล้วเลิกประชุม ไปทำความเพียรภาวนา ณ ที่อยู่ของตน ๆ

๓. ได้เสนอความเห็นถวายเจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดปราจีนบุรี ให้มอบหน้าที่
อุปการะวัดป่าทรงคุณ ให้แก่ ผ.บ.พล๒ เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดปราจีนบุรีอนุวัติ
ผ.บ.พล๒ ได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยนายทหารชั้นสัญญาบัตร
และชั้นประทวน รวม ๖ นาย ให้มีหน้าที่เอาใจใส่ดูแลอุปถัมภ์บำรุงวัดป่าทรงคุณ
คณะกรรมการ พร้อมด้วยภิกษุสามเณร และสัปบุรุษของวัด ได้พร้อมใจกันจัดการ
ทำนุบำรุงวัดป่าทรงคุณให้เจริญรุ่งเรืองขึ้น คือ

เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๔๙๒ ได้ทำการสร้างศาลาการเปรียญ ๑ หลัง
กว้าง ๖ วา ๒ คอก ยาว ๑๑ วา เสาไม้เต็งรัง พื้นฝากระดาน มุงด้วยกระเบื้อง
ซีเมนต์ สิ้นเงิน ๓๘,๑๗๒ บาท (สามหมื่นแปดพันหนึ่งร้อยเจ็ดสิบสองบาทถ้วน)"

ท่านผู้อ่านครับ บันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์ลั่นสุดลงเพียงนี้ ประวัติ
และเรื่องราวต่อไปจึงเป็นข้อเขียนเพิ่มเติมของท่านเจ้าคุณพระอริยคุณาธาร กับที่
รวบรวมและเรียบเรียงจากแหล่งอื่น ๆ เท่าที่ได้ ครับ.

๑๔๙. สมณศักดิ์และหน้าที่ทางสงฆ์

สำนักพิมพ์ดวงแก้ว ได้พิมพ์ประวัติย่อของหลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโม ซึ่งเรียบเรียงโดยผู้ใช้นามปากกาว่า ‘ธีรนนโท’ เขียนเหตุการณ์ขณะที่หลวงปู่สิงห์ พักจำพรรษาที่จังหวัดปราจีนบุรี ดังนี้

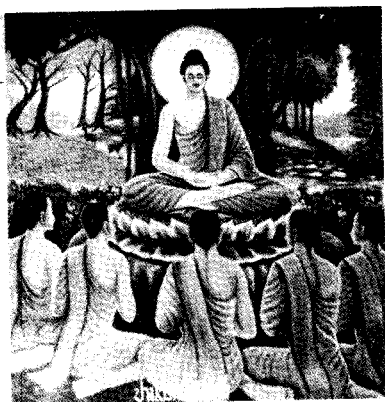
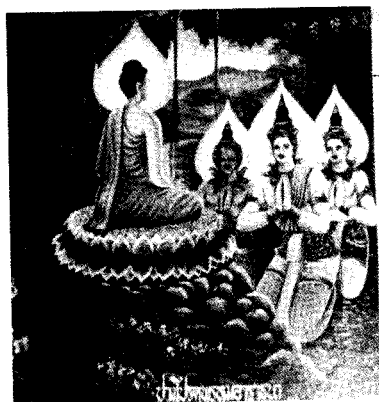
“ท่าน (หลวงปู่สิงห์) มาอยู่จังหวัดปราจีนบุรี ปี พ.ศ. ๒๔๙๑ จัดสร้าง **วัดป่าทรงคุณ** ขึ้น เสร็จแล้วได้ไปช่วย **วัดปากกระพอก** อำเภอศรีมหาโพธิ ให้เป็น วัดฝ่ายธรรมยุตขึ้นมา ไปสร้าง **วัดป่าทรงธรรม** ตำบลท่าตูม อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี และไปช่วยคณะจังหวัดเพชรบุรี จนสำเร็จลุล่วงในการสร้าง วัดฝ่ายธรรมยุตขึ้น”

เรื่องการไปสร้างวัดธรรมยุตที่จังหวัดเพชรบุรี ดังกล่าวข้างต้น ท่านเจ้าคุณ **พระอริยคุณาธาร** เขียนภายใต้หัวข้อ ‘**ช่วยการคณะธรรมยุตจังหวัดเพชรบุรี**’ มีใจความว่า

“ในระหว่างที่อยู่จำพรรษา ณ **วัดป่าทรงคุณ** ดงพระราม ปราจีนบุรี ทาง การ คณะธรรมยุต ภาค ๗-๘-๙ ได้ขอไปช่วยคณะธรรมยุตจังหวัดเพชรบุรี ท่านก็ได้ ไปช่วยจัดการจนเป็นผลสำเร็จเรียบร้อย แล้วส่งมอบงานคืนแก่เจ้าคณะธรรมยุต ภาค ๗-๘-๙ แล้วกลับคืนไปจำพรรษา ณ **วัดป่าทรงคุณ** ดงพระราม ตามเดิม”

ในบันทึกของนายพันตำรวจตรี หลวงชาญนิคม ผู้สร้างวัดป่าสาละวัน ได้เขียนเพิ่มเติมตอนนี่ว่า “... ต่อมาไปจำพรรษา **วัดสร้างโตก** จังหวัดตราดบุรี และได้เปลี่ยนชื่อวัดนั้นเป็น **วัดจำปาราม** ไปจำพรรษา **วัดมหาสมณาราม (เขาวัง)** จังหวัดเพชรบุรี ๒ พรรษา...”

เกี่ยวกับ สมณศักดิ์และหน้าที่ทางสงฆ์ มีดังนี้

ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดป่าทรงคุณ ปราชินบุรี

“เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๕ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็น**เจ้าคณะฝ่ายธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดปราชินบุรี**

ได้รับแต่งตั้งเป็น**พระครูชั้นเอก** ได้นามว่า **พระครูญาณวิศิษฐ์** เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๖

ได้รับแต่งตั้งเป็น **เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดปราชินบุรี-นครนายก** เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๙

ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็น**พระราชาคณะชั้นสามัญ** ได้นามว่า **พระญาณวิศิษฐ์สมิทธิวราจารย์** เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๐

และ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ นี้เอง ท่าน**เจ้าคุณพระปราชินมุนี** ได้มรณภาพ ท่าน**อาจารย์สิงห์** ก็ได้รับแต่งตั้งเป็น**ผู้รักษาการเจ้าคณะฝ่ายธรรมยุตจังหวัดปราชินบุรี และจังหวัดนครนายก แทนท่านเจ้าคุณพระปราชินมุนี**

ในช่วงนี้ หลวงปู่สิงห์ ต้องไป ๆ มา ๆ พักที่วัดป่าสาวันบ้าง พักที่วัดป่าทรงคุณบ้าง ตามควรแก่โอกาส.

๑๕๐. วัตรปฏิบัติของหลวงปู่

ปฏิภาณและวัตรปฏิบัติของหลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโณ ช่วงที่อยู่วัดป่าทรงคุณ
ดงพระราม จังหวัดปราจีนบุรี มีผู้สรุปไว้ดังนี้

“ตลอดระยะเวลา **ท่านอาจารย์สิงห์** ได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันมิได้ขาด
ตอนเช้า ทำวัตรสวดมนต์เสร็จ ท่านจะนำคณะออกบิณฑบาต แผล่กุศลแก่ญาติโยม
หลังจากนั้นท่านจะทำการอบรมพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติกรรมฐานทุก ๆ วัน
มิได้ขาด **ตอนเย็น** เมื่อทำวัตรสวดมนต์เสร็จ ท่านจะอบรมธรรมะแก่ปัญหาธรรม
ที่มีภิกษุสามเณรติดขัดจนเป็นที่เข้าใจ **ตอนกลางคืน** ท่านจะให้พระภิกษุสามเณร
นั่งสมาธิภาวนาทุกรูป ซึ่งปรากฏว่าไม่มีใครกล้าหลีกเลียง พอตอนเช้าท่านก็จะ
เรียกพระภิกษุสามเณรที่ไม่ปฏิบัติกรรมฐานมาว่ากล่าวตักเตือน ซึ่งให้เห็นถึง
ความเสียหายต่าง ๆ จนเป็นที่ยำเกรงของคณะศิษย์ทุกรูป

ท่านอาจารย์สิงห์ฉันคนเดียว และฉันเฉพาะในบาตรเป็นวัตรตลอดชีวิต
ท่านถือผ้าไตรจีวรสามผืนเป็นวัตร ท่านถือ**ผ้าานิสีทนะ**ปูนั่งเป็นวัตร คือ
จะนั่ง ณ ที่ใดก็ตาม ท่านต้องปูผ้าานิสีทนะของท่านก่อนจึงจะนั่งทับลงไป
การปฏิบัติต่าง ๆ ท่านอาจารย์สิงห์ถือเคร่งครัดมาก”

จากแหล่งเดียวกัน ได้เขียนถึง**ขันติและความเพียร** ของหลวงปู่ ดังนี้

“ท่านมีความเพียรพยายามจริง ๆ เติบจงกรมตลอดวัน นั่งสมาธิ
ตลอดคืน บางที่ท่านจะสั่งลูกศิษย์ คือ **พระครูใบฎีกาณรงค์ชัย รกขิตสีโล**
ให้ปฏิบัติท่าน โดยท่านจะเข้าสมาบัติเป็นเวลา ๕ วันบ้าง ๗ วันบ้าง ซึ่งก็
หมายความว่าท่านได้อดอาหารเป็นเวลา ๕ - ๗ วันไปด้วย ซึ่งร่างกายของท่านมิ
ได้มีอะไรผิดปกติ ยังเห็นท่านปฏิบัติกรรมฐาน เติบจงกรม ทุกวันมิได้ขาด

เมื่อเกิดการเจ็บป่วยเจ็บปวด มีทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัส ท่านก็ไม่

เคยปรึกษาบอกใคร เวลาเจ็บป่วยหนัก ๆ เมื่อมีแขกมาเยี่ยม แขกถามว่า ท่านอาจารย์สบายดีหรือ ท่านก็ตอบเขาไปว่า สบายดีอยู่ ทั้ง ๆ ที่เจ็บปวดอย่างที่ คนธรรมดาสามัญจะทนไม่ได้

ท่านอาจารย์สิงห์เป็นมะเร็งเกี่ยวกับลำไส้ ช่วงระยะเวลาช่วงหลังของชีวิต ท่านถูกโรคร้ายนี้คุกคามตลอดเวลา

ครั้งหนึ่ง ตอนที่ท่านอาจารย์สิงห์นอนป่วยอยู่ **ท่านพระครูใบฎีกา ณรงค์ชัย** ได้เข้าเวรรักษาพยาบาลปรณินิบัติท่าน ขณะกำลังนั่งทำงานพัสดุอยู่ กลดเจ้ากรรมหล่นลงมากกระแทกหน้าอกของท่านอาจารย์สิงห์ เป็นกลดแบบ กรรมฐานที่ฝ่ายมหานิกายใช้เสียด้วย มันเบาอยู่เสียเมื่อไหร่ หนักร่วม ๓๐ กิโลกรัม ด้ามเป็นเหล็กด้วยซ้ำ ตกลงมาถูกหน้าอกท่านเป็นรอยช้ำ ท่านมิได้ ปรึกษาพูดแต่ประการใด เพียงแต่นอนมองทำตาปริบ ๆ เท่านั้น ถ้าเป็นคนอื่น โดนเข้าแบบนี้ในขณะที่ไม่สบายด้วยเช่นนี้ มีดาโฆมโง่เง่าไปหมดหรือ แต่ท่าน มีขันติความอดทนเสียทุกอย่าง เป็นพระจริง ๆ สมกับเพศสมณะ

ตอนงานผูกพัทธสีมา**วัดป่าสาลวัน** จ. นครราชสีมา กำลังทำสังฆกรรม ในโบสถ์ พอติกับเวลานั้นโรคมะเร็งของท่านกำเริบ เจ็บปวดจนกระดูกตัวไม่ได้ ท่านก็ไม่ยอมปรึกษาบอกให้ใครรู้ จนเสร็จจากสังฆกรรมเรียบร้อยแล้ว พระสงฆ์ องค์อื่นลุกออกไปเกือบหมดแล้ว **ท่านอาจารย์สิงห์**จึงได้บอกกับ**พระครูใบฎีกา ณรงค์ชัย** ว่า **‘ขณะนี้ในห้องของเราไม่ปกติเสียแล้ว’** ท่านพูดเพียงแค่นี้เอง แต่ความไม่ปกติของท่านนั้น ทำเอาท่านลุกไม่ขึ้น ต้องหามส่งโรงพยาบาลทันที

ปฏิบัติในด้านความมีขันติของ**ท่านอาจารย์สิงห์** เป็นที่กล่าวขวัญ ในระหว่างลูกศิษย์ทุกคนด้วยความศรัทธา”

๑๕๑. ประธานสร้างโบสถ์ วัดป่าสาละวัน

เมื่อหลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม ไปพักจำพรรษาและเป็นเจ้าอาวาสวัดป่า
ทรงคุณ ดงพระราม จังหวัดปราจีนบุรี ทางวัดป่าสาละวัน นครราชสีมา ก็ได้
แต่งตั้งให้หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ คิษย์อาวุโส เป็นเจ้าอาวาส ทำหน้าที่บริหารวัดและ
การคณะสืบต่อมา

สำหรับหลวงปู่สิงห์ ท่านก็ยังไปมาที่วัดป่าสาละวันอยู่ เมื่อได้รับการอาราธนา
นิมนต์ และท่านก็ยังอยู่ในฐานะประธานสงฆ์วัดป่าสาละวัน ไม่มีหน้าที่บริหารวัด
โดยตรง

เมื่อทางวัดป่าสาละวัน มีดำริจะก่อสร้างพระอุโบสถ ก็ได้อาราธนาหลวงปู่
สิงห์ มาเป็นประธาน ซึ่งไม่ใช่มาเพียงแต่เป็นประธานวางศิลาฤกษ์เท่านั้น
แต่ท่านต้องมาพักเป็นระยะยาว แล้วบรรดาลูกศิษย์ลูกหา และผู้มีจิตศรัทธา
ก็มาถวายเงินเพื่อร่วมการก่อสร้าง นั่นคือท่านทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธา
เพื่อรับบริจาคเงินเพื่อการก่อสร้างพระอุโบสถทั้งหลัง

ข้อเขียนของท่านเจ้าคุณพระอริยคุณธาร เขียนไว้ดังนี้

“เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ พระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ พร้อมกับอุบาสกอุบาสิกา
นครราชสีมา อาราธนาให้เป็นประธานทำการสร้างโบสถ์วัดป่าสาละวัน

ท่านรับอาราธนา และเป็นประธานทำการสร้างโบสถ์จนสำเร็จ พอทำการ
ผูกพัทธสีมาได้เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๐๔

โบสถ์หลังนี้ กว้าง ๘.๐๐ เมตร ยาว ๑๖.๐๐ เมตร ก่ออิฐเสริมคอนกรีต
มุงกระเบื้องเคลือบดินเผา ชื่อเพดานคอนกรีต พื้นปูกระเบื้องซีเมนต์ รูปทรง

แบบศิลปกรรมไทย เหมือนโบสถ์วัดสุทธจินดา ลื่นเงินค่าก่อสร้างแล้ว ๓๕๐,๘๐๖.๑๘ บาท ยังดำเนินการก่อสร้างส่วนประกอบอยู่ และยอดเงินค่าก่อสร้างยังไม่ได้จบ จึงยังไม่ทราบแน่ชัดเท่าไร”

การก่อสร้างโบสถ์วัดป่าสาละวันใช้เวลานานถึง ๕ ปี ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๙ - ๒๕๐๔ จึงทำพิธีผูกพัทธสีมาฝังลูกนิมิต เพื่อให้สามารถใช้ทำสังฆกรรมตามพระวินัยได้ แต่การก่อสร้างในส่วนของการละเอียดเพื่อความสวยงามก็ยังดำเนินการต่อไป

การสร้างโบสถ์สมัยก่อนต้องใช้เวลานาน เพราะส่วนใหญ่จะใช้แรงงานของพระเถระและประชาชนผู้มีศรัทธาบริจาคแรงงาน แล้วก็ทำการก่อสร้างไปตามกำลังเงิน คือเมื่อมีเงินซื้อวัสดุพอสมควรก็ลงมือทำ เมื่อหมดเงินก็หยุด สร้างๆ หยุดๆ ไปเรื่อยๆ จนกว่าจะแล้วเสร็จ

ตามปกติ ในวัดป่าจะหยุดการก่อสร้างทุกชนิดในช่วงเข้าพรรษา เพื่อให้พระเถระได้ศึกษาธรรม และปฏิบัติธรรม ได้เต็มที่ ถึงเวลาออกพรรษาและรับกฐินแล้วจึงจะทำการก่อสร้างต่อ เป็นธรรมเนียมปฏิบัติทั่วไป

สำหรับองค์หลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโคโม ท่านยังคงกลับไปจำพรรษาที่วัดป่าทรงคุณ ปราจีนบุรี ต่อไป จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๒ เมื่อท่านอาพาธหนัก คณะศิษย์จึงได้นิมนต์ท่านกลับมาจำพรรษาที่วัดป่าสาละวัน เพื่อพักรักษาตัว และท่านอยู่จำพรรษาที่วัดป่าสาละวัน ตราบจนท่านละสังขาร ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ดังจะกล่าวต่อไป

๑๕๒. หัวหน้าคณะพระกรรมฐาน โดยมติพระเถระ

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้มีการประชุมพระเถระหัวหน้าคณะพระกรรมฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยจัดขึ้นที่วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา แล้วมีมติตั้งให้พระญาณวิศิษฐ์สมิทธิวราจารย์ (หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม) เป็นหัวหน้าคณะพระกรรมฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และให้วัดป่าสาละวันเป็นสำนักวิปัสสนาธุระ ศูนย์กลางของคณะพระกรรมฐาน

การประชุมและการมีมติเช่นนี้ ถือเป็นครั้งแรกในวงการฝ่ายวิปัสสนาธุระ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สายวิปัสสนาธุระในภาคอีสาน

ผมขอบันทึกของท่านเจ้าคุณพระอริยคุณาธาร ที่เขียนไว้ตอนท้ายประวัติของหลวงปู่สิงห์ มาเสนอในตอนนี้ และเพื่อความเข้าใจดีขึ้น ผมขออนุญาตทำความเข้าใจประวัติความเป็นมาของพระสงฆ์ฝ่ายคันถธุระ กับฝ่ายวิปัสสนาธุระ เพื่อให้เรื่องราวในอดีตต่อเนื่องมาสู่ปัจจุบัน

ตอนนี้ขอเสนอบันทึกของท่านเจ้าคุณพระอริยคุณาธาร เสียก่อน ดังนี้

“เมื่อวันที่ ๑๘ - ๑๙ - ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๓ ท่านเจ้าคุณฯ (หลวงปู่สิงห์) ได้อาราธนาเจ้าคณะธรรมยุต ภาค ๓-๔-๕ พร้อมด้วยผู้ช่วย และเจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หลายจังหวัด กับเรียกพระกรรมฐานซึ่งเป็นศิษยานุศิษย์ของท่าน และนิมนต์ครูบาอาจารย์ไปร่วมประชุมที่วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา บริกษาหารือกันหาทางทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ ให้เจริญและแผ่ไพศาล

พระเทพบัณฑิต เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วย ภาค ๓-๔-๕ พร้อมกับเจ้าคณะธรรมยุตจังหวัด และผู้ช่วย หลายจังหวัด ซึ่งเป็นฝ่ายบริหาร (คันถธุระ) กับ

พระกรรมฐานชั้นอาจารย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๑๐๘ รูป ซึ่งเป็นฝ่ายวิปัสสนาธุระ ได้ประชุมปรึกษาหารือกัน ตกลงให้ท่านเจ้าคุณฯ (หลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม) เป็นหัวหน้าคณะพระกรรมฐานแห่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และให้วัดป่าสาลวันเป็นสำนักวิปัสสนาธุระ ศูนย์กลางการชุมนุมของคณะพระกรรมฐานกับ ได้ปรึกษาหารือข้อปฏิบัติพระธรรมวินัยบางประการให้ถูกต้องตามแบบแผนเป็นระเบียบเดียวกัน

ท่านเจ้าคุณฯ (หลวงปู่สิงห์) ได้ตักเตือนให้ทุกคนในที่ประชุม เอาใจใส่ประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัยในส่วนตนเอง และให้เอาใจใส่อบรมสั่งสอนศิษยานุศิษย์ ตลอดถึงพุทธบริษัททั่วไป ให้ประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัยด้วยทั้งนี้ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองวัฒนาสถาพร และแผ่ไพศาลของพระพุทธศาสนาสืบไป”

ต่อมาอีก ๒ ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้มีการประชุมใหญ่พระคณะกรรมฐานอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจัดขึ้นในโอกาสงานผูกพัทธสีมาพระอุโบสถวัดป่าสาลวัน

ท่านเจ้าคุณพระอริยคุณาธาร เขียนไว้ดังนี้

“วันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ ท่านเจ้าคุณฯ (หลวงปู่สิงห์) ได้อาราธนาเจ้าคณะธรรมยุต ภาค ๓-๔-๕ เป็นประธานประชุมคณะพระกรรมฐานทั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งในภาคอื่น ๆ ได้มาประชุมเป็นจำนวนมากประมาณ ๑๕๐ รูป

ที่ประชุมได้ปรึกษาหารือข้อปัญหาทางพระวินัย และระเบียบการเดินธุดงค์ของพระคณะกรรมฐาน เพื่อป้องกันความเสียหายอันอาจมีขึ้นเนื่องจากการเดินธุดงค์ไปต่างถิ่นห่างไกลครูบาอาจารย์

เสร็จการประชุมแล้ว ได้พร้อมเพรียงกันสวดถอยถอน และผูกพัทธสีมา ณ วันที่ ๗ - ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔”

๑๕๓. วิปัสสนาธุระ จากพุทธกาล ถึงยุคหลวงปู่สิงห์

ตั้งชื่อหัวข้อเรื่องค่อนข้าง ‘เว่อ’ ไปหน่อยนะครับ ผมต้องการเขียนถึงพัฒนาการของพระสงฆ์ฝ่ายวิปัสสนาธุระ ที่เราเรียกกันว่า ‘พระป่า’ ที่สืบต่อกันมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล มาจนถึงสมัย ‘กองทัพธรรม’ ซึ่งมี หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม เป็นผู้นำคณะ

พัฒนาการที่ว่านี้ ผมไม่มีปัญญาเขียนเองหรอก เป็นการถ่ายทอดโดยสรุปมาจากข้อเขียนของท่านเจ้าคุณพระอริยคุณธาร (หลวงปู่พระมหาเล็ง ปุสฺโส) ที่ผมวกไว้อย่างประวัตติของหลวงปู่สิงห์ ฉบับที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพของท่านเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๕

ผมขอเริ่มต้นว่า การศึกษาพระพุทธศาสนาที่มีมาแต่โบราณกาล แบ่งเป็น ๒ แนวทาง เรียกว่า คันถธุระ กับ วิปัสสนาธุระ

คันถธุระ เป็นการศึกษาเล่าเรียนพระคัมภีร์ ให้มีความรู้พระธรรมวินัย เพื่อดำรงรักษาคำสอนไม่ให้สูญ จะได้เป็นแบบแก่ผู้ต้องการปฏิบัติ

วิปัสสนาธุระ ได้แก่การศึกษาอบรมจิตใจตามหลักสมถะ และ วิปัสสนา เพื่อให้รู้แจ้งธรรม และกำจัดกิเลสออกจากจิตใจ

พระทั้งสองประการนี้มีมาแต่ครั้งพุทธกาล เมื่อพระบรมศาสดาได้ทรงแสดงธรรมและบัญญัติวินัยขึ้นอย่างใด พระสาวกย่อมเอาธุระจดจำและทอ้งบ่นบ่อย ๆ ขณะเดียวกันก็เอาธุระในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยนั้น จนสามารถรู้แจ้งธรรม และกำจัดกิเลสจากจิตใจได้ ถ้ากำจัดได้เด็ดขาดสิ้นเชิงแล้ว เรียกว่า **พระอรหันต์** แล้วช่วยแบ่งเบาพระบรมศาสดาในการอบรมสั่งสอนประชาชน

หลังพุทธปรินิพพานแล้ว บรรดาพระอรหันตสาวกได้จัดประชุมเพื่อรวบรวมพระธรรมวินัย ที่พระบรมศาสดาทรงแสดงและทรงบัญญัติไว้ นำมาร้อยกรอง จัดระเบียบเข้าหมวดหมู่ สำเร็จเป็น**คัมภีร์พระไตรปิฎก** เป็นตำราของพระพุทธรศาสนาสืบมาจนตราบเท่าปัจจุบัน

พระพุทธรศาสนาได้มาประดิษฐานในประเทศของเราเมื่อประมาณ พ.ศ. ๓๐๐ - ๔๐๐ โดยการนำของพระอรหันต์ ๒ รูป คือ **พระโสณเถระ** และ **พระอุตระเถระ** พระพุทธรศาสนาที่แพร่หลายในดินแดนแถบนี้ยังต่อเนื่องสืบมา

ตัดตอนมาถึง**สมัยกรุงสุโขทัย** การคณะสงฆ์ของประเทศเราได้แบ่งงานออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ **ฝ่ายคันถธุระ** เรียกว่า **คามวาสี** เอาธุระทางเล่าเรียนพระคัมภีร์ มี**พระสังฆราช**เป็นประมุข และมี**สังฆนายก** ผู้สนองพระบัญชาบริหารหมู่คณะในฝ่ายนั้น

ส่วน**ฝ่ายวิปัสสนาธุระ** เรียก **อรัญญวาสี** หรือ **วนวาสี** เอาธุระศึกษาอบรมทางสมณะ และวิปัสสนา มี**พระสังฆราช**เป็นประมุข และมี**สังฆนายก** ผู้รับสนองพระบัญชาบริหารหมู่คณะในฝ่ายนั้นเช่นเดียวกัน

ระเบียบนี้ได้ดำเนินมาจนถึง**สมัยปลายกรุงศรีอยุธยา** จึงเปลี่ยนแปลงให้มี**พระสังฆราชเพียงองค์เดียว** แต่คงมี**สังฆนายก ๒ ฝ่าย** คือ **ฝ่ายคามวาสี** และ**ฝ่ายอรัญญวาสี** หรือที่เรียกกันว่า**ฝ่ายขวา** และ**ฝ่ายซ้าย** ต่างก็รับสนองพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชไปบริหารในฝ่ายของตน

ระเบียบนี้ได้มีมาถึง**สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์** (กรุงเทพฯ) เพิ่งเลิกล้มไปใน**สมัยรัชกาลที่ ๔** ทรงออก**พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕)** โดยจัดองค์กรปกครองสงฆ์อนุโลมตามฝ่ายบ้านเมือง คือ มี**เจ้าคณะตำบล** **เจ้าคณะอำเภอ** **เจ้าคณะจังหวัด** **เจ้าคณะภาค** เป็น**เจ้าคณะผู้บริหารคณะในท้องถิ่นตามลำดับขั้น**

เจ้าคณะผู้บริหารคณะในท้องถิ่น มีหน้าที่บริหารทั้งทางคันถธุระ และ

ทั้งทางวิปัสสนาธุระ

ปัญหาที่เกี่ยวข้องเนื่องกับความเปลี่ยนแปลงทางฝ่ายบริหารเช่นนี้ คือ **พระทั้งสองได้รับความเอาใจใส่ไม่เท่ากัน งานฝ่ายคันถธุระได้เจริญก้าวหน้าไปมาก แต่งานฝ่ายวิปัสสนาธุระกลับซบเซาลง**

ฝ่ายคันถธุระ เป็นรูปธรรม มียศตำแหน่งชัดเจน มีชื่อเสียงปรากฏ แก่สังคม พระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่จึงกระตือรือร้นทางฝ่ายนี้

ตรงกันข้าม **ฝ่ายวิปัสสนาธุระ** ยังมีปฏิบัติไปตามอุปนิสัยของพระเถระแต่ละรูปโดยอุปนิสัยความชอบส่วนตัว และเห็นความสำคัญของงานสายนี้ได้เอาใจใส่ปฏิบัติ และแนะนำศิษย์ในทางนี้สืบ ๆ มา

ที่กล่าวมาทั้งหมดไม่เกี่ยวกับ **‘นิกาย’** นะครับ

เรื่อง**นิกาย**ในบ้านเมืองเรา เกิดใน**สมัยรัชกาลที่ ๔** สมัยที่พระองค์ยังทรงผนวชก่อนขึ้นครองราชย์ พระองค์ทรงเห็นการปฏิบัติตัวของพระสงฆ์ที่ไม่เคร่งครัด ไม่เอื้อเพื่อต่อพระวินัยหลายอย่าง จึงทรงตั้งกลุ่มศึกษาคัมภีร์อย่างจริงจัง และปฏิบัติตามพระวินัยโดยเคร่งครัด พระสงฆ์กลุ่มนี้เรียกว่า **กลุ่มธรรมยุติก** ซึ่งต่อมามีภายหลังก็กลายเป็น **ธรรมยุติกนิกาย** ขึ้น ส่วนพระสงฆ์ส่วนใหญ่ที่มีอยู่แต่เดิมก็เป็น **มหานิกาย** คือนิกายใหญ่

พระสงฆ์ทั้งสองนิกาย ก็ยังมีทั้ง**ฝ่ายคันถธุระ** และ**ฝ่ายวิปัสสนาธุระ** เช่นเดิม

กล่าวถึงพระสงฆ์**คณะธรรมยุต** หรือ **คณะธรรมยุติก** ในขั้นแรก เอาพระทั้ง ๒ อย่าง คือ **หน้าฝน**ซึ่งเป็นฤดูกาลเข้าพรรษา ได้เอาพระศึกษาเล่าเรียนพระคัมภีร์ พอถึง**หน้าแล้ง** คือนอกฤดูพรรษา มักเอาพระทางวิปัสสนา ออกแสวงหาที่วิเวกบำเพ็ญสมณธรรม

แม้แต่**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔** ผู้ทรงสถาปนา

คณะธรรมยุติกายณะยังทรงผนวชอยู่ ก็ทรงเอาฐานะทางวิปัสสนาด้วย ได้เสด็จ
 ถุดงค์ไปถึงหัวเมืองเหนือ เช่น สุโขทัย เป็นต้น

พระเถระผู้ใหญ่ในคณะธรรมยุติการุ่นแรก มีชื่อเสียงทางวิปัสสนาธุระ
 หลายรูป เช่น **สมเด็จพระพุฒาจารย์ (ครี) วัดสัมพันธวงศ์** กรุงเทพฯ,
พระอมราริกขิต (เกิด) วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ, **พระครูศิรีปัญญามุนี (อ่อน)**
วัดเทพนิมิต ฉะเชิงเทรา, **ญาค่านพระพนธุโล (ดี) วัดสุปฏิภูมิ** และ **ญาค่าน**
พระเทวธมฺมี (ม้าว) วัดศรีทอง อุบลราชธานี

รุ่นต่อมาก็มี **สมเด็จพระพุฒาจารย์ ญาค่านเจ้า (เขียว) วัดราชาธิวาส**
 และ **สมเด็จพระวันรัต (พุทธสิริ ทับ) วัดโสมนัส** กรุงเทพฯ เป็นต้น

พูดถึงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคอีสาน ก็มีพระเถระ ๒ องค์
 คือ **ญาค่านพระพนธุโล (ดี)** ปุราณสหรรณิก (พระภิกษุร่วมสำนัก คือ
 สหรรณิก ของพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ สมัยยังทรงผนวช) กับ **ญาค่านเจ้า**
พระเทวธมฺมี (ม้าว) ลัทธิวิหาริก (ศิษย์ที่พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงเป็น
 พระอุปัชฌาย์บวชให้) ได้นำคณะธรรมยุตมาสถาปนาขึ้นที่จังหวัดอุบลราชธานี และ
 ท่านทั้งสองได้ตั้งการศึกษาอบรมทั้งทาง**คันถธุระ** และทั้งทาง**วิปัสสนาธุระ ณ**
วัดสุปฏิภูมิาราม และ **วัดศรีทอง** ในเมืองอุบลราชธานี แล้วขยายไปจังหวัดต่างๆ
 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหลายจังหวัด มีอุดรธานี และขอนแก่น เป็นต้น

พระเถระผู้นำคณะธรรมยุตภาคตะวันออกเฉียงเหนือสมัยต่อมา คือ
 เจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันทโร จันทร์)** ลัทธิวิหาริกของ**ญาค่าน**
เทวธมฺมี (ม้าว) ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าให้เป็นผู้อำนวยการศึกษา และเป็น
 เจ้าคณะมณฑลอีสาน ท่านก็ได้เอาฐานะทั้งสองอย่าง แมื่องค์ท่านเองก็ออกเดินดูดงค์
 แสวงวิเวกบำเพ็ญภาวนา แม้ภายหลังท่านเข้ามาอยู่ในพระนคร ก็ยังเอาฐานะ
 ทั้งสองตลอดชีวิต เป็นพระเถระที่มีชื่อเสียงเด่นทางวิปัสสนาธุระองค์หนึ่ง

สมัยต่อมาอีก ยุค**สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ (ติสโส อ้วน)** เป็นเจ้าคณะ
 มณฑลอีสาน สืบต่อจากเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ได้มีพระอาจารย์ ๒ รูปที่

เอาฐานะทางวิปัสสนา คือ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนตสีโล** กับ **หลวงปู่หนู จิตปัญโญ** ภายหลังเมื่อ**หลวงปู่หนู** ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าให้เข้าไปเป็นเจ้าอาวาส **วัดปทุมวนาราม** ในกรุงเทพฯ และมีสมณศักดิ์เป็น**พระปัญญาพิศาลเถร** แล้ว ก็ยังเหลือ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์**เพียงองค์เดียว นำหมู่คณะสายวิปัสสนาของภาคอีสาน

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนตสีโล ได้ศิษย์สำคัญองค์หนึ่ง คือ **หลวงปู่มั่น ฐิริทโต** ทำให้ได้กำลังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระมากขึ้น มีการตั้ง**วัดป่าสายกรรมฐาน**มากมายในภาคอีสาน

ต่อมา **หลวงปู่มั่น** ได้ศิษย์สำคัญ และเข้ามารับช่วงงานเผยแผ่ด้านวิปัสสนา ธุระแทน ขณะที่องค์ท่านปลื้มองค์ไปวิเวกบำเพ็ญเพียรที่จังหวัดเชียงใหม่ คือ **หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** ดังที่ท่านผู้อ่านทราบดีแล้ว

ภายหลัง **สมเด็จพระมหาวิรรวงศ์ (ดิศโล อ้วน)** เห็นความสำคัญด้าน วิปัสสนาธุระยิ่งขึ้น จึงมีบัญชาให้**หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** ที่กำลังนำหมู่คณะ ที่เรียกว่า **คณะกองทัพนธรรม** เผยแผ่ธรรมด้านวิปัสสนาธุระให้แก่ประชาชนในพื้นที่ จังหวัดขอนแก่น พาคณะกองทัพนธรรมมาทำการเผยแผ่ที่จังหวัดนครราชสีมา โดยตั้ง**วัดป่าสาลวัน** เป็นวัดกรรมฐานวัดแรกในจังหวัดนี้ ประกอบกับ**สมเด็จพระมหาวิรรวงศ์** ครั้นดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลอีสาน ให้การสนับสนุนด้าน วิปัสสนาธุระเต็มที่ ก่อให้เกิด**วัดป่าด้านวิปัสสนา**เพิ่มจำนวนขึ้นอีกมาก และเผยแผ่ไปสู่ประชาชนได้กว้างขวางขึ้น

เมื่อ**สมเด็จพระมหาวิรรวงศ์** ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าให้เข้ามาเป็นเจ้าอาวาส **วัดบรมนิวาส** ในกรุงเทพฯ ก็ได้มีบัญชาให้ **หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม** กับ **หลวงปู่พระมหากิน ปญญาโโล** ผลัดเปลี่ยนกันมาให้การศึกษาด้านวิปัสสนา ธุระในกรุงเทพฯ ท่านละ ๑ ปี ทำให้งานด้านวิปัสสนาธุระได้แพร่หลายในกรุงเทพฯ และในภาคกลางหลายจังหวัด

ทางฝ่าย**หลวงปู่มั่น ฐิริทโต** ภายหลังกลับจากเชียงใหม่ ในปี พ.ศ.

๒๔๘๒ แล้วมาพำนักที่จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดสกลนคร ก็ได้ทำการเผยแผ่ด้านวิปัสสนาธุระในภาคอีสานแถบนี้ออกไปอย่างกว้างขวาง มีพระภิกษุที่เป็นผู้นำด้านวิปัสสนาจำนวนมาก

ภายหลังจากการมรณภาพของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนตสีโล ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ และหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ แล้ว หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ก็เป็นผู้นำคณะพระกรรมฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังที่ได้นำเสนอมาตลอดทั้งเล่มแล้ว

พระอาจารย์ฝ่ายวิปัสสนาที่เป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่สิงห์ ได้แยกย้ายกระจ่ายกันไปตั้งวัดป่า และเผยแผ่ด้านวิปัสสนาธุระในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ล้วนแต่เป็นพระวิปัสสนาจารย์ที่มีชื่อเสียง และรับตำแหน่งบริหารในหลายพื้นที่ หลายระดับ

เมืองานพระพุทธรักษาฝ่ายวิปัสสนาธุระขยายตัวออกไปมาก การปฏิบัติอาจเกิดการลักลั่นและแตกต่างกันไปเป็นธรรมดา หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม จึงได้จัดประชุมหัวหน้าพระสงฆ์ฝ่ายวิปัสสนาธุระขึ้นที่วัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ และ ๒๕๐๔ ดังที่นำเสนอในตอนที่ผ่านมา

การประชุมใหญ่ ๒ คราวนั้น ทำให้การเผยแผ่ด้านวิปัสสนาธุระเป็นไปในแบบแผนเดียวกัน และได้มีการแต่งตั้งให้หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม เป็นผู้นำด้านวิปัสสนาธุระของพระภิกษุภาคอีสานทั้งหมด รวมทั้งตั้งให้วัดป่าสาละวัน เป็นศูนย์กลางของพระสายกรรมฐานในยุคนั้น ดังที่นำเสนอมาแล้ว

ตอนนี้ การเชื่อมโยงเหตุการณ์ตั้งแต่ครั้งพุทธรักษา สืบมาถึงประวัติการเผยแผ่พระพุทธรักษาฝ่ายวิปัสสนาธุระในประเทศไทย ไหลลำดับเรื่อยมาจนถึงยุคสมัยของหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม แห่งสำนักวัดป่าสาละวัน เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ก็ถือว่าผมได้ทำหน้าที่เชื่อมต่อเรื่องราวในอดีตเมื่อครั้งพุทธรักษา มาจนถึง

ยุคสมัยของ**หลวงปู่สิงห์** แล้ว แม้จะกระเทือนกระแทน ขาด ๆ เกิน ๆ ไป ก็ถือว่า
ได้ทำหน้าที่ตามที่เกริ่นไว้แต่ต้นแล้วนะครับ

หลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน กับ
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช
สกลมหาสังฆปริณายก
ภาพ ณ วัดป่าบ้านตาด จ.อุดรธานี
(ถ่ายเมื่อ ๒๘ มีนาคม ๒๕๑๗)

ถ้าหากจะมีคำถามต่อไปว่า เมื่อหมดสมัยของ**หลวงปู่สิงห์** แล้ว มี
พระเถระองค์ใดที่เป็นผู้นำหรือศูนย์รวมใจคณะฝ่ายวิปัสสนาธุระองค์ต่อมา

คำตอบที่ชัดเจน ก็มี ๒ พระองค์ คือ **สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก** ทรงเป็นพระประมุขสูงสุดของพุทธศาสนาจักร
ของไทย

อีกองค์หนึ่งก็ได้แก่ **พระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน)** แห่ง **วัดเกษตรศีลคุณ (วัดป่าบ้านตาด)** จังหวัดอุดรธานี เป็น
ศูนย์รวมของพระสายวิปัสสนากรรมฐานในยุคนี้

ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๔) พระคุณเจ้าทั้งสองพระองค์ ซึ่งเกิดในปีเดียวกัน
ได้ดำรงชันธสีมาใกล้จะถึง ๑๐๐ ปีแล้ว พวกเราศิษย์ลูกศิษย์หลาน ขอกราบ
แทบเท้า อธิษฐานจิต ขอให้ดำรงชันธียุโรปอีกนาน ๆ ทั้งสองพระองค์ด้วย เทอญ

ที่นำเสนอมาทั้งหมด หากมีที่ผิดพลาด หรือไม่เหมาะสมด้วยประการใด ๆ
ก็ตาม กระผม ผู้เขียนบทความนี้ ขอกราบเท้าขอขมากรรมต่อพระเถระและ
ผู้เกี่ยวข้องทุกท่านด้วยครับ

สังฆัง นะมามิ - ขอกราบอนุโมทนาพระสงฆ์สาวกทุกพระองค์.

๑๕๔. ช่วงสุดท้ายของหลวงปู่สิงห์

ท่านผู้อ่านครับ ชื่อเรื่องข้างบนชวนให้หดหูใจ ใช่ไหมครับ ? แต่ก็เป็นความจริง เป็นสัจธรรม ที่ทุกชีวิตจะต้องพบอย่างแน่นอน หลีกเลี่ยงไม่พ้น

เรื่องช่วงสุดท้ายของหลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโคโม เท่าที่ผมหาได้ มีอยู่ ๒ ลำานวน ลำานวนแรกจากวัดป่าทรงคุณ จังหวัดปราจีนบุรี และลำานวนที่สองจากวัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา

เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล ผมจะนำเสนอให้ท่านผู้อ่านได้พิจารณาทั้งสองลำานวนประกอบกัน

ลำานวนแรก จากวัดป่าทรงคุณ ปราจีนบุรี เรียบเรียงโดยผู้ใช้นามปากกาว่า ‘ธีรानันโท’ เขียนภายใต้หัวข้อว่า กลับสู่สำนักเดิม ใจความดังนี้

“ระยะหลัง นั้นปลายของชีวิตของท่านอาจารย์สิงห์ ท่านถูกโรคมะเร็งรบกวนอย่างหนักตลอดเวลา แต่ท่านก็ยังคงปฏิบัติหน้าที่สั่งสอนภิกษุสามเณรอยู่เสมอมาได้ขาด

จวบจนปี พ.ศ. ๒๕๐๒ คณะสัปบุรุษวัดป่าสาละวัน จ. นครราชสีมา ได้มาอาราธนาท่านอาจารย์สิงห์ จากวัดป่าทรงคุณ จ. ปราจีนบุรี ให้กลับไปจำพรรษาที่วัดป่าสาละวันอีก

ท่านอาจารย์สิงห์ ได้ไปจำพรรษาที่วัดป่าสาละวัน ๑ พรรษา พอปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ท่านได้กลับมาจำพรรษาที่วัดป่าทรงคุณ อีก ช่วงนี้เองอาการป่วยเริ่มเบียดเบียนท่านอีก ต้องเข้าทำการผ่าตัดที่โรงพยาบาลพระมงกุฎฯ

พอปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ท่านได้จัดงานผูกพัทธสีมา วัดป่าสาละวัน จ. นครราชสีมา งานเสร็จก็ป่วยหนักจนต้องส่งเข้าโรงพยาบาลพระมงกุฎฯ อีก วันเข้าพรรษาลูกศิษย์ได้รับมาพักรักษาตัวที่วัดป่าสาละวัน ตามเจตนาของท่าน

ดูเหมือนท่านจะรู้วาระของท่านอย่างแน่ชัด โดยท่านได้จัดการสั่งสอนศิษย์ และภิกษุสามเณร มอบงานหน้าที่ต่าง ๆ จนเป็นที่เรียบร้อย

จวบวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๔ ท่านก็มรณภาพด้วยอาการสงบ ท่ามกลางศิษย์ที่เฝ้าดูแล ยังความเศร้าสลดต่อลูกศิษย์ลูกหาเป็นอย่างยิ่ง

วันมรณภาพของท่านอาจารย์สิงห์ ได้มีนิมิตบอกมายังพระครูใบฎีกา ณรงค์ชัย ซึ่งตอนนั้นอยู่ที่วัดป่าทรงคุณ จ. ปราจีนบุรี

พระครูใบฎีกาณรงค์ชัย จึงรีบเดินทางมายังวัดป่าสาละวัน แต่ก็ช้า ปรากฏว่าท่านอาจารย์สิงห์ได้มรณภาพเสียก่อนแล้วประมาณ ๒ ชั่วโมง

ท่านอาจารย์สิงห์มรณภาพเวลาประมาณ ๘.๐๐ น. ของวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๔ ซึ่งเป็นการสูญเสียพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐาน ในสายท่านอาจารย์มั่น ภูริทัตโต”

อีกสำนวนหนึ่ง ของวัดป่าสาละวัน เขียนโดยท่านเจ้าคุณพระอริยคุณาธาร เขียนภายใต้หัวข้อ ‘อาพาธ’ มีรายละเอียดดังนี้

“ท่านเจ้าคุณฯ (หลวงปู่สิงห์) ได้อาพาธมาแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้รับความพยาบาลก็ทุเลามาพอทำงานได้

ครั้นมาปี พ.ศ. ๒๕๐๔ โรคกำเริบมาก ได้เข้ารับการรักษาพยาบาล ณ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าฯ พญาไท พระนคร นายแพทย์ได้ทำการผ่าตัดเอาเนื้อร้ายในถุงน้ำดีออก

เมื่ออาการป่วยค่อยทุเลาแล้ว ได้ออกจากโรงพยาบาลมาจัดงานผูกพัทธสีมา ณ วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา เมื่อวันที่ ๑ - ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

ครั้นเสร็จงานแล้ว โรคได้กำเริบมากขึ้นอีก จึงได้ไปรับการรักษาพยาบาล ณ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าฯ อีก นายแพทย์ได้ทำการผ่าตัดดูภายใน พบว่าโรคมะเร็งได้เกิดขึ้นภายในลำไส้ และลุกลามเข้าไปในกระเพาะ สุดความสามารถ

ที่จะเยียวยาได้

เมื่อได้รับการรักษาบาดแผลผ่าตัดพอกุเลาแล้ว นายแพทย์อนุญาตให้ออกจากโรงพยาบาลมารักษายาบาล ณ วัดป่าสาละวัน เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

ท่านได้ให้รักษาทั้งด้วยยาแผนโบราณ แผนปัจจุบัน และน้ำมันดี น้ำมันโรคก็ทุเลาลงบ้างนิดหน่อย

ครั้นมาเมื่อวันที่ ๔ กันยายน ๒๕๐๔ โรคได้กำเริบมากขึ้นอีก สุดวิสัยที่จะรักษาเยียวยาได้ และได้มรณภาพด้วยอาการสงบ มีสติสัมปชัญญะจนถึงเวลาสิ้นสุดแห่งลมหายใจ เมื่อวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๔ เวลา ๑๐.๒๐ น.

ก่อนหน้าจะมรณภาพนั้น คณะศิษยานุศิษย์ มีพระครูวินัยธรรมมีเป็นประธาน ได้ชุมนุมการสวดพระอภิธรรมถวาย พอสวดไปถึงบท นิโรโธ โหติ ก็พอดีท่านสิ้นลมปราย เป็นการนำอัศจรรย์ สมกับที่ท่านได้เอาใจใส่ฝึกฝนตนทางกรรมฐานมาเป็นเวลานาน”

ท่านเจ้าคุณพระญาณวิศิษฐ์สมิทธิวิธราชจารย์ (หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม) ได้ละวางสังขารเนื่องจากเป็นโรคมะเร็งในกระเพาะอาหารเรื้อรัง เมื่อเวลา ๑๐.๒๐ น. วันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๔ ณ วัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา สิริรวมอายุได้ ๗๓ ปี อายุพรรษา ๔๒.

ธรรมะใดที่หลวงปู่ได้รู้ได้เห็นเป็นที่ประจักษ์แล้ว ขอให้ศิษย์ได้รู้ได้เห็นตามหลวงปู่ด้วยเถิด และหากการกระทำใดที่ไม่เหมาะสมไม่ควร เป็นบาปเป็นกรรม ศิษย์กราบเท้าขอขมากรรมต่อองค์หลวงปู่ โอกาสนี้

คำอธิษฐานนี้เพื่อให้ท่านผู้อ่านทุกท่านด้วยครับ...สาธุ!

๑๕๕. สังขารไม่เที่ยง

ท่านเจ้าคุณพระอริยคุณธารได้เขียนถึงการมรณภาพของหลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม ดังนี้

“ท่านเจ้าคุณพระญาณวิศิษฐ์ ได้กำเนิดขึ้นในโลกเมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๒ ดำรงชีวิตในเพศบรรพชิตตั้งแต่อายุ ๑๕ ปีตลอดมาถึงการอวสานของชีวิต เมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๐๔ เวลา ๑๐.๒๐ น. สิริรวมอายุโดยปีได้ ๗๓ ปี

รูปร่างกายของท่านได้สลายไปแล้ว แม้ชื่อและโคตรของท่าน ก็จะไม่เลือนหายไปจากความทรงจำของบุคคลในกาลต่อไปด้วย

ทั้งนี้ เพราะเป็นไปตามกฎธรรมดาของสังขาร

ขึ้นชื่อว่า **สังขาร** คือสิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งทั้งหมด ที่จะคงอยู่ตลอดไปไม่ได้ ย่อมจะต้องเปลี่ยนแปลง แปรไป และสลายไป ดังในพระบาลีว่า **รูปี ชีรติ มจจา นามโคตตมปิ ชีรติ** รูปร่างกายของทุกคนต้องตาย ย่อมทรุดโทรมไป แม้ชื่อและโคตรก็จะสลายไปเหมือนกัน

อะไรเล่าที่ไม่เปลี่ยนแปลง ?

ในร่างกาย คือ **รูป** กับ **นาม** ของคนเรานั้น มี **จิต** ซึ่งเป็น **ธาตุรู้** อาศัยอยู่ **จิต** นั้นเป็น **เอกธรรม** มีหนึ่งโดยธรรมชาติ และเป็น **สภาพกลาง** น้อมไปทางดีก็ได้ น้อมไปทางเลวก็ได้

เมื่อปล่อยไปตามยถากรรม ย่อมตกไปในอำนาจฝ่ายต่ำ คือ **กิเลส ตัณหา** นำมาซึ่งความพินาศฉิบหายใหญ่หลวง

แต่ถ้าได้รับการฝึกฝนอบรมดี มีคุณธรรมสูง ก็เจริญรุ่งเรือง นำความสุข ความเจริญมาให้เหลือล้น ยิ่งกว่าพ่อแม่พี่น้องทำให้

จิตใจเป็นธาตุอมตะ เมื่อได้รับการชำระให้บริสุทธิ์สะอาดปราศจากกิเลส

ค้นหาแล้ว ย่อมผ่องแผ้วเหมือนแก้วมณีโชติ มีรัศมีแจ่มจ้าดวงอาทิตย์
บรรลुถึงสภาพปราศจากสังขาร คือพระนิพพาน เป็นอสังขตะ อันปัจจัยใด ๆ
ปรุงแต่งอีกไม่ได้

จิตใจเช่นนั้นพ้นจากสภาพ **สังขตะ** คือความเป็น **ดวงธรรมอันบริสุทธิ์**
เมื่อหลุดพ้นจากรูปกายด้วยอำนาจสมาธิ หลุดพ้นจากนามกายด้วย
วิปัสสนาญาณชั้นสูงสุดแล้ว ย่อมเป็นอิสระเสรี
แม้ยังอยู่ในร่างกาย ก็ไม่ติดร่างกาย เหมือนน้ำกลิ้งบนใบบัว
เมื่อรูปกาย นามกาย แตกดับลง ย่อมออกไป มิได้ดับสูญ เป็นแต่หมด
บัณฑิตทางภาษาที่มักจะพูดจากันว่า ไปอยู่ที่ไหน อย่างไร
พระผู้มีพระภาคจึงตรัสความข้อนีว่า

อคฺคิ ยถา วาตเวเคน เอวฺ มุนี นามกายา วิมุตโต - เปลวไฟถูกกำลังลม
พัดดับไป ไฟย่อมไม่ถึงความนับว่าไปไหน ฉนใด มุนีหลุดพ้นจากนามกายแล้ว
ก็ไม่ถึงความนับว่าไปไหน เหมือนกันฉนั้น

เพราะฉะนั้น **มุนี คือพระอรหันต์จึงไม่ดับสูญ** แต่บัญญัติไม่ได้ว่าไปอยู่
ที่ไหน หากคงอยู่ใน **สภาพอมตะตลอดไป** ผู้บรรลุวิสุทธิธรรมแล้วย่อมเห็นได้
ดังมีพระบาลีรับรองความข้อนีว่า ‘พระอรหันต์ทั้งหลาย เมื่อรูปร่างกาย
ของท่านยังดำรงอยู่ เทวดาและมนุษย์สามัญย่อมเห็นท่านได้ แต่ครั้นรูปร่างกาย
ของท่านสลายแล้ว เทวดาและมนุษย์สามัญย่อมไม่เห็น เว้นแต่พรหมบางพวก
ผู้บรรลุวิสุทธิธรรมแล้ว’ ดังนี้

พระบาลีนี้ให้สำเร็จความสันนิษฐานว่า พระอรหันต์มีอยู่โดยปราศจาก
รูปร่างกาย จึงมิผู้เห็นได้

กายพระอรหันต์ ท่านบัญญัติเรียกว่า **ธรรมกาย** เป็นกายอมตะ ตาย
ไม่เป็น สิ่งนี้แลท่านเรียกว่า **อมฤตธรรม** ที่พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลาย
บรรลुถึง

สิ่งนี้เป็นแก่นสารแท้ ไม่สูญสลาย ไม่วินาสฉิบหาย ผู้ใดบรรลุถึงธรรมนี้แล้ว ผู้นั้นย่อมไม่ตาย ไม่ชราทรุดโทรม ไม่ลำบากเดือดร้อน ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่แปรปรวน เป็นบรมสุขตลอดนิรันดร์

ท่านเจ้าคุณพระญาณวิศิษฐ์ ได้ฝึกฝนอบรมจิตใจด้วยสมณะและวิปัสสนามานาน ตั้งแต่ยังหนุ่มมีพรรษาอยู่เพียง ๖ พรรษา ประพฤติพรหมจรรย์ยั่งยืน ก้าวหน้าไม่ถอยหลัง **พรหมจริย ปราโย** ประพฤติพรหมจรรย์ตลอดรอดฝั่ง

ถ้าจิตใจของท่านหลุดพ้นจากรูปกาย และนามกายแล้ว ท่านก็เป็นผู้ไม่ตาย เป็นผู้เที่ยงแท้ มีสุขสภาพ

แต่ถ้าจิตใจของท่านยังไม่หลุดพ้นจากรูปกาย และนามกาย คติของท่านก็ไม่ต่างด้ายแน่นอน

การที่ข้าพเจ้าพูดด้วยความมั่นใจดังนี้ ก็โดยได้สังเกตเห็นในขณะอาพาธหนัก จิตใจของท่านไม่เดือดร้อน

ขณะมรณภาพ ก็ปรากฏว่าชีวิตดับไปโดยสงบ ไม่ส่อแสดงว่าจิตใจเดือดร้อนทรมันทรมานประการใด

นับว่าไม่เสียทีที่ได้พากเพียรเจริญภาวนามาตั้งแต่หนุ่มจนแก่ คำนวณเวลา ประพฤติพรหมจรรย์เจริญภาวนาพากเพียรอบรมจิตใจจริงจังได้ ๔๗ ปี นับแต่พรรษาได้ ๖ พรรษา จนถึงวันมรณภาพ อายุ ๗๓ ปี

ชีวประวัติของ**ท่านเจ้าคุณพระญาณวิศิษฐ์** เป็นคดีตัวอย่างแก่ผู้ปรารถนาความพ้นทุกข์ ได้ผู้หนึ่ง

ศิษยานุศิษย์ อนุชน จึงควรศึกษาสำเหนียก แล้วถือเอาเป็นคดีดำเนินตาม ก็จะประสบความเจริญงอกงามในพระศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สมปรารถนาตามสมควรแก่ศาสนามีของตนๆ”

๑๕๖. เกร็ดมหัศจรรย์ หลังมรณภาพ

เหตุการณ์หลังการมรณภาพของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ที่เห็นว่าเป็นเรื่องมหัศจรรย์ เขียนโดยผู้ใช้นามว่า ‘ธีรานุโธ’ นั้น ผมขอนำมาเสนอก่อน ส่วนเรื่อง การพิธีศพที่เป็นทางการ จะนำไปเสนอในตอนต่อไป

เกร็ดมหัศจรรย์หลังมรณภาพของหลวงปู่ มีดังนี้

“หลังจากที่ท่านมรณภาพ ลูกศิษย์จะนำศพของท่านจากกุฏิลงศาลาไปสรงน้ำ พอเจ้าหน้าที่ยกศพขึ้นจากที่ **ฝนก็ตกลงมา**อย่างไม่มีเค้าเลย แต่พอวางศพท่านลงถึงพื้น ฝนหยุดตกทันที

พอหอนำยามานิดกัณศพน้่า ก็เกิด**จืดไม่เข้าอีก** เล่นเอาเข็มฉีดยาหักไป ๓ เล่ม **เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา**ต้องหาคอกไม้รูปเทียนมาขอขมา และขออนุญาต

พอแหงเข็มเข้า ก็**ยาไม่เดินอีก** ต้องจัดหาคอกไม้ ชันห้า มาบอกกล่าวอีก และเกิดปาฏิหาริย์ไม่ต้องเร่งดันเข็ม **ยาร่วงเข้าเองเลย**

ทำให้คณะศิษย์ที่อยู่ในบริเวณยกมือท่อมหัวสาธุกันถ้วนหน้า เป็นบุญบารมีของท่านอย่างแท้จริง

เมื่อตักแตงศาลาหลังตำเสร็จ จะนำศพท่านไปสรงน้ำและตั้งศพท่าน พอเจ้าหน้าที่ยกศพท่านขึ้น **ฝนก็ตกลงมาอีก** แต่พอถึงที่ วางศพท่านลง **ฝนก็หยุดทันที** ยังความแปลกประหลาดใจแก่ผู้พบเห็นกันถ้วนหน้า

เมื่องานพระราชทานเพลิงศพของท่านอาจารย์สิงห์ก็เช่นกัน พอเจ้าหน้าที่ยกศพของท่านขึ้น ฝนก็เริ่มตกปรอย ๆ ได้นำศพของท่านแห่รอบศาลาเมรุ ๓ รอบ

รูปหล่อบูชาของหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม
ประดิษฐาน ณ วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา

แล้วนำขึ้นตั้งบนเมรุ พอวางศพท่านลง ฝนก็หยุดตกทันที

ในวันพระราชทานเพลิงศพของท่านอาจารย์สิงห์นั้น มีผู้คนจากทั่วสารทิศ มีคณะศิษย์ทั้งฆราวาสและสามเณร รวมทั้งภิกษุในสายอาจารย์มั่น ภูริทัตโต มาร่วมชุมนุมกันครบถ้วน จนบริเวณวัดป่าสาละวัน แน่นขนัด คับแคบไปถนัดตา

ผู้คนต่างออกปากกล่าวขวัญว่า **ช่างเป็นบุญญาริการของท่านอาจารย์สิงห์อย่างแท้จริง”**

ในตอนหน้าเป็นบันทึกจากวัดป่าสาละวัน ในการจัดการศพของหลวงปู่สิงห์อย่างเป็นทางการ ครับ.

๑๕๗. พิธีการศพของหลวงปู่

พิธีการศพของหลวงปู่ เริ่มต้นในช่วงบ่ายของวันที่ท่านมรณภาพนั้นเลย ดังนี้

“เมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๐๔ เวลา ๑๖.๐๐ น. คณะศิษย์และบรรพชิต ในจังหวัดนครราชสีมา ผู้มีเกียรติมากท่านด้วยกัน แม้ต่างนิกายก็ไม่รังเกียจ ได้มาแสดงคารวะและเมตตาธรรม **สร้างน้ำศพ** อย่างคับคั่ง แสดงให้เห็นว่า **ท่านเจ้าคุณฯ**เป็นที่เคารพนับถือ เป็นที่เมตตาปราณีของคณะศิษย์ บรรพชิต เป็นอันมาก

วันที่ ๑๔ - ๑๕ กันยายน ๒๕๐๔ ท่านเจ้าคุณ**พระพรหมมุนี** เจ้าคณะธรรมยุตภาค ๓-๔-๕ และ **พระเทพบัณฑิต** เจ้าคณะธรรมยุตภาคผู้ช่วย ได้กรุณามาเป็นประธาน พาคณะศิษยานุศิษย์ทั้งใกล้และไกล **บำเพ็ญกุศลสัตตมวาร**ถวาย มีพระสงฆ์สมณศักดิ์ ๑๐ รูป ในจังหวัดนครราชสีมา เจริญพระพุทธมนต์ พระเดชพระคุณ**พระมหาธรรมสารคาม** **วัดสัมพันธวงศ์** พระนคร ได้กรุณามาแสดงธรรมเทศนา

มีพระสวดธรรมบรรยายรับเทคนิ ๔ รูป และมีพระสวดมาติกาบังสุกุล ๖๒๐ รูป

คณะศิษยานุศิษย์ได้ถวายจตุปัจจัยไทยธรรมอย่างโอฬารสมเกียรติ รวมที่ถวายปวารณาเป็นเงิน ๖,๒๐๐ บาท (หกพันสองร้อยบาท)

วันที่ ๒๖ - ๒๗ ตุลาคม ๒๕๐๔ ซึ่งเป็นวันครบ ๕๐ วัน และ วันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๐๔ ซึ่งเป็นวาระครบ ๑๐๐ วัน คณะศิษยานุศิษย์ทั้งใกล้และไกล ก็ได้มาร่วมกันบำเพ็ญกุศลสัตตมวารแรก ท่านเจ้าคุณ**พระพรหมมุนี** เจ้าคณะ

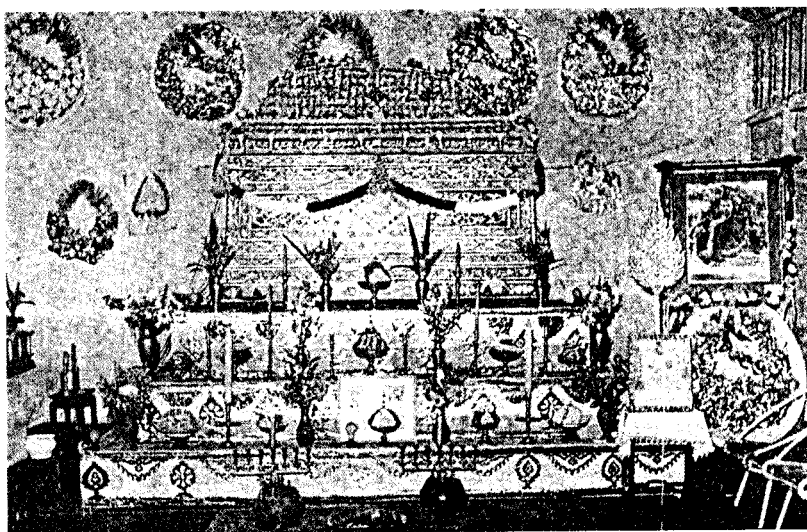
ธรรมยุตภาค ๓-๔-๕ กับ **พระเทพบัณฑิต** เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วย ภาค ๓-๔-๕ ก็ได้กรุณามาเป็นประธาน พาบำเพ็ญกุศลถวายอีกวาระหนึ่ง

เมื่อครั้งบำเพ็ญกุศล ๕๐ วันนั้น คณะศิษยานุศิษย์ และผู้เคารพนับถือ ได้พร้อมใจกันสร้างศาลาการเปรียญ ๑ หลัง เป็นอนุสรณ์ ให้ชื่อว่า **ศาลาญาณประทีป** ได้วางศิลาฤกษ์โดยท่านเจ้าคุณพระพรหมมุนี เมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๐๔ เวลา ๑๕.๕๐ น. และได้ลงมือก่อสร้างตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา

ศาลาหลังนี้ กว้าง ๑๕.๐๐ เมตร ยาว ๓๑.๐๐ เมตร เสาท่อนล่าง คอนกรีต พื้นล่างลาดซีเมนต์ เสาท่อนบนไม้เต็งรัง พื้นชั้นบนปูกระดาน หลังคามุงกระเบื้องซีเมนต์ลูกฟูกลอนคู่ ฝาเพี้ยม ประมาณค่าก่อสร้าง ๒๕๐,๐๐๐ บาท (สองแสนห้าหมื่นบาท) กำหนดให้แล้วเสร็จทันวันพระราชทานเพลิงศพ ซึ่งกำหนดวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๐๕ โดยกำหนดว่า ตั้งศพและพระราชทานเพลิงบนศาลานั้นทีเดียว ไม่ต้องสร้างเมรุต่างหาก

งานสร้างศาลาหลังนี้ คณะศิษยานุศิษย์ได้มอบภาระการอำนวยการแก่เจ้าคุณ**พระราชสุทธาจารย์** (หลวงปู่โชติ คุณสมปนโน) วัดสุทธจินดา เจ้าคณะธรรมยุต จังหวัดนครราชสีมา **พระศรีธรรมญาณ** วัดสุทธจินดา เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดนครราชสีมา เป็นผู้ควบคุมงาน นายวัน คมนามูล เป็นไวยาวัจกร และให้**พระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ** **พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร** **พระอาจารย์กงมา จิรปุญโญ** เป็นหัวหน้า และผู้ช่วยในการดำเนินการก่อสร้าง ร่วมกับนายช่างผู้รับเหมาก่อสร้าง ศิษยานุศิษย์ และผู้เคารพนับถือทั้งหลายทั้งปวง ได้บริจาคทรัพย์ร่วมกันเป็นค่าก่อสร้าง สำเร็จทันงานพระราชทานเพลิงศพสมความตั้งใจ

นอกจากสร้างศาลาเป็นอนุสรณ์แล้ว คณะศิษยานุศิษย์โดยมีท่านเจ้าคุณ**พระพรหมมุนี** เป็นประธาน ได้ปรึกษาดตกลงกันสร้าง**เครื่องสังฆเขต** (เครื่องสังเค็ด) คือ **ตู้พระปาฏิโมกข์** ๗๓ ตู้ เท่าอายุของท่านเจ้าคุณ**พระญาณวิศิษฐ์** ถวายแก่วัดต่าง ๆ เป็นอนุสรณ์อีกส่วนหนึ่ง

ที่ตั้งศพหลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ให้ประชาชนสักการะ

ศาลาถ้ำประทีป ออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่สิงห์

ส่วนการพิมพ์หนังสือแจกเป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ และการเรียบเรียงประวัติท่านเจ้าคุณพระญาณวิศิษฐ์ นั้น ท่านเจ้าคุณพระพรหมมุนี พร้อมด้วยคณะศิษยานุศิษย์ ได้มอบภาระแก่ข้าพเจ้า (พระอริยคุณาธาร)

ข้าพเจ้า ได้เสนอเรื่อง พระธรรมเทศนา โสฬสปัญหา กัณฑ์ชดุกัณณิ มาถนอปัญหา สำนวนของเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสสมหาเถระ) และเรื่อง พระไตรสรณคมน์ และสมาธิวิธี ของท่านเจ้าคุณพระญาณวิศิษฐ์ เพื่อพิมพ์แจก และขอเสนอชื่อรวมว่า ญาณประทีป พิมพ์เป็นที่ระลึก ได้รับอนุมัติตามเสนอ

ท่านเจ้าคุณพระพรหมมุนี สั่งให้พิมพ์ ๑,๐๐๐ เล่ม ข้าพเจ้าเห็นว่า ศิษยานุศิษย์และผู้เคารพนับถือท่านเจ้าคุณพระญาณวิศิษฐ์มีมาก เกรงจะไม่ทั่วถึงกัน ข้าพเจ้าจึงตกลงใจพิมพ์พระธรรมเทศนามาถนอปัญหาของ พระเดชพระคุณพระมหารัชมังคลาจารย์ ซึ่งแสดงในงานสัตตมวารแรก เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๐๔ อีกเรื่องหนึ่ง เป็นส่วนตัวของข้าพเจ้า จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม เพื่อแจกแก่ศิษยานุศิษย์และผู้เคารพนับถือ ให้ได้ทั่วถึงกัน"

ญาณประทีป

อนุสรณ์

งานพระราชทานเพลิงศพ

พระญาณวิศิษฐ์ สดิสวโรวาทย์

(พระอาจารย์สิงห์ ระบุยกมา)

ณ

ศาลาญาณประทีป วัดป่าเลไลยก์

จังหวัดน่าน

๒๕๐๕

๑๕๘. เหรียญและวัตถุมงคล ของหลวงปู่สิงห์

มีคำถามที่น่าสนใจว่า หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ท่านเป็นพระวิปัสสนาจารย์ ที่มีพลังจิตสูง ท่านเป็นพระขลัง ดังนั้น เหรียญและวัตถุมงคลของท่าน ถ้ามีก็น่าจะขลังมาก แล้วก็ถามต่อไปว่า แล้วมีวัตถุมงคลของท่าน หรือที่เกี่ยวกับองค์ท่านบ้างไหม ? และถ้ามีอะไรบ้าง พอจะหาได้บ้างไหม หาได้ที่ไหน ฯลฯ

ผมก็ลองเสาะค้นเรื่องนี้ดู พอจะหาข้อมูลได้บ้าง นำมาสรุปได้ว่า สมัยที่หลวงปู่สิงห์ยังมีชีวิตอยู่ ท่านก็อนุญาตให้สร้างวัตถุมงคลไว้บ้างเหมือนกัน ดังนี้

หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ท่านเคยให้สร้างวัตถุมงคลของท่านเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๐ กว่า ๆ แต่สร้างจำนวนไม่มาก เพราะพบหายากมาก เท่าที่พบเห็นเป็นเหรียญเสมา ด้านหน้าเป็นรูปหลวงปู่ นั่งเต็มองค์ มีรัศมีรอบศีรษะ ด้านหลังเป็นยันต์พระเจ้าห้าพระองค์ เท่าที่เคยพบมีสร้างทั้งเนื้อทองแดง เงิน และนาก

เขียนพระบอกว่า “ถ้าพูดถึงสนนราคาเช่าหาในวงการพระเครื่องในปัจจุบัน สภาพสวยเดิม ๆ ถ้าเป็นทองแดงต้องว่ากันที่หมื่นปลายไปแสนกลาง ๆ”

เหรียญหลวงปู่สิงห์รุ่นนี้ เกะพิมพ์ได้สวยงาม และเป็นธรรมชาติมาก

ครั้งต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ คณะศิษย์ได้ร่วมกันสร้างเหรียญปางลีลา
ด้านหน้าเขียนว่า ‘ฉลองพุทธศตวรรษ ๒๕๐๐’ มีลักษณะเป็นเหรียญรูปไข่ ด้านหลัง
เป็น **ยันต์ห่มอวิเศษ**ของท่าน

เหรียญรุ่นนี้มี ๒ แบบ แยกกันระหว่างผู้ชาย กับผู้หญิง แบบสำหรับผู้
ผู้ชายมีเขียนด้านหลังว่า ‘**ผู้ชาย**’ และแบบสำหรับผู้หญิงก็เขียนคำว่า ‘**ผู้หญิง**’
นับเป็นที่น่าสนใจคือ ท่านแยกเป็นเหรียญสำหรับแจกผู้ชาย กับสำหรับแจกผู้หญิง
โดยการแกะตัวอักษรไว้ในตัวเหรียญเลย ชายกับหญิงไม่ใช้รวมกัน

เหรียญรุ่นนี้จัดสร้างที่วัดป่าสาละวัน ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน

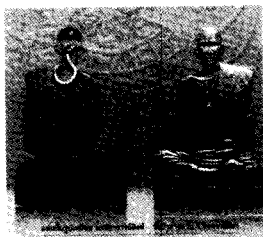
“สำหรับราคาซื้อขายในหมู่นักนิยมพระในปัจจุบัน เหรียญสวย ๆ ต้องว่
กันที่หมิ่นกว่าไปหมิ่นต้น ๆ แต่เหรียญที่เขียนด้านหลังว่า ‘**ผู้หญิง**’ ก็จะถูกลงมา”

เหรียญรุ่นต่อมา สร้างในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ลูกศิษย์ขอทำเหรียญรูปเหมือน
ของหลวงปู่ ซึ่งท่านก็อนุญาตโดยบอกให้ทำเป็นเหรียญรูปไข่ แต่คนที่รับไปทำ
คือ **นายสมศักดิ์ แสงจันทร์** ไปสั่งร้านรับทำที่กรุงเทพฯ ให้ทำเป็นรูปท่านโดยตัด
ตามรอยขยักตามรูปนั่งสมาธิของท่าน

เมื่อนำกลับมาถวายให้หลวงปู่ปลุกเสก ท่านเห็นเหรียญที่ทำมาไม่ตรงกับ
ที่ท่านบอก ท่านว่า “แบบนี้เราไม่ต้องการเราบอกให้ทำเหรียญรูปไข่ แบบกลม ๆ
ไปทำแบบไหนกันมา **ให้นำไปฝัง**” แต่หลวงปู่ก็ปลุกเสกให้

หลังจากหลวงปู่ปลุกเสกให้แล้ว ลูกศิษย์จะนำไปฝังดินทิ้ง ก็มีทหาร
จากค่ายจักรพงษ์ ได้ขอไป แล้วนำไปทดลองยิง ปรากฏว่ายิงไม่ออก ยิงถึง
สามครั้ง ครั้งสุดท้ายกระบอกปืนแตกจนใหม่คนทดลองยิง

เมื่อผลปรากฏอย่างนั้น ลูกศิษย์ลูกหาก็อยากได้ไว้บูชาประจำตัว
จึงพากันมาขอให้ท่านนำมาแจกในงานฉลองสมณศักดิ์ของท่าน เมื่อวันที่ ๕
ธันวาคม ๒๕๐๑ โดยนำเหรียญดังกล่าวใส่บาตรไว้ ตามแต่ใครจะเอา กำหนดให้
ทำบุญบูชาองค์ละ ๒๐ บาท

ปัจจุบันเหรียญรุ่นนี้หายากมาก เป็นเหรียญรุ่นที่จัดสร้างเมื่อหลวงปู่อยู่
จำพรรษาที่วัดป่าทรงคุณ จังหวัดปราจีนบุรี

เหรียญรุ่นนี้นับเป็นเหรียญที่แปลก ทำได้สวยงามมาก สนนราคาเช่าหา
ในปัจจุบัน เหรียญสวยๆ อยู่ที่หมื่นปลายๆ แต่ไม่ใช่ว่ามีเงินแล้วจะหาได้ เพราะ
มีน้อยและหายากจริง ๆ

วัดอุโมงค์รุ่นสุดท้าย สร้างในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ มีการสร้างเหรียญรูปเหมือนของ**หลวงปู่สิงห์** เป็นแบบตัดริมขี้กตามองค์พระอีก ด้านหลังเป็นยันต์**หมอมหาวิเศษ**ของท่านเช่นเดิม

คราวนี้ได้จัดสร้าง**ล็อกเก็ต**รูปของท่านด้วย แบ่งเป็นของชาย - หญิง แยกกัน ทำแผ่นยันต์**หมอมหาวิเศษ** และ **แหวนเงินลงยา**รูป**พระอาจารย์สิงห์** ด้วย

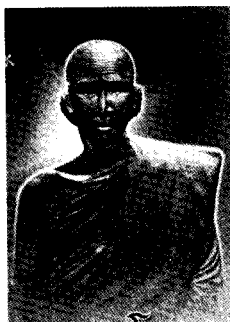
วัดอุโมงค์ชุดนี้ แจกในงานผูกพัทธสีมา **วัดป่าสาละวัน** จังหวัดนครราชสีมา มีเรื่องเล่าว่า มีพวกรถไฟฟ้าเหรียญหลวงปู่สิงห์รุ่นนี้ไปใช้เขวนส้อยอยู่ ไปทะเลาะมีเรื่องกัน โดนฟันด้วยมีดขอ ๓ ครั้ง ไม่เข้า หนทีสี่ โดนส้อยขาด เหรียญหลุดกระเด็น ไม่เข้าอีก พอหนที่ห้า หลวงปู่ไม่อยู่ด้วยแล้ว ปรากฏว่าเข้า

ตั้งแต่นั้นมา เหรียญหลวงปู่รุ่นนี้ จึงเป็นเหรียญที่มีผู้ต้องการจำนวนมาก ก่อนนี้ราคาเหรียญละหลายพัน

“วัดอุโมงค์ของหลวงปู่รุ่นนี้ ปัจจุบัน สนนราคา**เหรียญรูปเหมือน** จะอยู่ที่หมื่นกว่า ๆ ไปหมื่นต้น **ล็อกเก็ต** อยู่ที่สามถึงห้าหมื่นบาท และแหวน อยู่ที่หลักพันปลาย”

หลังจากนั้นมา ก็ไม่มีการสร้างวัดอุโมงค์ของ**หลวงปู่สิงห์**อีก เพราะหลังจากงานผูกพัทธสีมา**วัดป่าสาละวัน**แล้ว หลวงปู่ก็ป่วยหนัก และก็ละสังขารในเวลาต่อมา

เถียงพระตั้งข้อสังเกตว่า “สำหรับผู้นิยมเหรียญและวัดอุโมงค์ คงจะทราบกันดี ขนาดเหรียญ**หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** ยังเล่นหาในวงการนักนิยมพระกันที่หลักแสน แล้วนับอะไรกับเหรียญและวัดอุโมงค์ของ**หลวงปู่สิงห์** ผู้เป็นพระอาจารย์ ราคาแพงวดในการพระจะสูงเท่าใด ?

เหรียญและวัตถุมงคลของหลวงปู่สิงห์ เป็นเหรียญเจียบ ๆ ที่มีราคา
ค่าสูง รู้กันเฉพาะคนที่สนใจในวงการพระเครื่องจริง ๆ คนที่มีอยู่ต่างก็
หวงแหน

**พูดถึงด้านพุทธคุณแล้ว เหรียญอาจารย์ดัง ๆ ในปัจจุบันยังเป็นรอง
หลายชั้นนัก !”**

ผมขอกระซิบทิ้งท้ายว่า ถ้าท่านผู้ใดพบเห็นเหรียญและวัตถุมงคลของ
หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม ก็โปรดเก็บรักษาให้ดีนะครับ อย่าให้ใครหลอกเอาไป
ง่าย ๆ

ถ้าจะให้แน่ใจ ก็ - ก็ โอนมาให้ผมเก็บรักษาให้ก็ได้ครับ.

สวัสดี.

ปฐุม นิคมานนท์

๑๓ มกราคม ๒๕๕๔

๐๒.๑๕ น.

ภาคพระธรรมคำสอน

แบบถั่งพระไตรสรณคมน์
กับแบบจีวรสังฆาธิการา

พระญาณวิเศษฐ์สมิทธิวีราจารย์
(พระอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม)

แบบถึงพระไตรสรณคมน์ กับ แบบนั่งสมาธิภาวนา

โดย พระอาจารย์สิงห์ ขนดะยาโม
พระมหาปิ่น ปญฺญาโโล

คำปรารภ

แบบถึงพระไตรสรณคมน์ กับ แบบนั่งสมาธิภาวนา นี้ ครั้งแรกข้าพเจ้า กับพระมหาปิ่น ปญฺญาโโล ป.๕ ได้เรียบเรียง และพิมพ์ไว้อย่างย่อๆ บัดนี้ได้ขยาย เนื้อความให้กว้างขวางขึ้น เพื่อผู้ฟัง ผู้อ่าน และผู้ปฏิบัติตาม ได้เข้าใจง่าย ๆ เป็นวิธีปฏิบัติจนตนถึงพระไตรสรณคมน์ แห่งอุบาสก อุบาสิกา และเป็นวิธีไหว้พระโดยย่อ ๆ

พระบาลีมีในคัมภีร์ปฐมสมโพธิกถา ปรากฏแจ้งอยู่แล้วว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บรมครูเจ้า เมื่อทรงตรัสรู้แล้ว ก็ทรงโปรดพุทธบริษัททั้ง ๔ ด้วยวิธีรับรองประชาชนผู้เลื่อมใสให้ถึงพระไตรสรณคมน์ เป็นพุทธบริษัท ๔ คือ เป็นอุบาสก อย่างหนึ่ง เป็นอุบาสิกา อย่างหนึ่ง บรรพชาเป็นสามเณร แล้วอุปสมบท เป็นภิกษุ อย่างหนึ่ง และบรรพชาเป็นสามเณรี แล้วอุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย เป็นภิกษุณี อย่างหนึ่ง

เมื่อมีพุทธบริษัท ๔ ครบแล้ว ได้ทรงตั้งพระธรรมวินัย ไว้ในที่ เป็นบรมครู แล้วจึงทรงเสด็จเข้าสู่พระปรินิพพาน ล่วงลับไป

แบบถึงพระไตรสรณคมน์ กับ แบบนั่งสมาธิภาวนา นี้ ได้ขาดคราวมานานจนเกือบจะไม่มีผู้ประกาศปฏิบัติจนตนถึงพระไตรสรณคมน์เป็นอุบาสก อุบาสิกา

เสียเลย ถึงแม้มีอยู่บ้างก็เฉพาะเริ่มต้นแห่งการสมาทานศีล ๕ ศีล ๘ เท่านั้น ไม่ได้นับถือเพื่อปฏิบัติจริง ๆ จนประชาชนบางเหล่ากลายเป็นมิจฉาทิฎฐิ ถือลัทธิภายนอกพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก บางพวกถือลัทธิศาสนาผี บางพวกถือศาสนาลัทธิพราหมณ์ บางพวกถือลัทธิศาสนาอื่น ๆ ยังมีอยู่อีก ไม่ใช่ไม่นับถือพระพุทธศาสนาทั้งหมด

ส่วนว่า บุคคลที่นับถือพระพุทธศาสนาจริง ๆ ก็มีเฉพาะแต่บุคคลที่ได้ประกาศปฏิญาณตนถึงพระไตรสรณคมณ์ และได้บรรพชาอุปสมบทโดยถูกต้องด้วยพระธรรมวินัยเท่านั้น นอกนั้นเป็นศาสนาอื่นทั้งหมด ไม่ใช่ไม่นับถือแต่พระพุทธศาสนาอย่างเดียว

ข้าพเจ้าก็เคยได้นำประชาชนชาวไทยให้ถึงพระไตรสรณคมณ์มาแล้วจำนวนมาก ขาดแต่ยังไม่มีตำรับตำราแบบแผนจำแนกแจกจ่ายให้ศึกษาเล่าเรียนท่องบ่นจดจำ และประพฤติปฏิบัติตามสืบไป

อีกประการหนึ่ง บุคคลผู้ถึงพระไตรสรณคมณ์แล้ว ก็ถึงได้แต่เพียงชั้นโลกียสรณคมณ์ เท่านั้น ไม่ได้ถึงโลกุตสรณคมณ์ นั้น ต้องเป็นผู้ชำนาญในการนั่งสมาธิภาวนา และแบบวิธีนั่งสมาธิภาวนา ก็หาไม่ได้เสียด้วย เป็นการสมควรอย่างยิ่งจะต้องเรียบเรียงและพิมพ์ไว้เป็นแบบสืบไป

อีกประการที่ ๒ ความสนใจของบุคคลผู้ไม่มีสมาธิภาวนา โดยมากย่อมสนใจอยู่ในข้อที่ว่า ทำบุญล้างบาป ก็ล้างไม่ได้ หรือคำว่าทำบุญแก้บาป ก็แก้ไม่ได้ เมื่อเช่นนั้น บุคคลผู้จะละบาปบำเพ็ญบุญนั้น จะต้องทำอย่างไรกัน

ข้อนี้ตอบได้ง่าย ๆ ว่า ต้องนั่งสมาธิภาวนา นอกจากนั่งสมาธิภาวนาแล้ว ไม่มีวิธีอย่างอื่นจะพึงแก้ได้

เพราะเหตุว่า การนั่งสมาธิภาวนานี้มีอานิสงส์มาก เป็นวิธีแก้จิตที่เป็นบาปให้กลับเป็นบุญได้ ตลอดจนแก้จิตที่เป็นโลกียให้เป็นโลกุตได้ เมื่อแก้จิตให้บริสุทธิ์แล้ว บาปอกุศลก็หลุดหายไปเอง อุทาหรณ์ข้อนี้ พึงเห็นพระองค์สิริมาลเป็นตัวอย่าง

หัวข้อที่ปรากฏเหล่านี้ทั้งสิ้น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการจำเป็นและสมควร
อย่างยิ่งในการเรียบเรียง และการพิมพ์ไว้ในพระพุทธรศาสนา เชื่อว่าคงเป็นประโยชน์
แก่พุทธบริษัทที่เป็นนักปฏิบัติตลอดไป

คุณหา บุญมาไชย ปลัดขานอำเภอพระลับ จังหวัดขอนแก่น อาราม
ให้เรียบเรียง แบบถึงพระไตรสรณคมน์ และแบบวิธีนั่งสมาธิภาวนา หวังเพื่อ
ประโยชน์แห่งพระพุทธรศาสนาเป็นอย่างดี.

พระอาจารย์ สิงห์ ขนุดยาโคโม

พระมหา ปิ่น ปญญาพล

๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔

แบบถึงพระไตรสรณคมน์
แบบวิธีนั่งสมาธิภาวนา

แบบถึงพระไตรสรณคมน์

พระพุทธเจ้าทรงพระมหากรุณา ประดิษฐานพระพุทธรูปศาสดาในโลก
ย่อมทรงวางระเบียบแบบแผนไว้ครบบริบูรณ์แล้ว แบบถึงพระไตรสรณคมน์
ก็มีอยู่แล้ว แต่ขาดผู้นำ จึงไม่ได้ถือเป็นหลักปฏิบัติสืบมาจนถึงสมัยปัจจุบันทุกวันนี้

เนื่องด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องนำลงไว้เป็นแบบปฏิบัติสืบไปของพุทธบริษัท

ทั้ง ๔ คือ ๑. พระภิกษุ และสามเณร ๒. พระภิกษุณี และสามเณรี ๓. อุบาสก

๔. อุบาสิกา

ทั้ง ๔ จำพวก เมื่อน้อมตนเข้ามานับถือพระพุทธรูปศาสดานี้ ย่อมประกาศ
ปฏิญาณตนถึงพระไตรสรณคมน์ ทุกคนตลอดไป

วิธีถึงพระไตรสรณคมน์

ตามแบบที่พระองค์ได้ทรงพระมหากรุณาโปรดพระเจ้าพิมพิสาร กับ
ทั้งบริวาร ๑๑ นหุต และทรงโปรดสิงคาลมาณพ นั้น

พระองค์ตรัสเทศนาจบลงแล้ว พระเจ้าพิมพิสาร กับทั้งบริวาร ๑๐ นหุต
ได้สำเร็จโสดาปัตติผล อีกนหุตหนึ่งนั้น ถึงพระไตรสรณคมน์

ส่วน สิงคาลมาณพ เมื่อฟังธรรมเทศนาจบลง ก็ได้ประกาศปฏิญาณตน
ถึงพระไตรสรณคมน์ ดังต่อไปนี้ คือเปล่งวาจาว่า

เอสาห์ ภนฺเต สุจริปริณิพุทฺธมฺปิ ตํ ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมญฺจ
ภิกฺขุสงฺฆมฺญจ อุปาสกํ (อุปาสิก) มํ สงฺโฆ ธาเรตุ อชฺชตฺตคฺเค ปาณูปเต สรณํ คตํ ฯ
หุตติยมฺปิ ฯ ๑๑ ตติยมฺปิ ฯ ๑๑ อชฺชตฺตคฺเค ปาณูปเต สรณํ คตํ ฯ

แปลความว่า ข้าพเจ้า ขอถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า แม้ริณิพพานนานนักหนา
แล้ว กับทั้งพระธรรม และพระอริยสงฆ์สาวก ว่าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก ที่นับถือ

ของข้าพเจ้า ตลอดสิ้นชีวิต ขอสงฆ์จงจำไว้ ซึ่งข้าพเจ้า ว่าเป็นอุบาสก (อุบาสิกา) มีวันนี้เป็นต้น トラバเท่าสิ้นชีวิต ฯ

แบบถึงพระไตรสรณคมน์ในสมัยนี้

ตามแบบที่พระพุทธรองค์ได้ตรัสแก่พระอรหันตชีนาสพพุทธรสาวก ๖๐ องค์ ณ ปาติสิปตมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี ที่จะส่งไปประกาศ พระพุทธรศาสนา เพื่อให้สำเร็จกิจบรรพชา อุปสมบท แก่กุลบุตรทั้งปวง ด้วยวิธี ให้ถึงพระไตรสรณคมน์นี้ และในสมัยนี้ ก็ได้ถือเป็นแบบถึงพระไตรสรณคมน์ ทั้งอุบาสก อุบาสิกา และบรรพชาเป็นสามเณร ฯ

วิธีถึงพระไตรสรณคมน์ในสมัยนี้

พระอาจารย์ผู้นำให้ถึงพระไตรสรณคมน์นั้น พึงแนะนำพร่ำสอนให้รักษา **ความสัตย์ ความจริงใจ ในพระไตรสรณคมน์อย่างยิ่ง** ดังต่อไปนี้ คือ :-

๑. สอนให้หนึ่งคุกเข่า กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง แล้วเตือน ให้รักษาความจริงว่า เวลานี้เป็นเวลารักษาความสัตย์ ความจริง คือ ร่างกายที่ นั่ง คุกเข่า ประนมมือ อยู่บัดนี้ พึงทราบว่าเป็นร่างกายที่จะประกาศตนถึง พระไตรสรณคมน์จริง ๆ

๒. วาจาที่จะกล่าวถึงคุณพระพุทธรเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ในกาลบัดนี้ พึงทราบว่าเป็นวาจาที่ได้ประกาศตนถึง**พระไตรสรณคมน์**จริง ๆ

๓. น้ำใจที่น้อมนึกถึงพระคุณพระพุทธรเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ พึงทราบ ว่า **เป็นน้ำใจจริง ๆ** ฯ

๔. พึงตั้งเป็นความสัตย์ อธิษฐานไว้ให้ใจว่า ข้าพเจ้าขอนับถือเอาคุณ พระพุทธรเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ ที่พึ่ง ที่ระลึกนับถือ ของข้าพเจ้า ตั้งแต่บัดนี้ เป็นต้นไป トラバเท่าสิ้นชีวิต ฯ

เมื่อตั้งเป็นความสัตย์แล้ว พึงนำไปถึงพระไตรสรณคมน์ ดังต่อไปนี้

อรหัง สมมาสมพุทโธ ภควา, พุทฺธัง ภควนฺตํ อภิราเทมิ ฯ (กราบลง
ครั้งหนึ่ง)

สวากุขาโต ภควตา ธมฺโม, ธมฺมํ นมสฺสามิ ฯ (กราบลงครั้งหนึ่ง)

สุปฏิปนุโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, สงฺฆํ นมามิ ฯ (กราบลงครั้งหนึ่ง)

นำว่า นโม ๓ จบ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส ฯ

..... ฯลฯ

นำว่า ถึงพระไตรสรณคมน์ ๓ จบ

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ,

ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ,

สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

ทุติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ,

ทุติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ,

ทุติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ,

ตติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ,

ตติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ,

ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

แปลความว่า ข้าพเจ้า ขอถึงพระพุทฺธเจ้า กับทั้งพระธรรม และ
พระอริยสงฆ์สาวก ว่าเป็นสรณะ ที่พึ่ง ที่ระลึก ที่นับถือ ของข้าพเจ้า ตั้งแต่บัดนี้
เป็นต้นไป ตราบเท่าสิ้นชีวิตของข้าพเจ้านี้แล ฯ

นำระลึกถึงพุทธคุณ ว่า

อิตปิ โส ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สฺคโต
โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ

กราบหมอบลงนั่งอยู่ ว่า

กาเยน วาจา ย เวตสา วา พุทฺเธ กุภมฺมํ ปกตํ มया ยํ

พุทฺโธ ปฏิกุณฺหาตุ อจฺจยณฺตํ กาลนฺตเร สํวริตฺว พุทฺเธ

(จบพุทธคุณแล้ว เงยขึ้น)

นำระลึกถึงคุณพระธรรม ว่า

สฺวากุขาโต ภควตา ธมฺโม สन्นิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิ ปสฺสิโก โอปน
ยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิติ ฯ

กราบหมอบลงนั่งอยู่ ว่า

กาเยน วาจา ย เวตสา วา ธมฺเม กุภมฺมํ ปกตํ มया ยํ

ธมฺโม ปฏิกุณฺหาตุ อจฺจยณฺตํ กาลนฺตเร สํวริตฺว ธมฺเม ฯ

(จบธรรมคุณแล้ว เงยขึ้น)

นำระลึกถึงคุณพระอริยสงฆ์สาวก ว่า

สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ อสุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ญายปฏิ
ปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ สามิจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ยทฺทํ จตฺตาริ
ปุริสยุดานิ อฆฺฐ ปุริสปุคฺคลา เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย
ทกฺขิเนยฺโย อมฺชสัณฺณโรโย อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺสชาติ ฯ

กราบหมอบลงนั่งอยู่ ว่า

กาเยน วาจา ย เวตสา วา สงฺเฆ กุภมฺมํ ปกตํ มया ยํ

สงฺโฆ ปฏิกุณฺหาตุ อจฺจยณฺตํ กาลนฺตเร สํวริตฺว สงฺเฆ ฯ

(จบสังฆคุณแล้ว เงยขึ้น)

กราบ ๓ หน้า

อุบาสก - อุบาสิกา นั้นพับเพียบประนมมือ ฟังคำสั่งสอนในระเบียบ
วิธีรักษาและปฏิบัติพระไตรสรณคมน์ ต่อไป ผู้ที่ได้ปฏิญาณตนถึงคุณพระพุทธเจ้า
พระธรรม พระสงฆ์ แล้ว เชื่อว่าเป็น**พุทธบริษัท** ชายเป็น**อุบาสก** หญิงเป็น
อุบาสิกา ในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติพระพุทธานุสสติต่อไป

วิธีรักษาพระไตรสรณคมน์ไม่ให้ขาด และไม่ให้เศร้าหมอง ดังนี้คือ

๑. เป็นผู้ตั้งอยู่ในความเคารพ ๖ ประการ คือ

เคารพในพระพุทธเจ้า ๑

เคารพในพระธรรม ๑

เคารพในพระอริยสงฆ์สาวก ๑

เคารพในความไม่ประมาท ๑

เคารพในไตรสิกขา ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ๑

เคารพในปฏิสันถารการต้อนรับ ๑

ต้องเป็นผู้มีความเลื่อมใสนับถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก ของตน
จริง ๆ ถ้าประมาทเมื่อไรก็ขาดจากคุณพระรัตนตรัยเมื่อนั้น

๒. เว้นจากการนับถือพระภูมิต่าง ๆ คือ ไม่นับถือภูตผีปีศาจ
พระภูมิเจ้าที่ เทวบุตร เทวดา มนตร์กลคาถา วิชาต่าง ๆ ต่อไป ถ้านับถือเมื่อไร
ก็ขาดจากคุณพระรัตนตรัยเมื่อนั้น

๓. ไม่เข้ารีตเดียรฉัตร นิครนถ์ คือ ไม่นับถือลัทธิพิธี ศาสนาอื่น
ภายนอกพระพุทธศาสนา มาเป็นสรณะที่พึ่งที่ระลึกของตนสืบต่อไป ถ้านับถือ
เข้ารีตเดียรฉัตรเมื่อไร ก็เศร้าหมองในคุณพระรัตนตรัยเมื่อนั้น

๔. ไม่นับถือลัทธิศาสนาพราหมณ์ คือ ไม่ดูไม่ดูหมอง แต่งแก้แต่งบูชา
เสียเคราะห์ เป็นต้น ถ้านับถือเมื่อไร ก็เศร้าหมองในคุณพระรัตนตรัยเมื่อนั้น

๕. เป็นผู้เชื่อกรรม เชื่อผลของกรรม เช่น เชื่อว่าทำชั่วได้ชั่ว ทำดีได้ดี
เป็นต้น ตลอดจนเชื่อความตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นที่สุด ไม่เชื่อมงคล

ตื่นเช้า ต้องเป็นผู้มีสมาธิเสมอ ถ้าขาดสมาธิเมื่อไร ก็ขาดความศรัทธาความเชื่อ
เมื่อนั้น ถ้าขาดความศรัทธาความเชื่อเมื่อไร ก็เศร้าหมองในคุณพระรัตนตรัย
เมื่อนั้น

ต้องไหว้พระ นั่งสมาธิทุกวัน

ท่านสอนให้ปฏิบัติใจของตนเอง เพราะคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรม
พระสงฆ์ ทั้งสามนี้สำเร็จด้วยใจ ล้วนเป็นคุณสมบัติของใจทั้งนั้น ท่านจึงสอน
ให้ปฏิบัติใจของตนให้เป็นคนหมั่นคนขยันไหว้พระทุกวัน นั่งสมาธิทุกวัน

ปลม ยาม จุกมาย นิสขุ อวารณียะ ฌเมหิ จิตตํ ปริโสเธติ

เวลาก่อนเข้านอนตอนหัวค่ำ ให้เดินจงกรม แล้วทำพิธีไหว้พระ
เจริญพรมหิหาร นั่งสมาธิภาวนาทำจิตให้สงบ และตั้งมั่นเป็นสมาธิก่อนเข้านอน

อหฺมรตฺตํ จุกมาย นิสขุ อวารณียะ ฌเมหิ จิตตํ ปริโสเธติ

เวลาเที่ยงคืน นอนตื่นขึ้น เป็นเวลาที่สงบสงัดดี ให้เดินจงกรม ทำพิธี
ไหว้พระ เจริญพรมหิหาร นั่งสมาธิภาวนาทำจิตให้สงบ และตั้งมั่นเป็นสมาธิ
แน่วแน่ จึ้นนอนต่อไปอีก

ปัจจุณฺม ยาม จุกมาย นิสขุ อวารณียะ ฌเมหิ จิตตํ ปริโสเธติ

เวลาปัจจุบันสมัย จวนใกล้รุ่ง ให้ลุกขึ้นแต่เช้า ล้างหน้าเช็ดหน้าเรียบร้อยแล้ว
แล้ว ทำพิธีไหว้พระ เจริญพรมหิหาร นั่งสมาธิภาวนา ทำให้จิตสงบ และตั้งมั่น
เป็นสมาธิแน่วแน่แล้ว เดินจงกรมต่อไปอีกจนแจ้งเป็นวันใหม่ จึงประกอบการทำงาน
ต่อไป

เจริญพรหมวิหารทั้ง ๔ แปล

แผ่เมตตาตน

อหํ สุขิโต โหมิ

ขอเราจงเป็นผู้มีความสุข ๆ เกิด ๆ

นิทุทุกโข โหมิ

ขอเราจงเป็นผู้ปราศจากทุกข์ทั้งปวงเกิด ๆ

อเวโร โหมิ

ขอเราจงเป็นผู้ปราศจากเวรทั้งปวงเกิด ๆ

อพฺยาปชฺโช โหมิ

ขอเราจงเป็นผู้ปราศจากความเบียดเบียนทั้งปวงเกิด ๆ

อนิโฆ โหมิ

ขอเราจงปราศจากความลำบากยากเข็ญทั้งปวงเกิด ๆ

สุขี อุตฺตํ ปรีหฺรามี

ขอเราจงบริหารตนให้มีความสุขตลอดทุกเมื่อเกิด ๆ

(เมตตาตน จบเท่านี้)

เจริญเมตตาสัตว์

สพฺเพ สัตฺตา

สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น

สุขิตา โหนตุ

จงเป็นสุข ๆ เกิด ๆ

สพฺเพ สัตฺตา

สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น

อเวรา โหนตุ

จงอย่าได้เป็นผู้มีเวรแก่กันและกันเลย ๆ

สพฺเพ สัตฺตา

สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น

อพฺยาปชฺชมา โหนตุ

จงอย่าได้เป็นผู้เบียดเบียนแก่กันและกันเลย ๆ

สพฺเพ สัตฺตา

สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น

อนิฆา โหนตุ

จงอย่าได้มีความลำบากยากแค้นทั้งปวงเกิด ๆ

สพฺเพ สตฺตา สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย
ด้วยกันหมดทั้งสิ้น

สฺวี่ อุตฺตํ ปริหรณฺตุ จงบริหารตนให้มีความสุขตลอดกาลทุกเมื่อ
เถิด ฯ

(จบเมตตาสัตว์เท่านั้น)

เจริญกรณากแก่สัตว์ทั้งปวง

สพฺเพ สตฺตา สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย
ด้วยกันหมดทั้งสิ้น

สพฺพทฺฐา ปมฺญจณฺตุ จงเป็นผู้พ้นจากทุกข์ทั้งปวงเถิด ฯ
(จบกรณาท่านี่)

เจริญมูทิตากแก่สัตว์ทั้งปวง

สพฺเพ สตฺตา สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่
เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น

ลหุสฺมปฺตติโต มวิคฺจณฺตุ จงอย่าได้ปราศจากสมบัติ อันตนได้แล้ว
(จบมูทิตาท่านี่)

เจริญอุเบกขาพรหมวิหาร

สพฺเพ สตฺตา สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย
ด้วยกันหมดทั้งสิ้น

กมฺมสฺสกา เป็นผู้มีความเป็นของ ๆ ตน

กมฺมทายาทา มีกรรมเป็นผู้ให้ผล

กมฺมโยนี มีกรรมเป็นแดนเกิด

กมฺมพฺพณฺฐ มีกรรมเป็นผ้าพันธุ์

กมฺมปฏิสฺสณฺหา มีกรรมเป็นที่พึงอาศัย

ยํ กมฺมํ กริสฺสณฺติ จักทำกรรมอันใดไว้

กลฺยาณํ วา ปาปํ วา ที่เป็นบุญ หรือเป็นบาป

ตสฺส ทายาทา ภวิสฺสเนติ จักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้นๆ
(จบอุเบกขาพรหมวิหาร)

แบบวิธีบูชาดอกไม้รูปเทียน

ยมหํ สมฺมา สมฺพุทฺธํ สรณํ คโต (ผู้หญิงว่า **คตา**) พระผู้มีพระภาคเจ้า
พระองค์เป็นผู้ตรัสรู้ดีแล้วเองโดยชอบพระองค์ใด ข้าพเจ้าถึงแล้วว่าเป็นที่พึ่งกำจัด
ภัยได้จริง

อิมินา สกกาเรน ตํ ภควนฺตํ อภิปูชยามิ ฯ ข้าพเจ้าบูชาพระผู้มี
พระภาคเจ้า พระองค์นั้น ด้วยเครื่องสักการะ อันนี้
(กราบลงครึ่งหนึ่ง)

ยมหํ สุวากขาตํ ภควตา ธมฺมํ สรณํ คโต (ผู้หญิงว่า **คตา**) พระธรรม
ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทศนาไว้ดีแล้วเหล่าใด ข้าพเจ้าถึงแล้วว่าเป็นที่พึ่งกำจัด
ภัยได้จริง

อิมินา สกกาเรน ตํ ธมฺมํ อภิปูชยามิ ฯ ข้าพเจ้าบูชาพระธรรมเหล่านั้น
ด้วยเครื่องสักการะ อันนี้
(กราบลงครึ่งหนึ่ง)

ยมหํ สุปฺปฏิปนฺนํ สงฺฆํ สรณํ คโต (ผู้หญิงว่า **คตา**) พระสงฆ์สาวกของ
พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้วหมู่ใด ข้าพเจ้าถึงแล้วว่าเป็นที่พึ่งกำจัด
ภัยได้จริง

อิมินา สกกาเรน ตํ สงฺฆํ อภิปูชยามิ ฯ ข้าพเจ้าบูชาพระสงฆ์หมู่เหล่านั้น
ด้วยเครื่องสักการะ อันนี้
(กราบลงครึ่งหนึ่ง)

แบบคำประกาศ ทานมัยกุล

อิหฺ เม ทานํ อสวกุชยา วหํ นิพพานปจฺจโย โหตุ.

เรายินดีในทาน การให้ของ ของได้สำเร็จอัสวชัย ลีนไปแห่งเครื่องดอง
สันดาน ของจงเป็นปัจจัยแก่พระนิพพานเถิด.

**แบบคำประกาศทานมัยกุล
พระญาณวิมลญาณสังฆนายก**

พระญาณวิมลญาณสังฆนายก

(พระอาจารย์สิงห์ ขนดะยาตโม)

วัดป่าสาละวัน อ.เมือง จ.นครราชสีมา

พิมพ์โดยคณะสงฆ์ วัดป่าสาละวัน

แบบวิธีนั่งสมาธิภาวนา

เรื่องภาวนา

ภาวนา เป็นชื่อแห่งความเพียร ที่นักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาได้อือเป็นข้อปฏิบัติชอบอย่างยิ่ง ไม่มีข้อปฏิบัติอื่นดียิ่งขึ้นไปกว่า

ที่มาแห่งการภาวนา

ภาวนา นี้ มีมาใน สัมมัปปธาน ๔ ประการ คือ

๑. ปหานปธาน เพียรละบาปอกุศล ให้ขาดจากสันดาน
๒. สังวรปธาน เพียรสำรวมระวังรักษา ไม่ให้บาปเกิดขึ้นในสันดาน
๓. ภาวนापธาน เพียรภาวนา ให้บุญกุศลเกิดขึ้นในสันดาน
๔. อนรักขนาปธาน เพียรรักษาบุญกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่ให้เสื่อมสูญ

อันตรธาน

ข้อที่ ๓ แห่งสัมมัปปธาน ความว่า **ภาวนापธาน เพียรบำเพ็ญกุศลให้เกิดขึ้นในสันดาน** นี้ เป็นข้อปฏิบัติดีปฏิบัติชอบในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง ไม่มีข้อปฏิบัติอื่นดียิ่งขึ้นไปกว่า พุทธบริษัททั้ง ๔ จะเว้นเสียมิได้ จำเป็นต้องบำเพ็ญ**ภาวนापธาน** ทุกคนตลอดไป จึงเป็นไปเพื่อพ้นจากทุกข์ในวัฏสงสาร สำเร็จพระอภิมหานครนฤพาน หรือสำเร็จมรรคผลธรรมวิเศษ บรรลุจุดปฏิบัติสัมภาทิญาณ แดกจนในท้องพระไตรปิฎก ด้วยการบำเพ็ญ**ภาวนापธาน**นี้ทั้งนั้น

ถ้าไม่ได้บำเพ็ญ**ภาวนापธาน**นี้แล้ว ก็ไม่เป็นไปเพื่อพ้นจากทุกข์ในวัฏสงสาร คือไม่สำเร็จพระนิพพานเลยเป็นอันขาด ฯ

อนึ่ง **ภาวนापธาน**นี้ เป็นยอดแห่งข้อปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทั้งปวง คือ พุทธบริษัททั้ง ๔ เมื่อมีการ**บำเพ็ญทาน** และ**รักษาศีล** ให้บริสุทธิ์ดีแล้ว จำเป็นต้องมีการ**บำเพ็ญภาวนา**

หรือ เหล่าพระภิกษุและสามเณร เมื่อได้บรรพชา อุปสมบท ในพระพุทธศาสนาแล้ว ต้องบำเพ็ญสัมมัตตปธานทั้ง ๔ ประการ มีภาวนาปธาน เป็นยอด คือ **บำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญา ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท**

คำว่า ‘ภาวนา’ แปลว่า **ทำให้เกิด ให้มี ให้เป็น** คือ ทำกาย วาจา ใจ ให้เป็นศีล สมาธิ ปัญญา หรือทำขั้นธสันดานของตนที่เป็นปุถุชน ให้เป็น **พระอริยบุคคล**ในพระพุทธศาสนา หรือมีฉะนั้น ก็กระทำขั้นธสันดานของตน ที่เป็นพระโพธิสัตว์ ให้ได้ตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าขึ้นในโลก นับว่ากระทำให้เป็นไปในพระธรรมวินัย ทั้งแปดหมื่นสี่พัน พระธรรมชั้นตรีทีเดียว ฯ

ประเภทแห่งการภาวนา

พระอนุรุธาจารย์เจ้า แยกประเภทภาวนาตามลำดับขั้น ไว้ ๒ ประเภท คือ

๑. สมถภาวนา ทำใจให้มีสติสัมปชัญญะสงบจากกามารมณ์ ตั้งมั่นเป็น **สมาธิภาวนา**

๒. วิปัสสนาภาวนา ทำใจให้มีสติสัมปชัญญะ และมีสมาธิบริบูรณ์แล้ว ให้เกิดมีปัญญา

ในเบื้องต้นนี้จะกล่าว**สมถภาวนา**ก่อน แล้วจึงจะกล่าว**วิปัสสนาภาวนา** โดยลำดับเมื่อภายหลัง.

ประเภทสมถภาวนา

ในพระคัมภีร์ **อภิธรรมัตถสังคหะ** พระอนุรุธาจารย์เจ้า แยกประเภท แห่งสมถภาวนา ไว้เป็น ๓ ประการ คือ

๑. บริกรรมภาวนา เวลานั่งสมาธิภาวนา ใช้บริกรรมบทใดบทหนึ่ง

๒. อุปจารภาวนา จิตตั้งมั่น เป็นอุปจารสมาธิ

๓. อัปปนาภาวนา จิตตั้งมั่น เป็นอัปปนาสมาธิ

สมถภาวนาวิธี

บทเนื่อความย่อ

ในเรื่อง**สมถภาวนาวิธี** มีวิธีปฏิบัติละเอียดมาก แต่ในบทเนื่อความย่อนี้ จะกล่าวเฉพาะใจความย่อ ๆ พอให้ทราบลวงหน้าไว้ว่า **สมถะ** คืออะไร ฯ

พระสมถกรรมฐานทั้ง ๔๐ ประการ คืออุบายภาวนาให้จิตเป็นสมาธิ ฯ เมื่อกล่าวถึงเรื่องที่จิตเป็นสมาธิ ดำเนินถูกในหนทางอริยมรรค อริยผล แล้ว ก็เป็นอันถูกต้องแล้วในพระสมถกรรมฐานทั้ง ๔๐ ประการ

อีกประการหนึ่ง พระสมถกรรมฐานทั้ง ๔๐ ประการ เหล่านี้ มีอาจารย์บางจำพวก สอนคณะสานุศิษย์ของตนให้ขึ้นพระสมถกรรมฐานทั้ง ๔๐ ประการ เป็นห้อง ๆ ไป ครบทั้ง ๔๐ ประการเป็น ๔๐ ห้อง กระทำให้สานุศิษย์**เข้าใจผิด** และถือผิดเป็นถูก คือ ถือเอาว่า พระกรรมฐานทั้ง ๔๐ ห้อง ใครได้ขึ้นห้องไหนก็ได้แต่ห้องนั้น ไม่ได้ครบทั้ง ๔๐ ห้อง ต้องขึ้นไปทีละห้อง ๆ จนครบทั้ง ๔๐ ห้อง จึงจะได้พระกรรมฐานทั้ง ๔๐ ประการ ดังนี้ **เป็นการสอนผิด และเข้าใจผิด ถือผิดเป็นถูกจากพระบรมศาสดาจารย์ เป็นอย่างยิ่ง ฯ**

ความจริง พระธรรมวินัย ทั้งแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ **เป็นธรรมแห่งเดียวกัน** สมเด็จพระสัมพันธูปญญบรมครูเจ้า พระองค์ทรงเป็น**วิภังชวาที** (ผู้จำแนกแจกธรรม) คือ พระองค์ทรงจำแนก**ขันธ์ ๕** คือ กาย กับใจ ในตัวของมนุษย์คนเดียวเท่านั้น เป็นทั้งพระธรรม ทั้งพระวินัย ครบจำนวนแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์รวมกันเข้า ก็เป็นแห่งเดียวกัน ฯ

เมื่อพระธรรมวินัย เป็นธรรมแห่งเดียวกันอยู่แล้ว อาจารย์บางจำพวก มาสอนให้แตกต่างออกไปเป็นห้อง ๆ ไม่สอนให้รวมเป็นแห่งเดียวกัน ชื่อว่า **สอนผิดจากพระบรมศาสดาจารย์ เป็นอย่างยิ่ง ฯ**

อีกประการ ที่ ๒ นักปฏิบัติใหม่ทั้งหลาย **ยังไม่รู้ชั้นภูมิแห่งจิต ตัดสินไม่ได้ว่า สมถกรรมฐานเพียงแคไหน เมื่อไรจะถึงวิปัสสนากรรมฐานสักที** ครั้นได้นั่งสมาธิ บังเกิดมีความรู้ชนิด ๆ หน่อย ๆ ก็เข้าใจว่าตนได้**วิปัสสนาญาณ**

เสียแล้ว ก็เป็นผู้ติดอยู่ใน**สมถกรรมฐาน**ตลอดไป ฯ

เนื่องด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องกล่าวเนื้อความย่อของ**สมถะ**ไว้ ดังต่อไปนี้

สมเด็จพระสังฆราชญาณบรมครูเจ้า เมื่อพระองค์ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระพุทธเจ้าขึ้นในโลกแล้ว พระองค์ย่อมทรงรู้แจ้งว่า เวไนยสัตว์ทั้งหลาย ล้วนเป็นผู้หลงข้องอยู่ในวัฏสงสาร ไม่เห็นหนทางพระนิพพาน จึงเอาตนให้พ้นจากทุกข์ไม่ได้ ฯ

เมื่อพระองค์ทรงพระมหากรุณา โปรดเวไนยสัตว์ทั้งหลาย ให้พ้นจากทุกข์ภัยในวัฏสงสาร จึงจำเป็นต้องทะล่อมเอาหัวใจของเวไนยสัตว์ทั้งหลาย ให้สงบจากเครื่องขัดข้อง รวมเข้าสู่วิถีหนทางพระนิพพาน ซึ่งเป็นหนทางเอกในโลก ไม่มีหนทางอื่นยิ่งขึ้นไปกว่า และเป็นทางอันเกษมจากโยคะทั้งปวง ฯ

วิธีที่พระองค์ทะล่อมเอาจิต ให้สงบจากเครื่องขัดข้อง รวมเข้าสู่วิถีหนทางพระนิพพานนี้แล เป็นวิธีที่สำคัญ จึงจำเป็นต้องทรงพระกรุณาตรัสเทศนาสั่งสอนให้เจริญพระ**สมถกรรมฐาน** ๔๐ ประการ บทใดบทหนึ่ง เฉพาะเป็นที่สบายแก่จิต หรือนิสัยของตนเท่านั้น ไม่ใ้ให้ขึ้นเป็นห้อง ๆ ไปจนครบ ๔๐ ห้อง ฯ

เมื่อได้**พระสมถกรรมฐาน** เป็นที่สบายแก่จิตของตนแล้ว พระองค์ทรงพระมหากรุณา ตรัสเทศนาโปรดให้นั่งสมาธิภาวนาทีเดียว **วิธีนั่งสมาธิภาวนา** มีแจ้งอยู่ใน**บทนั่งสมาธิ** ข้างหน้า ฯ

ข้อที่นักปฏิบัติใหม่ทั้งหลาย จะพึงวินิจฉัยว่า **สมถกรรมฐาน**เพียงแค่นี้ เมื่อไรจะถึง**วิปัสสนากรรมฐาน**สักที ข้อนี้ให้พึงวินิจฉัยใน**วิธีนั่งสมาธิภาวนา** ซึ่งจะกล่าวต่อไปใน**บทนั่งสมาธิ** ข้างหน้า ฯ

บทธรรมมีอุปการะมาก

นักปฏิบัติทั้งหลายในพระพุทธศาสนานี้ พึงเป็นผู้มีศีลเป็นที่รัก มีวัตรปฏิบัติพร้อมบริบูรณ์ และมี**ธรรม**ซึ่งมีอุปการะมากเป็นที่เจริญอยู่ จึงเป็นผู้เจริญรุ่งเรือง ฯ

ธรรมมีอุปการะมาก มีหลายประการ แต่จะกล่าวในที่นี้เฉพาะ ๓ ประการ คือ

๑. **อุปมาโท อมตํ ปทํ** พึงเป็นผู้ไม่ประมาท ซึ่งเป็นบทธรรมอันไม่ตาย

๒. **สติมา ปริมุขํ สติํ อุฏฺฐายเปติ** พึงเป็นผู้มีสติเฉพาะหน้าเสมอ

๓. **สมปชาโน** พึงเป็นผู้มีสัมปชัญญะ รู้จิตเสมอ

ธรรม ๓ ประการเหล่านี้ เป็น**ธรรมมีอุปการะมาก** นักปฏิบัติย่อมเจริญ อยู่เป็นนิตย์ ฯ

บทนั่งสมาธิภาวนา

บุพพภาคแห่งการปฏิบัติ

นักปฏิบัติฝ่ายคฤหัสถ์ พึงประกาศปฏิญาณตนถึงพระไตรสรณคมน์ เป็นอุบาสก อุบาสิกา ก่อน แล้วสมาทาน ศีล ๕ หรือ ศีล ๘ ให้บริสุทธิ กราบพระ หรือให้ว่พระเสร็จแล้ว เจริญพรหมวิหาร ๔ จบแล้ว จึงนั่งสมาธิภาวนาต่อไป ฯ

นักปฏิบัติฝ่ายบรรพชิต พึงทำการบรรพชา อุปสมบท ให้บริบูรณ์ด้วย สมบัติ ๕ ประการ คือ วัตถุสมบัติ ญัตติสมบัติ อนุสาวนาสมบัติ สีมာสมบัติ ปริสสมบัติ ฯ

ชำระศีลให้บริสุทธิ ทำวัตร สวดมนต์ เจริญพรหมวิหาร ๔ จบแล้ว นั่งสมาธิต่อไป ฯ

๑. วิธีนั่งสมาธิภาวนา

พระพุทธพจน์ในโอวาทปาฏิโมกข์

อิธ อริยสาวโก โวสุสคฺคคารมฺมณํ กริตฺวา ลภติ สมาธิํ ลภติ จิตฺตสฺสเย กคฺคตฺนติ ฯ

ความว่า พระอริยสาวก ในพระธรรมวินัยนี้ กระทำกรรมฐาน คือนั่งสมาธิภาวนา มีการสละละวางอารมณ์ ย่อมได้สมาธิ ได้ความที่จิตมีธรรมชาติเป็นหนึ่ง ดังนี้ ฯ

วิธีนั่งสมาธิภาวนา ท่านสอนให้นั่งขัดสมาธิ เอาขาเบียดขวาวางทับขา
เบียดซ้าย มือเบียดขวาวางทับมือเบียดซ้าย ฯ

อุษุ กาย ปณิธาย พึงตั้งกายให้ตรง คือ อย่างนี้ให้ก้มหน้า เป็นคน
หน้าคว่ำ หน้าต่ำ ไม่ดี และอย่างนี้ให้เงยหน้าขึ้น เป็นคนหน้าสูงเกินไป ไม่พอดีพอ
งาม ทั้งอย่าให้เอียงไปข้างซ้าย ข้างขวา ข้างหน้า ข้างหลัง ตั้งตัวให้เที่ยงตรง
จริง ๆ อย่ากอดและอย่าขมอ้วยระว่างกายแห่งใดแห่งหนึ่ง ให้ลำบากร่างกายเปล่า ๆ
พึงวางกายให้สบาย เป็นปกติเรียบร้อย ฯ

ข้อที่ตั้งกายให้ตรงนี้ พึงดูรูปพระพุทธรูปเจ้านั่งสมาธิเป็นตัวอย่าง

เมื่อนั่งตั้งตัวตรงดีแล้ว **อุษุ จิตต ปณิธาย** พึงตั้งจิตให้ตรง คือ ตั้งสติ
ลงตรงหน้า กำหนดรู้ซึ่งจิตเฉพาะหน้า ไม่ส่งจิตให้ฟุ้งซ่านไปในเบื้องหน้า อนาคตกาล
อันยังมาไม่ถึง และไม่ให้ฟุ้งซ่านไปในเบื้องหลัง อดีตกาล อันล่วงไปแล้วก็เป็นอัน
ล่วงไปแล้ว ทั้งไม่ให้ฟุ้งซ่านไปในเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องซ้าย เบื้องขวา ทั้งไม่ให้
ฟุ้งซ่านไปในทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ทางใดทางหนึ่ง พึงเป็น
ผู้มีสติ กำหนดจิตรวมเข้าตั้งไว้ในจิต จนกว่าจิตจะเป็น **เอกัคคตาจิต** ฯ

๒. วิธีตั้งสติลงตรงหน้า

(พระอาจารย์ผู้นำพึงอธิบายตรงนี้ให้แจ้ง)

จิต เป็นผู้รู้โดยธรรมชาติ เป็นแต่เพียงสักว่ารู้ คือ รู้ลึก รู้ใกล้
รู้คิด รู้ร้อน รู้เย็น รู้ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง และรู้ดมกลิ่น ลิ้มรส สัมผัสถูกต้อง
สิ่งสารพัดทั้งปวง ไม่รู้จักพินิจพิจารณา วินิจฉัย ตัดสินอะไรไม่ได้ทั้งนั้น จึงเป็น
อันว่า ไม่รู้จักดี ไม่รู้จักชั่ว ไม่รู้จักผิด ไม่รู้จักถูก ฯ

สติ เป็นตัวควบคุม มีอำนาจอยู่เหนือจิต สามารถรู้เท่าทันจิต และรู้เรื่อง
ของจิตได้ดี ว่าเวลานี้จิตดี เวลานี้จิตไม่ดี ตลอดถึงมีความสามารถทำการปกครอง
จิตของเราให้ได้จริง ๆ ฯ

นักปฏิบัติในพระพุทธศาสนานี้ พึงกำหนดเอาตัวสติ ที่มีอำนาจเหนือจิตนั้น มาตั้งลงตรงหน้า ทำหน้าที่กำหนดรู้ซึ่งจิต และรวมเอาดวงจิตเข้าตั้งไว้ในจิต พยายามจนกว่าจิตจะรวมเป็นหนึ่ง ท่านจึงจะเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะพร้อมบริบูรณ์ ในขณะเดียวกัน ฯ

๓. วิธีรวมจิตเข้าตั้งไว้ในจิต

มนสา สัมโห สาทู สาทู สัพพตถ สัมโห

สัพพตถ สัมโห ภาวู สัพพทุกขา ปมฺจุจติ ฯ

แปลความว่า สำรวมเอาจิตเข้าตั้งไว้ในจิตได้เป็นการดี และสำรวมระวังไม่ให้จิตฟุ้งซ่านไปในที่ทั้งปวงได้เป็นการดี ภาวูผู้สำรวมระวังรักษา รอบคอบในที่ทั้งปวงแล้ว ย่อมเป็นผู้พ้นจากทุกข์ทั้งปวง ดังนี้ ฯ

วิธีรวมจิต พึงเป็นผู้มีสติตั้งไว้เฉพาะหน้า กำหนดรู้ซึ่งจิต ซึ่งเป็นตัวผู้รู้ โดยธรรมชาติ ที่รู้สึก รู้นึก รู้คิด อยู่เฉพาะหน้า และพึงพิจารณา หรือระลึกอยู่ในใจว่า พระพุทธเจ้าอยู่ในใจ พระธรรมอยู่ในใจ พระอริยสงฆ์สาวกอยู่ในใจ เมื่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อยู่ในใจของเราแล้ว เราไม่ต้องกังวลหน่ายอะไร และไม่ต้องสนใจไปอยู่ที่อื่น เราต้องทำความตกลงกำหนดเอาแต่ใจของเรา ดวงเดียวเท่านั้นให้ได้

เมื่อตกลงดังนี้ พึงตั้งสติลงตรงหน้า กำหนดเอาตัวผู้รู้ คือ จิต เฉพาะหน้า นึกคำบริกรรมภาวนากรรมฐานบทใดบทหนึ่ง ซึ่งเป็นที่สบายแก่จิตของตน บริกรรมภาวนาสืบไป ฯ

๔. วิธีนึกคำบริกรรมภาวนา

ก่อนแต่จะนึกคำบริกรรมภาวนา พึงตรวจดูให้รู้แน่เสียก่อนว่า สติได้กำหนดจิตถูกแล้วหรือยัง เมื่อรู้ว่าสติได้กำหนดจิตถูกแล้ว แต่จิตยังไม่สงบและยังไม่รวม พึงตรวจดูจิตต่อไปว่า จิตที่ยังไม่รวมเป็นเพราะเหตุใด เป็นเพราะจิตของเรายังไม่

ตกลงเชื่อมั่นต่อคุณพระรัตนตรัยอย่างนั้นหรือ หรือจิตของเรายังพุ่งขึ้นไปในอารมณ์อะไร

ถ้าจิตของเราตกลงเชื่อมั่นต่อคุณพระรัตนตรัยว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อยู่ในใจของเราจริงแล้ว ก็เป็นอันนึกค่าบริการภวนาได้แล้ว

แต่ถ้ายังไม่ตกลง และไม่เชื่อมั่น ต่อคุณพระรัตนตรัย ว่ามีในใจของเราจริง ก็นึกค่าบริการภวนาไม่ได้ ถึงเมื่อนึกไป ก็ไม่สงบ และไม่รวมเป็นหนึ่งลงได้

จำเป็นต้องพิจารณาให้รอบคอบเสียก่อนว่า จิตของเราคิดไปตามอารมณ์อะไร ในอารมณ์ที่จิตคิดไปนั้น เป็นอารมณ์ที่น่ารัก หรือเป็นอารมณ์ที่น่าเกลียด

เมื่อทราบวจิตของเราติดอยู่ในความรักที่ดี หรือติดอยู่ในความเกลียดที่ดี พึงทราบเถิดว่า จิตของเราลำเอียง จึงไม่ตกลงและไม่สงบ ฯ

เมื่อทราบความจริงดังนี้แล้ว พึงปฏิบัติปฏิบัติชอบดังต่อไปนี้ คือ **ตั้งสติลงเป็นกลาง** กำหนดเอาดวงจิตเข้ามาตั้งไว้เป็นกลาง ทำความรู้เท่าส่วนทั้ง ๒ คือ รู้เท่าทั้งส่วนความรัก ทั้งส่วนความเกลียด ตั้งตรงแน่วแน้อยู่ที่เฉพาะหน้า ฯ

เมื่อมีสติเป็นกลาง จิตก็ย่อมเป็นกลาง เมื่อจิตเป็นกลาง และได้ทำความรู้เท่าส่วนทั้ง ๒ รวมเอาจิตเข้ามาตั้งไว้เฉพาะหน้า ทั้งได้แลเห็นคุณพระรัตนตรัยแล้ว จิตนั้นปราศจากนิเวศแล้วว่างจากอารมณ์ นึกค่าบริการภวนา บทใดบทหนึ่ง ซึ่งเป็นที่สบายของตน เป็นต้นว่า ‘พุทฺโธ ธมฺโม สงฺโฆ ฯ’ ๓ จบ แล้วรวมลงเอาคำเดียวว่า ‘พุทฺโธ ฯ’ เป็นต้น เป็นอารมณ์

นึกอยู่แต่ในใจ ไม่ออกปาก คือไม่ให้มีเสียง มีสติจดจ่อต่อจิตจริง ๆ จนจิตของเราตกลงสู่ภาวะเอง ให้หยุดค่าบริการนั้นเสีย แล้วมีสติตามกำหนดเอาจิตในภาวะที่ที่ตั้งมั่นเป็นสมาธิต่อไป ฯ

๕. วิธีการกำหนดรู้จิตตกลสู่ภวังค์เอง

ในเบื้องต้นนี้ จะกล่าวเรื่อง **ภวังค์** ให้ทราบก่อน แล้วจึงจะกล่าวเรื่อง **วิธีการกำหนดรู้ซึ่งจิตตกลสู่ภวังค์เอง** ให้ทราบเมื่อภายหลัง ๆ

คำว่า '**ภวังค์**' แปลว่า **จิตดวงเดิม** คือจิตเมื่อแรกเข้าสู่ปฏิสนธิในครรภ์ของมารดาแล้ว จิตตั้งภวังค์ขึ้นเป็น**ตัวภาพ**

เหตุฉะนั้น จิตที่ตกลสู่ภวังค์แล้ว จึงเรียกว่า **จิตดวงเดิม**

อนึ่ง หน้าที่ของจิตเวลาอยู่ในภวังค์นี้ จิตมีหน้าที่ทำการสร้าง**ภาพ** คือ สืบต่ออายุให้เจริญรุ่งเรือง ไม่ทำการรับรู้ให้เห็นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายภายนอก ๆ

มนุษย์ทุกคน เมื่อเข้าปฏิสนธิในครรภ์มารดา จิตตั้งภวังค์ขึ้นเป็น**ตัวภาพ** แล้ว จึงได้ประสูติเป็น **ชาติ** มนุษย์มา ๆ

ในที่นี้ประสงค์จะแสดงชื่อของ **ภวังค์** ให้ผู้ปฏิบัติได้ทราบไว้ทั้ง ๔ ชื่อ ในลำดับแห่งขณะจิตข้อ ๑-๒-๓ กับข้อที่ ๑๐ แห่งขณะจิต ๑๗ ขณะ ดังต่อไปนี้

๑. **อดีตภวังค์** จิตอยู่ในภวังค์ ปล่อยให้อารมณ์ล่องไปเปล่า ๆ ตั้งแต่ ๑ ขณะ ถึง ๑๕ ขณะจิต

๒. **ภวังคจลนะ** จิตเคลื่อนไหวตัว จะออกจากภวังค์,

๓. **ภวังคปัจเฉท** จิตขาดจากความไหวตัว,

๔. **ปัญจทวาราวัชชนะ** จิตออกสู่ทวารทั้ง ๕,

๕. **สันตிரณะ** จิตไคร้ครวญในอารมณ์,

๖. **สัมปฏิจฉันทะ** จิตน้อมรับอารมณ์

๗. **ไวภูรัฐัพพะ** จิตที่ตกลจะถือเอาอารมณ์

๘. **กามาพจรชวณะ** จิตกามาพจร เล่นเนื่อง ๆ กันไป ๗ ขณะจิต

๙. **ตทาลัมพะ** จิตรับเอาอารมณ์ได้สำเร็จความปรารถนา

๑๐. **ภวังคปาท** จิตตกลจากภวังค์เดิมอีก

เรื่อง**ภวังคจิต** กับเรื่อง**ขณะจิต** ที่กล่าวมานี้ เป็นจิตของสามัญมนุษย์ทั่วไปในโลก ที่ยังไม่ได้ประพฤติปฏิบัติพระพุทธศาสนาเลย ก็เป็นอยู่อย่างนั้น ๆ

อนึ่ง เรื่องจิตที่ออกจากภวังค์ และตกเข้าสู่ภวังค์ ดังข้อที่กล่าวแล้วในขณะจิต ๑๗ ขณะ นั้น เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเร็ว เข้าเร็วมากที่สุด และออกอยู่ทุกเวลา เข้าอยู่ทุกเวลา ที่กระพริบตา จนสามัญมนุษย์ทั้งหลายไม่สามารถตามรู้ทันได้ แม้นยันตาเมื่อดูสีของอันหนึ่ง ๆ อยู่แล้ว จะส่ายสายตาไปดูสิ่งอื่นอีก จิตก็ตกเข้าสู่ภวังค์ก่อน แล้วออกจากภวังค์ จึงดูสิ่งอื่นต่อไปได้ เป็นการรวดเร็วจนเราไม่รู้สึกรู้ว่าออกเมื่อไร เข้าเมื่อไร ๆ

นักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา มีประสงค์จะทำให้เป็นสมาธิ มีปัญญา ปรึกษาญาณ รู้แจ้งแทงตลอดในพระธรรมวินัย จึงจำเป็นต้องกำหนดให้รู้จิตที่ตกลงสู่ภวังค์เอง ๆ

วิธีกำหนดให้รู้จิตที่ตกลงสู่ภวังค์เอง พึงมีสติกำหนดให้รู้จิตในเวลาที่กำลังนึกคำบริกรรมภาวนาอยู่นั้น ครั้นเมื่อเรามีสติจดจ่อต่อคำบริกรรมจริง ๆ จิตของเรา ก็ย่อมจดจ่อต่อคำบริกรรมด้วยกัน เมื่อจิตจดจ่อต่อคำบริกรรมอยู่แล้ว จิตย่อมตั้งอยู่ในความเป็นกลาง เมื่อจิตเป็นกลาง จิตย่อมวางอารมณ์ภายนอกหมดแล้ว จิตย่อมตกลงสู่ภวังค์เอง

เมื่อจิตตกลงสู่ภวังค์ ย่อมแสดงอาการให้รู้สึกรู้ได้ทุกคนตลอดไป คือแสดงให้รู้สึกรู้ว่า รวมรวบวาบลง ทั้งแรงก็ดี หรือแสดงให้รู้สึกรู้ว่า สงบนิ่งแน่นลงถึงที่แล้วสว่างโล่งเยือกเย็นอยู่ในใจ จนลึมภายนอกหมด คือลึมตนลึมตัว หรือลึมคำบริกรรมภาวนา เป็นต้น

แต่บางคนก็ไม่ถึงกับลึมภายนอก แต่ก็ย่อมรู้สึกรู้ว่า เบากาย เบาใจ เยือกเย็น เป็นที่สบายเฉพาะภายในเหมือนกันทุกคน ๆ

พระพุทธเจ้าทรงรับรองความเบากาย เบาใจ นี้เรียกว่า **พระยัคคละ** มี ๖ ประการ คือ

๑. กายลหุตา จิตตลหุตา แปลว่า เบากาย เบาใจ

๒. กายมฺหุตา จิตตมฺหุตา แปลว่า อ่อนหวานพร้อมทั้งกายทั้งใจ

๓. กายปัสสัทธิ จิตตปัสสัทธิ แปลว่า สงบพร้อม ทั้งกาย ทั้งใจ

๔. กายชุกคตา จิตตชุกคตา แปลว่า เทียงตรงพร้อมทั้งกาย ทั้งใจ

๕. กายกัมมัณฺญุตตา จิตตกัมมัณฺญุตตา แปลว่า ควรแก่การกระทำ
พร้อมทั้งกาย ทั้งใจ

๖. กายปาคุณฺญุตตา จิตตปาคุณฺญุตตา แปลว่า คล่องแคล่ว สะดวกดี
พร้อมทั้งกาย ทั้งใจ

และระดับทุกข์เวทนาต่าง ๆ คือ ระวังความเหน็ดความเหนื่อย
ความเมื่อย ความหิว ทั้งปวง ตลอดจนความเจ็บปวดทุกประการ ก็ระวังกลับ
หายไปพร้อมกัน รู้สึกได้รับความสบายกาย สบายใจ ปลอดภัยใจขึ้นพร้อมกัน
ทีเดียว ฯ

เมื่อรู้สึกตัวดังข้อที่กล่าวมานี้ทั้งสิ้น หรือแม้แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง ฟังรู้ว่า
จิตตกกังวลแล้ว* ให้หยุดคำบริกรรมภาวนาที่นึกอยู่นั้นเสีย ไม่นึกอะไรต่อไปอีก
เป็นแต่ให้มีสติตามกำหนดเอาจิตในภาวนานั้นให้ได้ คือ ให้กำหนดรู้ว่า จิตของเรา
เมื่อตกเข้าไปสู่กังวลแล้ว ไปตั้งอยู่อย่างไร เมื่อมีสติกำหนดรู้แล้ว ให้มีสติชี้ดวง
ให้รอบ กำหนดเอาจิตไว้ในขอบเขตบริเวณแห่งสตินั้น จนกว่าจิตนั้นจะหลุดตัว
ละเอียดเข้าเอง และใสบริสุทธิ์เป็นหนึ่งอยู่เอง ตลอดประชุมอริยมัคคสมังคี เป็น
เอกจิต เอกธรรม เอกมรรค อยู่เอง ฯ

เมื่อรู้ว่าจิตประชุมอริยมัคคสมังคีเองแล้ว ฟังเป็นผู้มีสติตรวจดูให้รู้แจ้ง

* จิตในภาวนาคือจิตมีสติ เพราะมีวิชชาหุ้มห่อ ครั้นมีสติตามทันในขณะนั้นจิตย่อมหายมืด
และเป็นสมาธิ ถ้าสติตามไม่ทันย่อมหลับไปชั่วขณะหนึ่งแล้วสะดุ้งตื่นขึ้นและออกจากภาวนาค์
เพราะฉะนั้น ต้องทำสติให้แข็งแรง

ว่า สติพร้อมทั้งสัมปชัญญะ และสมาธิ กับองค์ปัญญา ตลอดจนศีลธรรมรศ ทั้ง ๘ ประการ ก็ประชุมพร้อมอยู่ในอริยมัคคสมังคี อันเดียวกัน ๑

เมื่อรู้แจ้งประจักษ์ดังกล่าวมานี้ พึงรักษาความไม่ประมาท คืออย่าเผลอตว์ และอย่าเผลอสติ ทั้งอย่าทอดธุระ ให้มีสติตามกำหนดรู้้อยู่อย่างนั้น จนกว่าจะรู้สึกเหนื่อย หรือได้เวลาแล้ว จึงออกจากที่นั่งภาวนา อย่างที่กล่าวมาแล้วนี้ เรียกว่า 'ภาวนาอย่างละเอียด' ๑

๖. วิธีออกจากสมาธิ

เมื่อจะออกจากที่นั่งสมาธิภาวนานั้น ให้พึงออกในเวลาที่เรา รู้สึกเหนื่อย หรือได้เวลาตามที่กำหนดไว้ แล้วจึงออกจากที่นั่งสมาธิภาวนา แต่เมื่อจะออกจากที่นั่งจริง ๆ นั้น อย่าออกให้เร็วนัก จนพอเรอลืมสติไม่ได้ พึงออกจากที่นั่งสมาธิภาวนา ด้วยความมีสติพิจารณาเหตุผล ให้รอบคอบทั้งกิจเบื้องต้น และกิจเบื้องปลายก่อน คือ

กิจเบื้องต้น ให้ระลึกถึงวิธีที่เราได้เข้านั่งสมาธิครั้งแรก ว่าเบื้องต้น เราได้เข้าสมาธิอย่างไร และได้ตั้งจิตกำหนดจิตอย่างไร จิตของเราจึงรวมลง และสงบจากอารมณ์ลงได้ ๑

กิจเบื้องปลาย คือเมื่อจิตของเราสงบแล้ว ว่าในเบื้องต้น เราได้เข้าสมาธิอย่างนั้น ตั้งสติอย่างนั้น กำหนดจิตอย่างนั้น พิจารณาและนึกคำบริกรรมอย่างนั้น จิตของเราจึงได้สงบ และรวมลงเป็นอย่างนี้ เมื่อจิตของเรารวมลงแล้ว เราได้ตั้งสติกำหนดจิตอย่างนี้ พิจารณาอย่างนี้ ได้ความรู้จริง เห็นจริง อย่างนี้ ๑

เมื่อได้ความชัดเจนแล้ว พึงทำ **โยนิโสมนสิการะ** คือกำหนดไว้ในใจว่า ถ้าเราออกจากที่นั่งนี้แล้ว เราก็จะกำหนดจิตของเราไว้ให้ตั้งอยู่อย่างนี้เสมอ ตลอดไป ไม่ให้เผลอสติได้ ครั้นเมื่อเข้าสมาธิอีกครั้งหลัง เราก็จะเข้าไปให้ถูกตามวิธีที่เราได้ทำมาแล้วนี้ทุกประการ ๑

เมื่อได้ทำโยนิโสมนสิการะ คือกำหนดไว้ในใจดีแล้ว จึงออกจากที่นั่งสมาธิ

ภาวนา นอนลงไป ก็ให้กำหนดใจนั้นไว้จนนอนหลับ ครั้นเมื่อตื่นขึ้นจากหลับ ก็ให้มีสติกำหนดเอาไว้ตลอดวันและคืน ยืน เดิน นั่ง นอน พึ่งพยายามทำความเป็นผู้มีสติ กำหนดรู้ซึ่งจิตของตนเสมอจนกว่าจะชำนาญ คล่องแคล่ว ด้วยวิธี ๕ ประการ คือ

๑. **อาวัชชนวสี** ชำนาญในการพิจารณาอารมณ์ของสมาธิภาวนา

๒. **สมาปัชชนวสี** ชำนาญในการเข้าสมาธิภาวนา

๓. **อริฏฐานวสี** ชำนาญในการตั้งสติ ทำจิตให้เป็นสมาธิไว้ให้มั่นคง ดำรงไว้ได้นานตามต้องการ ไม่ให้เคลื่อนคลาดจากที่กำหนดเดิม

๔. **วุฏฐานวสี** ชำนาญในการออกจากสมาธิภาวนา โดยเคลื่อนจิตออกจากที่กำหนดเป็นสมาธิภาวนานั้นโดยลำดับ ออกมาตามระยะที่เข้าไป

๕. **ปัจจุเวกขณะวสี** ชำนาญในการพิจารณาองค์ของฌานให้รอบคอบ ในเวลาที่จะออกจากที่นั่งสมาธิภาวนานั้น

นักปฏิบัติพระพุทธศาสนา ย่อมเป็นผู้ชำนาญในวิธีทั้ง ๕ ประการ เหล่านี้ ๑

ครั้นเมื่อเป็นผู้ชำนาญในวิธีทั้ง ๕ ประการเหล่านี้แล้ว พึงตรวจดูชั้นภูมิแห่งจิต ว่าภูมิจิตของเรา เท่าที่เราได้พิจารณา เห็นว่าชำนาญด้วยวิธีทั้ง ๕ ประการนั้น ภูมิจิตได้สำเร็จอริยมรรค ๑

ในคัมภีร์**พระอภิธรรมมัตถสังคหะ** พระอนุรุธาจารย์เจ้า สอนให้บำเพ็ญวิธีให้ชำนาญ โดยลำดับชั้นภูมิแห่งอริยมรรค อริยผล ดังต่อไปนี้ ๑

เมื่อชำนาญใน**ปฐมมรรค** หรือ **ปฐมฌาน** ดีแล้ว จึงกระทำความเพียรเพื่อละเสียซึ่งส่วนที่หยาบ มี**วิตก** เป็นต้น โดยสมควรแก่ลำดับแห่งอริยมรรค อริยผล ต่อไปจึงเข้าสู่**ทุติยมรรค ทุติยผล** หรือ **ทุติยฌาน** และ**ตติยมรรค ตติยผล** หรือ**ตติยฌาน** ตลอดจน**จตุตถมรรค จตุตถผล** หรือ**จตุตถฌาน** โดยสมควรแก่การบำเพ็ญ ในข้อปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ทุกประการเทอญ ๑

๗. อริยมัคคสมังคี

คำที่เรียกว่า **‘อริยมัคคสมังคี’** เป็นคำพูดเรียกชื่อแห่งภูมิจิต ที่นักปฏิบัติได้นั่งสมาธิ รวมจิตลงถึงความเป็นหนึ่งแล้ว และในที่ประชุมแห่งอริยมัคคสมังคินั้น เป็นที่ประชุมพร้อมแห่งองค์อริยมรรคทั้ง ๘ ประการ ประชุมพร้อมอยู่เองด้วย อริยสังฆธรรมทั้ง ๔ ประการก็ประชุมพร้อมอยู่เองด้วย ตลอดพระธรรมวินัยทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นร์ ก็ประชุมพร้อมอยู่เองในขณะจิตอันเดียวกันนั้นด้วย ฯ

นักปฏิบัติผู้รู้เร็ว สามารถรู้พร้อมในขณะจิตที่รวมเป็นหนึ่ง นิ่ง ถึงที่ประชุมแห่งอริยมัคคสมังคินั้นโดยเร็ว เรียกว่า **สุขปฏิบัติ ขิปปากิณฺญา** ฯ

แต่นักปฏิบัติผู้รู้ช้า ก็ไม่สามารถจะรู้เร็วพร้อมในขณะทีจิตรวมลงถึงความ เป็นหนึ่งแห่งอริยมัคคสมังคินั้น เรียกว่า **สุขปฏิบัติ ทนฺตวิกิณฺญา** ฯ

อีกโวหารหนึ่ง โบราณจารย์เจ้าเรียกว่า **‘เอกวิธาสมัย’** แปลว่า ตระสູ້ ได้ในขณะจิตดวงเดียว ฯ

บัดนี้ จะอธิบายคำว่า **‘มรรค, อริยมรรค, ผล, อริยผล’** นั้นต่อไป

คำว่า **‘มรรค’** เป็นชื่อแห่งหนทางทั่วไปในมนุษยโลก เทวโลก พรหมโลก ตลอดเป็นชื่อแห่งหนทาง **พระนวลโลกุตระ** คือ ทางพระนิพพาน ฯ

คำว่า **‘อริยมรรค’** เป็นชื่อแห่งหนทางพระนวลโลกุตระ คือ เป็นชื่อแห่งหนทางพระนิพพานอย่างเดียว ไม่ทั่วไปในหนทางอื่น ๆ ฯ

คำว่า **‘ผล’** เป็นชื่อแห่งความสำเร็จ หรือความบรรลุ ตลอดความตระสູ້ ว่าเป็นโดยเฉพาะในทางโลกีย์ หมายถึงความสำเร็จผลที่ตนต้องการ ในทางโลกุตระ หมายถึงดวงปัญญา ฯ

คำว่า **‘อริยผล’** เป็นชื่อแห่งมรรคผล ธรรมวิเศษ ในทางโลกุตระ อย่างเดียว ไม่เกี่ยวข้องในทางโลกีย์ ฯ

บัดนี้ จะอธิบาย **เหตุ** หรือ **ปัจจัย** ที่ทำให้เกิดมีมรรคมีผลขึ้น ฯ

ข้อนี้ นักปฏิบัติพึงทราบดังนี้ว่า ‘มรรค’ ก็ดี ‘อริยมรรค’ ก็ดี ตกแต่งเอาเองได้ ‘ผล’ ก็ดี ‘อริยผล’ ก็ดี ตกแต่งเอาเองไม่ได้ เป็นของเป็นเอง หรือสำเร็จเอง มาจากมรรค และอริยมรรค ที่ตกแต่งถูกต้องแล้ว ๆ

เมื่อบุคคลต้องการผลประโยชน์ในทางโลกีย์ ก็ให้พึงตกแต่งมรรคในทางโลกีย์ให้ถูกต้อง เช่น ต้องการเดินไปมาสะดวก ก็ให้ตกแต่งถนนหนทางให้เรียบร้อย ต้องการมีวิชาความรู้ ก็ให้ศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้ต่อครูอาจารย์ ถ้าต้องการความมั่งคั่งบริบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติมาก ๆ ให้ตกแต่งการค้าขายให้ถูกต้องในทางสุจริตธรรม ถ้าต้องการเป็นคนดี ก็ให้ตกแต่งความประพฤติปฏิบัติของตนให้เป็นคนซื่อสัตย์สุจริตธรรม ถ้าต้องการเป็นคนมีชื่อเสียง ยศถาบรรดาศักดิ์ ให้ตกแต่งตนเป็นคนทำราชการแผ่นดินให้ถูกต้องในทางราชการนิยม ๆ

เมื่อบุคคลต้องการโลกุตระ ให้ตกแต่งอริยมรรคให้ถูกต้องตามพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้า ซึ่งจะแสดงในข้อต่อไปข้างหน้า ๆ

ในที่นี้ ประสงค์จะแสดงรูปเปรียบเทียบไว้พอเป็นนิทสะ

มรรค กับ **ผล** มีรูปเปรียบเทียบเหมือนบุคคลปลูกต้นไม้ลงในพื้นที่ไรที่สวนหรือปลูกต้นข้าวลงในพื้นที่นา ในเวลากำลังปลูกอยู่ก็ดี และเวลาบังเกิดเป็นต้นเป็นลำแล้ว แต่ต้นลำยังอ่อนอยู่ก็ดี ย่อมไม่แลเห็นผล อาศัยความเชื่อแน่ว่าถ้าต้นลำแก่เต็มที่ และถึงฤดูเป็นผล ก็จะต้องเป็นผลแน่ และเป็นผลจริง ๆ ด้วย ฉะนั้น **มรรค** กับ **ผล** ก็มีรูปเปรียบเทียบเหมือนกัน ฉะนั้น ๆ

อริยมรรค กับ **อริยผล** มีรูปเปรียบเทียบเหมือนบุคคลก่อไฟ หรือจุดตะเกียงเจ้าพายุ ในเวลากำลังก่อไฟ หรือกำลังจุดตะเกียงเจ้าพายุอยู่นั้น ไฟยังไม่ติดก็ยังไม่สว่าง ฉะนั้น ก็เหมือนกัน ฉะนั้น ต่อเมื่อเวลาไฟติดแล้ว หรือจุดตะเกียงเจ้าพายุติดแล้ว ย่อมบังเกิดแสงสว่างขึ้นพร้อมกัน ฉะนั้นก็ดี **อริยผล** ก็มีรูปเปรียบเทียบเหมือนกัน ฉะนั้น ๆ

ตรงตามพุทธภาษิตว่า **นตฺถิ ปญฺญา สมา อาภา** แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี ดังนี้ ข้อนี้แสดงให้เห็นว่า **อริยมรรค** คือดวงปัญญาซึ่งบังเกิดสว่างไสวขึ้น ในเวลาที่จิตประชุมอริยมรรคแล้ว ๆ

วิธีตกแต่งอริยมรรค

นักปฏิบัติฝ่ายมราวาส พึงตกแต่งตนให้ถึงพระไตรสรณคมน์ เป็นโลกียสรณคมน์ก่อน แล้วปฏิบัติให้ถึงโลกุตระสรณคมน์ต่อไป ๆ และตกแต่งทาน ตกแต่งศีล ตกแต่งข้อวัตรปฏิบัติให้ถูกต้องเรียบร้อยทุกประการ ตลอดจนตกแต่งสติสัมปชัญญะ รวมจิตให้สงบแน่วตั้งมั่นเป็นสมาธิ ประชุมอริยมรรคสมังคี ดังนี้ ชื่อว่า**ตกแต่งอริยมรรค** ๆ

นักปฏิบัติฝ่ายบรรพชิต ให้ตกแต่งศีลธรรม ๕ ประการ คือ

๑. พึงตกแต่งสมบัตินี้ทั้ง ๕ ให้ปราศจากวิบัติทั้ง ๕ ประการ คือ

ก. ตกแต่ง**วัตถุสมบัติ** ให้ปราศจากวัตถุวิบัติ

ข. ตกแต่ง**สีมาสมบัติ** ให้ปราศจากสีมาวิบัติ

ค. ตกแต่ง**ญัตติสมบัติ** ให้ปราศจากญัตติวิบัติ

ง. ตกแต่ง**อนุสาวนสมบัติ** ให้ปราศจากอนุสาวนวิบัติ

จ. ตกแต่ง**ปริสสมบัติ** ให้ปราศจากปริสวิบัติ

๒. พึงตกแต่งกาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์ปราศจากโทษ ๕ โทษ ๘ โทษ ๑๐ โทษ ๒๒๗ ทรงไว้ซึ่งความเป็นผู้มี ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ และจตุปาริสุทธิศีลทั้ง ๔ ประการ ให้บริสุทธิ์เรียบร้อย ๆ

๓. พึงตกแต่ง กิเลส ๑๐ ชุตถควัตถ ๑๓ ขันธวัตร ๑๔ ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ๆ

๔. พึงตกแต่ง สติ ให้เป็นมหาสติ คือเบื้องต้น มีสติเฉพาะหน้า กำหนดตัวผู้รู้ เฉพาะหน้า รวมจิต ประชุมอริยมรรคได้แล้ว ตรวจค้นร่างกาย พิจารณาเวทนา จิต ธรรม จนเป็นที่ตั้งของจิตได้จริง ๆ ตลอดจนทำสัมปชัญญะให้รู้ตัว และ

รู้จักพร้อมทุกขณะตลอดไป ฯ

๕. พึงตกแต่งสมาธิ พร้อมทั้งตกแต่งดวงจิต ความคิด ความเห็น ตลอดความตั้งใจ ไว้ในที่ชอบ ให้ถูกต้องเรียบร้อยจริง ๆ ฯ

เมื่อนักปฏิบัติ ทั้งคฤหัสถ์ บรรพชิต ได้ตกแต่งข้อปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ถูกต้องเรียบร้อยแล้ว **อภิญ्ञคิกรมรรค** ทั้ง ๘ ประการ ก็เป็นอันถูกตกแต่งถูกต้อง ไปพร้อมกันอยู่ในตัวเสร็จแล้ว เหมือนหั่นลานนาพิก้า เมื่อหั่นถูกต้องเต็ม บริบูรณ์แล้ว เครื่องจักรอื่น ๆ ก็หันไปพร้อมกันเอง ฉันทใดก็ดี **อภิญ्ञคิกรมรรค** ทั้ง ๘ ประการ เหล่านี้ ก็เหมือนกันฉันนั้น ฯ

ข้อนี้มีอรรถาธิบาย ดังต่อไปนี้ คือ ฯ

เมื่อตกแต่งสมบัติทั้ง ๕ และตกแต่งกาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์ ปราศจาก โทษทั้งปวงดังกล่าวแล้ว ตลอดได้ตกแต่ง กิวัตร ๑๐ รุดงค์วัตร ๑๓ ชันธวัตร ๑๔ ถูกต้องเรียบร้อยแล้ว ก็ชื่อว่าตกแต่ง **อริยมรรค** ข้อที่ ๓-๔-๕ คือ **สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว** แปลว่า มีวาจาชอบ มีการงานชอบ มีอาชีพชอบ ประชุมพร้อมอยู่แล้วในความเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ เป็นอริศีล ฯ

ในเมื่อได้ตกแต่ง **สติ** ให้เป็น **สัมมาสติ** พร้อมทั้ง **สมาธิ** และ **สัมปชัญญะ** รู้ตัว รู้จิตทุกขณะตลอดไปนั้น ชื่อว่าได้ตกแต่ง **อริยมรรค** ข้อ ๖-๗-๘ คือ **สัมมาวาจาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ** แปลว่า มีความเพียรชอบ มีสติชอบ มีสมาธิชอบ ประชุมพร้อมอยู่แล้วในความเป็นผู้มี **สมาธิศึกษา** เป็น **อริจิตตศึกษา** ฯ

ในเมื่อได้ตกแต่งความรู้ ความคิด ความเห็น ตลอดความตั้งใจ ไว้ในที่ชอบถูกต้องเรียบร้อยแล้ว ชื่อว่า ได้ตกแต่ง **อริยมรรค** ข้อที่ ๑-๒ คือ **สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปป** แปลว่า ความเห็นชอบ ความดำริชอบ ประชุมพร้อมอยู่ในความเป็นผู้มี **ปัญญาศึกษา** เป็น **อริปัญญา** ฯ

นักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา พึงเดินมรรคให้ถูก ดังต่อไปนี้ คือ บำเพ็ญ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้เป็น **อริศีล อริจิต อริปัญญา** ถึงพร้อมบริบูรณ์อยู่แล้ว

ชื่อว่า เป็นผู้เดินตามหนทางอริยมรรคถูกต้องแล้ว ฯ

บัดนี้ จักแสดง**อริยมรรคสมังคี** ต่อไป

นักปฏิบัติ เมื่อเป็นผู้มีสติสมบูรณ์ มีสัมปชัญญะบริบูรณ์ ได้พยายามทำความเพียรประกอบกับจิตอยู่เสมอ คือมีสติกำหนดจิต หรือประคับประคองจิตยังจิตให้ตกสู่วงค์เองแล้ว ประคับประคองเอาจิตในวงค์ให้ตั้งมั่นเป็นสมาธิอยู่ได้ ไม่ไป ไม่มา ไม่ออก ไม่เข้า ไม่ขึ้น ไม่ลง เป็นหนึ่งจริง ๆ ตลอดเป็นวิหการธรรมเครื่องอยู่ของจิต และเป็น**เอกวิธาสมัย** ตรัสรู้ได้ในขณะจิตดวงเดียว ว่าอริยมรรคทั้ง ๘ ประการ ได้ประชุมพร้อมกันแล้วในจิตดวงเดียวเมื่อใด เมื่อนั้นนักปฏิบัติย่อมรู้ เป็น**ปัจจุตัตถ** จำเพาะกับจิต ว่าจิตของเราได้ประชุมอริยมัคคสมังคีครั้งหนึ่งแล้ว หรือสองครั้ง สามครั้ง ตลอดประชุมถึง ๔ ครั้ง ก็ย่อมรู้ตลอดไป ฯ

ตามนัยแห่งพระพุทธฎีกา ที่ตรัสเทศนาใน**สังฆคณ** ว่า **‘ยทิท จตตาริ ปริสยุคานิ อฏฐปริสสุคคฺลา’** แปลว่า นืออย่างไร คู่ของบุรุษ ๔ คู่ นับเรียงตามลำดับตัวบุคคลเป็น ๘ บุคคล ดังนี้ ฯ

เมื่อนักปฏิบัติได้ปฏิบัติตามพระพุทธฎีกานี้ถูกต้องแล้ว **จิตย่อมประชุมอริยมัคคสมังคีถึง ๔ ครั้ง สำเร็จเป็นมรรค ๔ ผล ๔** ดังที่ปรากฏแจ้งอยู่แล้วใน**นวโลกุตตรธรรม ๙ ประการ** ฯ

บัดนี้ จักแสดง**อริยผล**พอรู้เงื่อนไข เพื่อเป็นทางปฏิบัติดีปฏิบัติชอบสืบไป ฯ

นักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา เมื่อเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ดำเนินตามหนทางอริยมรรคถูกต้องดังกล่าวแล้ว ตลอดจนจิตประชุมอริยมัคคสมังคีเองแล้ว ย่อมบังเกิด**อริยผล**แจ้งประจักษ์ใจดังต่อไปนี้ ฯ

๑. บังเกิดมี**วิหการธรรม** เป็นเครื่องอยู่ พร้อมทั้งมีธรรมจักขุ ดวงตา

เห็นธรรมแจ้งประจักษ์ ฯ

๒. บังเกิดมี **จักขุกรณี ญาณกรณี** คือ เห็นทางปฏิบัติ อันเป็นกลาง ซึ่งไม่ลำเอียง เข้าไปใกล้ในความรัก และความเกลียด กระทำดวงตามายใน ให้บังเกิดเป็นตาอริยบุคคล พร้อมทั้งกระทำญาณะความรู้วิเศษ ดำเนินตาม หนทางอันเกษมจากโยคะทั้งปวงไปได้โดยสะดวก ฯ

๓. บังเกิดมี **อุปสมาย อภิญญาย** คือ เข้าถึงความเป็นผู้สงบรำงับ และ บังเกิดมี **อภิญญา** ความรู้ยิ่ง เห็นจริงในพระธรรมวินัยนี้ ทุกประการ ฯ

๔. บังเกิดมี **อริยผล** คือ มี **ปัญญาจักร** ดวงตาเป็นดวงปัญญา ปรีชา ญาณ หยั่งรู้หยั่งเห็นในสารพัดปัญญาธรรม (ธรรมที่ควรรู้) ทั้งปวง ฯ

๕. บังเกิดมี **พระพุทธเจ้า** ขึ้นในโลก คือ ถ้านักปฏิบัติเป็น **พระโพธิสัตว์** ผู้ทรงสร้าง **พระสมมติสมาธิ** เต็มบริบูรณ์แล้ว ได้มาปฏิบัติพระพุทธานุสสา ถูกต้อง ตามหนทางแห่งความตรัสรู้นี้ เป็น **สัพพัญญูพุทธะสัมมาสัมพุทธเจ้า** ขึ้นในโลก **ทรงศพลญาณ มีพระสมันตจักร** ดวงตาอันแจ่มใสสว่างยิ่ง ไม่มีแสงสว่างอื่น เสมอได้ ทรงทศสนาการทั่วไปในพระธรรมวินัยทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นนี้ ตลอดได้ทรงทศสนาการทั่วไปใน **ไตรโลกธาตุ** ทั้งสิ้นด้วย ฯ

อริยผล เท่าที่แสดงมาทั้งสิ้นนี้ เป็นอริยผลที่กล่าวเป็นส่วนรวม และ แสดงเป็นกลาง ๆ ฟังได้ทั้ง **สมณะ** และ **วิปัสสนา** ไม่ได้ชี้ขาดลงไปว่า ผู้นั้นได้ สำเร็จมรรคผลธรรมวิเศษขั้นนั้น ๆ ซ่อนเอาไว้ให้นักปฏิบัติได้แล้ว ได้รู้เป็นปัจจุตัง โดยเฉพาะตนเอง ฯ

๘. วิธีเดินจงกรมภาวนา

วิธีเดินจงกรมภาวนา เป็นวิธีภาวนาเปลี่ยนอริยาบถ คือ เปลี่ยนจากการนั่งสมาธิภาวนา มาทำความเพียรภาวนาในอริยาบถเดิน เรียกว่า **เดินจงกรมภาวนา** ฯ

เปลี่ยนมาทำความเพียรภาวนาในอิริยาบถยืน เรียก **ยืนกำหนดจิต** ฯ

เปลี่ยนมาทำความเพียรภาวนาในอิริยาบถนอน เรียก **นอนพุทธไสยาสน์** หรือ **สีหไสยาสน์** ก็เรียก ฯ

เมื่อจะเดินจงกรม นักปฏิบัติพึงกำหนดหนทางจงกรมที่เราจะพึงเดินว่าเราจะเดินจากที่นี่ไปถึงที่นั่น หรือถึงที่โน้น เป็นระยะทางจงกรมสั้น ๆ หรือระยะทางจงกรมยาว ๆ แล้วแต่ความต้องการ หรือแล้วแต่สถานที่พึงกำหนด หรือตกแต่งทางจงกรมตามสมควรที่เราจะเดินได้โดยสะดวก ฯ

วิธีเดินจงกรม ให้ไปยืนที่ต้นทางแห่งที่จงกรมนั้นแล้ว พึงยกมือทั้ง ๒ ขึ้น ประนมมือทั้ง ๒ ไว้เหนือหว่างคิ้ว ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย คือระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า พร้อมทั้งคุณพระธรรม และคุณพระอริยสงฆ์สาวก ว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ทั้งสามเป็นสรณะที่พึ่ง ที่ระลึก ที่เคารพนับถือของข้าพเจ้า แล้วตั้งเป็นความสัตย์อธิษฐานไว้ในใจว่า บัดนี้ข้าพเจ้า จะตั้งใจปฏิบัติพระพุทธานุสสติ เพื่อเป็นเครื่องปฏิบัติบูชาพระพุทธเจ้า พร้อมทั้งพระธรรม และพระอริยสงฆ์สาวก ด้วยอำนาจแห่งคุณพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ นี้ ของจดลงบันดาล ให้น้ำใจของข้าพเจ้า จงสงบราบรื่น และตั้งมั่นเป็นสมาธิ แล้วจงบังเกิดมีปัญญา ปรึกษาญาณ รู้แจ้งแทงตลอด ในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทุกประการ เทอญ ฯ

เมื่อตั้งเป็นความสัตย์ และอธิษฐานไว้ดีแล้ว เอามือทั้ง ๒ วางจากการประนมมือ หย่อนมือทั้ง ๒ ลงมา แล้วเอามือข้างขวาจับมือข้างซ้าย หย่อนมือลงไว้ตรงข้างหน้า เจริญพรหมวิหารทั้ง ๔ จบแล้วทอดตาลองเบื้องต่ำ ตั้งสติกำหนดจิตตามแบบวิธีหนึ่งสมาธิที่กล่าวแล้ว นึกคำบริกรรมภาวนาบทเดียวกันกับนั่งสมาธิภาวนา เสร็จแล้วออกเดินจงกรม ตั้งแต่หัวสุดจงกรมข้างนี้ ไปถึงหัวสุดจงกรมข้างโน้น เดินกลับจากหัวสุดทางเดินจงกรมข้างโน้น มาถึงหัวสุดจงกรมข้างนี้ เพียรพยายามเดินกลับไปกลับมา ไม่ต้องนับเที่ยว ให้นับสติ นับดวงจิต ว่าสติของเราดีหรือไม่ ดวงจิตของเราสงบหรือยัง ถ้ายังไม่สงบก็ให้เพียรพยายามเดินอยู่อย่างนั้น จนกว่าจิตของเราจะสงบลงได้จริง ๆ

เมื่อจิตสงบครั้งแรก ยังตั้งสติไม่ได้ ก็อย่าเพิ่งเดินต่อไป ให้หยุดยืนกำหนดจิตอยู่ก่อน จนกว่าจิตรวมสนิทดีแล้ว เราตั้งสติได้แล้ว จึงเดินต่อไปอีก ด้วยความเป็นผู้มีเพียรเพ่งอยู่

พยายามทำความเพียรให้เป็นไปทางใจ จนกว่าจะชำนาญคล่องแคล่วในสมาธิภาวนา ฯ

ในวิธีเดินจงกรมภาวนานี้ มีวิธีกระทำความเพียรให้เป็นไปทางใจ ด้วยใช้สติสัมปชัญญะ เนืองนิจบริกรรมภาวนาบทเดียวกันกับนั่งสมาธิภาวนา จุดประสงค์ต้องการให้จิตตั้งมั่นเป็นสมาธิเหมือนกัน ต่างกันแต่ิริยาบถนั่งกับเดินเท่านั้น ฯ

นักปฏิบัติในพระธรรมวินัยนี้ ตั้งอยู่ในความเป็นผู้ไม่ประมาท ย่อมสนใจและเอาใจใส่ กระทำความพากความเพียร ทั้งยืน ทั้งเดิน ทั้งนั่ง ทั้งนอน ให้ชำนาญคล่องแคล่วจริง ๆ จนกว่าจะแตกฉานในห้องพระไตรปิฎก ฯ

๙. นิमितสมาธิ

บัดนี้จักได้แสดงเรื่อง **นิमितในสมาธิภาวนา** และเรื่องวิธีแก่นิमितต่อไป ฯ

ในเบื้องต้นนี้ จะได้แสดงชื่อของนิमित ที่พระอนุรุธาจารย์เจ้า ได้แสดงไว้ในคัมภีร์**พระอภิธัมมัตถสังคหะ** ว่า **‘ตึถิ นิमितตานิ’** แปลว่า ในพระสมถกรรมฐานภาวนา ประกอบด้วยนิमितมี ๓ ประการ คือ

๑. บริกรรมนิमित

๒. อุกคทนนิमित

๓. ปฏิภาคนิमित

นิमितทั้ง ๓ ประการ เหล่านี้ **พระอนุรุธาจารย์เจ้า** แสดงไว้แล้ว ก็เป็นอันถูกต้องดีแล้ว คือเป็นของมีจริงตามที่ท่านกล่าวไว้ทุกประการ ฯ

นักปฏิบัติในพระพุทธศาสนานี้ โดยมากก็ถือเป็นเครื่องรู้ เป็นเครื่องเล่น เป็นเครื่องพิจารณา แต่ผู้มั่งโลกตรธรรมเป็นเครื่องอยู่อันแท้จริงแล้ว ย่อมไม่ติดข้องอยู่ในนิमितทั้งหลายเหล่านี้ ๆ คือ เมื่อเห็นแล้ว ก็แก้ไขให้หลุดพ้นผ่านไป ก้าวหน้าสู่โลกตรธรรมอย่างเดียว ๆ

เรื่องนิमितที่ปรากฏเห็น หรือบังเกิดขึ้นนั้น มีนัยดังกล่าว ต่อไปนี้ คือ

๑. จิตในเวลานอนหลับ ก็บังเกิดนิमितได้ เรียกว่า **ฝัน**

๒. จิตในเวลานั่งสมาธิ ก็บังเกิดนิमितได้ เรียกว่า **นิमितสมาธิ** ๆ

ในที่นี้มีประสงค์จะอธิบายเฉพาะแต่ **นิमितสมาธิ** เท่านั้น เพื่อไม่ให้หลงไปตามนิमित จะได้มีปัญญาเท่าทันนิमित ต่อไป ๆ

เรื่อง**นิमितสมาธิ** ในเวลานั่งสมาธิภาวนาจิตตกลงสู่ภาวะแล้ว เพลอสติบังเกิดมีนิमितเป็นเรื่องราวใหญ่โตขึ้นก็มี หรือไม่เพลอสติ จิตเป็น**ขณิกสมาธิ** **อุปจารสมาธิ** **อัปปนาสมาธิ** ย่อมมีนิमितต่าง ๆ บังเกิดขึ้น ปรากฏเห็นชัดในจักขุทวาร มโนทวาร ๆ

นักปฏิบัติบางจำพวก กระทำบุพพภาคแห่งการปฏิบัติเบื้องต้นไม่ถูกต้อง จะกระทำโลกุตตระให้แจ้งก็ทำไม่ได้ เมื่อนั่งสมาธิภาวนา ได้แต่เพียง**นิमितสมาธิภาวนา** คือได้เห็นนิमितต่าง ๆ มาปรากฏ ในจักขุทวาร มโนทวาร เท่านั้น ก็ดีใจบังเกิดถือทิฐิมานะ ว่าตนได้รู้ ได้เห็น และได้สำเร็จมรรคผล ธรรมวิเศษขั้นนั้น ๆ ไม่รู้เลยว่าตนเป็นผู้หลงติดข้องอยู่ใน**ขั้นโลกีย์** ไม่ใช่**ขั้นโลกุตระ** ๆ

นักปฏิบัติ ผู้มีบุพพภาคแห่งการปฏิบัติเบื้องต้น ได้กระทำถูกต้องแล้ว เมื่อนั่งสมาธิภาวนา จิตตกลงสู่ภาวะ บังเกิดมีนิमितขึ้นที่ดี หรือจิตเป็น**ขณิกสมาธิ** **อุปจารสมาธิ** **อัปปนาสมาธิ** อันใดอันหนึ่ง บังเกิดมีนิमितปรากฏให้เห็นชัดในจักขุทวาร มโนทวาร ย่อมไม่ดีใจ เสียใจ คือ **ไม่ยินดียินร้ายในนิमितนั้น ๆ** **ย่อมเป็นผู้มีสติทำจิตให้เป็นสมาธิตลอดไป** ๆ

นิमितบางประการ เป็นนิमितที่น่ากลัว กระทำให้จิตหวาดเสียวตกใจกลัว ก็มี ผู้ไม่มีสติอาจฟังท่าน เสียดสตอามณีนไปก็เป็นได้

จึงขอเตือนสติไว้ในที่นี้ว่า ท่านผู้ปฏิบัติใหม่ทั้งหลายพึงเป็นผู้มีสติกำหนดจิตไว้ให้ดี อย่าตกใจกลัว และอย่าประมาท กระดาก เก้อเขิน คืออย่าเป็นผู้กลัว หรือเป็นผู้กลัวจนเกินไป ถ้ากลัวเกินไป ก็ทำให้ใจฟุ้งซ่านได้ หรือกลัวเกินไป ก็ทำให้เสียสติ อารมณ์ห่อถอกจากความเพียร ไม่อาจนั่งสมาธิภาวนาอีกได้ **เพราะ หลงนิมิต** เท่านั้น ฯ

อนึ่ง นิมิตบางประการ แสดงเรื่องมนุษย์ บางประการเรื่องสวรรค์ บางประการแสดงเรื่องพระนิพพาน ฯ

นักปฏิบัติบางจำพวก ชอบเล่นนิมิตมากเกินไป ก็หลงเพลินไปเที่ยวเล่นในภพมนุษย์โลก และเที่ยวเล่นในสวรรค์ ตลอดเข้าสู่นิพพาน ตามอาการของนิมิตที่ปรากฏ จนสามารถพูดอวดได้ว่า ตนได้สำเร็จสวรรค์ สำเร็จพระนิพพานไปแล้ว ครั้นออกจากสมาธิแล้ว ก็เปล่า ๆ หาได้สำเร็จอะไรไม่ นี่แสดงว่า **นิมิตหลอกให้หลง** ก็หลงตามจริง ๆ ด้วยความเข้าใจผิด เห็นผิดจากความเป็นจริงทุกประการ ตลอดไป ฯ

นักปฏิบัติ ในพระธรรมวินัยนี้ ที่มุ่งโลกุตระธรรมจริง ๆ ย่อมเป็นผู้ไม่หลงไปตามอาการของนิมิต เมื่อนิมิตบังเกิดขึ้น ย่อมมีสติพิจารณาให้รู้แจ้งว่า นิมิตนี้บังเกิดขึ้นจากเหตุแห่งคำบริกรรม เรียกว่า **บริกรรมนิมิต** และนิมิตนี้บังเกิดขึ้นเป็นอุบายให้มีสติ มีสมาธิยิ่ง ๆ ขึ้นไป เรียก **อุคคหนิมิต** ทั้งอีกนิมิตนี้ บังเกิดขึ้นจากปฏิกายภายในร่างกายตัวเรา หรือภายในร่างกายของคนอื่น เรียกว่า **ปฏิกายนิมิต** ย่อมรู้รอบคอบตลอดทุกประการ ฯ

นิมิตที่ปรากฏ เห็นดวงเดือน ดวงดาว ดวงอาทิตย์ หรือเห็นแสงสว่างภายในดวงใจของเรา นับเข้าในพวก **อุคคหนิมิต** ไม่เป็นของที่น่ากลัว ฯ

นิมิตที่ปรากฏ เห็นโครงกระดูกในร่างกายเรา หรือเห็นตัวของเรตาย เป็นซากศพ นอนกลิ้งอยู่ต่อหน้า ตลอดเห็นซากศพมนุษย์ทั้งหลาย ตายเต็มโลก นับเข้าเป็น **ปฏิกายนิมิต** ผู้ไม่มีสติย่อมตกใจกลัว แต่ผู้มีสติย่อมไม่กลัว ยิ่งได้สติดีขึ้น คือได้ใช้เป็นอุบายพิจารณา **อสุภกรรมฐาน** แยกส่วน แบ่งซากศพนั้น

ออกดูให้ตลอดก่อน แล้วน้อมเข้ามาพิจารณาในร่างกายตน จนเห็นจริงแจ้งประจักษ์ แล้วพิจารณาร่างกายของบุคคลอื่น ก็แลเห็นแจ้งแทงตลอดทุกประการ บังเกิดมี**นิพพิทาญาณ** เห็นอภัยสภาวะสลดใจ น้ำใจสงบตั้งมั่นเป็นสมาธิแน่วแน่ดี สติมีกำลังดียิ่งขึ้น เรียกว่า **ปฏิกาคณิมิต** ฯ

วิธีแก้ณิมิตสมาธิ

เหตุจำเป็นที่จะต้องแก้**ณิมิตสมาธิ** เพราะเหตุว่าเรื่องของณิมิตสมาธิทั้งหมด เป็นเรื่องของโลกีย์ ไม่ใช่โลกุตระ จัดว่าเป็น **เบญจมาร ๕** ประการ คือ **กิเลสมาร ๑ เทวบุตรมาร ๑ ขันธมาร ๑ อภิสังขารมาร ๑ มัจจุมาร ๑** บันดลบันดาลให้บังเกิดมีณิมิตขึ้น หลอกล่อให้หลงติดข้องอยู่ในวิภวสงสาร ตลอดไป คือ ให้เวียนว่ายตายเกิดอยู่ใน**ภพ**ทั้ง ๓ ประการ คือ **กามภพ ๑ รูปภพ ๑ อรูปภพ ๑** ฯ

นักปฏิบัติ ผู้ต้องการพ้นทุกข์ คือต้องการ**โลกุตระ** ไม่ต้องการข้องอยู่ในวิภวสงสาร จึงจำเป็นต้องแก้ณิมิตทั้ง ๓ ประการ ให้หลุดพ้นไป ฯ

บัดนี้ จะกล่าว**วิธีแก้ณิมิต** ตามหนทางพระพุทธศาสนา ท่านสอนไว้ มี ๓ ประการ คือ

วิธีที่ ๑ เจริญญัตปริณญาวีรียะ แปลว่าทำความกำหนดรู้ ทั้งจิต ทั้งนิมิต อยู่เฉย ๆ หรือมีสติกำหนดจิตนิ่งเฉยต่อณิมิต ฯ

วิธีที่ ๒ เจริญตรณปริณญาวีรียะ แปลว่าพิจารณาตรวจค้นเหตุผลของนิมิต ให้อบคอบ ฯ

วิธีที่ ๓ เจริญปหานปริณญาวีรียะ คือสลละลงซึ่งนิมิตนั้นให้ขาด หรือถอน ดันหาเสียทั้งโคน ฯ

วิธีที่ ๑ ชื่อ ญัตปริณญาวีรียะ

เป็นวิธีนักปฏิบัติใหม่ทั้งหลาย จำเป็นต้องใช้ประกอบกับภูมิจิตของตน ที่ได้

เจริญสมถกรรมฐานใหม่ ๆ และได้ฝึกหัดสมาธิน้อย สติยังอ่อนไม่มีกำลังพอที่จะต่อสู้กับนิมิตทั้งปวงได้ จึงจำเป็นต้องใช้วิธีที่ ๑ เจริญ**ญாதปริญญาวีรีย** ทำความกำหนดรู้อยู่เฉย ๆ หรือมีสติกำหนดจิตนิ่งเฉยต่อนิมิตนั้น ๆ ทุกประการ ฯ

บัดนี้ จะกล่าวถึง **ภูมิจิต** แห่งนักปฏิบัติใหม่ ที่ควรเจริญ**ญาทปริญญาวีรีย** คือ เมื่อนักปฏิบัติใหม่ทั้งหลาย ได้เจริญสมถกรรมฐานใหม่ ๆ ยังไม่ชำนาญคล่องแคล่วดี ในวิถีนทางโลกุตระ ในเวลานั้นสมาธิภาวนา จิตกำลังสงบตั้งมั่นเป็น**ขณิกสมาธิ** หรือ**อุปจารสมาธิ** แล้วกำลังก้าวหน้าเข้าสู่**อัปนาสมาธิ** บังเกิดมีนิสัยอันใดอันหนึ่ง มาปรากฏเฉพาะหน้า ครั้นจะถือเอานิมิตนั้นเป็นอารมณ์ ก็ถือเอาไม่ได้ เพราะเป็นเหตุให้เปลอสติ จิตนั้นก็ถอนออกจากสมาธิ นิมิตนั้นก็หายไป จำเป็นต้องเจริญ**ญาทปริญญาวีรีย** คือมีสติกำหนดจิตทำความกำหนดรู้นิ่งเฉยอยู่ตลอดเวลา จนกว่านิมิตนั้นสงบหายไปเอง ฯ

ญาทปริญญาวีรีย นี้ เป็นวิธีอบรมมโนหริย์ ให้มีกำลังแก่กล้า คือทำให้จิตของเรามีความเชื่อมั่นและความเพียรมากขึ้น มีสติดีขึ้น ตลอดทำให้จิตตั้งมั่นแน่วแน่จริง ๆ จนบังเกิดมีปัญญาเลี้ยวฉลาดมากขึ้นโดยลำดับ ยิ่งมีนิมิตปรากฏบ่อย ๆ และได้เจริญ**ญาทปริญญาวีรีย** นี้บ่อย ๆ ก็ยิ่งได้สติและมีปัญญาสามารถทำจิตให้เป็นสมาธิ ดำเนินตามหนทางอริยมรรคได้ดี มากขึ้นโดยรวดเร็ว ไม่ถอยหลัง ฯ

อนึ่ง ความรู้ความเห็นบางประการ บังเกิดขึ้นแล้วกลายเป็น **สัญญาวิปลาส จิตตวิปลาส ทิฏฐิวิปลาส** ความรู้ความเห็นเหล่านั้น ไม่ใช่เป็นความรู้จริงเห็นจริง ในพระธรรมวินัย เป็นความรู้ความเห็นที่เกิดจากความหวั่นไหวง่อนแง่น ไปตามอารมณ์สัญญา และนึกเดา หรือคาดคะเนมาจากนิมิตต่าง ๆ เนื่องด้วยเหตุนี้ เมื่อความรู้ความเห็นเกิดขึ้น อย่าพึงรู้หน้าเดียว เห็นหน้าเดียว ให้**พึงเจริญญาทปริญญาวีรีย** ทำความเป็นผู้ไม่ยินดีและยินร้าย ในความรู้ความเห็นเหล่านั้น ฯ

การเจริญ**ญาทปริญญาวีรีย** นี้ มีอานิสงส์มาก สามารถทรมานจิตให้ละพยศอันร้ายได้ คือในเมื่อไม่ยินดี ไม่ยินร้าย ในความรู้ความเห็น และในนิมิตต่าง ๆ

ที่เกิดขึ้น ตลอดไม่ส่งจิตให้คิดไปตามเช่นนั้นแล้ว ตัณหา ความดันรนกระวนกระวาย ย่อมไม่บังเกิดขึ้นเป็นพยค้อนร้ายแรงแห่งจิต คืออยากเห็นนิมิตนั้นแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น หรือมิฉะนั้น เมื่อได้เห็นนิมิตซึ่งน่ากลัว ก็อยากให้นิมิตที่น่ากลัวนั้นหายไป เมื่อนิมิตที่น่ากลัวนั้นไม่หายไปตามประสงค์ ก็บังเกิดความเสียใจและร้อนใจไม่อยากพบ ไม่อยากเห็นซึ่งนิมิตที่น่ากลัวนั้นเสียเลย ชื่อว่าพยค้อนร้าย ๆ

ครั้นเมื่อจิตเกิดพยค้อนร้าย ดังกล่าวมาแล้ว **ปฏิกะ** กับ**ความประมาท** ก็บังเกิดขึ้นพร้อม เป็นเหตุให้เสื่อมเสียศรัทธา ห่อถอยจากการปฏิบัติ ไม่บำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญา ก็เสื่อมจากทางมรรค ทางผล ทางสวรรค์ ทางนิพพาน ถ้าได้เจริญญาตปริญญาวีรนี้เสมอ ก็สามารถทราบซึ่งพยค้อนร้ายแรงแห่งจิตให้หายได้ กับบังเกิดเป็นผู้มีสติกำหนดรู้ซึ่งจิต ทำความสงบนิ่งเฉยอยู่ได้ดี เมื่อจิตสงบตั้งมั่นลงได้แล้ว ตัณหาทั้ง ๓ คือ **กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา** ก็สงบไปเอง คือ ไม่ยินดี ไม่ยินร้าย และไม่ทะเยอทะยานอยาก พร้อมทั้งความไม่อยาก ก็สงบระงับไปตามกัน กลับตั้งใจไว้ได้ใน**มัชฌิมาปฏิปทา** คือตั้งใจไว้เป็นกลาง ไม่ตกใจกลัว และไม่กล้าเกินไป สม่าเสมอพอเหมาะพอดีเป็นหนึ่งอยู่ได้ ไม่เดือดร้อนในเรื่องนิมิตจะมีมา หรือไม่มีมา ก็แล้วแต่เหตุผล หรือมีมาแล้วจะหายไป หรือไม่หายไป ก็แล้วแต่เรื่องของเรื่อง **‘สันทิฏฐิโก’** เป็นผู้เห็นเอง **‘อกาลิโก’** ไม่เลือกกาล **‘เอหิภัสสิโก’** มีเครื่องแสดงบอกให้รู้เห็นตามเป็นจริงอยู่อย่างนั้น **‘ปัจจุตตัง’** รู้จำเพาะกับจิตตลอดไป ๆ

เมื่อ**ทรมานจิต** ให้ละพยค้อนร้ายแล้ว ย่อมบำเพ็ญสมาธิ ดำเนินตามหนทางอริยมรรคได้ดี คือ

๑. ทางดำเนินของ**สติ** ก็ดำเนินได้สะดวกดีขึ้น
๒. ทางดำเนินของ**สัมปชัญญะ** ก็ดำเนินได้สะดวกดีขึ้น
๓. ทางดำเนินของ**มัชฌิมาปฏิปทา** ก็ดำเนินได้สะดวกดีขึ้น
๔. ทางดำเนินของ**ทวิชฌายกรรม** ก็ทำความเห็นที่ตรงดีขึ้น
๕. ทางดำเนินแห่ง**การรวมจิต** พร้อมทั้ง**สติสัมปชัญญะ** ทั้งความเห็น

ก็รวมได้สะดวกดีขึ้น

ชื่อว่า**ดำเนินอริยมรรค**ได้ดี เรียกว่า**ญาณปริณญาวีรี** ด้วยประการฉะนี้ ฯ

วิธีที่ ๒ ชื่อ ตีรณปริณญาวีรี

แปลว่า ใคร่ครวญตรวจตรองเหตุผลแห่งนิमित

ใน**ตีรณปริณญาวีรี** ที่ ๒ นี้ เป็นหน้าที่ของนักปฏิบัติ**ขั้นสมถกรรมฐาน** **ผู้ชำนาญในญาณปริณญาวีรี**มาแล้ว มีหน้าที่จำเป็นต้องเจริญ**ตีรณปริณญาวีรี**ต่อไป ฯ

ในขณะที่เมื่อเจริญ**ตีรณปริณญาวีรี** นั้น นักปฏิบัติผู้ชำนาญ ย่อมเจริญในเวลา
รวมจิตได้แล้ว และมีนิมิตมาปรากฏเฉพาะหน้าก่อนแต่จะเจริญ**วิปัสสนา**
กรรมฐาน นักปฏิบัติผู้ชำนาญย่อมเจริญ**ตีรณปริณญาวีรี** ให้ชำนาญก่อน คือ
พิจารณา**ปฏิภาคนิมิต**ให้แตกฉาน ดังต่อไปนี้

ปฏิภาคนิมิต ในที่นี้มี ๒ ประการ คือ

๑. **ปฏิภาคนิมิตภายนอก** ได้แก่รูปร่างกายของมนุษย์ นอกจากตัว
ของเรา

๒. **ปฏิภาคนิมิตภายใน** ได้แก่รูปร่างกายของเราเอง

รวมปฏิภาคนิมิตมี ๒ ประการ ดังกล่าวนี้ มีในตัวของมนุษย์ทุกคน
ตลอดโลก บังเกิดเป็นนิมิตปรากฏขึ้นในเวลานั่งสมาธิ เรียกว่า**ปฏิภาคนิมิต**
นักปฏิบัติใหม่ทั้งหลาย ผู้ไม่ชำนาญ ก็รู้ไม่เท่าและแก้ไขไม่ได้ ย่อมไม่พ้นจากทุกข์
ทั้งปวง เพราะเหตุว่า **ตัวปฏิภาคนิมิตทั้งหมด เป็นตัวกองทุกข์ และอาสวะ**
กองกิเลส ฯ

วิธีแก้ปฏิภาคนิมิต นักปฏิบัติผู้ชำนาญ ย่อมแก้ปฏิภาคนิมิตภายนอกก่อน
คือเมื่อเวลากำลังนั่งสมาธิภาวนา รวมจิตได้แล้ว บังเกิดเห็นนิมิตมาปรากฏต่อหน้า
เป็นรูป เป็นรูปมนุษย์ผู้หญิง หรือรูปมนุษย์ผู้ชาย เป็นรูปเด็กเล็ก หรือรูป
หนุ่มสาว แสดงอาการเลบลิ้นปลิ้นตา หน้าบิดหน้าเบือน แผลกประหลาด น่าตกใจ

กลัว อาการอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม หรือแสดงอาการให้เห็นรูปคนตายก็ตาม ฯ

นักปฏิบัติผู้มีสติดี ย่อม**พลิกจิต**ของตน หวนกลับเข้ามาตั้งสติ กำหนดจิตไว้ให้ดี แล้ว**วิตก** ตามด้วยใจว่า **‘รูปนี้เที่ยง หรือไม่เที่ยง’** จะแก่เฒ่าชรา ตายลงไปหรือไม่ เมื่อวิตกตามด้วยใจดังนั้นแล้ว พึงหยุดและวางคำที่นึกนั้นเสีย กำหนดจิตให้รวมสนิท นิ่งพิจารณาด้วยความวางเฉย จนได้ความรู้แจ้งขึ้นเอง ปรากฏเห็นชัดซึ่งรูปนิมิตนั้น**ไม่เที่ยง** แก่เฒ่าชราไปเอง ตลอดเพ่งให้ตาย ก็ตายลงเอง ตามอาการที่วิตกในใจนั้น ๆ ทุกประการ

ต่อแต่นั้นจะ**วิตก**ในใจให้เห็นซึ่งรูปนิมิตที่ตายแล้ว เปื่อยเน่า ตลอดแตกทำลายกระจัดกระจายเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ ไปตามธรรมดาธรรมชาติ ย่อมได้ตามประสงค์ตลอดปอดโปร่งทุกประการ

เว้นแต่จิตถอนจากสมาธิแล้ว หรือนึกคาดคะเน หรือนึกเดาเอาเองเท่านั้น จึงไม่สำเร็จสมประสงค์

อันนักปฏิบัติผู้ชำนาญจริงแล้ว ย่อมไม่ใช้คาดคะเน และไม่นึกเดาเอา คือย่อมทำตามระเบียบวิธีที่ถูกต้องจริง ๆ จึงสำเร็จตามประสงค์ ฯ

วิธีแก้ปฏิภาคนิมิตภายใน

ในขณะที่เมื่อพิจารณาปฏิภาคนิมิตภายนอกได้ความชัดแล้ว ชื่อว่า**แก้ปฏิภาคนิมิตภายนอกได้แล้ว** อย่าหยุดเพียงแค่นั้น หรืออย่าพึงเป็นผู้ประมาททอดธุระเสีย **ให้น้อมเอาจิตของตนหวนกระแสนกลับเข้ามา พิจารณาในร่างกายของเราเอง ฯ**

ในเบื้องต้น ถ้าจิตของตนไม่ปลอดโปร่ง คือ ไม่แลเห็นร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่ง ให้พึงรวมเอาแต่จิตให้สนิทอยู่ก่อน เมื่อจิตของตนรวมสนิทดีแล้ว ในที่นี้ประสงค์ให้วิตกว่า ศีลของเราบริสุทธิ์ดีแล้ว สมาธิของเราก็ดังมั่นดีแล้ว เมื่อมี**ศีล** ก็ต้องมี**สมาธิ** เมื่อมี**สมาธิ** ก็ต้องมี**ปัญญา**

บัดนี้ **ศีล สมาธิ** มีแล้ว **ปัญญา**เป็นอย่างไร เมื่อ**วิตก**ตามด้วยใจ

ดังนี้แล้ว ฟังหยุดและวางคำที่วิตกนั้นเสีย กำหนดจิตให้รวมสนิท นิ่งพิจารณาด้วยความวางเฉย จนกว่าได้ความรู้แจ้งขึ้นเอง ปรากฏเห็นชัดซึ่งผู้^{ซึ่ง}ทั้งหลายซึบอกว่า ทางนี้เป็นทางรัก ทางนี้เป็นทางเกลียด ทางนี้เป็นทางมัชฌิมาปฏิบัติ พร้อมทั้งแลเห็นเป็นทางโปร่งโล่ง ทั้ง ๗ ทาง ในขณะเดียวกัน ก็รู้ชัดได้ว่าปัญญาคือความเห็นชอบ พร้อมทั้งความรู้ก็รอบคอบด้วย ฯ

ต่อแต่นั้น ฟังวิตกถามส่วนของร่างกายภายในร่างกายตนเองเป็นตอนๆ ไป ในตอนแรก ฟังวิตกว่า ร่างกายของเราเป็นอย่างไร **เที่ยงหรือไม่เที่ยง** จะแก่เฒ่าชรา และแตกทำลาย เปื่อยเน่าลงไป เหมือนกันหรือไม่

เมื่อวิตกถามด้วยใจเช่นนั้นแล้ว ฟังหยุดและวาง**คำวิตกนั้นเสีย** กำหนดจิตให้รวมสนิทพิจารณาด้วยความวางเฉย จนกว่าได้ความรู้แจ้งขึ้นเอง และแลเห็นชัดแจ้งประจักษ์ว่าร่างกายของเรา แก่เฒ่าชรา และลึ้มตายลงไปในปัจจุบันทันใจในขณะนั้น สำเร็จสมประสงค์ ฯ

ตอนที่ ๒ เมื่อ**วิตกถามด้วยใจ**ในใจว่า อาการ ๓๒ ภายในร่างกายเรา ส่วนไหนตั้งอยู่อย่างไร มีลักษณะอาการเป็นอย่างไร **หทัยวัตถุอยู่ที่ไหน** ครั้นเมื่อ**วิตกถามด้วยใจ**ดังนี้แล้ว ฟังหยุด และวาง**คำวิตกนั้นเสีย** กำหนดจิตให้รวมสนิทพิจารณาด้วยความวางเฉย จนกว่าจะได้ความรู้แจ้งขึ้นเองปรากฏเห็นชัด ซึ่งดวงหทัยวัตถุ ตั้งอยู่ทรวงอกข้างซ้าย มีรูปร่างลักษณะคล้ายดอกบัวตูม มีหน้าที่ทำงานผลิตเลือดส่งไปเลี้ยงร่างกาย

เมื่อเห็นเครื่องภายในก่อนดังนี้ ฟังพิจารณาเครื่องภายในให้ตลอด คือพิจารณาม้าม ว่าตั้งอยู่ตรงไหน มีรูปลักษณะอาการเป็นอย่างไร ให้**วิตกถามด้วยใจ** แล้วหยุดวาง**คำวิตกนั้นเสีย** กำหนดจิตรวมให้สนิท นิ่งพิจารณาด้วยความวางเฉย จนกว่ารู้ขึ้นเองว่า ม้ามตั้งอยู่ข้างซ้ายของดวงหทัยวัตถุ มีรูปลักษณะคล้ายตับ มีสีแดง ส่วนตับนั้น ตั้งอยู่ข้างขวาของดวงหทัยวัตถุ มีสีดำคล้ำ ปอดตั้งอยู่ทรวงอกเบื้องบน มีหน้าที่รับลมหายใจเข้าออก แลส่งไปเลี้ยงร่างกายทั่วสรรพางค์กาย

อันดั่ง ไส้ใหญ่ ต่อจากลำคองไป มีกระเพาะอาหาร สำหรับอาหารใหม่ ต่อจากกระเพาะอาหารใหม่ลงไป เรียกว่าลำไส้ใหญ่ ตั้งอยู่ในท้องของเรา เป็นชุด ๆ มีไส้หน้อยรัดตึง เรียกว่าสายรัดไส้

ต่อจากลำไส้ใหญ่ มีกระเพาะอาหารเก่า สำหรับกากของอาหาร ต่อจากกระเพาะอาหารเก่าลงไป เป็นทวารหนัก สำหรับถ่ายอุจจาระ ฯ

เมื่อเห็นแจ้งขึ้นเอง ซึ่งเครื่องภายใน ชัดเจนตลอดแล้ว **พึงพิจารณา** **อาการ ๓๒ เป็นอนุโลมปฏิโลม โดยปัจจัยตั้ง รู้จำเพาะกับจิต ไม่ใช่หนีไปตาม** **ตำราที่จำได้**

นักปราชญ์ทั้งหลาย ย่อมนิเวทิตกถามผู้รู้ ในเวลานั่งสมาธิรวมจิตสนิทแล้ว มีสติกำหนดจิตได้แล้ว **พึงวิตกถามด้วยใจว่า เกสา** แปลว่า ผม ตั้งอยู่ที่ไหน มีรูปพรรณสัณฐานอย่างไร เมื่อวิตกถามแล้ว พึงหยุดและวางคำถามนั้นเสีย มีสติ รวมจิตให้สนิท นิ่งพิจารณาด้วยความวางเฉย จนปรากฏเห็นชัดขึ้นเองว่าผมอยู่บนศีรษะ มีสีดำคล้ำ รูปพรรณสัณฐานเป็นเส้นยาว ๆ แก่แล้วหงอกขาว ตายแล้วลงถมแผ่นดิน

โลมา แปลว่า ขน เกิดอยู่ตามขุมขน มีหัวร่างกาย ครั้นเมื่อเราตายถมแผ่นดินพระธรณี **นขา** แปลว่า เล็บ มีอยู่ที่ปลายนิ้ว ทั้งตีนทั้งมือ ทุกคนย่อมถือว่าเล็บของตน ลื่นซีพวยจาขนมลงถมแผ่นดิน **ทันตา** แปลว่า ฟัน ในปากของเรา ครั้นเมื่อแก่เฒ่า ฟันเราโยกคลอน หนักเข้าหลุดถอน ลงถมแผ่นดิน **ตโจ** แปลว่า หนัง หุ้มร่างกายเรา ตายแล้วถูกเผา ถมแผ่นดินพระธรณี ฯ

ครั้นเมื่อพิจารณา ปรากฏเห็นเอง แจ่มประจักษ์ใจตามความเป็นจริง ในมูลกรรมฐานนี้แล้ว ชื่อว่า พิจารณาเป็น**อนุโลม** พึงพิจารณาย้อนกลับ เป็น**ปฏิโลม** กลับไปกลับมา ให้ชำนาญดีแล้วจึงพิจารณาเป็นลำดับต่อไปอีกว่า **มังส** แปลว่า เนื้อ มีหนังหุ้มอยู่รอบ จะแลดูด้วยตาย่อมไม่เห็น เมื่อเราพิจารณาดูซึ่งเนื้อ จำเป็นต้องถลกหนังนี้ออกให้หมดเสียก่อน จึงจะพิจารณาดูซึ่งเนื้อให้เห็นจริงแจ่มประจักษ์ได้ แต่จะต้องถลกออกด้วยอุบายปัญญา

ครั้นพิจารณาเห็นดังนั้นแล้ว พึงทำในใจด้วยอุบายที่ชอบ คือมีสติยกจิตขึ้นเพ่งให้หนังเลิกลอกไป ตั้งแต่หนังศีรษะ เป็นต้นไปโดยลำดับ ตลอดถึงหนังพื้นเท้าเป็นที่สุด เสร็จแล้วเอากองไว้ที่พื้นแผ่นดิน

เมื่อเพ่งพิจารณาให้หนังเลิกลอกไปหมดแล้ว ก็แลเห็นกล้ามเนื้อเอ็นกล้ามเนื้อทั่วสรรพางค์กาย จึงตั้งสติ กลับจิตให้รวมสนิท แล้วยกจิตขึ้นเพ่งให้กล้ามเนื้อหลุดออกจากกระดูก หมดทุกกล้ามเนื้อ ตลอดทั่วสรรพางค์กาย ตกลงไปกองอยู่ที่พื้นแผ่นดิน

เมื่อกล้ามเนื้อหลุดออกจากโครงกระดูกหมดแล้ว ก็แลเห็นเส้นเอ็นอย่างกระจ่างแจ้ง ว่าเส้นเอ็นทั้งหลายวัดรังโครงกระดูก ให้ติดกันอยู่ได้

เพื่อจะพิจารณาให้เส้นเอ็นหลุดจากโครงกระดูกนั้น จึงพลิกจิตให้กลับรวมสนิทแล้ว ยกจิตขึ้นเพ่งให้เส้นเอ็นทั้งหลายหลุดจากโครงกระดูกหมดทุกเส้น

เมื่อเส้นเอ็นหลุดจากโครงกระดูกหมดแล้ว ก็แสดงให้เห็นโครงกระดูกได้อย่างกระจ่างแจ้ง ฯ

เมื่อเห็นโครงกระดูกแจ่มแจ้ง แต่เครื่องภายในโครงกระดูกยังมีอยู่ พึงกระทำพิธีพิจารณาให้เครื่องภายในโครงกระดูกนั้น หลุดออกไปก่อน แล้วจึงพิจารณายกจิตขึ้นเพ่งให้โครงกระดูกหลุดออกเมื่อภายหลัง ฯ

วิธีพิจารณาให้เครื่องภายในหลุดออกจากโครงกระดูก ให้มีสติพลิกจิตกำหนดรวมจิตให้สนิทแน่วแน่ คล้ายยกจิตขึ้นเพ่ง ให้เครื่องภายในหลุดออกจากโครงกระดูก ทีละอย่าง ๆ คือ เพ่งม้าม ให้ม้ามหลุดออกไป เพ่งหทัยวัตถุ ให้หทัยวัตถุหลุดออกไป เพ่งตับ ให้ตับหลุดออกไป เพ่งพังผืด ให้พังผืดหลุดออกไป เพ่งไต ให้ไตหลุดออกไป เพ่งปอด ให้ปอดหลุดออกไป เพ่งลำไส้ใหญ่ ให้ลำไส้ใหญ่หลุดออกไป เพ่งลำไส้เล็ก ให้ลำไส้เล็กหลุดออกไป เพ่งอาหารใหม่ อาหารเก่า ให้อาหารใหม่ อาหารเก่า หลุดออกไป

เมื่อเครื่องภายในโครงกระดูกหลุดออกไปหมดแล้ว ชาติุน้ำทั้งหลาย มีน้ำเลือด น้ำเหลือง เป็นต้น มีน้ำมูตร เป็นที่สุด ก็หลุดออกจากโครงกระดูก

ตกลงไปกองอยู่ที่พื้นแผ่นดิน ฯ

เมื่อมีสติ ฟังพิจารณา ให้เครื่องภายในภายนอกหลุดออกจากโครงกระดูกหมดแล้ว ก็แสดงให้เห็นโครงกระดูกอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง ทั้งข้างในข้างนอก จึงพิจารณาโครงกระดูก เป็นอนุโลม ปฏิโลม ต่อไป ฯ

วิธีพิจารณาโครงกระดูกเป็นอนุโลม

ฟังมีสติ กำหนดจิตให้รวมสนิทเรียบร้อยแล้ว ยกจิตขึ้นฟังพิจารณา กำหนดให้รู้โครงกระดูกโดยลำดับ ตั้งแต่เบื้องบนลงไปถึงที่สุดเบื้องต่ำ คือ ฟังพิจารณากระดูกกะโหลกศีรษะ แลกำหนดให้รู้แจ้งว่า กระดูกกะโหลกศีรษะนี้เป็นแผ่นโค้งเข้าหากัน มีพื้นเกาะกันไว้เป็นกะโหลกอยู่ได้ กระดูกคอ เป็นข้อๆ และเป็นท่อนๆ รวมกันไว้เป็นลำดับลงไป กระดูกหัวไหล่ กระดูกไหปลาร้า ต่อกออกจากกระดูกคอทั้ง ๒ ข้าง กระดูกแขนทั้ง ๒ แขน กระดูกศอก ทั้ง ๒ ศอก กระดูกข้อมือ เป็นกระดูกฝ่ามือ กระดูกนิ้วมือทั้ง ๑๐ นิ้ว กระดูกซี่โครงทั้ง ๒๔ ซี่ กระดูกสันหลังเป็นข้อๆ และเป็นท่อนๆ รวมกันไว้เป็นลำดับลงไปตั้งแต่กระดูกคอ ตลอดถึงกระดูกบั้นเอว กระดูกตะโพก กระดูกโคนขา กระดูกเข่า กระดูกแข้ง กระดูกข้อเท้า เป็นกระดูกฝ่าตีน กระดูกนิ้วเท้าทั้ง ๑๐ นิ้ว พิจารณาโดยลำดับอย่างนี้ เรียกว่าพิจารณาเป็นอนุโลม

เมื่อพิจารณาย้อนกลับเป็นปฏิโลม ดังต่อไปนี้ ฯ

วิธีพิจารณาโครงกระดูกเป็นปฏิโลม

ฟังมีสติ กำหนดจิตให้รวมสนิทเป็นหนึ่งตลอดไป ยกจิตขึ้นฟังพิจารณา กำหนดรู้โครงกระดูก ย้อนกลับเป็นปฏิโลม ตั้งแต่เบื้องต่ำลำดับขึ้นไป จนถึงที่สุดเบื้องบน คือ ฟังพิจารณาให้รู้เห็นกระดูกนิ้วตีนทั้ง ๑๐ นิ้วตลอด แล้วฟังพิจารณาให้รู้เห็นกระดูกฝ่าเท้า กระดูกข้อเท้า กระดูกแข้ง กระดูกเข่า กระดูกโคนขา กระดูกตะโพก กระดูกบั้นเอว กระดูกสันหลัง กระดูกซี่โครง กระดูกหัวไหล่

กระดุกไพลำร้า กระดุกแขน กระดุกคอก กระดุกข้อมือ กระดุกฝ่ามือ กระดุก
นิ้วมือ กระดุกคอ กระดุกกะโหลกศีรษะ พิจารณาย้อนกลับ ตั้งแต่เบื้องต่ำ
ตลอดขึ้นไปจนถึงเบื้องบน อย่างนี้เรียกว่า **พิจารณาเป็นปฏิโลม** ฯ

พิจารณารวมศูนย์กลาง เป็นจุดหมายที่ตั้งมั่น

เมื่อพิจารณาโครงกระดูก เป็นอนุโลม ปฏิโลม ถอยลง ถอยขึ้น รอบคอบ
ตลอดแล้ว พึงพิจารณารวมศูนย์กลางที่ท่ามกลางอก ดังต่อไปนี้

พึงมีสติ รวมจิต พร้อมทั้งความคิดความเห็นที่ได้พิจารณาเห็นโครงกระดูก
ตั้งแต่เบื้องบนลงไปถึงเบื้องล่าง ตั้งแต่เบื้องล่างย้อนกลับขึ้นมาจนถึงเบื้องบน
รอบคอบตลอดแล้ว นั้น ทวนกระแสรวมเข้าตั้งไว้ในท่ามกลางอก มีสติพิจารณา
ให้รู้แจ้งว่า ร่างกายนี้ก็เป็นแต่เพียงสักว่ากาย ถ้าไม่มีใจครองก็ไม่รู้สึก รู้นึก รู้คิด
และเคลื่อนไหวไปมาไม่ได้ มีวิญญาณจิตดวงเดียวเท่านั้น เป็นใหญ่ในชีวิต
ของเรา ร่างกายทั้งสิ้นนี้ก็อยู่ใต้อำนาจแห่งจิตดวงนี้ ฯ

เพราะฉะนั้น จำเป็นเราต้องรวมเอาดวงจิตของเราเข้าตั้งไว้ให้เป็น เอก
จิต เอกธรรม เอกมรรค คือให้เป็นจิตดวงเดียว ตั้งมั่นอยู่ที่ทรวงอก

วิธีที่ ๒ ดังกล่าวมานี้ เรียกว่า **เจริญไตรณปริณญาวีรีย** จบเท่านี้ ฯ

วิธีที่ ๓ เจริญปหานปริณญาวีรีย

แปลว่า ละหรือวางนิมิตได้ขาด

(อาจารย์อธิบายดังนี้)

นักปฏิบัติในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มิเพียรเพ่งอยู่ และมีประสงค์จะ
บำเพ็ญตนให้ก้าวสู่โลกุตระธรรม จึงจำเป็นต้องเจริญปหานปริณญาวีรียต่อไป

การเจริญปหานปริณญาวีรีย ย่อมเจริญด้วยวิปัสสนากรรมฐาน

๓ ประการ คือ

๑. วิปัสสนาธุโลม ใช้บริการกรรมภาวนาอนุโลมเข้าหาวิปัสสนาวีธี ๑
๒. วิปัสสนาสถูญตวิโมกข์ ใช้บริการกรรมภาวนาดับสัญญาให้ขาดสูญ ๑
๓. วิปัสสนาวิโมกขปริวติ ใช้บริการกรรมภาวนาวิปัสสนาญาณวิธีให้เต็มรอบ ระงับนิมิตให้ขาด ถอนอุปาทานขั้นันต์ ตลอดถอนตัณหาทั้งโคน ๑

บัดนี้ จะกล่าว**ภูมิจิต**แห่งนักปฏิบัติที่สมควรได้เจริญวิปัสสนาทั้ง ๓ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อผู้ปฏิบัติจะได้ปฏิบัติถูก คือ

๑. นักปฏิบัติบางคนหรือบางองค์ เมื่อนั่งสมาธิภาวนารวมจิตสนิทได้ดี แต่**มีปีติแรงกล้า** บังเกิดขึ้นทับถมกลบเกลื่อนดวงใจ จะยกจิตขึ้นพิจารณาอะไร ก็ไม่สะดวก จำเป็นต้องใช้บริการกรรมภาวนา**วิปัสสนาธุโลม** ว่า ‘**ขยวธมฺมา สงฺขาร**’ หรือ ‘**ขยธมฺมา วยธมฺมา สงฺขาร**’ เป็นต้น

๒. นักปฏิบัติบางคนหรือบางองค์ เมื่อนั่งสมาธิภาวนา รวมจิตสนิทได้ดีเหมือนกัน แต่เมื่อบังเกิด**มีนิมิตขึ้นมา** เหลือวิสัยที่จะแก้ไขได้ กลายเป็น**สัญญา**เนื่องอยู่ในจิต ระงับไม่ได้ จำเป็นต้องเจริญวิปัสสนา**สถูญตวิโมกข์** ใช้บริการกรรมภาวนาว่า ‘**สพฺเพ สงฺขาร** **สพฺพสญฺญา อนตฺตา**’ เป็นต้น ๑

๓. นักปฏิบัติผู้มี**ภูมิจิตสูง** ได้เจริญญาณตปริญาณวิธี และได้เจริญติริณปริญาณวิธีจนตลอด ดังกล่าวแล้ว ชื่อว่ามีภูมิจิตสูง ก้าวล่วงวิปัสสนาธุโลม และวิปัสสนาสถูญตวิโมกข์ แล้ว **ควรได้เจริญวิปัสสนาวิโมกขปริวติ** ต่อไป ๑

วิธีเจริญวิปัสสนาวิโมกขปริวติ

ในขณะที่เมื่อตรวจค้น**ปฏิกาคณิมิต** เลิกถอนเครื่องภายในภายนอกออกหมดแล้ว ยังเหลือแต่โครงกระดูกเปล่า และได้พิจารณาโครงกระดูกเป็นอนุโลมปฏิโลม รอบคอบตลอดแล้ว ได้รวมจิตให้สนิท**ตั้งมั่นที่ทรงอกดี**แล้ว มีสติยกจิตขึ้นเพ่งซึ่งโครงกระดูกนั้นด้วยอุบายปัญญา ซึ่งบังเกิดขึ้นเอง ว่าโครงกระดูกทั้งสิ้นนี้เป็นของไม่ใช่ตน ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา ชื่อว่าเห็นอนัตตา ด้วยใจใน

ของตนเอง และเห็นเป็นอนิจจัง ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ แน่แก่ใจแล้ว ยก**ปริกรรม**
วิปัสสนาวิโมกขปริวัตติ ขึ้นปริกรรมภาวนา ว่า

‘สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา สพฺเพ ธมฺมา อนิจฺจา สพฺเพ ธมฺมา ทุกฺขา’

ให้ปริกรรมภาวนา นึกอยู่ในใจอย่างเดียวไม่ออกปาก และไม่ให้มีเสียง
มีสติกำหนดจิต พังด้วยความนิ่งและว่างเฉย จนกว่าจะปรากฏเห็น**โคจรกระดูก**
นั้นหลุดออกจากกัน ตกลงไปกองอยู่ที่พื้นแผ่นดิน ๑

เมื่อปรากฏเห็นแจ้งชัดว่า โคจรกระดูกนั้นหลุดออกจากกัน ตกลงไปกองอยู่
ที่พื้นแผ่นดินหมดแล้ว พึงมีสติยกจิตขึ้นพัง และปริกรรมภาวนา**วิปัสสนาวิโมกข**
ปริวัตติ อีกว่า

‘สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา สพฺเพ ธมฺมา อนิจฺจา สพฺเพ ธมฺมา ทุกฺขา’

ให้นึกอยู่ในใจอย่างเดียว จนกว่าจะปรากฏเห็นชัดว่า เครื่องอวัยวะ
ทุกส่วนที่ตกลงไปกองอยู่ที่พื้นแผ่นดินนั้น ได้ละลายกลายเป็นดิน เป็นน้ำ
เป็นลม เป็นไฟ ไปเองหมดแล้ว ๑

เมื่อจะ**รับสัญญา**ที่หมายพื้นแผ่นดินปลุ่พิ พึงมีสติยกจิตขึ้นพัง ปริกรรม
ภาวนา**วิปัสสนาวิโมกขปริวัตติ** ดังกล่าวแล้ว ๑

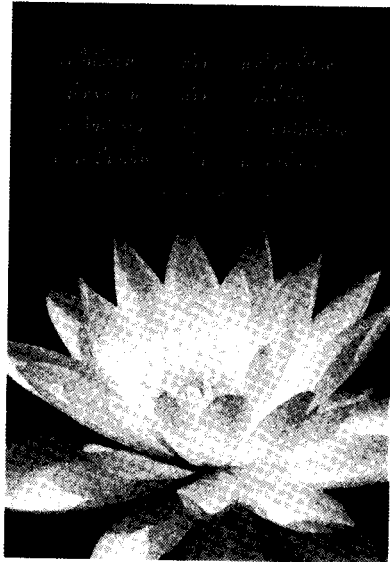
เมื่อจะรับเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็ให้ปริกรรมภาวนา**วิปัสสนา**
วิโมกขปริวัตติแบบเดียวกัน ตลอดระดับ**อรุโฆณทั้ง ๔** ก็ใช้ปริกรรมภาวนา**วิปัสสนา**
วิโมกขปริวัตติแบบนี้ตลอดไป ๑ นี่แลชื่อว่าได้เจริญ**ปหานปริญญาวีรีย** ๑

ในตอนสุดท้ายนี้ขอเตือนไว้ว่า ในเวลาได้ใช้คำปริกรรมภาวนา**วิปัสสนา**
วิโมกขปริวัตตินี้ พิจารณาให้โคจรกระดูกละลายไปเองแล้วก็ดี และได้พิจารณาให้
เครื่องอวัยวะต่าง ๆ ที่ตกลงไปกองอยู่พื้นแผ่นดินนั้นละลายกลายเป็นดิน เป็น
น้ำ เป็นไฟ เป็นลม ไปแล้วก็ดี ตลอดได้พึงพิจารณาให้พื้นแผ่นดินละลายไปเอง
แล้วก็ดี พึงเป็นผู้มีสติบริบูรณ์ กำหนดเอาจิตของตนไว้ ให้รวมสนิทเป็นเอกจิต
เอกธรรม เอกมรรค คือเป็น**หนึ่งอยู่กับที่ตลอดไป** อย่าพึงเป็นผู้ประมาททอด
ธุระปล่อยจิตของตนให้ฟุ้งซ่านไป ๑

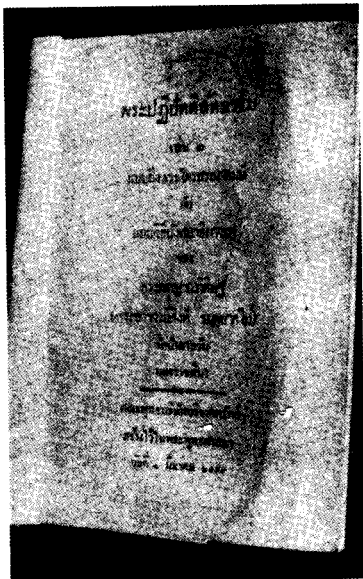

เมื่อได้บำเพ็ญข้อปฏิบัติดีปฏิบัติชอบในพระพุทธศาสนาดังกล่าวมาถึงขั้นนี้แล้ว
ย่อมแลเห็นอานิสงส์แห่งการปฏิบัติพระพุทธศาสนา มาก ไม่มีประมาณ เชื่อว่า
ได้ถึงพระไตรสรณคมน์อันแท้จริง ส่วนที่ยิ่งกว่านี้ยังมีอยู่อีก ๗

พระไตรสรณคมน์ย่อ เล่ม ๑ จบเท่านี้ ๗

ตัวอย่างปกหนังสือธรรมะของหลวงปู่สิงห์ ขนดะยัคโม

พระปฏิบัติศีลธรรม เล่ม ๒

พร้อมด้วย

ประวัติการดำรงวัดป่าสาละวัน

และ

งานพระพุทธศาสนาอำเภอบึงสามพันในพระอารามจักร

จัดทำโดย

พระญาณวิบูลย์สถิตวิหาราวง (ขนดะยัคโม สิงห์)

วัดป่าสาละวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

พิมพ์เมื่อครั้งที่

ในงานพุทธทาสีมา (วัดป่าสาละวัน) นครราชสีมา

ณ วันที่ ๓-๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

ประวัติวัดป่าสาละวัน

ประวัติพระวิปัสสนาจารย์

วิธีปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา

ธรรมบรรยายยามยากยามงท

นางชาญนิคม (แก้ว ขันกร)

พิมพ์ด้วยเป็นพุทธบูชา

ในงานฉลองวัดพระพุทธศาสนา

วัดป่าสาละวัน

วัดป่าสาละวัน

วันที่ ๓-๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

พระพุทธศาสนา

ของ

พระอาจารย์สิงห์ ขนดะยัคโม

คุณหญิงนครราชสีมา (เจือ สิงห์)

นางพวง สุวรพิน

พิมพ์เพื่อเป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

วันที่ ๓-๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

พิมพ์โดยพระญาณวิบูลย์ (แปง)

เจ้าอาวาส

ชกบ่องพระพุทธรศำสนา

โคย-พระอจาร์ยสังห์ ชันดขาคโม
และ พระมหำปิ่น ปญญาพล

วัดป่าสาลวัน จังหวัด นครราชสีมา

(ไมสงวนถำเงิน)

ขุนพลแห่งกองทัพธรรม
พระญาณวิศิษฐ์สมิทธิวีราจารย์
พระอาจารย์สิงห์ ขันตยาคโม
วัดป่าตาลวัน อ.เมือง จ.นครราชสีมา

รายนามเจ้าภาพร่วมพิมพ์หนังสือ
พระญาณวิศิษฐ์สมิทธิวีราจารย์
(หลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม)
โครงการหนังสือบูรพาจารย์อีสานใต้ เล่ม ๒
พิมพ์ครั้งที่ ๑ : เดือนพฤษภาคม ๒๕๕๔

บริจาค ๑๐,๐๐๐ บาท

ดร. ชัยยุทธ ปิณฑโนอาหา แพทย์หญิง พรปวีณ์ จิตวิรัชวัฒน์
นายปฐม - นางภัทรา นิคมานนท์ และครอบครัว

บริจาค ๘,๐๐๐ บาท

รศ. นพ. เกรียงศักดิ์ - ผศ. พญ. กมลวรรณ เจนวนิสิฐ

บริจาค ๗,๐๐๐ บาท

นายแพทย์ ศุภกฤต สำราญชัยกร

บริจาค ๕,๐๐๐ บาท

นายกิตติ ตูจินดา นายประวิช - นางกัลยา ตุงคะเสรีรักษ์
คุณแม่พูนศิริลักษณ์ และคุณนิธิต สมทรัพย์เสถียร

บริจาค ๔,๐๐๐ บาท

ครอบครัว เทียรรัชไชย

บริจาค ๓,๕๐๐ บาท

นางเสมีอนทิพย์ ธรรม์ครกุล

คุณธนกร - จุฑาทิพ อุดมอักษรมาดา

บริจาค ๓,๐๐๐ บาท

ครอบครัวอัศวนนท์ และ หจก. กรุงเทพอะไหล่

MARVIN VINIK

URAI ACKERBAUER

นายวิทยา เชิดชูวงศ์สันติ

อาจารย์ วีระ โมกขะเวส

นายนิพนธ์ เลิศปรีสัญญา

คุณสุนันท์ วุฒิวิทย์การ

บริจาค ๒,๕๐๐ บาท

นายณัฐพจน์ มนูญภัทราชัย

นายธนาธิร ลิขิตวิรัชวัฒน์

บริจาค ๒,๑๐๐ บาท

คุณจริยาภรณ์ เรือนทอง

บริจาค ๒,๐๐๐ บาท

น.ส. วิภาพร กุลสัมฤทธิ์

คุณธนพร โมราเพ็ญ

นางรีนรมย์ เวชโช

อาจารย์ จารุณี ประชุมสุข

พ.ต.ท. อนันต์ - คุณรัศมี เกาไคยนันท์

นายธีรวัฒน์ ชีววัฒนรัตน์

นพ. นิยม เกษจำรัส

คุณณัฐกาญจน์ อัศววิเศษศิระกุล

นายเจริญ เฉยพ่วง

คุณทรงกลด - คุณกนกวรรณ ดวงหาค้าง

น.ส. วรณา โคมโลก

บริจาค ๑,๕๐๐ บาท

MICHAEL TRIGGLIANO

นางละเมียด ไผ่สุพัฒน์

คุณวราภรณ์ มหาวิเศษศิลป์

คุณวีณรินทร์ญา นฤมลมงคลไกล

นายชัยยศ หลิมเจริญ

นายธนวัฒน์ กำจรไพศาล

นายแพทย์ เกรียงศักดิ์ หลิวจันทร์พัฒนา

บริจาค ๑,๔๐๐ บาท

คุณสุริยา สุริยาแสงศรี

คุณนัทธกร ช่อพันธ์ และ รัก พรหมจรรย์

บริจาค ๑,๒๐๐ บาท

คุณมาลี นวัจกิจ และคณะ

ร.ต.อ. บุลชัย สุคนธมัต

บริจาค ๑,๑๐๐ บาท

คุณทัศนีย์ ดิสระพงษ์

บริษัท ยู.เอ็ม.ที. สตีล จำกัด

คุณศิริพร วัฒนะสุวรรณกร

คุณสุมนา โต๊ะสงวนพันธ์

บริจาค ๑,๐๐๐ บาท

นายพงศ์ภัทร นิคมานนท์

นายไสดา ร้อยพรมมา

นางณัฐิมา ปัญจมาภิรมย์

นายบุญเกียรติ สถาพรวัฒนกิจ

นายพยุ่ง - นางทวี จันทร์เอี่ยม

นายชลิต อุทยานวุฒิกุล

แพทย์หญิง อุษณีย์ ปอยสูงเนิน

คุณอุไร โชติกุล

คุณถนอมชัย หรรษาเจริญพรพานิช

นายกฤษณะ หงษ์ไโล

คุณเบญจมาภรณ์ อ่อนรัมย์

นายสุวิทย์ - นางศุทธิกานต์ กริชไกรวรรณ

นางกนกวรรณ บุญวรโชติ

นายศรัณย์ เรืองขจร

พลเอก สมหวัง ยัญญะสิทธิ์

คุณเอกศักดิ์ - คุณสุดา ภูริผล

นางเม้ง แซ่ตั้ง และ น.ส.มัทนา ทุติยาภรณ์ และครอบครัว

พ.ต.อ. ประภักษ์ - คุณคิโยโกะ บุญญลักษณ์ คุณณัฐชนก แก่งหินแก้ว

คุณอุทุมพร วาสันตกุล

คุณวรรณธ์ - คุณเมย์รุธี อาจศิริ

คุณกัญญา กิจสุวรรณ

น.ส. วิภาวดี สมิตพิพงศ์

นายธีระสานต์ ภาณิตพิเชษฐ์วงศ์

นายบัญชา กันทรวิชัยวัฒน์

คุณจุฑามาศ วงศ์ศิวัธาส

คุณหม่อม กำไลทอง สุทธิเชื้อนาค

คุณแม่จรรยา - คุณอัจฉรีย์ อมรเลิศวิมาน คุณวันเพ็ญ ชลิตตาภรณ์

คุณสถาพร - ธนอมนวล - กรพรหม - พรพรหม กลิ่นพุ่ม

นายบุญศรี-นางพิมล ชลิตตาภรณ์ และบุตร ธิดา คุณศรีพัชรินทร์ เมฆวิวัฒน์นางค์

นายสงวน คณาวัดนไชย, คุณจรัสศรี คณาวัดนไชย คุณชวาล กลิ่นดำรง

คุณสุปราณี พันธุ์ศิริ

คุณเพชรภรณ์ ศิริวิมโก

คุณภัทรพรรณ สุทธิวานิชย์

นายพลศักดิ์ บัวศรี และครอบครัว

นางมณี โมราเพ็ญ, น.ส. นิตยา โมราเพ็ญ, นายวิชัย มาร์ติน

ทันตแพทย์หญิง ศิริกาญจน์ เจนวัฒนาเวช ทันตแพทย์หญิง สุธารัตน์ ชัยเฉลิมศักดิ์

คุณป้า เรณู น้อยนันทน์

คุณทรงศักดิ์ ปิยะวรรณรัตน์

คุณทักษิณี กาญจนไชยนันท์

นายสนธยา เมยานนท์

นายสุชาติ เสถียรพัฒนากุล

นายณนันท เหล่าสุนทร

นายมงคล แซ่เจียะ

นายณรงค์ศักดิ์ กิจทวีปวัฒนา

คุณอรุณี บริสุทธิ์

นายนพพร สวัสดิ์ธนพิสุทธิ์

คุณโกวิท จิ่งเสถียรทรัพย์

คุณตาสมพล คุณาเนตร

นายทวี ธรรมสรณกุล

นายคำนึง เสดานนท์

อาจารย์ รุจพร วิชาสุรมณฑล

คุณวิเชียร สุขสถาวรพันธุ์

นายอนุสนธิ์ อัครลาวัณย์

นายชูพงษ์ และ นางชลิดา ไชติจิตรกะ

คุณชลพิณท์ เบญจมณีไพโรจน์

นายพรชัย พัทธกุล

คุณสรเรณู เกียรติสุไพบุลย์ และครอบครัว รศ. ดร. สุวัฒน์ วัฒนวงศ์

นายธีรภัทร นิคมานนท์

คุณปวีณา ขาวเพียรพานิชย์

นายพรภัทร นิคมานนท์

คุณณัฐบุญยิศา รุจิโชติไพศาล

คุณอัญชลีพร ธรรมจรัสศรี

บริจาค ๕๓๐ บาท

นายประสิทธิ์ เอื้ออนันต์ตระกูล

บริจาค ๕๐๐ บาท

นายจรัญ ทองเครือ

คุณธัญญลักษณ์ เสนาะเสียง

บริจาค ๔๐๐ บาท

คุณสมเกียรติ พุทธธรรมวงศ์

คุณสุนทรีพย์ แสงชัยไพศาล

คุณภาณี วัฒนสกุลพันธุ์

คุณอนุสิทธิ์ ยางสูง และครอบครัว

บริจาค ๓๕๐ บาท

คุณเพ็ญจันทร์ ปัทมประภาณนท์

นายชัยวุฒิ ชีโนวรรณ

บริจาค ๓๐๐ บาท

นายบุญชัย วัชรเมธี

นายขวัญชัย ตันตราจิน

นายสิริเศรษฐ ปั่นทุรอำพร

นายชัยยศ พรพงษ์อภิสิทธิ์

นายมณฑียร ตีรอรุณศิริ

นายจิตพล ภัยแคล้ว

นายธรรมะพัฒน์ ชีอวิริยพันธุ์

คุณอารี มกรานนท์

บริจาค ๖๗๐ บาท

คุณบุษปากานต์ ยุติศาสตร์

คุณอรรพวรรณ อริพ่าย

นายแพทย์ ปฐมภาพ พลอยบุรณินท์

บริจาค ๖๕๐ บาท

นายประเสริฐ - นางสุกมาส - ด.ช. ภคิน วิชัยวงศ์

บริจาค ๖๐๐ บาท

คุณพยงค์-รุ่งทิพย์-พงศกร-พัลลภ ชีรภาพวงศ์ รศ. วันเพ็ญ พิศาลพงศ์	
คุณพรเพ็ญ สุรพัฒน์	SENG HENG CHEANG
คุณจันทร์ประภา นิยมคล้าย	นายประทีป เหมะพรรณ
คุณอุจณา เปาจิราเจตน์	นายกาญจน์ แหลมฉลาด
น.ส. วิจิตรา วงศ์มาศ	คุณสุรพงษ์ - รุ่งทิวา สุกนธฉายา
คุณดวงภา พรหมจักร	นายไชย - นางนิภา ลำลีแก้ว
นางอมรรัตน์ โอวาทสาธิต	คุณธำรงวิทย์ ชัยจรรยาพร
คุณณัฐมน อรรถพิณ	นายทองทอง จิรณกักรัง
คุณสุชัย - คุณอรรวรรณ - ด.ญ. เบญจดา กอประเสริฐศิริ	
คุณประทุม ชูนาค	

บริจาค ๕๕๐ บาท

คุณวนิดา ชัยชัชวาล

บริจาค ๕๕๐ บาท

คุณบุษบา อัครพงศ์พิสัย

บริจาค ๕๐๐ บาท

คุณแม่ชีรำเพย นิคมานนท์	นายจิรวัฒน์ แซ่ตั้ง
นางสุดทิพย์ ภูมมรานนท์	นางวัลลีย์ จันทนะจุลกะ
คุณภัสรา เจริญวิวัฒน์กุล	คุณสุวรรณา ทวีรักษ์

รศ. สุจินตนา ชุมวิสูตร	พ.อ. ณรงค์ คล้ายสิงห์โต
คุณวลัยพันธ์ ปิยะประภัสรานันท์	คุณกิจประสงค์ - นิตย หอมคำแพทย์
คุณเอกชาพร ธนาธิวัค	คุณภาวินี โชติกุล
คุณนิทัศน์ - นภาพรณ ลาภชัยเจริญกิจ	คุณชื่นวิไล ไผ่รัชตพานิช
คุณถาวร - นฤมล - ด.ญ. วรมน - ด.ช. วรกมล	ต้นแสนทอง
คุณพองสมุทร วิชามูล	นายมรุเดช พรหมโยธา
คุณนฤมล ต้นแสนทอง	อุทิศแด่คุณพ่อ นฤปรกรณ์ ผ่องใส
นายซัชชัย อรรถยุกติ	คุณธนันชัย โพธิ์วิชิตเดชาพล
นพ. มณฑล เมฆอนันต์รัช	อาจารย์ เพ็ญแข บุญโสดากร
คุณชวลิต - กุศลีน กาญจนัญญลักษณ์	นายไชยบดีนทร์ สิทธิ
นายวิฑูรโวจน์ พิมาณพุทธิ	พ.อ. สิทธิ สิทธิคงศักดิ์
คุณนรวัฒน์ อุทัยโกวิทย์	อาจารย์ จีรวรรณ อิศรางกูร
คุณอัษฎนา กิ่งสงเสริมกุล	คุณมะลิวัลย์ หิรัญโชค
นางราตรี อุดมทอง	คุณศศิ สุขสวัสดิ์
คุณมาลี ต้นเชื้อ	อาจารย์ ประหยัด - กาญจนา หาสิตะพันธุ์
นายอนวัช รัตนเมธาวิ	คุณส่งกลิ่น - ชูทิศ ชิงชัย
นายพัทลย์ ลีลาประเสริฐกุล	นายสันต์ - นางนลฉวี บุญญรัตน์ พร้อมบุตร
นายชัยวิชิต สุดชาติ	นายณพคุณ จุฬารณ
น.พ. สุวิทย์ - ร.ต.อ.หญิง เกษมาวดี - ด.ญ. กวิสรา สุขภิญโญพงศ์	
พ.ต.ท. กรด-คุณกาญจนา-ด.ช. กวิน ประชุมสุข พล.อ.ต. เกษม - คุณขวัญใจ ไรจน์ศรี	
คุณประชิด ฤทธิรงค์	คุณวนิดา สุขถาวรธรรม
นายจินดา - นางยุพิน แซ่เจียะ	นายศักดิ์ ภัคดี
น.ส. มาลี สวัสดิ์ก้าวหน้า	นายก่อภพ ศิวะสัมปัตติกุล
คุณพงศ์เทพ มนูญพัฒน์พงศ์	คุณจารุพิศ พ่วงนางทอง
นายธรรมดา วิริยะปิติ	คุณสุมาลา รัชโสภาส

คุณสุทธิพงศ์ - สุริย์รัตน์ ถาวรกันต์ พ.อ.(พิเศษ) อรุณ - ลัดดา จันทรังษี
 คุณสรวงช จันทรบัว รศ. อังคณา สายยศ
 คุณปกรณ์ วิทยประภารัตน์ และ ด.ช. วสวรรณ วิทยประภารัตน์
 พ.ญ. ชวัญญา แสงสุวรรณ คุณหนึ่งลักษณ์ บุญญะโสภิต
 คุณฉานิยา วงศ์กิจจาเลิศ นายนิพัฒน์ นิพัทธ์ศานต์
 คุณสมล ยศสุข และคณะ นายอเนก - นางเพ็ญ สายสินธุ์
 คุณพรทิพย์ ธีมะศิริ คุณกัณหา เทพหัตดิน ณ อยู่ธยา
 นายสโรจน์ - นางกรองจิต เฮงทับทิม พร้อมบุตร ธิดา
 คุณภาวดี จันทรเดชาภักทร คุณอรัญญา ไชยกำเนิด
 คุณจรัสศรี อัครวราชนัย คุณประสานสุข รังสิยานนท์
 คุณพจจิต ประสิทธิ์วิภาต อาจารย์ ประยูร อุดรพิมพ์
 พลโท ไพโรจน์ รัตนประทีป น.ท. ณรงค์ แสนสระดี
 แพทย์หญิง ภรณ์ วรนนตกุล ดร. วิจิตร วรตบางกูร
 พลเรือตรี หญิง วลัยวรรณ นาวิกบุตร คุณวิมลรัตน์ ชินเวชกิจมงคล
 นายดำรงศักดิ์ นิลพรัตน์ คุณสมศักดิ์ - คุณเกศินี ดันสัจจา
 รศ. ประชิด - รศ. เสาวรส ณ บางช้าง คุณวินัย - คุณวรรณิ์ ชูโชติ
 นายสันติสุข ศรีคงศรี นายประวิทย์ คชาชิน และคณะ
 อาจารย์ กุลภรณ์ กมลพัฒนะ นายพิชัย - นางเยาวลักษณ์ วีระกุลพิริยะ
 นายชาติชาย อารัญญานุ คุณวานิช - นามุยา สิทธารถ
 คุณกุลชน รักษ์ประเทือง คุณเจริญ - สุรดี สวัสดิพงษ์
 นายทง-นางวรรณพร-ด.ช. ธนเดช ศรีสุนทร อาจารย์ ทศนีย์ คิวยาวพราหมณ์
 ดร. ชำรงสิน เจียรตระกุล คุณบุษนียจิตต์ ณ ลำเลียง
 คุณอนุเกียรติ วงศ์พระจันทร์ พญ. เปรมฤดี พงษ์ชัยกุล
 น.ส. พิมพ์รัตน์ ประมาณพล คุณสุลีนาท ปาปะกัง และครอบครัว
 คุณจิรายุ ตั้งชนไพบูลย์ น.ส. สมใจ เสรีจันทร์

นายประพันธ์ รักจรรยา

คุณพิชัย - คุณเกษร เหลืองอิงสุต

คุณวัลลา - คุณรุ่งฤดี วงษ์เสียงดัง

คุณกมุทนาถ กาญจนกิจ

รศ. นางเยาว์ อารุงพงษ์วัฒนา

นายอรุณ คีลาทะ

อาจารย์ สุชีลา เตชาวิวัฒน์พันธุ์

นายวินัย ขาวสำอาง

นายวสันต์ ครอบอุดม และครอบครัว

รศ. ดร. กมลชัย ตรงวานิชนาม

คุณพิศาล ศิลปโสภณ

คุณชนิดา ศรีจันทร์หา

คุณยายสมวัง สาคีรีรัตน์

นายกิจจา ชินะบุญนิจ

คุณชวนจิต ลิขสวัสดิ์

นายเจริญ อัครจารุเกษม

นายประเสริฐ ประภาตนันท์

ร.ต.อ. พิชิต วิชัยธนพัฒน์

นายมงคล วิสุทธิสุนทรกุล

นางเงิน บุญยงยศ

คุณสมจิตร สัมฤทธิ์

บริจาค ๔๔๐ บาท

น.ส. พิมลรัตน์ ประมาณพล

บริจาค ๔๐๐ บาท

คุณพรทิพย์ ชิตวรากร

น.ส. วรณทนา เข้มทอง

น.ส. ก่อง ขอนโรตง

น.ส. ปุณทริกา อาศัยพานิชย์

นายพงษ์เทพ โพธิ์รังสิยากร

คุณสาคร - สุนันทา ตีวรรณ

นางบัวหอม ตูลทรัพย์

คุณนงลักษณ์ อรชร

คุณประเทือง มูลสวัสดิ์ และญาติ ๆ

คุณธนาวุฒิ ภัคติกิจจากุล

คุณพิมพ์พรรณ เตชาหัวสิงห์

คุณชำนาญ อึ้งตระกูล

อาจารย์ สมาน วงศ์พัฒน์

คุณประเสริฐศักดิ์ - จันทิมา อารยโกศล

ครอบครัวคุณแม่ภูมิ แซ่ตั้ง

นายสุชาติ ว่องวุฒิกำจร

นายชูเกียรติ บุญรัตน์พันธุ์

นางอัครา บุญวุฒิวิวัฒน์

คุณอัมพิกา ลิมนิยกุล

คุณสุพจน์ - วิไลวรรณ พงษ์ไทย

คุณวิรัตน์ รัตนรังสีโรจน์

คุณสวัสดิ์ อนุโยโกวิท

นายสุพัฒน์ วงศ์ลิ้มปิยะรัตน์

คุณณัฐพัชร เลิศนฤมิตรกุล

แม่ชี วดี สุขสมบุญ

คุณรสสุคนธ์ อยู่สมบุญ

นางสาว สุนิสา - นางสาว กรกนก ศิวโรรสกุล นายบุญเยี่ยม บัวทอง

นายเอกพงศ์ จริเกษม

นายยศวัจน์ ผาติธีรวิทย์

นายสมยศ สุวรรณกัญญา

อาจารย์ ส่งศรี นาคาพันธ์

นายนิรศ-นางรุ่งอรุณ-น.ส. ณัฐนรี ตรีณโณภาส ตระกูล เทพพรชัย และญาติมิตร

คุณกาญจนา เนติฉายตระกูล

คุณพรนรัตน์ มงคลาก

คุณกุลธวัช เหลือกลิ่น

คุณสิรินทร หัตถเสรีพงษ์

บริจาค ๓๖๐ บาท

นางวัลลีย์ - น.ส. กรวรา - น.ส. กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์

นายชูชีพ รักชาติ

บริจาค ๓๕๐ บาท

คุณสุจิตรา ทิพย์ทัศน์

นายทวีสุข อุษย

บริจาค ๓๔๒ บาท

นายสมพงษ์ หวลมานพ อุทิศให้บิดา พ.ต.ท. สุพจน์ หวลมานพ

บริจาค ๓๐๐ บาท

คุณอารณ สุทธิปริดา

คุณเจตชกร - นันทมัย ชนานิธิศักดิ์

น.ส. สุพิพรรณ พัฒนพานิชย์

นายสือ ล้ออุทัย

นายศุภเกียรติ ศรีพนมชนาก

คุณบุญเรียง ขำนาค

คุณวันทนา ยอดสกุล

คุณอมรศรี ยุติมิตร

นายปรีชา ชูฤทธิ์	นายสุเมธ เตชะเทพวรชัย
นายอดิคร พงษ์สุวรรณศิริ	นางรตนา สุขสำราญ
อาจารย์ ประสงค์ รายนสุข	นางพุลสุข อินทฤทธิ์
อาจารย์ จรัสศิริ จินดากุล	คุณวณีย์ ตั้งสมบุญณ์
ศ. (พิเศษ) จิตสมาน กิ์ศิริ	ผศ.ดร. ครินทิพย์ รักษาสัตย์
นายประสิทธิ์ ฤกษาจารศิริ	นายธีรเดช คล่องบัญชี
คุณวิไล นิคมานนท์	คุณภาวิดา บัญจรัตน์ และครอบครัว
น.ส. กิตติพร จันทรวิสutti	คุณพรมนต์ แสงเกิดทรัพย์
พ.อ. เอกชัย - นางวรรณิ พวงสุข และบุตร ธิดา นางสาว พัชรียา ยามมร	
นายณพพร ดิลกรัตน์วนิช	นายปราโมทย์ ศรีธา
นายไพจิตร ปานจันทร์	คุณพัชสุดา รุ่งเรือง
คุณนพพร จิรทวิวงศ์	คุณสำราญ ด่านศิริกุล
แพทย์หญิง ธัญญารัตน์ ธีรพรเลิศรัตน์	นายพีระพงษ์ บำรุงรส, นางเรณู บำรุงรส
อาจารย์ รอด เลอยศขจาย	รศ. ดร. นวลละออ สุภาพล
อาจารย์ เดวี ชิงห์	นายสมภพ สันติโชติตระกูล
นายชัยพร เอี่ยมมกดี	นายสมัคร ขานไข
น.ส. บุบผา ชังพุก	นางนงมล ศรีทา
นายสุกษเกษม รอมใจ	คุณอมรรัตน์ พรหมวิชัย
คุณนารีรัตน์ เลขะวนิช	นางเฉลิมศรี ปาลโพธิ์
อาจารย์ จันทิมา พรหมโชติกุล	นายโอภาส กุวิวรรณ
พ.ต.ท. หญิง ศรีอักษร อัครวุฒิ	นางยุริ ไวยวรรณ
คุณแม่ มลิวัลย์ แซ่ตั้ง	คุณหนูแดง - คุณสุกาญจน์ นามบุปผา
น.ส. บุษกร ธนธีระกุล	คุณสุมาลี เตชะวิเชียร
คุณยุคล - กัณหา พิริยะกุล	นายชาญศักดิ์ เชิดสงวน
นายธนวัฒน์ วิรุณหะ	คุณปองทิพย์ งามเมฆฉาย

นายกังวาน พูลสวัสดิ์
นายศุภชัย ชี้อตรง
คุณดวงตา ฮีปส์คินด์

นายกฤษา คิรมลพิวัฒน์
นายธีระ กลีพันธุ์
คุณพรรณพร อภัยทอง

บริจาค ๒๕๐ บาท

นายชาติรี เตชะยัน
คุณรักชนก แซ่ลิ้ม
คุณจันทร์ทิพย์ จูรณ์ลักษณ์

อาจารย์ มยุรี ประทุมมาศ
พนักงาน บริษัท โฮมมี่คิซ จำกัด

บริจาค ๒๒๕ บาท

คุณสุชา เย็นจางู

บริจาค ๒๒๐ บาท

คุณสัมพันธ์ อมาตยกุล
นายธนา นวลปลอด
นายมานิตย์ วรินทร์อุดมสุข

คุณอนุพงศ์ ดัชนีสาร
นายนิยมรัตน์ มิ่งมกฏ
น.ส. กุลวดี ทรงวรจิรัตน์

บริจาค ๒๐๐ บาท

นายทรงยศ พจนานูวัตร และคณะ
นายกิจจา ฟ้าภิญโญ
คุณวนิดา เลิศวิจิตรธนา
นายสราวุฒิ ดลสุขกุล
คุณอมรศรี ไพฑูรย์วงศ์วีระ
คุณอรชума มาศรีจันทร์
นางสุกษุม ทัพพะรังสี

นางอังกาบ ไชยนั้นหน
นายเพชรพิชัย รัตนวิชาติ
ดร. นฤมล ตันธสุรเศรษฐ์
นายบุญสม เมฆสมิทธิผล
นายวันพุช ศิริอนุสรณ์ศักดิ์
นายนาไนต์ สัตยานนท์
นายวุฒิชัย ไชยจักร

คุณประเสริฐ - พนมรัตน์ มณีโชติ	นายเฉลิมชัย ชาทกุล และคณะ
นายชาวลิต ธาตาสีทธิเวช	คุณอภาพิพย์ เรื่องทวีทรัพย์
คุณวินัย - ทวาย ปัทมานิวัต	นางกุลนิตย์ คักดีสุภา
คุณเจนจิรา นวมงคลกุล	คุณสุชาดา ณ พัทลุง
นายพงษ์ศักดิ์ หารษา	นางสาว เฉลียว โชควรรณกร
นางสมจิตร สระแก้ว	คุณโรสรีน จันทโรจวงศ์
นายเดชา พิบูลศิลป์	นายอภิพล อยู่ดี
คุณรุ่งวิไล ยงมहाภากรณ์	คุณกนกนาถ หมุดเพชร
นางนิต จักรกานตง	นายเสรี แบ่งคำ
นายธรรมฉัตร อัจฉริยะปติ	นายสมพงษ์ ธรรมวิริยรักษ์
นายเอี้ยด จำรัสสุวรรณ - นางจันทร์ฉาย นามจันทิก และคุณแม่	
คุณศรสวรรค์ แก้วมณีวงศ์	คุณอรนุช ดันตนาจรรณู
คุณเกณท์-คุณสุกัญญา-ด.ญ. กัญกร ประชุมสุข นายวสันต์ ฐิติสกุล	
คุณเฉลิมเดช รุจิราวรรณ	นายชัยเชษฐา - นางทัศนียา พบสมัย
นายรัตน์ บุตรพันธ์	นายประทีป จันทรนุ้ม
คุณศิริบงกช หนูดี	คุณสาวิตรี รังสิภัทร และครอบครัว
คุณเกษากานดา วัชรตันศิริยุทธ และครอบครัว นายธนุ สุวรรณิน	
คุณสุดาวัลย์ ไสตะจินดา	คุณจันทนา กระจำนงนตร
คุณอมรา สมพงษ์	คุณอุทุมพร พูลศิริ
น.ส. ทิพวรรณ วิริยานุชิต	นางวิไล ก้อนในเมือ
นางสุรางค์ บุญตาม	นางอรชร พูนศิริ
คุณวัชริต ดุริยศาสตร์	คุณศิริวัฒน์ พรเกษม
คุณสุกัญญา จูเกษม	คุณเบญจพร ดิยะพิพัฒน์
คุณชไมพร กาลวันวานิช	น.ส. ดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์
น.ส. พรทิพย์ มูลแก้ว	รศ. จิตรพี - รศ. สมศักดิ์ ชวาลาวัณย์

คุณวิวัฒน์ ตระการสันติกุล

นางประพิศ แสงสุวรรณ

นายโอกาส แสงสุวรรณ

น.ส. ณิชารีย์ ทิฆะชรกุล

นายบุญชวน - นางสาวรอง เกษมธรรมแสง นางสาวสุวิภรณ์ ป้องกันชาติ

น.ส. สุภรณ์ โอเจริญ

น.ส. สุปิน โอเจริญ

คุณศิริพันธุ์ พุทธรังสี

อาจารย์ ยุพา ไวรักษ์สัตว์

น.ส. สวนีย์ เรขะฐิตเศรษฐ์, พ.ต.ท. คีววงศ์ ดำรงสังข์ศิริ

นายวศิน ธนสารสมบัติ

นายเจนวิทย์ นวลแสง

คุณคุณสนันท์ ปัญญาสิทธินันท์

คุณนุฒิชัย นวกรจารกุล

คุณปรียา ชัยปรีชาโชติ

คุณศิริวรรณ วงศ์อริยะทวี

คุณสวณะ จำเริญ

คุณเปี่ยมภรณ์ อวิรุทธา และครอบครัว

คุณฉัตรชัย - อุไรวรรณ ชัยรัตนวัฒน์ คุณแม่แจ็กเยียง แซ่โต๊ะ

นายชัยยง เรืองศรีกาธร

นางปรียา ชาญญพันธ์, คุณพงศ์ศิริ ร่วมสุข

พ.ต. ชัยยันต์ - นางพัชรนันท์ - นายวีโรจน์ - ด.ช. สุภากร พูลละเอียด

นายอรุณ - นางสาวพิณ - น.ส. ดวงมา - นายอนุรักษ์ มิ่งขวัญ

นายณณมิตร โพธิคุณ

นายณพนธ์ สัตยารักษ์

นายสนธิ บุตรพรม

นายภาณุพงษ์ ญาณเวทย์สกุล

ด.ญ. ญาดา ภาอารักษ์

นางเรไร สุวรรณกิตติ

คุณพรรณกมล วงษ์สวัสดิ์

นายจรัญ พรเนร

คุณเรณู กลิ่นสุทราย

จ.ส.อ. วิชาญ ไช้ประกาย

คุณอังคณา อรรถพงศ์ธร, สมชาย ปรางค์นวัตน์ คุณณัฐลักษณ์ ตันติวงศ์

นายธนรัฐ แท้มทอง

คุณเอมฤทัย ชามุก้าโชค

นายกฤษฎา ปลั่งศรีทรัพย์

คุณปจรรย์ ศิลปคัมภีร์ภาพ

น.ส. ภาพร รูปสวยดี

นายสรายุทธ์ เผ่าเสริมเสรี

นางสิริรัตน์ คัมภีรานนท์

นายสันติ บุญสมภพพันธ์

นายพิชัย แก้วสุวรรณ

นางนิตยา, นายวิจิต รังสีโณชัย และลูก ๆ

อาจารย์ คุณชัย - จีวรวรรณ รมยานนท์ นายเสริมศักดิ์ - นางชัชนี อวทะกุล
 นายสุรศักดิ์ ไกรภูเขียว คุณอ่อนจันทร์ พิสัยสวัสดิ์ และครอบครัว
 ครอบครัว พรหมโคตร คุณยายอ่อน ธรรมอนันต์
 คุณบพิตร - คุณอัษฎิณี - คุณธันยาพร โคตรชุม คุณสุภาภรณ์ เมืองเหลา
 คุณนุจรินทร์ เหลืองอิงคสุต คุณพิชานี เหลืองอิงคสุต
 น.ส. พรนรินทร์ สมพัฒน์ชัยกุล นางดวงพร - พ.ต. หญิง ลลิตา ลำราญ
 คุณธนพร เพิ่มโสภา คุณเขลางค์ หนูหนักดี
 นายอำนาจ ทองดี นายคนอง โสภาเทพ
 พ.อ.อ. ธเนศร์ วีระผลิน และ น.ส. ทศนีย์ สุตประเสริฐ
 นายสุบิน - นางดวงใจ - น.ส. ทยาดี - น.ส.วนัสสุดา คำพุ่ม
 คุณสุวิทย์ พูนแสงศิริ คุณพรทิพย์ พูนแสงศิริ
 คุณอนันต์ พูนแสงศิริ คุณสุนีย์ รุ่งรักษอดิศัย
 นายนิธิ์ เลหาวิระภาพ นางนงลักษณ์ อรชร
 คุณบริพัตร - อมรรัตน์ จุฑานิติ คุณอรัญญา บัวงาม
 คุณวรวิภา - บุญชนิษฐ์ วรวิทยานนท์ คุณพรธนี ปวงคำคง
 นายธีรพันธุ์, นางดวงทิพย์, นางธัญญลักษณ์ อุปการศิลป์
 คุณชนิษฐา กวีวังโส คุณจิรศักดิ์ - ปัทมา อมรรัตนอนันต์

บริจาค ๑๙๙ บาท

คุณภาณุพันธ์ สุวรรณมาตร

บริจาค ๑๗๐ บาท

คุณสุวิดา - คุณอรุณ - คุณธนดล เงินนำโชค และคุณธาริน จันทรงตุรงค์

บริจาค ๑๕๐ บาท

นายนิริวัฒน์ ทาวรทวิวงศ์	นายธเนศ บุญตามชู
นายบุญหนา-นางหนูรัก-นางสาว บุษกร รินไชยสงค์	
น.ส. ปิยพร ภารศิลป์	นายกิตติภณ - นางกตาทิการ ช่างวิโรจน์
น.ส. สุภาพร รัตนชาย	นางอาภรณ์ ลักษณะลม้าย
นายสุริยัน ชมแสง	นายไกรยุทธ แก้วเทพ
นายบุญรัตน์ เหล่ามาลา พร้อมครอบครัว น.ท. คณิศร - เปียบดาว กาญจนนาค	
ด.ญ. จิรัชฎีกาล - ด.ญ. ปัญญิญา กาญจนนาค	นายสรณ์ ไช้ประภาย
คุณกันยพัชร์ ทรัพย์สุข	คุณวินัสรา วิเศษรัตน์
นายณัฐ กนกวัฒนาวรรณ	

บริจาค ๑๒๐ บาท

นายวิชาญ ตามธีรนนท์	นายวุฒิพันธุ์ นวลสนธิ
คุณบุญทรง แจ่มศรี	นายชาญชัย เบ็ดกระโทก
นายพิสิษฐ์ เอี่ยมพานิชย์	นายศิริพงศ์ วิชาธร

บริจาค ๑๐๐ บาท

นายเชียร จ่างรัตศศพิณรุ	คุณศวีวรรณ เกลียวศิริกุล
คุณยุริ กันทะวงศ์	คุณพรรณทิพย์ ร่วมวงศ์
อาจารย์ ยิ่งพันธุ์ ปรีชญานนท์	ทพ. ชาญ เชิดชูเหล่า
นายสุธน สุทธิวรรณ	กองบุญ ป.ร.อ. มังกรทอง
คุณปรารณา ปิยไกรวุฒิ	คุณลดาดี สุขอุ้นเรือน
คุณศุภวรรณ ไพศาลสุขสมปอง	คุณเมธี สมจิต ดวงดารา
คุณสมรศรี เก่งเรียน	นายเรืองศิลป์ ภัคดีสวัสดิ์
นายวรชาติ ศรีมะโรง	นางลัดดาวัลย์ จันทรมาลี

นางสุจิตราภรณ์ - น.ส. ศุภากร จงอักษร คุณโสภาส พรหมศร	
คุณชญา วุฒยาภาธีรกุล	คุณชนินทร์ ใช้ปัญญา
นายประวุฒิ นิยมกุล	นางจินดาวรรณ - น.ส. จำปี วิทยา
คุณชมภู ไขว้คำ	นายวีรพงศ์ เอื้อพัฒนกุล
คุณวศิรัญ ศรีเจริญ	คุณปิยนุช วิลาสวรรณ และครอบครัว
คุณปรเมศวร์ สุวรรณพิสิทธิ์	คุณสายใจ มั่นใจตน
คุณเพ็ญสูง แซ่เต๋	คุณธีระวิทย์ เลิศนภมิตกุล
คุณจิณห์นิภา คำศรี	คุณสุนทร อเนกโพธิ์
คุณนรภัทร อเนกโพธิ์	คุณศุภนันท์ อเนกโพธิ์
คุณสรารุท เหล็งเอี่ยม	คุณเฉลิมศรี แก้ววิจิตร
ด.ช. ศุภวิชญ์ จันทรวิจิตร	คุณธัชชธรรม รัตนวิสัย และครอบครัว
คุณประพันธ์ ศรีเที่ยง	คุณสาธินี วิวรรธน์กรกิจ
นายชูศักดิ์ บัณฑิตกุล	คุณแม่ไสว ทองสัมฤทธิ์
คุณธีรยุทธ - คุณเฉลียว ฤททอง	นายสินชัย พิษยานิชลิน
นายธนพล ศิริมงคลาวงศ์	คุณปนัดดา ลิมถวิล
นางภารดี ศรีอังกูร	คุณไพศาล ผ่องผิว
นายสุรินทร์ อุดมพงศ์อนันต์	นายปรีดี พันธุ์ภักดีวงศ์
คุณปิยะฉัตร จุลกนิษฐ์	คุณวันชัย - คุณฟองละออง อารีราษฎร์
คุณนพมาศ วงษ์เสียงดัง	คุณสมพร แสงคำร์
พ่อจวน - แม่สังเวียน ลิขิตายน	นายชัยโรจน์ บุญรินทร์
คุณชญาพร พูนแสงศิริ	คุณบุญญาภา พูนแสงศิริ
คุณประเทือง บุญรอด	คุณศรียา ยอดมณี
คุณวันวิสาข์ ตันติเวชกุล และครอบครัว คุณวรัญญา พุรังสีโรจน์	
อาจารย์ ประสานสุข สุชาติานนท์	คุณจตุพร สุชาติานนท์
คุณชัญญา ใหม่สุวรรณ	คุณบำเรียม ก้อนมณี

บริจาค ๕๐ บาท

นายเกรียงไชย ลำสีแก้ว

นายทวีไชย ลำสีแก้ว

น.ส. ศิรินา ไตรศิริกุล

นายวิวัฒน์ ไตรศิริกุล

นายปิยวัฒน์ - นางนิภาวรรณ - ด.ญ. นภาพัย - ด.ช. ปฐวี สิทธิฤทธิ์

นายธีระพันธ์ ไตรศิริกุล

น.ส. สาคร มลิวัลย์

บริจาค ๓๐ บาท

คุณอรอนงค์ เทพแก้ว

บริจาค ๒๐ บาท

นางบุษบา - น.ส. ธนพรรณ ลังกาแก้ว, จ.ส.ต. จักรพงษ์ ยากองโค

ขออนุโมทนาบุญกับเจ้าภาพผู้ร่วมบริจาคทุกท่าน

สพพทาน์ ธมมทาน์ ชินาติ

การให้ธรรมะเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง.

หนังสือชุดบูรพาจารย์

หนังสือประวัติและปฏิบัติภาครูปาอาจารย์สายพระกรรมฐาน ที่จัดทำนี้
จัดทำเพื่องานบุญ ไม่ได้ทำเพื่อจำหน่ายเพื่อผลกำไรใด ๆ ทั้งสิ้น จัดพิมพ์
ด้วยเงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา รายรับที่พอมีอยู่บ้าง ก็ใช้เพื่องานบุญทั้งสิ้น
ที่จัดทำอยู่ขณะนี้ มี ๒ ชุด

ชุดที่ ๑ : โครงการหนังสือบูรพาจารย์

วัดป่าอาจารย์มั่น (ภริทตฺโต) บ้านแม่ออย ต.เวียง อ.พร้าว จ.เชียงใหม่

หนังสือในโครงการนี้ เกิดขึ้นเนื่องจากการก่อสร้าง พระมหาธาตุมณฑป
อนุสรณ์บูรพาจารย์ วัดป่าอาจารย์มั่น (ภริทตฺโต) บ้านแม่ออย ต.เวียง อ.พร้าว
จ.เชียงใหม่

พระมหาธาตุมณฑปฯ องค์นี้ ได้ริเริ่มทำการก่อสร้างโดย หลวงพ่อจรัส
จิรวุโส อดีตเจ้าอาวาสวัดป่าอาจารย์มั่น ฯ ก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์ และทำพิธี
สมโภชเมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๖ วันครบรอบมรณภาพปีที่ ๕๔ ของ
หลวงปู่มั่น ภริทตฺโต

หลวงปู่มั่น ไปบำเพ็ญเพียรที่เชียงใหม่ร่วม ๑๒ ปี (พ.ศ. ๒๔๗๑-๒๔๘๒)
และบรรลุนิพพานในเขตอำเภอพร้าว ท่านเคยไปพักปักกลดและจำพรรษา
ที่บริเวณวัดร้างป่าแดง บ้านแม่ออย ต่อมาภายหลังได้พัฒนาขึ้นเป็นวัดกรรมฐาน
ชื่อวัดป่าอาจารย์มั่น (ภริทตฺโต) ในปัจจุบัน

บูรพาจารย์ที่น่าประวัติน่าเขียนในโครงการหนังสือบูรพาจารย์ นี้
ล้วนเป็นศิษย์ต้น ที่ติดตามไปศึกษาธรรมกับหลวงปู่มั่น และมีความเกี่ยวข้อ
ผูกพันกับวัดแห่งนี้ คณะศิษย์ได้หล่อรูปเหมือนของทุกองค์ประดิษฐานอยู่
ภายในพระมหาธาตุมณฑปฯ ท่านที่ศรัทธาสามารถไปกราบไหว้ขอพรได้ตลอดเวลา

หนังสือในโครงการหนังสือบูรพาจารย์ นี้จะมีต่อไปเรื่อย ๆ ตามโอกาสอันควร ที่เสร็จสมบูรณ์แล้วมี ๑๓ เล่ม ดังนี้ :-

เล่ม ๑ : หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต : ประวัติ ขั้ววัตรและปฏิปทา พ.ศ. ๒๕๔๔ (พิมพ์ ๑๐ ครั้ง)

เล่ม ๒ : หลวงปู่ตื้อ อจลธมโม : พระอรหันต์ผู้มีฤทธิ์ในยุคปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๔๕ (พิมพ์ ๖ ครั้ง)

เล่ม ๓ : หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ พ.ศ. ๒๕๔๖ (พิมพ์ ๕ ครั้ง)

เล่ม ๔ : หลวงปู่ขาว อนาลโย พ.ศ. ๒๕๔๖ (พิมพ์ ๔ ครั้ง)

เล่ม ๕ : หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล พ.ศ. ๒๕๔๖ (พิมพ์ ๓ ครั้ง)

เล่ม ๖ : พระกรรมฐานสู่ลัทธิศาสนา ตอน ๑ พ.ศ. ๒๕๔๗ (พิมพ์ ๓ ครั้ง)

เล่ม ๗ : พระกรรมฐานสู่ลัทธิศาสนา ตอน ๒ พ.ศ. ๒๕๔๗ (พิมพ์ ๓ ครั้ง)

เล่ม ๘ : หลวงปู่หลุย จันทสาโร พ.ศ. ๒๕๔๗ (พิมพ์ ๒ ครั้ง)

เล่ม ๙ : หลวงปู่ชอบ ฐานสโม พ.ศ. ๒๕๔๘ (พิมพ์ ๔ ครั้ง)

เล่ม ๑๐ : หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี พ.ศ. ๒๕๔๘ (พิมพ์ ๒ ครั้ง)

เล่ม ๑๑ : หลวงปู่ฝั้น อาจาโร พ.ศ. ๒๕๔๙ (พิมพ์ ๓ ครั้ง)

เล่ม ๑๒ : หลวงปู่สิม พุทธาจาโร พ.ศ. ๒๕๕๐ (พิมพ์ ๒ ครั้ง)

เล่ม ๑๓ : บันทึกกรรม ๓ รส ของ หลวงพ่อจรัส จิวโร พ.ศ. ๒๕๕๑ (พิมพ์ ๓ ครั้ง)

เล่ม ๑๔ : หลวงปู่พรหม จิรบุญโญ (อยู่ระหว่างจัดทำต้นฉบับ)

หนังสือในโครงการทุกเล่มจัดพิมพ์เพื่องานบุญ ไม่ได้พิมพ์เพื่อจำหน่าย และไม่มีวางขาย หนังสือส่วนใหญ่หมดแล้ว อาจมีการพิมพ์เพิ่มเป็นบางเล่มตามโอกาสที่เหมาะสม

ท่านที่สนใจโปรดให้ชื่อและที่อยู่ไว้ ถ้ามีการพิมพ์เพิ่มเล่มใด เมื่อใด จะแจ้งให้ทราบทางจดหมาย ด้วยการบอกบุญเชิญชวนร่วมบริจาคเป็นคราว ๆ ไป

โปรดติดต่อขอทราบข้อมูลได้ที่ :-

ติดต่อด้วยตนเองที่วัด เชิญได้ที่ :-

พระอาจารย์วิชิต โสภโณ (ครูบาห่ม)

วัดป่าอาจารย์มั่น (ภริทตโต) บ้านแม่กอย ต.เวียง อ.พร้าว

จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๙๐ โทร. ๐๘๑ - ๓๒๔ ๐๓๖๑

ติดต่อกับผู้เขียน-จัดพิมพ์เผยแพร่ เชิญได้ที่ :-

อาจารย์ปฐม นิคมานนท์ ๔/๔๔๙ หมู่บ้านสหกรณ์ ซอย ๑๙

ถนนเสรีไทย ๕๗ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐.

โทร./โทรสาร ๐๒-๓๗๙ ๗๑๓๙ หรือ ๐๘๑-๕๕๗ ๖๕๒๓

E-mail : ppn1@hotmail.com

(ธนาคารดีสง่าจ่าย ปท.บึงกุ่ม รหัส ๑๐๒๓๑)

หรือ โอนเข้าบัญชีสะสมทรัพย์ ธนาคารกรุงเทพ สาขาสวนสยาม

เลขที่ ๑๙๒ ๔๐๒ ๖๔๔๑ ชื่อบัญชี นางภัทรา นิคมานนท์

(โอนเข้าบัญชีแล้ว โปรดแจ้งให้ทราบด้วยที่โทร./โทรสาร ๐๒-๓๗๙ ๗๑๓๙

หรือมือถือ ๐๘๑-๕๕๗ ๖๕๒๓ หรือ ตามที่อยู่ข้างต้น)

ชุดที่ ๒ : โครงการหนังสือบูรพาจารย์อีสานใต้ วัดบูรพาราม ต.ในเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์

หนังสือชุดนี้เกิดขึ้นเนื่องเกี่ยวกับการจัดตั้ง **ทุนนิรภัยมัญฐานหลวงปู่ดุลย์** อตุโล วัดบูรพาราม ต.ในเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์ เป็นกองทุนเพื่อสนับสนุนและทะนุบำรุงวัดกรรมฐานสาขาของวัดบูรพาราม ที่ตั้งอยู่ในท้องที่ห่างไกลบริเวณชายแดน จังหวัดสุรินทร์-บุรีรัมย์-ศรีสะเกษ ประมาณ ๔๐ วัด

หนังสือใน **โครงการหนังสือบูรพาจารย์อีสานใต้** ที่เสร็จแล้ว มีดังนี้ :-

เล่ม ๑ : พระราชวุฒาจารย์ (หลวงปู่ดุลย์ อตุโล) พ.ศ. ๒๕๕๐ (พิมพ์ ๓ ครั้ง)

เล่ม ๒ : พระญาณวิสิษฐ์สมิทธิวีราจารย์ (หลวงปู่สิงห์ ขนดยาคโม) พ.ศ. ๒๕๕๔

เล่ม ๓ : พระเทพสุธาจารย์ (หลวงปู่โชติ คุณสมปนโน) อยู่ระหว่างจัดทำต้นฉบับ

เล่มต่อไป จะพิจารณาจัดทำตามโอกาสอันสมควร

ท่านที่สนใจจะร่วมบริจาคเข้า **ทุนนิรภัยมัญฐานหลวงปู่ดุลย์ อตุโล** และร่วม **โครงการหนังสือบูรพาจารย์อีสานใต้** สามารถติดต่อได้ดังนี้

ติดต่อด้วยตนเองที่วัด เชิญได้ที่ :-

พระราชมรรคคุณ (หลวงพ่อดมศักดิ์ ปณฺธิโต)

วัดบูรพาราม ต.ในเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์ ๓๒๐๐๐

โทร. (๐๔๔) ๕๑๔ ๒๓๔

ติดต่อกับผู้เขียน-จัดพิมพ์ เชิญได้ที่ :-

อาจารย์ปฐม นิคมานนท์ ๔/๔๔๙ หมู่บ้านสหกรณ์ ซอย ๑๙

ถนนเสรีไทย ๕๗ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐.

โทร./โทรสาร ๐๒-๓๗๙ ๗๑๓๙ หรือ ๐๘๑-๕๕๗ ๖๕๒๓

E-mail : ppn1@hotmail.com

(รณานิติสังคาย ปท.บึงกุ่ม รหัส ๑๐๒๓๑)

หรือ โอนเข้าบัญชีสะสมทรัพย์ ธนาคารกรุงเทพ สาขาสวนสยาม

เลขที่ ๑๙๒ ๔๐๒ ๖๔๕๑ ชื่อบัญชี นางภัทรา นิคมานนท์

(โอนเข้าบัญชีแล้ว โปรดแจ้งให้ทราบด้วยที่โทร./โทรสาร ๐๒-๓๗๙ ๗๑๓๙

หรือมือถือ ๐๘๑-๕๕๗ ๖๕๒๓ หรือ ตามที่อยู่ข้างต้น)

หนังสือทั้งสองโครงการ มีเหลือเพียงบางเล่มเท่านั้น

ท่านต้องการร่วมทำบุญเล่มใด โปรดโทรศัพท์ตรวจสอบก่อน เพื่อความแน่ใจ

ต้นทุนพิมพ์เล่มละ ๑๐๐ บาท โปรดช่วยค่าพิมพ์อย่างน้อยเท่าต้นทุน

และโปรดช่วยค่าส่งด้วย เล่มละ ๒๐ บาท

